ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 1 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

VENDREDI 1er DÉCEMBRE 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9268 — 37EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5069

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ 3500 ՀՈԳԻ

« Ոչինչ է ի ծածուկ որ ոչ յայտնեսցի, եւ գաղտնի՝ որ ոչ ծանիցի» (Ղուկաս, ԺԲ. 2-3) :

Մոսկուայի ԻԲ. համագումարը եկաւ անգամ մը եւս հաստատելու այս յաւիտենական ճշմարտութիւնը :

Ջեկայի սարսափը կղպանք էր դրած մարդոց բերաններուն :

Հարկ եղաւ սպասել քառորդ դար, համար իմանալու համար 1937ին Հայաստանի մտաւորականութեան գլխուն եկածները՝ հրամանաւ «հանճարափայլին», որուն փառքը կը հիւսէին, դեռ երէկ, արտասահմանի կարմիր – կտուց – ները, « Հայաստանասէր»ի պիտակին տակ :

« Մասամբ » կ'ըսենք, որովհետեւ տակաւին չեն բացուած բոլոր ծալքերը : Չեն տրուած բոլոր մանրամասնութիւնները :

Կը գոհանանք սակայն այսքանով ալ, առ այժմ, սպասելով նոր յայտնութեանց :

Համագումարին մէջ պատասխանատու բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ իրենց բոլոր մերկութեամբ քօղազերծեցին Ստալինեան զազրելի վարչաձեւին տակ « յանուն ընկերվարութեան » գործուած ոտորին ու խայտառակ ոճիրները :

Այս մերկացումներէն վերջ ալ Հակադաշնակցական մամուլը չի համարձակիր տակաւին քննադատական խօսք ընել համայնավարական վարչակարգին մասին :

Դաշնակցութիւնը քառասուն տարիէ ի վեր կը պայքարի մեր ժողովուրդին պարտադրուած այդ խորդ վարչաձեւին դէմ եւ պիտի շարունակէ պայքարիլ՝ մինչեւ ժողովրդավարական կարգերու հաստատումը, մինչեւ մարդկային տարրական ազատութեանց ճանաչումը :

Հայաստանի կոմկուսի Ա. քարտուղար Զարոբեան եւ ընկերները Մոսկուայէն վերադարձին քաջութիւնն են ունեցած « պարտիական ակտիւի ռեսպուբլիկական ժողով»ին մէջ պարզելու ինչ որ լսեր էին համագումարին մէջ :

Չեն քաշուիր «ոճրագործ», «սրիկայ», « ավանտիւրիստ», «ոխերիմ թշնամի» եւ այլ ածականներով որակելու Բերիան, որ Թիֆլիսի իր առանձնասենեակին մէջ արձանակով սպաննած էր Աղասի Խանջեանը եւ պատժած «բազմաթիւ ազնիւ մարդկանց, այդ թւում պարտիայի ու սովետական պետութեան ականաւոր գործիչներ » :

Մինչեւ Մոսկուայի յայտնութիւնները կը կարծէինք թէ միայն Ստալինն ու Բերիան էին Հայոց թշնամիները : Այժմ կը պարզուի, որ շատ աւելի տխուր եւ եղերական դեր է կատարած Մալենկով Հայաստանի 1937ի զանգուածային ձերբակալութեանց եւ գնդակահարումներուն մէջ :

Միտք պահե՛նք այս անունն ալ :

Ի՛նչ զարհուրելի յայտնութիւն :

« 1937 թուականի միայն մի ճանի ամսում ռեսպուբլիկայում ձերբակալուեցին ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ ԵՐԵՔ ՀԱԶԱՐ ՀԻՆԳ ՀԱՐԻՒՐ պարտիական, սովետական, տնտեսական, գիտնորական եւ կոմերիտական պատասխանատու աշխատողներ » :

Ու դեռ աւելին.

« ՆՐԱՆՑԻՑ ՇԱՏԵՐԸ ԱՌԱՆՑ ԴԱՏԻ ԵՒ ՊԱՏՇԱՃ ՀԵՏԱՔՆՆՈՒԹԵԱՆ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԵՑԻՆ » (Սով. Հայաստան, 15 Նոյեմբեր) :

Ասոնց կարգին Զարոբեան կը յիշէր անունները երեք նախարարներու (ժողկոմ) եւ մէկ հրամանատարի (մանրամասնութիւնները տեսնել Յառաջ, 28 Նոյեմբեր) :

Մեկնութիւնները աւելորդ են :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԵՆԸՏԻ Ի՞ՆՉ ԸՍԱԾ Է ԱՃՈՒՊԷՅԻ

Միացեալ Նահանգները շատ ուրախ են որ Քենըտիի յայտարարութիւնները հրատարակուած են « Իզվեստիայի » մէջ, զոր ձեռքէ ձեռք քաշած են Մոսկուացիները եւ Քենըտի կը գտնէ նոյնիսկ թէ մեծ քայլ մըն է Խորհ. Միութեան եւ Միացեալ Նահանգներու փոխադարձ հասկացողութեան համար :

Աճուպէյ նախ հարցուցած է Քենըտիի թէ ի՞նչ կը մտածէ իրենց երկու երկիրներուն ներկայ յարաբերութեանց շուրջ : Միացեալ Նահանգներու նախագահը գոհացուցիչ չի գտներ այդ յարաբերութիւնները : Կը կարծէ թէ ասոնց բարելաւման համար նախ պէտք է համաձայնութեան մը յանգիլ Ժընեւ (հիւլէական փորձերու ժողով) : Ցաւալի է որ Խորհրդ. Միութիւնը վերսկսած է իր փորձերը : Քենըտիի համար Խորհ. Միութիւնը պէտք է նաեւ ձգէ որ միւս երկիրները ապրին իրենց ուզածին պէս .— «դժուարութիւնը հոն է որ Խորհ. Միութիւնը ճիգ կը թափէ որ համայնավար դարձնէ, ձեւով մը, բովանդակ աշխարհը : Եթէ Խորհ. Միութիւնը ուզէր միայն իր ազգային շահերը, իր ազգային ապահովութիւնը պաշտպանել, եւ թոյլ տար միւս երկիրներուն որ ապրին իրենց կամքին համեմատ — խաղաղութեամբ ապրին — այն ատեն կարծեմ, այն հարցերը որ մթնոլորտը կը լարեն ներկայիս, կը մարին » :

Աճուպէյ հարցուցած է նաեւ թէ Քենըտի չի կարծեր որ Քուպայի ներքին հարցերուն խառնուիլը սխալ մը եղած է : Քենըտի, այս առթիւ, պատմականն ըրած է Քասթրոյեան յեղափոխութեան որ շեղած է իր ճամբէն, չէ կատարած խոստացած ազատ ընտրութիւնները եւ այսօր Քասթրօ ժողովուրդին մեծամասնութիւնը չի ներկայացներ : Միացեալ Նահանգները հաւատարիմ կը մնան այն ըսկզբունքին թէ ամէն ժողովուրդ իր ուզած վարչաձեւը պէտք է ունենայ եւ Քենըտի օրինակ կը բերէ Բրիտանական Կիւյանը որ մարքսիստ վարչապետ մը ունի, բայց Մ. Նահանգները դէմ չեն եղած որովհետեւ ազատ ընտրութեամբ այդ պաշտօնին գլուխը եկած է :

Աճուպէյ ապա անդրադարձած է իրենց երկու երկիրներուն յարաբերութեանց եւ հարց տուած թէ ի՞նչ կը մտածէ երկու երկիրներու միջեւ դաշինք մը ստորագրելու մասին : Քենըտի, շեշտած է թէ պէտք է որ երկու երկիրներուն համաձայնին եւ խօսած է Պերլինի եւ Արեւելեան Գերմանիոյ մասին : Եթէ այս հարցերը լուծուին, ամէն բան կը դիւրանայ : Քենըտի խօսած է Եալթայի և Փոցտամի մասին, յայտնելով թէ ըստ անոնց արեւելեան Եւրոպայի ժողովուրդները պէտք է ազատօրէն ընտրեն իրենց վարչաձեւը, ինչ որ չէ եղած : «Պիտի ըսէք թէ կ'ուզեն համայնավար վարչաձեւի տակ ապրիլ, բայց եթէ չեն փափաքիր կարելիութիւն չունին փոխելու », աւելցուցած է նախագահը :

Քենըտի խօսած է նաեւ Պերլինի ազատ երթեւեկի մասին զոր բռնաբարած են Ռուսերը, յայտնած է թէ արեւմտեան Գերմանիան հիւլէական զէնք չունի եւ յանգած այն եզրակացութեան թէ պէտք է խաղաղութիւնը շահիլ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԷՆՈՍ, ամերիկեան կապիկը ողջ – առողջ ձեռք ձգուեցաւ երկու անգամ տիեզերքին շրջանն ընելէ ետք : Այս յաջող փորձէն ետք Ամերիկացիները պիտի ղրկեն իրենց «Կակառինը» Կլեն :

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ, որոշեց բարձրացնել պետական պաշտօնեաներու ամսաթոշակները : Ասոնց գումարը կը հասնի 615 միլիոն Նոր Ֆրանքի, զորս պիտի գտնեն հետեւեալ ձեւով .— 292 միլիոն Ն. Ֆ.ի նոր տուրք (գլխաւորաբար ընկերութիւններու վրայ) ու 323 միլիոն Ն. Ֆ.ի խնայողութիւն :

ՓՈՓԻԻԼԵՈՒԸ, ընկերվարական կուսակցութեան պաշտօնաթերթը պիտի դադրեցնէ իր հրատարակութիւնը յառաջիկայ Յունուար 1ին : Ռընէ Նեժըլէն «Սրտի սեղմումով» խմբագրականով մը կը յայտնէ թէ թերթին նիւթական կացութիւն թոյլ չի տար որ աւելի երկար դիմանայ : Արդէն երկար ատեն է, երկու էջի վրայ լոյս կը տեսնէր, կանաչ թուղթի մը վրայ :

ՕՌԱՆԻ մէջ ծանր բախումները կը շարունակուին երկու համայնքներու միջեւ : 9 Մահմետականներ սպաննուած են, 35 հոգի վիրաւորուած է որոնց մէջ՝ հինգ Եւրոպացի : Մթնոլորտը շատ լարուած է եւ երկու կողմերն ալ վայրագութեամբ կը վարուին իրարու հետ : Լուսարգել հաստատուած է ժամը 20էն :

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ընտրութիւնները տեղի կ'ունենան այսօր Ուրբաթ : 165 աթոռի համար 1800 թեկնածու կայ : Սուրիոյ եւ Լիբանանի սահմանը փակուած է ընտրութեան օրը :

ՆԱՍԸ մերժեց ազատ արձակել ֆրանսացի դիւանագէտները : Դիմումը կատարուած էր զուիցերական դեսպանին կողմէ :

ԽՐՈՒՇՉԵՒ որ ատենէ մը ի վեր Ուզպեկիստան, Խազախստան եւ Նովոսիպիրսք էր, Մոսկուա վերադարձաւ :

Օրէ Օր

ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՏԻ ԳԵՐՄԱՐԴԵՐԸ

Մեր սիրելի Թաշեանը, այս աշնան, հրապարակ հանեց նոր հատոր մը, Ներածութիւն Հայ Գրական Պատմութեան : Որքան ծանօթ իբրեւ գրական քննադատ, նոյնքան ծանօթ իբրեւ հեղինակ դպրոցական սիրուած դասագիրքերու (Թանգարաններու շարք մը), կը սպասէի իրմէ դասագիրք մը եւս Հայ Գրականութեան Պատմութեան, — մեզի կը բերէ Ներածութիւն մը Հայ Գրական Պատմութեան :

Այս տոմսով կուտամ հատուած մը, իբրեւ նախաճաշակ, որ սակայն ··· աղ ու պղպեղ է :

Ահա թէ ի՛նչ կ'ըսէ .—

« Յոյները, Պարսիկները, Ասորիները, Հրեաները մեզմէ առաջ արդէն գիր ունէին, ուստի՝ նաեւ գրուած գրականութիւն : Մենք ունէինք անգիր գրականութիւն, բայց չունէինք գիր : Մեզ այս « հարկատու » վիճակէն ազատեց «Սուրբ Երրորդութիւնը»՝ Վռամշապուհ, Սահակ, Մեսրոպ : Գիր չունենալով հանդերձ՝ ունէինք հոյակապ լեզու մը, որ յետագային, այրուբենի գիւտէն ետք, կարելի դարձուց Մեծ Մատեանը թարգմանել ամենայն ճշդութեամբ : Դիւրին չէր թարգմանութեան այս գործը, մասնագիտական բառերու եւ դարձուածքներու համար պէտք էին հմուտ թարգմանիչներ, ոչ միայն հայագէտներ, այլեւ յունագէտներ եւ ասորագէտներ, նոյնիսկ եբրայագէտներ :

Մեր Թարգմանիչները հազիւ 6, 8 կամ 10 հոգի էին : Բաղդատութեան համար յիշենք Աստուածաշունչի թարգմանութեան փորձ մը, որ կատարուեցաւ Քրիստոսէ առաջ Գ. դարուն (250 թուին), եբրայերէնէ յունարէն, Աղեքսանդրիոյ մէջ : Թարգմանութեան այս գործին լըծուեցան ոչ թէ 6, 8 կամ 10 անձինք, այլ 70 – 72 հոգի, բոլորն ալ վարժ եւ հմուտ՝ երկու լեզուներուն, թէ՛ եբրայերէնի եւ թէ յունարէնի, բոլորն ալ մասնագէտ՝ իրենց ընտրած ճիւղին մէջ :

70 – 72ի դէմ՝ 6, 8 կամ 10 : Այս միակ փաստը կը բաւէ հաստատելու ոչ միայն գործին մեծութիւնն ու դժուարութիւնը, այլեւ թարգմանելու արուեստին մէջ Հայաստանի գերազանցութիւնը Աղեքսանդրիոյ վրայ, — կեցցեն գպրութեանց եւ արուեստից, — ուր կ'երթային ուսանիլ մեր թարգմանիչներն ու մատենագիրները :

Ուրիշ բաղդատութիւն մը (պատմողը Ներսէս Արք. Մելիք – Թանգեանն է) .—

Հայոց կաթողիկոսութիւնը՝ 433–35 թուին, եւ Հայոց կաթողիկոսարանը՝ 1901 թուին :

1901ին էջմիածնի Հայոց կաթողիկոսարանը եւս ձեռնարկեց թարգմանելու Ս. Գիրքը ոչ թէ յունարէնէ կամ ասորերէնէ, այլ գրաբարէ աշխարհաբար, այսինքն՝ հայերէնէ հայերէն :

Այդ շրջանին Մայր Աթոռի գահակալն էր Հայոց Հայրիկը՝ Խրիմեան : Թարգմանութեան գործին պիտի լծուէին էջմիածնի Միաբանութեան անդամները, — միջնակարգ եւ բարձրագոյն ուսում ստացած վարդապետներ, Գերմանիոյ մէջ ուսած աստուածաբաններ, Գէորգեան ճեմարանը աւարտած հայերէնագէտներ : Հայոց Հայրիկը կը հրամայէ գործի անցնիլ, նախապէս արդէն ապահոված ըլլալով բոլոր ծախքերը, անշուշտ բարերարներու լիաբուռն նուիրատուութեամբ :

Էջմիածին ունէր ելեկտրաշարժ տպարան, դրամ, թուղթ, թարգմանիչ եւ այլ ամէն յարմարութիւն : Յունարէնի կամ ասորերէնի խնդիր չկար : Աթէնք կամ Աղեքսանդրիա մարդ ղրկելու պէտք չըկար : Գիտնական վարդապետները պատրաստ էին, իսկ կատարուելիքը գրաբար հայերէնը աշխարհաբար հայերէնի վերածել մըն էր միայն :

Կը սկսի տպագրութիւնը շնորհալից յայտարարութիւններով : Տպագրուած առաջին պրակը կը ղրկուի ականաւոր հայկաբաններու՝ « ի տես, ի քննութիւն եւ ի վերադարձ» :

Բայց տպագրութիւնը կ'ընդհատուի առաջին իսկ պրակին հրատարակութենէն ետք : Գործը կը վիժի, եւ թարգմանութեան ծրագիրը մէկ կողմ կը դրուի վերջնապէս :

Աւելցնենք որ Մայր Աթոռին գանձարկղին մէջ, այդ օրերուն, պատրաստ կար շուրջ մէկ միլիոն ոսկի րուբլի, նուիրաբերուած՝ ազգին բոլոր խաւերուն կողմէ, ի նախատեսութիւն Ս. Գրքի թարգմանութեան եւ հրատարակութեան ծախքերուն :

Ահա Հայոց կաթողիկոսարանը 433 – 435ին, եւ ահա Հայոց կաթողիկոսարանը 1901ին : Տարբերութիւնը մեծ բան մը չէ, ընդամէնը··· հազարհինգհարիւր տարի» :

Ձեզի կը թողում եզրակացնել, ձեր գընահատութիւնը յայտնել,— Աղեքսանդրիոյ յունագէտներո՞ւն, Վաղարշապատի հայագէտներո՞ւն, էջմիածնի վարդապետներո՞ւն : Կեցցէք, կեցցէք :

Գահիրէի մէջ եւս նշանա՛ա՛ա՛ա՛ւոր եպիսկոպոսական ժողով մը, Պոլսոյ Հայոց պատրիարքին թելադրութեամբ, ծրագրեց եւ յայտարարեց թէ Աստուածաշունչ Մատեանի աշխարհաբար թարգմանութիւն մը պիտի կատարուի : Տարինե՛ր անցան, — ոչինչ ծնաւ :

Հիմա չափեցէք մարդոց մեծութիւնը եւ ծանրութիւնը :

Վաղարշապատի թարգմանիչները գերմարդ էին, անպայման : Ահա թէ ի՛նչ ըսել կ'ուզէ Թաշեան :

ԱՐԱՁ

ԽՆՁԱՐԱՑԻ ԲԱՐՁՈՒՆՔԻՑ

ԱՌԱՋԻՆ ԱՅՑԵԼՈՒՍ

—o—

Այս վեհանիստ պանդոկը — Մուքարզէլ — Խնչարայի բարձունքի վրայ, սիրուն Լիբանանում, դեռ երէկ այնքան խաղաղ էր ու հանդստաւէտ :

Ցերեկները ականջ էիր դնում ճպուռների համանուագին, մայրիների վրայ : Երեկոները՝ զունագեղ, դմայլելի վերջալոյս : Եւ գիշերները երազում էիր աստղազարդ երկնքի տակ՝ զով զեփիւռի օրօրով : Ցօղնած ջղերի անզուգական բուժարան :

Այժմ քաղաքակրթութիւնը նուաճել է Մուքարզէլի պանդոկն էլ, Խնչարայի բարձունքում :

Ամբողջ օրը առանձին – առանձին կամ հաւաքաբար, աշխարհիս բոլոր լեզուներով, մեզ զուարճացնում է խուժդուժ ձայնասփիւռը, Լիբանանի նոր, բայց արդէն ձանձրալի դարձած պատկերասփիւռը, ընկերակցութեամբ ճանճերի չափ առատ եւ ճանճերի պէս անբեկ եբեխաների կանչվռտուքին : Հերովդէսն էլ անզօր է ցպելու սրանց :

Երեկոյեան ճպուռները լռում են եւ նրանց գործը, մինչեւ ուշ գիշեր, շարունակում են Փարիզի բեմերի ճպուռները եւ Իտալիայից հրաւիրուած բազմահռչակ ճազը՝ չարչարելու համար մեր բազմաչարչար ականջները : Ջղեր ունեցիր, որ հանդստանաս :

Եւ ահա եկել եմ յոգնած ջղերս հանդստացնելու Խնչարայի բարձունքին, հովասուն մայրիների ներքեւ, լիբանանեան ու փարիզեան ճպուռների համանուագով եւ մօտից ու հեռուից այցելող բարեկամների հոգեպարար զրոյցներով :

Առաջին այցելուս՝ Կոլոմբոսի աշխարհից : Եթէ չասէր, որ խարբերդցի է, վերայ – գլխից պիտի կարծէի, թէ օքլահոմացի է : Վիզը բաց, լայն տաբատ, գլխին խսիրէ փանամա եւ թուխ, քրտնած դէմք : Օքլահոմացի :

— Բարեւ, ասաց, ի՞նչպէս ես, ճանչցա՞ր զիս :

Ես չեմ սիրում, երբ ինձ հարցնում են՝ « ճանչցա՞ր զիս» : Հազար մարդ եմ տեսնում, ամէնքին կարելի՞ է ճանաչել : Բայց փորձիր պատասխանել «չեմ յիշում» կամ «չեմ ճանաչում», — ապուշը կ'ուտես :

— Հը՛, ինչո՞ւ չես խօսիր, ձեռքս սեղմելով ասաց նորեկը, չճանչցա՞ր : Է՛, բարեկամ, ծերացեր ես. չե՞ս յիշեր, ծանօթացանք « Հայաստան Քեմփ»ի մէջ : Խարբերդցիներու դաշտահանդէսին Արտաւազդ Ռստիկեանը մեզ ծանօթացրեց :

Չէի յիշում, բայց պատասխանեցի :

— Հա՛, ինչպէս չէ, լաւ կը յիշեմ, Արտաւազդի հետ, լճի ափին ...

— Ծերացեր ես, բարեկամ. լճի ափին չէր, քաֆեթերիայի մէջ, խըյմա կերանք միասին :

Այդ ուղղութեամբ շարունակելը անիմաստ էր. աւելի պիտի ծերանայինք : Նիւթը փոխեցի, բայց նորից ծուղակն ընկայ :

— Ե՞րբ ես եկել, ի՞նչ կայ – չկայ ձեր Փրաւիտէնսում :

— Որ կ'ըսեմ ծերացեր ես ... Ես Փըրաւիտէնսէն չեմ. Միտըլ Իսաէն եմ : Ադէկ բաներ չկան :

— Ինչո՞ւ : Գործերը վա՞տ են :

— Չէ, գործերը գէշ չեն, փառք Աստուծոյ : Ես ռիթայր եմ. սօշըլ սէքիւրիթի կ'առնեմ Ընքըլ Սեմէն : Աղէկ չեն հայու գործերը : Զիրար կ'ուտեն : Շուտով հայ չի մնար Ամերիկայի մէջ : Մեծերը կը մեռնին — ի՞նչ ընեն հապա չմեռնին : Պզտիկները ամերիկացի կը դառնան : Մարկոսը՝ Մայք, Շուշանը՝ Լիլի ... Մեր մեծերն ալ շան քաքող կը կարդան մեր գլխուն. հայ մնացէք : Իրենց զաւակները հայերէն չեն խօսիր, հայ ըլլալէ կ'ամըչնան, մեզ կ'ըսեն՝ « Հայ մնացէք» : Մէկը դաշնակ է, միւսը հնչակ է, երրորդը՝ ռամկավար : Մէկը միւսի միս կ'ուտեն եւ մեզի կ'ըսեն. «Համերաշխեցէք, հայ մընացէք» : Աս ազգէն խէր չկայ :

Ինձ հետաքրքրեց իմ հին ծանօթը, որի հետ «Հայաստան Քեմփ»ի քաֆեթերիայում խըյմա էինք կերել : Հարցրի .

— Դուն ի՞նչ կուսակցութեան կը պատկանիս :

— Ե՞ս, զարմացած նայեց երեսիս :

— Դաշնա՞կ ես, հնչա՞կ ես, համայնավա՞ր :

— Ե՞ս, խնդաց մարդը, ես իշու քուռակ եմ :

— Ինծի նայէ, ինչո՞ւ կը դժգոհիս, հայ ազգի գործերն աղէկ չեն : Ազգէն մէկըն ալ դուն ես. ի՞նչ ես անում, որ ազգի գործերը լաւ ընթանան :

— Աս ըսէ, համաձայնուեց նա : Քառասուն տարի Ընքըլ Սեմին ծառայեցի Սթիլ Քըմփընիի մէջ : Տունէն գործարան, գործարանէն տուն — աշխարհէն բան չհասկցայ : Հիմա որ աչքերս բացի, տեսայ, որ ազգը ձեռքէ կ'երթայ :

— Է՛, հիմա ելար ազգը փրկելո՞ւ :

— Չէ, ես ի՞նչ փրկիչ եմ : Ըսի՝ ալ Ամերիկայի ազգէն խէր չկայ. երթամ, մեռնելէս առաջ, տեսնեմ ազգ մնացե՞ր է :

— Է՛ ...

— Գացի Հայաստան, հայ շատ մնացեր է, բայց ազգ չտեսայ հոն : Միայն երկու շաբաթ մնացի. աւելի թոյլ չըրուին : Է՛, եթէ ազգ մնացած ըլլար, կը քշէի՞ն հայրենիքէն իր զաւակը :

— Ուրեմն, Հայաստանում էլ գործերը աղէկ չեն :

— Ատ չեմ ուզեր ըսել. գէշ աղէկ՝ Հայաստանը մերն է, բայց ինչո՞ւ զիս Հայաստանէն քշեցին, ինչո՞ւ մեր հայրենիքի դռները բաց չեն իր զաւակներուն առջեւ : Ատ է, որ չեմ հասկնար :

— Է՛, հարցրի, եթէ ասէին. «Մնայ ընդմիշտ Հայաստանում », կը մնայի՞ր :

Մարդը զարմանքով նայեց ինձ :

— Ի հարկէ, չէի մնար, ի՞նչ ընէի մնայի : Ես կը սիրեմ առտու – իրիկուն շաուր առնել. Երեւանի մէջ շաբաթը անգամ մըն ալ կարելի չէ բաղնիք առնել : Ես վարժուած եմ ամէն առտու թոստով փրայտ էկս էնտ բէքըն ուտել պաղ ջրով, ամերիքըն կոֆէով, իրիկունը սթէյք ուտենալ պէյքըտ Փթէյթոստով : Ունեմ սեփական տուն՝ լաւ կահաւորուած, սեփական օթօ : Վարժուած եմ Քոռնըրի տրըկ ստորի մէջ այսքրիմ առնել բարեկամներու հետ՝ խօսելով բէյսբոլի վերջին խաղի մասին : Այդ ամէնը Հայաստանի մէջ ո՞վ կուտար ինծի :

— Ուրեմն, ինչո՞ւ կը բարկանաս, որ քեզ իրաւունք չտուին մնալու Հայաստանում :

— Ախպար, վրդովուեց մարդը, սա Հայաստան մեր հայրենիքը չէ՞, ես կը սիրեմ իմ հայրենիքը. շա՛տ կը սիրեմ, բայց, ներեցէք, չեմ կրնար ապրիլ հոն :

— Ուրեմն, պիտի սպասես որ Հայաստանում շաուր եւ բէյս – բո՞լ լինի ...

Մարդը չպատասխանեց : Լիբանանում էլ իրեն լաւ չէր զգում : Հարցրել էր ամերիկեան հիւպատոսարանում՝ կարո՞ղ է Հալէպ գնալ : Ասել էին. « Հայ հայրենակիցներիդ չե՞ս հարցրել : Մենք արգելք մը չունինք, բայց եւ չենք ըսեր գընա» : Աս ի՞նչ տարօրինակ բան է. «Արգելք մը չունինք, բայց եւ չենք ըսեր գընա» : Աս արգելք չէ՞ :

Բայց Լիբանանի Հայութեանը շատ էր հաւանել. «Իսկական Հայաստանը աս է» :

Երեւի, Պէյրութ կը մնար, եթէ Թուրիկի պանդոկը իջած չըլլէր :

Ճաշարանում, սեղանի շուրջ, ցանկացայ իմանալ, թէ ինչո՞վ էր պարտական իր այցելութեան պատուի համար :

— Պատիւը մերն է, պատասխանեց : Գացի տեսնելու մեր Ճեմարանը՝ փակ էր : Դիտեցի դուրսէն : Շատ հաւնեցայ : Մտածեցի իմ լուման ալ տալ՝ քանի մը տալեր : Ըսին հոս ես : Եկայ – գտայ :

« Մեր Ճեմարանը » կարծես ցոյց տըւեց իր ինչ լինելը : Մեր նշանակում է մեր եւ ոչ ի նոցանէ :

— Երեւի, Եգիպտոս ալ կ'երթաս, հարցրի ես ճանապարհ դնելիս :

— Չէ., կը բաւէ, եղաւ կտրուկ պատասխանը : Կը բաւէ՝ կ'ըսեմ : Հայաստանը մեր Հայաստանն է, բայց Ամերիկան ալ՝ մեր Ամերիկան : Հայաստանէն տոպրակ մը հող կը տանեմ հետս, որ գերեզմանիս ամերիկեան հողին խառնեն :

Հեռացաւ օքլահոմացին քայլուածքով : « Քանի մը տալեր լուման Ճեմարանին » մտքից ելել էր :

Երեւի, Միտըլ Իսաի իր տունը կը ծախէ եւ կը փոխադրէ Ֆրէզնօ, ուր վերջին ապաստանն են փնտռում ցուրտ նահանգների ամերիկահայերը : Եւ «Ասպարէզ»ի ակումբում, փինօքըլ են խաղում, ծամոն ծամելով դանդաղ կամ քաղաքապետաբանի առջեւ, պարտէզում, նստած աշխարհի ճակատագիրն են վճռում :

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

Սէն Գէտի Գեղածիծաղ Ափին

ԱԶԳԻՆ ՏՈՒՆԸ

Գրեց՝ ԵՆՈՎՔ ԼԱԶԻՆԵԱՆ

Ամէն տարի, տարուան սկիզբը, չքեղ թատերական ներկայացում մը կը պատրաստէինք... «Սամուէլ»ը, «Քաջն Վարդան»ը, «Պաղտասար Աղբար»ը, «Բարեկենդանի Անկուտիները», եւայլն :

Իսկ գարնան վերջաւորութեան՝ շատ ճոխ մարզահանդէս մը կը կազմակերպէինք :

Ու երբեմն, բացառիկ առիթներով, յատուկ հանդէսներ կը տրուէին : Այսպէս, Աստուածաշունչի թարգմանութեան 1500ամեակը մեծ շուքով տօնեցինք : Դպրոցիս գրեթէ բոլոր ձիրք ունեցողներուն բաժին տրուած էր իրենց մասնակցութիւնը բերելու : Բայց ինչպէս միշտ կը պատահի, մէկը մոռցուած էր :

Եւ այդ աշակերտը շատ վիրաւորուած կը զգար որ զինքը անտեսած էին ու, գեղարուեստական բաժինը չվերջացած, բեմին ետեւը գնաց տեսուչ վարդապետին գանգատելու համար :

Տեսուչը Արշաւիրին վստահեցուց որ պարզապէս թիւրիմացութիւն մը եղած ըլլալու էր ու, զինքը մխիթարելու համար, խոստացաւ որ յաջորդ անգամ անպայման իրեն պատեհութիւն կը տրուէր :

— « Շատ լաւ», պատասխանեց Արշաւիրը, «բայց ես չեմ կրնար 1500 տարի սպասել» :

Լաւ արտասանողներ շատ ունէինք : Ֆրանսերէն կտորներու համար՝ Վահրամը ամենալաւերէն էր : Իր շարժուձեւերով, իր կազմով, իր արտայայտութիւնով, իր ձայնով ու իր առոգանութիւնով՝ շատ տպաւորիչ էր Վահրամը :

Փրոֆէսէօր Եօրկան՝ Ռումանիայէն այցելութեան եկած էր Փարիզ : Մեծ հայասէրին ի պատիւ տրուած դպրոցական հանդէսին՝ յայտագրին վրայ Վահրամին անունն ալ դրուած էր : Ալֆրէտ Տը Միւսէի «Մայիսի գիշերը» կտորը պիտի արտասանէր եւ Պօղոսը պիտի յուշէր :

Կարգը եկաւ Վահրամին : Համարձակ եւ ինքնավստահ՝ բարձրացաւ բեմ, ու թեւատարած կեցուածքով բերանը բացաւ ու հոկայաձայն՝ սկսաւ. —

« Lorsque le pélican lassé d'un long voyage... »

Ու մնացեալը չկրցաւ յիշել :

Վերստին սկսաւ :

« Lorsque le pélican lassé d'un long voyage... »

Երկրորդ տողը միտքը չէր գար : Ու դառնալով դէպի վարագոյրը՝ յուշարարին ըսաւ .— «Ծօ՛, ըսէ՛» : Բայց Պօղոսը, շուարած, ակնոցները կը փնտռէր ու գիրքին էջն իսկ չէր կրնար գտնել :

Անգամ մը եւս սկսաւ Վահրամը :

« Lorsque le pélican lassé d'un long voyage... »

Ու դարձեալ կեցաւ : Անգամ մը եւս ետ դարձաւ ու աւելի սրդողած եւ աւելի ուժգին՝ Պօղոսին հրամայեց .

— « Ծօ՛, ըսէ. ծօ՛» :

Լռութիւն վարագոյրին ետին :

Ասոր վրայ, Վահրամը կրկին սկսաւ.—

« Lorsque le pélican lassé d'un long voyage... »

Ու կեցաւ : Վրան յուսահատութիւն եկաւ ու հրաժարելով այս արտասանութենէն բարձրաձայն՝

M... alors !

բացագանչեց զայրացած ու հեռացաւ : Հանդիսականները ծափահարութեամբ իրենց գնահատանքը արտայայտեցին :

*

Սովորաբար՝ հանդէսներուն Պիւֆէ կը պատրաստուէր ու, զանազան աղանդերներու հետ, ըստ տեղական սովորութեան՝ ոգելից ըմպելիներ ալ տրամադրելի էին հիւրերուն :

Պէտք է ըսել որ հիւրերը սովորաբար բաւական ժուժկալ էին ու մէկ երկու բաժակով կը բաւարարուէին : Օր մը սակայն, ազգային մը՝ խանդավառուելով վարժարանին հայկական մթնոլորտէն ու յուզուելով Հայր Սահակին հայրենաշունչ ճառէն, քիչ մը շատ յաճախած էր պիւֆէն : Ու գլուխը տաքնալով՝ դացած էր աշակերտներուն ննջարանը եւ հոն, Անդրանիկին անկողնին վրայ փռուած, հանգիստ քուն մը կը քաշէր :

Շատ ատեն չանցած՝ հսկիչներն ու վարդապետները — եւ աշակերտները իրենց գլխուն հաւաքուած — բարձրացան ննջարան ու մեր հայրենակիցը արթնցուցին իր խոր քունէն, բացատրելով իրեն որ չէր կարելի այդտեղ պառկիլ :

Անկողնին մէջ՝ դանդաղօրէն վեր ելաւ, նստաւ, ու աչքերը շփելով՝ զարմացած հարցուց.— «Ինչո՞ւ չէ կարելի. միթէ ասիկա ազգին տունը չէ՞» :

Ուղիղ խօսքերը գրեթէ միշտ՝ երախաներու — ինչպէս նաեւ գինովներու — բերնէն կ'ելլեն :

Սխալած չէր : Վարժարանը ազգին տունն էր :

(14 Շար.)

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՆԵՐԸ ՈՐՊԷՍ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿ

—o—

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ինչպէս ակնարկեցինք, Ս. Ղազարի կղզեակին մէջ հայեցի դրականութիւնը նոր շունչ ու նոր աւիւն կը ստանայ, լեզուն կը յղկուի ու կը սկսի մաքրուիլ դարերու մէջ իր ստացած աղաւաղումներէն. կը ստանայ խորաթափանց պայծառութիւն մը եւ ոճի ու գեղեցկագիտական արտայայտութիւններով նոր թարմութեամբ կը շպարուի :

Սկիզբ կ'առնէ արեւմտահայ գրականութիւնը :

Նախնական փթթումի շրջանին իսկ, երբ հայրենի գիրն ու գիրքը Մխիթարեան տպարանէն դուրս կ'ելլեն, կը սկսին ծաւալիլ դէպի արեւելք ու մինչեւ Հնդկաստան, ուրկէ օր մը երկու լուսամիտ Հայեր, Ղարամեան Ռափայէլ ու Սամուէլ Մուրատեան, իրենց անունները յաւերժօրէն պիտի միացնէին Մխիթարեան հաստատութեան անուան :

Հայրենի մատենագրութեան կարգին, Մխիթարեանները կը ձեռնարկեն եւրոպական մաքի ու քաղաքակրթութեան գլուխ գործոցներու թարգմանութեան :

Եւ այսպէս Հոմերոս, Վիրգիլիոս, Սոփոկլէս, յիշելու համար, միայն դասական գրականութեան քանի մը անուններ :

Իտալական, ֆրանսական, անգլիական դասականները, Տանթէ, Մոլիէռ, Ռասին, Միլտոն նոր թռիչք կուտան գալիք ու իրարու յաջորդող Մխիթարեաններուն դաստիարակութեան յանձնուած սերունդներուն :

Այդ մեղուաջան ու ընդարձակ շունչով աշխատանքները իրագործելու համար, սակայն հարկ էր հոգիի, մաքի, կամքի դաստիարակութիւն նոյն ինքն դաստիարակչին կողմէ :

Այս հոգեկան դաստիարակութիւնը ամէն Մխիթարեան վարդապետ կ'ամբողջացնէ այն օրը, երբ նա ծնրադիր ու փըրանչիսքեան օրինակելի աղքատութեամբ, կը ստանայ իր կրօնքին եւ իր ազգին նուիրուելու երդումի երրեակ նըշանները, սեւ կապան, մաշկեղէն գօտին, եւ Ս. Կուսին Վարդարանը :

Մշակելով բանաստեղծական, թատերական, դիցաբանական, քնարերգական ու ընդհանրապէս գրական արուեստի բոլոր գեղեցկագիտական ուղիները, Մխիթարեանները կը հետապնդէին կատարելագործել դաստիարակչական այն պարտականութիւնները զորս իրենց կը պարտադրէ հայ պատանիներու կրթութիւնը :

Մխիթարի ապրումի օրերէն իսկ, 1747էն, (կը մեռնի 1749ին), հիմը կը դրուէր դպրոցներու, Հայաշատ կեդրոններու մէջ : Անոնց թիւը երկու տասնեակի հասնի :

Բայց ուր որ Մխիթարեանները իրենց տուած դաստիարակութեան դաղափարներու կէտին կը հասնին, իրենց կրթած դաստիարակած աշակերտներու շարունակական թուին ու որակին բարձրացման չափով, այդ Մուրատեան եւ Ռափայէլեան սկիզբէն զոյգ դպրոցներու

մէջն է. դպրոցներ, որոնք 1870ի ֆըրանքեւփրուսական պատերազմէն ետք, կը միանան Վենետիկի արդի Ջեննովիօ ազնուականներու պալատին մէջ, ուր Թիէփոլեան վերասլաց որմանկարները, պիտի յուզէին ու ներշնչէին իրարու յաջորդող սերունդները հայ պատանիներու:

Հոս, դաստիարակութիւնը այլեւս գիտութեան ուղին մէջ կը մտնէ, ու կը հետեւի իմաստասիրական այն դպրոցին՝ որ Նոր – Արիստոտելեան ուղղութեամբ կը գործէ, որ է նկատել անհատը որպէս իմացական ու բարոյական անձնաւորութիւն, մղելով զայն իրականութեան ընծայած ուղիներուն վրայ, հետեւելով իտէալի մը, գաղափարականի մը իրագործման:

Որքան հեռու ենք Տէր Թովիկեան, դեռ այն ժամանակներն իսկ գործող հին դաստիարակչական սովորութիւններէն, ուր պատանին ոտքերէն ու ձեռքերէն կը գանակոծէին՝ գլխուն մէջ խելք մտցնելու համար:

Դաստիարակչական յիշած մեկնակէտէն՝ Մխիթարեան հայրը պատանիին կը մօտենայ որպէս անհատի մը, ուր կան ուժեր եւ կարողութիւններ, զորս պէտք է յարգել, ու եթէ ծածկուած են, նոյն ինքն դաստիարակը պէտք է յայտնաբերէ, ու ապա յղկէ, ուղղէ ու փոխմացնէ:

Սոյն դաստիարակութիւնը իրագործելու համար, երկու հիմնական կէտեր առաջնորդած են Մխիթարեան Հայրերը, կրօնքի եւ ազգային սիրոյ ուղիները:

Կրօնական ուղղութիւնը որպէս բարոյականի սկզբնական հիմք կը ծառայէ. եւ իսկապէս չկայ դաստիարակութիւն առանց բարոյականի, ու չկայ բարոյական առանց կրօնական ըմբռնումի: Սակայն կրօնական դաստիարակութիւնը Մխիթարեանք կ'ըմբռնէ որպէս իմաստասիրական ըմբռնում, բայց ոչ թէ դաւանանքի տարբերութիւն:

Իսկ ազգային դաստիարակութեան գըրոշմը հոգեկան ազնուացման միւս հիմն է, որուն ուսուցմամբ քալելով՝ Մխիթարեանները իրենց դպրոցները դարձուցած են գիտակից հայրենասիրութեան օրրաններ, ընտանեկան տաք ու բարախուն վառարաններ, որոնցմէ դուրս կուգան սեւաչանդուր գլուխները այն խոկուն մտքերուն, որոնց անուններն են Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան, «Եղբայրութեան աւետաբանիչը» — Տուր ինձ քու ձեռքդ. եղբայր ենք մենք, որ մըրկաւ էինք պատուած...»: Բառեր որ այսօր նոյն թարմութիւնը ունին: Ապա Սրապիոն Հէքիմեանը, հայ թատրոնի հիմնադիրը, Մկրտիչ Աճէմեան, Թովմաս Թէրզեան, որ իր նուրբ գրագէտի կարողութիւնով խորապէս ազդած է Ա. Չօպանեանի նման գրչայուն ու Գրիգոր Զօհրապի նման սահուն գրիչներու հոգեկան աշխարհին վրայ:

Ինչո՞ւ չյիշել անունը հայ թատրոնի դասական գլուխը կանգնած Պետրոս Ադամեանի, որ իր միտքն ու հոգին դաստիարակած է Մխիթարեան ազգային վառ շունչով լի Պոլսոյ Բերայի եւ Քաղկեդոնի վարժարաններուն մէջ, հայերէնի առանձին դասեր առնելով իր այնքան սիրած Մխիթարեաններէն:

Երկա՜ր, շա՜տ երկար պիտի ըլլար թըւել մի առ մի անունները բոլոր այն գըրական, քաղաքական, արուեստի ու առհասարակ մտաւորական ցայտուն դէմքերուն, որոնք դաստիարակուած Մխիթարեաններու հայրենասիրական տաք շունչին տակ, գիտցան իրենց կարգին խանդավառել ու ազգային գիտակցութեամբ հրահրել հայ ժողովուրդը: Սակայն կարելի չէ մոռնալ անունը Դանիէլ Վարուժանի, այն հսկային, որ իսկական մուրճի հարուածներով գիտցաւ կոփել ու քանդակել իր մոնչող տաղերը:

Աւելի նորագոյն ժամանակներու մէջ, Մխիթարեանները իրենց դաստիարակչական ըմբռնումի կատարելագործման նըպատակին ամբողջացման համար, Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանի ուսումնական կրթութեան մակարդակը բարձրացնելով, կը յաջողին 1897ին իտալական թագաւորական մասնաւոր հըրովարտակով, դպրոցի ուսումնական վկայագրի կարողութիւնը հաւասարցնել իտալական երկրորդական վարժարաններու վկայականներու կարողութեան:

Անզուգական յաղթանակ մը, որու շընորհիւ անմիջական զօրութեամբ, Մ. Ռ. աւարտող ամէն աշակերտ ազատօրէն, առանց կառավարական քննութիւններու, իր առջեւը բաց կը գտնէ եւրոպական քաղաքակրթութիւնը ներկայացնող կը յանդգնիմ ըսել լաւագոյնին, բարձրագոյն ուսումնարաններու դռները:

Եւ դեռ չբաւականանալով, Մխիթարեան հայրերը, ձեռնհաս մատակարարութեամբ յաջողած են թոշակներ տրամադրել ամէն աւարտող դասու յաջողագոյն երեք աշակերտներու, որոնք այսպէսով անսովոր բախտը ունեցած են իրենց ուսումը շարունակել իտալական համալսարաններու մէջ:

Մխիթարի հոգին կրնայ հանգիստ սաւառնիլ իր մենաստանին վրայ, իր զաւակները իր բարոյական կտակը ամբողջացնելէ զատ, զայն իմացական, ընկերային, ու դաստիարակչական ուղղութեամբ իր կատարելագործութեան ուղին մէջ դրած են:

Այսպէսով Մխիթարեանները լիովին իրենց պարտքը ըրած են եւ կը շարունակեն ընել իրենց ազգին հանդէպ:

ՏՈՔԹ. Բ. ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՄԿ պաշտօնական ամսագիր Կաթողիկոսութեան Հայոց Կիլիկիոյ, կրօնական, , կրթական, գրական եւ բանասիրական, թիւ 9, Սեպտեմբեր Ժ. տարի, 1961:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

●

ՓՐՈՖ. Կ. ՄԵԼԻՔ – ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆ

«Սով. Հայաստան»ի մէջ Ա. Մարտիրոսեան այսպէս կը ներկայացնէ ծանօթ հայագէտ եւ արեւելագէտ՝ փրոֆ. Կարապետ Մելիք – Օհանջանեանը: Կը քաղենք կեանքին եւ գործերուն նուիրուած տողերը:

Կէս դար եւ աւելի առաջ, Լազարեան ճեմարանի լսարաններուն մէջ հետեւած է հայագէտ Կարապետ Կոստանեանին, ակադեմականներ Կորշին, Վեսելովսկիին եւ Կրիմսկիին, իսկ Պերլինի մէջ հինգ տարի շարունակ աշակերտած է աշխարհահռչակ գիտնական, հայագիտութեան մեծ երախտաւոր Մարկուարտին եւ ուրիշներուն:

Եւ հոգիով կենսուրախ, գիտութեամբ եւ իմացութեամբ ծանրաբեռնուած ուսուցչապետը այնուհետեւ ինքն է որ սորվեցուցած է: Հայաստանի մէջ առաջին իսկ օրէն եղած է համալսարանի դասախօս, կազմակերպած է ուսումնական հիմնարկութիւններ, աշխատած է լուսաւորութեան նախարարութեան մօտ եւայլն:

Ուսուցչական աշխատանքներու կողքին մխրճած է հաստափոր գիրքերու մէջ եւ արտադրած մէկը միւսէն արժէքաւոր գործեր, «Լուսաւորչի վէպը», «Ֆիրդուսու Շահնամէի մոտիվները հայ մատենագրութեան մէջ», «Միհր – Միթրան Սասնոյ ծռերի մէջ», «Տիրան Տրդատի վէպը ըստ Փաւստոս Բիւզանդի» եւայլն: Տպագիր եւ անտիպ այս երկերուն մէջ բանասէրի մը արժանի խորութեամբ ան ամէն անգամ նոր բան ըսած է, մտցուցած է նոր աւանդ մը: Բայց աւանդներէն մեծագոյնը եռահատոր «Սասնոյ ծռերն» է, մեր Դաւիթին համար շինուած ամէնէն շքեղ յուշարձանը:

Այդ մեծածաւալ հատորներուն մէջ ամփոփուած են դիւցազներգութեան բոլոր ծանօթ պատումները: Սակայն գիտնականին ծառայութիւնը միայն այդ չէ: Մինչեւ 1917 Մելիք – Օհանջանեան հըրատարակած է 17 պատում, իսկ 30ական թուականներուն ան իր աշխատակիցներուն հետ միասին գրի առած է 15 պատում, յետոյ ինքը առանձին արխիւներէ եւ այլ անձնաւորութիւններէ հաւաքած է 18 պատում: Այդպէսով, մեզ յայտնի 50 ժողովրդական տարբերակներէն 33ին համար մեծ մասով պարտական ենք իրեն:

Այս մեր ժողովուրդին համար անգնահատելի ծառայութիւն է:

Անխոնջ բանասէրին կողմէ գրի առնուած է Մանուկ Թորոյեանի հռչակաւոր պատումը: Այս գործը յաջողցնելու համար չափած է լեռ ու ձոր, դուռներ ծեծած է, որպէսզի փնտռէ եւ գտնէ բանասացներ ու անոնց բերնէն գրի առնէ «ծռերուն» դիւցազներգութիւնը՝ հայ ժողովրդական բանահիւսութեան այդ մեծածաւալ գոհարը:

Հակառակ 70 տարիներու բեռան, Մելիք – Օհանջանեան դեռ անխոնջ աշխատող մըն է:

Վերջերս լոյս տեսաւ անոր կողմէ կազմուած Կիրակոս Գանձակեցիի Պատմութեան համեմատական բնագիրը՝ ծաւալուն յառաջաբանով: Այս ձեւով, ան Ե. Տէր – Մինասեանի հետ միասին վերակենդանացուց Մանուկ Աբեղեանի, Գալուստ Տէր – Մկրտչեանի եւ միւս հայ դասական բանասէրներուն գործը՝ շարունակելով «Հայ պատմագիրներու» շարքը:

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիան եւ համաշխարհային գրականութեան կաճառը համատեղ կը պատրաստուին հրատարակել վաստակաւոր բանասէրին կողմէ ռուսերէնի թարգմանուած «Սասնոյ Ծռեր»ու տասը պատումները, մօտ 21.000 տող: Այս ձեւով առաջին անգամն ըլլալով միջազգային բանասիրութեան ներկայացուած կ'ըլլայ մեր դիւցազնավէպը: Կազմած է «Պատմութիւն Փարիզի եւ Վիէննայի» 16րդ դարուն հայերէնի թարգմանուած վէպին բնագիրը հայ եւ այլալեզու աղբիւրներու համեմատութեամբ:

Հետաքրքրական յուշեր ունի հայ բանասէրը, որոնցմէ մին պատմած է յօդուածագիր Ա. Մարտիրոսեանի: Խօսքը տանք այս վերջինոյն:

«Անգամ մը դարձեալ իր մօտ կը գտնուէի.

— Փրոֆէսօր, խնդրեմ խօսէ քու մասին:

— Ի՞մ, արձագանգեց ան զարմացած եւ յանդիմանական շեշտով, իմ մասին ի՞նչ պատմեմ, աւելի լաւ է պատմեմ իմ ուսուցչիս մասին:

Ու պատմեց Մարկուարտի հետ կապ ունեցող հետաքրքրական միջադէպ մը:

... Աշխարհահռչակ գիտնականին մօտ կուգայ թուրք փաշայ մը եւ կը ներկայացնէ հայկական արժէքաւոր նկարազարդ ձեռագիրներ, որպէսզի անոնց արժէքը ճշդէ: Մարկուարտ կը նայի ձեռագիրներուն եւ կ'ըսէ.

— Ինչո՞ւ ծախել կ'ուզէք, մեղք չէ՞ն, ի վերջոյ ձեր հայրերուն ժառանգութիւնը չէ՞:

— Իմ հայրերուս ժառանգութիւնը չէ, կը պատասխանէ թուրքը, ես թուրք եմ եւ կողոպտած եմ վանքէ մը, կոտորածին ատեն:

— Ի՞նչ, կը վրդովի գիտնականը, ասիկա թալան է, դուն աւազակ մըն ես, դուրս, մի՛ աղտոտեր տունս: Եւ ձեռագիրները խլելով, դուրս կը հրէ վաշխառուն: Իսկ ձեռագիրները կը ղրկէ Վիէննա, Մխիթարեաններուն»:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (98)

ԹԻԱԳԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

Խումբին գլուխը կը գտնուէր բարձրահասակ ու յաղթանդամ մարդ մը որ հագած էր Վրացիներու յատուկ վերարկու մը, ուսէն կապած էր խալփակ փամփուշտակալները եւ մէջքէն վար թուր մը կախած էր. Ոտքերը ձեւաւոր ու մինչեւ ծունկերը ծածկող մուճակներ կային:

Այս պարթեւ մարդը մեր ծանօթ Պատրիկն էր, որ Ղարս Թարապլուսի թիարանին մէջ տասներկու տարի ապրած էր զարհուրելի դրութեամբ մը:

Այսօր զինակիր խումբի մը գլուխն անցած էր ու ամբողջ անձնուիրութեամբ կ'աշխատէր իր պարտականութիւնը կատարելու եւ իր վրէժը լուծելու:

Մայրը, որ մինչեւ թիարանը գացած էր, չէր համարձակած խոշընդոտ հանդիսանալ որդւոյն: Օհ, միայն թէ վերջին անգամ համբուրած էր անոր ճակատը եւ մօր մը վսեմ զգացումով մը ըսած էր:

— Գնա, որդիս գնա... չեմ արգիլեր քեզ որ չզարնես այն ձեռքերը, որոնք շղթաներդ ամրացուցին, չեմ կրնար արգիլել քեզ որ վրէժդ չլուծես քու արիւնդ խմող թշնամիէն... Գնա... որովհետեւ ինծի պէս արցունք թափող, ինծի պէս իրենց մէկ հատիկ որդւոյն կարօտը քաշող, ինծի պէս յետին ծայր թշուառութեան մատնուող մայրեր կան...: Ախ, աչքս ճամբադ պիտի չմնայ, որովհետեւ հայրենեաց համար պիտի նուիրեմ քեզ: Աստուած քու հետդ ըլլայ...:

Ու Պատրիկ՝ իր պաշտելի մօր ձեռքը համբուրելով՝ վերջին հրաժեշտը տուած ու Ներսէս Արծրունիէն հեռացած էր:

Անկից ի վեր երկու տարի անցած էր: Իր պաշտօնը միմիայն Պարսկաստանէն զէնք ու փամփուշտ փոխադրել էր: Պաշտօն մը որ ճարպիկ ու հանճարեղ կերպով կը կատարէր: Երկու տարուան մէջ մեծ քանակութեամբ ռազմամթերք մտցուցած էր երկիրը:

Պատրիկ ծպտելու մէջ անհամեմատ առաւելութիւն մը ցոյց կուտար. այնպէս որ չինական ձեւացած ժամանակ, թէ լեզուն, թէ արտասանութիւնն եւ թէ կերպարանքին բոլոր արտայայտութիւնը կը փոխէր ու երբեք չէր ճանչցուեր իր ընկերներէն անգամ:

Վերջալոյսի ատեն էր: Պատրիկ հրամայեց խումբին որ բեռները քարերուն տակը դնեն ու քիչ մը հանգչին:

Ընկերները լուռ ու կարգապահ եղանակով մը բեռները տեղաւորեցին ու կէս մը կռթնած սկսան քնանալ:

Յանկարծ շշուկ մը լսուեցաւ հեռուէն: Ամբողջ խումբը մէկէն ոտքի ելաւ ու դէպի շշուկը ուղղեց ուշադրութիւնը:

— Պատրաստ կեցէ՛ք, տղերք, հրամայեց Պատրիկ: Գուցէ մատնուած ենք:

— Պատրաստ ենք պատասխանեցին ընկերները:

Պատրիկ յառաջանալով սկսաւ դիտակը չորս կողմ պտըտցնել: Վերջապէս նշմարեց երկու հոգի, որ ապառաժներէն վեր կ'ելնէին: Մին մանկամարդ կին մըն էր, իսկ միւսը փոքրիկ մանուկ մը:

— Տղերք, գոչեց Պատրիկ խաղոտ ձայնով մը մի՛ շփոթուիք, եկողները կին մը ու փոքրիկ մանուկ մըն են:

Այս ըսելով, Պատրիկ աճապարեց թըռչուն կնոջ օգնութեան փութալու, որ գերագոյն ճիգեր կ'ընէր ապառաժներէն վեր բարձրանալու:

Երբ մանկամարդ կինը մէկէն ի մէկ իր դէմը նշմարեց զինուած Պատրիկը, բոլոր մարմնովը սարսռաց ու իր գոյնը փոխեց:

— Մի՛ վախնար, մրմնջեց Պատրիկ՝ հայերէն լեզուով:

— Հա՞յ էք... հարցուց մանկամարդ կինը դողդղալով:

— Այո, Հայ եմ... անհոգ եղէք... տըւէք ինծի ձեռքերնիդ... մի՛ դողաք, պատուիրեց քաջ զինակիրը:

Մանկամարդ կինը նախ մանուկը վեր բարձրացուց յետոյ ինքը ելաւ:

— Ի՞նչ եղաւ... ինչո՞ւ այս լեռներուն մէջ եկած էք. հարցուց Պատրիկ հետաքրքրուած ձայնով մը:

— Ախ, կանաչ արեւոյդ սիրոյն ըլլայ կտրիճ... ձեր բախտն եմ ինկեր... էրի՞կս, էրիկս արիւնի մէջ թողուցի... զարկին, Քիւրտերը զարկին... բացագանչեց մանկամարդ կինը՝ չկրնալով իր արցունքները զսպել:

— Ո՞ւր է... ո՞ր կողմն է... պոռաց Պատրիկ:

— Էս լերան տակը... ճամբուն վրայ:

— Պատճա՞ռը:

— Ախ, էտոնց արեւը կտրի... վատ են, վատ... ինչ ասեմ...: Վախ, խեղճ էրիկս, խեղճ էրիկս:

Պատրիկ անմիջապէս երկու զինուած երիտասարդներու հետ ապառաժներէն գրեթէ վար նետուեցաւ ու մանկամարդ կնոջ ցոյց տուած կողմը վազեց:

Դեռ ապառաժները վերջացած չէին, Պատրիկ տեսաւ երկու Քիւրտերը որոնք անձաւներու մէջ ման կուգային ու բարձր ձայնով մը կ'ըսէին:

(Շար.)

Այրի Տիկին Սուլթան Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Յովհաննէսեան եւ զաւակները, Պ. Կարապետ Փափազեան խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ԲԱՐԹՈՂ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

կսկծալի մահը, որ տեղի ունեցաւ Նոյեմբեր 29ին, յետ անողոք հիւանդութեան։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ՚ունենայ այս Ուրբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 15·30ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին։

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել։

×

Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէն խոր ցաւով կը ծանուցանէ իր բոլոր ընկերներուն իր նուիրեալ անդամներէն՝

ԲԱՐԹՈՂ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

մահը որ տեղի ունեցաւ Չորեքշաբթի առաւօտ։ Այս տխուր առթիւ ենթակոմիտէն իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերոջ այրիին եւ զաւակներուն։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Վերոնիք Թաշճեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իր խնամիին՝

ՍԻՐԱՆՈՅՇ ՃԻԶՄԷՃԵԱՆԻ

(Ծնեալ Կանչոյեան)

յիշատակին, այս Կիրակի առաւօտ, Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ մէջ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Պանեէօ Բաշանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Կարպիս Գաբաօղլանեանէ յիսուն Ն. Ֆ., իրենց ողբացեալ մօրեղբօր եւ եղբօր յիշատակին համար, 10 Ն. Ֆ. ալ Նոյեմբեր 26ի մասնաճիւղիս սարքած ընկերահամակրական թէյասեղանին առթիւ։

×

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան.—

Ոմն հարիւր Ն. Ֆ., Օր. Աղաւնի Գազանճեան իր եղբօր ի յիշատակ 10, Պ. Արսէն Թէրզեան իր մօր յուղարկաւորութեան առթիւ հարիւր, Պ. Կ. Քէչէկեան փոխան ծաղկեպսակի հանգ. Թ. Թէրզեանի մահուան առթիւ 10 Ն. Ֆ.։

×

Լիոնի Ազգ. Միութիւնը իր խորին շնորհակալութիւնները եւ երախտիքը կը յայտնէ Տէսինէն Պ. Մարտիկ Սահակեանի որ անձնուիրաբար նուիրեց եկեղեցւոյն դրան ապակին նոյն ատեն ստանձնելով անոր զետեղումը։

×

Լիոնի Աղքատախնամ Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ Պ. Արսէն Թէրզեանէ իր մօրը հոգւոյն ի յիշատակ հարիւր Ն. Ֆ.։

Պ. Արսէն Թէրզեան այս առթիւ Հայ Բարեգործականի նուիրեց հարիւր Ն. Ֆ.։

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի Ս. Եկեղեցւոյս անուան տօնակատարութեան առթիւ հանդիսաւոր Ս. պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի։ Ս. Եկեղեցւոյս շինարարութեան եւ պայծառութեան սատարողներու հոգւոյն ի յիշատակ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի մատուցուի ի մասնաւորի Թեմիս բազմարդիւն Առաջնորդ Տէր Գրիգորիս Եպիսկ. Պալաքեանի Ս. եկեղեցւոյս կնքամօր Օր. Նունիկ Տէր Ղեւոնդեանի։ Առաւօտեան ժամերգ. ժամը 9ին, Ս. պատարագ 10ին, հոգեհանգիստ 11ին։ Երգեցողութիւնները պիտի կատարուին Ս. եկեղեցւոյս երկսեռ դպրաց դասու կողմէ ղեկավարութեամբ Պ. Համբարձում Քէչիչեանի։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Պօղոս Գորգիկեան իրենց ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին Սիսակ Սիսլեանի, Գրիգոր Գոստիկեանի մահուան առթիւ եւ քսան Ն. Ֆ. կը նուիրեն Շ. Միսաքեան սրահին։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մինչեւ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 31, մեր այն բոլոր բաժանորդները որոնք առկախ հաշիւներ ունին, համապատասխան հաշուեցոյցեր պիտի ստանան եւ Յառաջի հաշիւին վրայ մանտա մը, զիւրացնելու համար իրենց վճարումները։

Բոլոր այն բաժանորդները որոնք չեն պատասխաներ մեր դիմումին, թերթ պիտի չստանան Յունուար 1էն սկսեալ։

Անգամ մը եւս շնորհակալութիւն կը յայտնենք բոլոր պարտաճանաչ բաժանորդներուն, որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն Յառաջի վարչական գործը։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
ՅԱՌԱՋԻ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Նոր շրջանի բացման գեղարուեստական ցերեկոյթը տեղի պիտի ունենայ Դեկտեմբեր 10ին, Մշակոյթի Տան մէջ, Կիրակի ժամը 16ին։

Նախագահի բացման խօսք՝ Մ. ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ։

Օրուան բանախօս՝ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Արտասանութիւն՝ Արա Գրիգորեան,
Երգ՝ Օր. Աստղիկ Քէօսէեան,
Ջութակ՝ Ս. Քաջեան։

Ներկաները պիտի հիւրասիրուին թէյով եւ կարկանդակով։

Մուտքը ազատ է։

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սեբաստիոյ... — Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սեբաստիոյ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սեբաստիոյ

ԱԼՀԱՄՊՐԱՅԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Դեկտեմբեր 9ին, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 22էն մինչեւ լոյս։

Մասնակցութեամբ հանրածանօթ փողհար ՄԱՐՍԷԼ ՓԵՐԷՆԻ եւ իր նուագախումբին ու երգչուհի ՀԻՒԿԷԹ ԼԸՔԱՅԻ։

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին կողմէ։

Դեկտեմբեր 16ին, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 9էն մինչեւ առաւօտեան 2, Վիէնի քաղաքապետարանի ընդարձակ սրահին մէջ։

Orchestre JO BERRUYER
et sa grande formation

ԿԻՐԱԿԻ 17 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
ժամը 16էն 22
Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի թատերասրահին մէջ
ԿԱՂԱՆԴԻ ԾԱՌԻ
Հանդէս
Ծնողաց Միութեան կողմէ պատրաստուած

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ՝
ՑԵՐԵԿՈՅԹ
ՄԱՐՏ 11ԻՆ
ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Surprise Party

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սեբաստիոյ... — Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսկի Խանասոր խումբին, այս Կիրակի, ժամը 15էն 22, Մշակոյթի Տան մէջ, 17, Րիւ Պլէօ։

J. N. L'S QUARTETT
AMBIANCE DISQUES SELECTIONNES
BUFFET - BAR

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի ժամը 10·30ին, հանդստեան ձայնաւոր պատարագ՝ ԿԱՏԱՐԻՆԷ ՔԷՀԵԱՆԻ հոգւոյն համար, անոր մահուան քառասունքին առիթով։

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ՝
Գեր. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները այս Շաբաթ օր, ժամը 3ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ։ Կը խնդրուի չբացակայիլ։

Հ. Յ. Դ.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։ Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8·30ին, Խրիմեան դպրոցին մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն, Ներկայ կ՚ըլլայ Կ. Կ.ին ներկայացուցիչը։

ՊՕՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէի վարչութիւնը ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 21ին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

Բացակաները, գրաւոր պէտք է ներկայացնեն իրենց պատճառաբանեալ բացակայութիւնը։

ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ.— Հ. Յ. Դ. «Համազասպ» խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20ին, սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայ կ՚ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Շաւիլի Կրօն. Ընկերակցութեան կողմէ եւ հովանաւորութեամբ Կաթ. Պատուիրակ Գերշ.

ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 3, ժամը 15ին Շաւիլի քաղաքապետարանին սրահին մէջ

Rue Stalingrad. CHAVILLE

Կը ներկայացուի, ղեկավարութեամբ Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ
« ՄԻՋԻՆ ԳԻՒՂԻ ԲԺԻՇԿԸ »
Զաւեշտ 3 արար, Մոլիէրի «Ակամայ բժիշկ»էն հայացուած Գ. Վահանի կողմէ։

Երգ, արտասանութիւն եւ պար դպրոցի աշակերտներուն կողմէ։
ժամը 20էն ետք, պարահանդէս.—

ORCHESTRE RAGO NURIAS

ՄՈՒՏՔ 4 Ն. Ֆ. ՊՈՒՖԷ

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 3ին, ժամը 17էն կէս գիշեր, Կրան Օթէլի շքեղ սրահներուն մէջ, 12, Bd. des Capucines

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ՝ Պ. ԿԱՐԱՊԵՏ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

Երկու նուագախումբ, հաճելի գեղարուեստական բաժին։

Մուտք 6 Ն. Ֆ., իրենց քարտը ներկայացնող ուսանողներուն կէս գին։
Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղանները։

WAG. 38-54

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 2 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ — SAMEDI 2 DÉCEMBRE 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9269 — 37EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5070

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Տարի մը եւս բոլորեց Հայաստան բոլշեւիկեան վարչաձեւին տակ :

Տարի մը, որուն ընթացքին շողշողուն յոյսերուն յաջորդեց հիասթափութիւնը, — ինչպէս միշտ, քառասունեւմէկ տարիէ ի վեր :

Խորհրդային խորհրդաւոր աղբիւրներէ բխած զաղտասացութիւններ ամբողջ տարի մը յուսադրած էին սփիւռքի հայրենասէրները : « Ձեզի մեզի մե՛ծ աւետիս : Խորհրդայնացման քառասնամեակին առթիւ պիտի ընդարձակուէին Հայաստանի սահմանները ... :

Ղարաբաղն ու Նախիջեւանը վերջապէ՛ս պիտի միացուէին կորիզին : Խրուշչեւ անձամբ պիտի տար այնքան անձկութեամբ սպասուած այդ բարի լուրը Երեւանի մէջ, քառասնամեակի հանդիսաւոր տօնակատարութեան ընթացքին :

Հինգ ամիս սպասցնելէ ետք, վերջապէ՛ս Մայիսի սկիզբը եկաւ «Թանկագին ընկեր Նիկիտա Սերգեւիչ»ը : Հոգեշահ խօսքերուն առընթեր իր տուրքը տուաւ Դաշնակներուն՝ բոլշեւիկեան բերնի ծամոց յանկերգով, քննադատեց կոլխոզներն ու սովխոզները, որոնք լաւ չէին աշխատած եւ խորհուրդ տուաւ «հարուածային կարգով՝ աշխատանքի լծուիլ «ժամկէտէն առաջ» լրացնելու համար «եօթնամեայ պլան»ը :

Նոյն հիասթափութիւնն էինք կրած 1947ին, ամբողջ երկու տարի Հայաստանի սահմաններու ընդարձակման երազներով օրօրուելէ վերջ : Այն ատեն մեր «ազատարար»ը պիտի ըլլար Սթալին, որ «բերանացի» խոստումներ ըրեր էր Գէորգ Արք. Չէօրէքճեանի, նախ քան անոր կաթողիկոս ընտրուիլը, ինչպէս կը հաւաստէին 1945 Յունիսին Էջմիածնէն վերադարձող պատգամաւորները :

Այդ օրերուն ներգաղթ կը կազմակերպէին՝ արդարացնելու համար Հայաստանի սահմաններուն ընդարձակումը :

Պատմութիւնը կը կրկնուի :

Այս անգամ ալ ջուրն ինկաւ սահմաններու ընդարձակումը, բայց հրապարակ դրուեցաւ դարձեալ ներգաղթը, 1962էն սկսեալ :

Տարօրինա՛կ քաղաքականութիւն :

Հայաստանի սահմանները նեղ են : Ո՛չ «հանճարափայլ»ը, ոչ ալ «Թանկագին»ը կրցան թիզ մը հող աւելցնել այն կորիզին վրայ, զոր ժառանգեցին Դաշնակցական կառավարութենէն, 41 տարի առաջ :

Բազմածին է հայ ժողովուրդը : Ծնունդները կ'աւելնան տարուէ տարի : Զափահասութեան տարիքը թեւակոխած երիտասարդներն ու համալսարան աւարտող ուսանողները գործ չգտնելով Հայաստանի մէջ, արտագաղթի կը դիմեն :

Ապրուստ ճարելու համար կ'երթան Ատրպէյճան, Վրաստան, Հիւս. Կովկաս, Մոսկուա, ու մինչեւ Ղազախստան ... «խամ ու խոպան» հողերը մշակելու :

Չեն կրնար գործ հայթայթել տեղացիներուն, թոյլ տալով որ աշխատանքի ընդունակ մարդիկ հեռանան Հայաստանէն, ընդ միշտ կորսուելու համար խորհրդային Միութեան համայնակուլ ովկիանոսին մէջ : Չեն ուզեր — կամ չեն կրնար — դէպի հայրենիք վերադարձնել այդ ովկիանոսին մէջ «կոմունիզմ կառուցանող» մէկ միլիոն Հայերը, ու ներգաղթ կը կազմակերպեն արտասահմանէն :

Խ. Միութեան մէջ ուծացումի, օտարացումի, ձուլումի վտանգը նոյնքան մեծ է — եթէ ոչ աւելի — որքան արեւմուտքի մշակոյթով բարձր երկիրներուն մէջ :

Այս քանի մը խորհրդածութիւններն ըրինք 41րդ տարեդարձին առթիւ :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱԼԺԵՐԱԿԱՆ ՀՈԳԵՐԸ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԾԱՆՐԱՆԱՅ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

Ապահովութեան իշխանութիւնները խոստովանեցան որ այլեւս տէր չեն Օրանի ուր համայնական բախումները սուր եւ վայրագ հանգամանք մը առած են :

Ամէն օր, դէպքերը ծնունդ կ'առնեն նոյն ձեւով : Առտուն Եւրոպացի մը կը սպաննուի, լուրը կը տարածուի, յաճախ չափազանցուած, ամէն պարագայի մէջ միշտ խեղաթիւրուած ձեւով : Այդ պահէն սկսեալ Եւրոպացիները կը սկսին իրենց «որսը» մահմետականներուն դէմ եւ մեծերը ոչ մէկ ձեւով արգելք կը հանդիսանան երիտասարդներու մոլեռանդ յարձակումներուն : Բախումները կը բազմանան եւ ամէն ինչ ցեղապաշտ կռիւներու բնոյթ կը ստանայ : «Հատ մը կայ, հատ մը կայ» կը սկսին պոռալ Եւրոպացիները ակնարկելով առաջին մահմետականին զոր կը տեսնեն եւ լինչի կ'ենթարկեն : Ապահովութեան ուժերը անկարող են կացութեան տէր դառնալու եւ կ'ընդունին թէ ի վիճակի չեն քաղաքը հսկելու :

Առջի օր երկաթուղիի պաշտօնեայ մը սպաննուեցաւ, լուրը տարածուեցաւ եւ անմիջապէս Եւրոպացի երիտասարդներ դանակի մէկ հարուածով սպաննեցին առաջին մահմետականը որուն հանդիպած էին, փողոցը :

Մթնոլորտը նոյնն է Ալժէի մէջ, ուր Ալժ. Ազատ. Ճակատը մէկ կողմէ, Գաղտնի Բանակը միւս կողմէ յուսահատական կացութիւն մը ստեղծած են :

Իրերաց այս կացութեան մէջ, տը Կոլ տեսակցութիւն մը ունեցած է Ժոքսի հետ (ալժերական հարցերու նախարար) եւ կը խորհի թէ ժամ առաջ պէտք է սկսիլ բանակցութիւնները :

Բանակցութեանց առընչութեամբ, հարկ է յիշել թէ ի վերջոյ Պէն Պելլայի արժանավայել դղեակ մը գտնուեցաւ, Մըլէօնէն 15 քիլոմեթր հեռու, Օնուա ուր Պէն Պելլա իրեն վերապահուած պիտի ունենայ Արիսթիտ Պրիանի պատմական սենեակը :

Պէն Պելլա այլեւս բանտարկեալ չէ այլ տեսակ մը հիւր աւելի ճիշդը փանսիոնէր : Պիտի վայելէ նոյն պայմանները — այցելու, թերթ, ծրար եւն. — միայն ասկէ վերջ ինք պիտի վճարէ հեռաձայնի հաղորդակցութիւնները :

Այս դէպքերուն կողքին զանազան լուրեր կը շրջին զորս կարելի չէ եղած ըստուգել : Դիմում եղած է ՄԱԿի Քաղաքական Բիւրոյին որ ալժերական հարցը օրակարգի նիւթ չդառնայ Դեկտեմբեր 14էն առաջ : Այս լուրը կը բացատրուի եթէ հաստատուի թէ Ֆրանսա եւ Ալժ. Ազատ. Ճակատը արդէն իսկ բանակցութեան մէջ են, գաղտնի : Նման պարագայ մը պիտի բացատրէր նաեւ Ալժերիոյ ծանրակշիռ դէպքերը որ իրարու կը յաջորդեն : Փարի – Ժուռ թերթը կը գրէ նոյնիսկ թէ Ֆրանսայի եւ Ալժերիոյ ըմբոստական շարժումին միջեւ գաղտնի շփումներու առթիւ, Ֆրանսա ապահովութիւն ստացած է որ Մերս էլ Քէպիրը պիտի պահէ, գալով միւս կայաններուն, 99 տարուան համար վարձու (պայ) պիտի տրուին Ֆրանսայի :

Միջադէպեր պատահեցան նաեւ Ազգ. Ժողովին մէջ : Քիչ էր մնացած որ երկու երեսփոխաններ՝ Առիկի եւ Ժանվիէ իրար ծեծէին :

Նախ խօսք կ'առնէ Ժոքս վստահեցնելու համար թէ երեք ընտրութիւնները միշտ ի զօրու են (Ֆրանսացում – Ընկերակցութիւն – անկախութիւն) եւ կը շեշտէ թէ եթէ երկու պարագաները՝ Ֆրանսացում եւ անկախութեան որոշ հարցերու դուռ չեն բանար, ընդհակառակն ընկերակցութիւնը պարագայ մըն է որ պէտք է ուսումնասիրուի : Լօրիոլ բեմ կը բարձրանայ ճշդելու համար թէ եթէ իսկապէս համաձայնութիւն մը կայ արեւելեան պլոքի եւ Ալժերացիներուն միջեւ որ կ'արգիլէ առանց որեւէ համաձայնութեան գալ Ֆրանսայի հետ (Յառաջ, Նոյեմբեր 18), աւելորդ է ընկերակցութեան մասին խօսիլ : Լօրիոլ ձեռքը փաստաթուղթ մը ունի որ կը հաստատէ թէ Ալժերական Հարցերուն Նախարարին տեղեկութիւն տրուած է Նոյեմբեր ութէն առաջ, բայց այդ փաստաթուղթը խնդրոյ առարկայ կ'ընէ պաշտօնեայ մը եւ Լօրիոլ կը խուսափի, բայց երեսփոխանները կը պոռան « կարդացէ՛ք, կարդացէ՛ք » : Լօրիոլ կը կարդայ, Աջը կը պոռայ, Նախարարին՝ «պատասխանեցէք» : Աղմուկը կը բարձրանայ, Առիկի կը պոռայ «Բարձրագոյն Ատեանը հրապարակային պիտի ըլլայ» եւ հազիւ առաջքը կ'առնուի ծանր բախումներու : Լօրիոլ կը շարունակէ յայտարարելով թէ իր ստացած լուրերուն համաձայն Խորհ. Միութիւնը եւ « ԱՀԱԿ»ը համաձայնութիւն մը ստորագրած են, Մարտ 27ին, Մոսկուա :

Ժոքս կը ճշդէ թէ Լօրիոլի լուրին վաւերականութիւնը հաստատուած չէ : Կ'աւելցնէ թէ տրամադրութիւն ալ չունի այդ մասին որեւէ հարցում ընելու «ԱՀԱԿ»ին զոր չի ճանչնար :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ փոխ – վարչապետ՝ Տոքթ. Վուլկօ Չերվենքօֆ որ սթալինեան շրջանի «օրուան մարդն էր» արտաքսուեցաւ Քաղաքական Բիւրոյէն :

ՎԱԼԹԵՐ ՈՒԼՊՐԻԽԹ յայտարարեց թէ վճռած է համայնավարութիւն «կառուցանել» արեւելեան Գերմանիոյ մէջ :

ՀՌՈՄԻ Ունիթան որ համայնավար պաշտօնաթերթն է կը գրէ, անդրադառնալով Մոսկուայի ԻԲ. համագումարին, թէ «ոչ գոյութիւն ունի ոչ ալ գոյութիւն կրնայ ունենալ առաջնորդ կուսակցութիւն մը կամ պետութիւն մը, ոչ ալ մէկ կամ քանի վայրեր համայնավար միջազգային շարժումին կեդրոնացուած ղեկավարութեան համար» : Խորհրդային կուսակցութիւնը միշտ իբրեւ օրինակ կը տրուի բայց ոչ իբրեւ առաջնորդ : Ինչպէս կ'երեւի «երիտասարդ պահակախումբ մը» կայ որ սկսած է գլուխ վերցնել, մինչ «պահպանողական» Թոլիաթթի կը փորձէ միշտ կուսակցութեան միասնականութիւնը պահել :

ԵՈՒՐԻ ԿԱԿԱՐԻՆ Հնդկաստան հասած է առջի օր, ուր տասը օր պիտի մնայ :

ՔՈՒՊԱՅԻ մէջ, ի մօտոյ պիտի կազմուի ընկերվարական յեղափոխութեան միակ կուսակցութիւնը :

ԽՐՈՒՇՉԵՒ շնորհաւորական հեռագիր մը ղրկած է Պապին, իր 80ամեակին առթիւ : Առաջին անգամն է որ Խորհրդային Պետական ղեկավար մը շնորհաւորութիւններ կամ մաղթանքներ կը ղրկէ Պապին : Յովհաննէս ԻԳ. պատասխանած է Խրուշչեւի, բայց ոչ մէկ մանրամասնութիւն կայ այդ պատասխանին բնոյթին վրայ : Ակնարկելով Խրուշչեւի հեռագրին, Վատիկանի անձնաւորութիւն մը ըսած է «այս մարդէն ամէն բան կը սպասուի» :

ԳԱՂՏՆԻ Բանակի Կազմակերպութեան (Օ Ա. ԷՍ) սպայակոյտին անունով հինգ միլիոն ուղուած է Պրիժիթ Պարտոյէն : Դերասանուհին դատ բացած է Ք.ի դէմ :

ԻՔՍՓՐԷՍ շաբաթաթերթը գրաւուեցաւ առջի օր Ֆրանսուազ Ժիրուի մէկ գրախօսականին պատճառաւ, գիրքի մը շուրջ որ Ալժերիոյ չարչարանքներու մասին կը խօսի : Խմբագրութիւնը երկրորդ թիւ մը հրատարակեց, ճերմակ ձգելով գրաքննուած մասերը :

ՓՐԱՒՏԱ հաւանական կը գտնէ որ Քենըտի Խորհրդ. Միութիւն երթայ :

ՆԻՒ ԵՈՐՔ կոչունքի մը ընթացքին, խորհրդային պատուիրակը՝ Զորին ձգած գացած է անհաճոյ եւ անտեղի գտնելով Լինտըն Ճոնսընի արտասանած ճառին որոշ մասերը : Խորհ. Միութեան համար Ճոնսընի ըսածները խոտոր կը համեմատին Քենըտիի յայտարարութեանց հետ :

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ ջնջուած է պատերազմական վիճակը որ հռչակուած էր 1960 Ապրիլ 28ին, Մենտերէսի իշխանութեան կողմէ :

ՍՊԻՏԱԿ ՏԱՆ բանբերը հաստատեց թէ նախագահ Քենըտի լատին Ամերիկա պիտի այցելէ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ տեղեկատուութեան նախարարութիւնը կը հաղորդէ թէ այն օտար լրագրողները որոնք տեսակցութիւններ կ'ունենան մարդոց հետ որոնք դատապարտուած են, երկրին ապահովութեան դէմ դաւած կ'ըլլան եւ համաձայն 1945ի Նոյեմբեր 2ի հրամանագրին, կ'արտաքսուին :

ՏԻՏ որ ձերբակալուած էր Միւթիւալիթէի հանրաժողովին մէջ ըրած յայտարարութիւններուն պատճառաւ, առժամեայ ազատութիւն ստանալէ անմիջապէս ետք, վարչական բանտարկութեան կ'արժանանար : Տիտ, այս պայմաններու մէջ, կը մերժէր մեկնիլ Սանթէի իր խուցէն, քաջ գիտնալով թէ ինչ կը սպասէ իրեն : Նախ՝ Պօժոն, ապա գաւառի անկիւն մը որպէսզի «անվնաս» պահուի :

ՃԻՈՎԱՆՆԻ ՊՈՒԻԹՈՆԻ, իտալացի միլիառատէրը ի վերջոյ իրագործեց իր երազը եւ «Տոն Խուան» երգեց, 70 տարեկան Քարնէկի Հոլի մէջ (Նիւ Եորք) : Իտալական խմորի նշանաւոր վաճառականը սրահը լեցուցած էր իր 2800 բարեկամներով եւ պաշտօնեաներով :

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ

Այսու կը յայտնենք մերազն ժողովրդեան, թէ 26 Նոյեմբեր 1961, Կիրակի օր, Լիբանանի Թեմի բոլոր շրջաններուն մէջ տեղի ունեցան Ազգային Գաւառական Ժողովի լրացուցիչ եւ յաւելեալ ընտրութիւնները համաձայն Ազգ. Սահմանադրութեան տրամադրութեանց՝ խաղաղ ու ազատ պայմաններու ներքեւ :

ՍՆՇԱՆԻ ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆԷՆ

Պ. Պ. Տոքթ. Հրանդ Զալլաեան, Յակոբ Թէրճանեան վերընտրուած, Տոքթ. Վարդգէս Կիւրեղեան, Յակոբ Աչճեան ընտրուած :

ՊՈՒՐՃ – ՀԱՄՈՒՏԻ ՇՐՋԱՆԷՆ

Պ. Պ. Միսաք Ագիրեան, վերընտրուած,
Ռուբէն Մավիսագալեան, »
Շահէ Տէրտէրեան, »
Ռուբէն Հացագործեան, ընտրուած
Տոքթ. Միսաք Արգումանեան »
Արամ Մինասեան, »
Գառնիկ Բանեան
Յակոբ Քարբանեան, »

ԷՇՐԷՖԻԷ – ՀԱՅԱՇԷՆ ՇՐՋԱՆԷՆ

Մեթր Խաչիկ Պապիկեան, ընտրուած, Պ. Գառնիկ Մինասեան, ընտրուած :

ԳԱՐԱՆԹԻՆԱՅԻ ՇՐՋԱՆԷՆ

Պ. Վահէ Սէթեան, վերընտրուած,
Տոքթ. Գարեգին Թապուրեան, ընտրուած :

ԶԱՀԼԷ – ՇԹՈՐԱ ՇՐՋԱՆԷՆ

Պ. Սահակ Գասպարճեան, ընտրուած :

ԹՐԻՓՈԼԻԻ ՇՐՋԱՆԷՆ

Տոքթ. Խորէն Թէրզեան ընտրուած :

27 Նոյեմբեր, 1961, Պէյրութ

ԴԻՒԱՆ ԱԶԳ. ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԱԿԱՐԴԱԿԸ

Ի՞նչ կրթական մակարդակ ունի Հայաստանի ժողովուրդը այսօր: Դժբախտաբար, անմիջական վիճակագրութիւնները կը պակսին, որով, ստիպուած ենք դիմելու կողմնակի աղբիւրներու:

Նախ առնենք բանուորները:

Հայաստանի արդիւնաբերութեան բանուորութիւնը տարիքով երիտասարդ է, անոր գերակշռող մասը աւարտած է նախակրթարանը 1930էն ետք, երբ քաղաքներուն եւ աւաններուն մէջ մտցուեցաւ եօթնամեայ պարտադիր ուսումը: Այսպիսով 1940 թուականէն սկսեալ գործարաններուն մէջ ընդունուած երիտասարդ բանուորներուն գերակշռող մասը եօթնամեայ կրթութիւն ունեցող երիտասարդներ են:

Վերջին 10 տարուան ընթացքին, այսինքն 1950էն սկսեալ, Հայաստանի եօթնամեայ դպրոցներու շրջանաւարտները կազմած են 213,993 հոգի, ասոնցմէ 8րդ դասարանը անցած են 159·765 հոգի, մասնագիտական դպրոց մտած են 36·800 հոգի եւ աշխատանքի անցած են, գլխաւորապէս, արդիւնաբերութեան մէջ՝ 17·428 հոգի:

Բանուորական շարքերը ամբողջացած են նաեւ 10ամեայ դպրոցներու շրջանաւարտներով: Նոյն վերջին տասը տարուան ընթացքին (1950 – 1960) Հայաստանի տասնամեայ միջնակարգ դպրոցները աւարտած են քաղաքներուն մէջ՝ 40·971 հոգի, գիւղերուն մէջ՝ 42·472 հոգի, ընդամէնը՝ 83·443 անձ: Ինչ կը վերաբերի քաղաքներու եւ քաղաքատիպ միջնակարգ դպրոցաւարտներուն, անոնց մէկ մասը, այն է 23·157 հոգի, մտած են բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւնները, իսկ միւս մասը ճնշող մեծամասնութեամբ՝ շուրջ 17·000 հոգի մտած են արդիւնաբերական ձեռնարկութիւններուն մէջ:

Հայաստանի այսօրուան բանուորներուն կրթական մակարդակին մասին գաղափար կընայ տալ նաեւ բանուորական երիտասարդական դպրոցներուն մէջ սորվողներուն թիւը: Վիճակագրական վարչութեան տուեալներով այս դպրոցներուն ցանցը հետեւեալ պատկերը ունեցած է վերջին տասը տարիներուն ընթացքին:

Բանուորական երիտասարդական դպրոցներուն (բաներիտ) քանակը 1950–54ին եղած է 32, իսկ 1959–60ին՝ 91: Սորվողներուն քանակը 1950–54ին եղած է 4932, իսկ 1959–60ին՝ 11·318, որոնցմէ 428 հոգի 1950–54ին հետեւած են մինչեւ չորրորդ դասարաններուն դասընթացքներուն միայն, 2383ը՝ 5–7րդ դասարան յաճախած են, իսկ 2121ը՝ շարունակած են 8էն 10րդ դասարանները, իսկ 1959–60ի թիւին վրայ (11·318 հոգի) 1էն 4րդ դասարաններով գոհացած են 25 հոգի, հինգէն 7րդ դասարաններով՝ 3382 հոգի, իսկ ութէն տասներորդ դասարաններու դասընթացքները շարունակած են 7911 հոգի:

Այս վիճակագրութիւնը ցոյց կուտայ թէ սորվողներուն չնչին տոկոսը միայն գոհացած է 1–4րդ դասարաններուն մէջ ստացած իր կրթութեամբ, մնացած ջախջախիչ մեծամասնութիւնը հետեւած է միջնակարգ դպրոցին բարձրագոյն դասարաններուն, մասնաւորապէս 8–10րդ դասարաններուն:

Որակեալ եւ միջնակարգ կրթութեան տէր, այսինքն 7ամեայ դպրոցները աւարտած բանուորներ պատրաստելու ձեւ մըն ալ կայ, այն է արհեստագիտական եւ մասնագիտական դպրոցներու դրութիւնը: Յետպատերազմեան շրջանին, այսինքն 1946էն մինչեւ 1958 այս դպրոցներէն շրջանաւարտ եղած են 26·000 որակեալ բանուորներ:

Վերջապէս պէտք է նկատի առնել նաեւ գործարաններուն մէջ հաստատուած դասընթացքները, որոնք կը պատրաստեն մասնագէտներ կամ որակեալ բանուորներ: Միայն վերջին չորս տարուան ընթացքին այս դասընթացքներուն հետեւած են 141·000 բանուորներ:

Այսպէսով, եթէ հաշուի առնենք եօթնամեայ պարտադիր ուսումը, այնուհետեւ եօթնամեայ եւ տասնամեայ դպրոցներու շրջանաւարտներուն կարեւոր տոկոսին մուտքը գործարաններէն ներս, վերջապէս բանուորական երիտասարդական դպրոցներու, ինչպէս նաեւ արհեստագիտական եւ մասնագիտական վարժարաններու շրջանաւարտները, գործարաններուն մէջ հաստատուած դասընթացքները եւ այդ դասընթացքներուն հետեւածներուն թիւը, ապա կարելի է ըսել, թէ Հայաստանի բանուորութեան կրթական մակարդակը հաւասար է եօթնամեայ եւ տասնամեայ դպրոցներու մակարդակին:

Այժմ քննենք գիւղացիներուն կրթական մակարդակը:

1959 Յունուար մէկի վիճակագրութեամբ Հայաստանի գիւղերու բնակչութեան թիւը 884·000 էր, որուն 747·800 հոգին կը կազմէր կոլտնտեսներու գիւղացիութիւնը:

Որպէսզի որոշենք կոլտնտեսներու մասկազմող գիւղացիութեան աշխատող խաւը, պէտք է այս թիւէն, այսինքն 747·800էն հանենք նախադպրոցական հասակ ունեցող երախաները, որոնց թիւը 166·000 է, դպրոցականները՝ 150·400, անաշխատունակ (16–60 տարեկան) 18–900, անաշխատունակ ծերերը՝ 74·100, գումար՝ 409·400:

Այսպէսով, Հայաստանի հաւաքական տնտեսութիւններուն մէջ աշխատողներուն քանակը եղած է 747·800 — 409·400 =338·400: Այս թիւը անշուշտ յաւակնութիւնը չունի բացարձակապէս ճիշդ ըլլալու, կրնան մէկէն մինչեւ հինգ տոկոս տատանումներ ունենալ այս կամ այն կողմ, այսուհանդերձ այս թիւը այնքան ալ հեռու չէ 1958ի հաշուետուութենէն, որ 332·754 կը ցուցնէր կոլտնտեսութիւններուն մէջ աշխատողներուն թիւը:

Ուրեմն, մեր հետաքրքրութեան եւ ուսումնասիրութեան առարկան վերը յիշուած 338·400 աշխատողներուն կրթական մակարդակն է: 1959ի տուեալներուն համաձայն այդ աշխատողները ըստ հասակի պէտք է բաժնուին հետեւեալ կերպով, 16 տարեկանէն մինչեւ 39 տարեկան՝ 224–900, իսկ քառասուն տարեկանէն մինչեւ վաթսուն տարեկան՝ 113·500:

Ինչ կը վերաբերի 16էն մինչեւ 39 տարեկաններուն, ապա ասոնք շատ քիչ բացառութեամբ ունին կրթութիւն եօթնամեակի սահմաններուն մէջ կամ աոր մօտ բան մը: Այս խումբին պատկանող ամէնէն տարիքոտը 39 տարեկան է, եւ պարտադիր ուսման օրէնքը յայտարարուած ժամանակ, այսինքն 1930ին, ինը տարեկան էր եւ կը գտնուէր երկրորդ դասարան:

Աւելի բարդ է քառասունէն մինչեւ 60 տարեկան հասակ ունեցողներուն՝ 113·500 հոգիին կրթական մակարդակին հարցը: Այս խումբին պատկանողներուն մէկ մասը 1930ին տասը տարեկան էր եւ կը սորվէր 2 – 3րդ դասարաններուն մէջ, իսկ մեծ տարիք ունեցողը՝ երեսուն տարեկան էր, մեծ մասամբ տարրական կրթութեամբ, թերեւս ալ անգրագէտ կամ կիսագրագէտ: Այս խումբին պատկանողներուն մէկ մասը անկասկած յաճախած է տարիքաւորներուն համար 1930էն մինչեւ 1955 – 56 ուսումնական տարին գործած միջնակարգ դպրոցները եւ բարձրացուցած է իր կրթական մակարդակը, յամենայն դէպս մինչեւ եօթնամեակին աստիճանը: Այս խումբին պատկանողներուն մէկ ուրիշ մասն ալ բարձրացուցած է իր կրթական – մասնագիտական մակարդակը պատրաստութեան եւ վերապատրաստութեան դասընթացքներուն մէջ, որոնք կազմակերպուած էին գիւղերուն եւ շրջանային կեդրոններուն մէջ: Այսպէս, օրինակ՝ 1928 – 1938ի տարիներուն այդ դասընթացքներուն հետեւած եւ պատրաստուած են՝ դաշտավարութեան գործին՝ 48·600 հոգի, անասնաբուժութեան գործին՝ 35·500 հոգի, այգեգործութեան՝ 3600 հոգի, անասնաբուծութեան՝ 3600 հոգի:

Գիւղացիներուն կրթական մակարդակը բարձրացնելու գործին մէջ կարեւոր դեր կատարեցին նաեւ գիւղերիտները (գիւղ· երիտասարդական դպրոցներ), որոնց թիւը 1950ին կը հասնէր 189ի, 10·608 աշակերտներով: Յետագային, սակայն, հանրային դպրոցներու ցանցին ընդլայնումով իջաւ այս դպրոցներուն թիւը ու հասաւ 1959ին 129ի, 4214 աշակերտներով: Այս դպրոցները յաճախողները կ՚աշխատին միեւնոյն ատեն:

Ներկայիս ընդհանուր երեւոյթ դարձած է գիւղական լրիւ միջնակարգ (10ամեայ) դպրոցներուն գոյութիւնը գիւղերուն մէջ: Վերջին տասը տարիներուն ընթացքին այս դպրոցներէն շրջանաւարտ եղած են 42·472 հոգի, որոնց մեծ մասը պաշտօնի կոչուած է գիւղատնտեսութեան մէջ:

Վերոյիշեալ բոլոր կէտերը նկատի առնելով կրնանք ըսել, թէ Հայաստանի գիւղացիներուն կրթական մակարդակը այսօր մօտ է եօթնամեայ կրթութեան մակարդակին: Այս պարագան ցոյց կուտայ հայ գիւղացիին զարգանալու ընդունակութիւնը եւ փափաքը:

Ա· ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Քաղուած՝ «Հայաստանի Տնտեսական զարգացումը» գիրքէն:

Սէն Գէտի Գեղանիստ Ափին

ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ

Գրեց՝ ԵՆՈՎՔ ԼԱԶԻՆԵԱՆ

Ամէն առտու, ժամը 6·30ին, ելեկտրական զանգակի երկար եւ զիլ ձայնով կ՚արթննայինք:

Ոմանք՝ կէս քուն, գիշերաշրջիկի նըման խարխափելով, յամրընթաց կը շարժէին դէպի լուացարանը ու քանի մը կաթիլ պաղ ջուր զարնելով իրենց երեսին քիչ թէ շատ կ՚արթննային:

Ուրիշներ, անկողնէն ցատկելով, մէջքէն վեր կը մերկանային եւ առատ պաղ ջուրով լաւ մը կը լուացուէին:

Ես՝ միջին ճամբան կը բռնէի: Այսինքն՝ Կիրակի եւ Հինգշաբթի օրերը ամբողջ գլուխս ծորակին տակ կը դնէի, իսկ միւս օրերը թեթեւակի կը լուացուէի:

Ժամը ճիշդ 7ին, մէկ կարգով — պզտիկներուն դասարանները առաջ — ննջարաններէն կ՚իջնէինք բակը եւ ուղղուելով դէպի կողքի շէնքը, պարտէզի մայրիներէն անցնելով, կ՚երթայինք մատուռ:

Ամառը՝ դարձեալ կարելի էր նախաճաշ չըրած, անօթի փորով, «խորհուրդ խորին» երգել առտու կանուխ՝ արշալոյսին: Բայց ձմեռը — եւ այն ալ Փարիզեան մառախլապատ ձմեռը — հաւախօսին՝ շարական երգելու համար Նարեկացիի մը ջերմեռանդութիւնը կ՚ուզէր:

Թէեւ վառարանը կը ջանար քիչ մը տաքութիւն տարածել, բայց մատուռը մեծ էր եւ խոնաւ ցուրտը այդպէս դիւրին կարելի չէր վտարել:

Քիչ մը մեր ձեռքերը իրարու շփելով, քիչ մը մեր վերարկուներուն օձիքը բարձրացնելով, քիչ մըն ալ աւելի բարձր երգելով, այս ձեւով կամ այն ձեւով՝ քիչ մը կը տաքնայինք: Ու մեր տաք շունչը խառնուելով պաղ օդին, մեր ամէնուն բերնէն եղեամնման գուլաներ կը բարձրանային դէպի բարձր առաստաղը:

Ամբողջ մատրան մէջ՝ միայն մէկ հոգի չէր մսեր … ան՝ ժամկոչն էր:

Բարձրագոյն դասարանի աշակերտներէն ոմանց պաշտօն տրուած էր: Ոմանք զծագրութեան ուսուցիչին կ՚օգնէին, ուրիշներ՝ Պ· Գոյունեանին կ՚աջակցէին «գրենական պիտոյք» բաշխելու գործին մէջ, եւ մէկ երկու հոգի նուագածութեան գործիքներուն եւ մարզարանին հոգ կը տանէին: Բայց ամենալաւ եւ ամենաբաղձալի գործը ժամկոչի պաշտօնն էր:

Թէեւ ճիշդ է որ ժամկոչը մեզմէ քիչ մը շուտ կ՚արթննար մատուռը ձեւի դնելու համար, բայց այս պզտիկ անպատեհութեան փոխարէն՝ անիկա կը վայելէր անհամեմատ չափով անփոխարինելի առաւելութիւններ:

Շատ բնական էր որ անիկա մսած չէր ըլլար: Արդէն կէս շիշ պատարագի անարատ գինի խմած կ՚ըլլար նախ քան մոմերը վառելը: Երբեմն՝ մօտս կանգնած կ՚ըլլար Պերճը եւ իր բերնէն, երկու մեթրը հեռաւորութեան վրայ, այնքան յստակօրէն կը զգացուէր գինիի հոտը որ եթէ բերնին մէջ պատրոյգ մը դրուէր եւ լուցկիով մը վառուէր, խորանին ճրագին նման՝ պայծառ լոյս պիտի տար:

Պատարագիչը միշտ տեսուչն էր, Հ· Սահակ վարդապետը:

Բարեբախտաբար՝ Հայր Սահակը արագօրէն կը վերջացնէր պատարագը որ ընդհանրապէս քսան վայրկեանէն աւելի չէր տեւեր: Երկու շունչով Հաւատամքը կ՚ըսէր եւ մէկ շունչով Յովհաննու Աւետարանը:

Պատարագը հազիւ վերջացած, Հ· Սահակ շուտափոյթ՝ պատարագի զգեստները կը հանէր վրայէն եւ աւանդատան առջեւ, ձախ ձեռքին բթամատը գօտիին վրայ դրած, եւ փորը քիչ մը դուրս ցցուած՝ դիրք կը բռնէր աշակերտներուն անցքը հսկելու համար:

Առիթէն օգտուելով՝ իւրաքանչիւր աշակերտ անցած ատենը, ամենայն լրջութեամբ եւ մեծարանքով, կանգ կ՚առնէր եւ մէջքէն ծռելով՝ աջը կը համբուրէր: Այսպէս՝ 106 աշակերտ հերթի կը սպասէին Տեսուչին ձեռքը համբուրելու համար:

Անոնք որ անգամ մը այս արարողութիւնը կատարած էին, վազելով շարքին ծայրը, դարձեալ հերթի կը կանգնէին եւ այսպէս՝ ոմանք երկու կամ երեք անգամ տեսուչին աջը համբուրելով, կը ստեղծուէր օձապտոյտ երկար շարք մը, կարծես պատերազմի տարիներու տեսարան մը ըլլար մսավաճառին խանութին առջեւ:

Երբեմն՝ մրցումի կ՚ելլէինք տեսնելու համար թէ ով կրնար Հայր Սահակին ձեռքը ամենաշատը համբուրել առանց հսկիչներուն ուշադրութիւնը հրաւիրելու:

Այս մրցումին հետեւանքով յաճախ խուճապային անկարգութիւն կը ստեղծուէր աւանդատան դրան առջեւ, մինչեւ որ ճարտահատ՝ Պ· Գոյունեանը սուլիչը կը հանէր եւ քանի մը կարճ փչումներով — եւ սպառնական յորդորներով — շարքը նորէն ճամբայ կ՚ելլէր:

Կը շարունակէինք մեր գնացքը դէպի մեմեանց եւ կ՚երթայինք նախաճաշի:

(15 Շար·)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՊԱՍՏԱԼԻՆԱՑՈՒՄԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Բռնատէրին անունը կրող պողոտայէն ետք, ապաստալինացման կարգը եկաւ Երեւանի Ստալինեան շրջանին, որ Հայաստանի Գերագոյն խորհուրդի նախագահութեան որոշումով այսուհետեւ պիտի կոչուի Լենինեան շրջան, իսկ այս վերջնոյն անունով մկրտուած շրջանը՝ Օրձոնիկիձէ:

« Որոշումը տրուած է, կը գրէ «Սով· Հայաստան», ընդառաջելով Երեւան քաղաքի Ստալինեան շրջանի արդիւնաբերական ձեռնարկութիւններու, կառոյցներու եւ հիմնարկութիւններու հաւաքականութեանց ցանկութիւններուն, ինչպէս նաեւ հասարակական կազմակերպութիւններու միջնորդութեան »:

ՀԱՄԱԴՐԱԿԱՆ ՆՈՐ ՆԻՒԹ

« Լոռինիտ » կը կոչուի նոր սոսինձը, որ կահոյքի արդիւնաբերութեան համար պատրաստած է Կիրովականի «Հայքիմնախագիծ» գիտահետազոտական հիմնարկութիւնը:

« Լոռինիտը » աչքի կը զարնէ իր կայունութեամբ եւ աւելի աժան պիտի նստի արտադրութեան տեսակէտով:

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԸ ԿԸ ԳՆԱՀԱՏՈՒԻ

Փեշտայէն Թասի գործակալութիւնը արձագանգ հանդիսացաւ այն ջերմ ընդունելութեան, որուն արժանացած են խումբ մը հայ արուեստագէտներ, Հայաստանէն: « Հունգարիոյ մէջ մեծ յաջողութիւն կը գտնեն հայ արուեստագէտները, որոնց մէջ են ծանօթ երգիչներ, երգահաններ եւ երաժիշտներ: Հունգար մամուլը, երաժշտական քննադատները մեծ գնահատանքով կը խօսին հայ արուեստագէտներուն եւ հայ արուեստին մասին: Յատկապէս գնահատուեցաւ երգչուհի Գոհար Գասպարեան: Անոր երգահանդէսները, կը գրէ «Նեպսաբադշագ» թերթը, կը հանդիսանան երաժշտական եղանակին աչքի զարնող իրադարձութիւն մը» :

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐԻ Դ. ԴԱՀԼԻՃԸ

Սեպտեմբեր 17ի երեսփ. ընտրութիւնները ճիշդ ու ճիշդ ռամկավարական անակնկալի մը առջեւ դրին Գերման Դաշնակցային Հանրապետութեան վարչապետը: Ատընաուըր ստիպուած եղաւ մօտ երկու ամիս բանակցելու այսպէս կոչուած «մէջին» կուսակցութեան հետ, որպէսզի ապահովէ Պունտըսթակի մեծամասնութիւնը իր անձին շուրջ: Վերընտրուեցաւ վերջապէս Նոյեմբեր 7ին չորրորդ անգամ ըլլալով Պունտըսքանցլըր 490 ձայնի 258ով, 206 հակառակ քուէ տալին եւ 26 հոգի ձեռնպահ մնացին:

Քուէի թուաքանութիւնը ուրիշ ներքին պատկեր մըն ալ ունի. 499 երեսփոխաններէն ինը հոգի բացակայած են բանաւոր պատճառներով: Անոնցմէ հինգ սոց.-դեմոկրատ, երեք ազատ-ռամկավարական մէկ քրիստոնէական էին: Այս հաշիւէն կը հետեւի որ դաշնակցող կուսակցութեանց 309էն չորսը կը բացակայէին, որով 305 հոգի ներկայ էին, որոնցմէ սակայն 47 հոգի իրենց քուէն չտուին Ատընաուըրի, թէեւ իրենց կուսակցութիւնները համաձայնութիւն տուած էին: Իսկ սոց.-դեմոկրատներու 190էն տեղ 185 հոգի ներկայ էին եւ այս ընդդիմադիրներուն հետ «ոչ»ի քուէ տուած են 21 դաշնակցող կուսակցականներ դիմացի ճակատէն...

Ազատ ռամկավարականները իրենց 67 քուէով դարձան «նժարին լեզուիկը», այսինքն, որ կողմին որ հակէր այս կուսակցութիւնը, այն կողմը կ'ունենար մեծամասնութիւնը, որ անհրաժեշտ էր Պունտըսքանցլըրը (վարչապետ) ընտրելու համար: Ատընաուըրի քրիստոնէական կուսակցութիւնը միացած Պավիերայի քրիստոնէական ընկերային կուսակցութեան, չէր կրցած բաւական քուէ կամ ձայն ունենալ Պունտըսթակին մէջ: Ուրեմն ազատ ռամկավարականներու կուսակցութեան հետ քոալիսոնի ծանր պայմանները ցցուեցան Ատընաուըրի առջեւ: Ի վերջոյ մէկ անգամ միայն բանակցելէ ետք սոյնալ դեմոկրատներու պետերուն հետ Հոկտեմբեր 20ին գրաւոր պայմանագրութեամբ քոալիսոնը որոշուեցաւ Ատընաուըրի «ինքնակամ» խոստումով, որ չորս տարիի պաշտօնավարութեան ժամանակէն առաջ պիտի քաշուի Պունտըսքանցլըրի պաշտօնէն:

«Ազատ ռամկավար կուսակցութեան» պետը, Տոքթոր Մէնտը, միշտ ընդգծելով որ ինք անձամբ որեւէ պետական պաշտօն չուզեր ստանձնել, բացարձակօրէն ընդդիմացաւ Ատընաուըրի չորրորդ անգամ Պունտըսքանցլըր ըլլալուն եւ կ'ընդունէր աւելի նոյն կուսակցութենէն փոխ-վարչապետ եւ տնտեսական հարցերու նախարար Փրոֆ. Լուտվիկ Էրհարտի թեկնածութիւնը, սակայն կարգ մը պատճառներով հաւանած ըլլալ կը թուի մինչեւ 1963 թուականը Ատընաուըրի վարչապետի պաշտօնին վրայ պահելուն: Իսկ գրաւոր պայմանները կը թուի թէ բաւական ապահովութիւն կը ներշնչեն «ազատական»ներուն ծրագրին գործադրութեան, Ատընաուըրի գլխաւորութեամբ եւ ազատականներու կողմէ դահլիճին մէջ ներկայացուած հինգ նախարարներու գործակցութեամբ:

«Ազատ-ռամկավար կուսակցութեան» կողմէ գործակցութեան համար ընդունիլ տրուած պայմանները կարելի է հետեւեալ կէտերու մէջ ամփոփել:

1) Տուրքերը պիտի չաւելցուին, այլ ըստ կարելւոյն պիտի զեղչուին:

2) Երրորդ դասակի համար ընդհանուր օժանդակութեան թոշակը պիտի տրուի տուրքերու մուտքէն:

3) Պետական օժանդակութիւնները պիտի վերաքննուին:

4) Պատերազմէն վնասուողներու եւ զոհերու ժառանգորդներու կենսաթոշակի արդարամիտ ճշդում:

5) Արագ վճարում վնասուց հատուցման:

6) Գաղտնի հիմնադրամէն բաշխումներու հսկողութիւն:

7) Հրաժարիլ սպառողական եւ անհաւանական արտաքին քաղաքականութենէն, այլ սեփական ծրագրով հետապնդել գերմանական շահերը:

8) Զմասնակցիլ որեւէ ուրիշ քոալիսոնի:

9) Թերաճ երկիրներու օժանդակելու հարցերուն նուիրուած կամ ընդհանուր տնտեսական համաշխարհային գործակցութեան յատուկ նախարարութիւն մը, որուն նախարարը պէտք է ըլլայ Ազատ-Ռամկավար կուսակցութենէն: (Հակակշռելու համար Էրհարտի միահեծան գործունէութիւնը):

10) Նոր կառավարութիւնը պէտք է բացարձակօրէն հետեւի լայն խորհրդակցութեան սկզբունքին, որքան ալ սահմանադրական օրէնքով վարչապետին անձնական պատասխանատուութեան տակ մեծագոյն իրաւասութիւններ տրուած ըլլան կառավարութեան պետին՝ Պունտըսքանցլըրին:

Ատընաուըր ընդունելով իրեն համար ոչ-հաճելի այս սեղմումները կրցաւ իր կուսակցութեան պարտութիւնը յաղթանակի փոխակերպել, գէթ արտաքին երեւոյթով, որովհետեւ ամուր ճակատ մը պէտք էր որ ունենար գերման Դաշն. կառավարութիւնը ներկայ քաղաքական կացութեան մէջէն յաջող ելք մը գտնելու համար: Զոհելով միայն Ֆոն Պրենթանօ արտաքին նախարարը, կազմեց Ատընաուըր իր դահլիճը 21 հոգիով՝ փոխանակ 18ի, ասկէ առաջ, նախարարի պաշտօնին կոչելով իր կուսակցութեան խմբակցութեան պետը Քրոնը եւ Տիկին Տոքթոր Շվարցհաուպտ իբր առողջապահական գործերու նախարար, քանի որ նորագոյն նախարարութեան գործերու, այսինքն թերաճ երկիրներու տնտեսական օգնութեան գործերու նախարար ընդունած էր ազատ-ռամկավարներու առաջարկած միւս չորս նախարարներու կարգին Վալթեր Շէլ: Այսպէս նախարարաց խորհուրդին մէջ 3/4ի մեծամասնութիւն ունի Ատընաուըր:

Ատընաուըր Գերմանիոյ ներկայ ճգնաժամին կ'ուզէ պատնէշին վրայ մնալ եւ աւելի աշխոյժ գործունէութիւն մը ցոյց տալ արտաքին քաղաքականութեան մարզին մէջ: Այս ուղղանկիւնէն հարկ է դիտել իր ճամբորդութիւնները դէպի Ուոշինկթըն եւ Փարիզ կամ մօտալուտ ընդունելութիւնը Մաքմիլընի՝ Պոնի մէջ: Եւ դեռ չի դիտուիր թէ Խրուշչեւի ալ դէպի Պոն այցելութիւնը որոշ հաւանականութիւն չունի, քանի որ գերման դեսպան Տոքթոր Քրոլի համարձակ բանակցութիւնը Խրուշչեւի հետ չդժուեցաւ Ատընաուըրի կողմէ...: Ամէն պարագայի տակ գերման քաղաքականութիւնը ճարտար եւ փորձառու քաղաքագէտէն չէր կրնար զրկուիլ այս օրերուն:

Գ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՍԹՈՆ հասած է Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութեան Աբբահայրը՝ Հայրապետեան Արք., որ պիտի այցելէ Մխիթարեան զանազան կայաններ եւ քննէ նորակազմ «Հայ Մշակութային եւ Կրթական Մխիթարեան Հաստատութեան» գործունէութիւնը:

ՀԱԼԷՊԻ երեք կրօնապետներու հովանաւորութեամբ տեղի ունեցած է խորհրդակցական ժողով մը Հայ Կաթողիկէ առաջնորդարանին մէջ եւ այդ ժողովը միաձայնութեամբ որոշած է երեսփոխանական ընտրութեանց ներկայանալ միացեալ ճակատով: Թեկնածու նշանակուած են Գրիգոր Եպլիղաթեան եւ Ջօր. Քարամանուկեան: Ազդակ կը հաղորդէ թէ Դամասկոսէն ալ Ֆրէտ Արսլանեան իր թեկնածութիւնը դրած է:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Սաէրէ – Քէօր ֆրանսական հիւանդանոցին վիրաբուժապետ նշանակուած է Տոքթ. Վարդգէս Կիւրեղեան, որ Փարիզի բժշկական համալսարանը աւարտած էր:

ՄԷՏՖԸՐՏԻ (Մ. Նահանգներ) Հ. Յ. Դ. կոմիտէն զօրացած է տասը նոր ընկերներով, որոնք նախապէս գործօն անդամներ եղած են Հայ Երիտ. Դաշնակցութեան:

ՀԱՄԱՏԱՆԻ մէջ (Պարսկաստան) մեռած է յեղափոխական մեր հին մարտիկներէն՝ Հայկ Զանիրէկեան (Քեռի):

ՍԵԼԱՆԻԿԻ մէջ մեռած է Տոքթ. Ամատունեան, բնիկ Վանեցի: Վարած է ազգային պատասխանատու պաշտօններ:

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Զոնկուլտաքէն կը գրեն Պոլսոյ թերթերուն. —

Էրկանիի հանքերուն մէջ աշխատող բանուոր մը, Մեհմէտ Կէօւճիւ, մուկ մը բռնեց աշխատանքի պահուն, գերձան մըն ալ ճարելով մուկին վիզը անցուց եւ կախեց, վճիռն ալ գրեց ու կախեց մուկին կուրծքէն. — «Իսմէթ փաշան կախեցի»:

× Իզմիրի բանուորական սենտիքաներու անդամ մօտ հինգ հազար գործաւորներ անխօս ցոյց մը կատարեցին քաղաքին մէջ, բողոքելու համար իրաւարար խորհուրդներու դանդաղ գործունէութեան դէմ: Այս համր ցոյցին կը մասնակցէին նաեւ բանուորուհիներ, որոնք բոպիկ քալեցին թափօրին հետ, իսկ այր մարդիկը մօրուք ձգած էին:

× Կարսի Աթճըլար գիւղին մէջ կը բընակէին բազմաթիւ Մալականներ, — Թուրք թերթերը զանոնք կ'անուանեն աշիրէթ, ցեղախումբ: Այս Մալականները, ընդամէնը տասը ընտանիք (վաթսուն հոգի), կը մնային Կարսի մօտ իրենց գիւղը մինչեւ այժմ, պահելով իրենց մայրենի լեզուն, ռուսերէնը: Թուրք թերթերը կը հաղորդեն թէ վերջերս այս Մալականները հաւաքաբար վերադարձած են Ռուսիա:

× Գարամանէն կը հաղորդուի Պոլսոյ Թուրք թերթերու թէ չորս ընկերներ կը համոզեն Թրքուհի մը, կը տանին իրենց տունը, նախ մերկ պարել տալէ ետք կը բռնաբարեն: Ոստիկանութիւնը ձերբակալած է չորս ընկերները:

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

«Վոկ» երաժշտական ընկերութիւնը հրապարակեց հայկական երաժշտութեան իր հինգերորդ սալը, «Պտոյտ Հայաստանի մէջ», պատրաստութեամբ Արա Պարթեւեանի, որ կը պարունակէ շարք մը զուարթ պարեր եւ երգեր Հայաստանեան — Կոմիտասեան — եւ հեղինակին ստեղծագործութիւններէն:

Մեներգներ ունին Աստղիկ Քէօսէեան, Լեւոն Մոմճեան, Եղ. Տէրտէրեան, նուագախումբի եւ խմբերգներու ճոխ մասնակցութեամբ:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԲԱԶՄԱՎԷՊ, ամսագիր, բանասիրական, գրական, գիտական, բարոյական: Բացառիկ թիւ նուիրուած Մխիթարեան Միաբանութեան ընդհ. Աբբահօր, Գեր. Սրապիոն վրդ. Ուլուհոճեանի, Աբբայութեան քսանեւհինգամեակին եւ արքեպիսկոպոսական ձեռնադրութեան: Պատկերազարդ, ճոխ բովանդակութեամբ: Սեպտեմբեր – Հոկտեմբեր 1960: Ս. Ղազար, Վենետիկ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (99)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

Լէհա նինա, լէհա նինա...:

Տարակոյս չէր մնար... ասոնք էին մանկամարդ կնոջ երէկը սպաննողները: Ուստի, առանց սպասելու, ապառաժին ետեւէն իրարու վրայ կրակեց իր Մօսինի հրացանը: Քիւրտին մէկն ինկաւ, իսկ միւսը վիրաւոր վիճակի մը մէջ փախչելու կը ջանար, երբ գնդակ մըն ալ անոր կռնակէն հասաւ ու զանի տապալեց:

Պատրիկ ապառաժներէն վար իջաւ ու սպաննուած Քիւրտերուն մօտեցաւ, մէկը հոգին փչած էր, իսկ միւսը մահամերձ էր:

— Վատ, ի՞նչ կը փնտռէիր այս քարերուն մէջ, գոչեց Պատրիկ՝ մահամերձին կռնակէն հրելով:

Արեան ճապաղիքներու մէջ. տապըլտըկող քիւրտը մոլորագին նայուածք մը նետեց Պատրիկին վրայ ու խղդուած ձայնով մը կակազեց.

— Հաւար... փլայ է, փլայ...

Ու աչքերը գոցեց:

Պատրիկ երկու ընկերներուն հետ դէպի ճամբուն երկայնքը դիմեց: Հեռուէն նշմարեց մարդ մը որ մէկ ձեռքը գետինը դրած, իսկ միւս ձեռքը կուրծքին փակած գերագոյն ճիգեր կ'ընէր ոտքի ելնելու համար, բայց չէր կրնար:

Աճապարանքով մը անոր մօտեցաւ ու թեւէն բռնեց:

— Ի՞նչ եղար, ի՞նչ եղար... գոչեց Պատրիկ:

— Ախ, թեւէս բռնէ... պուտ մը ջուր տուր... երեցայ մրկեցայ... Աստծու սիրոյն ըլլայ... սիրտս. սիրտս...:

Պատրիկ անմիջապէս վիրակապը քակեց, անոր մէջ պահուած փոշին խեղճ մարդուն վէրքերուն վրայ ցանեց ու ամուր մը կապելէն ետքը նստեցուց զինքը:

Վէրքին սաստիկ ցաւը դեղի ազդեցութեամբ քիչ քիչ դադրած էր: Խեղճ գիւղացին հազիւ թէ ուշքի եկաւ, յանկարծ սոսկումով մը ոտքի ելաւ ու գոչեց.

— Հապա կի՞նս... հապա զաւակս... ա՞խ, տարի՞ն, տարի՞ն... Քիւրտերը փախցուցին:

— Անհոգ եղիր... անոնք ազատ են... մեր քովն են, ընդհատեց Պատրիկ ու չթողուց որ յառաջանար, թշնամիներդ ալ սպաննուած են:

— Ո՞վ սպաննեց էտ վատերը:

— Մենք սպաննեցինք:

— Դո՞ւք:

— Այո:

— Ո՞վ էք դուք:

— Աւազակներ:

— Աւազակնե՞ր:

— Այո:

— Չէ՞ որ Հայ էք:

— Հայ աւազակներ ենք:

Վիրաւոր մարդը սարսռագին նայուածքով մը դիտեց իր վրայ գուրգուրացող աւազակներն ու գլուխը շարժելով ըսաւ.

— Չէ... դուք աւազակներ չէք...դուք գէշ մարդիք չէք:

Այդ միջոցին արտասուելու ձայն մը լսուեցաւ:

— Ախ, կնոջս ձայնն է՞, մրմնջեց վիրաւորը:

Արդարեւ խեղճ կինը չկրնալով համբերել, հակառակ խումբին խնդրանաց, մանուկը հետն առած ապառաժներէն վար իջած էր ու վազելով դէպի ամուսինը կու գար:

Օհ, տխուր էր տեսարանը...:

Մանկամարդ կինը լալով ինկաւ ամուսնոյն գիրկն ու մրմնջեց.

— Ի՞նչ եղար, Ալօ, ի՞նչ եղար...:

— Աղէկ եմ... Աստուած էս աղաներու արեւը պահէ թոթովեց վիրաւորը խորին զղջումութեամբ:

— Ոհ, աղաներ, Աստուած ձեր արեւը պահէ, կրկնեց թշուառ կինը:

— Հիմակ դէպի ո՞ւր պիտի երթաք հարցուց Պատրիկ:

— Էս տեղէ՞ն:

— Այո:

— Մեր գիւղը:

— Ո՞ւր է ձեր գիւղը:

— Հեռու է...:

— Կրնա՞ս գալ:

— Ցաւերս դադրեցան... կրնամ քալել:

— Ես երկու մարդերս կը դնեմ ձեզի հետ: Առանց վախնալու շարունակեցէք ճամբանիդ: Բայց հըլլայ որ այս դէպքերը մէկու մը պատմէք: Ահա քիչ մը դեղ կուտամ որ վէրքերնուդ վրայ դնէք: Մի վախնաք, վտանգաւոր չեն վէրքերդ:

Ու Պատրիկ իր ընկերներուն պատուիրեց որ ընկերանան այդ ընտանիքին, իսկ ինքը վերադարձաւ խումբին քով:

Պատրիկի սիրտը լեցուած էր ու կը յիշէր թշուառ գեղացիին խօսքերը:

— Ահա, սպաննեցին զիս որ կինս խըլէին ձեռքէս, ըսած էր վիրաւոր մարդը:

Ահ ամէնէն քամնելի վատութիւնը:

Այսպէս, տխուր մտածումներով ապառաժին տակ նստեցաւ ու բնաւ չխօսեցաւ:

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Գազոյեան եւ զաւակները եւ Օր. Ալիս Ֆաքրիքեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց եւ գլխաւորաբար Լիոնի Հայ Մշակութային Միութեան որոնք իրենց յարգանքը արտայայտեցին ներկայ ըլլալով իրենց զաւկին, եղբօր եւ նշանածին՝

ԱՐԹԻՒՐ ԳԱԶՈՅԵԱՆԻ

յիշատակին կատարուած քառասունքի հոգեհանգիստին, անցեալ Նոյեմբեր 12-ին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի Փարիզի Սուրբ Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի կատարուի հոգեհանգստեան պաշտօն, հանգուցեալ ՏԻՐՈՒՀԻ ԱՆԴՐԱՆԻԿԵԱՆի համար:

Կը խնդրուի իր բարեկամներէն եւ ծանօթներէն ներկայ գտնուիլ աղօթելու իր հոգւոյն հանգստեան համար:

Surprise Party

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի Խանասոր խումբին, այս Կիրակի, ժամը 15էն 22, Մշակոյթի Տան մէջ, 17, Րիւ Պլէօ:

J, N. L'S QUARTETT

AMBIANCE DISQUES SELECTIONNES

BUFFET - BAR

КԻՐԱԿԻ 17 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

ժամը 16էն 22

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի թատերասրահին մէջ

ԿԱՂԱՆԴԻ ԾԱՌԻ

Հանդէս

Ծնողաց Միութեան կողմէ պատրաստուած

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի Ս. Եկեղեցւոյս անուան տօնակատարութեան առթիւ հանդիսաւոր Ս. պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի: Ս. Եկեղեցւոյս շինարարութեան եւ պայծառութեան սատարողներու հոգւոյն ի յիշատակ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի մատուցուի ի մասնաւորի թեմիս բազմարդիւն Առաջնորդ Տէր Գրիգորիս Եպիսկ. Պալաքեանի Ս. եկեղեցւոյս կնքամօր Օր. Նունիկ Տէր Ղեւոնդեանի: Առաւօտեան ժամերգ. ժամը 9ին, Ս. պատարագ 10ին, հոգեհանգիստ 11ին: Երգեցողութիւնները պիտի կատարուին Ս. եկեղեցւոյս երկսեռ դպրաց դասու կողմէ ղեկավարութեամբ Պ. Համբարձում Քէյիշեանի:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը փնտռուի Սարգոյեան Լեւոն (Ամիրբէկ) Մամբրէի, ծնած 1922ին Թալինի շրջանի Դաղալու գիւղը, 1941ին մեկնել է խորհրդային բանակ, ներկայումս ծնողքը գտնուում են Ստանցի Ղաշաբուլուն: Մօրը անունը՝ Ազուն Սարգոյեան, հօրը՝ Մամբրէ (մահացած), եղբայրները Հրանդ եւ Փայլակ: Ալեւոր մայրը թախանձագին կը խնդրէ իր զաւկէն կամ զինքը ճանչցողներէն տեղեկութիւն տալ իր մասին հետեւեալ հասցէին: Պ. Գէորգ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ, Սիթէ տը լա Լինէթ, Լանսէյ (Իզէռ):

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆ

ԳԷՈՐԳ ՏԷՐՎԻՇԵԱՆ

կը ներկայացնէ՝ Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆի

ՇՈՂՈՔՈՐԹԸ

Կը մասնակցին՝ Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ, Տիկ. ՀԱՅԿՈՒՀԻ Լա Շաաներ — Խ Տ Ը Շ - ԵԱՆ, Ն. ՊՇՏԻԿԵԱՆ, ԳՐԻԳՈՐ - ՎԱՀԱՆ, ԳԷՈՐԳ ՏԷՐՎԻՇԵԱՆ:

Երկուշաբթի Դեկտեմբեր 11ին, ժամը 20.45ին: Սալ Փօլ Ֆարալիֆ, 21 Րիւ Իվ Թուտիֆ:

Տոմսերը կը ծախուին սովորական գինով Հրանդ Բալուեան գրատունը:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մինչեւ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 31, մեր այն բոլոր բաժանորդները որոնք առկախ հաշիւներ ունին, համապատասխան հաշուեցոյցեր պիտի ստանան եւ Յառաջի հաշիւին վրայ մանտա մը, դիւրացնելու համար իրենց վճարումները:

Բոլոր այն բաժանորդները որոնք չեն պատասխաներ մեր դիմումին, թերթ պիտի չստանան Յունուար 1էն սկսեալ:

Անգամ մը եւս շնորհակալութիւն կը յայտնենք բոլոր պարտաճանաչ բաժանորդներուն, որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն Յառաջի վարչական գործը:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ՅԱՌԱՋԻ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Նոր շրջանի բացման գեղարուեստական ցերեկոյթը տեղի պիտի ունենայ Դեկտեմբեր 10ին, Մշակոյթի Տան մէջ, Կիրակի ժամը 16ին:

Նախագահի բացման խօսք՝ Մ. ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ:

Օրուան բանախօս՝ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Արտասանութիւն՝ Արա Գրիգորեան,

Երգ՝ Օր. Աստղիկ Քէօսէեան,

Ջութակ՝ Ս. Քաջեան:

Ներկաները պիտի հիւրասիրուին թէյով եւ կարկանդակով:

Մուտքը ազատ է:

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի «Ռոստոմ» խումբի կողմէ,

ԱԼՀԱՄՊՐԱՅԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Դեկտեմբեր 9ին, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 22էն մինչեւ լոյս:

Մասնակցութեամբ հանրածանօթ փողհար ՄԱՐՍԷԼ ՓԵՐԷՆԻ եւ իր նուագախումբին ու երգչուհի ՀԻՒԿԷԹ ԼԸՔԱՅԻ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը, Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերուն կը տոնէ՝

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Քատէի սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 28-ին, Հինգշաբթի օր:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Վալանսահայ Մարզական Միութեան կողմէ:

Այս Շաբաթ երեկոյ, Օթէլ Քրուա տ'Օռ չքեղ սրահին մէջ:

Կը հրաւիրուի շրջանի Հայութիւնը:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ՊԱՐՏԻԶԱԿԸ ԽԱՏՈՒՏԻԿ

Յաւելուածաբար՝ ՄԱՆՈՒՇԱԿ ԵՒ ԻՐ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐԸ:

500 էջ

13 Hors-Texte

Հասոյթը Փարիզի եկեղեցւոյ կըրթական մարմնին:

Գին 12 Ն. Ֆ.

Թղթատարի ծախքով 13.40 Ն. Ֆ.

Արտասահման 4 տոլար:

Դիմել՝

Յառաջին

Հայ գրավաճառներուն

Փարիզի եկեղեցին կամ Տպարան

ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Հ. Յ. Դ.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Խրիմեան ակումբին մէջ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն, Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ին ներկայացուցիչը:

ՊՕՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէի վարչութիւնը ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 21ին: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

Բացակաները, գրաւոր պէտք է ներկայացնեն իրենց պատճառաբանեալ բացակայութիւնը:

ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ.— Հ. Յ. Դ. «Համազասպ» խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20ին, սովորական հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները այս Շաբաթ օր, ժամը 3ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ: Կը խնդրուի չբացակայիլ:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Շաւիլի Կրօն. Ընկերակցութեան կողմէ եւ հովանաւորութեամբ Կաթ. Պատուիրակ Գերշ.

ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 3, ժամը 15ին Շաւիլի քաղաքապետարանին սրահին մէջ

Rue Stalingrad. CHAVILLE

Կը ներկայացուի, ղեկավարութեամբ Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ

« ՄԻՋԻՆ ԳԻՒՂԻ ԲԺԻՇԿԸ »

Զաւեշտ 3 արար, Մոլիէրի «Ակամայ բժիշկ»էն հայացուած Գ. Վահանի կողմէ:

Երգ, արտասանութիւն եւ պար դպրոցի աշակերտներուն կողմէ:

Ժամը 20էն ետք, պարահանդէս.—

ORCHESTRE RAGO NURIAS

ՄՈՒՏՔ 4 Ն. Ֆ. ՊՈՒՖԷ

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱՐԵՆՊԱՍՏԱԿ ՎԱՃԱՌՔԸ

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 2էն, Կիրակի, իրիկուն Դեկտեմբեր 10

Բարեգործականի սրահներուն մէջ 11 Սքուար Ալպօնի, Մէթրօ Փասի

Այս տարի, յաւելեալ նոր բաժին մը՝

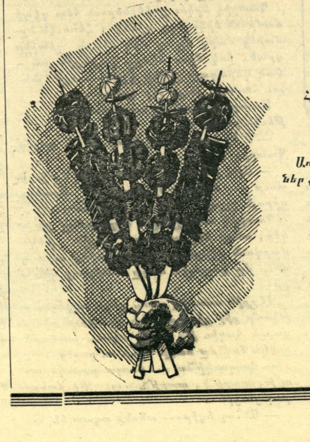
ԶՈՒՏ ՀԱՅԿԱԿԱՆ

Ուր պիտի ներկայացուին Հայ արուեստագէտներու զանազան գործերը:

Նկարներ, մանրանկարչութիւն, Ատլաս Հայաստանի պատմութեան եւ աշխարհագրութեան, գրագէտներու կողմէ ստորագրուած գիրքեր, սալեր եւն.:

ՀՈՆ ԿԸ ԳՏՆԷՔ ՆԱԵՒ

Մարգրիտներ, գոհարեղէնի տուփեր, ձայն-պատկերասփիւռ, թրանզիսթօր, մօդէլ եւ կոկորդիլոս պայուսակներ, ճամբորդութեան պայուսակներ, թրուս, ժերզէ հագուստներ, փարֆէօն, նայլըն գուլպայ, դրամեքենայ, փիւլէր այր մարդոց եւ կիներու համար, այր մարդոց շապիկ, մետաքսէ փողկապ, ֆանթէզի գոհարեղէններ, սեղանի սպասներ, խաղալիքներ եւն. եւն.:

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵԻԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր:

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ, շաշլիք, քարսքի:

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Bar Américain

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ETIENNE
(Rue Marbeuf) PARIS - 8e
Téléphone : BAL. 31-21
Métro : F. D. Roosevelt

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 3ին, ժամը 17էն կէս գիշեր, Կրան Օթէլի շքեղ սրահներուն մէջ, 12, Bd. des Capucines

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ՝ Պ. ԿԱՐԱՊԵՏ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

Երկու նուագախումբ, հաճելի գեղարուեստական բաժին:

Մուտք 6 Ն. Ֆ., իրենց քարթը ներկայացնող ուսանողներուն կէս գին:

Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղանները:

WAG. 38-54

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 3 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ — DIMANCHE 3 DÉCEMBRE 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9270 — 37EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5071

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԵՔ ՇՐՋԱՆՆԵՐԸ

Երեք գլխաւոր շրջաններ կը յատկանշեն բոլշեւիկեան վարչաձեւը 1917էն ի վեր, — Լենինի, Ստալինի եւ Խրուշչեւի տիրապետութեան շրջանները :

Շատ կարճ էր ճամբան Լենինէն Ստալին : Սակայն այդ շրջանը ճակատագրական եղաւ Հայաստանի եւ հայ ժողովուրդին համար :

Լենինի օրով է, որ ոսկի կանգնեցաւ մահամերձ Թուրքիան : Մոսկուայի կարմիր ոսկիներուն, արդիական զէնքերուն եւ առատ ռազմամթերքին շնորհիւ է, որ Մուսթաֆա Քեմալ շահեցաւ իր «անկախութեան պատերազմ»ը՝ ընդդէմ «իմպերիալիստ» պետութեանց :

Բոլշեւիկներու գործօն օժանդակութեան եւ դաւադիր մեղսակցութեան շնորհիւ է, որ Քեազըմ Քարապեքիրի բանակները քանդեցին մանուկ Հայաստանի Հանրապետութիւնը եւ զայն նուէր տուին Լենինի :

Աշխարհակալ Ռուսիա՝ կարմիր պատմուճան հագած՝ յանուն «համաշխարհային յեղափոխութեան» զինակցեցաւ Հայութեան դարաւոր թշնամիին հետ : Ռուսն ու Թուրքը անգամ մը եւս իրարու միջեւ բաժնեցին Հայաստանը :

Լենինեան շրջանը աղետաբեր եղաւ հայ ժողովուրդին համար : Հայաստան խորհրդայնացաւ : Կարմիր բանակի անօթի զինուորները կողոպտեցին սովէ ու համաճարակէ հազիւ ազատած եւ տուն-տեղ եղած մեր հայրենակիցները :

Դարձեալ Լենինի օրով է, որ արեան մէջ խեղդուեցաւ հայ ազատատենչ ժողովուրդի ապստամբութիւնը 1921 Փետր. 18ին, — առաջին զանգուածային պոռթկումը բոլշեւիկեան բռնակալութեան դէմ, Հունգարիոյ ապստամբութենէն 35 տարի առաջ :

Աւելի բախտաւոր չեղաւ Ստալինեան շրջանը Հայաստանի համար : Երկաթէ վարագոյրը, որ առաջին օրէն իսկ քաշուած էր Սփիւռքի եւ հայրենիքի միջեւ, աստիճան մը աւելի ամրապնդուեցաւ :

Բռնակալական վարչաձեւը, իր անհուասարսափ զարհուրելի մեթոտներով, ամենազօր Չեկայի քմահաճոյքին ենթարկեց մեր ժողովուրդը, որ մինչեւ վերջ զրկուած մնաց մարդկային տարրական ազատութիւններէ :

Բանտերն ու Սիպերիոյ աքսորավայրերը լեցուեցան հայրենասէրներով, որոնցմէ շատեր Դաշնակցական ըլլալու «ոճիր»ն ալ չէին գործած :

Դեռ վերջերս Մոսկուայի համագումարին մէջ է, որ բացուեցան ծալքերը 1937ի բոլշեւիկեան Մեծ Եղեռնին : Աւելի քան 3500 համայնավար պատասխանատու մարդիկ ձերբակալուած են Ստալինի հրամանով եւ Մալենկովի ու Բերիայի անձնական կարգադրութեամբ : Ասոնցմէ շատեր գնդակահարուեցան առանց դատի ու դատաստանի, իրենց իսկ խոստովանութեամբ :

Չեն յայտներ տակաւին թէ քանի՞ Դաշնակցականներ եւ քանի՞ մտաւորականներ նոյն դժբախտութեան արժանացան «արեւափայլ»ին օրով :

Ներկայիս Խրուշչեւեան հարստութեան շրջանին մէջ ենք :

Շատ ջուր խառնուած է բոլշեւիկեան կարմիր գինիին մէջ : Աւելի տանելի պայմաններ ստեղծուած են մեր հայրենակիցներուն համար : Չեկայի սարսափը չի ճնշեր այլեւս անոնց վրայ :

Մաղթենք որ աւելի լաւ պայմաններ ստեղծուին :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸՊՐԷ ՎՍՏԱՀՈՒԹԵԱՆ ՔՈՒԷ ՋԴՐԱՒ

ՊԻՒՏՃԷՆ ՔՈՒԷԱՐԿՈՒԵՑԱՒ 234Ի ԴԷՄ 261 ՁԱՅՆՈՎ

1962ի պիւտճէն երկրորդ անգամ կը ներկայանար Ազգ. Ժողովին եւ նոյն օրուան Նախարարաց Արտակարգ խորհուրդը իրաւասութիւն տուած էր նախարարապետ Տըպրէի, որ ի հարկին, վստահութեան քուէ դնէ : Ծանօթ է որ սահմանադրութեան 49րդ յօդուածին համաձայն, կառավարութիւնը իր պատասխանատուութիւնը խնդրոյ առարկայ կը դարձնէ երբ Ազգ. Ժողովը, երկրորդ ընթերցումով, կը մերժէ կառավարական ծրագիր մը :

Ուրբաթ գիշերուան նիստին ալ, միջադէպեր պատահեցան : Այս անգամ իբրեւ պատրուակ ծառայեց այն պարագան որ խումբ մը երեսփոխաններ նախորդ իրիկունը Սանթէի բանտը գացած էին Տիտի խնդրին առթիւ : Միութեան Նոր Հանրապետութեան համար կուսակցութեան (ԻՒ ԷՆ ԷՌ) անդամները կը բողոքեն, «անկցին Գաղտնի Բանակի կողմնակիցները» կը լուէր իրենց նստարաններէն : Ձայները կը բարձրանային եւ նիստին նախագահը՝ Ֆրետերիք–Տիւփոն այնքան ուժգնօրէն կը ցնցնէ զանգակը որ կը թափէ ջուրին գաւաթը :

Մթնոլորտը աւելի հանդարտ է երբ նիստը կը վերսկսի : Բարեփոխման քուէարկութենէն առաջ, Տըպրէ կը խօսի : Կը բացատրէ թէ քուէարկութիւնը քաղաքական բնոյթ ունի, գլխաւորաբար կառավարութեան առաջարկած բարեփոխումը զոր Տըպրէ կենսական կը նկատէ : Ասիկա նոր տուրքերու կը վերաբերի եւ Ծերակոյտին մերժած յաւելեալ տուրքին (թաքս քոմփլէմանթէր) :

Այս բարեփոխումը կ'ընդունուի 291 ձայնով (դէմ քուէարկած էին 233 երեսփոխաններ) : Կը քուէարկուի նաեւ այն բարեփոխումը որ կը վերաբերի ընկերութեանց պահեստներուն վրայ դրուելիք 1.5 առ հարիւր տուրքին եւ վերջապէս, 1962ի պիւտճէն, ձեռնբարձ, (ելեկտրոնիք մեքենան աւրուած էր) կը քուէարկուի 234ի դէմ 261 ձայնով եւ Տըպրէ պէտք չունենար վստահութեան քուէ դնելու :

× Տը Կոլ, Շապան–Տէլմասէն եւք, Մոնթրվիլը ընդունեցաւ որպէսզի Խորհրդարանը Արտակարգ Նիստի հրաւիրուի, 4րդ ծրագիրը ուսումնասիրելու համար :

× Անթուան Փինէ, անկախ պարագլուխ եւ նախկին ելմտական նախարար ճառ մը խօսեցաւ առջի օր եւ շեշտեց թէ Հասարակաց Շուկան Ֆրանսայի արտադրումներուն 47 առ հարիւր կը կլլէ, ուրեմն պէտք է աւելի շատ արտածել ուրիշ տեղ :

Փինէ ըսաւ նաեւ թէ պետութիւնը պէտք է թեթեւցնէ կարգ մը տուրքեր : Խստօրէն քննադատեց Պոմկարթներու ելմտական քաղաքականութիւնը :

× «Ա.Հ.Ա.Կ»ը մամուլի գործակալութիւն մը հիմնեց Ալժերի Փրէս Սերվիս :

× Ալժերիոյ մէջ ահաբեկումները կը շարունակուին : Պերնար Տելպէք որ նախկին ԻՒ ԷՆ ԷՌ երեսփոխանի մը հեռաւոր ազգականն է, սպաննուեցաւ Գաղտնի Բանակի մարդոց կողմէ :

ԶՈՄՊԷ Պրազիլ գացած է առանց ոչ մէկուն լուր տալու, «բարոյական վերազինումի» համագումարին պիտի մասնակցի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ Խորհուրդին մէջ, խորհրդային պատուիրակը՝ Զորին անգամ մը եւս օգտագործեց վեթոյի իր իրաւունքը, արգելք հանդիսանալով Քուվէյթի անդամակցութեան : 72 երկիրներ, սակայն ճանչցած են Քուվէյթի անկախութիւնը :

ՄԱՏՐԻՏԻ շրջանակներուն մէջ, բաւական յուզում յառաջ եկած է լրագրողի մը դատապարտութեան առթիւ : Արդարեւ Ձեզառ Տէլ Առքօ 12.500 փեսոս տուգանքի դատապարտուեցաւ որովհետեւ «կը բաւէ» խորագրով խմբագրական մը գրած էր բողոքելով իշխանութեանց ապիկարութեան դէմ որոնք պատճառ դարձած են Սեվիլլայի վերջին ողողումներուն :

ՉՐՉԻԼ իր 87րդ տարեդարձը տօնեց առջի օր : Ծափահարութեամբ ընդունուած է Խորհրդարանէն ներս, ինչ որ հակառակ է անգլիական կանոնագրական սովորութեանց :

ԱՆԳԼԻՈՅ պահպանողական Թայմզը կը շնորհաւորէ Պրիժիթ Պարտոն որ մերժած է տեղի տալ Գաղտնի Բանակի սպառնալիքին եւ 5 միլիոն վճարել :

ՊԵՏԱԿԱՆ խորհուրդը ջնջեց նախարար Մալրոյի որոշումը որ Քոմետի–Ֆրանսէզի վարիչ կը նշանակէր Մօրիս Էսքանտ : Վարիչը կը մնայ նախկինը՝ Պուազանժէ :

ՊԱՐՈՏԱՅԻ Մահարանէն 16 պատատաներ ծախեց 337 միլիոնի, առջի իրիկուն : Գլխաւոր գործը Քորոյի պենճէօզն էր որ 69 միլիոն ծախուեցաւ : Այս վաճառքով, մահարանէն ուզած է միակ մանչուն «օժիտը» պատրաստել :

ԳԱՀԻՐԷԻ ֆրանսացի «լրտեսներուն» դատավարութիւնը հրապարակային պիտի ըլլայ եւ պիտի սկսի յառաջիկայ շաբաթ :

ՍՈՒՐԻՈՅ երեսփոխանական ընտրութիւններու մասնակցած են ժողովուրդին 51 առ հարիւրը, ինչ որ մեծ համեմատութիւն մը նկատուի : Սովորաբար մասնակցողներուն համեմատութիւնը հարիւրէն քառասուն եղած է միայն :

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ Խորհուրդի թափուր աթոռը պիտի գրաւէ Ռումանիա, 1962ին երկու տարուան համար :

ՓՐԱՒՏԱ նորէն սկսած է խստօրէն քննադատել Ալպանիան :

ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԻՆ մէջ, խորհրդային պատուիրակը՝ Զորին նորէն մէջտեղ դըրաւ համայնավար Չինաստանի ՄԱԿի անդամակցութեան հարցը : Շեշտեց թէ 12 տարի է Ուխտը բռնաբարուած է եւ վերջապէս պէտք է վտարել Զանկ Քայ Չէքի խմբակը :

ՄԱՔՄԻԼԸՆ յետաձգեց Պոն կատարելիք իր ճամբորդութիւնը :

ԽՐՈՒՇՉԵՒ երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ Նորվեկիոյ արտաքին նախարար Լանժի հետ, Կրեմլինի մէջ :

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ Կիւյանը իր անկախութիւնը կ'ուզէ 1962 Մայիս 31ին :

ՖՐԱՆՍԱ Հռոմի մէջ նոր բանակցութիւններ պիտի սկսի, Թունուզցիներուն հետ Պիզերթի համար : Յոյս կայ որ ի վերջոյ ելք մը գտնուի :

ԻՐԱՔԻ կառավարութիւնը շնորհակալութիւն յայտնած է Խորհ. Միութեան որ արգելք հանդիսացած է Քուվէյթի ՄԱԿի անդամ ընդունուելուն : Առաջին անգամը չէ որ Խորհ. Միութիւնը զօրավիգ կը կանգնի Քասըմի :

ԹՂԹԱՏԱՐԱԿԱՆ պաշտօնէութիւնը մասնակի գործադուլ բրած ըլլալով, յապաղումներ կան նամակներու եւ թերթերու առաքման եւ յանձնումներուն մէջ :

ՊԱՊԸ Կ'ՕՐՀՆԷ ՈՒ ԿԸ ԴՐՈՒԱՏԷ ՀԱՅ ԱԶԳԸ 57 ԱԶԳԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒ ԱՌՋԵՒ

ՀՌՈՄ, (Յառաջ) — Շաբաթ առաւօտ, Յովհաննէս ԻԳ. անշշուկ հեռացաւ Վատիկանէն : Մայրաքաղաքին արթնցող եռուզեռին մէջ ոչ ոք նկատեց իր անցքը փողոցներու մէջէն : Անսովոր բան : Ձինքը հրաւիրած էր իր սրտին շատ սիրելի Հայոց ծերունազարդ հայրապետը : Եւ Փարիզի նախկին Նուիրակը գիտէ յարգել ժամադրութիւնները :

«Փրոփականտայի» ընդարձակ եկեղեցին լեցուն է, անսովոր կերպով : 57 ազգեր ներկայացնող համալսարանականներ,* երկրագունտիս հինգ հողամասերէն հաւաքուած բարձրաստիճան առաքեալներ, վատիկանեան պալատականներ, բոլորուած՝ կարդինալ Աղաճանեանի շուրջը, երկիւղածութեամբ կը հետեւին պապական պարտադի :

Պատարագէն ետք խօսք կ'առնէ մեղրածոր պատրիարքը : Իր կողմէ եւ իր հաւատացեալներուն կողմէ ջերմ մաղթանքներ կ'ուղղէ Կաթողիկէ եկեղեցւոյ հովուապետին, ծննդեան 80ամեակին առիթով : Պապը զգացուած է : Խոր լռութիւն կը տիրէ : Ան թափանցող ակնարկ մը կը նետէ ծիրանաւոր Հայրապետին, անոր հայկական վառվռուն եւ իմաստուն աչքերուն որոնց մէջ նոյն պահուն բովանդակ հայ ազգը կը պատկերանար իրեն : Եւ յուզուած շեշտով խօսքը կ'ուղղէ անոր. —

«Ծիրանաւոր Տէր, հոգիս քաղցրութեամբ կ'ընդունի ձեր ուղղած խօսքերը ինծի, մանաւանդ այսօր՝ երբ 80ամեակս կը թեւակոխեմ : Ձեր սիրալիր ընդունելութիւնը, Ծիրանաւոր Տէր, այնպիսի քաղցր թրթռացումներ ունեցաւ սրտիս մէջ, որ ես հաճոյքով կը նկատեմ զայն իբրեւ արձագանգը ձեր հինաւուրց եւ սիրելի հայրենի հողին» :

«Ո՜հ, Օրհնեալ եւ ազնուասիրտ Հայաստան, որքան սիրելի ես իմ սրտին : որքան մօտիկ կը զգամ ինքզինքս քու զաւակներուդ, որոնցմէ շատերուն հանդիպած եմ աշխարհիս այս կամ այն կողմը, մասնաւորապէս Պոլսոյ, Փարիզի եւ Վենետիկի (Ս. Ղազար) մէջ, հրճուագին տպաւորութիւններ կրելով անոնցմէ՝ իբրեւ տէր մարդկային արժանապատուութեան, հանճարեղ եւ իմաստուն եռանդի՝ մարդկային բոլոր մարզերուն մէջ» :

Հայու մեր սրտերը ուժգին կը բաբախէին այդ պահուն՝ լսելով, այդ պատկառելի հասարակութեան առջեւ, գնահատանքի եւ անկեղծ սիրոյ արդար խօսքը Անոր՝ որուն ամենադոյզն ակնարկն անգամ գիտենք թէ ինչ արձագանգ կը գտնէ միլիոնաւոր սրտերու մէջ եւ միջազգային կարծիքին վրայ :

Կարտինալ Աղաճանեան, հաւատարիմ զաւակը մեր հայրենի հողին եւ սրբութիւններուն, իր կարգին, այնքան բարձր գնահատել կուտայ հայ անունը :

Մենք սաէպ ականատես կ'ըլլանք խանդավառ ցոյցերու եւ խելայեղ ծափահարութիւններու պոռթկումին՝ ամէն անգամ որ Ան կը յայտնուի հանդիսասրահի մը մէջ կամ հրապարակի մը վրայ, կամ կ'ունենայ հրապարակային ելոյթ : Կը սիրեն զինքը եւ հաճոյք պատճառելու համար իրեն՝ ձօն կը հիւսեն Հայ Ազգին, թարգմանածոյ հատուածներ կը կարդան Ալիշանէն, Վարուժանէն, Թէքէեանէն, կ'երգեն հայերէն, որպէսզի յայտնեն իրենց սէրն ու ուրախութիւնը հայ ազգի ընտիր ներկայացուցիչին՝ միջազգային շրջանակներէն ներս :

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՏԵՍԱՐԱՆՆԵՐԸ, ՄԱՐԴԻԿ ԵՒ ԵՍ

Տեսարանները իրենց ինքնութիւնը ունին: Լեռնային կամ ճահճային, բեղուն կամ խոպան են, ծովային կամ դաշտային, գեղեցիկ կամ տգեղ: Ուրախութիւն կուտան ոմանք, ոմանք տխրութիւն: Ոմանք ոգեւորութիւն, վերացում կուտան, կորով: Վախ, անձկութիւն կուտան երբեմն: Կ'ազդեն մեր վրայ: Կը կազմեն մեզ՝ երբ երկար ժամանակ իրենց հետ ենք: Այլ է մարդը՝ որ կ'ապրի լեռներուն վրայ, այլ՝ ծովին առջեւ ապրողը: Հողերէն, ծովերէն, ժայռերէն, ջուրերէն, աւազներէն եկող զօրութիւն մը կայ որ կ'ազդէ մարմինին եւ հոգիին վրայ:

Եւ սակայն, տեսարանները կ'երեւան նոյն ատեն համաձայն մեր նայուածքին: Կախում ունին մեր տրամադրութենէն եւ մեր զգացական ու իմացական կարողութենէն: Այսպէս է որ ձմեռը, ձիւնը ուրախութիւն կուտան ոմանց, մինչ ուրիշներ դժգոհութեամբ կը նային ձիւնին ու ցուրտին: Տարիքի հարց, խառնուածք, տրամադրութիւն: Տխուր տեսարանները կրնան ուրախութիւն տալ եւ ուրախ տեսարանները չեն կրնար փարատել երբեմն մեր տխրութիւնը, արեւ, կանաչութիւն մեր աչքին չեն երեւար երբ հոգեր կան:

Տեսարանները կախում ունին մարդէն, մարդուն տեսակէն:

Ներքին գեղեցկութիւն մը պէտք է ի հարկէ, կամ էվազիօնի կարօտ մը որպէսզի տեսարանները խօսին: Ըմբռնելի է թէ ինչու խոպան, քարքարոտ, ամայի լեռները, կիրճերը որ խռովք կուտան ոմանց, կը դառնան ներշնչող ուրիշներուն՝ եւ Աստուծոյ կը մօտեցնեն ոմանք:

Տեսարանները կախում ունին մարդէն բայց նաեւ, մարդերէն: Մեր մանկութենէն սորվեցուցած են մեզի նայիլ այնպէս ինչպէս նայած են եկած եւ անցած սերունդներ: Եւ տեսարաններուն կը նայինք յաճախ, յիշելով խօսք մը, գրութիւն մը, երգ մը, նկար մը: Անոնց կը նայինք մերթ ուրիշներուն աչքով: Ցիշենք կամ ոչ, ներկայ են ասոնք մեր մէջ, մարդերը՝ զորս ճանչցած ենք սկսեալ մեր մանկութենէն: Ամէն մէկը տպաւորութիւն մը ձգած է մեր վրայ, ազդած է մեր կազմութեան վրայ:

Ոմանք ի զուր խորհած են թէ կարելի է ձերբազատուիլ ստացական տարրերէն, խորանալով հոգիէն ներս, մօտենալով ներքին էութեան, ինչպէս կը մտածէր Ռիլքը, ի վերջոյ Ռիլքը իսկ՝ իր քերթուածներուն մէջ, տեղ տեղ, կ'ըսէ այն ինչ որ ըսած են հնդկական իմաստուններ: Բան չպահանջել Արարիչէն, ըլլալ անոր հլու գործիքը, ծառայել անոր: Եւ ուրիշներ ի վերջոյ կ'ըսեն այն ինչ որ ըսած են ուրիշներ՝ իրենցմէ առաջ: Տարբեր՝ ըսելու ձեւը միայն: Շունչը տարբեր:

Եթէ գիրքերն իսկ չբանանք, մարդիկ դարձեալ ներկայ են մեր մէջ: Ոմանց իմաստութիւնը կուգայ Աստուածաշունչէն, թերթերէն կամ փողոցէն:

Գերութիւն մըն է ի հարկէ, մարդոց այս ներկայութիւնը մեր մէջ, մարդկային ընկերութիւնը, վնասակար մերթ: Բայց եւ այնպէս, կը ջանանք պահել զայն: Որովհետեւ, արդարեւ անհրաժեշտ են մարդիկ մեզի: Անոնք են որ կուտան մեր լեզուն մեզի եւ մեր մէջ ու մենէ դուրս նայելու, տեսնելու կարողութիւնը: Անոնց շնորհիւ է որ տղան կը սկսի մարդ դառնալ:

Պէտք ունինք մարդոց, եւ մարդիկ ներկայ են ճգնարաններուն մէջ իսկ: Գիշերն իսկ, մեր ետին ձգածներն իսկ օգտակար են երբեմն մեր կազմութեան համար:

Ուրիշներուն աչքով է որ կը նայինք տեսարաններուն, բայց եւ այնպէս կայ բան մը, որ մերն է, մեր աչքերով կը նայինք: Հոգին աշխարհակալ մըն է, կ'ըսէ Գաղանցաքի: Ճիշդ է: Հոգին կ'առնէ, կ'իւրացնէ ամէն ինչ, համաձայն իր բովին:

Աշխարհի սկիզբէն ի վեր, մարդիկ գիտեն թէ տառապանքը, ցաւերը, դժբախտութիւնները՝ որ առաւելապէս մարդերէն կուգան, կը մեծցնեն մարդը կը դարձնեն աւելի տոկուն, քաջ եւ խոր եւ բարի:

Գիտեն նոյն ատեն թէ ցաւերը կը ջլատեն, կը խաթարեն, կը դարձնեն չար եւ ըմբոստ, կամ խլեակի մը կը վերածեն մարդը: Դարերէ ի վեր, զարգացածը կամ ոչ զարգացածը կը խօսի այս ճշմարտութիւններէն մէկուն կամ միւսին մասին, եւ մէկը կամ միւսը կ'ըլլայ համաձայն իր նկարագրին:

Ամէն ոք չի կրնար արի, բարի կամ տաղանդաւոր ըլլալ՝ տառապելով: Եւ ամէն ոք չէյնար:

Ներքին էութիւն մը կայ: «Ես» մը: Ներկայ է սուրբերուն մէջ իսկ որ կը ձգտին մոռնալ, արհամարհել այդ «ես»ը: Կ'ուզեն տառապիլ: Ուրախութիւն մը կ'ուզեն ցաւէն: Կ'ուզեն բան մը ըլլալ: Աստուծոյ միանալ կ'ուզեն: Երանութիւն մը կ'ուզեն: Ներկայ է միշտ եսը, ինչպէս ներկայ է միշտ գիտակցութիւնը, այնքան անբաղձալի՝ յաճախ:

Ի վերջոյ, բնութիւնը, մարդիկ, մեր եսը միասին են, երբ կը նայինք տեսարաններուն: Մենութիւն եւ համայնականութիւն է:

Իրաւունք ունէր Ասիզի սուրբը, երբ կը սիրէր բնութիւնը եւ եղբայր կ'ըսէր ոչ միայն մարդոց, այլ եւ հողին ու ջուրին կամ երբ Աստուծոյ մասին կը խօսէր ծիծեռնակներուն, որոնք, կ'ըսուի, կը լսէին զինք, կը հասկնային: Ասիզի սուրբը, քարայր մը քաշուելու տեղ՝ այլ սուրբերու պէս, ճամբաներուն վրայ էր միշտ, արեւին եւ անձրեւին տակ, եւ կը զգար բնութեան հետ իր միութիւնը: Աստուծոյ ներկայութիւնը կը տեսնէր անձրեւին մէջ: Եւ ափերը կը բանար խմելու համար երկնքէն իջնող ջուրը:

Մենք, մարդիկ, բնութիւնը՝ միասին ենք: Եթէ լեռները չըլլային եւ եթէ չըլլային գիշերներն ու աստղերը, սուրբը պիտի չխորհէր իր ներքին լերան եւ ներքին խաւարին ու լոյսին մասին: Եթէ ներքին գեղեցկութիւնը չըլլար, եւ եթէ մարդերէն եկող գեղեցկութիւնները չըլլային, ինչպէս ոմանք սրբազան կրակներ կամ տեսիլներ պիտի տեսնէին լեռներուն վրայ:

Մեծ է մարդոց ներկայութիւնը մեր մէջ:

Մեծ է մեր ներկայութիւնը մեր մէջ: Ներքին էութիւնը: Այն որ աչքի մը պէս կը նայի մեզի՝ մեր մէջէն եւ անհունէն: Կը նայի միշտ, մինչ օրերու ընթացքին յեղաշրջման մէջ ենք: Ինք կը մնայ նոյնը, փոխուելով հանդերձ իր կարգին: Այսինքն միշտ նոյն աչքն է: Կը քննէ ներս եւ դուրս: Բայց հետզհետէ աւելի թափանցող, աւելի շատ տեսնող: Կը նայի մեզի, աշխարհին, թէեւ կարեւորութենէ զուրկ, վաղանցիկ է այն ինչ որ կը տեսնէ, կեանքը, պայքարը, ցաւը, լացը, ուրախութիւնը, կարծես վեր ըլլար այդ բոլորէն, կայուն եւ յաւիտենական, ըլլար...

Մեծ է մեր ներկայութիւնը մեր մէջ: Եւ անոր հետ, անսահմանը ներկայ է մեր մէջ, մանկութենէն ի վեր մեր տեսած տեսարանները, մարդերը ներկայ են մեր մէջ, երբ կը նայինք տեսարաններուն: Եւ հայրենիքը ներկայ է: Զայն յիշելով է երբեմն, որ կը կապուինք այս կամ այն վայրին: Եւ մեր երազած հայրենիքը ներկայ է, այն զոր մենք երեւակայած ենք, որովհետեւ չենք տեսած իրականը: Եւ կը պատահի երբեմն որ հիասթափ ըլլանք, մեր երազած հայրենիքին հաւասար չգտնենք վայրը, ինչպէս եղաւ Սպանիան ինծի համար: Գացած էի հոն այդ յոյսով, ականջ կախելով ոմանց խօսքին: Եւ չկրցայ տեսնել այն զոր կը յուսայի տեսնել, թերեւս անոր համար որ բացակայ էին մեր նախնիքներուն ոսկորները՝ հողերուն խորը:

Անոնց բացակայութիւնը սակայն կը մղէր զիս աւելի շատ մտածել մեր հեռաւոր երկրին, եւ օտարի պէս նայիլ տեսարանին:

Տեսարանները կախում ունին միշտ մենէ:

×

Գասթիլեան լեռներուն վրայ է որ այս մտածումները կ'անցնին մտքէս:

Քաոսային աշխարհ մըն է գիշերային խոր լռութեան մէջ: Լեռնային դաշտ՝ գիւղի մը առջեւ: Խոպան, ամայի տարածութիւն, արեւէն այրած հողեր, ապառաժներ՝ կիսամութին մէջ, ցուլերու պէս եւ դեւերու նման, ցցուած կատարներ, անդունդներ: Եւ լուսնի լոյս է: Եւ լուսնային աշխարհ...

Մոխիրի գոյն ունին հողերը, սառած լաւաններու պէս են: Բայց կը փայլին արծաթի պէս եւ հեռուն, լոյսերու երամներ կը քալեն թրթռալէն, հոն ուր ծովն է:

Խռովիչ է այն ինչ որ կը տեսնեմ: Հեռաւոր ուղեւոր լոյսերն իսկ երբեմն կը բացուին, կը գոցուին, կը սահին վիթխարի հրէշներու նման, վհատանքի պէս է լեռնաշխարհը, եւ սակայն վեհութիւն մը կայ: Լոյսը խաւարին մէջ, ադամանդէ լուսինը, անհամար աստղերը, գիշերային անդորրութիւնը, զով քամին: Վեհութիւն մը կայ եւ կուգայ կարծես վհատանքէն:

Ոչ մէկ տեղ մարդ կրնայ խորհիլ այնքան մարդկային քաոսին որքան հոս: Այն ինչ որ խորհած են անկասկած ոմանք, նայելով այս տեսարանին, անոնք որ տուն, լեղի ու սին տեսած են աշխարհը եւ բիրտ ու նենգ:

Եւ սակայն, դաժան այս տեսարանը, գիշերային անդորրութեան մէջ, վսեմ է նոյն ատեն: Այն ինչ որ ըսած են դարեր առաջ ուրիշներ, հաւանաբար: Անոնք որ յուսահատութեան ճամբով, ուզած են բարձրանալ իրենց ներքին կատարը, եւ ըսած են թէ կեանքը կրակ է, Արարիչը կրակ, մարդը կրակ եւ էակները, հողերը, քարերը, քարերը կրակ: Այդ կրակով է որ տրուած է լոյսը:

Վեհութիւն մը կայ:

×

Տեսարանը շատ աւելի տպաւորիչ է, որովհետեւ վհատանքն ու վեհութիւնը աւելի մեծ են այսօր: Քաոսը աւելի մեծ: Բրտութիւնը աւելի մեծ: Այրած բան մը կայ ամէն կողմ: Այրած՝ վսեմ զգացումները, յոյսերը, առաքինութիւնները, մոխիրները աւելի շատ են:

Բայց վեհութիւնը աւելի մեծ է: Այս խոպան, քարքարոտ տարածութեան վրայ, անդունդներուն եզրին ապառաժները որ ցուլերը կը յիշեցնեն, որոնց դէմ կռուած է մարդը, կը նմանին նաեւ դէպի անհունը սեւեռուած հրթիռներուն, վիթխարի եւ վսեմ:

Հոս, դարերէ ի վեր ըսուած բոլոր ճշմարտութիւններէն աւելի ճշմարիտ կ'երեւայ ճիգին, պայքարին, քաջութեան մասին ըսուածը: Մնացեալը, եղբայրութիւն, խաղաղութիւն, երջանկութիւն կը թուին երազային այս քաոսային տեսարանին առջեւ: Զուր կը թուին կարեկցութեան խօսքերը եւ ազնիւ, վսեմ գաղափարները: Այն ինչ որ տեւական է տառապանքն է, եւ այն ինչ որ յաւիտենական է մարդուն համար իր խաչելութիւնն է: Այն ինչ որ կը տեսնենք իբրեւ տեւական՝ իր վայրագութիւնն է:

Եւ խռովիչ է տեսարանը: Եւ աւելի մեծ է քաջութեան, պահանջը նայելու համար այս բոլորին:

Նոր չէ ան, ոչ ալ իր գաղափարը: Մարդիկ միշտ պէտքը զգացած են կռուելու եւ արի ըլլալու կեանքին ու մահուան առջեւ: Միշտ փառաւորած են քաջութիւնը: Բայց նոր է որ ան կ'երեւայ մեզի աւելի անհրաժեշտ: Քաոսը աւելի մեծ է: Չկան երբեմնի յոյսերն ու հաւատքները: Մարդը աւելի քան երբեք գերին է իր իմացականութեան եւ իր գիտութեան: Սպառնացող զէնքերը աւելի ահաւոր են: Խաղաղութեան, երջանկութեան խօսքերը աւելի երազային կ'երեւան: Մարդը, ըլլալով հանդերձ գերին տիեզերքին, կը նետուի անսահմանէն վեր, դէպի հեռաւոր աստղերը: Գիտնալով հանդերձ թէ անսպառ է անսահմանը: Անհրաժեշտ է աւելի մեծ արիութիւն՝ նայելու համար այս բոլորին:

Եւ վեհութիւն է: Վեհութիւն, մարդուն տառապանքին այս վերելքը, իմացական աճումը, խոյանքը՝ դէպի անհունը, հակառակ իր գերութեան, արիութիւնը:

Ոչ մէկ տեղ տեսարանը այնքան մարդկային է որքան հոս, Գասթիլեան այս լերան վրայ, գիշերը, լռութեան մէջ, քաոսային իր անդունդներով եւ ապառաժներով, ցցուած կատարներով:

Եւ ոչ մէկ տեղ մարդկութիւնը այնքան ներկայ է որքան հոս:

Կը նայիմ: Տեսարանները կախում ունին մարդերէն, մարդերը տեսարաններէն: Կախում ունին ինէ:

×

Փոփոխական է ի հարկէ եւ վաղանցիկ՝ այն ինչ որ կախում ունի մեր նայուածքէն: Փոխուած եւ վաղանցիկ՝ այն բոլոր տեսարանները զորս տեսած եմ Վանայի եւ Օտեսայի առջեւ գիշերները, երբ նըման լուսին եւ նման ծով էր դէմս, մանկութեան եւ պատանութեան տարիներուս:

Երկար ճամբայ մը կտրած եմ այդ օրերէն ի վեր, Արեւելքէն Արեւմուտք: Եւ ներքին հսկայ տարածութիւն մը կտրած եմ: Տարբեր է նայուածքս այսօր: Վաղանցիկ կ'երեւան այն բոլորը որոնց նայած եմ բարութեան յուզումներով: Վաղանցիկ՝ այն բոլորը՝ դարձեալ որոնց կը նայիմ ուղեւորի, անցորդի պէս:

Ես սակայն, այս գիշեր, երբ կը նայիմ Գասթիլեան այս լեռնաշխարհին, ինծի կը թուի թէ տեւական է այն ինչ որ կը տեսնեմ: Շատ աւելի մօտ կը զգամ զիս հոս՝ տեւական երկու զգացումներուս, որ մնացած են մէջս՝ մանկութենէս ի վեր: Ճիգէն առնուած ուրախութիւնը եւ ուրախութիւնը՝ մարդկութեան յառաջդիմութենէն առնուած: Շատ աւելի մօտ մարդկութեան իրականութեան: Ինծի կը թուի թէ աւելի հասուն եմ: Կը զգամ թէ բարձունքի մը վրայ եմ:

Կը նայիմ:

×

Ինէ կախում ունին տեսարանները:

Ն. ՍԱՐԱՖԵԱՆ

Սէն Գետի Գեղածիծաղ Ափին

"ՉԻ Ի ՏՈՒԻՆՋԵԱՆ ԵՒ ԳԻՇԵՐԻ"

Գրեց՝ ԵՆՈՎՔ ԼԱԶԻՆԵԱՆ

Առաջին տարիս, մօրս փափաքով, պարտականութիւն դրուեցաւ վրաս որ սպասաւորութիւն սորվիմ որպէսզի ես ալ, իմ հերթիս, պատարագի սպասաւորէի: Ինծի մէկ ամիս ժամանակ տրուեցաւ սորվելու համար:

Մէկու մը համար որ արդէն հայերէն աշխարհաբար չի գիտեր՝ գրաբար պատարագը մէկ ամիսէն սորվիլը համահաւասար է չինարէն սորվելու:

Որպէս ուսուցիչ՝ Վահրամը նշանակուեցաւ ինծի օգնելու: Եթէ մէկը կար որուն բերնին մէջ Հայկազեան լեզուն կը թափթփէր՝ այն ալ Վահրամն էր: Բայց եւ այնպէս, ինծի հետ բաղդատելով՝ Վահրամը հայագէտ էր:

Այսօր՝ Վահրամը դարձած է Ֆրանսահայ գաղութին աչքառու ազգայիններէն մէկը ... գիտակից, եւ անձնուէր: Իմ կարծիքով ան Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի ամենայատկանշական սանն է:

Բայց այն օրերուն՝ Վահրամը — Ֆրանսա ծնած եւ մեծցած — երկու բառ հայերէն չէր գիտեր երբ դպրոց մտաւ: Տարի մը ետքը թերխաշ հայերէն մը սորված էր, սակայն՝ պատարագի ատեն՝ երեք վկայ պէտք էր որ վաւերացնէին թէ իր արտասանածը գրաբար էր:

Վահրամը ամենեւին չէր կրնար «Հ» տառը հնչել: Հաց ըսելու տեղ «աց» կ'ըսէր. եւ ես ալ, իր ազդեցութեան տակ, երկար ժամանակ « այր մեր » կ'ըսէի փոխանակ «Հայր մեր» ըսելու:

Սորվելու համար՝ պզտիկ մատրան մէջ Վահրամին հետ սպասաւորութիւն կ'ընէինք Մեծաւոր Վարդապետին պատարագին: Գերյարգելի Յովհաննէս Թօրոսեանը վանական հոգեւորականի, եւ միանգամայն՝ գրաբարագէտի, տիպարն էր: Ով գիտէ ինչ հոգեկան տագնապներ կ'անցընէր մեր պատճառով, բայց եւ այնպէս՝ իրաւ մեծանձն համբերութեամբ կը հանդուրժէր մեր «սպասաւորութեան»:

Ծնրադրելու տեղ՝ ոտքի կը կենայինք եւ հակադարձաբար՝ ոտքի կենալու տեղ՝

կը ծնրադրէինք ։ Գինիի տեղ՝ սխալմամբ ջուր կը լեցնէինք եւ ջուրի փոխարէն՝ գինի։ Բոլոր մեր պատասխանները, միայն Աստուած կրնար հասկնալ։ Վըստահ եմ որ ամէն պատարագի երբ Վահրամն ու ես կը «սպասաւորէինք», Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ հոգի նման կը դառնար իր գերեզմանին մէջ։

Վարդապետներուն համբերատար ջանքով եւ Վահրամին աջակցութեամբ՝ վերջապէս քիչ մը սպասաւորութիւն սորվեցայ եւ իմ կարգիս կրնայի սպասաւորութիւն ընել հայր Սահակին։ Իսկ միւս օրերը՝ խումբին հետ կ՚երգէի ։

Լաւ ձայներ կային, եւ Գուրգէնին ղեկավարութեամբ լաւ դպրաց դաս մը ունէինք։

Այն ժամանակէն ի վեր՝ աշխարհի մէկ երրորդը ման եմ եկած եւ այցելած եմ բազմաթիւ հայ գաղութներ իրենց եկեղեցիներով։ Կարծես դրեթէ ամէն հայ քահանայ եւ դպրապետ իր կոչումին մէջ թերացած չըլլալու համար հարկադրուած կը զգայ մեր պատարագի աննման երգեցողութիւնը փոխելով՝ իր գիտցածին պէս երգելու։ Մէկը կ՚երգէ Մարաշի եղանակով, միւսը Անգարայի եղանակով, ուրիշ մը Խարբերդի եղանակով, եւն ․։

Մինչեւ այսօր՝ ինքնաբերաբար որոշ մտերմիկ ջերմեռանդութիւն մը կը զգամ վերյիշելով մեր դպրոցի Եկմալեան եւ Կոմիտասեան երգեցողութիւնները եւ զանազան շարականները։ Հիմա, ամէն Ծնունդի եւ Զատկուան, միտքս կ՚երթայ ետ, շուրջ երեք տասնեակ տարիներ, եւ աչքիս առջեւ կը պատկերանան մեր մատուռը եւ մեր տղաքը ... յիշատակներ․․ Խթման գիշեր, Ճրագալոյց, Ընթերցուած ի Տանիէլէ Մարգարէէ, Աչինչ է Պիտոյ, Գովեա՛ Երուսաղէմ ... հաճելի յիշատակներ ։

Դեռ կը հնչէ ականջիս մէջ մեր գիշերուան աղօթքը ։

Ամբողջ օրը՝ դասաւանդութենէ, սերտողութենէ, խաղէ եւ չարաճճիութենէ ետքը՝ գիշերուան ժամը 8·30ին, յոգնած զգլխած, կ՚երթայինք մատուռ՝ կարճ աղօթք մը ընելու ։

Յաճախ՝ պզտիկներուն գլուխները, քունով ծանրացած, կը ծռէին յած՝ հասած տանձերու նման։ Երբեմն՝ մեծերն ալ իրենց աչքերը կը փակէին վերացական կերպարանքի մը տակ ծածկելով իրենց քունը ։

Աղօթքը վերջացած՝ Պ. Գոյունեան իր խռպոտ ձայնով ծայր կուտար եւ, ամէնքս միասին, կ՚երգէինք Ս. Ներսէս Շնորհալիին հոգեբուխ շարականը ․

«Նայեաց սիրով Հայրըդ գըթած
Ի քո ստեղծեալ գործըս ձեռաց ·
Եւ ըզբանակըս հրեշտակաց
Տուր պահապան մեզ տըկարացս·
Փրկեա զանձինս ի փորձանաց
Ի խաւարի շրջող դիւաց ·
Զի ի տուընջեան եւ գիշերի
Տացուք քեզ փառս անլըռելի ։»

Երբեմն խօսք մէկ կ՚ընէինք եւ ամէնքս կը լռէինք թողլով որ Պ. Գոյունեան ծայրէ ծայր մինակը երգէ։ Ուրիշ անգամներ, Սամաթիացի Եղուարդին առաջնորդութեամբ, ալաթուրքա ոճով կ՚երգէինք Հայր Սահակին նեղացնելու համար ։

Շատ զգացում չունէինք, բայց գիշերուան այդ աղօթքը ընդհանրապէս զգացումով կ՚երգէինք ։

«Զի ի տուընջեան եւ գիշերի
Տացուք քեզ փառս անլըռելի »։

Զայս ասելով, ոտքի կ՚ելլէինք ու մատրան ետեւի մասէն անցնելով՝ մեր աչքին կը հանդիպէր Վարդանանց հըսկայ գունաւոր նկարը որ դրուած էր դէմ յանդիման խորանին։ Հոն՝ Ս. Ղեւոնդ Երէց խրոխտ կանգնած էր՝ Խաչը ձեռին, իր շուրջը ծնրադիր՝ Կարմիր Վարդանը եւ Աւարայրի սուրբերու փաղանգը ։

Վերջին անգամ զմեզ խաչակնքելով եւ մեր ծունկերը չփելով, մէկ կարգով, կ՚ելլէինք դուրս՝ մեր քայլերը ուղղելով դէպի ննջարան եւ քաղցր քուն ։

Ցերեկը որքան ալ օդը անձրեւոտ ըլլար, կամ երկինքը թխպոտ, Փարիզեան գիշերները միշտ ջինջ էին եւ պայծառ ։

Պարտէզէն անցնելով՝ մայրիներու ճիւղերուն մէջէն կը տեսնէինք աստեղազարդ երկինքը, եւ մութին մէջ զով քամին մեր երեսին հպելով՝ կարծես հոգեկան խոր անդորրութիւն մը կ՚իջնէր մեր վրայ ։

(16 Շար.)

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

‘‘ՅՈՒԴԻԹ’’

—o—

Ֆրանսացի մեծ գրող Ժան Ժիրօտուի գրական վաստակը համաշխարհային չափով ծանօթ է։ Բազմաթիւ են անոր թատերակները, որոնց շարքին աչքառու տեղ մը կը գրաւէ իր «Յուդիթ»ը՝ միակ ողբերգութիւնը զոր գրած է մեծանուն հեղինակը ։

Երեսուն տարեկան է Ժիրօտուի այս թատերակը ։ Արդարեւ, 1931ին էր որ հրապարակ ելաւ եւ առաջին անգամ ողբացեալ Ժուվէն էր որ բեմադրեց զայն մեծ շուքով, Թէաթրը տը Փիկալի բեմին վրայ ։

Թէաթրը տը Ֆրանսի (նախկին Օտէոն) ներկայի տնօրէնը՝ Ժան Լուի Պարօ, գեղեցիկ գաղափարն ունեցած է երեք տասնեակ տարիներէ ի վեր տեսակ մը մոռացութեան տրուած այս ողբերգութիւնը վերստին հրապարակ նետելու, իրեն յատուկ բեմադրական նորաոյն յղացումներու գեղեցիկ զգեստաւորումով մը ։

«Յուդիթ»ի նիւթը Աստուածաշունչի մէկ դրուագէն է առնուած ։

Յուդայի երկրի քաղաքներէն մէկը պաշարուած է բռնակալ Հողոփեռնեսի հորդաներուն կողմէ։ Իրար են անցած երկրին մեծամեծները, ի մասնաւորի րաբունիները ։ Երկրին կը սպառնայ սով եւ անմիջական բնաջնջում ։

Յուդիթ մատղաշ պարմանուհի մըն է, հրեշտակ մը՝ լեցուած ազգային ջերմ ըզգացումներով եւ տոգորուած հայրենասիրական մեծ եռանդով ։

Մատաղատի կոյսը յանձն կ՚առնէ միայնակ ներկայանալ բռնակալին բանակատեղին ու հոն՝ իր կանացի շնորհներով հրապուրելով զայն, կը մտադրէ սպաննել թշնամին եւ ազատել իր երկիրը ստոյգ վտանգէ մը։

Ու կը յաջողի լիովին իր առաքելութեան մէջ։ Իր թարմատի հրապոյրներով կը կարողանայ գրաւել զազանը, իր շնորհներուն հմայքը բոլորովին կը պարտադրէ անոր, ու երբ Հողոփեռնես՝ լիովին կլանուած իր տռփանքէն, կը կարծէ երանութեան եօթներորդ երկինքին մէջ սաւառնիլ Յուդիթի բազուկներուն մէջ, այս վերջինը կ՚անջատէ բռնակալին գլուխը իր կառափէն ․․․

Այսպէս կ՚աւանդէ Ս. Գրոց պատմութիւնը ։

Այս աւանդութիւնը Ժիրօտուի երկին մէջ ենթարկուած է տեսակ մը փոփոխութեան ։ Վերիվայր շրջուած են հոն դէպքերն ու դէմքերը ։

Բարունիներու պնդումներուն անսացող Յուդիթը, կոյսը՝ որ մինչ այդ սիրոյ պապակումը կը տոչորէր, իր առաջին իսկ հանդիպումին, Հողոփեռնեսի անձին մէջ կը գտնէ իր իսկական «Աստուած»ը եւ անոր բազուկներուն մէջ ալ կը մեռնի ․․․ յագեցած սիրով ։

Հոս է, ահա, իսկական ողբերգութիւնը ։

Եւ Ժան Ժիրօտու այս կարկասին վրայ բանելով, յենած իր զմայլելի ոճին եւ մաքուր ու հեղասահ լեզուին, յաջողած է տալ թատերական գրականութեան պատիւ բերող գործ մը, ուր, տեսարաններու տրամաբանական շարայարումը, մտքերու պայծառ եւ ջինջ արտայայտութիւնը, ինչպէս նաեւ տիպարներու արդարացի ներկայութիւնը, երկը կը դարձնեն կրկնակի կերպով արժէքաւոր ։

Բեմադրութի՞ւնը։ Ժան Լուի Պարօ, այս գործին իբրեւ բեմադիր, մեզի կը ներկայանայ կատարեալ երաժիշտի մը հանգոյն։ Երբ կ՚ըսեմ երաժիշտ, բնաւ ալ չեմ խորհիր այն գեղեցիկ երաժշտութեան մասին որ կ՚ընկերանայ բեմադրութեան, այլ կ՚ակնարկեմ ռասիննեան այն համաչափութեան, կշռոյթին, հնչիւնականութեան զոր կը պարփակէ իր մէջ Պառոյի բեմադրութիւնը։ Ամբողջութեան ներդաշնակ հաւասարակշռութիւնը, ինչպէս նաեւ ձայներու եւ ձեւերու իրար չխաչաձեւող համաչափութիւնը, չեմ երկրայեր թէ պիտի գրգռէին ազնիւ նախանձը իր վարպետին ողբացեալ Ժուվէին, որ ինչպէս ըսինք, առաջին բեմադիրը եղած է «Յուդիթ»ին ։

«Յուդիթ»ի եւ իր այս նոր բեմադրութեան մասին իրեն եղած հարցումներուն, Ժան Լուի Պառօ պատասխանած է ․ —

«Թատերական իր բոլոր երկերուն շարքին, ամէնէն հետաքրքրական գործը «Յուդիթ»ն է։ Եւ այս պարագան կը հաստատեն անպայման բոլոր անոնք, որ ամբողջովին ծանօթ են Ժիրօտուական աշխարհին» ։

Անդրադարձանք գեղեցիկ երաժշտութեան մը, որ կ՚ընկերանայ բեմադրութեան։ Երաժշտութեան հեղինակն է Տարիուս Միլօ, որ յաջողած է իր մեղեդիներուն ընդմէջէն հանդիսատեսը փոխադրել ուրիշ աշխարհներ, այն աշխարհները ուր ապրած ու մեռած են Յուդիթներն ու Հողոփեռնեսները։

Դերակատարներու զմայլելի հոյլ մը ։ Յուդիթի դերը կը մարմնաւորէ Օր. Լոլեհ Պելոն (օտարուհի մը՝ անկասկած) որ Ժան Լուի Պառոյի կողմէ մասնաւոր սահմանումով մը հրաւիրուած է ըստանձնելու այս բարդ տիպարին կերտումը։ Ընդհանուր կարծիքին համաձայն, Օր. Լոլեհ յաջողած է իր առաքելութեան մէջ։ Երկրորդ կարեւոր դերը՝ Հողոփեռնես, վիճակուած է Ժագ Տաքըմինի։ Ֆրանսական բեմերու վրայ արդէն որոշ դիրքի մը հասած այս դերասանը, ճարտար խաղով մը եւ մօտեցումի ինքնուրոյն ոճով մը յաջողած է իր տիպարին դաժան բնոյթին կցել նաեւ ժամանակակից դիմագիծ մը, առանց շեղելու սակայն կշռոյթի եւ համաչափութեան անտեղիտալի կանոններէն ։

Միւս դերակատարները՝ բոլորն ալ կարեւոր տիպարներու մեկնաբաններ, իրենց անսայթաք եւ ներդաշնակ խաղով, լրացուցիչը կը հանդիսանան գեղեցիկ ամբողջութեան մը։ Մանաւանդ Տիկին Մատըլէն Ռընօ, որ իր միջնորդ կնոջ դերով անգամ մը եւս փաստն ու ապացոյցը կուտայ Ֆրանսական Թատրոնի հազուագիւտ արուեստագիտուհիներէն մէկը ըլլալու իր արդարացի կոչումին ։

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆ, 1915էն 18ի շրջանին Թրքական բանակէն փախստական հայ սպայի մը զգայացունց յուշերը եւ եօթը Հայերու դատավարութիւնը Դամասկոսի Թուրք պատերազմական ատեանին առջեւ։ Գրեց Բենիամին Կէտիկեան ։ Յառաջաբան՝ Հրաչ Զարդարեան։ Տպարան Ատլաս, Պէյրութ 1961։ Հեղինակի հասցէ 35 Պուլվ. Մատըլէն, Նիս, Ֆրանսա ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (100)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԵՐՐՈՐԴ

ՀԻՒԱՆԴԸ

Դուրսը ցուրտ հով մը կար։ Ծառերը կը խշխշային իրենց դեղնած ու իյնալու մօտ տերեւները չորսդին ցանելով ։ Երկինքը մութ ու բարդ ամպերով կը ծածկուէր ։

Վանայ Այգեստան կոչուած արուարձանին խորհրդաւոր տունին մէջ հիւանդ մը կար, որ երկու շաբաթներէ ի վեր անկողնոյ կը ծառայէր։

Այդ հիւանդը մանկամարդ Լուսիան էր ։

Անոր մահճակալին վերեւը, ձեռքը ճակտին դրած ու խորին կսկիծի մը մէջ թաղուած՝ կը կենար երիտասարդ մը, որ Վանականն էր։

Լուսիա՝ գլուխը ցամաք ու չոր բարձին վրայ հանգչեցուցած, մազերը խառն ի խուռն թողած աչքերը հմայիկ երեւոյթի մը ներքեւ փակած ու մէկ ձեռքը կուրծքին մօտ դրած՝ կը քնանար ։

Վանական կը նայէր անոր տժգոյն բայց հրեշտակային դէմքէն ճառագայթող հմայքին վրայ, կը նայէր այդ տառապած ու տարիներէ ի վեր չարչարուած աղջկան վրայ, կը նայէր, այո ու կսկիծը կը խղդուէր իր հոգւոյն մէջ ։

Ժամերով, ժամերով դիտելէն ետքը, ձեռքը մանկամարդ Լուսիայի ճակտին մօտեցուց, որուն վրայ պաղ քրտինք մը կը պլպլար ։

Մանկամարդ աղջիկը յանկարծ աչքերը բացաւ ու Վանականին երեսը նայեցաւ, այնպիսի կարօտով մը լեցուած՝ զոր միայն սիրատարփ հոգի մը կրնայ զգալ ։

— Ո՛հ, Վանականս, դո՞ւն ես ․․․ մըրմնջեց Լուսիա հեւքոտ ձայնով մը ։

— Ես եմ, Լուսիա, ո՞ւր տեղդ կը ցաւի, թոթովեց Վանական՝ անոր ճերմակ ու փափուկ ձեռքը բռնելով ։

— Տեղ մը չի ցաւիր ․․․ ախ, աղէկ եմ հիմակ, շատ աղէկ եմ ․․․ դուն ո՞ւր մընացիր ․․․ հայրս ինչո՞ւ չեկաւ ։

— Ես խումբին մօտ էի ։

— Հա՞յրս ։

— Ան ալ Պատրիկին խումբը տեսնելու գնաց ։ Կարելի է վաղը կը վերադառնայ ։

Մանկամարդ աղջիկը հառաչանք մը հանեց բերնէն ու դողդղալով Վանականի աչքերուն մէջ նայեցաւ ։

Յետոյ հեծկլտաց ․

— Վանական ․․․ ։

— Ինչ կայ, Լուսիա ։

— Ա՛հ կը վախնամ որ պիտի մեռնիմ ․․ կը վախնամ որ սեւ հողը պիտի ծածկէ զիս, առանց հայրենեացս ծառայելու ։

— Աստուած ողորմած է․ Լուսիա ինչո՞ւ համար ատանկ յուսահատական խօսքեր կ՚ընես ։

— Ներէ ինծի, որովհետեւ չեմ ուզեր որ անգութ մահը բաժնէ զիս քեզմէ, չեմ ուզեր որ գերեզմանիս ցուրտ քարը թըրջուի քու արցունքովդ ․․․։ Ախ, յիշէ որ հօրմէս զատ միայն դուն ես ․․․ ։

Մանկամարդ աղջիկը չկրցաւ իր խօսքը վերջացունել ․․․ կարծես հոգին խըղդուեցաւ ու ամբողջ մարմնովը դողդղաց ։

—Միթէ՞ այս փոքրիկ հիւանդութիւնդ թոյլ կուտայ քեզի որ լացունես զիս, Լուսիա, ընդհատեց Վանական կսկծանքով մը ։

— Լացունե՞մ քեզ ․․․ ոհ, Աստուած չընէ ․․ հեկեկաց Լուսիա՝ այնպիսի դառնութեամբ լեցուած ձայնով մը կը խեղդուէր ։

— Ուրեմն ինչո՞ւ կ՚ըսես թէ՝ պիտի չկրնամ հայրենիքիս ծառայել ։

— Այդպէ՞ս ըսի ։

— Այո, միթէ՞ մոռցար ։

— Ախ, ներէ ինծի ․․․ ներէ, որովհետեւ դուն բարի ես, դուն իմ հրեշտակս, Վանակա՞ն։ Դուն հայրենիքի սէրը դրիր սրտիս մէջ ․․․ դուն անոր զգացումը վառեցիր իմ հոգւոյս խորը ․․․։

Վանական անուշ գուրգուրանքով մը Լուսիայի ձեռքը բռնեց իր ձեռքերուն մէջ ու մրմնջեց ․

— Լուսիա, այսօր ութ տարիէն աւելի է որ կը տառապիս ինծի համար ու շարունակ իմ աղետալի կեանքիս կապուած ես ։ Չեմ ուրանար ։ Մանաւանդ չեմ կրնար մոռնալ ։ Անձնուիրութիւնդ չի բացատրուիր։ Ո՛հ, ուխտած ես հայրենեաց զինուորն ըլլալ ․․․

— Ուխտած եմ․ շեշտեց Լուսիա ։

— Ուխտա՞ծ ես միասին մեռնիլ մեր պաշտելի հողին վրայ ։

— Ուխտած եմ ։

— Լաւ ուրեմն, պէտք է յոյսդ Աստուծոյ վրայ դնես, պէտք է մեր նուիրական ուխտը յիշես ու այնպէս խօսիս ։

— Ես կը յիշեմ մեր ուխտը ․․․ դողդոջեց Լուսիա ու սկսաւ արտասուել ։

Վանական զգածուեցաւ ․․․ կարծես թէ Լուսիայի արցունքը թափուեցաւ իր հոգւոյն մէջ՝ հալած կապարի կաթիլներու պէս ։

— Կուլա՞ս, Լուսիա, ընդհատեց Վանական ։

(Շար.)

Այրի Տիկին Աւրինէ Շաքարեան, Օր․ Լուիզ Շաքարեան, Տէր եւ Տիկին Միշէլ Կիյօ եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Շաքարեան (Պէյրութ), Տէր եւ Տիկին Մ․ Պօտուրեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկ․ Օ․ Մկրտիչեան եւ զաւակը, Այրի Տիկին Սաթէն Փէշտիմալճեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկ․ Եդուարդ Սարաֆեան, Տէր եւ Տիկին Հրանտ Սամուէլեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Զէյթունլեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Էմիլ Ասլանեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Պազարեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Փափազեան, Երէցեան, Աղնաւուրեան ընտանիքները եւ պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր եւ ազգականին

ՄՈՎՍԷՍ ՇԱՔԱՐԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ տեղի ունեցաւ Դեկտեմբեր 1ին:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այս Երկուշաբթի (Դեկտ․ 4) ժամը 15ին, հաւաքուիլ հանգուցեալին բնակարանը, 16պիս, Րիւ տիւ Վեռիէ, Ռոնի սու Պուա:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

Շողեկառքը կառ տը լ'Էսթէն կը մեկնի ժամը 14ին:

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Հրանտ Սամուէլի եւ ընտանիքին:

ԿԻՐԱԿԻ 17 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

ժամը 16էն 22

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի թատերասրահին մէջ

ԿԱՂԱՆԴԻ ԾԱՌԻ

Հանդէս

Ծնողաց Միութեան կողմէ պատրաստուած

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը փնտռուի Սարգոյեան Լեւոն (Ամիրբէկ) Մամբրէի, ծնած 1922ին Թալինի շրջանի Դաղալու գիւղը, 1941ին մեկնել է խորհրդային բանակ, ներկայումս ծնողքը գտնուում են Ստանցի Ղառաբուրուն: Մօրը անունը՝ Աղուն Սարգոյեան, հօրը՝ Մամբրէ (մահացած), եղբայրները Հըրանդ եւ Փայլակ: Ալեւոր մայրը Թախանձագին կը խնդրէ իր զաւկէն կամ զինքը ճանչցողներէն տեղեկութիւն տալ իր մասին հետեւեալ հասցէին: Պ․ Գէորգ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ, Սիթէ տը լա Լինէթ, Լանեէյ (Իզէռ):

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ Հ․ Յ․ Դ․ Արնուվիլի Նոր Սերունդի խումբին, Սարսէլի մէջ:

Դեկտեմբեր 10ին, կը ներկայացուի՝

ԱՇԽԱՐՀԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մինչեւ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 31, մեր այն բոլոր բաժանորդները որոնք առկախ հաշիւներ ունին, համապատասխան հաշուեցոյցեր պիտի ստանան եւ Յառաջի հաշիւին վրայ մանտա մը, դիւրացնելու համար իրենց վճարումները:

Բոլոր այն բաժանորդները որոնք չեն պատասխաներ մեր դիմումին, թերթ պիտի չստանան Յունուար 1էն սկսեալ:

Անգամ մը եւս շնորհակալութիւն կը յայտնենք բոլոր պարտաճանաչ բաժանորդներուն, որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն Յառաջի վարչական գործը:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
ՅԱՌԱՋԻ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Նոր շրջանի բացման գեղարուեստական ցերեկոյթը տեղի պիտի ունենայ Դեկտեմբեր 10ին, Մշակոյթի Տան մէջ, կիրակի ժամը 16ին:

Նախագահի բացման խօսք՝ Մ․ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ:

Օրուան բանախօս՝ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Արտասանութիւն՝ Արա Գրիգորեան,

Երգ՝ Օր․ Աստղիկ Քէօսէեան,

Ջութակ՝ Ս․ Քաջեան:

Ներկաները պիտի հիւրասիրուին թէյով եւ կարկանդակով:

Մուտքը ազատ է:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ․ Կ․ Խաչի Շրջ․ վարչութիւնը, Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերով կը տօնէ՝

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Քատէի սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 28ին, Հինգշաբթի օր:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Dactylo 17 à 20 ans, avec bonne orthographe, recherchée par Cabinet d'Assurance Gronik ALYAN, 36, Rue Laffitte, Paris 9e..

IMPORTANTE SOCIÉTÉ

Engage pour son service VENTE, Paris et Banlieue Sud. Mrs. 23 à 35 ans libre de suite. Nat. Fr. b. présentation. Après sélection, format. par nos soins. Ts. avant. sociaux salaire suivant qualification de 1000 à 1600 N.F. Ecrire avec Réf.+Photo à MARIAN, 90, Rue Damrémont, Paris 18e.

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

ՄԱՐՏ 18ԻՆ

Ալֆորվիլի դպրոցին ի նպաստ կրթական մարմնին տարեկան պարահանդէսը՝ Դեկտեմբեր 24ին:

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱՐԵՆՊԱՍՏԱԿ ՎԱՃԱՌՔԸ

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 2էն, կիրակի, իրիկուն Դեկտեմբեր 10
Բարեգործականի սրահներուն մէջ 11 Սքուար Ալպօնի, Մէթրօ Փասի

Այս տարի, յաւելեալ նոր բաժին մը՝

ՁՈՒՏ ՀԱՅԿԱԿԱՆ

Ուր պիտի ներկայացուին հայ արուեստագէտներու զանազան գործերը:

Նկարներ, մանրանկարչութիւն, Ատլաս Հայաստանի պատմութեան եւ աշխարհագրութեան, գրագէտներու կողմէ ստորագրուած գիրքեր, սալեր եւն.:

ՀՈՆ ԿԸ ԳՏՆԷՔ ՆԱԵՒ

Մարգրիտներ, ղոհարեղէնի տուփեր, ձայն – պատկերասփիւռ, թրանզիսթօր, մոդէզ եւ կոկորդիլոս պայուսակներ, ճամբորդութեան պայուսակներ, թրուս, ժերզէ հագուստներ, փարֆիւմ, նայլըն զուլպայ, զրամբեքենայ, փիւլեր այր մարդոց եւ կիներու համար, այր մարդոց շապիկ, մետաքսէ փողկապ, ֆանթէզի ղոհարեղէններ, սեղանի սպասներ, խաղալիքներ եւն. եւն.:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Հայ – երաժշտութեան հինգերորդ սկաւառակը MC 20167

«Promenade en Arménie»

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՄԲ ԵՒ ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

(14 կտոր, 45 վայրկեան)

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ, ԽՄԲԵՐԳ, ՄԵՆԵՐԳ

Խաղողաքաղ, Խնջոյքի պահ, Օրօր կանչեմ, Մանուկի երգ, Շորոր, Երեսիդ Մազերը սրմա կումանի, Հայոց գինին, Լեռնական պար, Լուսնակ գիշեր, Կապելայում, Պիւլպիւլը կու կանչէ, Սեւանայ ափին, Եարամօ:

Գեղարուեստական շքեղ եւ զունաւոր կողք, երգերու թարգմանութեամբ եւ բառերով միասին:

Ստանալու համար դիմել Ա․ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ,

14, Rue Petit, Paris 19 (BOT. 99-22)

կամ Եկեղեցւոյ դիւանատունը

Փնտռել նաեւ նախորդ սկաւառակները՝ 20103, 20136, 20157,, 20162, եւ պատարագները Եկմալեան 20114, Կոմիտասեան 20150

Գաւառներու համար խնամուած ծրարով առաքում,

Contre Remboursement

ԳԻՆ 30 Ն․ Ֆ․

MORY et Cie

ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ ԴԷՊԻ ԽՈՐՀՐԴ․ ՄԻՈՒԹԻՒՆ:

Գնեցէք զանոնք ձեր ուզած տեղը եւ առաքումը մեզի վստահեցէք: Նուազագոյն ծախքերով կը ղրկենք Խորհրդ․ Միութիւն:

Դիմեցէք մեր նոր գիները գիտնալու համար.—

10, Rue St. Vincent de Paul, Paris 10e

(PRÈS DE LA GARE DU NORD)

Téléphone : TRU. 27-70

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ՊԱՐՏԻԶԱԿԸ

ԽԱՏՈՒՏԻԿ

Յաւելուածաբար՝ ՄԱՆՈՒՇԱԿ ԵՒ ԻՐ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐԸ:

500 էջ

13 Hors–Texte

Հասոյթը Փարիզի եկեղեցւոյ կրթական մարմնին:

Գին 12 Ն․ Ֆ․

Թղթատարի ծախքով 13.40 Ն․ Ֆ․

Արտասահման 4 տոլար:

Դիմել՝

Յառաջին

Հայ գրավաճառներուն

Փարիզի եկեղեցին կամ Տպարան

ՏԷՐ – ՅԱԿՈԲԵԱՆ

JACQUES TORANIAN

Agent Immobilier

Assureur Conseil.

Ձեզի պիտի ընդունի ամէն օր իր գրասենեակը

RIVE GAUCHE IMMOBILIER

42, Bld. Arago — Tél. : POR. 03-94

կամ ձեզի կ'այցելէ ժամադրութեամբ ՓԱՎԻՅՈՆՆԵՐՈՒ, ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆՆԵՐՈՒ, ՇԷՆՔԵՐՈՒ (fo–փրոփրիէթէ) ՀՈՂԵՐՈՒ, ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆՆԵՐՈՒ, ԽԱՆՈՒԹՆԵՐՈՒ, ԱՌՈՒԾԱԽԻ ձեր բոլոր խնդիրներուն համար

Expertise Gratuite

Ձեր տրամադրութեան տակ է նաեւ բոլոր ապահովագրութեանց համար

Auto
Incendie
Dégâts des eaux
Vie

— PRIX ETUDIES —

Tous risques assurés

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
LE BOSPHORE
MARQUE DEPOSÉE
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA · CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin /Marseille (2ème)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 5 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

MARDI 5 DÉCEMBRE 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9271 37EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5072

ՏԱԳՆԱՊԸ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՊԼՈՔԷՆ ՆԵՐՍ

Ինչպէս գրեցինք, Փրաւտա Դեկտեմբեր 2ի իր թիւին մէջ, նոր յարձակումներ սկսած է Ալպանացիներուն վրայ։ Առիթը ստեղծուած է տարեդարձի մը ոգեկոչումով։ Արդարեւ ճիշդ տարի մը առաջ, Կրեմլինի մէջ կը վերջանար Համայնավար 81 կուսակցութեանց գաղտնի ժողովը։ Քանի մը օր ետք, Դեկտեմբեր 6-ին, կը հրատարակուէր զեկոյց մը որ տեսակ մը «ուխտ» էր միջազգային համայնավարութեան համար։

Փրաւտայի մէջ Անտրոփով, որ նոր կեդրոնական կոմիտէին անդամ է եւ քանի մը տարի է նաեւ պետը կուսակցութեան այն սպասարկութեան որ կը դրաղի համայնավար կուսակցութեանց եւ ընկերվարական երկիրներու բանուորներու հետ յարաբերութիւններով, իր յօդուածին մէկ երրորդը կը նուիրէ ալպանական հարցին, նոր պատճառաբանութիւններով։

Ծանօթ է որ, անցեալ Նոյեմբեր 7ին, Էնվեր Հոճա յայտարարած էր, ի մէջ այլոց թէ իր կուսակցութիւնը իրաւունք ունի չընդունելու ուրիշ կուսակցութեան մը համագումարին որոշումները։ Պատասխանելով, գլխաւորաբար Տիկին Փուրցեվայի, ալպանացի պարագլուխը ըսած է. — «Բոլոր այն ջանքերը որոնք կը ձգտին, այս կամ այն կուսակցութեան համագումարին որոշումները, միջազգային պարտաւորիչ կանոններու վերածել միւս կուսակցութեանց համար, կոշտ բռնաբարումն է մարքսիստ-լենինիստ կուսակցութեանց, հաւասարութեան եւ անկախութեան սկզբունքին եւ յստակօրէն կը հակասէ պրոլետար միջազգայնականութեան»։

Այս պատճառաբանութեան դէմ կը խօսի Անտրոփով։ Կը յիշէ թէ Հոճա, 1956ին քանիցս ողջունած է Ի. համագումարին որոշումները։ Կը յիշեցնէ նաեւ թէ «81»-երու յայտարարութիւնը ստորագրած էին նաեւ Ալպանացիները եւ կը գտնէին թէ այդ համագումարը նոր հանգրուան մըն էր համայնավար միջազգային շարժումին մէջ։ Կ՚աւելցնէ նաեւ թէ բոլոր միւս կուսակցութիւնները վաւերացուցած են 1956ի խորհրդային որոշումները, ով որ դէմ է այս որոշումներուն, կը հեռանայ ամբողջ ընտանիքէն։ «Յայտնի է որ ալպանացի ղեկավարներուն փորձերը հարցերը այնպէս ներկայացնելու թէ իբրեւ թէ միայն խորհրդային կուսակցութեան որոշումներուն դէմ են, անարժէք են։ Ճշմարտութիւնն այն է թէ օրէ օր աւելի կ՚ընդդիմանան միջազգային համայնավար շարժումին», կը գրէ նաեւ Անտրոփով։

Միւս ամբաստանութիւնները բոլորովին նոր չեն, բայց աւելի խստութեամբ արտայայտուած քան ԻԲ. համագումարին։ Անտրոփով կը խօսի սարսափի վարչաձեւի մասին, ամօթալի ա լա Բերիա մեթոտներու որոնցմով կը մաքրագործուին ալպանացի ժողովուրդին հաւատարիմ աղջիկներն ու մանչերը։ Եւ կ՚ըսէ թէ Ալպանիան հոն հասած է ուր կ՚անդրադառնայ Վարշաւայի Ուխտը։

Բայց հետաքրքրական է գիտնալ թէ տակաւին որքան ատեն խորհրդային պաշտօնական շրջանակները այնպէս պիտի ձեւացնեն թէ կ՚անդրադառնան որ Փեքին, իր ձայնասփիւռով եւ իր մամուլով զօրավիգ կը կանգնի ալպանացի ղեկավարներուն։ Անտրոփով բացէ ի բաց չի յարձակիր Չինացիներուն վրայ, ակնարկութիւններ կ՚ընէ միայն անոնց որոնք «մեղադրած են մեր կուսակցութիւնը, որ պարկեշտօրէն իրականութիւնը ըսած է ալպանական ղեկավարութեան սխալներուն մասին»։ Եւ կ՚ըսէ անոնց, «եթէ խորհ. կեդրոնական կոմիտէն երեւան հանած հըլլար այդ դիրքը, տակաւին միասնականութիւն չէր ըլլար, այլ միասնականութեան ծաղրանքը։ Ո՞վ կ՚ուզէ նման խաբէութիւն մը։ Ոչ ոք, եթէ ոչ անոնք որ կ՚ուզեն տկարացնել համայնավար շարժումին միասնականութիւնը»։

Այս նոյն առթիւ նոր ամբաստանութիւն մը կայ Արտաքին նախկին նախարար՝ Մոլոթովի դէմ որ հակալենինիստ տեսաբանութիւն ունի, ըստ որուն պրոլետար միջազգայնականութիւնը պէտք է ջնջէ «ընկերվարական հայրենասիրութեան» գաղափարը, այսինքն արդար սէրը զոր ունէ քաղաքացի պէտք է ունենայ իր հայրենիքին հանդէպ։

Խրուշչեւի ի նպաստ կ՚ըսուի թէ վերահաստատած է եղբայրութեան, միութեան եւ գործակցութեան սկզբունքները եւ բոլոր ազգերուն, մեծ կամ պզտիկ, ինքնիշխանութեան յարգանքը։

×

Իտալիոյ համայնավար կուսակցութիւնըն ալ իր տագնապն ունի իբրեւ հետեւանք ԻԲ. համագումարի ապաստալինացման շուրջ տուած որոշումներուն։ Կուսակցական երեք պարագլուխները՝ Փայեթթա, Ալիքաթա և Նաթթա պատասխանեցին կարգ մը հարցումներու, առջի օր, բայց Թոլիաթթի եւ Ամենտոլա նախընտրած էին բացակայիլ։

Ապաստալինացման մասին, իտալական կուսակցութիւնը ընդդիմութեան դիրքի մէջ չէ, ինչպէս փորձեցին բացատրել երեք պատասխանատուները։ Անշուշտ Ստալինեան մնացորդաց մը կայ բայց աւելի զգացական գետնի վրայ է եւ կարելի չէ ըսել թէ իտալական համայնավար կուսակցութեան մէջ, հակակուսակցական խմբակ կամ ստալինեան խմբակ կայ։ Ինչ որ կայ կրաւորական շրջանակներ են։ Ինչ կը վերաբերի Թոլիաթթիի, կարգ մը անձեր ուզած են. տեսակ մը գրաքննութիւն տեսնել Թոլիաթթիի դէմ կուսակցութեան ղեկավարութեան յայտարարութեան մէջ, մինչդեռ, կ՚ըսեն Ալիքաթա Նաթթա եւ Փայեթթա ան պատրաստած է այդ յայտարարութիւնը։ Թոլիաթթին փոխարինելու որեւէ հարց չկայ։

Հարցումներ տրուած են նաեւ Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ կուսակցութեանց յարաբերութեան շուրջ։ Իտալացիները ճըշդած են թէ որեւէ տարակարծութիւն չըկայ ինչ կը վերաբերի խաղաղ համակեցութեան։ Շփումներ կան, շատ յաճախ, երկու կուսակցութեանց միջեւ։ Վերջապէս յայտարարած են նաեւ թէ Թրոցքի «պատմական» գետնի վրայ կարելի է վերապատուել բայց ոչ՝ քաղաքական։

Անկախ այս աւելիէն սակայն, Թոլիաթթի Ունիթայի մէջ (կուսակցութեան պաշտօնաթերթը) պատասխանած է քննադատութեանց զորս Թորէզ ըրած էր իտալացի ղեկավարին դէմ, առանց անունը տալու։ Թոլիաթթի կը գրէ.— «Իտալիոյ կուսակցական ղեկավարը երբ բազմակեդրոնացումի մասին կը խօսի, կ՚ուզէ նշել միակ կեդրոնի մը բացակայութիւնը եւ ատոր իբրեւ հետեւանք զանազան կուսակցութեանց ամբողջական ինքնավարութիւնը գաղափարական հասարակաց հիմի մը վրայ եւ չառաջարկեր տեղական զանազան կեդրոններու ստեղծումը»։ Եւ Թոլիաթթի կը շարունակէ պնդելով թէ Ֆրանսայի համայնավարները սխալ հասկցած են զինքը։

×

Պուլկարիոյ մէջ ալ ամէն ինչ յստակ չէ։ Նոյեմբեր 28ին, կուսակցութեան Ա. քարտուղարը՝ Թոտոր Ժիվքով կեդրոնական կոմիտէի լիակատար նիստին առջեւ տեղեկագիր մը կարդացած է որուն բնագիրը նոր հրապարակուեցաւ։

Քարտուղարը կը ծանրանայ մանաւանդ անձի պաշտամունքին վրայ եւ կը յայտնէ թէ Պուլկարիոյ կարգ մը շրջաններու մէջ, բանուորական դասուն եւ կուսակցական շարքերէն ներս, տակաւին մարդիկ կան որոնք անձի պաշտամունքին մանրէներէն վարակուած են։ Կը յիշէ գլխաւորաբար Չերվենքովի գործած սխալները։ Տեղեկագրին մնացեալ մասին մէջ, Ժիվքով երկար ամբաստանագիր մը կարդացած է Ստալինի դէմ։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀՈԳԵՐԸ

ԱԼԺԷՐԻ ԳԱՀԻՐԷ

Ալժէրի մէջ ահաբեկումները եւ միջադէպերը կը շարունակուին։ Ալժ. Ազատ. ճակատը մէկ կողմէ, Գաղտնի Բանակը միւս կողմէ ծանր եւ անապահով կացութիւն մը ստեղծած են։

Առջի օր, մօտ հազար Եւրոպացիներ կառքերով եւ բեռնատար կառքերով գացած են ցոյցեր կատարելու Ռուիպայի հիւանդանոցին առջեւ, ուր Գաղտնի Բանակի կազմակերպութեան անդամներ կան։ Ապահովութեան ուժերը եւ Հանրապետական զունդերը երեք ժամ փորձած են վերջ տալ ցոյցին եւ ցրուել ամբոխը։ Ի վերջոյ արտասուաբեր ձեռնառումբեր նետած են։ Ուրիշ միջադէպեր ալ կը պատահէին, հիւանդանոցին ներսը։ Բայց պարզ էր թէ գործողութիւնը ձախողած էր եւ ոչ մէկ հոգի կարելի եղած էր փախցնել։

Բուն քաղաքին մէջ, կատարուած անհատական ահաբեկումներու հետեւանքով, երեք մեռեալ եւ 10 վիրաւոր կան։

Ցիշենք նաեւ թէ Գաղտնի Բանակի կազմակերպութիւնը սպառնալիքի թռուցիկներ ցրուած է ուր կ՚ըսէ, ի մէջ այլոց.— «Կարգապահութեան ուժերու ոեւէ անդամ, համազգեստով կամ ոչ որ մեր կողմէ երեւան հանուի մահափորձ մը կատարած պահուն անմիջապէս կը գնդակահարուի»։

Այս թռուցիկով Գաղտնի Բանակը կ՚ուզէ յայտնել թէ կան մահափորձեր զորս ինք չի կատարեր այլ՝ ապահովութեան սպասարկութիւնը որպէսզի Գաղտնի Բանակին վերագրուի, «Ահաբեկումի Գ. ուժը» պատճառ դարձաւ որ կարգ մը ցոյցեր կատարուին առջի օր։

× Թունուզի Նոր-Տեսթուրի պաշտօնաթերթին՝ Էլ Ամալի համաձայն, Փարիզի շրջանին մէջ, բանակցութիւններ պիտի սկսին, ի մօտոյ։

× Կասթոն Տըֆէռ, ազդարարութիւն մը կ՚ընէ Գաղտնի Բանակին շեշտելով թէ չեն ուզեր նապաստակներ ըլլալ այլ վճռած են նաեւ որսորդներ ըլլալ։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐՈՒՆ ՊԱՐԱԳԱՆ

Ուաշինկթընի Ֆրանսական դեսպանը՝ Էրվէ Ալֆան, յայտարարեց մամուլին թէ Ֆրանսա վճռած էր միջոցներ ձեռք առնել ապահովելու համար Եգիպտոսի ֆրանսական ինչքերու յանձնախումբին անդամներուն պաշտպանութիւնը։

Դեսպանը աւելցուց թէ Ֆրանսայի համար եգիպտական կառավարութիւնը քաղաքակիրթ ժողովուրդներու կանոնները բռնաբարած է, լրագրողներուն յանձնեց նաեւ փաստաթուղթերու օրինակներ ուր կը պարզուի թէ Եգիպտացիները դիւանագիտական անձեռնմխելիութիւն չըշնորհած էին Ֆրանսացիներուն։ Ալֆան յայտարարած է նաեւ թէ ֆրանսական կառավարութիւնը կ՚ուզէ որ «աշխարհ արձանագրէ միջազգային օրէնքներու այս աննախընթաց բռնաբարումը եւ քաղէ հարկ եղած եզրակացութիւնները»։

Գահիրէի ընդհ. դատախազը պատրաստած է Ֆրանսացի դիւանագէտներուն դէմ, եղած ամբաստանագիրը։ Այս առթիւ Ալ Ահրամ կը գրէ թէ փաստաթուղթերը ցոյց կու տան որ «ֆրանսացի լըրտեսները մէկ մասն են միայն Արաբ Մ. Հանրապետութեան դէմ գործող ընդհանուր կազմակերպութեան» եւ կ՚աւելցնէ թէ այս դատավարութեան ատեն, երեւան պիտի հանուի նաեւ երկրորդ դաւ մը ....։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻԼԻԱ ԷՀՐԸՆՊՈՒՐԿ գիրք մը կը պատրաստէ Ստալինի վրայ, ուր պիտի պատմէ բոլոր դէպքերը որոնց ականատես եղած է 1937էն 1949։

ՍՈՒՐԻՈՅ ընտրութիւններուն վերջնական արդիւնքները յայտնի չէին տակաւին, երկուշաբթի առտու։ Նոր վարչաձեւին մարդիկը սակայն հանգիստ մեծամասնութիւն մը ապահոված են։ Քըւէաթուղթերու մէկ չորրորդին արդիւնքներէն կը պարզուի թէ Մաամուն Քուզպարի որ առաջին դահլիճը կազմեց յեղափոխութեան վաղորդայնին, ցանկին գլուխն է։ Համայի մէջ, ընտրուած է նախկին Պաասի պարագլուխ՝ Աքրամ Հուրանի որ Արաբ. Մ. Հանրապետութեան փոխ-նախագահ եղած էր։

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ մերժեց ընդունիլ Կրոթվոլի նամակը։ Ծանօթ է որ Ատընաուըր չի ճանչնար Արեւելեան Գերմանիոյ իշխանութեանց օրինաւորութիւնը։

ԻՆԷՕՆԻՒԻ կառավարութիւնը ներկայացուցչական ժողովին կողմէ վաւերացուեցաւ 269 ձայնով։

ՄՈՍԿՈՒԱ կրնայ համաձայնիլ Փեքինի առաջարկին եւ 81 կուսակցութեանց ժողով մը հրաւիրել, աւելի յստակ դարձնելու համար ապաստալինացման քաղաքականութիւնը։

ԽՐՈՒՇՉԵՒ նամակ մը գրած է պատմաբան Ժագ Մատոլի ուր կը փորձէ արդարացնել հիւլէական փորձերը։ Այս նամակը պատասխանն է Խաղաղութեան Շարժումի այն նամակին որ մտահոգութիւն կը յայտնէր այդ փորձերուն առթիւ։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Պերլինի բնակչութեան թիւը 26.600 հոգիով պակսած է 1956էն ի վեր։ Յունիս վեցի մարդահամարը 2.197.200 ցոյց կու տայ բնակչութեան իբրեւ թիւ որուն 929.700ը այր։ Տակաւին ոչ մէկ թիւ կայ Արեւելեան Պերլինի մասին։ Մօտաւորապէս 1.071.800 կը հաշուեն։

ՄԱՏՐԻՏԻ մէջ կը դատուին համայնավար 22 բանուորներ, որոնք գաղտնի բըջիջներ կազմած էին։

ՔԱԹԱՆԿԱՅԻ նախագահը՝ Զոմպէ Փարիզէն անցաւ դէպի Պրազիլ իր ճամբորդութեան ընթացքին եւ Քոնկոյի (Նախկին Ֆրանսական) նախագահին հետ տեսնուեցաւ։ Արդարեւ Աբբայ Ֆիւլպէր Եուլու միջնորդի բարերար դեր մը կ՚ուզէ խաղալ, լուծելու համար միւս Քոնկոյին (Նախկին պելժիական) աղետալի տագնապը։

ԼԻՈՆԻ օփերային մէջ, միջադէպեր պատահեցան առջի օր։ «Քասթոր եւ Փոլիւքս» կը ներկայացուէր Պատուոյ Լեգէոնի Իրերօգնութեան Միութեան հովանաւորութեան տակ, թատրոնին վերաբացման առթիւ։ Նախկին երեսփոխան եւ Ազգ. Պաշտպանութեան նախկին նախարար Մոնթէլ ուզեց որ Մարսէյեէզէն ետք նուագուի նաեւ Ափրիկեցիներու քայլերգը եւ իր ճառին մէջ յայտարարեց.— «Մէկ վայրկեան յոտնկայս լռութիւն կը խնդրեմ բոլոր անոնց համար, քաղաքային կամ զինուորական որոնք կը մեռնին որպէսզի Ալժերիան ֆրանսական մնայ»։

ՏԻՆ ՌԸՍՔ, Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարարը յայտարարեց թէ ՄԱԿի սպասարկութիւնները կրնան Պերլին տեղաւորուիլ։

ՎԻՆՈԿՐԱՏՈՎ տեսակցութիւն մը ունեցաւ տը Կոլի հետ որուն բացատրեց խորհ. տեսակէտը, հիւլէական փորձերը դադրեցնելու հարցին մէջ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Հայութիւնը միշտ պատկառելի թիւով եւ արժէքով մտաւորականութիւն ունե – ցած է, գրագէտներ, բանաստեղծներ, թատերագիրներ, դերասաններ, բժիշկ – ներ եւայլն: Այսուհանդերձ, մեծ թիւ չէին կազմած գիտնականները, առաւելա – բար ժամանակի պայմաններուն պատճա – ռաւ:

Հայաստանի այսօրուան մտաւորակա – նութիւնը առաւելաբար ծնունդ է Հա – յաստանի մէջ բացուած 11 բարձրագոյն ուսումնարաններուն, ինչպէս, օրինակ Երեւանի պետական Համալսարանին, բազմարուեստից վարժարանին, գիւղա – տնտեսութեան, անասնաբուժութեան, Բժշկութեան Համալսարաններուն, Երե – ւանի եւ Լենինականի Մանկավարժական կրթարաններուն, Թատերական եւ գե – ղարուեստական, Մարմնամարզի, Բարձր. կրթարաններուն, երաժշտանոցին եւն.:

Առնցմէ զատ Հայաստանի մէջ բաց – ուած են 53 մասնագիտական միջնակարգ ուսումնարաններ, որոնց ընթացաւարտ – ները միջին որակի մասնագէտներ են:

1929 – 1959ին Հայաստանի բարձրա – գոյն ուսումնական հաստատութիւններէն եւ մասնագիտական վարժարաններէն շր – անաւարտ ելած են 101·400 հոգի, որոնց – մէ 43·000ը՝ Բարձր. ուսումնական հաս – տատութիւններէ, իսկ 58·400ը՝ մասնա – գիտական վարժարաններէն:

Վիճակագրական վարչութեան պաշտօ – նական տուեալներուն համաձայն 1959 Դեկտեմբեր 1ին Հայաստանի ժողովրդա – կան տնտեսութեան մէջ կ'աշխատէին՝ առաջին — մասնագէտներ բարձրագոյն կրթութեամբ՝ 38·400 հոգի, երկրորդ՝ մասնագէտներ միջին կրթութեամբ՝ 31–700 հոգի, ընդամէնը՝ 70·100 անձ:

Ըստ մասնագիտութեան այս թիւը բաժնուած է հետեւեալ ձեւով.—

Բարձրագոյն կրթութեամբ մասնա – գէտներ.— Ճարտարագէտներ՝ 9·400, գիւղատնտեսներ, անասնաբոյժներ եւ ա – նասնաբոյծներ՝ 4100, բժիշկներ՝ 4200, մանկավարժներ եւ մշակոյթի կեդրոննե – րու մէջ աշխատողներ՝ 15·500:

Միջին կրթութեամբ մասնագէտներ.— Թեքնիք մասնագէտներ՝ 8200, գիւղատն – տեսներ՝ 2900, հիւանդանոցներու եւ բու – ժարաններու մէջ աշխատողներ՝ 9800, մանկավարժներ եւ մշակոյթի կեդրոն – ներու մէջ աշխատողներ՝ 6500:

Այսպիսով, ժողովրդական տնտեսու – թեան մէջ աշխատող մասնագէտներուն գերակշռող մասը՝ բարձրագոյն կրթու – թիւն ունեցողներուն վաթսուն տոկոսը եւ միջին մասնագիտական կրթութիւն ունեցողներուն ութսուն տոկոսը ճարտա – րագէտ — թեքնիք մասնագէտներու անձ – նակազմն է:

Հայաստանի մտաւորականութեան միւս շերտը գիտա – հետազօտական ճակատն է: Այսօր Հայաստանի մէջ կը գործեն 78 գիտա–հետազօտական հաս – տատութիւններ որուն 28ը Հայաստանի գի – տութիւններու ակադեմիայի շրջանակին մէջ:

Գիտնականներուն քանակին եւ որակին մասին գաղափար կուտայ հետեւեալ ա – ղիւսակը.—

1959ին գիտական հաստատութիւններու մէջ աշխատողներուն թիւն էր՝ 2501, Բարձրագոյն ուսումնական հաստատու – թիւններու, մէջ՝ 1500, զանազան հաստա – տութիւններու վարչ. կեդրոններու մէջ աշխատող գիտական ճարերը, որոնք ունին գիտական աստիճան՝ 81, ընդհա – նուր գումար՝ 4084:

Այդ նոյն տուեալներուն համաձայն Հայաստանի գիտական աշխատողներու ընդհանուր թիւէն ունին գիտական աս – տիճան՝ Գիտութիւններու վարդապետի աստիճան, որ կը կազմէ Գիտ. աշխատող – ճան՝ 158, որ կը կազմէ Գիտ. աշխատող – ներուն 3·8 տոկոսը:

Գիտութիւններու թեկնածուի աստի – ճան՝ 1431, որ կը կազմէ Գիտ. աշխա – տողներուն 35 տոկոսը: Մտաւորականու – թեան այս շերտին վրայ պէտք է աւել – ցնել նաեւ ասփիրանտները, որոնց թիւն է 281 հոգի: Այդ շարքին՝ Բուհերուն մէջ 96 հոգի եւ գիտական հաստատութիւն – ներուն մէջ՝ 185 հոգի:

Վերջապէս Հայաստանի արդի մտա – ւորականութեան մէկ ուրիշ շերտն ալ արուեստի, լրագրութեան ասպարէզին մէջ աշխատողներն են, որոնց թիւն է 1836, հետեւեալ բաժանումով.—

Գրողներ, բանաստեղծներ, թատերա – գիրներ՝ 227, նկարիչներ, գծագրիչներ, թատերական նկարիչներ՝ 186, կիրառա – կան արուեստի աշխատողներ եւ կեր – պարուեստի տեսաբաններ՝ 30, երգա – հաններ՝ 71, ճարտարապետներ՝ 270, թատերական աշխատողներ 650, (դերա – սաններ՝ 560, գեղարուեստի ղեկավար՝ 90), լրագրողներ՝ 402:

Այսպէսով ի մի բերելով Հայաստանի մտաւորականութեան բոլոր շերտերուն վերաբերող տուեալները, կը ստանանք.

Բարձրագոյն եւ միջին որակի մասնա – գէտներ՝ 70·100, Գիտական ճատրեր եւ ասփիրանտներ՝ 4·365, արուեստի եւ լրա – գրողներու ճատրեր՝ 1836, ընդամէնը՝ 76·301 անձ:

Նշանակալից երեւոյթ է, որ այդ 76 հազարնոց բանակին գրեթէ կէսը կիներ են:

Հայաստանի մտաւորականութիւնը չօ – չափելի մասնակցութիւն ունի Խորհ. Միութեան գիտական, մշակութային եւ առհասարակ մտաւորական կեանքին մէջ:

Դեռ ասկէ հինգ տարի առաջ հայ գիտ – նականներուն դերը խորհ. Միութեան 15 հանրապետութիւններուն մէջ կը բռնէր հինգերորդ տեղը: Նշանակալից է հայ գիտնականներուն գործունէութիւնը գի – տական եւ թեքնիք այնպիսի բնագաւառ – ներու մէջ, ինչպէս են աստղագիտութիւ – նը, նուրբ գործարանաւոր քիմիան, բը – նախօսութիւնը, ուսողութիւնը, ելեկ – տրոնիկը, ինքնաշխատ (օթոմաթիք) մե – քենաները եւայլն: Բազմաթիւ հայ գիտ – նականներ, ինչպէս նաեւ արուեստագէտ – ներ, կը վայելեն համաշխարհային հըռ – չակ:

Հիմա ուսումնասիրենք Հայութեան մշակութայինմակարդակը բնորոշող միւս ցուցանիշները, կրթութիւն, լրագիրներ, հրատարակուած հանդէսներուն եւ գիր – քերուն սպառումը, թատերական ներկա – յացումներ, շարժանկարներ, թանգարան յաճախողներուն թիւը, մարզախաղի, ձայն – պատկերասփիւռի ցանցը, դրա – դարաններու բաժանորդներուն թիւը եւայլն:

1959ի մարդահամարին տուեալներով Հայաստանի բնակչութեան թիւն է 1·763·000:

Բացարձակ թիւերով Հայաստանի ընդ – հանուր ազգաբնակչութենէն ունեցած են՝ բարձրագոյն կրթութիւն 49·400, իսկ միջնակարգ եւ ոչ լրիւ միջնակարգ կըր – թութիւն՝ 509·400:

Հազար շունչին բարձրագոյն կրթու – թիւն ունեցողներուն քանակով Հայաս – տան, Խորհ. Միութեան 15 հանրապե – տութիւններու շարքին մէջ, կը գրաւէ երկրորդ տեղը, իսկ միջնակարգ եւ ոչ լրիւ միջնակարգ կրթութիւն ունեցողնե – րուն համեմատութեամբ՝ չորրորդ տեղը, ինչ որ կը փաստէ մեր ժողովուրդին ուս – ման տենչը եւ զարգանալու կարողու – թիւնը:

Ժողովուրդի մը մշակութային մակար – դակը ճշդելու միւս ցուցանիշն է թերթե – րուն, պարբերականներուն եւ գիրքերու հրատարակութիւնը եւ սպառումը:

Թերթերուն, պարբերականներուն եւ գիրքերուն 1958ի քանակը եւ տպաքանա – կը եղած է.– Թերթեր՝ 96 հատ, միանը – ւագ տպաքանակը՝ 364·000, տարեկան տպաքանակը՝ 6·121·000: Հանդէսներ քանակը՝ 64 հատ, տպաքանակը՝ 170·–500: Գիրքեր՝ քանակը՝ 1104 հատ, տը – պաքանակը՝ 8·331·400:

Այս թիւերը ցոյց կուտան թէ այսօր Հայաստանի ամէն մէկ բնտանիքին միջին հաշուով բաժին կ'իյնայ մէկ լրագիր, չորս պարբերաթերթ եւ 183 գիրք:

Ա. ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

Սէն Գետի Գեղածիծաղ Ափին

ԽՈՀԱՆՈՑԱՅԻՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐ

Գրեց՝ ԵՆՈՎՔ ԼԱԶԻՆԵԱՆ

Եթէ ճիշդ է Նափոլէոնին ըսածը որ բանակ մը կը քալէ իր ստամոքսով, ոչ նուազ ճիշդ է որ դպրոցի մը յառաջդի – մութիւնը մեծ մասամբ կախում ունի իր խոհանոցէն:

Արդարեւ՝ վարժարանիս խոհանոցը անսչութեան յատուկ հոգատարութեան առարկան էր, եւ խոհարարը դպրոցին դասակարգութեան մէջ առանձնաշնորհ – եալ դիրք մը կը գրաւէր:

Ընդհանրապէս՝ ընդունուած է որ կըղե – րական, բժշկական եւ զինուորական աս – պարէզներուն համար մարդ պէտք է կո – չում ունենայ: Բայց առոնց համահաւա – սար — ու թերեւս բան մըն ալ աւելի — անհրաժեշտ է նաեւ կոչում ունենալ խո – հարարական մարզին մէջ:

Մեր խոհարարը, որ մեծի եւ պզտիկի կողմէ միշտ ակնածանքով կը կոչուէր իր պաշտօնական տիտղոսով — «վարպետ»— իր մէջ կը մարմնացնէր հայ խոհարարու – թեան բոլոր արժէքները եւ արժանիքնե – րը:

Վարպետը դպրոցին սիւներէն էր, հը – սելու համար՝ անկիւնաքարը կամ մայր գերանը: Եւ ինքն ալ կը գիտակցէր իր վրայ դրուած ամենածանր պարտակա – նութեան, ու իր նուիրումով եւ հմտու – թեամբ՝ ըստ ամենայնի կ'արդարացնէր իրեն յանձնուած բարձր պաշտօնը:

Վան – Տոսպի հարազատ զաւակ — կարծեմ Այգեստանէն էր — անփոփոխ պահած էր իր գաւառին յատուկ ոճը եւ շեշտը: Հացին խաց կ'ըսէր, խաղողին՝ խաւէղ, եւ Սուրբ Ղազար ըսելու տեղ Սուրբ Կազար կ'ըսէր: Վարպետին լեզ – ուագիտական ազդեցութեան տակ, բացի բարձրագոյն երկու դասարաններէն, մը – նացեալ բոլոր աշակերտութիւնը կը կար – ծէր որ այդ բառին ուղիղ արտասանու – թիւնը ուէսպ էր:

Ի հարկէ, իր դիրքին համաձայն՝ վարպետը խոհանոցին ընդհանուր կա – ռավարիչն էր: Իրեն օգնական ունէր Կա – րօն, եւ Կարոյին օգնականն էր Ասօն: Խոհանոցին ամբողջ պաշտօնէութիւնը Բշտունեաց Աշխարհէն էր եւ ամէնքն ալ նոյն բարբառը ունէին եւ նոյնանման պզտիկ հիթլերաձեւ քառակուսի պեխեր:

×

Եթէ վարժարանիս խոհանոցը հասաւ իր զարգացմանը ընորհիւ վարպետին բացառիկ ձիրքերուն, պէտք է ընդունիլ որ այս վերելքին նեցուկ կանգնած էր դպրոցին մատակարարը, Հայր Խաչա – տուր:

Մազերը ոսկեգոյն, մօրուքը արեւա – մուտի պէս բոցավառ... Վահագնի Ծը – նունդը կը յիշեցնէր:

Շիկամօրուս Հայր Խաչիկ՝ իր կերպարանքով կարծես դարաւոր բան մը կը մտցնէր դպրոցին մէջ: Օր մը ա – մերիկահայ այցելու մը միամտօրէն կար – ծեց յայտնեց ըսելով որ հաւանաբար հի – ւանդանոցին մէջ՝ իր խանձարուրը մը – խալմամբ փոխուեր է:

Ցամենայն դէպս, մեծ ձեռնհասու – թեամբ կը վարէր վարդապետը իր կարե – ւոր պաշտօնը: Երբեմն, երբ հին աշա – կերտներէն ոմանք դպրոց կ'այցելէին եւ կը հարցնէին, — «Ի՞նչ կայ չկայ՝ վար – դապետ», իր ծանր բեղին տակ կքած՝ սիրտը կը բանար եւ կը պատասխանէր, — «Ի՛նչ պիտի ըլլայ ճանըմ, փասու – լիային գինը նորէն յիսուն սանթիմ ֆի – լօն բարձրացաւ»:

Եւ այս տնտեսական վիճակը յաճախ կը բարդանար աշակերտութեան կազմա – կերպած զանազան մրցումներով: Ամե – նասովորական մրցակցութիւնը ջուր խը – մելու մարզանքն էր:

Իւրաքանչիւր դասարան իր ամենաքաջ ջուր խմողը կը նշանակէր եւ անոր կող – քին երկու օգնականներ միշտ պատրաստ կը կենային որպէսզի շիշերով ջուր հայ – թայթէին: Երբեմն հինգ վեց ջրակեր – ներ խուռներամ կը հաւաքուէին խոհա – նոցին մօտ, ջուրի ծորակին քովը, եւ գլխար հրմշտկելով՝ կը ջանային առանց րոպէ մը կորսնցնելու ջուր հասցնել ի – րենց դասարանի ներկայացուցիչին:

Վստահ եմ որ Պոլսոյ Սամաթիա թա – ղամասին հռչակաւոր հրշէջներն իսկ՝ աւելի խանդավառութեամբ ջուր չէին փոխադրեր քան մեր վարժարանին այս ջրակիրները: Արագ շարժելու եռանդով տարուած, իրենց մէջ երբեմն կռիւ կը ծագէր ջուրի ծորակին շուրջը եւ այս պարագան, կարգապահութեան տեսա – կէտէն, հսկիչներուն դժգոհութեան պատճառ կը դառնար:

Ջուր բերելու պատրուակով՝ երրորդ դասարանէն Ցակոբ Ծինկէօզը օր մը գա – ցած էր խոհանոց: Գաղտագողի հապճե – պով՝ տասնըլեց տոլմա (ձէթով) ակն – թարթի մը մէջ ոչնչացուցած էր մինչեւ իր բռնուիլը, գործի վրայ, Հայր Վրթա – նէսին ծանր ձեռքով: Այդ օրէն, այդ պատահարին հետեւանքով, վերջ գտաւ աշակերտներուն ջուր բերելու դրութիւ – նը:

Թէեւ ճիշդ է որ ջուրի հարցը այս տե – սակ միջադէպերու առիթ կուտար ու ընդհանուր կարգապահութեան կը խանգարէր, այնուհանդերձ՝ կարելի էր այդ կարգի պզտիկ անյարմարութիւնները ան – տեսել քանի որ ջուր խմելու մրցումները որեւէ նիւթական անպատեհութիւն չու – նէին:

(17 Տար.)

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՋՐԱՀԱՊԱՏ ՄԱՐԴԸ

L'HOMME A LA CUIRASSE (1)

Ֆրանսուա Փոնթիէի վերջերս լոյս տեսած վէպն է «Ջրահապատ մարդը»: Ասկէ երեք տա – րի առաջ հեղինակին «Լ'Օմ տը Կէռ» վէպը արժանացաւ Ռիշըլիէօ մրցանակին:

Սահուն, պարզ ու կոկիկ ոճով մը պատմուած սիրային առամ մըն է որ կը վերջանայ անսպասելի ոճիրով մը: 41 տարու կին մը՝ երկու անգամ ամուսնա – ցած եւ քսանամեայ տղու մը մէր, յան – կարծ սիրուհին կը դառնայ յիսնամեայ ամուսնացած ուժեղ մարդու մը, որ կեանքին դէմ զրահուած է իր ուժերուն գիտակցութեամբ եւ կիներուն հանդէպ որդեգրած հեղինակաւոր ընթացքով:

Ի վերջոյ այս կինը իր սիրահարը կոր – սնցնելու վախէն եւ մարդուն «զրահ»ին խոցելի կէտը գտնելէ յուսահատ, անըս – պասելի ու անկատար կերպով բացատ – րուած շարժումով մը կը սպաննէ մարդը եւ բանտ կը մտնէ:

Այս վերջաբանը համոզիչ չի թուիր եւ հեղինակին ի գին ամէն բանի կեանքը տամի վերածելու ճիգը կը մատնէ:

Հակառակ անոր հոգեբանական վեր – լուծումները մեծ լոյս չեն սփռեր պատ – մող կնոջ անհատականութեան մասին, յիսնամեայ երկաթէ մարդը բաւական արուեստով ներկայացուած է:

Տեւական մտասեւեռումով մը կինը սի – րային զոհացումի ետեւէ կը վազէ եւ ա – տոր համար ալ կը կորսնցնէ իր էութեան ազնուագոյն մասը: Մաքրակրօն ընթեր – ցողը պիտի արդահատի այս կնոջ սեռա – յին տկարութեան, մինչդեռ հեղինակին բուն նպատակը տարբեր կը թուի ըլլալ: Սեռային կապով մը սկսած յարաբերու – թիւնը, իրականին մէջ անդիմադրելի սի – րոյ մը կը վերածուի բայց կինը միշտ տիրապետուած է: Տկար եւ զօրաւոր եր – կու անհատականութեանց բախումն է վէպին առանցքը, բայց հեղինակը ջանա – ցած է տկար կինը համակրելի դարձնել իր տիրապետուածի հանգամանքին հա – մար միայն: Փոխանակ իր մարդկային էութեան ամբողջական պատկերով հմա – յելու ընթերցողը: Ասոր համար է որ վերջին ոճիրը Գորտեան հանգոյցը լու – ծելու կրկնութիւնն է: Դաշոյնի հար – ուած մը՝ եւ տիրապետող ուժը կը ջըն – ջուի:

Դիւրին եւ արուեստական է այս վեր – ջաբանը: Արդէն հեղինակն ալ ըմբռնած է այս պարագան եւ մասնաւոր ճիգով մը կնոջ յուսահատական զգլումին յատկաց – ուած է վէպին վերջին էջերը:

A PERDRE AMOUR (2)

Միշէլ Լանտայի սիրային այս վէպը գրուած է եզակի երկրորդ դէմքով: Կին մը կը խօսի իր ամուսնոյն, որ ոճիրի մը պատճառաւ բանտը կը գտնուի: Ամուսի – նը տաղանդաւոր երգահան մըն է, որ քաշուած է իր իսկ ստեղծած աշխարհին մէջ եւ Սփինքսի մը վերածուած է:

21 տարուան ամուսնական միութենէ մը ետք, երգահանը հեռացած է կնոջմէն ու զաւակներէն քաշուելու համար իր պա – տանին մէջ եւ վերջապէս ապրելու համար իր ստեղծագործ արուեստագէտի խոր – հրդաւոր աշխարհին մէջ:

Վէպը շատ շահեկան պիտի ըլլար եթէ այս խորհրդաւոր աշխարհը բացուէր ըն – թերցողին առջեւ, բայց հեղինակը մի –

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿՆԵՐ

Այս տարի Կոնքուրեան Կաճառի գրական մրցանակը յատկացուած էր երիտասարդ վիպագիր Ժան Քոյի, իր «Աստուծոյ գթութիւնը» վէպին համար:

Կոնքուրի նոր պսակաւորը լրագրող մըն է միեւնոյն ժամանակ եւ այս միջոցիս կ'աշխատակցի «Լ'Էքսփրէս»ի: Իր թղթակցութիւնները մեծ մասամբ առընչութիւն ունին Ալժերիոյ հարցերուն եւ մասնաւորաբար Գաղտնի Բանակի ծանօթ կազմակերպութեան հետ:

Քուէարկութենէն առաջ, Կոնքուրի տասը անդամները ստացած են սպառնական նամակներ, որոնք կը բողոքէին Ժան Քոյի ընտրութեան դէմ: Կը կարծուի թէ այս սպառնալիքներուն աղբիւրն է նոյնինքն Գաղտնի Բանակի կազմակերպութիւնը, որ դիրք բռնած է նոր պսակաւորին դէմ, որուն ըլլալով այս վերջինին ձախակողմեան հակումներ ունեցող լրագրողի մը հանգամանքը:

Բաւեցաւ արդէն որ «ձախ» մը պարգեւատրելով, Կոնքուրի ակադեմիան ուզեց հաւասարակշռել իր անցեալ տարուան մրցանակը, որուն պսակաւորը «Ֆաշիստ» նկատուած էր շատերու կողմէ: Մրցանակն ալ արդէն չեղեալ համարուեցաւ, ստեղծուած իրարանցումին պատճառով:

Մրցանակ ստացած հատորը հեղինակին հինգերորդ վէպն է, կը շօշափէ օրուան հարցեր, օրուան տագնապներ մանաւանդ, ուր մարդը կը պայքարի գանազան եւ հակասական «ճշմարտութեան պահը» մաhը:

Թղթակիցներ հարցուցած են Ժան Քոյի իր յառաջիկայ գրական աշխատանքներուն մասին, վիպագիրը պատասխանած է հետեւեալ կերպով.—

— Կ'աշխատիմ երկու նոր թատերախաղերու վրայ: Առաջինը, որ ողբերգախաոն կատակերգութիւն մըն է գրեթէ, կը կոչուի «Վարչապետ Ադոլֆ Հիթլերի կեանքն ու մահը», իսկ երկրորդը՝ «Պերճաշխը եւ գինուորը» որ քաղաքականութեան հետ որեւէ կապ չունի, ոչ ալ որ եւ է աղերս՝ Ալժերիոյ պատերազմին հետ:

×

Ռընօտոյի մրցանակին արժանացած է Ռոժէ Պորտէ Յորեննեռը գրքին համար որուն մասին քննադատները շատ դէչ խօսեցան: Լեզուն, մանաւանդ, խնդրծանքի շատ աւելի տուաւ:

Հեղինակը ծնած է 1923ին եւ իր գրական ասպարէզը սկսած է տեղական մամուլին մէջ: 1960ին հրատարակած է իր առաջին վէպը՝ 5րդ Եղանակը (սէզոն):

×

«Ֆեմինա»ի ծանօթ գրական մրցանակը յատկացուեցաւ Անրի Թոմայի՝ իր «Լը Փրոմոնթուար» վէպին համար:

«Ֆեմինա»ի տասներկու անդամուհիները, որոնք ծանօթ են իրենց ընտրողական խստամբեր նկարագրով, գրեթէ միաձայնութեամբ, երկու ընտրելիներուն մէջ՝ փիոթր Ռավիք եւ Անրի Թոմա, իրենց քուէները կեդրոնացուցած են վերջինին վրայ:

Անցեալ տարի, Անրի Թոմա ստացած էր «Մետիսիս»ի գրական մրցանակը, իր «Ճոն Փերքինս» տիտղոսուած վէպով: Այս մասին իրեն եղած հարցումներուն, նոր պսակաւորը տուած է հետեւեալ պատասխանը.—

— Այսօր աւելի գոհ եմ «Լը Փրոմոնթուար»ի պսակումով, վասնզի զայն կը նկատեմ միանգամայն աւելի մօտ սրտերու եւ իմ մտածումներուն: Կը խորհիմ թէ այս վէպովս յաջողած եմ ճշգրիտ կերպով դրսեւորել այն հաճոյքը զոր մարդիկ կը զգան ապրելով: Ներկայի գրականութիւնը շատ տեղ տուած է ոչընչութեան գաղրոյին:

Իսկ «Մետիսիս»ի մրցանակը այս տարի յատկացուած է 25 տարեկան երիտասարդ գրողի մը՝ Ֆիլիփ Սոլերս, անոր «Փարքը» տիտղոսուած վէպին համար:

Երիտասարդ հեղինակին երկրորդ վէպն է ասիկա: Առաջինը, 1958ին գրուած «Հետաքրքրական առանձնութիւնը», իր ժամանակին մեծ յաջողութիւն մը գտած էր արդէն քննադատներու շրջանակներուն մէջ:

Ֆիլիփ Սոլերսի պարգեւատրուած վէպը, արդէն իսկ թարգմանուած է եօթը լեզուներու: Բան մը, որ անսահման հորիզոններ կը բանայ երիտասարդ գրողին գրական յառաջիկայ գործունէութիւններուն առջեւ:

×

Անցեալ շաբթու, Լիոնի հրջակայքը՝ այն պատմող կնոջ սիրային մտասեւեռումին կարեւորութիւն ընծայած է ինքնատիպ պատմելու կերպով մը որ թերեւս արտակարգ շահագրգռութիւն արթնցնէր տարբեր խորքով մը:

Դժուար է եղակի երկրորդ դէմքով կարդալ երբ միշտ պատմողը իր խօսքը կ'ուղղէ լուռ եւ գրեթէ անծանօթ Սփինքսի մը:

Ամէն պարագայի մէջ շահեկան է գիրքին ընթերցումը թէ՛ իր ինքնատիպ ձեւին եւ թէ սիրային այն զեղումներուն համար որոնցմով լեցուած են էջերը:

Մ. ՀԱՃԵԱՆ

1) François Ponthier : R. Laffont, Paris 1961.

2) Michel Landa : R. Laffon:. Paris 1961.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԿԱՌԱՎԱՐԱԿԱՆ ԿԱԶՄԻՆ ՄԷՋ

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի Նախագահութեան կարգադրութեամբ շինարարութեան նախարար նշանակուեցաւ՝ Կոնստանտին Մարութեան: Նախկին նախարարը՝ Մ. Սարուխանեան, իր «պարտականութենէն ազատուած է այլ աշխատանքի անցնելու կապակցութեամբ»:

— Նոյեմբեր 15ի հրամանագրով Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութիւնը Հայաստանի Նախարարներու Խորհուրդին կից Կեդրոնական վիճակագրական վարչութեան պետ նշանակեց՝ Գուրգէն Փահլեւանեան:

ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅ՝ Ի ՊԱՏԻՒ Ա. ԱՐՄԷՆԵԱՆԻ

Յոբելենական երեկոյթով մը Նոյեմբեր 16ին Լենինականի պետական թատրոնին մէջ տօնուեցաւ Արմէն Արմէնեանի ծննդեան 90ամեակը եւ թատերական գործունէութեան 70ամեակը:

Հայաստանի մշակոյթի նախարարին տեղակալին՝ Անդրանիկ Շահինեանի բացման հակիրճ խօսքէն ետք, բազմավաստակ արուեստագէտին կեանքին եւ գործունէութեան մասին խօսեցաւ թատերագէտ Լեւոն Խալաթեան:

— Արուեստագէտ Արմէն Արմէնեանի անունին հետ կապուած են հայ թատրոնի կեանքին եւ պատմութեան հետ կապուած բազմաթիւ իրողութիւններ: Ինչպէս արտասահմանի, այնպէս ալ Հայաստանի մէջ անգնահատելի աշխատանքներ կատարած է թատերական արուեստին զարգացման եւ երիտասարդ արուեստագէտներու դաստիարակման համար: Մեծ դեր խաղաց Լենինականի թատրոնը կազմակերպելու գործին մէջ: Արդարեւ, 1922 Յուլիսին Լենինականի մօտերը երկու անգամ բեմադրեց «Սասունցի Դաւիթը», որուն մասնակցեցան մօտ հազար անխօս դերակատարներ (փիկիւրան), հեծեալներ եւ երկու փողային նուագախումբեր:

Իր բեմական գործունէութեան տարիներուն ներկայացուցած է 110 թատերգութիւններ:

Լեւոն Խալաթեանի խօսքէն ետք ամպիոն բարձրացան եւ յոբելեարին կեանքն ու գործը գրուատեցին բազմաթիւ պաշտօնական անձնաւորութիւններ:

Երեւանի եւ Լենինականի արուեստագէտներուն միացեալ ուժերով գործադրուեցաւ գեղարուեստական բաժինը:

ԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Նոյեմբեր 16էն 20 Երեւանի մէջ տեղի ունեցաւ գիտական համագումար մը. նուիրուած շատ կարեւոր եւ այժմէական հարցի մը քննութեան՝ «տնտեսական հետազօտութիւնները եւ ժողովրդային տնտեսութիւնը կազմակերպելու ատեն ուսողական եւ վիճակագրական մեթոտներուն, ինչպէս նաեւ արդի հաշուական թեքնիքին գործադրութեան միջոցները»: Համագումարը հրաւիրած էին Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիային տնտեսագիտութեան հիմնարկութիւնը եւ Մոսկուայի Աշխատանքի գիտահետազօտական հիմնարկութիւնը:

Համագումարին մասնակցեցան հայ, ռուս, վրացի, ուկրայնացի տնտեսագէտներ, ուսողագէտներ եւայլն:

ՊԱՅՔԱՐ ԳԻՆՈՎՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Հայաստանի մամուլը երկար զբաղեցաւ գինով շարժավարներու հարցով: Հրատարակուեցան զգաստութեան եւ հակաալքոլամոլութեան կոչեր, յօդուածներ, մինչեւ իսկ Սեպտեմբեր ամիսը նշանակուեցաւ «անվտանգ երթեւեկութեան» ամիս:

Այժմ, փոխադրակառքերու եւ հանրակառքերու երթեւեկութիւնը կանոնաւորելու համար կառավարութիւնը պատիժներ սահմանեց, բոլոր անոնց, որոնք գինով վիճակի մէջ հանրակառք կամ փոխադրակառք կը վարեն:

Այսպէս, մէկ տարի հանրակառք վարելու իրաւունքէն պիտի զրկուին առաջին անգամ գինով վիճակի մէջ բռնուողները, իսկ դէպքը երեք տարուան ընթացքին կրկնուելու պարագային՝ պատիժը պիտի տարուբերի մէկէն երեք տարուան մէջ:

Օրէնքը ի զօրու դարձած է Դեկտեմբեր մէկին:

Միլերի գտնուող իր սեփական տան մէջ մեռած է Ֆրանսական երգի եւ երաժշտական շրջանակներուն մէջ մեծ համբաւի տիրացած՝ երգչուհի Նինոն Վալէն, 75 տարեկանին:

Մեծանուն երգչուհին, Փարիզի Երաժշտանոցը փայլուն կերպով աւարտելէ ետք, իր ասպարէզին սկզբնաւորութիւնը կատարած է 1912ին Փարիզի Օփերային մէջ: Այնուհետեւ, Նինոն Վալէն, հսկայական յաջողութեամբ մը, հասած է միջազգային համբաւի մը, յաջորդաբար ելոյթներ ունենալով աշխարհի մեծագոյն բեմերուն վրայ, Հարաւային Ամերիկա, Սկանտինաւեան երկիրները, Միացեալ Նահանգները, Իտալիա, Անգլիա, անցնելով Մեթրոփոլիթըն Հաուզէն մինչեւ Սքալա տը Միլան:

Նինոն Վալէն, համաշխարհային չափանիշով երգչուհի մը ըլլալէ զատ, եղած է նաեւ անփոխարինելի մեկնաբանողը Ֆրանսական երաժշտութեան երկու մեծ վարպետներուն՝ Կաբրիէլ Ֆօրէի եւ Տըպիւսիի մեղեդիներուն:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (101)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԵՐՐՈՐԴ

— Ախ, չեմ գիտեր… չեմ գիտեր… Թող գիս Վանական… մի մեղադրեր… սիրտս լեցուած է… հոգիս լալ կ'ուզէ, տապալիլ կ'ուզէ. դուրս թափուիլ կ'ուզէ… պարպուի՞լ, պարպուիլ կ'ուզէ:

— Միթէ՞ հայրենիքի զինուորը կ'ուլայ, Լուսիա՝ միթէ՞ անոր արցունքը փոքրիկ ցաւի պատճառաւ կը յորդի այդպէս: Չէ՞ որ մինչեւ Ղարպ - Թարապը լուղ եկող հրեշտակն ես դուն, չէ՞ որ քաղաքի փափուկ կեանքէդ զրկուելով ինչուան Թիարանի մը սեմը յառաջացող անձնուէր հոգին ես դուն: Վերջապէս՝ չէ՞ որ Ներսէս Արծրունիի աղջիկն ես դուն… ես հաւատա՞մ որ դուն համբերել չես գիտեր:

— Համբերե՞լ… համբերե՞լ կ'ըսես, Վանական… բացագանչեց Լուսիա իր արցունքով լեցուած աչքերը մէկ կողմ դարձնելով:

Ատ միջոցին սենեակին դուռը բացուեցաւ ու ներս մտաւ Լուսիայի հօրաքրոյրը:

— Ի՞նչպէս եղար, աղջիկս, հարցուց հօրաքրոյրը՝ դողդղալով:

— Աղէկ եմ… մրմնջեց Լուսիա՝ իր արցունքը ծածկելու ջանալով:

Պառաւ կինը գորովով մը ձեռքը Լուսիայի ճակտին վրայ դրաւ ու մրմնջեց.

— Ոհ Աստուածամայր, աս ինչքան տաք է ճակատը… կարծես թէ կրակներու մէջ կ'եփուի:

— Կ'անցնի, մամիկս: Անհոգ եղիր, սիրտ տուաւ Վանական:

— Ջերմ է, անանկ չէ՞:

— Պզտիկ ջերմ մըն է… կ'անցնի: Ո՞ւր է Սանօն:

— Սանօն գեղարանը գնաց, դեռ չեկաւ: Թէեւ չուզեցի սեւուորի աղջիկը դուրս ելնէր, բայց շատ աղաչեց որ ինքն ընէր այդ ծառայութիւնը:

— Հոգ չէ… ո՞վ պիտի կասկածի:

Այս խօսակցութիւնը չէր աւարտած. ահա ներս մտաւ Սանօն՝ որ «Շատխու կէտիկ»ի կռիւին մէջ Թիւրքերու ձեռքէն առնուած աղջիկն էր:

— Ոհ, Աստուած իմ, ամբողջ թշուառ ընտանիք մը կազմեցինք այս երկրին մէջ, մրմնջեց Լուսիա՝ Սանոյի վրայ նայելով: Մէկ կողմը Լալէզար կայ. մէկ կողմը Տիլպար կայ, մէկ կողմն ալ աս խեղճ աղջիկը կայ. արդեօ՞ք մեր ճակատագիրն ասանկ էր, Վանական:

— Ոչ միայն մեր ճակատագիրը չէ ատիկա: Գիտցիր որ բոլոր Հայութեան վիճակը այդպէս է:

— Լուսիա լռեց. իսկ Վանական, անոնց խօսակցութիւնը չխրխնելու, սենեակին մէկ անկիւնը քաշուեցաւ ու նստեցաւ:

Օրը կամաց կամաց մթնած էր: Ամպերու որոտումը կը լսուէր յաջորդաբար: Երբեմն հրավառ բոց մը կը ճեղքուէր ամպերու մէջէն ու սենեակին պատուհանը կը լուսաւորէր:

— Վանական ոտքի ելաւ ու Լուսիայի ականջին քանի մը բառեր փսփսալէ ետքը մեկնեցաւ:

— Օհ, ի՞նչ ընեմ… ի՞նչ ընեմ, մրմնջեց Լուսիա ինքնիրեն: Ինէ բան մը չանցաւ անոր հոգւոյն մէջ…:

ԱՌԱՔԵԼ ԷՖԷՆՏԻՆ

Ընդարձակ ու կահաւորուած դահլիճի մը մէջ զգաստակուոր ու մետաքսեայ ծածկոցներով ծածկուած բազմոցի մը վրայ պարթեւ ու յաղթանդամ մարդ մը նստած էր:

Այս մարդը Վանայ վալի փաշան էր:

Յիսունի մօտ տարիք մը ունէր, ծնօտը ծածկող մօրուքը նոր սկսած էր ճերմակ փունջեր դուրս տալ, պեխերը թաւ ու երկայն էին, յօնքերը ձուաձեւ ու ծաղկաւեր էին, աչքերը մեծ ու կապոյտ գոյն մը ունէին: Համխուրյէ ֆէսը կ'իջնէր անոր ճաղատ ու լայն ճակտին վերեւը, որուն խորշոմները ծալքերու պէս կ'երկննային մինչեւ ականջները:

Վալին իր գիրուկ ու փափուկ ձեռքը ճակտին վերեւը, որուն խորշոմները ծալքերու պէս կ'երկննային մինչեւ ականջները:

Վալին իր գիրուկ ու փափուկ ձեռքը ճակտին դրած կը մտածէր ու երբեմն ալ գլխի անհանդարտ շարժումներ կ'ընէր, յայտնի էր դառն մտահոգութեան մը մէջ կը գտնուէր. յայտնի էր որ իր հրատապ դանկին տակ քամնելի խորհուրդ մը կը դառնար. մէկ խօսքով՝ յայտնի էր որ մարդու մը կը սպասէր եւ աչքը շարունակ դէպի դահլիճին մեծ դուռը կը յառէր:

Ժամ մը անցած էր:

Վալի փաշան խռովուած եղանակով մը ոտքի ելաւ պահ մը, դահլիճին մեծ պատուհանը բացաւ ու աչքին առջեւը պարզուած յանկուցիչ տեսարանին վրայ նայեցաւ:

(Շար.)

ՊՐԵՄՈՆԻ ԿՈՄԻՏԷ
ԵՒ
Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

Այս Զորեքշաբթի իրիկուն, ժամը 21-ին, Սալ Տըպլիւսի, 252, Ֆօպուռ Սէնթ-Օնօռէ:

Կը նախագահէ՝
ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌ ԱՄԱՏՈՒՆԻ
Կը խօսի՝
ԱՄՊԵՏ՝ ՊԵՐԹՐԱՆ ՏԸ ԼԱ ԿՌԱՄԻԼՌ
ՆԻՒԻԹ.— Երուսաղէմի Ս. Ղազար Ասպնջական կարգը եւ Հայերը:

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆ

ԳԷՈՐԳ ՏԷՐՎԻՇԵԱՆ
Կը ներկայացնէ՝ Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆի

ՇՈՂՈՔՈՐԹԸ

Կը մասնակցին՝ Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ, Տիկ. ՀԱՅԿՈՒՀԻ Լա Շաաաներ — ԽՏԸՇԵԱՆ, Ն. ՊՇՏԻԿԵԱՆ, ԳՐԻԳՈՐ-ՎԱՀԱՆ, ԳԷՈՐԳ ՏԷՐՎԻՇԵԱՆ:

Երկուշաբթի Դեկտեմբեր 11ին, ժամը 20·45ին: Սալ Փօլ Ֆարալիֆ, 21 Րիւ Իվ Թուտիֆ:

Տոմսերը կը ծախուին սովորական գիներով Հրանդ Բալուեան գրատունը:

ԿԻՐԱԿԻ 17 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
ժամը 16էն 22
Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի թատերասրահին մէջ
ԿԱՂԱՆԴԻ ԾԱՌԻ
Հանդէս
Ծնողաց Միութեան կողմէ պատրաստուած

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ՝
ՑԵՐԵԿՈՅԹ
ՄԱՐՏ 11ԻՆ
ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ՊԱՐՏԻԶԱԿԸ
ԽԱՍՈՒՏԻԿ

Յաւելուածաբար՝ ՄԱՆՈՒՇԱԿ ԵՒ ԻՐ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐԸ:
500 էջ
13 Hors-Texte
Հասոյթը Փարիզի եկեղեցւոյ կըրթական մարմնին:
Գին 12 Ն. Ֆ.
Թղթատարի ծախքով 13·40 Ն. Ֆ.
Արտասահման 4 տոլար:
Դիմել՝
Յառաջին
Հայ գրավաճառներուն
Փարիզի եկեղեցին կամ Տպարան
ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մինչեւ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 31, մեր այն բոլոր բաժանորդները որոնք առկախ հաշիւներ ունին, համապատասխան հաշուեցոյցեր պիտի ստանան եւ Յառաջի հաշիւին վրայ մանտա մը, դիւրացնելու համար իրենց վճարումները:

Բոլոր այն բաժանորդները որոնք չեն պատասխաներ մեր դիմումին, թերթ պիտի չստանան Յունուար 1էն սկսեալ:

Անգամ մը եւս շնորհակալութիւն կը յայտնենք բոլոր պարտաճանաչ բաժանորդներուն, որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացընեն Յառաջի վարչական գործը:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
ՅԱՌԱՋԻ

ԱԶԴ ՏՈՒՈՂՆԵՐՈՒ
ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Յառաջի վարչութիւնը ջերմապէս կը խնդրէ իր յաճախորդներէն որ հեռաձայնով ազդ չտան:

Թիւրիմացութեանց եւ ժամավաճառութեանց առաջքն առնելու համար, վարչութիւնը միայն ԳՐԱՒՈՐ ազդեր կ'ընդունի:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Նոր շրջանի բացման գեղարուեստական ցերեկոյթը տեղի պիտի ունենայ Դեկտեմբեր 10ին, Մշակոյթի Տան մէջ, Կիրակի ժամը 16ին:

Նախագահի բացման խօսք՝ Մ. ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ:
Օրուան բանախօս՝ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ
Արտասանութիւն՝ Արա Գրիգորեան,
Երգ՝ Օր. Աստղիկ Քէօսէեան,
Ջութակ՝ Ս. Քաջեան:
Ներկաները պիտի հիւրասիրուին թէյով եւ կարկանդակով:
Մուտքը ազատ է:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը, Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերով կը տօնէ՝

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Քաթէլի սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 28-ին, Հինգշաբթի օր:

×

Կապոյտ խաչի Փարիզի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը՝
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 6ԻՆ
Լիւթէսիայի մէջ:

ՏԱՐԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Սեբաստիոյ Դաւրայի Հայր. Միութեան, Դեկտեմբեր 17ին, ժամը 15ին, Խրիմեան դպրոցը (Իսի):

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Dactylo 17 à 20 ans, avec bonne orthographe, recherchée par Cabinet d'Assurance Gronik ALYAN, 36, Rue Laffitte, Paris 9e..

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ տաքթիլօ մը, դրասենեակի աշխատանքներու համար: Դիմել անձամբ Յառաջին:

ՇԱՀԱՆ ՆԱԹԱՆՋԸ
ՇԱՀԱՆ
ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ
ՈՒՐ

Ա. Տպագրութիւն, 1929
Գին 7 Ն. Ֆր.
Դիմել ՅԱՌԱՋԻՆ

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ՓԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին կողմէ:

Դեկտեմբեր 16ին, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 9էն մինչեւ առաւօտեան 2, Վիէնի քաղաքապետարանի ընդարձակ սրահին մէջ:

Orchestre JO BERRUYER
et sa grande formation

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԻՆԺԵՆԵՐՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի շրջանի տարեկան ցերեկոյթը, ԿԻՐԱԿԻ, 4 ՄԱՐՏ, 1962
կէսօրէ վերջ ժամը 14·30ին, Սալ տը լա Շիմի:

×

Ալֆորվիլի դպրոցին ի նպաստ կրթական մարմնին տարեկան պարահանդէսը՝ Դեկտեմբեր 24ին:

×

Հ. Բ. Ը. Մ. Լիոնի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը Շաբաթ երեկոյ 16 Դեկտեմբեր:

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի ընկերները կը հրաւիրուին ընդհ. ժողովի, այս Շաբաթ գիշեր, սովորական հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը:

ՆԱՄԱԿ ՈՒՆԻ

Պ. Իգնատիոս Հելվաճեան նամակ ունի Հայաստանէն, Էջմիածնի թիւ 22 Պարոնեան փողոցի իր ազգականէն, Տիկին Փեռուզ Աւետիսեանէ: Դիմել Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանատունը: 15, Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ (8):

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
ՄԱՐՏ 18ԻՆ

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՎԱՃԱՌՔԸ

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 2էն, Կիրակի, իրիկուն Դեկտեմբեր 10
Բարեգործականի սրահներուն մէջ 11 Սքուար Ալպօնի, Մէթրօ Փասի

Այս տարի, յաւելեալ նոր բաժին մը՝

ԶՈՒՏ ՀԱՅԿԱԿԱՆ

Ուր պիտի ներկայացուին հայ արուեստագէտներու զանազան գործերը:

Նկարներ, մանրանկարչութիւն, Ատլաս Հայաստանի պատմութեան եւ աշխարհագրութեան, գրագէտներու կողմէ ստորագրուած գիրքեր, սալեր եւն.:

ՀՈՆ ԿԸ ԳՏՆԷՔ ՆԱԵՒ

Մարգրիտներ, գոհարեղէնի տուփեր, ձայն-պատկերասփիւռ, թրանզիսթօր, մոմէգ եւ կոկորդիլոս պայուսակներ, ճամբորդութեան պայուսակներ, թրուս, ժերզէ հագուստներ, փարֆէօն, նայլըն զուլպայ, գրամեքենայ, փիւլեր այր մարդոց եւ կիներու համար, այր մարդոց չալիկ, մետաքսէ փողկապ, ֆանթէզի գոհարեղէններ, սեղանի սպասներ, խաղալիքներ եւն. եւն.:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

PEINTRES et SCULPTEURS ARMENIENS, par *Onnig Avédissian,* Le Caire 100 NF.
MINIATURES ARMENIENNES, par *Lydia Dournova,* Paris. 120 NF.
NAREK, le Livre de Prières, trad. par *Isaac Kéchichian,* Paris, 1961. 25,20 NF.
LE CHANT DU PAIN, *Daniel Varoujan,* Paris. 6,30 NF.
HISTOIRE DE L'ARMENIE, par *H. Thorossian,* Paris. 10 NF.

ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ. Ն. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ, 20 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նուպարեան, Պէյրութ 40 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, Հ. Գ. Պայեան, Վենետիկ, 40 Ն. Ֆ.
ԱՌՁԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. Հ. Դ. Ստեփանեան, Վենետիկ 9 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, Ս. Գաբամաճեան, Պէյրութ, 40 Ն. Ֆ.
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, Յ. Յ. Չագմագճեան, Պէյրութ 40 Ն. Ֆ.
ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆ Հ. Մ. Ը. Մ.ի, 1918–1958, Պէյրութ 22 Ն. Ֆ.
ԿԵԱՆՔԻ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ, Բ. հատոր, Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ, Պէյրութ 12 Ն. Ֆ.
ՋՐՈՅՑ, Կ. ՓՈԼԱՏԵԱՆ, Ա. հատոր 3·50 Ն. Ֆ. Բ. հատոր 5 Ն. Ֆ.
ԱՆԴՐՇԻՐԻՄԵԱՆ ՁԱՅՆԵՐ, Պ. Սնապեան, Պէյրութ 4 Ն. Ֆ.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 6 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI 6 DÉCEMBRE 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9272 37EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5073

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԵՐՍՏԻՆ ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ

Կ'արժէ կրկին անդրադառնալ Հայաստանի «պարտիական ակտիւի ռեսպուբլիկական ժողով»ին, գումարուած Գեղարդ Սովետի նիստերու դահլիճին մէջ, Երեւան :

Կասկածէ դուրս է այլեւս, որ Հայաստանի մտաւորականութիւնը գլխատելու ապաշխարական ծրագիրը յղացած էր Սթալին, քառորդ դար առաջ, իսկ գործադրողներն էին եղած Բերիա ու Մալենկով :

Բոլշեւիկեան Մեծ Եղեռնի առաջին ազդանշանն էր տուած Չեկայի ամենազօր վարիչ Վրացի Բերիա, որ ներկայիս խորհրդային մամուլին մէջ կը պատուէ «սրիկայ», «ճիւաղ», «աւանտիւրիստ», «ժողովրդի ատելի Թշնամի» փաղաքշիչ մակդիրներով :

Ինչպէս քանիցս գրած ենք, այդ «սրիկան», 1936 Յուլիսին Թիֆլիսի իր առանձնասենեակին մէջ ատրճանակով դաւադրօրէն սպաննած էր Աղասի Խանջեանը, առաջին քարտուղար Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէին :

Մինչ այն ատեն բոլշեւիկեան մամուլը բոլոր լեզուներով կ'ուզէր հաւատացնել թէ Խանջեան «անձնասպան» եղած է, Դաշնակցական Թերթերը, արժանահաւատ աղբիւրներէ քաղելով, կը հաստատէին թէ Վանեցի քարտուղարը սպաննուած էր Բերիայի ձեռքով, զոհ իր հայրենասիրութեան :

Կը հաւաստէին թէ Խանջեան Թիֆլիզ գացեր էր, Հայաստանի ներքին սահմաններու սրբագրութիւն պահանջելու նպատակով : Տարակոյս չկայ, որ սրբագրութիւնները պիտի կատարուէին Ազրպէջանի եւ Վրաստանի հաշուոյն :

Կատղեր էր Բերիա եւ վայրկենապէս «մաքրած» զայն, կարճ կապելու համար :

Երեւանի Թերթերը այդ օրերուն բացմաթիւ «յանցանք»ներով կը մեղադրէին նահատակը : Ի մէջ այլոց կ'ամբաստանէին զայն, որ Թղթակցութիւններ ունեցեր էր «իմպերիալիստների գործակալ» Արշակ Ջօպանեանի հետ ...

Երկրորդ զոհն էր եղած, տարի մը վերջ, Հայաստանի Ժողկոմսովետի նախագահ (վարչապետ) Սահակ Տէր Գաբրիէլեանը, որ 1937ին ձերբակալուեցաւ Մոսկուայի մէջ, ուր գացեր էր Հայաստանի շահերը պաշտպանելու համար :

Անոր հաշւին ալ մաքրեցին, կ'ըսէ Գ. Բաղդասարեանց, Հայաստանի նախարարներու խորհուրդին արդիւնքը Պետական անվտանգութեան կոմիտէի նախագահը, որ պայթած հարց կուտայ .

«Ի՞նչ էր պատահել, ի՞նչ նիւթերի հիման վրայ էին նրան ձերբակալել : Արխիւում այդպիսի նիւթեր չկան : Կասկած չկայ, որ այդպիսի նիւթեր առհասարակ գոյութիւն չեն ունեցել : Հասկնալի է, որ հարկաւոր էր հաշուեյարդար տեսնել ռեսպուբլիկայի նշանաւոր ղեկավարների հետ, որպէսզի այնուհետեւ մեղադրանք թխուի, թէ իբր նրանք կազմակերպել են հիւղաւորուած հակառեւոլիւցիոն նացիոնալիստական խումբ» : (Սով. Հայաստան, 15 Նոյ., Յառաջ, 28 Նոյ.) :

Ուրեմն Խանջեանէն վերջ Սահակ Տէր Գաբրիէլեան եւս, այսինքն Հայաստանի երկու գլխաւոր վարիչները կը մեղադրուէին իբրեւ ղեկավար «հակայեղափոխական ազգայնական»ներու, մակդիր զոր բոլշեւիկները սովոր են փակցնելու Դաշնակցութեան անունին :

1937 Սեպտեմբերին Մալենկով անձամբ Երեւան տարեր է «հանձարափայլ»ին մէկ նամակը, ուղղուած Հայաստանի կոմկուսի կեդր. կոմիտէին :

Այդ նշանաւոր նամակի հիման վրայ է, որ կազմակերպուեր է «Հայաստանի պարտիական, սովետական, զինուորական ու կոմերիտական բազմաթիւ կատրերու ջարդը», ինչպէս կը չեշտէ Ա. Եղիազարեան, Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի Տնտեսագիտական Ինստիտուտի աւագ գիտաշխատողը :

«Մալենկովի ցուցումով սկսուեց կեղտոտ հաշուեյարդարը անմեղ մարդկանց նկատմամբ : Մալենկովի գլխաւորած Բրիգադի միամսեայ գործունէութեան ընթացքում ձերբակալուեց աւելի քան հազար մարդ, որոնց հարիւրը միայն Երեւանի պատասխանատու աշխատողներ էին», կը վկայէ դարձեալ Գ. Բաղդասարեանց :

Այնուհետեւ 3500ի բարձրացած է Թիւը ձերբակալուածներու, որոնցմէ շատեր գնդակահարուած են առանց դատի :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸՊՐԷԻ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ԽՕՍԵՑԱՒ 400 ԼՐԱԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԱՌՋԵՒ

Տըպրէի առաջին մամուլի ասուլիսն էր, իշխանութեան գլուխ գալէն ի վեր : Զինքը կը շրջապատէին Ելմտական եւ Աշխատանքի նախարարները՝ Պոմկարթ-նըր եւ Պաքոն :

Հարցումներուն պատասխանելէ առաջ, Տըպրէ յայտարարութիւն մը ըրաւ ուր չեշտեց թէ երկիրը ընկերային պահանջ-ներու շրջան մը կ'ապրի : «Ֆրանսացիները գիտեն օգտագործել ազատութիւնը զոր ժողովրդավարութիւնը կը Թողու իրենց բաղձանքները արտայայտելու : Բայց յարգանքը զոր իշխանութիւնները պէտք է ցոյց տան ընկերակցական եւ կարծիքներու ազատութեան հանդէպ սահմաններ ունի : Կառավարութիւնը իրաւունք չունի թոյլ տալու որ ազատութեանց արտայայտութիւնը խնդրոյ առարկայ դարձնէ ազգին ապահովութիւնը կամ զարգացումը : Իրաւունք չունի նաեւ թոյլ տալու որ ապագային համար վըտանգաւոր գաղափարներ տարածուին» :

Շարունակելով, Տըպրէ բացատրեց թէ իր ասուլիսը երկու պատճառ ունի, նախ ճշգում մը ընել, ոչ թէ այս կամ այն տեսակի Ֆրանսացիներուն համար, այլ՝ բոլոր Ֆրանսացիներուն, ապա, գիտել ապագային ոչ թէ այս կամ այն պահանջին տրնչութեամբ այլ՝ հանրային բարիքին, այսինքն բոլորին բարիքին» :

Տըպրէ կը յիշէ թէ 1958էն ի վեր ելմտական եւ տնտեսական վերականգնումը չի հերքուիր այլեւս, բայց կառավարութիւնը կը մեղադրուի որ տնտեսական քաղաքականութեան կողքին չեն ունեցած ընկերային քաղաքականութիւն մը :

Տըպրէ կ'ըսէ սակայն թէ տնտեսական բարգաւաճումը եւ հանրային ելեւմուտքի բարելաւումը թոյլ տուած են որ առանց աղմուկի բայց յարատեւօրէն կատարուի ընկերային քաղաքականութիւն մը այնպիսի ծաւալով մը եւ որակով մը, որ իր նմանը չէ ունեցած ազատագրումէն ասդին : Եւ վարչապետը կը թուէ կառավարութեան բացած վարկերը այդ ուղղութեամբ.— Դպրոց, հիւանդանոց, բնակարան եւն. եւն. :

Ընկերային ապահովութեան մարզին մէջ ալ, 1945էն ի վեր կարելի չէր եղած վճարել հիւանդութեան բոլոր ծախքերը, մինչ ներկայիս արդէն իրագործուած բան է ութսուն նահանգներու մէջ :

Տըպրէ կ'ուզէ որ լաւ հասկցուի : Չի կրնար միշտ տեղի տալ յաւելումներու եւ դուռ բանալ դրամական «ուղղումներու »

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԵՇԱՎԱՐԻ մէջ ճառ մը խօսելով, Քաստռ չեշտեց թէ բոլորովին համաձայն են Խորհրդային Միութեան հետ Ալպանիոյ դէմ եղած քննադատութեանց առթիւ : «Եթէ ալպանացի ղեկավարները չեն հաւանիր Սթալինի պաշտամունքի դատապարտութեան, պատճառն այն է որ անձի պաշտամունքը մնացած է տակաւին իրենց մօտ» :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ սպառնաց որ հիւլէական փորձերը պիտի վերսկսի եթէ Միացեալ Նահանգները նոր փորձեր ընեն :

ԱԹԷՆՔԻ ընդդիմադիր երեսփոխաններ-ը միաձայնութեամբ որոշեցին պօյքօթի ենթարկել խորհրդարանին բացումը : Այս ձեւով, Կեդրոնի Միութեան երեսփոխանները կ'ուզեն բողոքել երեսփոխանական ընտրութեանց դէմ որոնք կրկին Քարամանլիսը բերին իշխանութեան գլուխ :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ Միութեան նախագահը՝ Պրեժնեւ Նոր Տեհլի պիտի երթայ Դեկտեմբեր 15ին :

ԱՅԽՄԱՆԻ փաստաբանը՝ Տոքթ. Սերվաթիուս յայտարարեց թէ պաշտպանութեան համար պիտի չեշտէ թէ իսրայէլեան դատարանին մեթոտները օրինական չեն քանի որ Այխման ապօրէն կերպով առեւանգուեցաւ Արժանթինի մէջ : «Եթէ կոչս մերժուի բարձրագոյն ատեանին կողմէ, պետութեան ղեկավարին պիտի դիմեմ» :

ԷԼԻԶԷ չարժանկարի սրահին տնօրէնը՝ Պ. Արզումանեան կրցած է վռնտել գող մը որ դրամ կ'ուզէր : Գողը յաջողած էր Պ. Արզումանեանի գրասենեակը մտնել եւ դրամարկղին բանալին կ'ուզէր, Արզումանեան պատասխանած է թէ չունի : «Վտանգաւոր խաղ մի խաղաք» ըսած է գողը եւ սինեմային տնօրէնը պատասխանած է «սպաննեցէք եթէ կ'ուզէք, հոս դրամ չունիմ» : Գողը առանց պնդելու մեկնած է :

ԳՐԱԿԱՆ վերջին մրցանակը՝ էնթէրալիէ տրուեցաւ Ֆրանս – Սուարի քաղաքական խմբագիր՝ Ժան Ֆերնիոյի :

ՍԱՆ ՓԱՈՒԼՈՅԻ լրագրողները որոշեցին գործադուլի դիմել : Աւոնք ալ ամսաթոշակի յաւելումներ կ'ուզեն եւ հաւանաբար ձեռք ձգեն :

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ Ազգ. Ճակատի գործադիր կոմիտէն որ Մոսատեղի կողմնակիցները կը համախմբէ, որոշեց ջնջել այն ցոյցը զոր կազմակերպած էր, բողոքելու համար կայսերական ֆերմանին դէմ որ բացարձակ իրաւասութիւններ կուտայ

որոնք ճակատագրական կ'ըլլան երկրին տնտեսութեան համար : «Ինչպէս բոլ Ազգ. Ժողովին առջեւ, ինչպէս պիտի կրկնեմ ծերակոյտին առջեւ, ինչպէս անհրաժեշտ է որ հասկցուի ամէն տեղ, պէտք է ըմբռնել զարգացող տնտեսութեան մը մասնաւոր յատկութիւնները : Ամսաթոշակներու ճնշումը կը կշռէ գիներուն վրայ, ամսաթոշակները աւելցնելով, կացութիւնը կը վտանգուի :

Նախարարապետը դէմ է շատ խիստ տնտեսական քաղաքականութեան մը, բայց կ'ուզէ որ կարգապահութիւն ըլլայ : Հարկ է որ բաժնուած եկամուտներու քանակը աւելի չըլլայ քան արտադրութեան յաւելման գումարը : Դրամատիրական վարչաձեւ մը չէ : «Խորհրդային ղեկավարներն ալ, աւելցուց Տըպրէ, մօտաւորապէս նոյն բառերը կը գործածեն» :

Տըպրէ խօսեցաւ նաեւ Դ. ծրագրին մասին որ տնտեսական պահանջներ կը պարտադրէ, բայց նաեւ ընկերային խոստումներով լեցուն է :

Լրագրողներ հարցումներ ալ ըրին նախարարապետին :

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՆԱՍՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ՊԱՐՏՈՒԵՑԱՆ

Մինչ քուէները կը հաշուուէին Դամասկոսի մէջ արդէն կը պարզուի թէ այս ընտրութեանց մէջ մեծ պարտութիւն մը կրած են Նասրականները որոնք միայն 4 ընտրուած թեկնածու ունին երկու հարիւրի վրայ :

Մեծ գործատէրերը սակայն յաղթական չեն եւ կը թուի թէ ձգտում կայ դէպի ընկերվարական ժողովրդավարութիւն մը եւ այդ ձեւով կը պահուին կարգ մը բարեփոխումներ որոնք կատարուեցան Ա. Արաբ. Մ. Հանրապետութեան օրով :

Ինչպէս Հուրանի Համայի մէջ, Դամասկոսի մեծ յաղթականն է՝ Խալէտ Ազէմ որ 58 տարեկանին պիտի գտնուի յարգ խախուտ Սուրիոյ մը գլուխը : Ազէմ, «կարմիր միլիոնատէրը» անուանուած է բայց միակ անձը կը նկատուի որ ձայներու մեծամասնութիւն մը հաւաքէ իր շուրջ : Շաքարախտաւոր եւ սրտի տկարութեան տէր, Ազէտ ծանօթ է համայնավար կուսակցութեան հետ իր ունեցած կապերուն համար : Աջ է՝ հարստութեամբ, ձախ՝ գաղափարական գետնի վրայ :

Տոքթ. Ամինի : Նման որոշում մը նոր յաղթանակ մըն է զոր Ամինի տարաւ ընդդիմութեան դէմ :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ շարժարուեստի շաբաթը բացուեցաւ Մոսկուայի մէջ :

ԱՆԳԼԻՈՅ Թագուհին Տաքար կը հասնի Չորեքշաբթի, որ վերջին հանգրուանն է Լոնտոնէն առաջ :

ՔԵՆԸՏԻ եւ Մաքմիլըն հանդիպում մը պիտի ունենան, Պերմուտաներու մէջ Դեկտեմբեր 22 եւ 23ին : Ծանօթ է որ Լոնտոն եւ Ուաշինկթըն տրամադիր են բանակցելու Խորհ. Միութեան հետ, մինչ որ Կոլ, ինչպէս կը յիշէ նաեւ «Իւ Էս Նիուզ էնտ Ուըրլտ Ռիփորթ», կը վախնայ որ Քենըտի – Խրուշչեւ հանդիպում մը «Նոր Եալթա» մը ըլլայ : Եալթայի մէջ է որ Ռուզվելթ Խրուշչեւի «տուաւ» Լեհաստանը եւ Թոյլ տուաւ որ Արեւելեան Եւրոպան ձեռք ձգէ : Տը Կոլի համակարծիք է՝ Ատընաուըր :

ՆԵՀՐՈՒ այցելեց եկեղեցիներու Տիեզերական խորհուրդը որ քանի մը օրէ հաւաքուած է Նոր Տէհլի : Ծանօթ է որ մինչ Հռոմի ժողովը ուղղափառ ներչնչում ունէր, Նոր Տէհլի հաւաքուած ոչ-կաթողիկէներու հաւաքոյթը բողոքական ներշնչում ունի :

ԴՈՄԻՆԻԿԵԱՆ հանրապետութեան մէջ պատերազմական վիճակ յայտարարուած է :

ՔԱՍԸՄ իրեն դէմ եղած մահափորձին տարեդարձին առթիւ (1959) անգամ մը եւս յիշեց Իրաքի պահանջները Քուէյթի վրայ եւ ապարդիւն կարգաց Անգլիացիներուն :

ԳԱՀԻՐԷԻ փրանսացի «լրտեսներուն» ատեանը նիստ որոշած է շաբաթ օրուան համար :

ՓԱՐԻԶԻ մէջ գարնանային օդ մը սկըսած է : Երկուշաբթի օր ջերմաչափը 17 աստիճանի բարձրացած էր :

ԿՈՍՏԱՆԴԻՆԻ մէջ Եւրոպացիները ցոյց մը ըրին փլասթիքէօյի յարձակումներուն իբրեւ առիթ բռնելով : Այս քաղաքին մէջ Եւրոպացիները շատ քիչ են եւ իրենց «ֆրանսական Ալժերիային» մահմետական ամբոխը՝ «Մահմետական Ալժերիա» պատասխանեց : Կարելի եղաւ բախումներու առաջքն առնել : Օրանի մէջ լուսարգելի ժամը երկարաձգուեցաւ՝ 22 փոխանակ 20ի :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ժողովուրդին մշակութային մակարդակը ճշդելու չափանիշ մըն է նաեւ թատերական ներկայացումներուն, համերգներուն եւ շարժանկարներուն յաճախումները: Առանց չափազանցութեան կարելի է ըսել թէ աշխարհի բոլոր քաղաքակիրթ ժողովուրդներուն նման, Հայաստանի ժողովուրդն ալ կը սիրէ ու կը յաճախէ հրապարակային բոլոր ներկայացումները:

Հայաստանի մէջ ներկայիս կը գործեն տասը փրոֆէսիոնէլ թատրոններ, եօթը տրամաթիկ թատրոններ, մէկ երաժշտական քոմէտի (օփերա քոմիք) եւ մէկ պատանիներու թատրոն: Այդ բոլոր թատրոնները 3452 ներկայացումներ տուած են 1959ին, իսկ ներկայ եղած են՝ 1.045.000 անձ: Նոյն 1959 թուականին կազմակերպուած են 1724 համերգներ, որոնց ներկայ եղած են 652.000 հոգի:

Պետական, փրոֆեսիոնէլ թատրոններուն եւ համերգային կազմակերպութիւններուն զուգընթաց գործած են սիրողներու թատերական, պարի եւ երգի, երաժշտական գործիքներու խմբակներ, որոնց թիւը 1959ին կը կազմէր 2010: Սիրողներու (ամաթէօր) այդ խմբակները նոյն տարուան ընթացքին տուած են քսան հազար ներկայացումներ, համերգներ, որոնց ներկայ են եղած երեք միլիոն վեց հարիւր հազար հանդիսատես:

Այսպիսով, Հայաստանի չափահաս ազգաբնակչութեան մօտ 5.297.000 հոգի ներկայ եղած են թատերական ներկայացումներու, համերգներու եւ այլ գեղարուեստական երեկոյթներու:

1958ին շարժանկարի 404 սրահներ կային Հայաստանի մէջ, որոնց 112 հատը քաղաքներու եւ 292 հատը գիւղերու մէջ: Յաճախողներուն ընդհանուր թիւը եղած է 13.982 միլիոն:

Այս թիւին մէջ չկայ, անշուշտ, պատկերասփիւռի հետեւողներուն թիւը, որ մօտաւոր հաշուով տարին 28.800.000 է, քանի որ Հայաստանի մէջ 20.000 հոգի հեռատեսիլ ունի եւ ամէն մէկ հեռատեսիլին առջեւ մօտաւոր հաշուով 4–5 հոգի կը նստին դիտելու:

Մշակութային մակարդակի ցուցանիշներէն մին ալ մարմնամարզն է, աւելի ճիշդ մարզախաղը:

Ներկայիս Հայաստանի մէջ կը գործեն 12 մարզադաշտեր, 366 ոտնագնդակի, 153 մարմնամարզի, 706 պասքէթ պոլի եւ 1661 վոլէյ – պոլի խաղադաշտեր:

1960ին Հայաստանի մարզիկներուն ընդհանուր թիւն էր՝ 236.160, որոնց 54.721ը՝ առաջին կարգի, 14.106ը՝ երկրորդ կարգի մարզիկներ են: Մարզական խումբերուն թիւն է՝ 2626:

Այս թիւերուն վրայ պէտք է աւելցնել նաեւ այս կամ այն գործարաններուն, հաստատութիւններուն եւ համայնական ագարակներուն կողքին գործող մարզական միութիւնները:

Երկրի մը մշակութային կեանքին մէջ կարեւոր դեր կը կատարեն նաեւ ակումբները:

Այսօր Հայաստանի մէջ կը գործեն 1154 ակումբներ, այդ շարքին՝ քաղաքներու մէջ՝ 136, գիւղերու մէջ՝ 1018: Այդ ակումբներուն կից կը գործեն գրադարաններ, արուեստի սիրողներու խմբակներ, ինչպէս են՝ երաժշտական, երգի, պարի, ժողովրդական գործիքներու, թատերական խմբակներ եւայլն:

Ներկայիս Հայաստանի քաղաքներուն, շրջանային կեդրոններուն եւ գիւղերուն մէջ կը գործեն 2010 սիրող արուեստագէտներու խմբակներ, որոնք կ՚ընդգրկեն 35.000 երկսեռ երիտասարդ եւ տարեց արուեստասէրներ: Այդ խմբակներէն են՝ թատերական խմբակներ՝ 580, երգի եւ պարի խումբեր՝ 550, միայն պարի խումբեր՝ 10, երգեցիկ խումբեր՝ 60, ժողովրդական գործիքներու խումբեր՝ վաթսուն, փողային նուագախումբեր՝ 55, ճազի խումբեր՝ 30, գեղարուեստական խմբակներ՝ երեսուն:

Միայն 1959ին բոլոր արուեստասէր խմբակները տուած են քսան հազարէն աւելի թատերական ներկայացումներ, համերգներ, երեկոներ, որոնց ներկայ են եղած շուրջ 3.600.000 հանդիսատեսներ:

Անհրաժեշտ է խօսիլ նաեւ գրադարաններու մասին:

Այսօր, գրադարաններուն ընդհանուր թիւն է, քաղաքներուն մէջ՝ 239, գիւղերուն մէջ՝ 1010, ընդհանուր գումար՝ 1249: Իսկ գիրքերուն քանակն է, քաղաքներու գրադարաններուն մէջ՝ 3.030-500 գիրք, գիւղերու գրադարաններուն մէջ՝ 3.629.600: Ընդամէնը 6.660.100 գիրք:

Յատուկ գրադարաններ ունին բազմաթիւ գործարաններ, հիմնարկութիւններ եւ հաստատութիւններ:

Մշակոյթի նախարարութեան տուած թիւերուն համաձայն, միայն իրենց ցանցին պատկանող գրադարանները 1957ին «տունը կարդալու համար տուած են աւելի քան հինգ միլիոն գիրք, ունին շուրջ 260.000 ընթերցող, սպասարկած են աւելի քան կէս միլիոն յաճախորդի»: 1958ին դուրս տրուած գիրքերուն քանակն է՝ 5.925.200, բաժանորդներուն թիւը՝ 279.000:

Այժմ, խօսինք թանգարաններու մասին, որոնք, աւելորդ է ըսել, մեծ դեր կը կատարեն ժողովուրդի մը մշակութային մակարդակը բարձրացնելու ուղղութեամբ:

Ներկայիս Հայաստանի մէջ կան հետեւեալ թանգարանները՝ պատմութեան, Հնագիտութեան, Գրականութեան, կերպարուեստի, թատրոնի, Հայաստանի բնութեան, երկրաբանութեան, Երեւան քաղաքին թանգարանները, ինչպէս նաեւ Կիրովականի, Լենինականի, Կամոյի եւ Իջեւանի գաւառագիտական թանգարանները, Ստ. Շահումեանի, Խ. Աբովեանի, Յ. Յովհաննիսեանի, Պ. Պռօշեանի տուն-թանգարանները եւ Երեւանի մոլորակացոյցը:

Վիճակագրական տուեալներու համաձայն, ամէն մէկ թանգարանին 1950ի ընթացքին բաժին կ՚իյնար 10.800 այցելու, 1954ին՝ 16.500 այցելու, 1959ին, 25.500 այցելու: Այսպէսով 1959ին Հայաստանի թանգարաններու տարեկան այցելուներուն թիւն էր 510.000 անձ:

Վերջապէս, այսօր, բոլոր ժողովուրդներու կեանքին, յատկապէս մշակութային կեանքին մէջ մեծ դեր կը կատարէ ձայն – պատկերասփիւռը:

Հայաստանի բոլոր քաղաքներուն եւ գիւղերուն 90 տոկոսը ռատիոֆիկացած է: Ձայնասփիւռի գործիքներուն քանակն է՝ 129.200, իսկ, պատկերասփիւռի գործիքներունը՝ 12.026: Երեւանի ձայնասփիւռի կայանը հաղորդումներ կ՚ընէ հայերէն, ռուսերէն, ազրպէյճաներէն եւ քրտերէն: Բացի Երեւանի ձայնասփիւռի կայանէն, Հայաստանի մէջ կան յիսուն շրջանային, 34 կոլտնտեսային եւ հինգ սովխոզային ձայնասփիւռի հանգոյցներ:

1959ի մարդահամարին համաձայն Հայաստանի բնակչութեան ազգային կազմը հետեւեալն է: Հայեր՝ 1.552.000 կամ ընդհանուր բնակչութեան թիւին (1.763-000) 88 տոկոսը. Ազրպէյճանցիներ՝ 108 հազար կամ բնակչութեան 6.1 տոկոսը, Ռուսեր՝ 56 հազար կամ 3.2 տոկոսը, Քիւրտեր՝ 26 հազար կամ 1.5 տոկոսը երկրին ընդհանուր բնակչութեան:

Խորհ. Միութեան մաս կազմող բոլոր երկիրներուն մէջ ազգային միատարրութեան ցուցանիշով Հայաստան կը բռնէ առաջին տեղը, քանի որ, ինչպէս ըսինք, Հայերուն տոկոսը 88 առ հարիւր է Հայաստանի մէջ:

Հայաստանի ազրպէյճանական գիւղերուն կամ թաղերուն մէջ բացուած են ազրպէյճանական դպրոցներ, կան ակումբներ եւ գրադարաններ: Երեւանի մէջ կը հրատարակուի իրենց լեզուով թերթ մը՝ «Սովետ. էրմանիստան»:

Առանձին դպրոցներ ունին նաեւ Ռուսերը եւ Քիւրտերը: Այս վերջինները, այսինքն Քիւրտերը, սեփական այբուբեն ունեցան, հրատարակեցին դասագիրքեր, երկեր, մամուլ՝ քրտերէն նոր այբուբենով: Երեւանի մէջ կը հրատարակուի քրտերէն «Ռեա Թազա» թերթը:

Ա. ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

(Քաղուած՝ «Հայաստանի տնտեսական Զարգացումը» գիրքէն)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

ՍԷՆ ԳԷՏԻ ԳԵՂԱԾԻԾԱՂ ԱՓԻՆ

ՀԱՅԱԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑՈՒՄ ԵՒ ԿԻՐԱԿԻ ՕՐՈՒԱՆ ՃԱՇԸ

Գրեց՝ ԵՆՈՎՔ ԼԱԶԻՆԵԱՆ

Ինչ որ շատ աւելի ծանր էր իր տնտեսական հետեւանքով՝ հաց ուտելու մրցումն էր:

Ընդհանրապէս՝ Ջուրի ախոյեանները նաեւ քաջակորով հաց ուտողներ էին: Առաւօտեան՝ բաժակ մը սրճախառն կաթով՝ ոմանք կրնային դիւրութեամբ քիլօ մը թարմ հաց ուտել: Հացը եթէ ամբողջութեամբ թաթխէին թասին մէջ՝ սպունգի նման կաթը պիտի ծծէր եւ քանի մը պատառով կաթն ալ պիտի վերջանար: Փորձառու հաց ուտողները երբ մրցումի կը մասնակցէին, հացի կտորին հաղիւ ծայրը քիչ մը կը թրջէին կաթին մէջ եւ այս ձեւով կրնային առ նուազն տասը չերտ հաց ուտել:

Վերջ ի վերջոյ, Հայր Խաչիկը անդրադարձաւ որ երբ փուռէն տաք տաք կը բերուէր հացը, սպառումը մօտաւորապէս յիսուն առ հարիւր կ՚աւելնար: Եւ այս աննպաստ պարագային առաջքն առնելու համար, կարգադրուեցաւ որ հացը գոնէ երեք ժամ մնար նախ քան սեղան դրուիլը:

Ռըմբայնապարպատ ուտողներ ունէինք մեր շրջանին, բայց ուտելու եւ խմելու բոլոր մարզերուն մէջ անպարտելի ախոյեանը անտարակոյս՝ Վահրամն էր: Ոչ իրմէ առաջ եւ ոչ ալ իրմէ ետքը իրեն նման մեծակեր ունեցած չէ վարժարանը: Մինչեւ այսօր՝ առասպելական դարձած են իր քաջագործութիւնները:

Այն ատենը, երբ դեռ տասնըվեց տարեկան չկար եւ աճելու շրջանին մէջ էր, նուազագոյնը իննսուն քիլօ կը կշռէր եւ իր յաղթանդամ կազմով՝ շուրջ 1.85 մեթըր հասակ ունէր: Բարեբախտաբար՝ Վահրամը եղակի էր, այնպէս որ իր ախորժակը շատ զգալի չէր դպրոցին ընդհանուր ելեւմուտքին վրայ: Որեւէ կասկած չկայ որ եթէ աշակերտութեան միայն հարիւրէն երեսունը՝ Վահրամին չափ ուտէին դպրոցը սնանկութեան ճամբան բռնած պիտի ըլլար:

Այժմ՝ յետահայեաց անդրադառնալով, կը տեսնեմ որ կարելի չէ Վահրամին մեղադրել: Տղան աստուածապարգեւ ախորժակ ունէր: Ոմանք երաժշտութեան յատուկ ձիրք ունէին, ուրիշներ գծելու եւ կամ արտասանելու շնորհք ունէին … ինքը իր ախորժակով կը փայլէր:

Ամէնքս — իւրաքանչիւրը իր կազմին եւ տարողութեան համեմատ — լաւ ախորժակով կ՚ուտէինք: Եւ ի՞նչպէս կարելի էր չուտել այդ համով հոտով պատրաստուած հայկական դասական կերակուրները … հարիսա, տոլմա, փիլաւ, քիւֆթէ, պէօրէկ (միսով եւ պանիրով), լուբիայի բըլաքի, մսի խորոված, եւն.: Մինչեւ այսօր չեմ կերած աւելի համով գետնախնձոր քան մեր հինգշաբթի գիշերուան փռիթը, մանաւանդ երբ յոդնաբեկ կը վերադառնայինք ոտնագնդի մրցումէ: Իսկ մեր Ուրբաթ կէսօրուան պանիրախառն մաքարոնին նմանը չեմ ճաշակած ոչ իսկ Իտալիոյ լաւագոյն ճաշարաններուն մէջ:

Թէեւ վարժարանին համարեա բոլոր կերակուրները համով էին՝ բայց մեր կիրակի օրուան ճաշը, իր տեսակին մէջ, գլուխ գործոց մըն էր: Կարմիր փիլաւ, շիշ քէպապ, ձէթով տերեւէ սարմա, խառն աղցան եւ վրայէն՝ փախլաւա:

Կիրակի, առտուան ժամը տասնէն ըսկսեալ, հիւրերը արդէն մէկիկ մէկիկ կուգային եւ այս կամ այն պատճառով՝ ամէնքը ճաշի կը մնային ու, մերթ ընդ մերթ պատառներու մէջ ընդ մէջ, վարպետին գովքը կ՚ընէին:

Ճաշասեղանները՝ սպիտակ սփռոցներով ծածկուած, ամէն բան մաքուր ու կարգին կ՚ըլլար: Շարան շարան՝ աշակերտները կը մտնէին սեղանատուն ու ամէն աշակերտ իր աթոռին առջեւ կը կանգնէր մինչեւ որ Տեսուչ վարդապետը սեղանօրհնէքը աւարտէր: Բարեբախտաբար՝ Հայր Սահակը կարճ կը կապէր եւ իր սեղանօրհնէքը որեւէ ատեն տասը երկվայրկեանէն աւելի չէր տեւեր: Յաճախ՝ վերջին աշակերտները դեռ իրենց տեղերը չհասած, աղօթքը վերջացած եւ ամէն մարդ խաչը հանած տեղը նստած կ՚ըլլար:

Տարի մը՝ Վենետիկէն Աւգերեան Աբբահայրը քանի մը շաբաթ հիւր էր դպրոցը եւ բնականաբար իրեն նախապատուութիւն տրուած էր ճաշի աղօթքը ըսելու: Դանդաղաղին, իւրաքանչիւր բառը կշռելով, կարծես պիտի չվերջանար աղօթքը … այն աստիճան որ ամէն կերակուրի փիլաւը կը պաղէր: Անգամ մը ժամացոյց բռնեցինք եւ ոչ պակաս քան երեքուկէս բոպէ տեւեց պարզ սեղանօրհնէքը: Վստահ եմ որ երեքուկէս բոպէի մէջ՝ Հայր Սահակը կրնար հինգ «Հայր Մեր», տասը «Ողջոյն» եւ երկու «Հաւատամք» ըսել:

Լուր օրերը, սեղանի ատեն՝ հերթական կարգով աշակերտ մը քառորդ ժամ բարձրաձայն ընթերցում կ՚ընէր եւ բոլորս պէտք է կատարեալ լռութեամբ մտիկ ընէինք: «Յուշիկք Հայրենեաց Հայոց», «Խաչագողի Յիշատակարանը», «Խենթը» եւ ուրիշ բազմաթիւ գիրքեր՝ այս ձեւով ծանօթացանք: Կիրակի օրերը սակայն, Տեսուչ վարդապետը զանգ կ՚առնէր եւ իր աջ ձեռքին տակ դրուած պզտիկ զանգակը զարնելով՝ ընթերցող աշակերտը խսկոյն վար կը դնէր գիրքը եւ կ՚երթար իր տեղը ու միանալով իր ընկերներուն՝ կը յարձակէր փիլաւին վրայ:

Երբեմն, աշակերտ մը պատժուած կ՚ըլլար եւ իր յանցանքը քաւելու համար ճաշասրահին մէկ անկիւնը՝ հրապարակաւ կը կանգնէր: Սկզբունքով՝ ճաշէ ալ զրկուած պէտք է ըլլար: Բայց ունէ պատժեալ որեւէ ատեն՝ ամենեւին մտահոգուած չէր ըլլար որովհետեւ սայդ գիտէր որ ամենաշատը երկու վայրկեան պատժուելէ ետք, Տեսուչ Վարդապետին հայրագութ սիրտը չդիմանալով իր մատղաշ տաճմլիկ դերասանութեան, պիտի կանչուէր Տեսուչ վարդապետին մօտ ու պիտի ներուէր:

Զարանձի մեղապարտը վարդապետին ձեռքը կը համբուրէր, ներողութիւն կը խնդրէր՝ խոստանալով որ այլեւս պիտի չընէ, ու ամէնքս գիտէինք որ յաջորդ շաբաթ դարձեալ պիտի կրկնուէր այդ կատակերգութիւնը: Նման պարագաներու մէջ՝ Շահխաթունեն իսկ պիտի չկրնար աւելի լաւ դերասանութիւն ընել:

(18 Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

●

ՄԱՆԿԱԲՈՅԺՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Նոյեմբեր 16ին, Երեւանի մէջ բացուեցաւ Հայաստանի մանկաբոյժներու երրորդ համագումարը, որուն Հայ մանկաբոյժներէն զատ կը մասնակցէին նաեւ օտար հիւրեր, Մոսկուայէն եւ Դոն-Ռոստովէն:

Առաջին օրը Հայաստանի առողջապահական նախարարը՝ Զ. Նարիմանով ներկայացուցած է «Երախաներու բժշկական օգնութեան վիճակը Հայաստանի մէջ եւ զայն բարելաւելու ուղղութեամբ առողջապահական մարմիններուն ծրագիրները»:

— Հայաստան ունի մանկաբուժական հիմնարկութիւններու լայն ցանց մը: Անոնց թիւն է 134: Միայն անցեալ տարուան ընթացքին շինուած են 19 մանկական դարմանատուներ, որոնք օժտուած են կաթի խոհանոցներով:

Այս առթիւ, նախարարը մատնանշած է այս մարզէն ներս գոյութիւն ունեցող լուրջ թերութիւնները:

«Մանկական հիւանդութիւնները եւ մահերը Հայաստանի մէջ եւ զանոնք նուազեցնելու ուղղութեամբ ձեռք առնուելիք անհրաժեշտ քայլերու» մասին խօսեցաւ Տ. Բունիաթեան, որ պատասխանատու ղեկավարն է մայրերու եւ երախաներու ընծայուած բժշկական օգնութեան:

Ներկայացուած հարցերուն շուրջ տեղի ունեցան մտքերու փոխանակութիւն:

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՑԻԻ "ՄԱՏԵԱՆ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԵԱՆ"

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆԸ (1)

Գրիգոր Նարեկացիի «Մատեան Ողբերգութեան»ը հազարամեակէ մը ի վեր հայ ժողովուրդին պաշտամունքին առարկայ դարձած է, առանց թափանցել կարենալու անոր խորհրդաւոր եւ աստուածային իմաստին: Այդ է պատճառը որ երբ «Նարեկ»ի աշխարհաբար մէկ թարգմանութիւնը կամ նոյն գլուխ գործոցին քանի մը հատուածներուն ֆրանսերէն թարգմանութիւնը լոյս կը տեսնէ, նոյն հայ ժողովուրդը իր ազգային հանճարին համար հպարտութիւն կը զգայ:

Արդէն հրապարակի վրայ է «Մատեան Ողբերգութեան» Ամբողջական գործին ֆրանսերէն թարգմանութիւնը: Ամբողջական գործը կը ստորագծենք, որովհետեւ քանի մը հատուածներու ֆրանսերէն պատշաճեցումը միայն քանի մը տարի առաջ այնքան խանդավառութիւն առեղծեց:

Գրիգոր Նարեկացի իր գլուխ գործոցը «Մատեան Ողբերգութեան» կ'անուանէ իր երրորդ աղօթքին չորրորդ հատուածին մէջ, ֆրանսերէնը «Լիվրը տը Լամանթասիոն», մինչդեռ ֆրանսերէն թարգմանութեան խորագիրն է «Լը Լիվրը տը փրիէր»; «Մատեան աղօթից» կամ «Աղօթամատեան»: Հեղինակին մտքին մէջ, աղօթքէ մը աւելի ողբերգութիւն մըն է, որովհետեւ ամէն աղօթք ողբերգութիւն մը չէ, եւ այդ իմաստով գրքին բովանդակութիւնը աւելի մարդկային կը դառնայ, պահելով իր փիլիսոփայական խորհրդաւորութիւնը:

Երկու գերյարգելի վարդապետներ կը ներկայացնեն այս գլուխ գործոցը:

Առաջինը թարգմանիչն է Հայր Սահակ Վ. Քէչիշեան, տնօրէն Պէյրութի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ ճեմարանին, որ միեւնոյն ատեն ներածութիւնը գրած է: Իսկ յառաջաբանը գրած է Հայր Յովհ. Վ. Մըրըեան, տնօրէն Պէյրութի Սէնժոզէֆ Համալսարանին հայագիտական բաժնին:

«Սէր» հրատարակչական տունն է որ «Քրիստոնեայ աղբիւրներ»ու ծանօթ շարքին մէջ կը հրատարակէ (թիւ 78):

Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը նիւթապէս օժանդակած է, իբրեւ «Հայկական Մատենաշար»ի հրատարակութիւն, ինչպէս օժանդակած է Հ. Լուի Մարիէսի «Եզնիկ»ի բնագրին եւ ֆրանսերէն թարգմանութեան, Փրոֆ. Յակոբ Մանանդեանի «Տիգրան Բ. եւ Հռոմը» եւ ուրիշ կարեւոր գործերու ֆրանսերէն թարգմանութիւններուն:

Նարեկացիի ոճը անթարգմանելի նկատուած է որեւէ օտար լեզուով թարգմանութեան համար, եւ ճիշդ այդ եղած է պատճառը, որ մինչեւ այսօր ամբողջական թարգմանութիւն մը տրուած չէ, բացի քանի մը հատուածներէ:

Հայր Սահակ Վ. Քէչիշեան ուրեմն առաջին անգամ է որ ամբողջական թարգմանութիւն մը կուտայ եւ ան ալ տաղաչափուած, ինչպէս ժամանակին ողբացեալ Գարեգին Պատ. Խաչատուրեան, որ 1926ին իր հրատարակած աշխարհաբար թարգմանութիւնը վերածեց տաղաչափուած «Նարեկ»ի մը մեծադիր եւ գրաբար բնագրով 1948ին:

Ներկայ ֆրանսերէն թարգմանութիւնը, ձեռագիր վիճակի մէջ, ժամանակին աչքէ անցուցած են Տոքթ. Ժոզէֆ Քարսթի եւ ողբացեալ Հ. Լուի Մարիէսի պէս գիտուն հայագէտներ, իրենց նպաստաւոր վկայութիւնը տալով թարգմանութեան յաջողութեան համար, ինչպէս Հ. Յով. Վ. Մըրըեան եւս յստակ եւ հաճելի կը գտնէ: Արդարեւ այս տպաւորութիւնը պիտի կրէ ոեւէ ընթերցող, որ առիթը պիտի ունենայ քանի մը հատուածներ բաղդատելու:

Հայր Սահակ Վ. Քէչիշեան ֆրանսերէն թարգմանութեան համար ընտրած եւ հետեւած է Հայր Գաբրիէլ Աւետիքեանի բնագրին (1859, Գ. տպ. Վենետիկ) առանց նկատի ունենալու աշխարհաբար որեւէ թարգմանութիւն, բայց Ս. Գրքի վկայութիւնները ճշդելու համար հետեւած է Հայր Գ. Աւետիքեանի եւ Գարեգին Պատրիարք Խաչատուրեանի մեկնութիւններուն:

Թէ յառաջաբանը եւ թէ ներածութիւնը ամբողջական գաղափար մը կուտան ոչ միայն «Նարեկ»ի այլեւ Նարեկացիի մասին ընդհանրապէս:

Ներածութիւնը հետեւեալ գլուխներէն բաղկացած է.— 1. Սուրբ Գրիգոր Նարեկացիին երկերը: 2. Կեանքը: 3. Գրութիւնները: 4. Աղօթքները կամ նուիրական ողբերգութիւնները: 5. Բանաստեղծը: 6. Աղօթքներու բնագիրը, մեկնութիւնները եւ թարգմանութիւնները: 7. Մատենագիտութիւն

Թէ յառաջաբանին եւ թէ ներածութեան մէջ մեր երկու գերյարգելի վարդապետները շատ շահեկան հարցեր կը փորձեն լուսաբանել, անդրադառնալով մասնաւորաբար «Մատեան Ողբերգութեան» գլուխ գործոցին եւ Գրիգոր Նարեկացիի անձին եւ դարաշրջանի քրիստոնէական միստիսիզմին, որուն կենդանի եւ պերճախօս արտայայտիչը կը հանդիսանայ Գ. Նարեկացի: Կրած արաբական եւ բիւզանդական ազդեցութիւններու հարցը նուազ կարեւորութեամբ չէ որ կը քննուի: Գալով «Մատեան Ողբերգութեան» կազմութեան, եւ որոշ ծրագրի մը համաձայն խմբագրուելուն, Մանուկ Աբեղեանի եւ Ստ. Մալխասեանի պէս գիտնականներ եւ անոնց յաջորդ աւելի երիտասարդներ եւս զբաղած են միշտ, փնտռելու համար թէ որոշ ծրագրի մը համաձայն գրուած է եւ որոշ միութիւն մը կը ներկայացնէ, թէ՞ օրագրի պէս գրուած առանձին էջեր են եւ ետքը միութիւն մը կազմած:

Խորքին մէջ «Մատեան Ողբերգութեան»ը մարդկային քնարերգութիւն ըլլալով մէկտեղ, է նաեւ կրօնափիլիսոփայական գործ մը, որուն մէջ վերջին դատաստանի, յաւիտենական կեանքի, մեղքի եւ ուրիշ վարդապետական հարցերը կը շօշափուին:

Գր. Նարեկացի ճանչցուած եւ ամբաստանուած է իբրեւ ծայթ, որուն ստուգաբանութիւնը թէեւ ծանօթ չէ, բայց հերետիկոս կը նշանակէ, իր մեծաւորներուն հանդէպ ըմբոստ, բողոքող, ազատմիտ եւ անկախ մտածողութեան տէր: Կ'արժէ այս առթիւ հոս յիշել աւանդութիւն մը որ սուրբին անձին կապուած է: Եպիսկոպոսներ եւ իշխաններ պատուիրակութիւն մը կը ղրկեն Նարեկացիին մօտ, որպէսզի զինքը հարցաքննութեան ենթարկեն: Պատուիրակները Նարեկ կը հասնին: Նարեկացին կը հասկնայ անոնց դիտաւորութիւնը: Անոնց կ'ըսէ. ճամբայ ելլելէ առաջ, սեղան նստինք: Երկու աղաւնի խորովել կուտայ եւ կը բերէ իր հիւրերուն առջեւ: Օրը ուրբաթ էր. պատուիրակները կը գայթակղին: Ուրեմն ինչ որ կ'ըսէին Նարեկացիին մասին, ճիշդ էր: Կ'ըսեն. Տէր, այսօր ուրբաթ չէ՞: Սուրբը, իբրեւ թէ կ'անդրադառնար, անոնց կը պատասխանէ. «ներողութիւն, եղբայրներ»: Եւ աղաւնիներուն դառնալով, «ելէք, վերադարձէք ձեր վանդակը, որովհետեւ այսօր պահք օր է»: Եւ թռչունները կը կենդանանան ու կը թռչին: Այս տեսարանին վրայ պատուիրակները Սուրբին առջեւ կը խոնարհին եւ ներողութիւն կը խնդրեն: Եւ կ'երթան այս հրաշքը պատմելու անոնց, որոնք զիրենք ղրկած էին:

Ներածութեան եւ յառաջաբանին մէջ Գր. Նարեկացիին գործը կը ներկայացուի կրօնական – քրիստոնէական հանգամանքներով, առանց մոռնալու միջնադարեան մեր միստիք հեղինակին գործերուն թէ բանաստեղծական եւ աստուածաբանական եւ թէ իմաստասիրական խորութիւնը, իրենց մարդկային տուեալներով, իրեն օժանդակ ունենալով երեւակայութիւնը եւ զգայականութիւնը:

Ահաւասիկ «բանաստեղծը» գլուխին վերջին պարբերութիւնը.— «Հակառակ ամէն բանի Նարեկացի մեծ բանաստեղծ մըն է: Այն դարաշրջանին որ կը յայտնուի, վերանորոգիչ մըն է, որովհետեւ քնարական բանաստեղծութիւնը կրօնական գրականութեան մէջ մտցուց: Շատ անձնական իր կրօնական փորձառութեան մէջ, կ'արտայայտէ ճշմարտութիւններ եւ զգացումներ, որոնք բոլոր ժամանակներուն համար են: Այս տեսակէտով ան կը պատկանի համաշխարհային գրականութեան»:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

1) Grégoire de Narek, «Le Livre de prières»

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻՆ ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐԸ

Երեւանի Մատենադարանը հարուստ է ոչ միայն մագաղաթէ հին ձեռագիրներով, այլեւ հին, արժէքաւոր գիրքերով: Արդարեւ, ձեռագիրներու կողքին, այցելուն կրնայ տեսնել նաեւ հայերէն տպագիր առաջին գիրքերը՝ «Պարզատումար» (Վենետիկ, 1512ին), «Տաղարան» (Վենետիկ, 1513ին), «Սաղմոսարան» (Վենետիկ, 1565ին), «Ժամագիրք ատենի» (Նոր Ջուղա, 1642ին) «Արհեստ համարողութեան ամբողջ եւ կատարեալ» (Մարսէյլ, 1675ին) եւայլն:

Տպագիր գիրքերը պահուած են Մատենադարանին առանձին բաժնին՝ հայագիտական գրադարանին մէջ: Այս բաժնին մէջ կան մեծ թիւով հին եւ նոր գիրքեր, որոնց թիւը հետզհետէ կ'աւելնայ ամէն կողմէ նուէր ղրկուած կամ գնուած գիրքերով:

Շատեր, ըմբռնելով Մատենադարանին դերը ազգային մշակոյթի զարգացման գործին մէջ, տոգորուած հայրենասիրական զգացումներով եւ հասկնալով տուեալ գիրքին արժէքը հայագիտական գրադարանին համար, գնահատելի ոգիով մը իրենց գրադարաններուն մէջ եղած հազուագիւտ օրինակները կը նուիրեն Մատենադարանին:

Այսպէս, օրինակ, գրադարանը նուէր ստացաւ լոնտոնաբնակ ՋութակահարՄանուկ Բարիկեանէ շատ արժէքաւոր եւ հազուագիւտ գիրք մը, անգտանելի Հայաստանի մէջ: Ասիկա 1539ին Փավիայի մէջ լոյս տեսած Թեսէոս Ամբրիոսիոսի «Ներածութիւն ի քաղդէական, հայերէն եւ այլ տասը լեզուս» գիրքն է: Հեղինակը արեւելեան լեզուներու մասնագէտ եղած է եւ գիրքը գրած է լատիներէն, կան նաեւ հայերէն տպագրուած էջեր: Թեսէոս Ամբրիոսիոս փորձած է առաջին անգամ ըլլալով արեւմուտքին ծանօթացնել կարգ մը արեւելեան լեզուներ, որոնց մէջ նաեւ՝ հայերէնը:

Թեհրանաբնակ Յովսէփ Եղիազարեանէ գրադարանը նուէր ստացած է հայերէն, անգլերէն եւ պարսկերէն 44 գիրքեր, որոնք մեծ մասամբ հայագիտական են՝ տպագրուած Հնդկաստան եւ Պարսկաստան:

Արտասահմանի հետ մշակութային կապի ընկերութենէն նուէր ստացուած է 124 գիրք՝ 37ը հայերէն եւ 87ը ռուսերէն, որոնց մէջ նոյնպէս կան հայագիտական գիրքեր:

Մատենադարանի աշխատակից Ֆ. Պօղոսեանի միջոցաւ Քիշնեւի Հայոց եկեղեցիէն ստացուեցան 31 գիրք, որոնց մէջ կային շատ հին եւ արժէքաւոր գիրքեր: Ասոնցմէ մէկը երաժշտական շարակնոցն է՝ տպագրուած Կ. Պոլսի մէջ, տիրացու Աստուածատուրի տպարանը ՌՃԽԸ (1699)ին: Մինչեւ այսօր այն կարծիքը կը տիրէր թէ տիրացու Աստուածատուրի կամ Աստուածուր Ապուչեխցիի տպարանը Կ. Պոլսի մէջ հիմնուած է 1700ին, մինչդեռ մեր ձեռքին տակ գտնուող այս շարակնոցին տպագրութիւնը սկսած է 1699ին:

Պոլսաբնակ Շ. Պալըճեանէ նուէր ստացուեցաւ տաղարան մը, 1752ին Կ. Պոլսի մէջ հրատարակուած, երեւանաբնակ Թ. Թէրզեանէ՝ «տետրակ այբենական» Կ. Պոլսի մէջ 1716ին հրատարակուած, Թիֆլիզաբնակ Պ. Խաչոյեանէ՝ Պղութարքոսի «Զուգակշիռք»ին երեք հատորները (Վենետիկ 1832), Հայրենադարձ Ա. Գասպարեանէ արժէքաւոր չորս կտոր գիրք, Կ. Ղազարեանէ քանի մը գիրքեր եւայլն:

Է. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (102)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

Այդ տեսարանը Վանայ Այգեստան կոչուած արուարձանն էր, որ հրաշագեղ երեւոյթի մը ներքեւ կը պատկերանար:

— Ինչու ուշացաւ, գոչեց վալի փաշան ինքնիրեն: Արդեօ՞ք տունը չէր:

Ու բարկացած շարժումով մը գոցեց պատուհանը եւ սկսաւ դահլիճին մէջ ման դալ:

Քառորդ մը ետքը՝ կամաց ձայնով մը դահլիճին դուռը զարնուեցաւ:

— Մտէք, ձայնեց վալի փաշան:

Եկողը մեր ծանօթ Առաքել էֆէնտին էր, որ մանկամարդ Լուսիկայի աղաչանքով, փրկած էր իր կեանքը Վանականին դաշոյնէն:

— Ո՞ւր էք, Առաքել էֆէնտի, հարցուց վալի փաշա մտերմական բայց ազդու շեշտով մը:

Առաքել էֆէնտին անվրդով նայուածք մը սեւեռեց փաշային վրայ ու չպատասխանեց:

— Շաբաթ մըն է որ չէք երեւար. վրայ բերաւ վալին՝ կեղծ ու խորամանկ բացատրութեամբ մը: Ի՞նչ եղաք... ո՞ւր մնացիք: Իմացածիս նայելով՝ վախէդ քաշուած կ'ապրիս: Հա...

Առաքել էֆէնտին իր ճպոտ աչքերը բանալով մրմնջեց.

— Զափազանց զբաղած էի. փաշա էֆէնտի, այդ պատճառաւ դուրս չէի ելներ: Որմէ՞ պիտի վախնամ:

— Ինչ գիտնամ... կ'ըսեն թէ հայ քօմիթաճիներով լեցուած է քաղաքը, առարկեց հաստավիզ փաշան՝ իր շրթանց վրայ հեգնական ժպիտ մը սահեցնելով:

— Քօմիթաճի՞... գոչեց Առաքել էֆէնտին՝ ապուշ ձեւ մը ընելով.

— Այո:

— Մնա՞ց տաանկ գաղափար մը... ըստ իս, անոնց արմատն անգամ չորցաւ:

Վալի փաշա գլուխը շարժեց ու դայբոյթի մը ամբողջ արտայայտութեամբ ըսաւ.

— Ոչ, Առաքել էֆէնտի, կամ դուք կը խաբուիք եւ կամ թէ խաբել կ'ուզէք զիս:

— Ձեր վսեմութիւնն ի՞նչ պատճառ ունի այդպէս կասկածելու.

— Կը կասկածիմ, որովհետեւ ձեր տուած տեղեկագիրը համաձայն չէ տեղի ունեցած իրականութեան:

— Ինչպէս:

— Դուք չվստահեցուցի՞ք ինծի թէ հանդարտ է ժողովուրդը:

— Այո.

— Դուք չհաւատացուցի՞ք ինծի թէ քաղաքցին մատ չունի ներկայ խռովութեանց մէջ:

— Ճշմարիտ է:

— Լաւ ուրեմն, հանդա՞րտ է ժողովուրդը... մատ չունի՞ քաղաքցին այն մթին դարձուածքներու մէջ զոր կոյրն անգամ կը տեսնէ... ըսէք, դեռ ինչպէս համոզուիմ... ինչպէս չյայտնեմ թէ՝ կամ դուք խաբուած էք կամ խաբել կ'ուզէք զիս:

Առաքել էֆէնտին, որ թրքական բարքերով սնած ու անոր հոգեկան դրութիւնը իւրացնելով հասած էր այդ վիճակին, անմիջապէս խորամանկութիւնը ձեռք առաւ՝ ինքզինքը փրկելու համար:

— Ներեցէք, փաշա էֆէնտի, որ ըսեմ թէ չափազանց ցաւ զգացի այդ տարակոյսներուդ նկատմամբ, թոթովեց նենգամիտ մարդը:

Դուք շատ աղէկ գիտէք թէ տասը տարուան մէ ինչ ծառայութիւն մատուցած եմ երկրին ու կառավարութեան: Կրնամ խոստովանիլ թէ օր մը չէ եղած որ իմ տուած տեղեկագիրներս համաձայն չըլլան իրողութեանց, համաձայն չըլլան երկրին ու կառավարութեան շահերուն: Ասիկա կարող էք ստուգել: Հետեւաբար ձեր վսեմութեան տուած տեղեկագիրս, որ ամիս մը առաջ գրուած էր, երբեք սխալ հիմ մը չունէր: Ես ինչ որ կրցած էի իմանալ, որոշել ու հաստատապէս վճռել. ատիկա պիտի խաբուէի եւ կամ թէ պիտի համարձակէի խաբել ձեր վսեմութիւնը:

Վալի փաշան, որ նենգութեանը հետ կեղծ ժպիտ մը պատկերացնելու մէջ վարպետ էր, գլուխը շարժելով ոտքի ելաւ, Առաքել էֆէնտիին ձեռքը բռնեց ու մրմնջեց:

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
ԵՒ ՇԻՐԻՄՆԵՐՈՒ ԱՅՑ

Ողբացեալ ԸՆԿ. ԳԵՐԱՍԻՄ ԲԱԼԱՅԵԱՆԻ մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի եկեղեցիին մէջ, այս Կիրակի, յաւարտ պատարագի :

Կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին, Թիյէի գերեզմանատան այց, ընկերներ Գ. Բալայեանի, Ջամալեանի, Բաքաշայի, Գ. Սարգիսբէկեանի, Օհան Կարոյի եւ Պերճուհի Բաբաեղեանի շիրիմներուն :

Հաւաքուիլ ժամը 3ին, գլխաւոր մուտքին առջեւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Հայկազ Պէզազեան, Տէր եւ Տիկին Վահագն Պէզազեան, Տէր եւ Տիկին Վաղարշակ Տէր Վարդանեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Հայկանուշ Բաղդասարեան եւ զաւակը, Այրի Տիկին Սաթենիկ Զաքարեան եւ ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, նամակով, հեռագրով եւ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր, քրոջ եւ ազգականին՝

ՆՈՒԱՐԴ ՊԷԶԱԶԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ :

ՊՐԵՄՈՆԻ ԿՈՄԻՏԷ
ԵՒ
Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՃԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

Այս Չորեքշաբթի իրիկուն, ժամը 21ին, Սալ Տըպլէօփ, 252, Ֆօպուռ Սէնթ-Օնօրէ :

Կը նախագահէ՝

ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌ ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Կը խօսի՝

ԱՍՊԵՏ՝ ՊԵՐԹՐԱՆ ՏԸ ԼԱ ԿՌԱՍԻԷՌ

ՆԻՒԹ.— Երուսաղէմի Ս. Ղազար Առաքելական կարգը եւ Հայերը :

ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Պորտոյի Մուրատ խումբի կողմէ, ի նպաստ Հայ Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին :

Այս Կիրակի ժամը 15.30ին Արլաֆ-Սոլֆերինոյի սրահը, 235 Րիւ Մունէյտա :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, խըմբերգ, արտասանութիւն, մեներգ եւ անակնկալներ :

Երիտասարդներու կողմէ կը ներկայացուի պաւեստ մը՝

ՍԵ՞Ի ԹԷ ՃԵՐՄԱԿ

Մուտք՝ 1 Ն. Ֆ. :

ԿԻՐԱԿԻ 17 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

Ժամը 16էն 22

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի թատերասրահին մէջ

ԿԱՂԱՆԴԻ ԾԱՌԻ

Հանդէս

Ծնողաց Միութեան կողմէ պատրաստուած

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ տաքթիլօ մը, գրասենեակի աշխատանքներու համար : Դիմել անձամբ Յառաջին :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մինչեւ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 31, մեր այն բոլոր բաժանորդները որոնք առկախ հաշիւներ ունին, համապատասխան հաշուեցոյցեր պիտի ստանան եւ Յառաջի հաշիւին վրայ մանտա մը, դիւրացնելու համար իրենց վճարումները :

Բոլոր այն բաժանորդները որոնք չեն պատասխաներ մեր դիմումին, թերթ պիտի չստանան Յունուար 1էն սկսեալ :

Անգամ մը եւս շնորհակալութիւն կը յայտնենք բոլոր պարտաճանաչ բաժանորդներուն, որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացընեն Յառաջի վարչական գործը :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ՅԱՌԱՋԻ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Նոր շրջանի բացման գեղարուեստական ցերեկոյթը տեղի պիտի ունենայ Դեկտեմբեր 10ին, Մշակոյթի Տան մէջ, Կիրակի ժամը 16ին :

Նախագահի բացման խօսք՝ Մ. ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ :

Օրուան բանախօս՝ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Արտասանութիւն՝ Արա Գրիգորեան,

Երգ՝ Օր. Աստղիկ Քէօսէեան,

Ջութակ՝ Ս. Քաջեան :

Ներկաները պիտի հիւրասիրուին թէյով եւ կարկանդակով :

Մուտքը ազատ է :

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի «Ռոստոմ» խումբի կողմէ,

ԱԼՀԱՄՊՐԱՅԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 22էն մինչեւ լոյս :

Մասնակցութեամբ հանրածանօթ փողահար ՄԱՐՍԷԼ ՓԵՐԷՆԻ եւ իր նուագախումբին ու երգչուհի ՃԻԿԷԹ ԼԸՔԱՅԻ :

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆ
ԳԷՈՐԳ ՏԷՐՎԻՇԵԱՆ

Կը ներկայացնէ՝ Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ

ՇՈՂՈՔՈՐԹԸ

Կը մասնակցին՝ Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ, Տիկ. ՀԱՅԿՈՒՀԻ Լա Շասանեը — ԽՏԸՇԵԱՆ, Ն. ՊՇՏԻԿԵԱՆ, ԳՐԻԳՈՐ-ՎԱՀԱՆ, ԳԷՈՐԳ ՏԷՐՎԻՇԵԱՆ :

Երկուշաբթի Դեկտեմբեր 11ին, ժամը 20.45ին : Սալ Փօլ Ֆարալիֆ, 21 Րիւ Իվ Թուտիֆ :

Տոմսերը կը ծախուին սովորական գիներով Հրանդ Բալուեան գրատունը :

IMPORTANTE SOCIÉTÉ

Engage pour son service VENTE, Paris et Banlieue Sud. Mrs. 23 à 35 ans libre de suite. Nat. Fr. b. présentation. Après sélection, format. par nos soins. Ts. avant. sociaux salaire suivant qualification de 1000 à 1600 N.F. Ecrire avec Réf.+Photo à MARIAN, 90, Rue Damrémont, Paris 18e.

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբին կողմէ, Կիրակի, Դեկտեմբեր 17, կէսօրէ ետք ժամը 17ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

Գեղարուեստական բաժին :

Կը հրաւիրուին ընկերները, Նոր Սերունդի անդամները եւ երէց ու երիտասարդ համակիրներ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը, Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերով կը տօնէ՝

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Քաւէի սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 28ին, Հինգշաբթի օր :

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին կողմէ :

Դեկտեմբեր 16ին, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 9էն մինչեւ առաւօտեան 2, Վիէնի քաղաքապետարանի ընդարձակ սրահին մէջ :

Orchestre JO BERRUYER
et sa grande formation

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը :

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի ընկերները կը հրաւիրուին ընդհ. ժողովի, այս Շաբաթ գիշեր, սովորական հաւաքատեղին : Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը :

ՄԱՐՍԷՅԼ, Սեն Ժերոմ,— Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 21ին, նախորօք որոշուած հաւաքատեղին : Խիստ կարեւոր օրակարգ :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի, երեկոյեան ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Առնուվիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կառվարենց խումբի կողմէ

Այս Կիրակի, ժամը 15ին Սարսէլի քաղաքապետարանի սրահին մէջ :

Կը ներկայացուի ռուսական կեանքէ քաղուած՝

ԱՇԽԱՐՀԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ

Տրամ, 4 արար, 3 պատկեր :

Ղեկավարութեամբ Պ. ՇԻՇՄԱՆԵԱՆԻ

ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ.— Փորթ տը լա Շափելէն 268 թիւ, իջնել Սարսէլ, Փլաս Տիւ 11 Նովամպր, կամ շոգեկառք՝ Կառ տիւ Նորէն ժամը 13.45ին, եւ 15.10, իջնել Վիլիէ լը Պէլ, ուրէ առնել նոյն թիւ օթօպիւսը եւ իջնել նոյն տեղը :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Հայ-երաժշտութեան հինգերորդ սկաւառակը MC 20167

«Promenade en Arménie»

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՄԲ ԵՒ ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

(14 կտոր, 45 վայրկեան)

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ, ԽՄԲԵՐԳ, ՄԵՆԵՐԳ

խաղողաքաղ, Խնչոյքի պահ, Օրօր կանչեմ, Մանուկի երգ, Շորոր, Երեսիդ Մազերը սրմա կումանի, Հայոց գինին, Լեռնական պար, Լուսնակ գիշեր, Կապելայում, Պիւլպիւլը կու կանչէ, Սեւանայ ափին, Եարամօ :

Գեղարուեստական շքեղ եւ գունաւոր կողք, երգերու թարգմանութեամբ եւ բառերով միասին :

Ստանալու համար դիմել Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ,

14, Rue Petit, Paris 19 (BOT. 99-22)

կամ Եկեղեցւոյ գիւանատունը

Փնտռել նաեւ նախորդ սկաւառակները՝ 20103, 20136, 20157,, 20162,

եւ պատարագները Եկմալեան 20114, Կոմիտասեան 20150

Գաւառներու համար խնամուած ծրարով առաքում,

Contre Remboursement

Գին 30 Ն. Ֆ.

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԷԼՎԱ

ԼՈԳՈՒՄ

Սուսամ-ՀԷԼՎԱ

LE BOSPHORE MARQUE DEPOSÉE

ԹԱՀԻՆ

ՇԱՐՈՑ (ՌՈՃԻԿ)

ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA · CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE

SIÈGE SOCIAL

2, Rue Louis Astouin/Marseille (2ème)

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՎԱՃԱՌՔԸ

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 2էն, Կիրակի, իրիկուն Դեկտեմբեր 10

Բարեգործականի սրահներուն մէջ 11 Սքուար Ալպոնի, Մէթրօ Փասի

Այս տարի, յաւելեալ նոր բաժին մը՝

ՔՈՒՏ ՀԱՅԿԱԿԱՆ

Ուր պիտի ներկայացուին հայ արուեստագէտներու զանազան գործերը :

Նկարներ, մանրանկարչութիւն, Ատլաս Հայաստանի պատմութեան եւ աշխարհագրութեան, գրագէտներու կողմէ ստորագրուած գիրքեր, սալեր եւն. :

ՀՈՆ ԿԸ ԳՏՆԷՔ ՆԱԵՒ

Մարգրիտներ, գոհարեղէնի տուփեր, ձայն-պատկերասփիւռ, թրանզիսթօր, մոլէկ եւ կոկորդիլոս պայուսակներ, ճամբորդութեան պայուսակներ, թրուս, ժերզէ հագուստներ, փարֆէօն, նայլըն գուլպայ, գրամեքենայ, փիւլեր այր մարդոց եւ կիներու համար, այր մարդոց շապիկ, մետաքսէ փողկապ, ֆանթէզի գոհարեղէններ, սեղանի սպասներ, խաղալիքներ եւն. եւն. :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 7 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

JEUDI 7 DÉCEMBRE 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9273 — 37EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5074

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄՇՏԱԴԱԼԱՐ ԾԻԼԵՐ

Տակաւին չէ գրուած լրիւ պատմութիւնը այն ոճիրներուն, որոնք գործուեցան Հայաստանի մէջ բոլշեւիկեան իշխանութեանց կողմէ՝ ընդհանրապէս հայ ազգայնական – հայրենասէր տարրերու եւ մասնաւորապէս Դաշնակցականներու դէմ :

Այժմ, որ շնորհիւ Մոսկուայի ԻԲ. համագումարին, Սթալին – Բերիա – Մալենկով տխրահռչակ երրորդութեան անլուր ոճիրներուն ծալքերը մասամբ բացուեցան, կը յուսանք թէ չուտով ամբողջովին պիտի քակուի կծիկը եւ «արխիւ»ներուն մէջէն լոյս աշխարհ պիտի բերուին թաքուն պահուած բազմաթիւ ուրիշ գաղտնիքներ :

Հայաստանի խորհրդայնացումէն մինչեւ Փետրուար 18 երկուքուկէս ամսուան ընթացքին կարմիր բանակի զինուորներուն կողմէ գործուած զարհուրելի ոճիրները մանրամասնօրէն նկարագրուած են իրազեկ ականատեսներու կողմէ, որոնց մէջ կարեւոր թիւ մը կը կազմեն ոչ-դաշնակցականները :

Ամէնէն պերճախօս փաստերը տուած է յայտնի համայնավար գրող Բորեան, ռուսերէն լեզուով գրուած երկու ստուար հատորներու մէջ, հրատարակուած Մոսկուա :

Հակառակ Դաշնակցական կառավարութեան ներկայացուցիչներուն եւ Մոսկուայի լիազօր Լեգրանի միջեւ կնքուած համաձայնագրին, Գասեանի Յեղկոմը ձերբակալեց եւ բանտարկեց հազարաւոր դաշնակցական վարիչներ, շարքայիններ, պետական պաշտօնեաներ, ազգայնականներ, ձիւն – ձմեռ եղանակին, սառնամանիքի մէջէն հետիոտն երկրէն դուրս աքսորեց հայկական բանակի հարիւրաւոր սպաները, գլխաւորութեամբ սպարապետ Թովմաս Նազարբէկեանի :

Լենինն անգամ լսելով մեր մինուճարի գլխուն պատահածները, սաստեց Երեւանի «քան չեղած պապական» բոլշեւիկները, թելադրելով քիչ մը ջուր խառնել իրենց բարկ քացախին մէջ :

Սակայն ի զուր : Հալածանքը Դաշնակցականներու եւ ազգայնական, ազատամիտ տարրերու դէմ շարունակուեցաւ անխնայ : Ո՞վ կրցաւ հաշուել Սիպերիա աքսորուածներու, բանտերու մէջ մեռած կամ առանց դատ – դատաստանի գնդակահարուածներու թիւը :

Հանդիսաւոր յուղարկաւորական արարողութիւններով քանիցս թաղեցին Դաշնակցութիւնը, սակայն ամէն անգամ յարութիւն առաւ անիկա, Յիսուսին պէս :

Ուզեցին մեռցնել մարմինը, բայց չյաջողեցան՝ հակառակ Չեկայի անլուր չարչարանքներուն, որովհետեւ կենդանի էր ոգին, անմահ : Դաշնակցութեան գաղափարականը վարակած է երկրի մեր հայրենակիցները, որոնք չորս տասնեակ տարիներէ ի վեր տակաւին չեն կրցած մարսել բոլշեւիկեան խորդ վարդապետութիւնը :

Լսեցէ՛ք անգամ մը եւս Գ. Բաղդամեանցը, Խ. Հայաստանի Մինիստրների Սովետի (կառավարութիւն) առընթեր Պետական անվտանգութեան կոմիտէի նախագահը, որ Մոսկուայէն վերադարձին «պարտիական ակտիւի ռեսպուբլիկական ժողով»ին մէջ կ'ըսէր.

«Մեր ռեսպուբլիկայի կեանքում կայ եւս մի տարի, որը դժուար է մոռանալ, որը քիչ արցունք չբերեց ու քիչ վիշտ չպատճառեց մեր ժողովրդին. դա 1949 թուականն է, երբ անվտանգութեան օրգաններում բուն դրած յանցագործների նախաձեռնութեամբ եւ Սթալինի գիտութեամբ ու առաջադրանքով անհիմն կերպով ԱՔՍՈՐՈՒԵՑԻՆ ՄԵԾ ԹՈՒՈՎ ԱՆՄԵՂ ՄԱՐԴԻԿ, ՈՐՈՆՔ ՄԵՂԱԴՐՈՒՈՒՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ԿՌԻՒՆԵՐ ՔԱԹԱՆԿԱՅԻ ՄԷՋ

ԶՈՄՊԷ Կ'ԸՍԷ ԹԷ Ի ՀԱՐԿԻՆ ԹՈՒՆԱՒՈՐ ՆԵՏԵՐՈՎ ՊԻՏԻ ԿՌՈՒԻՆ

Երեքշաբթի օր, մինչ Զոմպէ Փարիզ կը գտնուէր, ծանր բախումներ ծայր կու տային Էլիզապէթվիլի մէջ, ՄԱԿի ուժերուն եւ Քաթանկացիներուն միջեւ :

Կը թուի թէ ՄԱԿի նոր քարտուղարը որոշած է յաջողիլ ուր իր նախորդը իր կեանքով վճարեց իր ձախողութիւնը : Արդարեւ Ու. Թան բազմաթիւ օդանաւերով յաւելեալ ուժեր ղրկեց եւ արտօնութիւն տուաւ Քոնկոյի ՄԱԿի ուժերուն որ իրենց զինեալ բովանդակ կարողութիւնը ի գործ դնեն անյապաղ վերջ տալու համար, Էլիզապէթվիլի կռիւներուն :

Ու. Թան ըսաւ նաեւ այս առթիւ թէ բոլոր միջոցները կրնան գործածել :

Կռիւները սկսան առտուն երբ ՄԱԿի ուժերը գործողութեանց ձեռնարկեցին Քաթանկացի ուժերուն դէմ որոնք ամէն միջոցով կը դիմադրեն : Տակաւին քանի մը օրուան զինամթերք ունին, բայց Փարիզի մէջ Մօյիզ Զոմպէ յայտարարեց թէ երբ զինամթերքը վերջանայ, կը շարունակեն կռուիլ թունաւոր նետերով մինչեւ վերջնական յաղթանակ :

Էլիզապէթվիլի մէջ կացութիւնը շատ ծանր էր եւ կէսօրէ ետք կը պարզուէր թէ Քաթանկացիները կացութեան տէրն են, բայց իրիկունը կ'ըսուէր թէ 39 մեռեալ կայ երկու կողմերէն : Եւրոպացիները խուճապի մատնուած էին եւ չէին գիտեր որ կողմը փախիլ, մանաւանդ Քաթանկացիներէն զատ, Պալուպաներու սարսափն ալ կայ :

Արտաքին նախարար Քիմպա կոչ մը ըրաւ ձայնասփիւռէն, ըսելով որ ամէն ոք պէտք է կռուի, «յարձակեցէ՛ք ՄԱԿի սաշուններուն վրայ» շեշտեց Քաթանկացի նախարարը :

Ներքին նախարարն ալ՝ Մունունկօ յայտարարութիւններ ըրաւ մամուլին «բոլորս ալ հոս ենք, եւ վճռած ենք պայքարիլ ու մեռնիլ : ՄԱԿը կրնայ գրաւել մեր քաղաքները : Կը մնան սակայն մեր գիւղերը եւ ծըմակը : Վայրենիներ ենք, այո՛, խափշիկ ենք, այո՛, ուրեմն մենք ալ վայրենիներու նման կը կռուինք : Այլեւս ո՛չ բանակցութիւն, ո՛չ զինադուլ : Քաթանկան Քաթանկացիներուն : Ինչ կ'ուզէ թող պատահի » :

Մունունկօ կ'ըսէ թէ ինչպէս ամէն ժողովուրդ իրենք ալ իրենց ճակատագիրը որոշելու իրաւունք ունին եւ այսօր բացէ ի բաց պատերազմական վիճակի մէջ են :

Նոյն առթիւ Զոմպէ կոչ մը ըրած է ազատ աշխարհին շեշտելով թէ հնդկական զօրքն է որ կրակ բացած է առաջին անգամ : Զոմպէ չէ վարանած ըսելու նաեւ թէ Քաթանկան պատրաստ է «գերագոյն զոհողութեան, զոհողութիւն մը որ ոչ ոքի պիտի ծառայէ եթէ ՄԱԿը յամառի այս յարձակման մէջ» :

× Պրիւսէլէն Փարիզ հասաւ Քոնկոյի կեդրոնական կառավարութեան (Լէօփոլտվիլ) Արտաքին նախարարը՝ Պոմպոքօ :

× Իւմանիթէ շատ դժգոհ է որ Ֆրանսա կը պաշտպանէ Զոմպէն եւ Պոպինեի (Փարիզեան արուարձան) թաղապետութիւնը հեռագիր մը ղրկած է Քուվ տը Միւրվիլի (Արտաքին նախարար) բողոքելով որ «Լումումպայի ոճրագործը Փարիզ կը գտնուի » :

ԷԻՆ ԻԲՐ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՊԱՐՏԻԱՅԻՆ ՊԱՏԿԱՆԵԼՈՒ ՄԷՋ : (Սով. Հայաստան, 15 Նոյ.) :

Ուրեմն խորհրդայնացումէն շուրջ երեսուն տարի վերջ ալ Դաշնակցութեան մղձաւանջը քունը կը փախցնէր Սթալինին եւ իր հայանուն մանկլաւիկներուն :

Դաշնակցութեան ցանած սերմերը պարարտ հողի վրայ են ինկած եւ մշտադալար ծիլեր կ'արձակեն :

ՀՐԱՆԴ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈՒՔՐԷՇԷՆ կը հաղորդուի թէ Ռումանիան ալ ապաստալինացման արշաւը սկսած է : Պաշտօնական զեկոյց մը կը դատապարտէ նաեւ Ալպանիան եւ անոր «հակալենինեան » քաղաքականութիւնը :

ՄԱԿ-ի ընդհ. քարտուղարը Ու. Թան Հունգարիա հրաւիրուած է : Ծանօթ է որ 1956ին ոչ ընդհ. քարտուղարը ոչ ալ քննիչ յանձնախումբը կրցան Փեշտա երթալ : Կը թուի թէ Հունգարիա կ'ուզէ բարելաւել իր յարաբերութիւնները արեւմուտքի հետ, արդարեւ առաջարկած է նաեւ Միացեալ Նահանգներուն որ ձեւ մը գտնուի կարգադրելու համար Կարդինալ Մինձէնթիի պարագան : Այս վերջինը Փեշտայի ամերիկեան դեսպանատունը ապաստանած է ծանօթ դէպքերէն ի վեր :

ԱՐՏԱՔԻՆ նախարար Քուվ տը Միւրվիլ Ֆրանսայի դիրքը պարզեց Ծերակոյտին առջեւ : Պերլինի առթիւ ըսաւ թէ ռուսական քաղաքականութեան նպատակն է չէզոքացնել կեդրոնական Եւրոպան եւ ջնջել տալ արեւմտեան զինակցութիւնները : Գահիրէի դէպքերուն առթիւ, նախարարը շեշտեց թէ քաղաքակրթուած երկիրները պէտք է վճռական ըլլան :

ՔԵՆԸՏԻ ընդունեցաւ կարդինալ Չիքոնեանին որ Վատիկանի «արտաքին նախարարն է : Կարգ մը շրջանակներ մեծ կարեւորութիւն կու տան այս ճամբորդութեան :

ՎՐԱՍՏԱՆԻ մէջ երկրաշարժ եղած է, Թիֆլիզի մէջ զգացուած է որ հողը շարժած է կիրակի գիշեր, գլխաւորաբար Ախլքալաքի շրջանը :

ԺՈՐԺ ԲԻՏՕ մամուլի ասուլիս մը տուաւ ուր շեշտեց թէ Ֆրանսական Ալժերիոյ պայքարը պիտի շարունակէ : Նախկին վարչապետը շեշտեց նաեւ թէ Գաղղիի Բանակը չէր կազմուեր եթէ 1958ի պայմանաւորութիւնները պահպանուէին :

ՔԱՍԸՄ ազատ արձակեց հինգ հոգի որոնք մահուան դատապարտուած էին, որովհետեւ փորձած էին զինք սպաննել 1959ին :

ՆԵՀՐՈՒ յայտարարեց Խորհրդարանին առջեւ թէ Չինաստան սպառնացած է Հնդկաստանի, որովհետեւ սահմանային տարակարծութիւնը չէ հարթուած :

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ, հակառակ իշխանութեանց ճնշումներուն, ուսանողները լուռ ցոյց մը կատարեցին Համալսարանին մէջ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ, Դեկտեմբեր վեցին հաւաքուեցաւ Գերագոյն Խորհուրդը որ պիտի վաւերացնէ զինուորական ծախքերուն յաւելումը : Կը սպասուի նաեւ որ Խրուշչեւ զեկուցում տայ արտաքին քաղաքականութեան շուրջ :

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Պերլինէն արեւմտեան Պերլին անցած է կառախումբ մը շշմեցնելով Արեւելեան կողմի ոստիկանները : Այս ցայտուն փախուստը շատոնց պատրաստուած էր եւ 25 հոգի, մէկ անգամէն եւ բացէ ի բաց արեւմուտք անցան :

ՓԱՐԻԶԻ մէջ Տըպրէ խորհրդային դեսպանը ընդունեցաւ, Պոնի մէջ ալ նոյնը ըրաւ Ատընաուըր :

ՖՐԱՆՔԵՒԹՈՒՆՈՒԶԵԱՆ խօսակցութիւնները Դեկտեմբեր ութին պիտի սկըսին, Հռոմի մէջ : Յոյս կայ որ Պիզերթի հարցը վերջնականապէս կարգադրուի :

ՏԸՊՐԷԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ ԵՏՔ

●

ՈՉ ՈՔ ԳՈՀ Է

Մամուլը եւ ընկերակցութիւնները լաւ ընդունելութիւն մը չըրին Նախարարապետին յայտարարութեանց, որոնց գըլխաւոր իմաստն այն էր թէ 1958էն ի վեր կառավարութեան քաղաքականութիւնը փոխուած չէր, թէ եկամուտներու բաշխումներու տարեկան քննութիւն կար եւ ի հարկին երբ գործադուլը չափը անցընէ կարելի էր աշխատանքը պարտադրել :

Առաջին հակազդեցութիւնները հրատարակուեցան մամուլին մէջ եւ նպաստաւոր չեն Տըպրէի : Փոփիւլէր, սխալ եւ անվայել կը գտնէ Տըպրէի ըսածը : «Ոչ մէկ բան բարելաւելու համար ընկերային կլիման կամ պակսեցնել աշխատաւոր դասակարգին դառնութիւնները : Իրենցմէ նոր զոհողութիւններ կ'ուզուի, կը թելադրուի որ ըլլան համբերատար եւ խելօք, մինչ1959էն ի վեր խստակեցութիւնը միայն խոնարհ դասերուն վրայ կշռեց որոնք աշխատելու ուժը ունէին միայն ապրելու համար : Որովհետեւ սխալ է, անվայել է նոյնիսկ, ըսել ինչպէս ըսաւ Պ. Տըպրէն որ ծախքերու եւ եկամուտներու արդար բաշխում մը եղած է» :

ԼԷ ՉԷՔՕ.— Տըպրէ խօսեցաւ վարդապետական տնտեսագէտի մը պէս : Եւ իր վարդապետութիւնը կ'օրինաւորուի պետութեան իրաւունքով : Տըպրէի համար կայ ուրեմն քաղաքականութիւնը : Ատոր համար որ Նախարարապետին խօսքերը մարդկային արձագանգ չէին կրնար ունենալ » :

ԼԻՊԵՐԱՍԻՈՆ.— Տըպրէ երկու նախադասութիւնով իր մտածումը ճշդեց, սահմանեց իր վարդապետութիւնը, որոշեց իր ընտրութիւնը.— «Մեր առաջին դժուարութեան անունն է՝ Ալժերիա եւ մեր առաջին պարտաւորութիւնը՝ Ազգային պաշտպանութիւն, հիւլէական ռումբ եւ հրթիռ : Մնացեալը, ուրեմն ուղեւորներու, կապիկներու ելեկտրականականպաշտօնեաներու ամսականները ... «տասներորդ պարտաւորութիւնն է » :

ՓԱՐԻ – ԺՈՒՐ.— Ելմտական ուղղափառութիւնը չի բաւեր :

ՖԻԿԱՌՕ.— Հասկնալի բանաձեւումով, Նախարարապետը պարզեց կառավարութեան վարդապետութիւնը որ մէկ սկըզբունքի մէջ է.— տնտես. լաւ քաղաքականութիւն մը. յառաջ կը բերէ ընկերային լաւ քաղաքականութիւն մը : Դասական վարդապետութիւնն է եւ ուրիշ չկայ ապահովելու համար բոլորին բարգաւաճումը եւ հաւաքական ճիգին պտուղներուն արդար բաշխումը :

ԻՒՄԱՆԻԹԷ.— Տըպրէ պատասխանեց մերժումով եւ սպառնալիքով :

ՔՈՄՊԱ.— Տըպրէ ըսաւ թէ ի՞նչ պէտք է ըլլայ արդիական պետութեան մը ընկերային պայմանագիրը :

Գալով ընկերակցութեանց, առաջին հակազդեցութիւնները բացասական են բայց քանի մը օրէն յայտնի կ'ըլլայ միայն իրենց տալիք գործնական հետեւանքը, Տըպրէի յայտարարութեանց :

Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը (Սէ Ժէ Թէ – համայնավար) Չորեքշաբթի պիտի քննէր Տըպրէի յայտարարութիւնը, բայց արդէն վերապահ է :

Բանուորական Ուժը (ԷՖ Օ – ընկերվարական) ընկերային հաւասարակշռութիւն. հաշուական հաւասարակշռութիւն չի նշանակեր կ'ըսէ :

Քրիստոնեաները (Սէ ԷՖ Թէ Սէ) կը գտնեն թէ պետութիւնը չի ճշդեր թէ ընկերային ինչ պայմանաւորութիւններ կը նախատեսէ :

"Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻՑ ԽՕՍՔ ԸՆԴ ԱՍՏՈՒԾՈՅ"

Նարեկացի նոր թարգմանիչ մը կտաւ, աւելի երիտասարդ, որ Ֆրանսերէնի վերածած է ամբողջ Նարեկը, — Հ. Իսահակ Քէչիչեան :

Միտք չունիմ քննութեան սեղանի վրայ դնելու այս աշխատանքը: Հ. Քէչիչեան անշուշտ կարդացած է Նարեկացիի գործին նուիրուած ամէն վերլուծում ու քննադատութիւն, բաղդատած նաեւ աշխարհաբար օրինակները՝ ի պէտս իր թարգմանութեան: Այսպէս է որ աչքէն չեն վրիպած նաեւ թէ Լիւք-Անդրէ Մարսէլ, նման ձեռնարկի մը մէջ, օգտագործած է Զօպանեանի հրատարակութիւնները՝ «առանց անուն յիշատակելու», թէեւ, երբ Ֆրանսացի թարգմանիչին կը վերագրէ «աստուածաբանական սխալներ», փոյթ չէ թէ վիճելի, կը մոռնայ, ինք ալ իր կարգին, անուն յիշատակել, — օրինակ՝ Հ. Մըլըրեանը, որ ... տէրն է կատարուած այդ դիտողութեան :

Միտք չունիմ, ըսի, գրաղելու Նարեկով եւ իր թարգմանիչներով(1) :

Ուրիշ է նպատակս :

Գիտէք թէ Նարեկացիի այս «աղօթքներուն» (2) ամէն մէկուն գլուխը դրուած է չատ ծանօթ տարազ մը, երկու մասէ բաղկացեալ. «Վերստին յաւելուած կրկին հեծութեան նորին հոկողի առ նոյն աղերս մաղթանաց բանի»(առաջին մաս), « ի խորոց սրտից խօսք ընդ Աստուծոյ » (երկրորդ մաս) :

Նարեկացի՞ն է դրած, սակայն: Ըստ Գալեան պատրիարքի՝ «ոչ էջէ իւրն» առաջին մասը, երկրորդը՝ այո(3), Տարազին այս երկրորդ մասն է, արդէն, որ կը մնայ վէճի առարկայ .

« Ի խորոց սրտի՞ց » թէ « ի խորոց սրտի » :

Առաջին աղօթերգութեան առաջին տողին վրայ եւս կ'երեւի նոյն բառը, ընդհանրապէս «սրտի» (4) :

Նալեան պատրիարք, ծանօթ տարազին մէջ, կ'ընդունի « ի խորոց սրտից», նոյնիսկ աղօթերգութեան առաջին տողին մէջ եւ՝ միշտ «սրտից»: Արդարեւ Հ. Գաբրիէլ Աւետիքեան կը վկայէ թէ կարգ մը ձեռագիրներու մէջ, առաջին տող, գրուած է «սրտից» :

Գարեգին պատրիարք, գրաբար եւ աշխարհաբար դէմ-յանդիման իր հրատարակութեան մէջ, բնագիր տարազը կ'առնէ «սրտից» ձեւով, իսկ առաջին տողին մէջ «սրտի»: Զարմանալին այն է որ խորագիրը, ըստ իր ընդունած բնագրին՝ «սրտից», աշխարհաբարի կը վերածէ «սրտի», ոչ թէ «սիրտերու» :

Այսպէս եւ բոլորը, Քասիմ, Թորգոմ պատրիարք, Մ. Խերանեան (Հայաստան) կը թարգմանեն .

Սրտի խորքէն ...

Եւ ահա նոր վէճ մը: Մեղքը Հ. Իսահակ Քէչիչեանի ճիտը: Խորագիր դրուած տարազին մէջ՝ խօսfը կը թարգմանէ fոլլոf, (տարազին առաջին մասին մէջ համաձայն կը մնայ աշխարհաբարի վերածողներուն) հետ .

Տիւ փոն տիւ fէօռ fոլլոf ավէf Տիէօ :
Ի խորոց սրտից խօսf ընդ Աստուծոյ :

« Խօսք » բառը, ոսկեդարեան ճաշակով, առաւելապէս կը գործածուի բայական ձեւի տակ, — գոյականը յարգի չէ, նոյնիսկ սակաւաթիւ գործածութեանց մէջ անգամ՝ միշտ չի համապատասխաներ բնագրին, (ապացոյց՝ բաղդատեցէք Սաղմոսներուն մէջ ցրուած օրինակները): Ֆրանսերէնը եւս կը նախընտրէ բայական ձեւը: Օտար թարգմանութեանց մէջ՝ Աստուածաշունչ Մատեանն ալ չի տար այդ բառը հոն ուր, հաղուադէպ, մեր Թարգմանիչ կը գործածէ «խօսք» բառը, եւ հոն ուր Եհովա կը խօսի «ընդ Մովսիսի» կամ «առ յՄովսէս»: Վասնզի fոլլոf կը նշանակէ «խօսել ընդ ումեք », այսինքն խօսակցիլ, — ըսել եւ լսել, որ թարգմանի՝ մէկ հոգի չէ խօսողը, այլ առնուազն երկու հոգի, դէմ առ դէմ նստած :

Արդ, Նարեկացի, որ թէեւ ոսկեդարեան չէ, չի խօսակցիր, այլ կը խօսի : Եւ իր «խօսքը» կ'անուանէ «բան», որ fոլլոf չէ: Շնորհալի, իր կարգին, գայթակղութիւն կը համարի խօսակցիլ .

Ընդ Աստուծոյ՝ դէմ յանդիման :

Գանք վէճին փուշին: Տարազին առաջին մասը, «ի խորոց սրտից» կարդալ(5) թէ « ի խորոց սրտի», (Նալեան պատրիարք ունի նաեւ «ի խորոց սրտէ» ձեւը), ոչինչ կը փոխուի իմաստի տեսակէտով, բայց անպայման կը տարբերի «սրտի խորքէն» թարգմանողներուն հասկացողութենէն :

« Ի խորոց սրտից» մակբայ մըն է, որու իմաստն է՝ աղերսագին, պաղատագին, սրտագին: Դիտել կուտամ թէ, երկրորդ աղօթերգութենէն սկսեալ, կը կրկնուի «աղերս մաղթանաց բանի» տարազը, համազօր «բան ի խորոց սրտից » տարազին :

Այս կարգի մակբայը կը կոչուի բարդ մակբայ, որու օրինակները չատ են մեր լեզուին մէջ: Նման մակբայ կարելի է կազմել «ամենայն» բառով,— «յամենայն սրտէ»: Բազմաթիւ օրինակներ՝ Աստուածաշունչ Մատեանին մէջ. «Եւ յուսացեալ իՏէր յամենայն սրտէ», այսինքն « ի խորոց սրտի» (Առ. Գ. 5): «Խոր» եւ «ամենայն» , հոլով առնելով գոյականին հետ, կը զօրացնեն ու կը սաստկացնեն իմաստը: «Ամենայն» մակբայ կը չինէ նաեւ ուրիշ ձեւով. « Զամենայն աւուրս », որ կը թարգմանուի միշտ: «Յամենայն աւուրս» ձեւը՝ հաղուադէպ :

×

Ինչ որ գրուեցաւ մինչեւ հոս, պատրուակ էր՝ խօսելու համար սիրտ բառին պատմութեան մասին: Այդ պատմութեամբ ճիշդ է թէ աւելի եւս կը պարզուի ու կը պատճառաբանուի «ի խորոց սրտից» տարազին բուն նշանակութիւնը :

Սիրտ բառը չատ է յեղյեղուած Աստուածաշունչ Մատեանի մէջ: Ուր բառին տրուած են այնպիսի արտառոց եւ ծիծաղաշարժ իմաստներ, որոնք կը դիմանան մինչեւ այսօր, թէեւ բերնի վարժութեանց մէջ կորսնցուցած են ինչ որ արտառոց է կամ ծիծաղելի՝ ստուգաբանութեամբ :

Օրինակ, հին մատենագրութեան մէջ սիրտ կը նշանակէր ... ստամոքս, ոչ երբեք կազմախօսական տեղի չփոթութեամբ: Այդպէս եւս մեր լեզուին մէջ եւ բազմաթիւ լեզուներու մէջ: Ֆրանսերէն փանս կը նշանակէ ստամոքս, կը նշանակէ նաեւ սիրտ. «Տը լա փանս վիէն լա տանս»: Ի՞նչ պիտի ըսէիք ինծի, եթէ փոխանակ ըսելու «ի խորոց սրտիս կը սիրեմ քեզ», ըսէի՝ «կը սիրեմ քեզ ի խորոց ... ստամոքսիս »:

Եւ սակայն «բանն ասանկ է»: Բանանք դարձեալ Աստուածաշունչ Մատեանը :

Հիւրերը առաւօտուն ճամբայ հանելէ առաջ՝ Իսրայէլացին կ'ըսէ . «Հաստատեա զսիրտ քո պատառով միով հացիւ » (Դատ. ԺԹ. 5): Այստեղ ստամոքս է սիրտ կոչուածը :

Աստուած կ'ըսէ Սողոմոնի, «Ահա ետու քեզ սիրտ իմաստուն եւ հանճարեղ» (Գ. Թագ. Գ. 12): Այստեղ գանկին մէջ դրուած ծանօթ գործարանին մասին է խօսքը :

Ըստ Պօղոսի՝ «սի՛րտը աչք» ունի (Եփ. Ա. 18): Ունի նաեւ «ականջ» ըստ Մակաբայեցւոց (Բ. Մակ. Ա. 4): Պօղոս կը խօսի նոյնիսկ «սրտի թլփատութեան » մասին (Հռովմ. Բ. 29):

Սիրտը «տեսիլ» եւս կը տեսնէ (Երեմ. ԻԳ. 16): Կը դարչի «յամենայն կերակրոց» (Սաղ. ՃԶ. 18): Մարդ կայ, «որոյ ոչ էջէ սիրտ» (Ովս. Է. 11): Երբ կը քննանայ Երգ երգոցին հեղինակը, «արթուն կայ» իր սիրտը՝ ինչպէս ամէն սիրտ (Երգ, Ե. 2), մինչդեռ ժողովողին սիրտը «ոչ ննջէ ի գիշերի» (Ժող. Բ. 23): Եւ դեռ սիրտեր կան «ապահ» (Սաղ. Ճ. 5), «անողորմ» (Գ. Մակ. Ե. 26) եւ «ոխակալ» (Գ. Մակ. Ա. 4):

Սրտին մէջ, վերջապէս, բնակութիւն հաստատած է սէրը: Սրտէն կը բխին քաջութիւնը, (ասկէ՝ առիւծ բառին համազօրը կը կազմուի սիրտ բառով եբրայերէն լեզուի մէջ), «սրտին տախտակներուն» վրայ կը դրոշմուի յիշողութիւնը (Երեմ. ԺԷ. 1), սրտին մէջ կը կուտակուի իմաստութիւնը (Ել. ԼԱ. 6): Շնորհալին անգամ, սակայն, կը գայթակղի՝ երբ սիրտը, արդի իմաստով առնուած, կը համարուի աւազան իմաստութեան .

Զի սիրտ յիմար անձն անարժան
Ոչ է տեղի իմաստութեան :

Ուրկէ՞ կուգան այս գաղափարները :

Միջերկրականի արեւելեան աւազանին չուրջ՝ սեմական ժողովուրդները, մասնաւորաբար Հին Եգիպտացիները, սիրտը կը համարէին կեդրոն ոգեկան ու կենսական ուժերու : Սիրտը փիլիսոփայական բառ մըն էր :

Հին Եգիպտացիներուն ըմբռնումով՝ սիրտը կեդրոնն էր ոչ միայն մարդկային մարմնոյն, այլեւ մարդուն բոլոր ֆիզիքական ու բարոյական կարողութեանց : Կեդրոնն էր մտածման եւ զգացողութեանց, ուստի զարմանալի չէ՝ եթէ ըզգացողութիւնը չփոթութիւն է ստեղծեր սիրտին եւ ստամոքսին միջեւ, իրարու մօտիկ եւս դրուած :

Եգիպտացիները երկու բառ ունէին սիրտ նշանակութեամբ — իպ եւ հեթ : Մինչեւ վերջ եգիպտական քաղաքակրթութեան՝ բնագրերու մէջ կը գործածուէին այս երկու բառերը: Կասկած չկայ թէ եգիպտական իպ, եբրայական և քաղդէական լէպ (արաբական լիւպ) բառերը, միշտ սիրտ նշանակութեամբ, ծնած են մէկ մօրմէ: Հեթ աւելի ուշ ծնած է, առաւելապէս կը գործածուի՝ նշանակելու համար մարդոց եւ կենդանիներու ֆիզիքական ծանօթ գործարանը, այն որ կը բաբախէ գիշեր եւ ցերեկ, (այդ պատճառով՝ Ֆրանսացի ժողովուրդը կ'անուանէ պաքան) :

Աղեքսանդր Պիանքոֆ, իպ բառին որոշութեամբ, կազմած է հին եգիպտական ասացուածքներու ժողովածու մը, որու մէջ գտայ աստուածաշնչական ասութեանց հետ նմանութեան բազմաթիւ վկայութիւններ : Կարելի է հաստափոր գիրք մը գրել՝ դէմ յանդիման բերելու համար եգիպտական եւ եբրայական բացատրութիւնները, որոնք կը հաստատեն թէ սիրտը, իպ կամ լէպ, կազմախօսական բառ մը չէ որ խորութիւն ունենայ, շրջագիծ կամ բովանդակութիւն: Կը ներկայացնէ ոգեկան էութիւն մը, աննիւթական եւ վերացական : Կեդրոն ցանկութեանց, մտածումներու, մէկ բառով՝ կենդանութեան: Ըստ Եգիպտացիներուն՝ սիրտը կրնայ ապրիլ մարմինէն անջատ, նոյնիսկ մահէն ետք, եւ յղի ձգել զայն ուտող կինը, (այս վկայութիւնը կ'առնեմ Երկու եղբայրներու պատմութենէն, հին գրականութիւն, զոր թարգմանած եւ հրատարակած եմ տարիներ առաջ): Եգիպտացիները «անչարժ սիրտով մարդը» կ'անուանեն մեռելը :

Երբայեցիք նոյն աւանդութիւնները առած են Եգիպտացիներէն, նաեւ Քաղդէացիներէն: Անոնց լէպ կոչածը, թէեւ սիրտ կը նշանակէ, բայց մեր գիտցած սիրտը չէ: Զի համապատասխաներ նաեւ յունարէն քարտիային, բայց թարգմանուած է քարտիա, սակայն չփոթութիւն ստեղծած ըլլալով՝ յոյն մեկնիչները բացատրական բառեր աւելցուցած են Աստուածաշունչ Մատեանի լուսանցքներուն վրայ, որոնք ետքէն «ներս առնուելով» աւելի եւս խրթին կամ անիմաստ դարձուցած են բնագիրը: Եբրայական աւանդական պատգամը (տես Բ. Օր. Զ. 5), որ կրկնուած է Մարկոսի Աւետարանին մէջ (ԺԲ. 30), աճած երկարած է այդ պատճառով: Վասնզի, կրկնենք, եբրայական սիրտը չի համապատասխաներ մեր ըմբռնումներուն: Երբ Եբրայեցին կ'ըսէ թէ «իր սրտին հետ է», կը նշանակէ մինակ է: Երբ «սրտէ ի սիրտ խօսեցաւ» կ'ըսէ (պէլէպ վալէպ, — Սաղ. ԺԲ. 3), բառացի՝ իր սիրտը խօսեցաւ միւս սրտին (կարծես երկու սիրտ ունենար), կը նշանակէ չըսաւ ինչ որ կը մտածէր(6) :

Եզրակացնելով՝ վերացական բառ մըն է սիրտը՝ ըստ եբրայական փիլիսոփայութեան: Այդ վերացական իմաստով տարբեր տոկացեր է, ու փոխանցուեր մեզի: «Սիրտս ո՞ւզէ» կ'ըսենք՝ ընդունելով տարբեր էութեան մը ներկայութիւնը մեր մէջ, — երկրորդ ես մը՝ այժմեան ըմբռնումով :

Այդ սիրտը, գործարան չէ, չունի կազմախօսական ձեւ, խորութիւն, շրջագիծ կամ պարունակ :

Այդ սիրտը, ըսենք՝ հոգին, ներքին կամ ծածուկ մարդը, սաստկացնելու համար իր արտայայտութիւնը՝ կ'առնէ «խոր» բառը, կը կապէ իրեն, կը վերածէ մակբայի : Եւ երբ կ'ըսենք « Ի խորոց սրտի» , պէտք չէ հասկնալ «սրտին խորքէն», — ո՞րն է սիրտին խորութիւնը, — այլ ընդունիլ սիրտ բառին պարփակած (ըստ հնոց) զգացման ամէնէն խոր, ամէնէն սաստիկ արտայայտութեամբ :

Ահա ինչ որ պարտ էր ապացուցանել :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(1) Ունիմ Նարեկի նուիրուած քննական աշխատութիւն մը, կիսաւարտ: Կարդացած եմ նաեւ դասախօսութիւն մը՝ «Նարեկացի եւ Պօտլէր»:

(2) Նարեկացի «բան» կ'անուանէ այս աղօթքները, բանաստեղծութիւն բառին առաջին վանկին իմաստով, ուրեմն աղօթերգութիւն :

(3) Քանի մը էջ անդին՝ ամբողջը կը վերագրէ Նարեկացիի :

(4) Հատուածը չլրացած՝ կը կարդանք. «Ելցէ ի խորոց աստի զգայութեանց խորհրդակիր սենեկիս ...»: Մե՞ղք գործած կ'ըլլամ, արդեօք, կարդալով կամ սրբագրելով. «ելցէ ի խորոց սրտի զգայութեանց ...»:

(5) Ժողովուրդը կ'արտասանէ «ի խորոց սրտիս»,— այս արտասանութի՞ւնն է արդեօք որ տուած է յոգնակի ձեւը: Ընդհակառակն, յոգնակի ձեւը աւելի կը զօրացնէ մակբայական նշանակութիւնը տալու տեսակէտը :

(6) Ասկէ՝ *տիփախոսի* տեսութիւնը, կրկնակ հոգիի վարդապետութիւնը: Այժմ՝ «ներքին անձը»: Ենթագիտակցականը: Յիսուսի աշակերտը «սրտին ծածուկ մարդը» կ'անուանէ այդ միւսը (Ա. Պետր. Գ. 4):

Սէն Գետի Գեղածիծաղ Ափին

ԿԱՐՄԻՐ ԳԻՆԻ ԵՒ "ՍԿՈՒՄՐԻ"Ի ՊՈՉԸ

Գրեց՝ ԵՆՈՎՔ ԼԱԶԻՆԵԱՆ

Թէեւ Ֆրանսացիներուն մէջ ընդունուած սովորութիւն էր խանձարուրէն՝ երախաներուն վարժեցնել գինի խմել, այնուհանդերձ՝ վարժարանիս տեսչութիւնը համակարծիք չէր գինի խմելու այդ անխտիր եւ համատարած սովորութեան :

Աշակերտներուս գինի կը տրուէր միայն մեծ տօներուն... Ծնունդին, Բարեկենդանին, Զատկին, Մեծաւոր Հօր անուան օրը, եւ բացառիկ առիթներով : Իւրաքանչիւր աշակերտ կը ստանար բաժակ մը կարմիր գինի: Կարմի՞ր ... այսինքն՝ անունով կարմիր :

Բնականաբար, առեւտրական պահանջներէ մղուած, մեծաքանակ գինեվաճառը՝ տակառները լեցնելու առեն որոշ չափով կը խարդախէր գինին: Մանրաքանակ խանութպանն ալ, իր խղճին համեմատ, քիչ մը ջուր կը խառնէր գինին չիչերու մէջ դնելէ առաջ: Մեր խոհարարապետն ալ, իր կարգին, անպայման կը մկրտէր գինին զայն սեղան հանելէ առաջ: Իսկ ամենավերջը, մենք ալ գինին կէսուկէս ջուրով կը խառնէինք որպէս գի չատ ըլլար :

Ու այսպիսով, Կանայի Հարսանիքի հրաչքին նման, սկզբնական մէկ չիչ Պորտոյի կարմիր զուտ գինին կ'ըլլար քսան չիչ « Շաթօ Փոնփատուր — Մուրատ » (Ափելլասիոն fոնթրոլէ) , բայց վարդագոյն գինի որ ամենայն ապահովութեամբ կարելի էր հրամցնել ծծկեր մանկիկի մը:

Ջրախառն գինի, կամ գինեխառն ջուր — ինչպէս կ'ուզէք կոչեցէք — ես վստահ եմ որ Գողթան Երգիչներն իսկ մեզմէ աւելի հաճոյքով չէին պարպեր իրենց գինիի թասերը :

Գինիով կամ առանց գինիի, մինչեւ այսօր՝ որեւէ տեղ — մէջն ըլլալով Պոլսոյ «Փանտէլի»ն, Փարիզի «Փուինիէ»ն եւ կամ Նիւ Եորքի «Ուալտորֆ — Աստորիան » — աւելի ախորժակով եւ հաճոյքով չեմ կերած որեւէ կերակուր քան մեր դպրոցին ճաչերը :

Թէպէտեւ հաճոյքով կը խմէինք երբ տային, բայց առ հասարակ գինի չէինք փնտռեր :

Ուրբաթ օրերը ձուկ կ'ուտէինք ... սովորաբար՝ տապկուած սկումբրի :

Եթէ հիմակուան ճաչակս այն ժամանակ ունեցած ըլլայի, սկումբրին հետ անպայման գինի պահանջած պիտի ըլլայի: Բայց այն ատենը՝ խելքս չէր հաս –

ներ եւ սկումբրին առանց գինիի՝ նոյնքան հաճոյքով կ'ուտէի։ Պարտ եմ խոստովանիլ որ այդ շրջանին՝ մտահոգութիւնս գինիի մասին չէր այլ սկումբրին պոչը ձեռք ձգել էր։

Ով որ սկումբրի մասին քիչ մը գաղափար ունի, գիտէ որ սկումբրին բաւական մեծ ձուկ է։ Այս հանգամանքը նկատի ունենալով, վարպետը իւրաքանչիւր սկումբրի կէսը կը կտրէր եւ կ'ըլլային երկու կտոր… մէկը՝ գլուխը, միւսը՝ պոչը։

Աշակերտութեան մէջ որքան վէճ, վիճաբանութիւն, անհամութիւն եւ կռիւ տեղի պիտի չունենար եթէ սկումբրի ձուկը բնաւ գլուխ չունենար եւ սոսր փոխարէն՝ երկու պոչ ունենար։ Թէեւ գիտակից ձուկ ուտողները — մասնաւորապէս Պոլսեցիները — կ'ըսեն թէ ձուկին ամենահամով մասը գլուխն է, բայց եւ այնպէս՝ աշակերտներուս համար բացայայտ կերպով ընդունուած էր որ ձուկի մը ուտելիք միակ մասը պոչն էր։

Եւ քանի որ սպասարկողները կը սկսէին բարձրագոյն դասարաններու սեղաններէն, մինչեւ կարգը հասնէր փոքրիկներուն՝ ափսէներուն մէջ միայն սկումբրի գլուխ մնացած կ'ըլլար։ Հարկ է՝ անարդար էր այս դրութիւնը բայց ասիկա բարձրագոյն դասարաններու աշակերտութեան մէկ առանձնաշնորհումն էր։ Ալ ի՞նչ հասկցար առաջին դասարանի աշակերտ ըլլալէդ եթէ ձուկի գլուխ պիտի ուտէիր։

Ընդվզելով, ցած դասարաններուն աշակերտները, երբեմն ամենեւին կը մերժէին ձուկ ուտել։ Ուրիշ անգամներ՝ յատուկ պատուիրակութիւն կը ղրկէին Տեսուչ եւ Մատակարար վարդապետներուն, գանգատելով այս անիրաւ դրութեան դէմ։

Երբեմն՝ պզտիկները մեծ աշակերտներուն կ'առաջարկէին որ, փոխն ի փոխ, շաբաթ մը մեծերը պոչ ուտէին, շաբաթ մը պզտիկները։

Բոլորովին ի զուր։ Ամէն ջանք անօգուտ էր եւ ապարդիւն։ Այդ անհաւասարութիւնը արմատացած սովորութիւն դարձած էր, չըսելու համար՝ աւանդութիւն։

Ես ալ, առաջին երկու տարիներս կանոնաւոր կերպով սկումբրի գլուխ կ'ուտէի, այնուհետեւ՝ մինչեւ աւարտելս սկումբրի պոչ կերայ։

(19 Շար.)

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՆԵՐԱՇՈՒԹԻՒՆ, Հայ Գրական Պատմութեան, գրեց Բ. Թաշեան։ Տպարան «Յուսաբեր», Գահիրէ 1961։ Հասցէ՝ Բ. Թաշեան, Պուաթ – Փոսթալ 868, Գահիրէ (Եգիպտոս), Ա. Մ. Հ.։

ՄԵԾ ԱՆԾԱՆՕԹԸ՝ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՉԻՆԱՍՏԱՆ

Ամերիկեան «Թայմ» շաբաթաթերթին մէկ ընդարձակ յօդուածէն քաղուած.—

Անցեալ շաբաթ, Համայնավար Չինաստան կը ներկայացնէր անկուշտ հսկայի մը պատկերը։ Մանչուրիոյ ձիւնապատ լեռներէն մինչեւ Եուննանի պամպուի անտառները, Կեդրոնական Ասիոյ սարալանջերէն մինչեւ Շանկհայի Նէոնափայլ պողոտաները՝ 700 միլիոն հոգիի մտահոգութեան եւ մտատանջութեան միակ նիւթն էր՝ ուտելիք։

Երկրին համայնավարացումէն ի վեր, ժողովուրդին պարտադրուած բարոյական եւ նիւթական զրկանքները արդէն անըմբռնելի կը թուէին։ Դարերէ ի վեր անօթի մնալու դատապարտուած ժողովուրդը առաւել եւս սեղմելու պարտադրուած էր իր գօտին։ Սակայն այնպէս կը թուի, թէ սննդանիւթերու չգոյութիւնն ու անօթութիւնը յուսահատական չափերու հասած են այլեւս։ Թիէն Ցինի ժողովուրդը գիշերուան կը սպասէ՝ դէպի դաշտերը գաղտնի արշաւանք կազմակերպելով տակաւին չհասած եգիպտացորենները կողոպտելու համար։ Քվանթունկ գիւղի բնակիչները առ այժմ կը գոհանան ծառերու կեղեւները ուտելով։ Մայրաքաղաք Փէքինի մէջ շաբաթներէ ի վեր կը սպասուէր ձուկերու առաքման մը։ Սակայն, օրերէ ի վեր խանութներուն առջեւ պոչ բռնող կիները երբ տեսան, թէ ձուկերը հոտած են, կատղած յարձակեցան համայնավար պատասխանատուին վրայ եւ ծեծեցին։

«Բարեւ» ըսելու փոխարէն, Չինացիք իրարու կը հարցնեն՝ «Ճաշ կերա՞ք»։ Ողջոյնի այս խօսքը դարձած է դառնութեան խորհրդանշան։

Մութը երբ կ'իջնէ, Փէքինի լայն պողոտաները կը թաղուին ստուերներու մէջ։ Ելեկտրական ուժի սակաւութեան պատճառաւ, տանը վրայ միայն մէկ փոքրիկ լապտեր կը վառի։ Երկու տարի առաջ, Բրիտանական իշխանութեան ներքեւ գտնուող Հոնկ Քոնկի Չինացի բնակիչները 870.000 ուտեստեղէնի ծրար ղրկած էին Չինաստան մնացած իրենց ազգականներուն։ Այս տարի, որպէս պատասխան Չինաստանէն եկած յուսահատական նամակներու, արդէն իսկ ուղարկած են ինը միլիոն ուտեստեղէնի ծրար։ Ամէն օր հարիւրաւոր նոր փախստականներ կը հասնին Հոնկ Քոնկ եւ Մաքաօ։ Ասոնք՝ տեղ հասնողներն են։ Փոխարէնը քանի՞ հազարաւորներ կը բռնուին կամ կը սպաննուին փախուստի ճամբուն վրայ։ Համայնավար իշխանութիւնները ամէն կերպ կ'աշխատին արգիլել իրենց բազուկներուն մէջ տակաւին ուժ ունեցող մանուկներուն, կիներուն եւ մարդոց փախուստը։ Երկրէն դուրս գալու արտօնութիւն կուտան միայն աշխատելու անկարող ծերերուն եւ հիւանդներուն՝ աւելորդ բեռէ մը ազատելու նկատումով։

Փախստականները ամէնէն յուսահատական գիծերով կուտան այսօրուան Չինաստանի պատկերը, մինչ պետական համայնավար քարոզչութիւնը, շարժանկարի ժապաւէններու խողովակով կը ներկայացնէ երջանիկ, գիրուկ երեխաներ, որոնք գիւղական մանկամսուրներու մէջ կը խաղան զուարթօրէն, ժպտուն լեռնականներ՝ որոնք ոչխարի իրենց հօտերը կ'արածեն լեռներուն վրայ, կայտառ բանուորներ, որոնք հազարաւոր ճամբաներ կը շինեն։ «Ցարդանքի արժանի» օտար հիւրեր շլացած կը դիտեն Փէքինի մէջ կազմակերպուած ժողովրդական եւ զինուորական տողանցքները։

Միջազգային գետնի վրայ, Համայնավար Չինաստան կ'ուզէ պաշտօնականացնել քարոզչական այս պատկերը։ ՄԱԿէն ներս, Համայնավար պետութիւններն ու կարգ մը չէզոք երկիրներ, կրկին կ'ուզեն սեղանի վրայ դնել Համայնավար Չինաստանի ճանաչման խնդիրը։ Մ. Նահանգները կը յուսան դարձեալ յետաձգել տալ որոշումը, բայց այլեւս չեն կրնար արգելք հանդիսանալ, որ Ընդհ. Ժողովին մէջ խօսուի այս մասին։

Մինչ այդ, Լաոսի եւ Հարաւային Վիէթնամի մէջ կազմակերպուած «Կէռիլլա»յական յաջող կռիւներու շնորհիւ, Համայնավար Չինաստան կը ձգտի իր հովանաւորութեան տակ առնել ամբողջ Հարաւ-Արեւելեան Ասիան՝ ի վնաս Մ. Նահանգներուն։

Բիրտ ու դաժան յարձակումով Թիպէթին տիրանալէ ետք, սահմանային անհամաձայնութիւններու տեղի կուտայ Հնդկաստանի հետ։ Ջիղ եւ համբերութիւն սպառող հարիւրաւոր մանր միջադէպերու շնորհիւ, Չինացիք այսօր տիրացած են արդէն 12.000 քառակուսի մղոն Հնդկական հողերու։

Միւս կողմէ, Փէքին կ'ուզէ նաեւ Մոսկուայի ձեռքէն խլել համայնավար աշխարհի գերագոյն ղեկավարութեան մենաշնորհը։ Փէքին կը պնդէ, որ Խրուշչեւի հակասթալինական քաղաքականութեամբ, Խ. Միութիւնը սկսած է դառնալ քաղքենի, հետեւաբար՝ իր մէջ մեռած է յեղափոխական ջիղը՝ մասնաւորաբար Արեւմուտքի հետ ունեցած իր յարաբերութեանց մէջ։ Համայնավար Չինաստան նոյնիսկ յայտարարեց վերջերս, թէ պիտի սկսի հիւլէական զէնքեր եւ ռումբեր պատրաստել։ Արեւմուտքի մէջ շատեր լուրջ կը նկատեն այս սպառնալիքը։

Չինաստանի հարցին մէջ, ահա այս է անհասկնալի եւ մեծագոյն հակասութիւնը.— Երկիր մը, որ կը ձգտի համաշխարհային ուժ դառնալ, ասպարէզ կը կարդայ թէ՛ Ուաշինկթընի եւ թէ՛ Մոսկուայի, սկսած է հիւլէական ռումբերու պատրաստութիւնը, բայց տակաւին անկարող է իր ժողովուրդը կերակրելու, այն աստիճան, որ անվարան կարելի է յայտարարել՝ 700 միլիոն Չինացիներ սովի մէջ են։

Այս հաստատումին լաւագոյն փաստը այն է, թէ Չինաստանի ղեկավարները, որոնք ցարդ կը յայտարարէին որ ժողովուրդը կուշտ է, գոհ է, երջանիկ է, այժմ այդ նոյն վստահութեամբ չեն համարձակիր խօսիլ։ Մաօ Ցէ Թունկ նոյնիսկ յայտնած է Ֆրանսացի նախկին նախարար Ֆրանսուա Միթըրանի՝ «Արեւմտեան թերթերը մեծ խորագիրներով ընդարձակ յօդուածներ կը նուիրեն Չինաստանի մէջ տիրող սովին»։ Բայց, պնդած է Մաօ, եղածը սով չէ, այլ՝ «սակաւութեան շրջան մը»։

Ճիշդ է, Չինաստանի ամբողջ պատմութիւնը եղած է «սակաւութեան երկար շրջան մը»։ Սակայն անցեալին մէջ Չինաստանի տեւական անօթութիւնը հետեւանք էր պատերազմներու, բնութեան չարիքներու, հողամշակութեան մասին տիրող տգիտութեան, մարդ էակը առողջ պահելու համար անհրաժեշտ եղող գիտ· տարրական գիտելիքներու անգիտութեան։ Մինչդեռ այսօր, Չինաստանի աւանդական անօթութիւնը հետեւանք է ընդարձակ ծրագրի մը գործադրութեան, եւ կը ծաւալի այնպիսի շրջանի մը մէջ, ուր երկիրը պատերազմի մէջ չէ, եւ կը տառապի այնպիսի վարչաձեւի մը տակ, որ խոստացած էր բնաջնջել ընկերային անարդարութիւններն ու տգիտութիւնը։

Համայնավար Չինաստանի գործադրել ուզած ծրագիրը հետեւեալն է.— Աշխարհի ամէնէն աղքատ երկիրը մէկ օրէն միւսը փոխել համաշխարհային կշիռք ունեցող արդիւնաբերական երկրի մը։ Այս փոփոխութիւնը, նոյնիսկ եթէ ամէնէն կարճ միջոցի մը մէջ յաջողի, անշուշտ կը կատարուի ի վնաս ժողովուրդին։ Աշխարհի ամէն կողմը, կառավարութիւններն կը զգուշանան իրենց ժողովուրդը յուսահատութեան ծայրագոյն աստիճանին մղելէ։ Վայրկեան մը կը հասնի, որ ամէնէն հլու ժողովուրդն իսկ կը պոռթկայ։ Բայց Մաօ Ցէ Թունկ հաւատացած է, որ ժողովուրդը պրկուած պահելը բնականոն վիճակ մըն է։ Անգամ մը նոյնիսկ բացատրած էր իր միտքը՝ հետեւեալ ձեւով. «Չինաստանի ժողովուրդը նախ՝ աղքատ է, երկրորդ՝ «պարապ» է։ Այս՝ կրնայ ժխտական երեւոյթ նկատուիլ, բայց խորքին մէջ շատ լաւ բան մըն է։ Ճերմակ, պարապ թուղթի թերթ մը իր վրայ որեւէ նշան չունենար, հետեւաբար կարելի կ'ըլլայ նորագոյն եւ ամէնէն գեղեցիկ բառերը արձանագրել անոր վրայ»։

Սկիզբէն ի վեր, Մաօ Ցէ Թունկի «նոր» եւ «գեղեցիկ» բառերը խտացուած են առաջնորդող երկու մտքերու մէջ. 1) Չինական Համայնավարութեան վեհութիւնը եւ 2) Արեւմուտքի չարամիտ նախանձը՝ զայն բնաջնջելու փափաքով։ Այսպէս՝ Մաօ, իր ժողովուրդին աղքատութիւնը կը սնուցանէ Արեւմուտքի վախով, եւ անօթութիւնը՝ Արեւմուտքի ատելութեամբ։

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (103)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

— Մտիկ ըրէք, Առաքել էֆէնտի, ես գիտեմ թէ դուք ճարպիկ էք։ Դուք երկրին ու կառավարութեան ծառայած էք, դուք միանգամայն մեր շահերը նկատի առնելով գործած էք այս տասը տարուան մէջ։ Բայց պարագայ մը կայ, ըսել կ'ուզեմ թէ կրնայ ըլլալ որ անգիտակից էք ներկայ կացութեան։

— Ե՞ս, ընդհատեց Առաքել էֆէնտին։

— Այո, դուք։

— Ամենեւին։ Իմ աչքերուս առջեւէն բան մը չանցնիր։ Ձեզ գովեր գիս, բայց կը հաւատամ թէ եթէ Կ. Պոլիս ըլլայի, հիմակ մեծ մարդ մըն էի։

Վալի փաշա կարծես թէ այս վերջին խօսքերը չլսելու զարկաւ, ուստի խօսքը կտրելով հարցուց։

— Ի՞նչ եղաւ Վազգէն։

— Բանտարկուած է։

— Գիտեմ թէ բանտարկուած է։ Բայց խոստովանութի՞ւնը…

— Դեռ խոստովանած չէ։ Հարցաքննիչ դատաւորը կ'ըսէ թէ «անդրդուելի կամք մը ու արտակարգ համբերութիւն մը ունի»։

— Կը հաւատա՞ք թէ բռնի միջոցները պիտի կրնան ազդել անոր անդրդուելի կամքին վրայ։

— Ինչո՞ւ չէ։

— Խիստ լաւ, եթէ կարելի է, անձամբ քննելու գացէք զինքը։ Եւ որպէսզի չկարենան ճանչնալ թէ դուք Հայ մըն էք, փոխանակ բանտին մէջ կատարելու հարցաքննութիւնը, պաշտօնատունը կը դնեմ ձեր տրամադրութեան ներքեւ։ Կ'ընդունի՞ք։

Առաքել էֆէնտին, որ չէր սպասեր ասանկ առաջարկութեան մը, կեցած տեղը կարծես թէ արձան մը կտրեցաւ ու ջանաց ինքզինքը զսպելու։

Օհ, վալի փաշայի տուած պաշտօնը ծանր կուգար իրեն, որովհետեւ կանացի վսեմ ձայն մը իր ականջին ըսած էր։

— «Գնա, դաւաճան, բայց ձեռքերդ լուա»։

— Ձե՞ք պատասխաներ, շարունակեց վալի փաշա։ Արդեօք չէք համարձակիր։ Արդեօք կը վախնաք յանձն առնելու։

Վախնալու բան մը չկայ, փաշա էֆէնտի… Թոթովեց Առաքել էֆէնտին՝ խղդելով իր հոգւոյն ճիչը։

— Ուրեմն պիտի ընդունի՞ք։

— Պիտի ընդունիմ…

— Աղէկ, առէք այս երկու ոսկին, երբ ուզածիս պէս կատարէք ձեր հարցաքննութիւնը, պիտի ստանաք կլորիկ գումար մը զոր իմ կողմէս պիտի նուիրեմ։

Առաքել էֆէնտին դողդղալով ձեռքը երկնցուց ու ընդունեցաւվալիփաշայէտրուած երկու ոսկին եւ նայեցաւ անոր վրայ շունի մը պէս՝ որ իր տիրոջմէն ոսկոր կտոր մը կը ստանայ։

— Վաղը սպասեմ ձեզի… վրայ բերաւ վալին՝ վստահաբար։

— Ձեր վսեմութեան հրամանն ըլլայ… շեշտեց Առաքել էֆէնտին ու մեկնեցաւ բէմէնլահ մը ընելով։

Դուրսը գեղեցիկ օդ մը կար։ Կէս օրը երկու ժամ անցած էր։ Այգեստանի լայն ու մաքուր փողոցներէն անցնելով ուղղակի կառավարութեան պաշտօնատունը մտաւ։ Հոն յայտնեց թէ վալի փաշայի հրամանով հարցաքննիչ կարգուած էր Կեմ գեղի ուսուցչին ու Պարսկաստանէն եկած Վազգէն անուն երիտասարդի մը վրայ…։ Յետոյ պաշտօնատունէն վերադառնալով իր տունը։

Օրը մթնած էր, գիշերը կը մօտենար։

Առաքել էֆէնտին, առանց սպասելու, առանց իր խղճին ձայնը լսելու, սենեակներէն մին առանձնացաւ ու կառավարութենէն ստացած զինուորական զգեստը հագաւ, սուրը կախեց ու Համիտիէ ֆէսը դրաւ։

Գիշերուան ժամը երկուքին կառավարութեան պաշտօնատան մէջ կանաչ սեղանի մը քով, միմինակ նստած՝ սպասեց։

Քառորդի մը չափ սպասելէ ետքը, կաշիէ ծածկոցով դուռը բացուեցաւ ու անվեհեր մարդ մը ներս մտաւ։

Այս մարդը Կեմ գեղին բանտարկուած ուսուցիչն էր։

Առաքել էֆէնտին պահ մը այդ յաղթ ու հսկայ կազմուածք ունեցող բանտարկեալին վրայ նայեցաւ ու ձայնը կեղծելով՝ հարցուց.

— Քանի՞ օր է որ բանտարկուած էք։

— Ամիսէն աւելի. պատասխանեց ուսուցիչը։

— Ինչո՞ւ համար ճշմարտութիւնը չէք խոստովանիր որ ազատ արձակուիք։

— Իմ գիտցածներս խոստովանած եմ։

— Բայց չինծու են խոստովանութիւններդ։

— Ուրիշ ի՞նչ կը պահանջուի ինծմէ։

— Ձեզմէ կը պահանջուի որ Պարսկաստանէն եկած երիտասարդին ո՛վ ըլլալը խոստովանիք։

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԵՒ ՇԻՐԻՄՆԵՐՈՒ ԱՅՑ

Ողբացեալ ԸՆԿ. ԳԵՐԱՍԻՄ ԲԱԼԱՅԵԱՆԻ մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի եկեղեցիին մէջ, այս Կիրակի, յաւարտ պատարագի:

Կէս օրէ յետոյ ժամը 3ին, Թիյէի գերեզմանատան այց, ընկերներ Գ. Բալայեանի, Ջամալեանի, Բաքաշայի, Գ. Սարգիսբէկեանի, Օհան Կարոյի եւ Պերճուհի Բարսեղեանի շիրիմներուն:

Հաւաքուիլ ժամը 3ին, գլխաւոր մուտքին առջեւ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Վասիկ Տէր-Դաւթեան եւ զաւակները, Տոքթ. եւ Տիկին Ռուբէն Տէր-Դաւթեան եւ զաւակը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ՍԱԹԵՆԻԿ ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ, Շավիլի Ս. Գրիգոր-Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10·30ին: (Ռիւ տէ 3 Շանթիէ):

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

×

Այրի Տիկին Թագուհի Վարպետեան, Տէր եւ Տիկին Զաւէն Վարպետեան, Տէր եւ Տիկին Պարոյր Վարպետեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արամ Աչըգեօզեան եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց զաւկին, եղբօր զաւկին, եղբօր, քրոջ, քեռայրին եւ ազգականին՝ ԺԻՐԱՅՐ ՎԱՐՊԵՏԵԱՆԻ մահուան քառասունքին առթիւ, այս Կիրակի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, յետ պատարագի:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ուզուն-Պօղոսեան ընտանիքը (Սէն Ժերմէն) քսան Ն. Ֆ. կը նուիրէ Մոնմօրանսիի հանգստեան տան, Մակարոս Նաքաշեանի մահուան առթիւ: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

17 Դեկտեմբեր, Կիրակի օր
վարժարանին մէջ

ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Պորտոյի Մուրատ խումբի կողմէ, ի նպաստ Հայ Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին:

Այս Կիրակի ժամը 15·30ին Արլաք-Սոլֆերինոյի սրահը, 235 Րիւ Մունէյտա:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, խմբերգ, արտասանութիւն, մեներգ եւ անակնկալներ:

Երիտասարդներու կողմէ կը ներկայացուի զաւեշտ մը՝

ՍԵ՞Ւ ԹԷ ՃԵՐՄԱԿ

Մուտք՝ 1 Ն. Ֆ.:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ տաքթիլօ մը, գրասենեակի աշխատանքներու համար: Դիմել անձամբ Յառաջին:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Նոր շրջանի բացման գեղարուեստական ցերեկոյթը տեղի պիտի ունենայ Դեկտեմբեր 10ին, Մշակոյթի Տան մէջ, Կիրակի ժամը 16ին:

Նախագահի բացման խօսք՝ Մ. ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ:

Օրուան բանախօս՝ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Արտասանութիւն՝ Արա Գրիգորեան,
Երգ՝ Օր. Աստղիկ Քէօսէեան,
Ջութակ՝ Ս. Քաջեան:

Ներկաները պիտի հիւրասիրուին թէյով եւ կարկանդակով:

Մուտքը ազատ է:

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սեբաստիոյ Մարսէյլի «Ռոստոմ» խումբի կողմէ,

ԱԼՀԱՄՊՐԱՅԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 22էն մինչեւ լոյս:

Մասնակցութեամբ հանրածանօթ փողհար ՄԱՐՍԷԼ ՓԵՐԷՆԻ եւ իր նուագախումբին ու երգչուհի ՀԻՒԿԷԹ ԼԸՔԱՅԻ:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Լիոնի Նոր Սերունդի կողմէ: Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3էն մինչեւ ուշ գիշեր, էթուալի սրահին մէջ 1 Քուռ Կամպէթա, (Փըլաս տիւ Փօն):

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, հաճելի անակնկալներ եւ առատ կեր ու խում: Սիրով կը հրաւիրուին ծնողները:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի շրջանի տարեկան ցերեկոյթը,
ԿԻՐԱԿԻ, 4 ՄԱՐՏ, 1962

կէսօրէ վերջ ժամը 14·30ին, Սալ տը լա Շիմի:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ՊԱՐՏԻԶԱԿԸ ԽԱՏՈՒՏԻԿ

Յաւելուածաբար՝ ՄԱՆՈՒՇԱԿ ԵՒ ԻՐ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐԸ:

500 էջ

13 Hors-Texte

Հասոյթը Փարիզի եկեղեցւոյ կըրթական մարմնին:

Գին 12 Ն. Ֆ.

Թղթատարի ծախքով 13·40 Ն. Ֆ.

Արտասահման 4 տոլար:

Դիմել՝

Յառաջին

Հայ գրավաճառներուն

Փարիզի եկեղեցին կամ Տպարան

ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբին կողմէ, Կիրակի, Դեկտեմբեր 17, կէսօրէ ետք ժամը 17ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

Գեղարուեստական բաժին:

Կը հրաւիրուին ընկերները, Նոր Սերունդի անդամները եւ երէց ու երիտասարդ համակիրներ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը, Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերով կը տօնէ՝

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Քատէի սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 28-ին, Հինգշաբթի օր:

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին կողմէ:

Դեկտեմբեր 16ին, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 9էն մինչեւ առաւօտեան 2, Վիէնի քաղաքապետարանի ընդարձակ սրահին մէջ:

Orchestre JO BERRUYER
et sa grande formation

ԿԻՐԱԿԻ 17 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

ժամը 16էն 22

Սամուէլ Մուրատեան
վարժարանի թատրասրահին մէջ

ԿԱՂԱՆԴԻ ԾԱՌԻ

Հանդէս

Ծնողաց Միութեան կողմէ
պատրաստուած

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

—o—

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի ընկերները կը հրաւիրուին ընդհ. ժողովի, այս Շաբաթ գիշեր, սովորական հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Սէն Ժերոմ,— Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 21ին, նախորոք որոշուած հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի, երեկոյեան ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արզութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21-ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Շրջ. վարչութիւնը միջ-մասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի շրջանի մասնաճիւղերու ընկերուհիները, այս Երկուշաբթի, ժամը 15ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Առնուվիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կառվարենց խումբի կողմէ

Այս Կիրակի, ժամը 15ին Սարսէլի քաղաքապետարանի սրահին մէջ:

Կը ներկայացուի ռուսական կեանքէ քաղուած՝

ԱՇԽԱՐՀԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ

Դրամ, 4 արար, 3 պատկեր:

Ղեկավարութեամբ Պ. ՇԻՇՄԱՆԵԱՆի

ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ. — Փորթ տը լա Շափելէն 268 թիւ, իջնել Սարսէլ, Փլաս Տիւ 11 Նովամպր, կամ շոգեկառք՝ Կառ տիւ Նորէն ժամը 13·45ին, եւ 15·10, իջնել Վիլիէ լը Պէլ, ուրկէ առնել նոյն թիւ օթօպիւսը եւ իջնել նոյն տեղը:

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆ

ԳԷՈՐԳ ՏԷՐՎԻՇԵԱՆ

կը ներկայացնէ՝ Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆի

ՇՈՂՈՔՈՐԹԸ

Կը մասնակցին Ա. Գմբէթեան, Տիկ. Հայկուհի Լա Շասաներ, Խտըշեան, Ն. Պշտիկեան, Գրիգոր Վահան, Գէորգ Տէրվիշեան:

Այս Երկուշաբթի ժամը 20·45ին, Սալ Փօլ Ֆարալիք, 21 Րիւ Իվ Թուտէք:

Տոմսերը կը ծախուին սովորական գիներով, Հրանդ Բալուեան գրատունը, 43 Րիւ Ռիշէ:

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՎԱՃԱՌՔԸ

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 2էն, Կիրակի, իրիկուն Դեկտեմբեր 10

Բարեգործականի սրահներուն մէջ 11 Սքուար Ալպօնի, Մէթրօ Փասի

Այս տարի, յաւելեալ նոր բաժին մը՝

ԶՈՒՏ ՀԱՅԿԱԿԱՆ

Ուր պիտի ներկայացուին հայ արուեստագէտներու զանազան գործերը:

Նկարներ, մանրանկարչութիւն, Ատլաս Հայաստանի պատմութեան եւ աշխարհագրութեան, գրագէտներու կողմէ ստորագրուած գիրքեր, սալեր եւն.:

ՀՈՆ ԿԸ ԳՏՆԷՔ ՆԱԵՒ

Մարգրիտներ, գոհարեղէնի տուփեր, ձայն-պատկերասփիւռ, թրանզիսթօր, մողէգ եւ կոկորդիլոս պայուսակներ, ճամբորդութեան պայուսակներ, թրուս, ժերզէ հագուստներ, փարֆիւմ, նայլըն գուլպայ, գրամեքենայ, փիւլեր այր մարդոց եւ կիներու համար, այր մարդոց շապիկ, մետաքսէ փողկապ, ֆանթէզի գոհարեղէններ, սեղանի սպասներ, խաղալիքներ եւն. եւն.:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 8 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

VENDREDI 8 DÉCEMBRE 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9274 — 37EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5075

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ ՊԱՏՆԷՇԻ ՎՐԱՅ

Հրապարակ ելած է արդէն 1962ի Գոյամարտ Օրացոյցը, հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի շրջանի:

Առաջին անգամ 1929ին է, որ հրատարակուեցաւ այս Օրացոյցը, Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան կողմէ, որ այդ օրերուն — եւ անկէ վերջ ալ երկար տարիներ — Մարսիլիոյ մէջ ունէր իր սեփական ակումբը,— մկրտուած նահատակ Յարութիւն Շահրիկեանի անունով. — ինչպէս նաեւ հայերէն գիքերու հարուստ Գրադարան մը:

Որբերու սերունդին հայրենասէր տղաքն էին այս Միութեան հիմնադիրները: Անոնց նախաձեռնութեամբ լոյս ընծայուած օրացոյցը հազարաւոր օրինակներով կը տարածուէր ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, մինչեւ համաշխարհային երկրորդ պատերազմը, երբ ամէն ինչ տակնուվրայ եղաւ:

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը 1945ին յաջորդեց Պատանեկան Միութեան, աւելի լայն ստորիճանի վրայ, ընդգրկելով այս երկրի բոլոր հայաշատ քաղաքները:

Մարսիլիոյ մասնաճիւղը, որ առաջին օրէն իսկ փայլեցաւ եւ ներկայիս իր եռանդուն գործունէութեամբ աչքի կը զարնէ, ժառանգեց «Գոյամարտ Օրացոյց»ը: Ու հաւատարիմ աւանդութեան, ամէն տարի այս եղանակին կը հրատարակէ զայն, վերին հսկողութեամբ ընկ. Յակոբ Պալիկեանի: Տպագրիչ Զաւէն կարելի խնամքը կը տանի՝ ներկայանալի դարձնելու համար զայն:

Օրացոյցը պատկերազարդ է, գունաւոր կողքով, ինչպէս նախորդ տարիները: Ազգային գործիչներ, յեղափոխական դէմքեր կը զարդարեն անոր բոլոր էջերը:

Նոր Սերունդը սահմանափակած չէ իր գործունէութեան դաշտը: Իր գլխաւոր նպատակն է այս հիւրընկալ երկրին մէջ ծնող ու հասակ նետող հայորդիներուն ճանչցնել եւ սիրցնել մեր ազգը, անոնց սորվեցնել մեր լեզուն ու պատմութիւնը:

Այս ուղղութեամբ իր կատարած աշխատանքներն ու ճիգերը արժանի են ամէն գովեստի:

Տարեկան ճամբարն ու փառատօնը աւանդական են դարձած արդէն:

Հայերէնի դասընթացքներն ու հայագիտական դասախօսութիւնները մաս կը կազմեն իր ծրագրին:

Կարգ մը մասնաճիւղեր ունին նաեւ իրենց թատերախումբը, ինչպէս Առնուվիլ: Առնուվիլ – Սարսէլ եւ Առնուվիլ լէ Կոնէսի Գ. Կառվարենց թատերախումբը իր վրայ խօսեցնել տուաւ անցեալ տարի, կազմակերպելով Վարդանանցը, զոր ներկայացուց Փարիզ, Լիոն եւ այլուր:

Թատերախումբը, որ կը բաղկանայ 15 երկսեռ անդամներէ, այս Կիրակի Սարսէլի մէջ կը ներկայացնէ Աշխարհի Դատաստանը:

Ամէն քաջալերանքի արժանի են մեր եռանդաւոր տղաքն ու աղջիկները, որոնք մեծ զոհողութիւններու գնով. կը պահեն հայկական թատերախումբ մը, հայրենանուէրաբար:

Իրենց օրինակը վարակիչ պէտք է դառնայ միւս մասնաճիւղերուն համար եւս: Գիտենք, որ զանազան շրջաններու մէջ ալ փորձեր կ՚ըլլան ներկայացումներ սարքելու համար, երէց ընկերներու ղեկավարութեան տակ, սակայն մնայուն թատերախումբեր չկայ: Ժամանակին ունէր Շանթ Թատերախումբը, որուն ձայնը չի լսուիր այլեւս:

Պատնէշի վրայ է միշտ Հ. Յ. Դ. սերունդը:

Քիչ մը աւելի եռանդ, սիրելի Նոր Սերնդականնե՛ր:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱԹԱՆԿԱՅԻ ԿՌԻՒՆԵՐԸ ՍԱՍՏԿԱՑԱՆ

—o—

ԶՈՀԵՐՈՒ ԹԻՒԸ ԿԸ ԲԱՐՁՐԱՆԱՅ

Մինչ կռիւները կը սաստկանան Էլիզապէթվիլի մէջ, Քաթանկայի Արտ. նախարարը նոր սպառնալիքներ ըրաւ եւ շեշտեց թէ ի հարկին «այրած հողի» քաղաքականութիւն մը պիտի վարեն:

Չոմպա հաստատեց նաեւ ինչ որ կ՚ըսուէր, թէ կեդրոնական կառավարութեան ուժերը (Քոնկոյի Ազգ. Բանակ) միասնաբար կը գործեն ՄԱԿի ուժերուն հետ, աւելցուց թէ պիտի ստիպուի հսկողութեան տակ առնել Միացեալ Նահանգներու հիւպատոսը իր եւ իր երկրին բռնած դիրքին պատճառաւ: Նոյն ուղղութեամբ խօսեցաւ Չոմպէ, Փարիզէն մեկնելէ առաջ: «Պէտք է դատապարտուի Միացեալ Նահանգներու դիրքը: Անոնք օդանաւեր տրամադրեցին ՄԱԿի կիներ եւ երախաներ ջարդելու համար: Պէտք է դատապարտել այս Ամերիկացիները, որոնք կը յաւակնին թէ պայքարին գլուխն են ժողովրդավարութեան պաշտպանութեան համար: Ամերիկացիները կը սիրեն ըսպաննել պզտիկ խափշիկները: Ամէն բան ըրինք դէմ դնելու համար համայնավարութեան, փրկեցինք Քաթանկան Քոնկոյի միւս մասերու քաոսէն: Մեր տնտեսութիւնը եղածին պէս կեցած է: Յաջողեցանք «բազմացեղային» համայնք մը ստեղծել որ համերաշխութեան մէջ կ՚ապրի: Կը թուի թէ հոն է մեր սխալը եթէ Լումումպայի քաղաքականութիւնը վարէինք, հաւանաբար ՄԱԿը մեր վրայ յարձակած չէր ըլլար»:

Չոմպէ հաղորդեց նաեւ իր Արտաքին նախարարին՝ Քիմպայի այն կոչը զոր ղրկած են ափրիկեան պետութեանց ղեկավարներուն ինչպէս նաեւ Զօր. տը Կոլի, Էլիզապէթ Թագուհիին, Ատընաուըրին, Ֆրանքոյի, Սալազարի, Կրոնքիի, Քենըտիի: Ռոտեզիոյ եւ Նիասալանտի վարչապետին եւ Հարաւային Ափրիկէի նախագահ՝ Վերվէօրտի: Այս կոչով, Քաթանկա վերոյիշեալներուն ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ ՄԱԿի ստեղծած կացութեան վրայ եւ Ամերիկայի որոշումին որ օդանաւեր դրած է ՄԱԿի տրամադրութեան տակ որ ռմբակոծեն քաթանգի խաղաղ բնակչութիւնը, «այս կացութեան իսկ որուն հետեւանքները շատ ծանրակշիռ են, ձեր միջամտութիւնը կը խնդրենք որպէսզի արգելք դրուի նման կոտորածի մը եւ քաթանգի ժողովուրդին բանբերը կը դառնայ (Քաթանկայի կառավարութիւնը) վերահաստատելու համար դիմադրութեան իր որոշումը մինչեւ մահ ՄԱԿի եւ ամերիկեան բանակի այս անմարդկային յարձակումին դէմ», կը շեշտէ կոչը:

Քաթանկայի մէջ կացութիւնը եղերական է եւ դիմում եղած էր Միջազգային Կարմիր Խաչին որ զինադուլ մը պարտադրէ թոյլ տալու համար վիրաւորներու եւ մեռեալներու փոխադրութիւնը:

Կարմիր Խաչի բարձրաստիճան պաշտօնեայ մը՝ Վան Ռօյ յայտարարած է թէ 2 երախաներ սպաննուած են եւ 14 կիներ վիրաւորուած երբ ՄԱԿի մէկ ձեռնարկումը զարկած է կառքի մը որ կիներ եւ երախաներ կը հեռացնէր:

× Չոմպէ չի կրնար Պրազիլ Երթալ ինչպէս կը փափաքէր, Արտաքին Նախարարութիւնը յայտարարեց թէ փերռոնա նոն կռաթա է: (Ամբաղձալի անձնաւորութիւն:

ՎՐԻՊԱԿ.— Երէկուան խմբագրականին մէջ, ինչպէս մեր ընթերցողներն ալ ինքնաբերաբար ճշդած են, վերէն՝ 6րդ պարբերութեան, երրորդ տողը կարդալ՝ «քան զՊաւղն պապական»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՊԸ չուզեր ամուսնացնել Սպանիոյ գահաժառանգը եւ Յունաստանի իշխանուհին: Կը թուի թէ ասոնց ամուսնութեան բոլոր դժուարութիւնները հարթուած չեն: Արդէն Յոյները դժգոհ են որ Սոֆի իշխանուհին Կաթողիկէ պիտի ըլլայ, Խորհրդարանը կը մերժէ «օժիտը», հիմա ալ Պապը չուզեր խնդիր ստեղծել, նկատի առնելով որ Սպանիա արքայական վարչակարգ չունի եւ իր դիրքաւորումը կրնայ դժուարութիւններ ստեղծել Մատրիտի հետ: Յովհաննէս ԻԳ. պիտի առաջարկէ, ըստ «Փարի Փրէսի» որ Աւագերէցը՝ կարդինալ Թիսըրան կատարէ պսակը բայց սպանական եկեղեցին Ֆրանսացի չուզեր: Այս պարագային եւ միշտ նոյն աղբիւրին համաձայն, Պապը Կարտինալ Ալաճանեանը պիտի առաջարկէ եւ պսակը պիտի կատարուի արեւելեան ծէսով:

ՖՐԱՆՍ – ՍՈՒԱՐԻ գրասենեակը փլաթիք ռումբ մը պայթեցաւ նիւթական մեծ վնասներ պատճառելով:

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ առողջապահական նախարարը յայտարարեց թէ գերապայծառ Պերան կրնայ իր պաշտօնը վերստանձնել երբ որ ուզէ պայմանաւ որ հաւատարմութեան յայտարարութիւն մը ընէ Պետութեան հանդէպ: Նախարարը աւելցուց թէ բաժանում չկայ պետութեան եւ եկեղեցիին մէջ: Ծանօթ է որ Գերապայծառ Պերան բանտարկուած է երկար տարիներէ ի վեր եւ կը կարծուէր նոյնիսկ թէ մեռած է: Չեխ նախարարին այս նոր դիրքաւորման առթիւ, Վատիկանի շրջանակները կ՚ուզեն հասկնալ թէ ի՞նչ է միտ բանին այս բոլորին: Մանաւանդ երբ յիշենք Կարդինալ Միծէնթիի առթիւ եղած նոր մտադրութիւնները եւ Խրուշչեւին շնորհաւորական հեռագիրը՝ Պապին:

ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ Տիեզերական Խորհուրդը որ ոչ –կաթողիկէներու հանդիպում մըն է վերջացուց իր աշխատանքները: Քուէարկուած բանաձեւով, Նոր Տէհլիի ժողովականները կոչ մը կ՚ընեն բոլոր կառավարութիւններուն եւ բոլոր ժողովուրդներուն որ դատապարտեն «հասարակաց թշնամին՝ պատերազմը»: Վերջապէս 36ի դէմ 383 ձայնով որոշեցին փոխել նշանաբանը որ էր՝ «Տիեզերական Խորհուրդը համախմբումն է այն եկեղեցիներուն որոնք կ՚ընդունին Յիսուս –Քրիստոսը՝ իբրեւ Աստուած եւ փրկիչ» եւ որ պիտի ըլլայ այլեւս.— «Տիեզերական Խորհուրդը եղբայրական ընկերակցութիւնն է այն եկեղեցիներուն, որոնք կ՚ընդունին Յիսուս իբրեւ Աստուած եւ փրկիչ ըստ Ս. Գրքին եւ կը ջանան միասնաբար պատասխանել իրենց հասարակաց կոչումին փառքին համար միակ Աստծոյ՝ հայր, որդի եւ Ս. հոգի»: Այս ժողովին Զարեհ Կաթողիկոսի կողմէ ներկայ եղաւ դպրեվանքին տեսուչ՝ Գարեգին վրդ. Սարգսեան:

ԻՏԱԼԱՑԻ համայնավարները սկսած են քննադատել Խորհ. Միութիւնը: Այսպէս: Երիտասարդ Համայնավարներու ընդհ. քարտուղարը՝ Սեռի յայտարարեց թէ հարկ եղածին չափ ժողովրդավարութիւն չկայ Խորհ. Միութեան մէջ:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ Խորհրդարանը բանաձեւ մը քուէարկեց որուն մէջ կը յայտնէ իր մտահոգութիւնը, Խորհ. Միութեան հրեայ համայնքին համար, Լենինկրատի եւ Մոսկուայի վերջին ձերբակալութեանց առթիւ: Բանաձեւը կը հրաւիրէ Խորհ. Միութիւնը որ մշակութային եւ կրօնական բոլոր ազատութիւնները տրուին Հրեաներուն:

ՍՈՒՐԻԱՑԻՆԵՐՈՒՆ 97 առ. հարիւրը վաւերացուց Սահմանադրութիւնը: 1958ին Սուրիացիներուն 98·5 առ. հարիւրը արտայայտուած էր ի նպաստ Եգիպտոսի հետ միացման: Ընտրութեանց առթիւ Զօր. Զահրետտին յայտարարեց թէ բանակը տէր մնացած է իր խոստումին եւ ազատ ու պարկեշտ ընտրութիւններ կազմակերպած է:

ԳԱՀԻՐԷԻ «ամբաստանեալներուն» դատախազը ցկեանս տաժանակիր աշխատանք կը պահանջէ:

ՍՈՒՐԻՈՅ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

—o—

ԳԱՐԱՄԱՆՈՒԿԵԱՆ ԵՒ ԷՊԼԻՂԱԹԵԱՆ ԸՆՏՐՈՒԱԾ

Սուրիոյ երեսփոխանական ընտրութեանց ներկայացող երկու Հայ թեկնածուները՝ զօրավար Արամ Գարամանուկեան եւ մեթր Գրիգոր Էպլիղաթեան ընտրուած են:

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԱՆԹԻԼԻԱՍ ԱՅՑԵԼԵՑ ՇԱԲԱԹ ՕՐ

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 2, կէսօրէ առաջ ժամը 11ին, սուրիական պաշտօնական պատուիրակութիւն մը, Դամասկոսէն գալով, շնորհակալական փոխադարձ այցելութիւն մը տուաւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոս Զարեհ Ա.ի, Անթիլիաս:

Պատուիրակութիւնը կը գլխաւորէր սուրիական Արաբ Հանրապետութեան դեսպան եւ Սուրիոյ վարչապետի ներկայացուցիչ Պ. Ասատ Մուհաֆալ: Անդամներն էին՝ Սուրիոյ Արտաքին Նախարարութեան լիազօր դեսպան Պ. Ապտէլ Մէճիտ Թրապուլսի եւ սահմանային սպասարկութեանց պետ Պ. Նաէլ Էլ Օմարի:

Յարգելի հիւրերը, վանքի բակին մէջ դիմաւորուեցան Լիբանանի Հայոց առաջնորդ Խորէն Արք. Բարոյեանի կողմէ եւ Դպրեվանքի աշակերտութեան եւ միաբանութեան ծափողջոյններուն ներքեւ, առաջնորդուեցան Վեհարան, ուր Վեհափառ Կաթողիկոսը զանոնք ընդունեցաւ, շրջապատուած պետական չորս հայ երեսփոխաններուն՝ Պ. Պ. Մովսէս Տէր Գալուստեանի, Խաչիկ Պապիկեանի, Սուրէն Խանամիրեանի եւ Վարդգէս Շամլեանի, Ազգային Ընդհ. Ժողովի ատենապետ Պ. Վահէ Սէթեանի եւ Ազգային Կեդրոնական վարչութեան ատենապետ Պ. Ներսէս Ներսէսեանի կողմէ:

Սուրիացի պաշտօնական անձնաւորութիւնները մէկ ժամ քառորդ մնացին Կաթողիկոսարան եւ շատ ջերմ ու սիրալիր խօսակցութիւններ ունեցան Վեհափառ Կաթողիկոսին ու ներկաներուն հետ:

Պ. Մուհաֆէլ յայտարարեց, թէ յանուն Սուրիոյ վարչապետին եւ կառավարութեան եկած է շնորհակալութիւն յայտնելու Ն. Սրբութեան, որ յատուկ պատուիրակութեամբ մը շնորհաւորած էր Սուրիոյ Նոր կառավարութիւնը:

Վեհափառը ուրախութիւն յայտնեց Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան յարկին տակ ընդունելով Սուրիոյ պաշտօնական ներկայացուցիչները եւ մաղթանքներ ըրաւ Սուրիոյ բարգաւաճման եւ յառաջդիմութեան համար:

Խօսակցութեանց ընթացքին, դեսպան Մուհաֆէլ մեծ գովեստով եւ շեշտուած համակրանքով խօսեցաւ հայ ժողովուրդի մասին, մանաւորաբար յիշեց այն թանկագին նպաստը, որ Հայերը բերին Սուրիոյ անկախութեան պայքարի օրերուն, ձեռք ձեռքի իրենց արաբ եղբայրներուն հետ:

Այցելութեան վախճանին, առնուեցաւ յիշատակի խմբանկար մը, որմէ ետք, յարգելի հիւրերը մեկնեցան փոխադարձ ջերմ մաղթանքներով:

ՊԵՐԼԻՆ՝

ԿՌՈՒԱԽՆՁՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԵՒ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ ՄԻՋԵՒ

Ֆրանսական կարեւոր ամսագիրի մը մէջ կը կարդանք Պ. Հրանտ Թորոսեանի մէկ ուսումնասիրութիւնը Պերլինի կնճիռին մասին: Այս ամսագիրը *Ռըվիւ Միլիթէռ Ժէնէռալ* անունը կը կրէ, եւ կը հրատարակուի զօրավար Բարփանքիէի խմբագրապետութեամբ: Ունի նաեւ հովանաւորող մարմին մը որուն մաս կը կազմեն Ատլանտեան Ուխտի, Ֆրանսայի, Միացեալ Նահանգներու, Անգլիոյ եւ ուրիշ երկիրներու զինուորական եւ դիւանագիտական ականաւոր անձնաւորութիւններ, ինչպէս Մառեշալ Ժուէն, Զօրավար Նորսթատ, գերագոյն երբամանատար դաշնակից բանակներու Եւրոպայի մէջ, անգլիացի ծովակալ Կոմս Մաունթպատըն, եւայլն:

Պ. Թորոսեան, պատմականը ընելէ ետք Պերլինի հարցին, որ սուր հանգամանք ստացաւ մանաւորաբար 1948էն ի վեր, Սովետներու կողմէ Արեւմտեան Պերլինի վրայ դրուած պաշարման, եւ այս պաշարումին հետեւանքով ծագած բուռն վէճերուն եւ հակամարտութիւններուն պատճառով, մանրամասնօրէն կը պարզէ կնճիռը լուծելու համար Խորհ. Միութեան եւ Արեւմտեան Պետութիւններու (Միացեալ Նահանգներ, Անգլիա, Ֆրանսա, Գերմանիա) միջեւ կատարուած բանակցութիւնները, բերանացի կամ գրաւոր: Յետոյ, յիշելէ ետք 1960էն ի վեր պատահած դէպքերը, իր ուսումնասիրութիւնը կ'եզրակացնէ հետեւեալ կերպով :

Արեւմտեան Պետութիւնները, ամիսներէ ի վեր, չեն դադրիր ազդարարելու Մոսկուայի որ «իր Հաշիւներուն մէջ սխալ մը չգործէ», սխալ՝ որ կրնայ համաշխարհային խաղաղութեան համար ամենածանր հետեւանքներն ունենալ: Խորհուրդ կուտան իրեն որ, միակողմեան միջոցներու դիմելէ առաջ, ընտրէ բանակցութիւններու ուղին, եւ հրաժարի գործելէ այնպիսի արարքներ՝ որոնք կրնան սաստկացնել Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ գոյութիւն ունեցող ճգնաժամը, համաշխարհային կռիւի մը ծագման վտանգով: Անիկա աղետալի պիտի ըլլար ատոմական ուժի մեր դարուն :

Մոսկուա նմանապէս ատենէ մը ի վեր տրամադիր կ'երեւայ բանակցելու: Խրուշչեւ, ինքն իսկ վերահաստատեց ասիկա, ի պատասխան այն նամակին զոր 5 Սեպտեմբեր 961ին, Նեհրու ղրկեց իրեն, յանուն չէզոք երկիրներու կողմէ գումարուած խորհրդաժողովին, Պելկրատի մէջ, «Պատրաստ եմ, յայտարարեց Խորհրդ. կառավարութեան պետը, բանակցութիւն սկսելու որեւէ ատեն, որեւէ տեղ եւ պետական որեւէ աստիճանի վրայ»:

Սովետ Համայնավարներու 22րդ համաժողովին մէջ, Նոյեմբեր 17ին Մոսկուա գումարուած, իր բացման ճառով ալ Խրուշչեւ աւելի յստակօրէն ճշդեց իր մտածումներն ու դիտաւորութիւնները .—

« Արեւմտեաններէն ոմանք, լսած եմ, կը մեղադրեն մեզ թէ՝ կ'ուզենք գերման խնդիրը վերջնագիրի մը դրաւականին տակ դնել: Անոնք կը մոռնան որ 1958ին իսկ բաղձանք յայտնած ենք այս հարցը լուծելու հաշտութեան դաշնագիրով մը: Հետեւաբար, մենք մօտ երեք տարի համբերութեամբ սպասած ենք: Ո՞ւր է ուրեմն վերջնագիրը, որուն համար մեզ կը մեղադրեն: Այսօր կը պնդենք միայն որ խնդիրը արագօրէն լուծուի: Կը հաստատենք որ հաշտութեան դաշնագիրը պիտի ստորագրուի անպատճառ: Սակայն, եթէ Արեւմտեանները պատրաստ են սկսելու լուրջ բանակցութիւններ, որոշուած վերջնական թուականը (31 Դեկտեմբեր 1961) զոր մենք ցոյց տուած էինք, կրնայ աւելի առաջ տարուիլ. ասիկա մեզի համար կարեւորութիւն չունի»:

Հակառակորդները, այսինքն՝ թէ՛ Արեւմտեան Պետութիւնները եւ թէ Խորհր. Ռուսիա, կը ջանան ստեղծելու մեղմ մթնոլորտ մը՝ որ թոյլ տայ ուսումնասիրելու կարելիութիւնները վէճի տակ գտնուող խնդիրներուն կարգադրութեանը համար :

Ամէն ոք բանակցիլ կը փափաքի ուրեմն, թէ՛ Արեւմտեանները, թէ՛ Սովետականները, ինչպէս նաեւ Արեւմտեան եւ Արեւելեան Գերմանները, բայց, միեւնոյն ատեն, իւրաքանչիւր ոք պատերազմի կը պատրաստուի :

Սակայն, դժնութեամբ պէտք է հաստատել թէ հակառակ բազմաթիւ խորհրդաժողովներու, ծանուցագիրներու, յուշագիրերու, նամակներու եւ բերանացի հաղորդագրութիւններու որոնք փոխանակուած են տասը տարիէ ի վեր, վէճը կը շարունակէ տեւել Արեւմտեան Պետութեանց եւ Սովետականներուն միջեւ :

Սովետներու դիրքը որեւէ փոփոխութիւն կրած չէ հիմնապէս: Խրուշչեւ կառչած կը մնայ միշտ Պերլինը ապազինեալ ազատ քաղաքի վերածելու իր ծրագրին, ինչ որ, ըստ իրեն, ինքնին զիջում մըն է արդէն, քանի որ կը հրաժարի պահանջելէ որ Արեւմտեան Պերլինը Գերման Ռամկապետական Հանրապետութեան կցուի:

Միւս կողմէ, ինչ որ մասնաւորապէս կը վերաբերի դէպի Պերլին տանող ճամբաներուն ազատութեան, Խորհրդ. կառավարութեան պետը յայտարարեց Փօլ Րէնոյի որ, այս խնդրին համար հարկ է համաձայնիլ Բանքովի իշխանութեանց հետ, պնդելով հանդերձ որ, Դաշնակիցները պիտի չկատարեն երբեք որեւէ արարք որ այս իշխանութեանց ճանաչումը ենթադրէ, Արեւմտեան պետութեանց կողմէ: Այս է պատճառը որ այս վերջինները կը բաղձան որ բանակցութիւնները տեղի ունենան միայն Պերլինի մասին, բանակցութիւններ՝ որոնց պէտք չէ որ մասնակցի Գերման Ռամկապետական Հանրապետութիւնը :

Ուրեմն, տակաւին այսպիսի ձկտեալ մթնոլորտի մը մէջ է որ, խօսակցութիւններ ծայր տուին Նիւ Եորքի մէջ, իրենց երկիրներու արտաքին քաղաքականութեան պատասխանատուներուն միջեւ. մէկ կողմէ՝ Կրոմիքոյի եւ Րըսքի միջեւ. միւս կողմէ Կրոմիքոյի եւ Լորտ Հիումի միջեւ: Ցարդ, չկայ որեւէ շօշափելի արդիւնք, ինչ որ չի զարմացներ մեզ, որովհետեւ Սովետականներու եւ Արեւմտեաններու դիրքերուն մէջ ոչ մէկ փոփոխութիւն կը տեսնուի: Աւելին կայ, խօսակցներու ձայնի շեշտը կը պահէ դեռ իր յարձակողական սաստկութիւնը: Այսպէս, օրինակի համար, Կրոմիքօ, Սեպտեմբեր 26ին Միացեալ Ազգերու ընդհ. ժողովին մէջ խօսած ճառին մէջ, միջազգային կացութեան ծանրակշիռ հանգամանքին իրական պատճառները վերագրեց Ատլանտեան Ուխտի զինուորական պլոքին յարձակողական քաղաքականութեան: Լորտ Հիում ալ, իր կողմէ, նոյն այդ ժողովին մէջ, բաւական բուռն բառեր արտասանեց. ամբաստանեց Խորհրդ. Միութիւնը անոր երկդիմի վարմունքին համար, Ժընեւ խորհրդակցութեան մէջ եղող ատոմական փորձերու դադարման խնդրին մէջ, եւ այս դիրքը որակեց «արձակ համարձակ խաբէութիւն»:

Այնպիսի պահու մը՝ երբ մարդիկ այնպէս կարծեցնել կ'ուզեն թէ որոշած են բանակցութեանց ուղին, ընտրել, խոհեմութի՞ւն է որ թէ՛ Արեւմուտքի եւ թէ Արեւելքի պաշտօնական անձնաւորութիւններ սպառնական խօսքեր ընեն, միջադէպեր յարուցանեն կամ շահագործեն այն միջադէպերը՝ որոնք ակամայ կը ստեղծուին, եւ կամ կրնան յառաջ գալ, ապագային:

Անկէ զատ, որպէսզի սկսուած խօսակցութիւնները կարենան օգտակարապէս շարունակուիլ, հարկ է որ բանակցող կողմերը որոշեն միանգամ ընդ միշտ այդ խօսակցութեանց համար բանաւորապէս ընդունելի հիմնական կէտեր: Ցարդ, այդպիսի բան չկայ: Եթէ «խուլերու խօսակցութիւնը» շարունակուի բանակցող կողմերուն միջեւ, մեղմիկ մթնոլորտ ստեղծել անկարելի կ'ըլլայ, բան մը՝ որ փոխանակ գործերը կարգադրելու, վտանգ կը սպառնայ ընդհակառակն կացութեան տալով աւելի ծանրակշիռ հանգամանք: Եւրոպայի սրտին մէջ, Պերլին պիտի մնայ մնայուն պալար, սպառնալով ամէն վայրկեան որ զինեալ կռիւ ծագի:

Ի զո՛ւր է ըսել թէ պատերազմ չըլլար Պերլինի համար: Աւելի ծանրակշիռ միջադէպեր, քան անոնք՝ որոնց պարբերաբար հանդիսատես եղանք տասը տարիէ ի վեր, կրնան պատահիլ Արեւմտեան Պերլինի սահմանագիծերուն վրայ, եւ պատերազմը՝ որուն համար կ'ըսեն թէ անկարելի է որ տեղի ունենայ կամաւորապէս, կրնայ պոռթկալ դիպուածով :

Այս վտանգը պարտք կը դնէ պետական պատասխանատու անձերու վրայ որ զայն կանխեն ամէն միջոցներով :

Գերման խնդիրը այս պահուս անելի մէջ է, արեւելքի եւ արեւմուտքի յարաբերութեանց մէջ գոյութիւն ունեցող արտակարգ ձկտումին պատճառով, որ այս ձկտումին կարեւոր պատճառներէն մէկն է, եթէ ոչ՝ գլխաւորը: Դէպքերու ներկայ վիճակին մէջ, լուծել ուզել զայն, համարժէք է անկարելին փորձել, բոլորակին քառակուսին *փնտռել կը նշանակէ: Անհրաժեշտ է որ շահագրգռուող պետութիւնները համակերպին վերջապէս զիջողութիւններ ընելու: Ի՞նչ կրնան ըլլալ այս զիջողութիւնները:*

Մեզի կը թուի որ եթէ հակամարտ կողմերը անկեղծ են, միակ տեւական լուծումն է իրականացնել, նախ՝ Գերմանիոյ միութիւնը, գերման ժողովուրդին ինքնորոշումով: Յետոյ, հռչակել այս կերպով միացեալ Գերմանիոյ չէզոքութիւնը, Աւստրիոյ համար արդէն ընդունուած ձեւով, օրինակի համար :

ԻՆՔՆՈՐՈՇՄԱՆ գործադրութեամբ, Արեւմտեան Պետութիւնները եւ Դաշնակցային Գերմանիա գոհացում ստացած կ'ըլլան քաղաքական ազատութեանց խնդրին մէջ, ազատութիւններ՝ որոնց կառչած կը մնան, այնքան ջերմօրէն: ՉԷԶՈՔԱՑՈՒՄՈՎ, *Խորհրդ. Միութիւնը երաշխաւորած կ'ըլլայ ապահովութիւն իր արեւմտեան սահմաններուն վրայ, եթէ արդարեւ այս է պատճառը իր խիստ վարմունքին, Արեւմտեան պետութեանց հանդէպ: Այս լուծման եղանակը սա առաւելութիւնը կը ներկայացնէ, որ չի վնասեր կողմերէն ոչ մէկուն հեղինակութեան եւ արժանապատուութեան, ոչ Խորհրդ. Միութեան, ոչ ալ Արեւմտեան Պետութիւններուն :*

Անշուշտ, այսպիսի լուծում մը կը ներկայացնէ նմանապէս բազմաթիւ դժուարութիւններ: Չէզոքականացումը, *օրինակի համար, պիտի բախի անտարակոյս Արեւմտեան Գերմաններու դիմադրութեան.* ինքնորոշումն *ալ, Արեւելեան Գերմաններու ընդդիմութեան: Բայց միեւնոյն ատեն մեր առաջարկած լուծումը պիտի ծառայէ իբրեւ* քէսթ *որ ցոյց պիտի տայ թէ՝ հակառակորդ կողմերը որ աստիճան անկեղծ են իրենց խաղաղասիրական դիտաւորութիւններուն մէջ:*

Պատրանքներ չենք սնուցաներ որ այսպիսի կարգադրութիւն մը ընդունելի կ'ըլլայ շահագրգռուող բոլոր կողմերուն. սակայն, համոզուած ենք որ միակ բանաւոր եւ խոհական լուծումն է ան: Անկէ տարբեր իրաւախոհական որեւէ կարգադրութիւն առժամեայ հանգամանք միայն կրնայ ունենալ եւ իր ծոցին մէջ կը պահէ սերմերը ապագայ պայքարներու, աւելի ծանրակշիռ քան՝ մինչեւ հիմա ծագածները :

ՀՐԱՆՏ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ՍԷՆ ԳԵՏԻ ԳԵՂԱԾԻԾԱՂ ԱՓԻՆ

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆ

Գրեց՝ ԵՆՈՎՔ ԼԱԶԻՆԵԱՆ

Իւրաքանչիւր դասարան ամսական գէթ երկու անգամ մօտակայ Սէն Քլուի եւ Մէօտոնի անտառները պտոյտի կ'երթար, եւ ամիսը մէկ օր թանգարան կամ այլ մշակութային կեդրոն կ'այցելէր: Երբեմն ալ շարժապատկերի կը տանէին զմեզ, եթէ յարմար ժապաւէն ըլլար :

Աշակերտներէն մէկուն հայրը Փոթթը Սէն Քլու Սինեմային *տէրն էր եւ յօժարութեամբ իր հաստատութեան դուռները ձրի լայն բացած էր դպրոցին համար:*

Աշակերտներուս համար, շարժապատկերը՝ մշակութային զարգացման ամենադիւրամատչելի եւ հաճելի միջոցն ու խողովակն էր: Բայց նկատելով որ սակաւադէպ կը պատահէր որ «յարմար» ժապաւէն ըլլար, սակաւադէպ կը պատահէր նաեւ որ սինեմա *երթայինք :*

Խորքին մէջ, տեսակէտի խնդիր էր: Այն ինչ որ մեր կարծիքով՝ մեզի համար « յարմար » էր, տեսչութեան կարծիքով՝ « անյարմար » էր:

Ուստի, աշխարհագրական կամ պատմական շարժանկար պէտք է ըլլար՝ որ տեսուչ Վարդապետը արտօնութիւն տար սինեմա *երթալու: Ու նկատելով որ աշխարհագրական եւ պատմական շարժանկար քիչ կը պատահէր, մենք ալ քիչ անգամ* սինեմա *կ'երթայինք :*

Մեր դասարանէն՝ խումբը «գեղարուեստական» հակում ունենալով եւ այս գիծը աւելի զարգացնելու դիտաւորութեամբ, իր դասերէն աւելի կը հետեւէր Փարիզեան «գեղարուեստական» անցուդարձին եւ անոր վերաբերեալ «հանդէս»ներ ձեռք կը ձգէր գաղտնածածուկ :

Այդ աղբիւրներէն տեղեկացած էր որ Փօրթ տը Սէն Քլուի սինեմային *յաջորդ Հինգշաբթի օրուան յայտագրին վրայ պիտի ըլլար Էտի Քանթօր յայտնի կատակերգակ դերասանը Տորոթի Լամուրին հետ մէկտեղ, «Ռոմըն Սքանտալս» շարժապատկերին մէջ:*

Մեզի համար իսկոյն պարզուեցաւ թէ ինչ տեսակ փիլմ *էր: Բառին ամենամեղմ առումով՝ խեղկատակութիւն մըն էր, հին Հռովմի արքունական կեանքէն շատ հարեւանցի կերպով ներշնչուած: Իսկապէս ոգեւորիչ էին շաբաթաթերթին մէջ դրուած լուսանկարները այն Հոլիվուտեան կիսամերկ գեղուհիներուն որոնց բազմութիւնը պիտի երեւար այդ շարժապատկերին մէջ:*

Միաբերան որոշեցինք որ ամէն գնով պէտք էր այդ շարժապատկերը տեսնել: Այս նպատակով, առանց ժամանակ կորսնցնելու, կարճ ժողով մը գումարեցինք ու ծրագրեցինք երկու հոգինոց պատուիրակութիւն մը ղրկել Տեսուչ վարդապետին մօտ զինքը համոզելու համար որ մեզի արտօնութիւն տայ այդ շարժանկարը տեսնելու :

Երկու պատուիրակներն էին Վահրամն ու Արմէնը որ յատկապէս կը վայելէին Տեսուչ վարդապետին բարեացակամութիւնը: Խիստ հրահանգ տրուեցաւ նուիրակներուն որ չըլլայ սխալին ու շարժապատկերին լրիւ անունը տան: Շեշտեցինք որ Սքանտալս *բառը չյիշեն եւ,* փիլմին *վերնագրին կրճատեալ մէկ ձեւը գործածելով, ըսեն պարզապէս որ Հին Հռովմէական կեանքէ առնուած պատմական շարժանկար մըն է :*

Յանձնարարեցինք մեր ներկայացուցիչներուն որ շեշտեն այս փիլմին *արտակարգ հետաքրքրական հանգամանքը եւ պնդեն որ մեր ընդհանուր զարգացման համար անհրաժեշտ էր որ այս [illegible] առիթը չփախցնենք Հռովմի պատմութեան վերաբերեալ այս [illegible] շարժապատկերը տեսնելու :*

Այնքան լաւ կատարեցին մեր պատուիրակները իրենց յանձնուած առաքելութիւնը որ Տեսուչ վարդապետը հալած իւղի պէս կլլեց այս «պատմական շարժանկար»*ի պատմութիւնը եւ, ինքն ալ պատմաբան ըլլալով, փափաք յայտնեց մեզի ընկերանալու Հռովմի պատմութեան վերաբերեալ այս կրթական* փիլմը *տեսնելու :*

Դժուարաւ համոզեցինք Տեսուչ վարդապետը որ հրաժարի իր ծրագրէն: Բացատրեցինք որ թէեւ մեզի համար խիստ շահեկան էր այդ շարժապատկերը քանի որ պաշտօնական *քննութեան կը պատրաստուինք, բայց եւ այնպէս՝ իրեն համար որեւէ հետաքրքրութիւն չէր կրնար ներկայացնել քանի որ ինքը գոց գիտէր իր ամբողջ Հռովմէական պատմութիւնը իր բոլոր մանրամասնութեամբ :*

Յուզիչ էր ընդհանուր խանդավառութիւնը երբ պատուիրակները յաղթական դասարան մտան յայտարարելով որ արտօնութիւն ստացեր էին սինեմա *երթալու: Իսկ ստեղծուած իրարանցումը՝ Պ. Գոյունեանին բնաւ հաճելի չէր: Իր երկար տարիներու փորձառութեամբ կարծես Պ. Գոյունեանը յառաջուց նախազգացում մը ունէր որ այս ամբողջ խնդրին տակէն անախորժ բան մը պիտի դուրս գար: Ստոյգ չէր գիտեր թէ ինչպէս եւ ինչ ձեւի տակ, բայց վստահ էր որ դէպքը չեղած, շնորհիւ մեզի, իր ողջ [illegible] աւետարանի տակ դրած պիտի ըլլար :*

Բայց արտօնութիւն տրուած էր եւ կը մնար միայն զայն գործադրել: Ուստի պատուիրեց որ երթանք ննջարան եւ համազգեստ հագնինք: Երկրորդ անգամ կրկնել չտուինք այս հրահանգը եւ, ա-

ՍԱԹԵՆԻԿ ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆ

(ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Մէկը հայ գաղափարական կնոջ տի-պարներէն, որուն մահը, հակառակ իր յառաջացած տարիքին, խորապէս ցնցեց ոչ միայն իր հարազատները, այլ եւ բո-լոր ընկերները եւ բարեկամները։

Իր կենսագրականը մանրամասն տրուե-ցաւ այս էջերուն մէջ։ Կ՚ուզէի ծանրանալ անոր նկարագրին քանի մը գիծերուն վը-րայ։

Սաթենիկ, իր քրոջ՝ գրագիտուհի Պեր-ճուհիին եւ ուրիշ երկու ընկերուհիներու հետ, Պուլկարիոյ մէջ կ՚աշակերտէ Ռոս-տոմին եւ անոր կնոջ Եղիսաբէթ Զօրեա-նին, վերջինիս բացած դպրոցին մէջ։ Տիկին Եղիսաբէթ Զօրեան եւրոպական մանկավարժութեան յառաջադէմ սկզբ-ունքները իւրացուցած յայտնի մանկա-վարժ էր, որ Կովկասի, Պուլկարիոյ եւ Զուիցերիոյ մէջ բազմաթիւ սերունդներ հասցուցած է։ Ռոստոմի եւ իր կնոջ յա-տուկ գուրգուրանքի առարկան կը դառ-նան Սաթենիկը, Պերճուհին եւ իրենց եր-կու ընկերուհիները, եւ զանոնք յատկա-պէս կը պատրաստեն ուսուցչական աս-պարէզին համար։ Այստեղ է, որ մանկա-մարդ Սաթենիկը կը ստանայ դաշնակցա-կանի առաջին մկրտութիւնը, որին հա-ւատարիմ մնաց յմահ։ Ռոստոմը եւ իր կինը կուեցին ու կոփեցին անոր նկարա-գիրը, որ ապառաժի պէս ամուր էր, ան երբեք չշեղեցաւ իր ճամբայէն։

Դպրոցը աւարտելէն ետք Սաթենիկ կ՚անցնի Կարին ուսուցչական պաշտօնով տեղւոյն աղջկանց վարժարանի մէջ։ Կա-րինն այդ ժամանակ տեսակ մը միջնա-բերդ էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան։ Այն-տեղ էին Ռոստոմը, Բժ. Զաւրեանը, Բ. Թոփճեանը, Ս. Վրացեանը, Բժ. Յ. Տէր-Դաւթեանը, որ այն ատեն իսկ արդէն մկրտուած էր «Դաշնակցութեան խիղճը» ածականով, եւ ուրիշ շատեր։ Սաթենիկ դպրոցական իր աշխատանքներէն դուրս կը զբաղի հայ կնոջ հանրային դաստիա-րակութեան գործով ալ, ինչպէս նաեւ կուսակցական աշխատանքներով։ Յեղա-փոխական այս հնոցին մէջ աւելի եւս կ՚ամրապնդուի Սաթենիկի կամքն ու ո-գին։ Այստեղ ալ Ռոստոմի օրհնութեամբ իր կեանքը կը կապէ Բժ. Յ. Տէր Դաւթ-եանի հետ եւ իբրեւ անձնուէր կին եւ մայր կը բաժնէ անոր հետ կեանքի բոլոր դժուարութիւնները՝ մեծցնելու եւ բար-ձրագոյն կրթութիւն տալու իրենց երկու զաւակներուն։

Ֆրանսահայ գաղութի կազմակերպման առաջին գծի վրայ էր Սաթենիկ Տէր-Դաւթեանը։ Միշտ պատրաստ արձագան-գելու եղած կոչին։ Հակառակ իր բազմա-զբաղ վիճակին՝ ամէն տեղ էր նա։ Դաշ-նակցական խումբ պիտի կազմուէր, ներ-կայ էր ան։ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի հիմնադիր անդամներէն էր, ինչպէս նա-եւ Ռուսահայ Կանանց Միութեան։ Կա-պոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի անդ-րանիկ դպրոցի առաջին ուսուցչուհին, երբ դեռ չէնքի չգոյութեան պատճառով դասընթացքները տեղի կ՚ունենային Իսիի պզտիկ ծառաչատ պուրակին մէջ, ուր տեղին հայաշատ գաղութին երախաները ստուար թիւով կուգային սորվելու Հա-յոց լեզուն։ Տեսնելու էր թէ ինչպիսի սիրով եւ համբերութեամբ Տիկին Սաթե-նիկը նստած ծառի մը տակ, շուրջը հա-ւաքած սեւաչեայ հայ մանուկները, ա-նոնց կը ծանօթացնէր Մեսրոբեան գիրե-րը։

Հիմնադիրն ու առաջնորդը եղաւ Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին։ Մասնակ-ցեցաւ Կապոյտ Խաչի գրեթէ բոլոր պատ-գամաւորական ժողովներուն։ Կը յիշեմ 1948ի Մարսէյլի Պատգ. ժողովը, երե-տասարդական ինչպիսի կորովով եւ սի-րով կը մասնակցէր բոլոր աշխատանք-ներուն։

Տիկին Սաթենիկ իւրայատուկ բնաւո-րութիւն ունէր։ Դժուար է (բառ տեսա-կի) դասել զինքը այս կամ այն տիպի մարդոց շարքը։ Պայմանական ոչ մէկ բան կար իր մէջ։ Կեղծել չգիտէր, ամէն ինչ ճիշդ կ՚ըսէր մարդոց երեսին, սա-կայն այնքան անկեղծօրէն եւ համոզ-ուած, որ դիմացինը չէր վշտանար, քաջ գիտնալով, որ եթէ Սաթենիկի հարա-զատ զաւակն իսկ լինէր, անիկա պիտի չփոխէր, նոյնը պիտի ըսէր։ Բարեխիղճ էր հանրային գործի մէջ եւ ատոր համար ալ խստապահանջ էր շուրջիններուն հան-դէպ։ Հաւատարիմ էր բարեկամութեան մէջ եւ գուրգուրանքով եւ ջերմութեամբ կը պահէր իր կապերը բոլոր անոնց հետ, որոնց կեանքը հանած էր իր առջեւ Պո-լիս, Պուլկարիա, Կարին, Թիֆլիս, Երե-ւան, Թաւրիզ, Փարիզ եւ այլուր։ Առան-ձին շնորհք ունէր ամէնէն պզտիկ բանե-րով իսկ ուրախացնելու շուրջինները՝ մանուկ կամ մեծ։ Հիւրասէր էր ծայր աստիճան։ Խանասորի արշաւանքի Շա-ւիլի դաշտահանդէսներուն անոր սեղանը միշտ բաց էր բոլորին առջեւ։ Շատ կը սիրէր կեանքը եւ ամէն բանէ համ կ՚առ-նէր։ Գաւաթ մը ջուր խմելն անգամ պարզ գործողութիւն մը չէր իրեն հա-մար, այլ տեսակ մը վայելք, ըմբոշխ-նում, ինչպէս ինքը կ՚ըսէր։

Դիտող աչք ունէր, խոկոյն կը նկատէր մարդկանց թոյլ կողմերը եւ սրամիտ ձեւով կը ներկայացնէր, առաջին հերթին իր թուլութիւնները կը խոստովանէր։

Վերջին հաշիւով ներողամիտ էր մար-դոց հանդէպ։ Հաւատաւոր Դաշնակցա-կան լինելով հանդերձ՝ նեղմիտ կուսակ-ցական մը չէր, դիմացինին մէջ առաջին հերթին մարդը կը փնտռէր։ Շէնշող եւ ընկերական բնաւորութիւն ունէր, գիտէր մթնոլորտ ստեղծել իր շուրջը։

Իր կեանքի վերջալոյսին Տիկ. Սաթե-նիկ ունեցաւ հանդիստ եւ անդորր կեանք, շրջապատուած զաւակներուն եւ հարսերուն գուրգուրանքով եւ սիրով։ Մահէն հինգ շաբաթ առաջ տեսայ զին-քը։ Երջանիկ էր ու գոհ։ Միակ ցաւն այն էր, որ ամուսինը, մեր սիրելի Բժ. Յ. Տէր-Դաւթեանը, իր վաղաժամ մահուան պատճառաւ չկրցաւ վայելել այն կեան-քը, զոր այսօր իր զաւակները ստեղծած էին իրենց սիրելի մօր համար։ Այսպէս գոհ ալ ան մեկնեցաւ այս աշխարհէն իր ետեւ ձգելով խոր հետք մը անձնուիրու-թեան եւ պարտաճանաչութեան։

Իր մահով Հայութեան համար բարա-խող տաք սիրտ մը դադրեցաւ։ Իր անու-նը ջերմութեամբ կը յիշուի բոլոր զինք ճանչցողներուն կողմէ։

Ս. ՅԱԿՈԲԵԱՆ

որ վայրկեան չանցած, ամբողջ դասա-րանը պարտէզ իջած էր, չատ ներկայա-նալի զգեստաւորուած։

Պ. Փոյունեանն ալ իր գծաւոր տափա-տը հագաւ, թաւշեայ օձիքով սեւ վերար-կուն զգաւ եւ Մըլոն գլխարկը գլուխը քաշեց։ Յետոյ՝ Գերմանիա իր չինուած սուլիչը հանեց ձախ գրպանէն եւ երկու անգամ սուլեց։ Մեծ համակրանք եւ հա-մարում ունէր գերմանական արտադրու-թեանց եւ գերմանական կարգապահու-թեան հանդէպ։

Մէկ կարգի վրայ չարուեցանք պար-տէզին մէջ՝ մեծ դրան մօտ։ Ինչպէս զօ-րավար մը իր պատուոյ պահակազունդը զօրատեսութենէ կ՚անցնէ, այնպէս ալ՝ Պ. Փոյունեանը մեր առջեւէն անցաւ գմեզ մէկիկ մէկիկ համրելով, մանրակրկիտ քննութենէ անցընելէ ետքը։

Սուլիչը փչեց եւ միաքայլ՝ ճամբայ ե-լանք, երկու երկու կարգով՝ տողանցքի պէս։

Մնացեալ աշակերտները նախանձաբեկ մեզի կը դիտէին տրտունջներ մրթմրթա-լով թէ ինչպէս կրցած էինք այդ ծրագի-րը գլուխ հանել։

(20 Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

«ԼՈՒՍԱԲԱՑԻՆ». — Մոսկուայի մէջ ռուսերէն լեզուով լոյս տեսաւ Յովհան-նէս Թումանեանի մանկական լաւագոյն գրութիւններէն բաղկացած պատկերա-զարդ գիրք մը, «Լուսաբացին» խորա-գրով։ Հաւաքածոյին մէջ զետեղուած են կարգ մը բանաստեղծութիւններ եւ հէք-եաթներ («Մանուկն ու ջուրը», «Լուսա-բացին», «Շունն ու կատուն», «Սուտա-սանը», «Տէրն ու ծառան», «Գիքորը» եւայլն)։

ՕՆՈՐԷ ՏԸ ՊԱԼԶԱԿ. — «Երկերի ժողո-վածու» 10 հատորով, հատոր 10, 777 էջ տպաքանակ՝ տասը հազար։

Ս. ԹԱՇՋԵԱՆ. — «Առնօ Բաբաջանեան», մենագրութիւն, 62 էջ, տպաքանակ՝ ե-րեք հազար։

ԳՈՒՐԳԷՆ ՅՈՎՆԱՆ. — «Ռուս – Հայ գրական կապերը 19–20րդ դարերում», գիրք երկրորդ, 490 էջ, տպաքանակ՝ ե-րեք հազար։

«ՀԱԶԱՐ ՈՒ ՄԻ ՍԻՐՏ». — Հաւաքագր երկու հատորներով։ Հատոր առաջին՝ կազմեց եւ թարգմանեց Սողոմոն Տարօն-ցի։ Միջնադարեան գրականագէտներու՝ վիպապաշտական եւ դիւցազնական քեր-թուածներ, 340 էջ, տպաքանակ՝ 5000։

ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿ Մ. ԼՈՄՈՆՈՍՈՎԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Պարտ ու պատշաճ ձեւով նշուեցաւ Միխայիլ Լոմոնոսովի ծննդեան 250ամ-եակը Հայաստանի մէջ։

Նոյեմբեր 17ին, Երեւան, Ռուս գիտ-նականին յիշատակին յոբելենական երե-կոյթ մը կազմակերպուած է։ Ակադ. Վ. Համբարձումեանի բացման խօսքէն ետք, գիտնականին գործերուն, վաստակին եւ կեանքին մասին խօսած են Գ. Պետրոս-եան, Ա. Բարայեան եւ Ակադ. Ա. Կա-րինեան, բոլորն ալ ծանօթ անձեր Հա-յաստանի մէջ։

Յոբելենական երեկոյթին առնթեր, պետական գրադարանը կազմակերպած է ցուցահանդէս մը, ուր ցուցադրութեան դրուած են գիտնականին կեանքին եւ աշ-խատանքներուն վերաբերեալ բազմաթիւ նիւթեր։ Ցուցափեղկերուն մէջ կարելի է տեսնել պատմութեան, բնախօսութեան, լեզուի վերաբերեալ Լոմոնոսովի հաղ-ուագիւտ, խնամքով պահպանուած գիր-քերը, ինչպէս նաեւ լուսանկարներ։

Ցուցահանդէսներ եւ դասախօսութիւն-ներ կազմակերպուած են նաեւ զանազան շրջաններու մէջ։

ՀԵՂՈՒԿ «ՆԱՅԻՐԻՏ»

Նոր եւ շատ օգտակար նիւթ մըն է հե-ղուկ «Նայիրիտ»ը։ Արդարեւ, անոր բա-րակ թաղանթով պատուած իրերը չեն ենթարկուիր մթնոլորտի ազդեցութիւն-ներուն, ջուրին եւ մետաղները կը մնան իրենց բնական վիճակին մէջ, այլ խօսքով չեն ժանգոտիր։

Նիւթը յաջողած են մէջտեղ բերել Ե-րեւան աշխատող քանի մը հայ քիմիա-գէտներ՝ գործակցութեամբ Լենինկրատ-ցի քիմիագէտներու։

ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԸ ԵՐԵՒԱՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

Հայաստանի Պարախումբը Միջին Արե-ւելքէն Երեւան վերադարձաւ։ Երկու ամսուան շրջապայութեան ընթացքին Դամասկոսի, Հալէպի, Կիպրոսի, Պաղ-տատի, Պէյրութի, Դահիրէի, Փորթ-Սայիտի եւ Աղեքսանդրիոյ մէջ տուաւ մօտ վաթսուն ներկայացումներ, բոլորն ալ արտակարգ յաջողութեամբ։

«ՍՊԱՐՏԱԿ» ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Երեւանի «Սպարտակ» ոտնագնդակի խումբը 1–2ով պարտութեան մատնեց Պաղտատի (Իրաք) «Ագլի» խումբը։ Նա-խապէս, փայլուն յաջողութիւններ ար-ձանագրած էր պարսկական խումբերուն վրայ, Թեհրան։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԱՐԹՕՆԸ (104)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

— Այդ երիտասարդին պէս կամ այէկ մարդ ըլլալը յայտնի չէ ինծի. միայն թէ՝ իրիկուն մը գեղը եկաւ ու խնդրեց որ անկողին մը տայի իրեն. որովհետեւ չէր կրնար մինչեւ քաղաքը քալել... ալ ուժ չէր մնացեր վրան։

— Շատ լաւ. չհարցուցի՞ք թէ ուր տե-ղացի էր ինքը։

— Հարցուցի.

— Ի՞նչ ըսաւ.

— Ըսաւ թէ՝ քաղաքացի եմ։

— Յետո՞յ։

— Այդչափ միայն։

— Չհարցուցի՞ք թէ ինչ գաղափարի կը ծառայէ։

— Ի՞նչ ըսեմ... մարդ մը որ «ընիկ քաղաքացի եմ ու տուն կը վերադառնամ» կ՚ըսէ ինծի, «ալ ուրիշ ի՞նչ գաղափարի կը ծառայես» կրնայի՞ հարցնել։

— Կեցէք, չէ որ այդ երիտասարդը իր խոստովանութեանը մէջ յայտարարած է թէ՝ զօմիթաճի մըն է, ու նպատակն է ե-գեր տակն ու վրայ դարձնել ամբողջ քաղաքը։

— Կարելի է ըսած ըլլայ. բայց այդ խօսքը ի՞նչ կապ ունի իմ յանցապար-տութեանս հետ։

— Ի հարկէ ունի։

— Ի՞նչպէս։

— Երբ կառավարութեան առջին կը յանդգնի տանկ յայտարարութիւն մը ը-նելու, ի՞նչպէս չի կրնար ձեզի ըսել։

— Ոչ, բան մը չէ ըսած ինծի։

— Սուտ կը խօսիք... եւ այդ ստու-թիւնն է որ ձեր վիճակը կը ծանրացնէ։

— Երբեք չեմ ստեր։ Եւ եթէ գիտնամ որ կառավարութեան ուզած սուտը կրնայ գիս ազատել, տա ալ յանձն չեմ առներ։

— Կառավարութեան համար ի՞նչ օ-գուտ ունի սուտը, յիմար ինչո՞ւ տանկ չգիտցած խօսքեր կ՚ընէք։ Միթէ՞ չէք գի-տեր թէ ո՞ւր կը գտնուիք։

Ուսուցիչը չպատասխանեց։ Մոմերու լոյսին մէջ պատկերացուած այդ հրէշ գինուորականին վրայ նայեցաւ ու հոգի-էն հառաչանք մը հանեց։

— Իմացածիս նայելով բազմամարդ ընտանիք մը ունիք, անանկ չէ՞, յարեց Առաքել էֆէնտին կեղծ ցաւակցութեամբ մը։

— Ունիմ։

— Միթէ՞ չէք մեղքնար ընտանիքնիդ։

— Ձեռքէս ի՞նչ կուգայ։

— Աչքերնուդ առջեւ բերէք կինդ, զա-ւակներդ ու թշուառ մայրդ՝ որ երկու օր առաջ պաշտօնատունին սեմերը գրեթէ արցունքով թրջեց. ան ատեն կրնաք որո-շել թէ ինչ պէտք է ընել։

— Իմ որոշելիքս յայտնած եմ ու կը յայտնեմ։ Եթէ կախաղանն ալ տանելու ըլլան, ասկէց զատ բան մը չունիմ։ Գալով ընտանիքիս, զաւակներուս ու այս պաշտօնատան սեմերը թրջող պառաւ մօրս, անոնք իրենց թշուառութեան մէջ, դարձեալ անխիղճ պիտի չգտնուին ինէ պահանջելու որ ես զրպարտութիւններ ու մատնութիւններ ընեմ անոր ասոր վրայ՝ ինքզինքս ազատելու համար։

— Զրպարտութիւն մը պիտի չընէք, այլ ճշմարտութիւնը պիտի խոստովանիք. ու փոխարէնը կլորիկ գումար մըն ալ պիտի ստանաք։

— Ինչպէս։

— Կ՚ըսեմ թէ փոխարէնը կլորիկ գու-մար մըն ալ պիտի ստանաք։

— Երբ ես անխիղճ ըլլամ ու վատաբար զրպարտութիւններ ընեմ, անանկ չէ՞, գոնեց ուսուցիչը՝ սարսռալի շարժում մը ընելով։

Ոչ, երբ դուք ազնիւ ըլլաք ու միայն ճշմարտութիւններ խօսիք ինծի, առար-կեց Առաքել էֆէնտին։

— Ճշմարտութիւնն այն է զոր ըսի։

Առաքել էֆէնտին լռեց։ Ձեռքն առաւ գրիչը, բացաւ լայն թուղթ մը ու սկսաւ գրել։

Երբ գրածը վերջացուց։

— Դուրս ելէք, հրամայեց խիստ ձայ-նով մը։

Ուսուցիչը հեռացաւ։

Քիչ յետոյ ներս եկաւ միջահասակ, սեւ մօրուքով, թաւ ու խիտ պեխերով, փոսը ինկած այտերով, վառվռուն աչքե-րով վայելուչ հագուած ու վեհ կերպա-րանքով երիտասարդ մը, որ Վազգէնն էր։

Առաքել էֆէնտին իր խորաթափանց նայուածքովը վերէն վար դիտեց զինքը։

— Ի՞նչ է ձեր անունը, հարցուց Առա-քել էֆէնտին։

— Վազգէն է, պատասխանեց երիտա-սարդը։

— Քանի՞ տարեկան էք։

— Քսանութ։

— Ո՞ւր ծնած էք։

— Պարսկաստանի մէջ։

— Պարսկաստանի՞ մէջ։

— Այո։

— Ի՞նչ է ձեր արհեստը։

— Յանձնակատարութիւն կ՚ընեմ։

(Շար.)

Այրի Տիկին Հայկանուշ Զօրթեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Խաչատուրեան եւ զաւակները, Պ. Գրիգոր Զօրթեան, Տէր եւ Տիկին Մարսէլ Փափազեան, Այրի Տիկին Քէօքլեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Զօրթեան եւ աղջիկը, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Զօրթեան եւ աղջիկը, ինչպէս նաեւ Շահպազեան, Կարապետեան, Պօյաճեան, Զօրթեան, Ճիզմէճեան, Վարդանեան, Թուտալեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ՀԱՅԿԱԶՈՒՆ ԶՕՐԹԵԱՆԻ

կսկծալի մահը որ տեղի ունեցաւ Դեկտեմբեր 5ին, Քրեթէյ:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր՝ Ուրբաթ ժամը 15·30ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցիին մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Ալֆորվիլի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԵՒ ՇԻՐԻՄՆԵՐՈՒ ԱՅՑ

Ողբացեալ ԸՆԿ. ԳԵՐԱՍԻՄ ԲԱԼԱՅԵԱՆԻ մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի եկեղեցիին մէջ, այս Կիրակի, յաւարտ պատարագի:

Կէս օրէ յետոյ ժամը 3ին, Թիյէի գերեզմանատան այց, ընկերներ Գ. Բալայեանի, Ջամալեանի, Բաքաշայի, Գ. Սարգիսբէկեանի, Օհան Կարոյի եւ Պերճուհի Բարսեղեանի շիրիմներուն:

Հաւաքուիլ ժամը 3ին, գլխաւոր մուտքին առջեւ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Վասիլ Տէր-Դաւթեան եւ զաւակները, Տոքթ. եւ Տիկին Ռուբէն Տէր-Դաւթեան եւ զաւակը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ՍԱԹԵՆԻԿ ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ, Շավիլի Ս. Գրիգոր-Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10·30ին: (Ռիւ տէ 3 Շանթիէ):

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ԳԻՒՏ. ՎԱՐԴ. ՆԱՔԱՇԵԱՆ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

×

Այրի Տիկին Թագուհի Վարպետեան, Տէր եւ Տիկին Զաւէն Վարպետեան, Տէր եւ Տիկին Պարոյր Վարպետեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արամ Աչըկէօզեան եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց զաւկին, եղբօր զաւկին, եղբօր, քրոջ, քեռայրին եւ ազգականին՝ ԺԻՐԱՅՐ ՎԱՐՊԵՏԵԱՆԻ մահուան քառասունքին առթիւ, այս Կիրակի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, յետ պատարագի:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Նոր շրջանի բացման գեղարուեստական ցերեկոյթը տեղի պիտի ունենայ Դեկտեմբեր 10ին, Մշակոյթի Տան մէջ, Կիրակի ժամը 16ին:

Նախագահի բացման խօսք՝ Մ. ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ:

Օրուան բանախօս՝ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Արտասանութիւն՝ Արա Գրիգորեան,

Երգ՝ Օր. Աստղիկ Քէօսէեան,

Ջութակ՝ Ս. Քաջեան:

Ներկաները պիտի հիւրասիրուին թէյով եւ կարկանդակով:

Մուտքը ազատ է:

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի «Ռոստոմ» խումբի կողմէ,

ԱԼՀԱՄՊՐԱՅԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 22էն մինչեւ լոյս:

Մասնակցութեամբ հանրածանօթ փողհար ՄԱՐՍԷԼ ՓԵՐԷՆԻ եւ իր նուագախումբին ու երգչուհի ՀԻՒԿԷԹ ԼԸՔԱՅԻ:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Լիոնի Նոր Սերունդի կողմէ: Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3էն մինչեւ ուշ գիշեր, Էթուալի սրահին մէջ 1 Քուռ Կամպէթա, (Փըլաս տիւ Փօն):

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, հաճելի անակնկալներ եւ առատ կեր ու խում: Սիրով կը հրաւիրուին ծնողքները:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Պորտոյի Մուրատ խումբի կողմէ, ի նպաստ Հայ Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին:

Այս Կիրակի ժամը 15·30ին Արլաք-Սոլֆերինոյի սրահը, 235 Րիւ Մունէյտա:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, խմբերգ, արտասանութիւն, մեներգ եւ անակնկալներ:

Երիտասարդներու կողմէ կը ներկայացուի պաւեստ մը՝

ՍԷ՞Ր ԹԷ ՃԵՐՄԱԿ

Մուտք՝ 1 Ն. Ֆ.:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՅԻՍ 12ԻՆ

ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ

Տարօնի ժողովրդական երգերու ունկնդրութիւն:

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆԻ

կողմէ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Շրջ. վարչութիւնը միջ-մասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի շրջանի մասնաճիւղերու ընկերուհիները, այս Երկուշաբթի, ժամը 15ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ տաքթիլօ մը, գրասենեակի աշխատանքներու համար: Դիմել անձամբ Յառաջին:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբին կողմէ, Կիրակի, Դեկտեմբեր 17, կէսօրէ ետք ժամը 17ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

Գեղարուեստական բաժին:

Կը հրաւիրուին ընկերները, Նոր Սերունդի անդամները եւ երէց ու երիտասարդ համակիրներ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը, Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերով կը տօնէ՝

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Քատէի սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 28-ին, Հինգշաբթի օր:

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին կողմէ:

Դեկտեմբեր 16ին, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 9էն մինչեւ առաւօտեան 2, Վիէնի քաղաքապետարանի ընդարձակ սրահին մէջ:

Orchestre JO BERRUYER
et sa grande formation

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի ընկերները կը հրաւիրուին ընդհ. ժողովի, այս Շաբաթ գիշեր, սովորական հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Սեն Ժերոմ,— Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 21ին, նախորօք որոշուած հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21-ին, սովորական հաւաքատեղին:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Առնուվիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կառվարենց խումբի կողմէ

Այս Կիրակի, ժամը 15ին Սարսէլի քաղաքապետարանի սրահին մէջ:

Կը ներկայացուի ռուսական կեանքէ քաղուած՝

ԱՆԽԱՐՀԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ

Դրամ, 4 արար, 3 պատկեր:

Ղեկավարութեամբ Պ. ՇԻՇՄԱՆԵԱՆԻ

ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ.— Փորթ տը լա Շափելէն 268 թիւ, իջնել Սարսէլ, Փլաս Տիւ 11 Նովամպր, կամ շոգեկառք՝ Կառ տիւ Նորէն ժամը 13·45ին, եւ 15·10, իջնել Վիլիէ լը Պէլ, ուրկէ առնել նոյն թիւ օթօպիւսը եւ իջնել նոյն տեղը:

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՎԱՃԱՌՔԸ

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 2էն, Կիրակի, իրիկուն Դեկտեմբեր 10
Բարեգործականի սրահներուն մէջ 11 Սքուար Ալպօնի, Մէթրօ Փասի

Այս տարի, յաւելեալ նոր բաժին մը՝

ՋՈՒՏ ՀԱՅԿԱԿԱՆ

Ուր պիտի ներկայացուին հայ արուեստագէտներու զանազան գործերը:

Նկարներ, մանրանկարչութիւն, Ատլաս Հայաստանի պատմութեան եւ աշխարհագրութեան, գրագէտներու կողմէ ստորագրուած գիրքեր, սալեր եւն.:

ՀՈՆ ԿԸ ԳՏՆԷՔ ՆԱԵՒ

Մարգրիտներ, գոհարեղէնի տուփեր, ձայն-պատկերասփիւռ, թրանզիսթօր, մոլէգ եւ կոկորդիլոս պայուսակներ, ճամբորդութեան պայուսակներ, թրուս, ժերզէ հագուստներ, փարֆէօն, նայլըն զուլպայ, գրամեքենայ, փիւլեր այր մարդոց եւ կիներու համար, այր մարդոց շապիկ, մետաքսէ փողկապ, ֆանթէզի գոհարեղէններ, սեղանի սպասներ, խաղալիքներ եւն. եւն.:

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆ

ԳԷՈՐԳ ՏԷՐՎԻՇԵԱՆ

Կը ներկայացնէ՝ Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ

ՇՈՂՈՔՈՐԹԸ

Կը մասնակցին Ա. Գմբէթեան, Տիկ. Հայկուհի Լա Շասանէր, Խտրշեան, Ն. Պշտիկեան, Գրիգոր Վահան, Գէորգ Տէրվիշեան:

Այս Երկուշաբթի ժամը 20·45ին, Սալ Փօլ Ֆարալիք, 21 Րիւ Իվ Թուտէք:

Տոմսերը կը ծախուին սովորական գին երով, Հրանդ Բալուեան գրատունը, 43 Րիւ Ռիշէ:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 9 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

SAMEDI 9 DÉCEMBRE 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9275 37EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5076

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԳԵՐԱՍԻՄ ԲԱԼԱՅԵԱՆ

(Մահուան Բ. տարելիցին առթիւ)

—o—

Երկու տարի առաջ, 1959 Նոյեմբեր 6-ին Փարիզի արուարձան Լոնժիւմոյի հիւանդանոցին մէջ իր մահկանացուն կը կնքէր Գերասիմ Բալայեան։

Ջաւակ հերոսական Ղարաբաղի, ան — հուն սէր կը սնուցանէր իր ծննդավայրին հանդէպ, պաշտամունքի հասնելու աստիճան։

Կանուխէն մտած էր Դաշնակցութեան դրօշին տակ, որուն հաւատարիմ մնաց մինչեւ իր մահը։

Փոթորկալից կեանք մը վերապահուած էր իրեն, երիտասարդ տարիքէն սկսեալ։

Հայ ժողովուրդի ազատագրական կռիւներուն մէջ ունեցաւ իր պատուաւոր բաժինը, իբրեւ ճշմարիտ յեղափոխական եւ զէնքի մարդ։

1905ի հայ — թաթարական կռիւներուն առեն զինք կը տեսնենք Կովկասի մէջ, կրակի առաջին գիծերուն վրայ։

Այնուհետեւ կը լծուի կուսակցական գործօն աշխատանքի, անձնուիրաբար կատարելով վերադասն մարմնի կողմէ տրուած պարտականութիւնները։

Շուտով կը դառնայ ականաւոր Դաշնակցական։ Ու երբ 1910ին ցարական բռնակալ կառավարութիւնը սաստիկ հալածանքի կը սկսի Դաշնակցութեան դէմ, ձերբակալելով հարիւրաւոր ընկերներ, Գերասիմն ալ կը բռնուի եւ կը ղրկուի Նովոչերկասկի բանտը։

Համաշխարհային առաջին պատերազմը ճակատագրական պիտի ըլլար հայ ժողովուրդին համար։

Ինչպէս 1826 – 28ին եւ 1877 – 78ին, 1914ին եւս Ռուսիա շողշողուն խոստումներով կը դիմէր հայ ժողովուրդի աջակցութեան։

Հայ երիտասարդներ գունդ առ գունդ, առանց սակարկելու կը փութային դէպի ռազմաճակատ՝ կռուելու Թուրքին դէմ։ Կամաւորական գունդեր կը կազմուէին Կովկասի մէջ։

Գերասիմ առաջին կամաւորներէն մէկն եղաւ։ Նշանակուեցաւ օգնական 5րդ կամաւորական խումբի հրամանատար Իշխան Յովսէփ Արղութեանցի։ 1915ին իր խումբով անցաւ սահմանը եւ կռուեցաւ մեր դարաւոր թշնամիին դէմ, ամբողջ պատերազմի տեւողութեան։

Հայկական արիւնը ի զուր չհոսեցաւ։ 1918 Մայիս 28ին ունեցանք մեր անկախ Հայաստանը։ Նոր պարտականութիւններ ծանրացան Գերասիմի ուսերուն վրայ։

1919ին կ'ընդդիմանայ Անգլիացիներուն, որոնք կ'ուզէին Ղարաբաղը միացնել Ազրբէջանին։ 1920ին իբրեւ խորհրդարանի անդամ կը ղրկուի Ղարաբաղ՝ ժողովուրդի ինքնապաշտպանութիւնը կազմակերպելու համար։

Թրքական արշաւանքին առեն զարձեալ պատնէշի վրայ է ինք։

1921ի Փետրուարեան ապստամբութենէն վերջ իր ընկերներուն պէս կը հեռանայ Հայաստանէն եւ պահ մը Պարսկաստան մնալէ ետք 1925ին, կուգայ Փարիզ, ուր կը հաստատուի վերջնապէս։

Պաշտօնի մահէն վերջ կը նշանակուի վարիչ Հ. Յ. Դ. Մոնմորանսիի Թանգարանին, պաշտօն զոր վարեց անընդհատ ամբողջ քառորդ դար։

Աչքերը փակեց հեռու իր սիրելի Ղարաբաղէն ու հայրենիքէն, որոնց կարօտով կը տոչորէր։

×

Իր մահուան Բ. տարելիցին առթիւ՝ Կիրակի առաւօտ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի եկեղեցիին մէջ։ Իսկ կէսօրէ վերջ ընկերները այցի պիտի երթան իր գամբարանին,

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՋՈՄՊԷ ՍՈՒՐԲ ՊԱՏԵՐԱԶՄ ՀՌՉԱԿԵՑ

—o—

ԲԱԽՈՒՄՆԵՐԸ ՄԻՇՏ ՍԱՍՏԻԿ ԵՆ

—o—

Էլիզապէթվիլի ձայնասփիւռը տեղեկատուութեան նախարարին մէկ կոչը հաղորդեց, որով Քաթանկան ամբողջական պատերազմ կը յայտարարէ ՄԱԿի դէմ։ Նախարարը՝ Նիէմպօ կը հրաւիրէ բոլոր Քաթանկացիները, սեւ թէ ճերմակ, որ սպաննեն ՄԱԿի «կապոյտ սաղաւարտները» ուր որ գտնեն.— «Կռիւը պիտի չդադրի ցորչափ ՄԱԿի վերջին մարդը մեր հողամասը լքած կամ սպաննուած չըլլայ»։

Քաթանկական աղբիւրէ եկած լուրերը կը հերքեն թէ ՄԱԿը չէ կրցած կացութեան տէր դառնալ եւ ընդհանուր ձեւով, քաթանկական ուժերը յաջողած են չէզոքացնել ՄԱԿի ուժերը։

Միւս կողմէ Կարմիր Խաչի ներկայացուցիչը Էլիզապէթվիլ ամբաստանեց ՄԱԿի զինուորները որ կրակ բացած են երկու հիւանդատար կառքերու վրայ եւ ուրիշ կառքի մը որ գաղթականներ կը փոխադրէր։

Կռիւները կը շարունակուին փողոցներուն մէջ եւ կարգ մը լուրերու համաձայն քաթանկացի զինուորները շատ յոգնած կը թուին բայց իրենց բարոյական կորովը տեղն է։

Արեւմտեան շրջանակները շատ գոհ չեն ՄԱԿի «աշխարհակալ» քաղաքականութենէն եւ Անգլիոյ արտաքին նախարարը՝ լորտ Հիւմ յայտարարեց թէ ՄԱԿի վերջին է այլեւս եթէ աշխարհակալ պետութիւն մը դառնայ։ Շեշտեց նաեւ թէ ՄԱԿի պարտականութիւնն էր, Քոնկոյի մէջ, միայն կարգն ու կանոնին հսկել։

ՄԱԿը իր կողքին ունի Միացեալ Նահանգները որոնք վճռած են «ենթարկել» Քաթանկան Լէոփոլտվիլի կառավարութիւնը։ Այս առթիւ Պոմպոքօ որ Արտաքին նախարարն է Կեդրոնական կառավարութեան տեսակցութիւն մը ունեցաւ Քոսվ Տը Միւրվիլի հետ որմէ ետք յայտարարեց մամուլին թէ յանուն Քոնկոյի կառավարութեան դիմում մը ըրած է Փարիզ գտնուող քաթանկական «այսպէս սաած տնտեսական եւ մշակութային յանձնախումբին ներկայութեան համար»։ Միւս կողմէ Ժիւսթէն Պոմպոքօ յայտարարած է ռատիօ – Պրիւսէլի թղթակցին թէ Կեդրոնական Քոնկոյի կառավարութիւնը բոլորովին համաձայն է ՄԱԿի Քաթանկայի գործունէութեան։

Էլիզապէթվիլէն վերադարձին, ամերիկացի ծերակուտական մը՝ Տոտ, նախագահին պէս դեմոկրատ, յայտարարած է թէ ՄԱԿը համայնավարներու խաղը կը խաղայ իր գործունէութեամբ։ «Յիմար եւ եղերական» որակած է Քաթանկայի մէջ կատարուող զինուորական շարժումը, որ միայն համայնավար պլոքին կը ծառայէ։ Ինտիանայի հանրապետական ներկայացուցիչն ալ ամբաստանած է Միացեալ Նահանգները որոնք, Քոնկոյի մէջ կ'օգնեն Ազատութեան թշնամիներուն եւ Ռուսիոյ բարեկամներուն։

Թիէի գերեզմանատունը, միաժամանակ այցելելով Արշակ Ջամալեանի, Լեւոն Թադէոսեանի (Պապաշա), Պերճուհի Բարսեղեանի, Օհան Կարօյի եւ Գարեգին Սարգիսբէկեանի շիրիմները։

Փէր Լաշէզէն վերջ Թիէի գերեզմանատունն ու Մոնմորանսին ալ դարձած են ուխտատեղի։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ ընդունելութեան մը ընթացքին Խրուշչեւ յայտարարեց թէ շատ շահեկան գտած է Քենըտիի տեսակցութիւնը եւ կատակով աւելցուցած է. «Երբ Քենըտի համայնավար ըլլայ, հասարակաց լեզու մը կ'ունենանք, բայց նման ման մը շուտով չի պատահիր»։

ՊԱՂՏԱՏԻ մէջ 663 ներածութեան օտար ընկերութիւններ ազգայնացուեցան։ Մէկ տարի պայմանաժամ տրուած է սակայն որպէսզի պատրաստուին այս կարգադրութեան։

ՍՈՒՐԻՈՅ նոր երեսփոխանական ժողովը հետեւեալ պատկերը կը պարզէ, պահպանողական՝ 71, անկախ՝ 55, ընկերվարական պաաս՝ 19, ծայրայեղ աջ՝ 12, ծայրայեղ ձախ՝ 8, ցեղախումբեր՝ 7։ Համայնավարները աթոռ չունին։

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ Փարիզ կը հասնի այսօր Շաբաթ, պիտի վերադառնայ նոյն իրիկունը։ Իր դիմումին վրայ զինուորական պատիւ պիտի չկատարուի, Օրլիի մէջ։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ֆրանսացի ամբաստանեալներուն կիները Փարիզ հասան։ Ասոնցմէ մէկը յայտարարեց թէ իր ամուսինը տեսած է եւ այն տպաւորութիւնը ստացած է թէ որեւէ բանէ լուր չունին, ոչ իսկ պատրաստուող դատավարութենէն։ Միւս կողմէ Ֆրանսական շրջանակները իրենց գոհունակութիւնը յայտնեցին Զուիցերիոյ բռնած դիրքէն այս խնդրին մէջ։

ՓԵՔԻՆԻ կառավարութիւնը կը դատապարտէ Հնդկաստանը որ հակաչինական արշաւ մը սկսած է։

ԳԱՂՏՆԻ բանակի եւ անոր համակիրներուն դէմ պայքարը սաստկացած է Ֆրանսայի մէջ։ Ուրբաթ առաւօտ այս առընչութեամբ կարգ մը հռովարտակներ հրատարակուեցան։ Բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուեցան Պապ Էլ Ուէտի շրջանը (Ալժերիա)։ Գաղտնի բանակը իր կողմէ թռուցիկներ բաժնեց, որոնց մէջ կը հրաւիրէ Ալժէացիները որ դրօշազարդեն երկուշաբթի օր եւ 15 վայրկեան գործադուլ ընեն։

«ԱՀԱԿ»ի «նախարարները» սկսան ճամբորդել։ Պեն Խետտա եւ իր արտաքին «նախարարը»՝ Սաատ Տահլապ Թունուզէն մեկնեցան երէկ։ Մէկը՝ Թրիփոլի հասած է (Լիբիա) մինչ Տահլապ Հռոմ է։

ՊԵՆ ՊԵԼԼԱ եւ իր ընկերները Օնուայի դղեակը փոխադրուեցան թռաններով։ Կարգ մը շրջանակներու մէջ անմիջական բանակցութեանց եւ ալժերական զինադուլի մը մասին կը խօսուի։

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ որոշեցին արգելքի բանաձեւ մը յանձնել Ազգ. Ժողովի դիւանին ամբողջական պիւտճէին քուէարկութենէն առաջ։

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ վեց հազար ուսանողներ ոգեկոչեցին իրենց երեք ընկերները որոնք սպաննուած են, ութ տարի առաջ, բախումներու ընթացքին։

ՄԻԱՑ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին նախարարը՝ Ռըսք Մատրիտ պիտի երթայ եւ տեսակցութիւն մը պիտի ունենայ, Դեկտեմբեր 16ին, Ֆրանքոյի հետ։

ԼՈՐՏ ԷԹԼԻ, Անգլիոյ նախկին վարչապետը սրտի տագնապ մը ունեցաւ աջի օր։ 76 տարեկան է, եւ աշխատաւորական ընդդիմութեան պարագլուխը՝ Լորտերու ժողովին մէջ։

ՊՐԱԶԻԼԻ հիւսիս – արեւելեան շրջանի տնտեսական մայրաքաղաքին՝ Ռեսիֆէի մէջ ընդհանուր գործադուլ սկսած է։

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ երեք անգամ աւելցուցած է իր զինուորական ծախքերը։

ՎԱՏԻԿԱՆԻ մէջ կ'ըսեն, ի պատասխան Հունգարիոյ կառավարութեան առաջարկին, թէ կարդինալ Մինծենթի կը հեռանայ Հունգարիայէն այն պարագային միայն երբ իր առողջական վիճակը պարտադրէ։

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ՀՐԷԱԿԱՆ ՁԱՅՆԸ

—o—

ԽՄԲ.— Մեր ընթերցողներուն ծանօթ է այն թունաւոր ու մաղձալից գրութիւնը, զոր հրատարակեր էր թրքական թերթ մը, «Քարիքաթիւր», ապահովաբար ստորագրողը՝ «քարիքաթիւր քրէաթիւր» մը, ճիշդ իր անունին պէս։ Ամբողջ մաղձը եւ թոյնը թափած էր Հայոց, Յոյներուն եւ Հրեաներուն վրայ՝ այն մեղադրանքով թէ ինչո՞ւ իրենց քուէն չեն տուած Ըսմէթի։ Թուրք թերթ մը պատասխանեց,— «ամօ՛թ է» ըսաւ։ Կատղեցաւ «Քարիքաթիւրը» եւ գրեց յօդուած մը, զոր հրատարակած ենք «Յառաջ»ի այս թիւով,— տեսնել Գ. էջ։ Ատոր ի պատասխան՝ «Շեհիր» թրքական իրիկնաթերթին մէջ, Հրեայ մը, Ալպեր Ա. Հապիպ, խիստ պատասխան մը տուած է «Քարիքաթիւր»ի այս վերջին բարբաջանքներուն, աւելի ճիշդ է ըսել՝ բառաչիւններուն։ Այդ պատասխանէն կը քաղենք հետեւեալ մասերը.—

— «Տանօթ քուրջը իր վերջին թիւին մէջ կը շարունակէ որոմ սերմանել չուրջը։ Զրպարտութեան անիւները արագօրէն դառնալ եւ բոլորտիքը ցեխ արձակել սկսան։ Երբ յերիւրածոյ դէպք մը կը պատմէ Աթաթիւրքի եւ Հրեայի մը միջեւ, կը գրէ թէ Սալամոնները, Գրիգորները դրամ շահեր են, մինչ Ահմէտները, Մէհմէտները կը պատերազմէին Չանաքքալէի մէջ։ Բայց անձնապէս իմ ընտանիքիս մէջ եւս կան անդամներ, որոնք նահատակուած են Չանաքքալէի մէջ։

Այս զատարկապորտները Սահմանադրութիւն պատրաստող գիտնականները եւ զայն ընդունող ազգ մը մէկ կողմ հրելով խառնակութիւն յարուցանել կ'ուզեն երկրին մէջ։ Քուէ տուած ատեն Ահմէտը այս երկիրը կը խորհի, Սալամոն չի խորհիր։ Ընտրութեան օրը Գրիգորը, Եանին, Սալամոնը երբ քուէատուփ կ'երթան, ատիկա չի՞ փաստեր թէ կը խորհին այս երկրին մասին։

Ճիշդ է որ այս ազգը մեզ եղբայր նըկատեց, որովհետեւ մենք մեզ այս ազգին մէկ մասը կը նկատենք. Բայց գալով այս անպատկաններուն, մի քիչ խիղճ թող ունենան, մի քիչ ամօթ թող զգան։ Ազգին կէսը կուսակցութեան մը քուէ կուտայ, փոքրամասնութիւնն ալ նոյն կարծիքին կը մասնակցի, եւ այս զազարկապորտներուն՝ միայն մօրը քփրելնին կը մնայ։ Ետքն ալ կ'ելլեն կ'ըսեն թէ իրենք փոքրամասնութիւնը չեն զատեր Թուրք հայրենակիցէն։ Ձենք հասկնար՝ տակաւին ի՞նչ ընենք։ Գաւազան մը առնելով փոքրամասնութիւններու տուներուն վրայ յարձակիլը մնաց։ Բայց ասիկա ընելու համար քաջութիւն կ'ուզէ, նոյնիսկ եթէ զատարկապորտութիւն ըլլայ աս։ Մենք այս քաջութիւնն ալ այդ մակաբոյծներուն մօտ չենք տեսներ։

Ֆաթիհ Պոլսոյ առումը կատարեալ չէ կրցեր ընել, որովհետեւ Յոյն ձգեր է Պոլսոյ մէջ...։

Մեր վարիչները եւ պատասխանատուները թող չվշտանան, բայց կ'ուզէինք գիտնալ թէ ի՞նչ բանի կը սպասեն իրենց ձայնը բարձրացնելու համար, հակառակ այս բոլոր խայտառակութիւններուն, որոնք տեղի կ'ունենան 20րդ դարու լայիք Թուրքիոյ մէջ։

ԻՍՐԱՅԷԼԻ թերթերը մօտէն կը հետեւին Ալժերիոյ Հրեաներու պարագային։ Թել Ավիվի Հերութը այս առթիւ կը գրէ «թէ բոլոր ալժէացի Հրեաները Գաղտնի Բանակի մաս կը կազմեն։ Ամէն մարդ գիտէ կ'ըսէ թերթը թէ Ալժերիոյ Հրեաները ֆրանսացի քաղաքացի են եւ նոյնիսկ մեր կարծիքով «շատ ձուլուած»։

ԽՆՁԱՐԱՅԻ ԲԱՐՁՈՒՆՔԻՑ

Ի՞ՆՉ ԵՆ ԵՐԳՈՒՄ ՃՊՈՒՌՆԵՐԸ

Այս ամառ ճպուռները մայրիների վրայ առանձնապէս անտանելի են: Մեծ մայրս պիտի ասէր. «Խուլ ուրմիշ էղիլ են»:

Եւ միայն ճպուռնե՞րը: Հապա առո՞ւն: Հապա հեռատեսի՞լը: Հապա ճա՞ղը կաղնոյից: Հապա օթեկ կանանց չատախօս բազմութի՞ւնը: Հապա անբերս երեխաների աղմո՞ւկը: Հերուվգէ՛ս, ո՞ւր ես, հասիր ...

Հանգստանալու եմ եկել Խնձարայի բարձունքը, մայրիների մէջ: Վարի՝ Պոլոնեի հայնոցի բնակիչները նախանձում են ինձ. «Երանի՜ քեզ, հանգիստ ուժ ես հաւաքում ձմեռուայ համար»: Ես ո՞ւմ նախանձեմ: Ճիշդ է, ռատիօ չեմ լսում: Չիմացայ ի՞նչ է ասել իր վերջին ճառում Խրուշչեւը: Չլսեցի ի՞նչ է պատասխանել Քենըտին: Ի՞նչ է կատարւում այժմ Պերլինի շուրջ, ինչո՞վ վերջացաւ Լաոսի քառը: Լուր չունեմ, ո՞վ է հերթական ճամբորդը անջրպետի մէջ: Բայց ինչո՞ւ հետաքրքրուել անջրպետով, երբ Խնձարայի բարձունքի մայրիների ճպուռները եւ իմ շուրջի կանանց չատախօսութիւնը բաւական են տիեզերական խաղաղութիւնը խանգարելու: Մեր հոգսերը մեզ բաւական չե՞ն:

Երէկ մօտս եկաւ մի բարեկամ: Երկու օր առաջ մեկնել էր Երեւանից: Ինձ նուէր էր բերել անթառամ ծաղիկներ Սեւանի նախկին կղզուց: Ես էլ եմ մի ժամանակ անթառամ ծաղիկներ քաղել եւ հանդիպել Սեւանում՝ Հին Աստուածների հետ:

— Այժմ խաղա՞ղ է, հարցրի, Սեւանում, Հին Աստուածներ մնացե՞լ են այնտեղ:

— Հիմա, եղաւ պատասխանը, ինքնաշարժը ուղիղ տանում է քեզ «կղզին» եւ բարձր աղմկում են ռատիօն ու հեռատեսիլը եւ ճաշի հնչիւններով զուարճանում են նոր աստուածները ու նոր մելանուշները:

— Քանաքեռ եղա՞ր, հարցրի, տեսա՞ր Աբովեանին, որ Նորքի բարձունքից դիտում էր իր սիրած Երեւանը:

— Եղայ, պատասխանեց բարեկամս, տեսայ Աբովեանի տունը, ցեմենտի ծածկոցով պահուած: Եւ Քանաքեռում տեսար երկու եկեղեցի. մէկը ծխախոտի պահեստարան է, միւսը՝ ցորենի: Աբովեանի մասին խօսում էին, բայց ինքը բացակայ էր Հայաստանից:

— Ի՞նչպէս է, հարցրի, Հայաստանի ժողովուրդը, կո՞ւշտ է, գո՞հ է, լա՞ւ է:

— Գոհ է, ասաց, որ Ստալինի տեղ բռնել է Խրուշչեւը: Աւելի կուշտ է, քան Ստալինի օրով: Լաւ է. կառավարութիւնը գողանում է ժողովրդից, ժողովուրդը գողանում է կառավարութիւնից: — Ամէնքը գիտեն այդ եւ գոհ են:

— Յոռետես բաներ ես պատմում, ասացի, քանի դեռ Սեւանում կարելի է քաղել անթառամ ծաղիկներ, քանի Մասիսի ստուերը տարածուած է հայ ժողովրդի եւ Հայաստանի վրայ,— ի՞նչ փոյթ, որ շարականի տեղ ճազն է լսւում եւ հին աստուածների փոխարէն նորերն են տիրում: Նորերն էլ կը հիննան:

— Այդ ճիշդ է, պատասխանեց բարեկամս, բայց այդ բաները գնա հասկացրու Երեւանի կօշիկի գործարանի բանուորին, որ ստիպուած է, մի կտոր աւելի հաց ունենալու համար, կաշի գողանալ եւ սեւ շուկայում ծախել: Գնա՛ ասա Լացի պարտէզում արցունք թափողներին...

— Լացի պարտէ՞զ, զարմացայ ես: Լացի պատ լսել եմ: Գիտեմ արցունքի հովիտ, բայց լացի պարտէ՞զ ...

— Չե՞ս իմանում, Երեւանի կենտրոնում, Լենինի եւ Շահումեանի արձանների միջեւ գտնուող պարտէզը այժմ կոչւում է Լացի պարտէզ: Այնտեղ հաւաքւում եւ լալիս են ներգաղթողները:

— Ի՛նչ տխուր բաներ ես խօսում, բարեկամս, իսկ շինարարութի՞ւնը, իսկ ակադեմիա՞ն, օփերա՞ն, թատրո՞նը, հրատարակութիւննե՞րը ...

— Այդ ամէնը, ի հարկէ, կան եւ լաւ են. քառասուն տարուայ մէջ այդքա՞ն էլ պիտի չլինի: «Արմենիա» եւ «Ինտուրիստ» պանդոկներում արտասահմանից եկած մեծանուն հիւրերը հիանում են գրանով եւ համեղ ճաշեր վայելելով՝ համայնավար իշխանութեան գովքը հիւսում, բայց պետական գործարանի եւ սովխոզի բանուորը կամ կոլխոզնի՞կը — նրանց էլ հարցրէք: Ի՞նչպէս են ապրում, եւ ապրո՞ւմ են արդեօք ...

— Ի դէպ, շարունակեց բարեկամս, «Արմենիա» հիւրանոցում հեռուից տեսայ «Նաւը Լերան վրայ»ի հեղինակին՝ Կոստան Զարեանին: Ասում էին՝ եկել է խորհրդային իշխանութիւնից խնդրելու, որ իր երկերը հրատարակեն:

— Երեւի, «Անցորդը եւ իր ճամբան», խնդացի ես: Այնուամենայնիւ, Հայաստանը Հայաստան է, ուր մէկուկէս միլիոն Հայեր են ապրում, որոնք խօսում են միեւնոյն լեզուով, երգում են միեւնոյն երգերը ...

— Շատ ճիշդ է, կտրեց խօսքս բարեկամս, ապրում են, խօսում են եւ երգում են հայերէն, մանաւանդ գիւղերում, բայց չգիտեմ ինչու, ես ինձ Հայաստանում զգում էի օտարական, հոգիների միութիւն չկայ արտասահմանի եւ Հայաստանի Հայերի միջեւ:

— Առաջ էլ, նկատեցի ես, գաղութահայ հոգեբանութիւնը տարբեր էր Հայաստանի հոգեբանութիւնից, թէեւ, անշուշտ, ոչ այժմուայ չափով:

Եւ, յիրաւի, ժամանակին մենք ինչեր քաշեցինք գաղութային հոգեբանութիւնից, իր ծովէ-ծով Հայաստանով եւ աղա-փաշայական մտածելակերպով: Անցաւ այն: Այս էլ կ'անցնի: Սովետներն էլ կ'անցնեն: Կոլխոզ-մոլխոզներն էլ կ'անցնեն: Հայութեան «ներսի» եւ «դրսի» բաժանումն էլ կ'անցնի: Ցաւէտ կ'ապրի մէկ եւ միասնական հայ ժողովուրդը: Սիրելի բարեկամ, կրկնում եմ, քանի Սեւանում ծաղկում է անթառամ ծաղիկը, քանի Մասիսը հովանաւորում է Հայոց Աշխարհը, քանի Հայը Հայաստանում խօսում, զգում եւ ապրում է հայերէն — Հայը եւ Հայաստանը կան ու կը մնան յաւիտեան:

Եթէ չէք կարող ունենալ Սեւանի անթառամը ձեր ձեռքում, հանեցէք, ամուր պահեցէք ձեր սրտում անթառամ: Եւ քանի ձեր սիրտը կը մնայ թանգարան Հայաստանի ծաղիկների, ժամանակները եւ տարածութիւնները անզօր կը լինեն աղաւաղելու ձեր հայկական հոգին թէ՛ Արեւելքում, թէ՛ Արեւմուտքում:

... Ա՛հ, այս անտանելի ճպուռները մայրիների վրայ, այս աղմկոտ երեխաների վտառը, Հերուվգէս, ո՞ւր ես, հասիր ...

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

Սէն Գէտի Գեղածիծաղ Ափին

ՀԻՆ ՀՌՈՎՄԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Գրեց՝ ԵՆՈՎՔ ԼԱԶԻՆԵԱՆ

Կեդրոնական շէնքէն հրջելով՝ իջանք ճակատի պարտէզը եւ, կէս մը վազելով հասանք փողոցի դուռը— Մինչեւ հոն՝ Տօրքը մեր ետեւէն եկած էր պոչը շարժելով եւ ուրախութեամբ հաչելով: Տօրքին հրաժեշտ տուինք եւ, մեր գլուխը բարձր բռնած, արագ քայլերով ... մէկ երկու, մէ՛կ երկու, մէ՛կ երկու ... հասանք Սեւրի կամուրջը:

Սովորաբար՝ մինչեւ Փորթ տը Սէն Քլու կը քալէինք, բայց այդ օրը՝ ժամանակ չկորսնցնելու համար մեթրօն առինք: Ամէն անգամ որ մեթրօյով կը ճամբորդէինք՝ ծերուկ Ֆրանսուհիներ կը մօտենային մեզի եւ կ'ուզէին գիտնալ թէ որ զինուորական հաստատութենէն էինք: Այդ օրն ալ քանի մը պառաւներ հետաքրքրութեամբ մօտեցան Պ. Գոյունեանին՝ եւ ան ալ, լայն ժպիտով եւ հպարտութեամբ, իր գիտցած փրանսերէնով՝ բացատրեց որ մենք Հայկական բարձրագոյն Կաճառի երկրորդ դասարանի աշակերտներն էինք:

Ընդհանուր առումով կարգապահ էինք այդ օրը, թէեւ Պ. Գոյունեանը ստիպուեցաւ մեթրոյին մէջն ալ անգամ մը սուլել որպէսզի շատ աղմուկ չհանենք: Սուլածին պէս՝ ճամբորդ մը, կարծելով որ արկած պատահած է, մեղմօրէն քաշեց եւ ամբողջ կառքը ճռնչալով կեցաւ: Շուրջ տասը բոպէ տեւեց մինչեւ որ հասկցուեցաւ որ լուրջ պատճառ մը չկար դէպքը կեցնելու, եւ կառավարը քթին տակէն Պ. Գոյունեանին հասցէին քանի մը անպատշաճ արտայայտութիւններ ընելէ ետքը՝ վերստին ճամբայ ելանք:

Այս զուարճալի տեսարանը եւ ընդհանուր խառնաշփոթութիւնը մեզի շատ հաճելի պիտի ըլլար եթէ ուշ մնալու վախը չըլլար:

Երբ կայարան ետքը ելանք Փորթ տը Սէն Քլու եւ քանի մը քայլ յետոյ հասանք սինէմային մուտքը ուր զիրար հրմշտկելով կը ջանայինք դուրսը դրուած նկարները մօտէն տեսնել, մինչ Պ. Գոյունեանը տոմսակի կարգադրութիւններով կը զբաղէր:

Անհամբեր՝ ներս մտանք:

Խմբովին, երկու կարգի վրայ, սրահին կեդրոնը՝ տեղաւորուեցանք հանգիստ բազկաթոռներուն մէջ, եւ լոյսերը մարուեցան:

Յիրաւի՝ ֆիլմը նոյնիսկ մեր ակնկալածէն աւելի լաւ էր ... մանաւանդ պատուհասներուն եւ հարձերուն տեսարանները: Ի՛նչքան հաճելի էր այս արդիական ձեւով «պատմութիւն» սորվիլ եւ «մշակութային» պաշար ամբարել:

Մինչ ժապաւէնը կը շարունակուէր, տղաքը սկսան կամաց կամաց եւ մէկիկ մէկիկ հեռանալ, ու շատ ժամանակ չանցած՝ ցրուեցան մութ սրահին չորս անկիւնները: Երբ Պ. Գոյունեան անդրադարձաւ որ այդպիսի ապակեդրոնացում տեղի ունեցեր է, իսկոյն ոտքի ելաւ եւ բարձրաձայն հրամայեց.— «Արամ, Վահրամ, Թորգոմ, Ենովք ... շուտով հոս եկէք նստիմ»:

Նոյն բոպէին՝ սրահին ամէն կողմէն դժգոհական բացագանչութիւններ լսուեցան.

— «Assis devant», «Taisez-vous», «La ferme» եւայլն:

Մեզմէ որեւէ պատասխան չստանալով, Պ. Գոյունեան հարկադրուած՝ սուլիչը հանեց եւ, երկու երեք անգամ ուժգին փչելով, սուլեց: Ձիլ արձագանգը սրահին մէջ տարածուեցաւ ու, միեւնոյն ատեն, Պ. Գոյունեանը՝ ոտնկայս եւ զայրացած սկսաւ պոռալ.— «Մօ՛ Պօղոս, Էմիլ, Գէորգ, Պերճ ... ձեզի չե՞մ, ծօ՛ ... անմիջապէս հոս եկէք»:

Ձայն բարբառոյ յանապատի:

Ամէն կողմէ կը լսուէին հանդիսականներուն զայրոյթախառն հայհոյանքները: Համատարած ժխոր եւ խառնակութիւն: Ներկաներէն ոմանք կարծեցին որ սրահին մէջ հրդեհ կար, եւ այս պարագան աւելի եւս սաստկացուց ընդհանուր խառնաշփոթութիւնը:

Այդ միջոցին՝ սինէմային տնօրէնը վրայ հասաւ, ֆիլմը ընդհատուեցաւ, լոյսերը վառեցան եւ Պ. Գոյունեան երկու երեք անգամ եւս սուլեց: Մինչեւ այն ատեն՝ ոստիկան մը եկաւ եւ տնօրէնը քաղաքավարութեամբ խնդրեց որ մեկնինք: Ընդ առաջ երթալով տնօրէնին փափաքին՝ Պ. Գոյունեանը, խաշնարածի նման, իր ցիրուցան հօտը հաւաքեց եւ ֆիլմը կէս թողլով ելանք դուրս:

Փողոց որ ելանք, Պ. Գոյունեանը սուլիչը փչեց որպէսզի կարգի կանգնինք եւ սկսաւ զմեզ համրել: Տեսաւ որ երկու հոգի պակաս էին:

Դարձեալ համրեց:

Դարձեալ երկու հոգի պակաս էին: Վահրամն ու Էմիլը ներսը մնացած էին ֆիլմին մնացած մասը տեսնելու: Պ. Գոյունեանը ներս մտաւ այդ երկու մոլորեալ ոչխարները բերելու: Երբ վերադարձաւ, ապահով ըլլալու համար, զմեզ դարձեալ համրեց ու այս անգամ երեք հոգի պակաս էին հակառակ անոր որ երկու հոգի աւելցած էին:

Հարցուփորձով եւ զանազան սպառնալիքներու տակ, պարզուեցաւ որ Եղուարդը, Արամը եւ Պերճը գացած էին մօտիկ պիւրոյի զովացուցիչ ըմպելի մը խմելու:

Վերջապէս վերադարձանք դպրոց: Մենք գոհ էինք մեր «մշակութային» պտոյտէն բայց Պ. Գոյունեանը ծայր աստիճան ջղայնացած էր:

Նոյն երեկոյեան՝ Պ. Գոյունեանը իր գրաւոր հրաժարականը ներկայացուց տեսչութեան, առարկելով որ մեզի նման «հայտուտ»ներու հետ այլեւս անկարող էր գլուխ ելլել եւ տրամադիր չէր իր առողջութիւնը զոհելու մեզի:

Յաջորդ առաւօտեան՝ Մեծաւորը, Տեսուչը եւ Ուսումնապետը ժողով ըրին եւ խնդրեցին Պ. Գոյունեանէն որ այդ միջադէպը վերագրէ մեր երիտասարդական աշխուժութեան: Նոյն ատեն, յիշատակելով Պ. Գոյունեանին քառասուն տարուան նուիրումը Հայ մանկավարժութեան գործին, պնդեցին որ անհնարին էր ընդունիլ իր հրաժարականը եւ ստիպեցին որ մնայ իր պաշտօնին վրայ:

Իսկ մենք, ամբողջ դասարանով պատժուեցանք՝ զրկուելով չորս շաբթուան պտոյտներէ եւ յաջորդական երկու կիրակիներու ճաշի փախլաւայէն:

Երկու հատ չէ, այլ ոչ նուազ քան տասը փախլաւա կ'արժէր մեր տեսած շարժապատկերը:

(21 Շար.)

ԳԵՐԱՍԻՄ ԲԱԼԱՅԵԱՆ

«Մոնմորանսիի ձիաւորը» կը սիրէր որակել զինքը, ամէն անգամ որ ուխտի երթալու պէս կը մտնէի Հ. Յ. Դաշնակցութեան նուիրական թանգարանէն ներս, ուր ցուցադրուած էին, հայ հերոսամարտի վերջին պատմական թանկագին առարկաներ, փաստաթուղթեր եւ նկարներ, որոնք վստահուած էին ընկեր Գերասիմի խնամքին ու պահպանման:

Մեծ ոգեւորութեամբ կը դիմաւորէր զիս, եւ իսկոյն կը հրաւիրէր պատուել համբաւաւոր զարմած իր բաժակ մը թէյը:

Ի՛նչ մեծ գոհունակութեամբ կը յայտնէր թէ այդ նոյն բաժակներէն թէյ են խմած Խաժակեանը, Ահարոնեանը, Ռուբէնը, Վրացեանը եւ դեռ քանիներ:

Եթէ գրուած չըլլար Հ. Յ. Դաշնակցութեան պատմութիւնը, ու նկարներ գոյութիւն չունենային, դժուար պիտի ըլլար հաւատալ, թէ այդ հանդարտաբարոյ եւ հեզահամբոյր մարդը, սարեր է բարձրացած, եղած է ֆետայի, հրացան վերցուցած ու կռուած է քաջաբար արիւնարբու թշնամիին դէմ, յանուն հայ ժողովուրդի ազատութեան:

Ու կը մտածեմ, իրեն նման քանի քանի Գերասիմներ կ'ապրին այսօր մեր աչքերուն առջեւ, համեստ ու խոնարհ ընկերներ, որոնք զոհուած ու հերոսացած են եւ սակայն անոնց մասին ոչինչ գիտէ մեր Հայոց ժողովուրդը: Հոս չէ՞ արդէն Դաշնակցական մարդուն մեծութիւնը, զոհաբերուիլ Հայութեան համար եւ մոռցուիլ Հայութենէն:

Գերասիմ ու թանգարան նոյնացած էին կարծես իրարու հետ:

Անհուն գուրգուրանք ունէր իւրաքանչիւր առարկայի հանդէպ եւ ինչ երկիւղածութեամբ ձեռք կ'առնէր զանոնք ցոյց տալու համար հետաքրքիր այցելուներուն:

Պատկառելիութիւն մը կար իր արտայայտութեան մէջ եւ մանաւանդ իր ձայնը որոշ շեշտ մը կը ստանար իւրաքանչիւր առարկայի ցուցադրութեան պահուն.— «Սա այն գրիչն է որով ընկեր Ահարոնեան ստորագրեց Սեւրի դաշնագիրը, սա Անդրանիկի խանչալն է, այս այն դրօշն է, եւայլն ...:

Թանգարանի Փարիզ փոխադրութիւնը կարծես կտրեց խանդը մեր սիրելի ընկերոջ: Ճգնաւորի կեանքին ու Մոնմորանսիի մաքուր օդին վարժուած Բալաեանի համար նեղ եկան Փարիզի լայն պողոտաները, նոր շէնքի փառաւորութիւնն ալ չկրցաւ խանդավառել զինքը:

Այդ լեռներու անպարտելի հայդուկը, որ սիրով կրեր էր փամփշտակալներու ծանրութիւնը, ծանր գտաւ Փարիզի աղմկարար փողոցները եւ խուլ զգաց իր հոգիին մէջ:

Ու մենակեաց ընկեր Գերասիմ, որ արդէն ութսուն տարիներու բեռ մը ունէր իր ուսերուն վրայ, կքեցաւ եւ կաղնիի մը պէս տապալելով բաժնուեցաւ մեզմէ երկու տարի առաջ:

Իր յիշատակը յաւերժացնելու համար, Մշակոյթի Տան մէկ սրահը ձօնուեցաւ իր անուան: Բարեկամներու, ընկերներու ինչպէս նաեւ Ամերիկա գտնուող իր ընտանիքի ժիրկ եղբօր ջանքերով այսօր այդ թանգարանը իր վեհութեան մէջ, կայ ու պիտի մնայ, սակայն Բալայեան ի պաշտօնէ հեռացած է մեզմէ, իր անունը անմահացնելով:

Պ. ԶՊՈՒՐՃԵԱՆ

ՍԱԹԵՆԻԿ ՏԷՐ-ԴԱՒԻԹԵԱՆ

(իր մահուան քառասունքին առթիւ)

Իր կեանքը կարելի է բաժնել երկու հաւասար մասերու — Առաջին կէսը կեանք մը Թափառական, իր ծննդավայր՝ Խարբերդ, Կարին, Պոլիս, Թիֆլիզ, Երեւան, Պարսկաստան, Հալէպ եւայլն, իսկ երկրորդ մասը Ֆրանսա, Շաւիլ՝ 1924էն մինչեւ 1961 : Բնականաբար իմ խօսքս պիտի ըլլայ այս վերջին շրջանի մասին : Շաւիլի հայ գաղութը հազիւ կազմուած, երբ մեր ազգակիցները իրենց բոյներէն կանուխ դուրս հանուած հաւերու նման, չուարուն, հեւասպառ վազք մը սկսած էին ի խնդիր իրենց օրապահիկին, երբ աշխատանք գտնելու կամ աշխատանքը կորսնցնելու մղձաւանջը կ'ապրէին ամէն օր, 2 ընկերուհիներ առաջին անգամ մըտածեցին գտնուած տասնեակ մը հայ երախաներուն տալ հայեցի դաստիարակութիւն, ներկայիս երկուքն ալ մահացած : Տիկին Ջաւօ Շանթ եւ Սաթենիկ Տէր-Դաւիթեան : Եւ որովհետեւ սրահի մասին դեռ գաղափար անգամ չունէինք, իրենց այս աշխատանքը սկսան Շաւիլի անտառը, ծառերուն տակ : Ուրեմն մեր դպրոցը, որ մինչեւ հիմա իր գոյութիւնը կը շարունակէ, ծնունդ առած է անտառին ծառերու շուքին տակ : Ամէն տարուան որեւէ հանդէսի, Տիկին Սաթենիկ հպարտութեամբ կը յիշէր այս պարագան :

Խօսող էր Սաթենիկը, բոլորովին հակապատկերը իր ամուսինին : Իր նկատած որեւէ թերութիւնը առանց այլեւայլի կ'ըսէր ենթակային երեսին : Սակայն միշտ կը յարգէին զինքը, որովհետեւ գիտէին որ անկեղծ էր : Եկեղեցասէր եւ ջերմեռանդ հաւատացեալ, բացառիկ պարագաներու մէջ միայն բացակայ կ'ըլլար պատարագի արարողութիւններէն : Եկեղեցիին մէջ իր յատուկ տեղը ունէր :

«Դաշնակցական» էր ի տղայ տիոյ : Ռոստոմի շունչով մեծցած, յախուռն չէր, մեղմ էր : «Զըլլայ որ գաղութին մէջ որեւէ անախորժութիւն ծագի, համերաշխութիւն նոյն իսկ զոհողութեան գինով» : Մեր խմբական ժողովներու մէջ շատ անգամ, մեր երիտասարդ ընկերներու հետ բախ-բասներ ունեցած է : Սակայն միշտ ալ քիչ մը կատակով քիչ մը շոյելով կը յաջողէր անոնց արդար վըրդովմունքին առջեւը առնել : Շաւիլի գաղութին համերաշխ կեանքը շատ բան կը պարտի ընկերուհի Սաթենիկի խորհուրդներուն :

Հիմնադիրն էր Շաւիլի Կապ. Խաչի մասնաճիւղին եւ մինչեւ իր տխուր մահը մնաց հովանաւոր նախագահուհին : Միայն վերջին քանի մը տարիներուն է որ հիւանդութեան պատճառ՝ գիս փոխանորդ կարգեց, այն ատեն միայն հասկըցայ թէ երեսուն տարուան մէջ, որքան ծանր աշխատանք կատարած է մեր ողբացեալ ընկերուհին : Բոլոր Խաչուհիները կը յարգէին եւ կը սիրէին զինքը, հակառակ անոր որ անոնց մեծ մասը շատ անգամ արժանացած էր իր արդարացի յանդիմանութիւններուն :

Պաշտամունք ունէր ողբացեալ Ռոստոմի հանդէպ.— «Էհ, անիկա ուրիշ մարդ էր, գերմարդ էր» :

Տկար կողմ մը ունէր, իր տարիքը ըսել չէր ըսեր : Կատակելու համար մենք ալ միշտ այդ տկար կողմին կը մօտենայինք : «Ամօթ է, կ'ըսէր, անքաղաքավարութիւն է կնոջ մը տարիքը հարցնելը» : Երկու անգամ աշխատեցանք ծուղակը ձըգել, բայց չյաջողեցանք :

Սիրելի ընկերուհի Սաթենիկ, քառասուն օրէ որ յաւէտ բաժնուած էք մեզմէ : Հիմակ այլեւս գիտենք քու տարիքդ, մեռնելէդ ետք անշուշտ ներած ես մեր ընկերներուն ու ընկերուհիներուն կատարած անմեղ չարութիւնները եւ կատակները :

Այն ընկերներուդ եւ ընկերուհիներուդ, որոնք իրենց կատակներով կը հաստատէին իրենց սէրն ու յարգանքը : Այդ սէրն ու յարգանքը մեզ պիտի մղեն միշտ վառ պահելու յիշատակդ, ինչպէս մեր մեծ ընկերներուն կողքին :

Գ. ԿԻՒԼԵԱՆ

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ԹՐՔԱԿԱՆ «ՔԱՐԻՔԱԹԻՒՐ» ԹԵՐԹԸ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆՑ ԴԷՄ

ԽՄԲ.— Հրատարակեցինք Պոլսոյ *Քարիքաթիւր* կոչուած թրքական թերթին մէկ յօդուածը փոքրամասնութեանց դէմ : Այդ յօդուածին պատասխանած էր թուրք հրապարակագիր մը, Ջեթին Ալթան : *Քարիքաթիւր* Նոյեմբեր 29ի իր վերջին թիւով տեսակ մը *արշաւանք* կը բանայ ընդդէմ փոքրամասնութիւններու : Առաջին էջի խմբագրականով նախ կը յարձակի ընդդէմ հրապարակագիր Ջեթին Ալթանի, *Մարիֆեթ է, Ջ. Ալթան Պէյ* խորագրով.—

Մենք Թուրքերս երբեք Թրքական հայրենակցութենէ չզատեցինք փոքրամասնութիւնները : Բայց անոնք ամէն առիթով ըսած են միշտ, թէ մեզմէ չեն : Մենք մեր գրութեան մէջ բացատրած էինք թէ փոքրամասնութիւնը ինչո՞ւ չուզեր Ճումհուրիէթ կուսակցութեան քուէ տալ, ի՞նչ են քուէ չտալուն պատճառները, ինչպէս նաեւ մտայնութիւնը այն հաւատքին՝ որուն քուէ տուած են փոքրամասնութիւնները :

Կ'երեւի թէ մեր Ջեթին Ալթան Պէյ բարեկամը չէ հասկցեր մեր ըսածները : Օգտակար կը նկատենք իսկոյն երկու անեքթոտ պատմել Աթաթիւրքէն :

Աթաթիւրք, այսինքն՝ նոյն կուսակցութեան հիմնադիրը, մինչ կը շրջէր Ատանայի շրջանին մէջ, կը տեսնէ այն ապարանքները որոնք կառուցուած են կայարանի պողոտային վրայ եւ կը հարցնէ.

— Այս շէնքը որո՞ւնն է :

— Եանի էֆէնտիինն է :

— Լաւ սա մի՞սը :

— Գրիգոր էֆէնտիինը :

— Իսկ ա՞ս :

— Ա՞ս : Աս ալ, Փաշաս Եասեֆ էֆէնտիինն է :

Այս պատասխանը ստանալէ ետք, Աթաթիւրք կը հարցնէ Ահմետներուն, Մեհմետներուն որոնք կը գտնուին բազմութեան մէջ.

— Մինչ ասոնք կը կառուցուէին, դուք ո՞ւր էիք :

Ծերունի մը, որուն աչքերը արցունքով կը լեցուին, կը յառաջանայ ու կը պատասխանէ.

— Մենք Չանաքքալէի, Սաքարիայի մէջ կը կռուէինք, Փաշաս :

Աս մէկ, Ջեթին էֆէնտի :

Երկրորդը՝ դարձեալ Աթաթիւրքի մասին է.

Աթաթիւրք 1934–35 տարիներուն երբ կը շրջէր Չանաքքալէի մէջ, դիմացը կը վազէ Հրեայ մը, որ կը գանգատի երիտասարդներէ, որոնք այդ միջոցին Թրակիոյ, Մարմարայի շրջաններուն մէջ Հրեաները կը ստիպէին Պոլիս երթալ :

— Մեզ կը վռնտեն, Փաշաս, կ'ըսէ :

— Ո՞վ կը վռնտէ ձեզ, բանա՞կը :

— Ոչ, փաշաս :

— Ոստիկանութի՞ւնը :

— Ոչ, Փաշաս, ազգը կը վռնտէ, Փաշաս :

Այն ատեն, Աթաթիւրքի պատասխանը նուրէն մեծ է.

— Եթէ ազգը ուզէ, գիս ալ կը վռնտէ :

Աս ալ երկու, Ջեթին Ալթան պէյ : Այս թշնամութիւնները այդ օրերէն կը սկսին :

Աթաթիւրքին եւ անոր կուսակցութեան թշնամիներն են ասոնք :

Գանք քու օրինակիդ : Ֆաթիհի հանդուրժողութեան ոգին ծանօթ է որ առեւտրական մարզի մէջ էր : Պետական գործերու մէջ, Աթաթիւրքի կուսակցութիւնը փոքրամասնութիւններու երեսփոխաններուն ալ տեղ տուաւ : Ատիկա ալ իր անցեալը ունի անշուշտ : Թանզիմաթէն ետք գործի գլուխ եկած նախարարներուն միջեւ փոքրամասնութիւններուն պատկանողներ եւ աշխատողներ գտնուեցան : Բայց Օսմանցի Թագաւորները, որոնց սերունդին կը պատկանի նաեւ Ֆաթիհ, իրենց ամենամօտիկ փոքրամասնականներուն անգամ տեղեկութիւն չէին տար պետական գործերու մասին : Անոնցմէ մին հետեւեալ պատասխանը տըւած է քրիստոնեայէ դարձած վեզիրի մը, որ իրեն կը հարցնէր թէ արշաւանքը դէպի ո՞ր կողմ էր.

— Եթէ կզակիս մօրուքը տեղեակ ըլլար գլխուս մէջինին, արմատէն կը կտրէի մօրուքս :

Արդ, հակառակ անոր որ Ալթանն ալ գիտէ եւ պէտք է գիտնայ այս բոլորը, ինչո՞ւ կ'ուզէ արդարացնել փոքրամասնութեան Ատալէթ կուսակցութեան քուէ տալը :

Գանք սակէ առաջ Ատալէթ կուսակցութեան քուէ տուող Ահմետներու, Մեհմետներու խնդրին : Ահմետները, Մեհմետները ազատ են իրենց ուզածը ընելու այս երկրին ճակատագրին մէջ՝ քուէի տեսակէտով : Որովհետեւ անոնք են որ մեռած են Չանաքքալէի, Սաքարիայի մէջ : Անոնք իրաւացի կը գտնեն, անիրաւ կը գտնեն, բայց այս երկրին հողերովը կը տառապին, վիշտերովը կը ցաւակցին : Գալով այն մարդոց, որոնց ամբողջ խնդիրն է միայն իրենց գրպանի դրամին ապաստան խորհիլ եւ այս տեղէն խոյս տալ՝ երբ որ առիթ գտնեն, անոնք նպատակով մը կուտան իրենց քուէն, Ջեթին Ալթան պէյ : Եթէ մինչեւ հիմա ասիկա չես հասկցեր դուն, իսկապէս ամօթ է քեզի : Գիտենք, անոնց վրայ յարձակիլ ճիշդ չէ : Բայց ամէն առիթով զանոնք պաշտպանելն ալ մարիֆեթ չէ : Ներողութիւն, Ջեթին Ալթան Պէյ, մարիֆե՛թ է, մարիֆէթ է : Որքան ամօթ է, նոյնքան եւ մարիֆէթ է պաշտպանել հոն ուր կը գտնուի դրամը : Օգուտը նոյնիսկ եթէ ձեզի չէ, կը դպի այն թերթին որուն մէջ կը գրէք : Հետեւաբար եւ ձեզի : Հրամեցէք, շարունակեցէք ձեր այս մարիֆեթները : Թերեւս մի քիչ եւս կը բարձրանայ ձեր կեանքի մակարդակը, որմէ կը գանգատիք մերթ ընդ մերթ :

ԽՄԲ.— Ջեթին Ալթան դատ բացաւ «Քարքաթիւր»ի դէմ՝ այս առթիւ : Փոքրամասնութեանց դէմ լրագրական պայքարը կը շարունակուի : Հրեաներուն հակադարձութիւնը կարդալ առաջին էջ :

"ՕՄԱՐ ԽԱՅԵԱՄ" ՃԱՇԱՐԱՆԸ

ԼՈՆՏՈՆ.— Նոյեմբեր 28ին, Օմար Խայեամ ճաշարանին բացումը տեղի ունեցաւ ի ներկայութեան երկու հարիւրէ աւելի բարձրաստիճան հիւրերու, գլխաւորութեամբ Լորտ Մէյըրի, Պարսկաստանի եւ օտար երկիրներու դեսպաններուն, իշխաններու եւ իշխանուհիներու : Հիւրերու մէջ կային նաեւ քանի մը ծանօթ Հայեր, Տէր եւ Տիկին Եսայեան (Գալուստ Կիւլպէնկեանին Թոռը), Տէր եւ Տիկին Ճորճ Մայքըլ Մուսթաֆեան եւն. :

Վերջին օրը Նուպար Կիւլպէնկեան ցաւ կը յայտնէր որ անհրաժեշտ ստիպողական գործի մը համար պիտի բացակայի Լոնտոնէն եւ յաջողութիւն կը մաղթէր : Խօսք առին նախ Պարսկաստանի դեսպանը, յետոյ ուրիշներ, բոլորն ալ գովասանքով խօսեցան ընկեր Դարայեանին ձեռներէցութեան մասին եւ նորանոր յաջողութիւններ մաղթեցին : Յաջորդ օրը, երեկոյեան պատկերասփիւռի վրայ ցոյց տրուեցաւ ֆիլմը քառորդ ժամ :

Ահա երեք շաբաթէ ի վեր, Նոյեմբեր 14էն ի վեր ամէն օր անգլիական մամուլը շարունակ խօսեցաւ ընկեր Դարայեանի մասին, հրատարակելով նկարը, գովասանական տողերով :

Այս ամէնէն ետքը, յիշենք որ ընկեր Նիկողոս Դարայեան, 1956–1957ին, աշխատելու իրաւունք չունենալուն համար այստեղ, հինգ սթերլինի շաբաթականով, գաղտնի, 18 ժամ պնակ կը լուար ճաշարանի մը մէջ : Դեռ աւելին, մէկ բառ անգլերէն չէր գիտեր : Այս արագ վերելքը հրաշք չէ՞ միթէ : Մենք, Լոնտոնի Հայերս հպարտ ենք իրմով : Յաջողութիւն կը մաղթենք մենք ալ մեր կարգին :

ՅՈՎՀ. Կ. ՋԱԼԸԳԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (105)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

— Ի՞նչ ապրանքներու վրայ :

— Գլխաւորաբար թէմպէքիի վրայ :

— Թէմպէքիի՞ վրայ :

— Ճիշդ է :

— Հոս յանձնակատարութիւն ընելու պիտի յաջողի՞ք :

— Տեսնենք : Եթէ չյաջողիմ, այն ատեն երկիրս կը վերադառնամ :

— Աղուոր աղէկ : Բայց լսածիս նայելով, դուք ուրիշներուն ալ «քաղաքացի եմ» յայտարարած էք. սխա՞լ է :

— Կեմ պեղի ուսուցչին ըսած եմ :

— Ի՞նչ պատճառ ունէիք որ այդպէս ըսէք :

— Կասկածելով որ այդ ուսուցիչը պիտի չընդունէր զիս իր սենեակին մէջ, ստիպուեցայ սուտ խօսելու :

— Ուրեմն քաղաքացի չէ՞ք :

— Ոչ :

— Առաջին անգա՞մն է որ այս քաղաքը կուգայիք :

— Այո :

— Ո՞ւր ձերբակալուեցաք :

— Քաղաքին մէջ :

— Քանի՞ օր վերջը :

— Մէկ օր վերջը :

— Ի՞նչ ամբաստանութեամբ :

— Կ'ամբաստանեն զիս թէ խռովութիւններ հանող մըն եմ, թէ երկրէն ու կառավարութեան հակառակորդ մըն եմ եւ թէ գօմիթաճիութիւն պիտի ընեմ եղեր :

— Էյ, սո՞ւտ է :

— Բացարձակապէս :

— Վրադ ինչո՞ւ դաշոյն մը կը պահէիք :

— Ճամբորդ մարդ մը առանց դաշոյնի կրնա՞յ ճամբորդել :

— Ինչո՞ւ չի կրնար :

— Չէ՞ որ Քիւրտերու մէջէն կ'անցնէի :

— Քիւրտերն ինչ կ'ընեն քեզի :

— Ի՞նչ գիտնամ... կ'ըսեն թէ վայրենի են ատոնք :

— Վայրենի՞ են :

— Այո, այդպէս կ'ըսէին ինծի .

— Շատ աղէկ, Կեմ գեղի ուսուցչին քով քանի օր մնացիք :

— Շաբաթի մը չափ :

— Ինչ ըրիր այդ մէկ շաբթուան մէջ :

— Օդը գեղեցիկ ըլլալուն, քանի մը օր աւելի մնացի հոն :

Առաքել էֆէնտին ակամայ շարժում ըրաւ ու ըսաւ .

— Սո՞ւտ է որ դուք «Շատխու-Կէտիկ» կոչուած կիրճին մէջ սպաններ էք Քիւրտ մը :

— Ե՞ս :

— Այո, դուք :

— Սուտ է :

— Ոչ. սուտ չէ : Ճանչցողներ կան ձեզ :

— Ամենեւին : Նախ ես Շատխու-Կէտիկէն անցած չեմ : Ատանկ բան մը ինծի պատահած չէ :

Առաքել էֆէնտին ոտքի ելաւ ու ներս կանչեց հուժկու կազմուածքով ոստիկան մը : Երբ ոստիկանը Վազգէնի քով կեցաւ, Առաքել էֆէնտին հրամայեց անոր :

— Մուսթաֆա, շուտով մերկացուր սա թշուառականը ... միայն շալիկ մը ու վարտիք մը թող վրան :

Մուսթաֆան անմիջապէս կապեց խեղճ Վազգէնի թեւերը, կապեց ոտքերն ալ ու հրելով գետին տապալեց զինքը :

Յետոյ թէ ձեռքերուն եւ թէ ոտքերուն կապը քակելով սկսաւ պառկած տեղը մերկացնել զանի :

Երբ քստմնելի արարողութիւնը կատարուեցաւ, չուանը անցուց ձեռքերուն ու ոտքերուն ուժգին կերպով մը :

— Առ ճիպոտը ու զարկ... տեսնենք ինչ կուգայ դուրս, պոռաց Առաքել էֆէնտին :

Մուսթաֆան հրամանը կատարեց :

— Տասը ճիպոտի հարուած իրարու ետեւէ զարկաւ բանտարկեալի ոտքերուն, մինչեւ որ արիւնը կաթիլ կաթիլ դուրս ցայտեց անոր եղունգներուն ծայրերէն :

Այդ հարուածներէն ետքը մարած էր երիտասարդը :

Անխիղճ Առաքել էֆէնտին ոտքի ելաւ, արհամարհանքով մը կալանաւորին մօտեցաւ ու անոր մերկացած թեւին դաստակները բռնեց :

Ցանկարծ աչքին նշան մը երեւցաւ .

Առաքել էֆէնտին դողդղալով այդ նըշանին վրայ նայեցաւ ու սկսաւ քննել զայն :

(Շար.)

Այրի Տիկին Հայկանուշ Քիւրքճեան, Ժաքօ Քիւրքճեան, Ժագլին Քիւրքճեան, Տէր եւ Տիկին Միհրան Քիւրքճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հայկազ Քիւրքճեան եւ զաւակները (Ֆաթեա), Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Քիւրքճեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Աչըկէօզեան, Տէր եւ Տիկին Մանուկ Քիւրքճեան, Տէր եւ Տիկին Գնօզլօք, Տէր եւ Տիկին Զէյ-պէկեան Երամ, Տէր եւ Տիկին Պօյա-ճեան Մարտիրոս եւ զաւակները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին,

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՔԻՒՐՔՃԵԱՆԻ

(62 տարեկան – Ֆաթցացի)

մահը որ տեղի ունեցաւ Դեկտեմբեր 6ին, Կրեմլէն – Պիսէթրի հիւանդանոցը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երկուշաբթի, ժամը 15.45ին, Փա-րիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Բաշանի գերեզմանատունը:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ԾԱԽՈՒ Է

Փավիլիոն մը, երեք սենեակ, մեծ խո-հանոց, բակին մէջը հանկառ, ամէն յար-մարութիւն (թու – քոնֆոռ):

Դիմել ՄՈՌԻՋԻ, 18, Ռիւ տէ Պլէօէ, ԱԼՖՈՐՎԻԼ: Հեռաձայն Անթրփօ 51-66:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԵՒ ՇԻՐԻՄՆԵՐՈՒ ԱՅՑ

Ողբացեալ ԸՆԿ. ԳԵՐԱՍԻՄ ԲԱԼԱՅԵԱ-Նի մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատար-ուի Փարիզի եկեղեցիին մէջ, այս Կիրակի, յաւարտ պատարագի:

Կէս օրէ յետոյ ժամը 3ին, Թիյէի գե-րեզմանատան այց, ընկերներ Գ. Բալյա-խանի, Ջամալեանի, Բաքաշալի, Գ. Սարգիսբէկեանի, Օհան Կարոյի եւ Պեր-ճուհի Բարսեղեանի շիրիմներուն:

Հաւաքուիլ ժամը 3ին, գլխաւոր մուտ-քին առջեւ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Վասիկ Տէր – Դաւթեան եւ զաւակները, Տոքթ. եւ Տիկին Ռուբէն Տէր – Դաւթեան եւ զաւակը կը ծանու-ցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պի-տի կատարուի իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ՍԱԹԵՆԻԿ ՏԷՐ – ԴԱՒԹԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս Կի-րակի առաւօտ, Շաւիլի Ս. Գրիգոր-Լու-սաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10.30ին: (Ռիւ տէ 3 Շանթիէ):

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Լիոնի Նոր Սերունդի կողմէ: Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3էն մինչեւ ուշ գիշեր, Էթու-ալի սրահին մէջ 1 Քուռ Կամպէթա, (Փը-լաս տիւ Փօն):

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, հաճելի անակնկալներ եւ առատ կեր ու խում: Սիրով կը հրաւիրուին ծնողքները:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Նոր շրջանի բացման գեղարուեստա-կան ցերեկոյթը տեղի պիտի ունենայ Դեկտեմբեր 10ին, Մշակոյթի Տան մէջ, Կիրակի ժամը 16ին:

Նախագահի բացման խօսք՝ Մ. ՊԱՐ-ՍԱՄԵԱՆ:

Օրուան բանախօս՝ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Արտասանութիւն՝ Արա Գրիգորեան,

Երգ՝ Օր. Աստղիկ Քէօսէեան,

Ջութակ՝ Ս. Քաջեան:

Ներկաները պիտի հիւրասիրուին թէ-յով եւ կարկանդակով:

Մուտքը ազատ է:

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սե-րունդի Մարսէյլի «Ռոստոմ» խումբի կողմէ,

ԱԼՀԱՄՊՐԱՅԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 22էն մին-չեւ լոյս:

Մասնակցութեամբ հանրածանօթ փո-ղահար ՄԱՐՍԷԼ ՓԵՐԷՆԻ եւ իր նուա-գախումբին ու երգչուհի ՀԻԿԿԷԹ ԼԸ-ՔԱՅԻ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Շրջ. վարչութիւնը մէջ-մասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի շրջանի մասնաճիւղերու ընկերու-հիները, այս Երկուշաբթի, ժամը 15ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կո-միտէի ընկերները կը հրաւիրուին ընդհ. ժողովի, այս Շաբաթ գիշեր, սովորական հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Սեն Ժերոմ,— Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շա-բաթ, ժամը 21ին, նախորօք որոշուած հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրա-կարգ:

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21-ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Պորտոյի Մուրատ խումբի կողմէ, ի նպաստ Հայ Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին:

Այս Կիրակի ժամը 15.30ին Արլաք-Սոլֆերինոյի սրահը, 235 Րիւ Մունէյտա:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, խըմ-բերգ, արտասանութիւն, մեներգ եւ ա-նակնկալներ:

Երիտասարդներու կողմէ կը ներկա-յացուի զաւեշտ մը՝

ՍԵ՞Ի ԹԷ ՃԵՐՄԱԿ

Մուտք՝ 1 Ն. Ֆ.:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Առնուվիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կառվարենց խումբի կողմէ

Այս Կիրակի, ժամը 15ին Սարսէլի քաղաքապետարանի սրահին մէջ:
Կը ներկայացուի ռուսական կեանքէ քաղուած՝

ԱՆԽԱՐՀԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ

Տրամ, 4 արար, 3 պատկեր:

Ղեկավարութեամբ Պ. ՇԻՇՄԱՆԵԱՆի

ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ.— Փորթ տը լա Շափելէն 268 թիւ, իջնել Սարսէլ, Փլաս Տիւ 11 Նովամպր, կամ շոգեկառք՝ Կառ տիւ Նորէն ժամը 13.45ին, եւ 15.10, իջնել Վիլիէ լը Պէլ, ուրէ առնել նոյն թիւ օթօպիւսը եւ իջնել նոյն տեղը:

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՎԱՃԱՌՔԸ

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 2էն, Կիրակի, իրիկուն Դեկտեմբեր 10
Բարեգործականի սրահներուն մէջ 11 Սքուար Ալպօնի, Մէթրօ Փասի

Այս տարի, յաւելեալ նոր բաժին մը՝

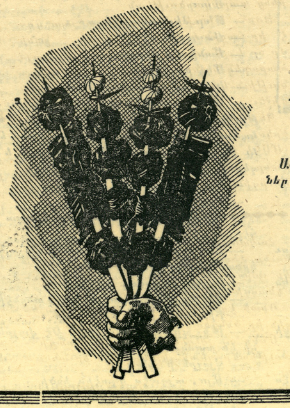
ԶՈՒՏ ՀԱՅԿԱԿԱՆ

Ուր պիտի ներկայացուին հայ արուեստագէտներու զանազան գործերը:

Նկարներ, մանրանկարչութիւն, Ատլաս Հայաստանի պատմութեան եւ աշ-խարհագրութեան, գրագէտներու կողմէ ստորագրուած գիրքեր, սալեր եւն.:

ՀՈՆ ԿԸ ԳՏՆԷՔ ՆԱԵՒ

Մարգրիտներ, ցոհարեղէնի տուփեր, ձայն – պատկերասփիւռ, թրանզիսթօր, մոլէզ եւ կոկորդիլոս պայուսակներ, ճամբորդութեան պայուսակներ, թրուս, ժերզէ հագուստներ, փարֆէօն, նայլըն զուլպայ, գրամեքենայ, փիւլեր այր մար-դոց եւ կիներու համար, այր մարդոց չապիկ, մետաքսէ փողկապ, ֆանթէզի ցոհարեղէններ, սեղանի սպասներ, խաղ ալիքներ եւն. եւն.:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 10 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

DIMANCHE 10 DÉCEMBRE 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9276 — 37EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5077

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՖՐԻՏԵՈՖ ՆԱՆՍԷՆ

(Ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ)

Քաղաքական դժբախտ դէպքեր Հայոց ժամանակակից պատմութեան կապեցին այս անունն ալ, շարք մը «հայասէր» կոչուած օտար մարդասէրներու կարգին:

Սակայն տարբեր դեր մը պիտի վերապահուէր Նորվեկիացի աշխարհահռչակ բեւեռախոյզին :

Ֆրիտեոֆ Նանսէնի անունը ծանօթ էր հայերուն, իր Դէպի Բեւեռ գիրքով, որ շատ կանուխէն հայերէնի թարգմանուած եւ հրատարակուած էր Պոլսոյ մէջ :

Համաշխարհային առաջին պատերազմը վճռական դարձակէտ մը կազմեց մեր ժողովուրդին համար: Թրքահայաստանը մէկ միլիոն նահատակներ տուաւ՝ յանուն հայրենիքի ազատութեան: Սահմանին միւս կողմը մեր անձնազոհ մարտիկները օրհասական կռիւներ մղելով լուծեցին մեր մարտիրոսներու վրէժը : Ծունկի բերին դարաւոր թշնամին եւ հանդիսաւորապէս ճանչցուցին անոր — ու քաղաքակիրթ աշխարհին — Հայաստանի անկախութիւնը :

Դարձանք « Հայաստանի քաղաքացի » բոլորս ալ, ոչ միայն մայր երկրի, այլեւ ամբողջ աշխարհի մէջ: Ամէն տեղ ունեցանք անկախ Հայաստանի Հանրապետութեան դիւանագիտական ներկայացուցիչներն ու հիւպատոսները, պաշտպանելու համար մեր շահերը :

Այս վիճակը տեւեց մինչեւ 1925: Հակառակ Հայաստանի խորհրդայնացման, օտար պետութիւնները բոլորն ալ շարունակեցին ճանչնալ անկախ կառավարութեան արտասահմանեան ներկայացուցիչները: Մինչեւ այն օրը, երբ մեծ դաշնակիցները իրարու ետեւէ դիւանագիտական յարաբերութիւններ ստեղծեցին Մոսկուայի հետ եւ պաշտօնապէս ճանչցան խորհրդային իշխանութիւնը :

Այդ օրը սուգի ենթարկուեցան սփիւռքի ռուս եւ հայ քաղաքացիները, որոնք զրկուած իրենց անկախ կառավարութեանց պաշտպանութենէն եւ ուրացուած խորհրդային իշխանութիւններէն՝ դարձան հայմաքլոս — հայրենազուրկ :

Այդ օրերուն է, որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը — այն՝ որ 1920ի աշնան՝ Թրքական արշաւանքին առեն խուլ - ականջ էր ձեւացած Հայաստանի օգնութեան կոչերուն —, ստեղծեց Գաղթականներու Մարզպանութիւն մը (բարձր կոմիսարութիւն) եւ զայն դրաւ Ֆրիտեոֆ Նանսէնի նախագահութեան տակ :

« Հայաստանի քաղաքացի» էինք, դարձանք «Գաղթական՝ հայկական ծագումով»: Ի վերջոյ որակուելու համար «Նանսէնեան» :

Մեր զոյգ Պատուիրակութիւնները — Հայաստանի Հանրապետութեանն ու Ազգայինը — դարձան Գաղթականական Գրասենեակ: Մեր ինքնութեան թուղթերուն վրայ փակցուեցան Նանսէնեան դրոշմանիշեր, որոնց հասոյթը կը յատկացուէր հայ բարեսիրական կազմակերպութեանց: Մեր անցագիրներուն վրայ դրուեցաւ Նանսէն մակդիրը: Մէկ խօսքով «Հայ գաղթական»ը կոչուեցաւ «Նանսէնեան հպատակ» :

Ժընեւի 1952ի պայմանագրութիւնը որոշ փոփոխութիւններ մտցուց գաղթականներու իրաւական դրութեան մէջ : Գաղթականական ազգային գրասենեակները փակուեցան: Ֆրանսայի արտաքին նախարարութիւնը իր հովանիին տակ առաւ ռուս եւ հայ գաղթականները, որոնց վրայ տարիներու ընթացքին աւելցեր էին բազմաթիւ ուրիշ երկիրներու գաղթականները: Անցագիրներու վրայէն ջնջուեցաւ Նանսէնի անունը: Ինքնութեան թուղթերուն վրայ Նանսէնեան դրոշմանիշ չի փակցուիր այլեւս :

Հակառակ այս բոլորին, Նանսէնի անունը ժողովրդականացած է եւ մարդիկ կը շարունակեն «Նանսէնեան» կոչել ամէնազգի «գաղթական»ները:

Ծնած էր 1861ին: Ամէն կողմ ոգեկոչեցին իր ծննդեան հարիւրամեակը :

Մենք ալ յուզումով եւ երախտագիտութեամբ պիտի յիշենք միշտ իր անունը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱԹԱՆԿԱ

ԱՆԽՆԱՅ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

ՄԱԿ-Ը ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻ ՄԸ ՎՐԱՅ ԿՐԱԿ ԲԱՑԱՒ

Անխնայ կռիւները կը շարունակուին Էլիզապէթվիլի մէջ ուր Քաթանկացիները արդէն 120 մեռեալ ունին: Չոմպէ Էլիզապէթվիլ վերադարձաւ եւ անմիջապէս կոչ մը ըրաւ Ափրիկէի եւ Եւրոպայի ժողովուրդներուն որպէսզի փրկեն «վտանգուած Քաթանկայի հետ աշխարհի ազատութիւնը»: «Այսօր, շեշտեց Մօյիզ Չոմպէ, Ամերիկան է որ սպաննելով Քաթանկան, կը սպաննէ ազատութիւնը: Բայց տեղ կա՞յ արդեօք ազատութեան համար: Ափրիկէի ժողովուրդնե՛ր, ափրիկեան համախոհութիւնը կը ստիպէ ձեզի որ վայրկեան մը խորհիք ափրիկեան այն արիւնին վրայ որ կը հոսի Ամերիկացիներուն վճարած հնդիկ վարձկաններու գնդակներուն տակ : Ափրիկէի ժողովուրդներ, Միացեալ Նահանգները վճարելով ՄԱԿը նախընթաց մը կը ստեղծեն որ օր մը, կրնան ձեզի դէմ օգտագործել : Այս մարդիկը միայն իրենց շահը գիտեն եւ բոլոր զէնքերը կը գործածեն, նոյնիսկ ամէնէն անմարդկայինները որպէսզի օր մը մեր բոլոր հարստութիւններուն տիրանան »:

Չոմպէ որ կորսնցուցած է իր ժպիտը, աւելցուցած է լրագրողներու հասցէին թէ եթէ ժամանակ ունին թող երթան Ս. Յովհաննէս եկեղեցին, Ս. Պոնիֆակիոս դպրոցը եւ հոն տեսնեն թէ, ՄԱԿի խողովակով, ինչ է այն պատերազմը զոր Ամերիկա կ'ընէ Քաթանկա :

Արդարեւ վայրագութիւնները սեւերուն յատուկ չեն: Կարելի է պարզապէս ըսել թէ անոնք աւելի «նախնական» միջոցներ կը գործածեն, մինչ քաղաքակրթուած կոչուած աշխարհը աւելի «նրբաճաշակ է»: Իշխան Լէոփոլտվիլի հիւանդանոցը, օրինակ, ամբողջ գիշերը ՄԱԿի ուժերուն հրասանդերներուն (մորթիէ) կրակին տակ եղած է եւ սարսափած ու վիրաւոր հիւանդները փորձած են փախչիլ: Հիւանդանոցին տնօրէնը ըսած է թէ ՄԱԿի մարդիկը կէնկսթըրներ են:

Արեւմտեան կողմն աշխարհի, Անգլիա, Պելժիա եւ Ֆրանսա դժգոհ են ՄԱԿի այս գործողութենէն, Անգլիացիները ցաւ ի սիրտ, ստիպուեցան սակայն 24 ռումբ տրամադրել ՄԱԿի ճանպեռաններուն: Հըրապարակային ընոյթ չտալու համար իրենց տարակարծութեան :

Խորհ. Միութիւնը, անշուշտ շատ գոհ է, իր հացին է որ իւղ կը քսուի, քանի մը օր է: Մոսկուայի ձայնասփիւռը յայտարարեց նոյնիսկ թէ գաղտնի համաձայնութիւն կայ Արեւմուտքի եւ Չոմպէի միջեւ :

Պելժիոյ Արտաքին Նախարարը՝ Սփաք երկու հեռագիրներ ղրկեց Ու Թանի (ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարը) ուր թարգմանը կը հանդիսանայ Պելժիոյ ժողովուրդին զայրոյթին եւ կոչ կ'ընէ որ յարգուի Ժընեւի պայմանագրութիւնը : Սփաք կը շեշտէ նաեւ թէ Քաթանկայի ներկայ գործողութեանց տարողութիւնը Ու. Թանի իրաւասութեանց սահմանը կ'անցնի :

Ֆրանսան կ'ուզէ «անուշի կապել »: Պաշտօնական յայտարարութեամբ մը կը շեշտէ Ֆրանսայի վերապահութիւնը ՄԱԿի գործունէութեան հանդէպ: Ֆրանսացիները պատրաստ են նաեւ միջնորդի դեր խաղալ խաղաղ լուծումի մը յանգելու համար այս ցաւոտ խնդրին մէջ :

ՀԱՅԸ ԿԸ ԹԱՓԱՌԻ... ՀԱՅԱՍՏԱՆՆ ԱԼ ՀԵՏԸ

ԽՄԲ.— Նամակէ մը կը քաղենք հետեւեալ ծանօթութիւնները Լակոսի մասին, մինչեւ ուր հասած է Հայկական Սփիւռքը, (Լակոսը մայրաքաղաքն է բրիտանական Նիժերիայի, հաստատուած՝ կղզեակի մը վրայ, Օկիւնի գետաբերանը, որ լակին մը կը ձեւացնէ, ադկէ՝ իր անունը :

Ի՛նչ այլազան նորութիւններով աշխարհ մըն է Ափրիկէի այս երկիրը : Այլազան՝ իր ժողովուրդին ցեղային, ֆիզիքական մասնայատկութիւններովը, բարքերովը, նիստ ու կացովը, կրօնքովը, մանաւանդ շատ դիւրութեամբ զաւակ բերելու եւ զանոնք մեծցնելու եղանակովը: Իր հողին արտադրութիւններովը,— դարաւոր ու խիտ ծառեր իրենց մութ կանանչ եւ հովահարի նման տարածուն ճիւղերով ու տերեւներով, կամ բարձրասըլաց, ուղղահայեաց ցողունով: Արմաւենիներ, ինդկընկուզենիներ (ճոճոթիէ), զմայլելի փունջեր կազմած իրենց գագաթը: Մինչ ծաղիկներ՝ հրաշալի գոյներով, թուփեր՝ շնորհալի ձեւերով, կախարդական այլազանութիւն մը կ'աւելցնեն տեսարանին : Կլիման եւս տարբեր, — գոյութիւն չունին զանազան եղանակներ: Խոնաւ տաքութիւն մը միշտ փակած կը մնայ մարմինդ ... անախորժօրէն :

Այստեղ ապրողը ամէն կերպով կը զգայ թէ կ'ապրի տարբեր աշխարհի մը մէջ :

Ի՞նչ է գաղտնիքը հողին, որ ծնունդ կուտայ այլազան ժողովուրդներու, ցեղերու եւ զանոնք սնուցանող բուսականութեան : Պէտք է աւելցնել թէ մա՛րդն է առաւելապէս, որ կը կրէ այդ ազդեցութիւնը՝ գոյնի խոր փոփոխութեամբ, նաեւ բնախօսական որոշ տարբերութեամբ :

Մենք հաստատուած ենք պընկալոյի մը մէջ (տաղաւար), բոլոր յարմարութիւններով: Սեւ մը, քիչ մը ճերմկած մազերով, կը ծառայէ մեզի: Այս սեւը, իր բարի եւ տխուր աչքերով, ինծի կը յիշեցնէ վիպական հերոս մը, Ընքըլ Թոմի տնակը գիրքէն, զոր կարդացած եմ երիտասարդութեանս օրերուն: Հաճելի է մեր ապրած թաղը, ուր Եւրոպացիներ միայն կը բնակին, բոլորին մօտ՝ սեւեր իբրեւ միայն ծառայ: Լակոսէն հեռու ենք վեց քիլոմեթր :

Լակոսը հետաքրքրական ոչինչ ունի, քաղաք մըն է տգեղ եւ անհրապոյր՝ իբր չըռնող չէնքերու տարօրինակ ճարտարապետական ոճովը : Պտըտելու տեղ չկայ : Արդէն Եւրոպացին պտըտելու չ'երթար ոտքով: Կառքը եւ պայուսակը կ'առնէ կ'երթայ խանութները, ուր եւրոպական զանազան երկիրներէ բերուած ապրանքները կը մրցին ամերիկեան ապրանքներուն հետ : Ամէն տեսակ ուտելիք կայ, բայց սուղ է կեանքը, որովհետեւ ամէն բան կը ներածուի, բացի պտուղներէն :

Ու կը տարուիս խորհելու թէ այսքան յետամնաց երկիրներ, ուր ապրելակերպը ոչ մէկ յեղաշրջում կրած է դարերու ընթացքին, այսօր տիրացած են անկախութեան, մինչ անդին հայ ժողովուրդը, քանի մը հազարամեակ պատմութեան ու քաղաքակրթութեան տէր, կը թափառի երկրէ երկիր մինչեւ ... Նիժերիա :

Հոս հանդիպեցանք քանի մը հայ ընտանիքներու, որոնք լաւ դիրքի տիրացած են: Հետաքրքրական է իւրաքանչիւրին կեանքի պատմութիւնը, որ հայ ժողովուրդին պատմութիւնն է: Բոլորը, օտարութեան մէջ, ազգայնօրէն կորուստի զառիթափին վրայ :

Լակոսի այս խաղաղ կեանքին մէջ, քիթս խրած եմ... Հայոց պատմութեան մէջ: Զարմանալի բան: Ո՞վ կը մղէ զիս, ինչո՞ւ այս պրպտումները, նաեւ յոգնութիւնը, ժամերս անցընելու համար մեր ժողովուրդին խռովայոյզ պատմութեան մէջ, երբ բազմաթիւ այլ գիրքեր կրնային ծառայել զարգացմանս, հաճելի դարձնել օրերս : Ժառանգական երեւոյթ մըն է թերեւս : Մեր էութեան հետ ժառանգած ենք, երեւի, այս ուժեղ զգացումը, որ մեզ անտարբեր կը դարձնէ հանդէպ շրջապատին՝ սրելով մեր դիմադրական ոգին: Մեզմէ իւրաքանչիւրը, սակայն, մեր հոգեկան աշխարհին բազմապիսի ու բարդ ծալքերուն մէջ, մեր երազներուն հետ, ոմանք խենթ, ոմանք ալ խելօք, մեր տառապանքներուն հետ, ոմանք թեթեւ, ոմանք խոր, կը պահէ յոյս մը աւելի լաւ պայմաններու, աւելի լաւ կեանքի :

ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԽԱՆՏԱՆԵԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ մէկ օրուան մէջ 32 մեռեալ եւ 28 վիրաւորներ կան: Ատելութեան մթնոլորտ մը կը տիրէ եւ համայնքներու բախումները կը բազմանան: Ալժ. Ազատ. Ճակատի ծպտուած անդամներ կեցուցած են օթօպիւս մը, իջեցուցած են բոլոր ճամբորդները, մէկ կողմ շարած են Եւրոպացիները եւ քանի մը մահմետականները եւ կրակ բացած բոլորին վրայ: 19 ճամբորդներ սպաննուած են այս ձեւով: Կիյոթվիլի մէջ, երբ ոստիկաններ կեցուցած են կառք մը, ասոր մէջը գտնուող երեք Եւրոպացիները փոխանակ իրենց թուղթերը ներկայացնելու, կրակ բացած են: Հոս ալ մեռեալ եւ վիրաւորներ կան :

ԳԱՂՏՆԻ բանակի դէմ տարած պայքարին առընչութեամբ կառավարութիւնը դիմեց Ազգ. Ժողովին որ վերցնէ Լը Փենի խորհրդարանական անձեռնմխելիութիւնը :

ՌԸՍՔ, Միացեալ Նահանգներու Արտաքին Նախարարը մամուլի ասուլիս մը տուաւ եւ շեշտեց թէ արեւմտեան տարակարծութիւնները պէտք չէ մոցնել տան Արեւմուտք – Մոսկուա տարակարծութիւնները :

ԹԱՆԿԱՆԻՔԱ սեւ դրօշ մը պարզելով Ափրիկէի բարձրագոյն գագաթին վրայ (Քիլիմանճառօ) Ափրիկէի 28րդ անկախ պետութիւնը դարձաւ Դեկտեմբեր 9ին: 9 միլիոնի կը հասնի այս նախկին անգլիական գաղթավայրին բնակչութեան թիւը: 936.300 քառակուսի քիլոմեթր տարածութիւն ունի եւ 22.000 Եւրոպացի բնակիչ :

ԳԵՐԱԳՈՅՆ Խորհուրդի նստաշրջանը վերջ գտաւ աջի օր: 1962ի պիւտճէն վաւերացուեցաւ ինչպէս նաեւ Կոսիկանի տնտեսական ծրագիրները:

ԿԱՌՔԵՐՈՒ Ռընօ գործատունը ամերիկեան ռամպլըր կառքեր պիտի շինէ Պելժիոյ մէջ :

ԻՐԱՔԻ նոր սահմանադրութիւնը պիտի հռչակուի Յունուար 6ին՝ բանակի տօնին օրը :

ՄԵԾՆ ՄԵՍՐՈԲ

ԵՒ ԻՐ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱՌԱՔԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Գ.

Ընթերցանութեան կամ Պատմութեան մեր դասագիրքերուն մէջ գրուած է թէ գիրերու գիւտը կատարուեցաւ քրիստոնէութիւն տարածելու համար Հայաստանի մէջ: Ամէնիմաստուն մեր պատմագէտներն ալ կը կրկնեն այս անհամ յանկերգը:

Պայմա՞ն է, արդեօք, նուաստացնել մեզ՝ փառաւորելու համար Քրիստոսի խօսքը, նոյն յանկերգին վրայ կարկըտուած բացատրութիւններով: Ահա թէ ի՛նչ կը գրէ Ստ. Մալխասեանց, վկայութեան կանչելով Խորենացիի ծանօթ մեղադրանքը(*). «Այդ ժամանակ մեր նախնիք քաղաքակրթութեան ստոր աստիճանի վրայ են գտնուել, երբ դեռ չէր ըզգացւում պահանջ գրականութեան եւ բոլոր մտաւոր եւ ազգային շարժման, որ կապուած է նրա հետ. մեր նախնիք այն ժամանակ մօտաւորապէս քաղաքակրթութեան նոյն աստիճանին վրայ են գտնըւել՝ որի վրայ են ներկայումս Քիւրտերը, որոնք նոյնպէս զուրկ են ազգային գրութիւնից»:

Կը տեսնէ՞ք կերած ապուրը:

Քրիստոսի խօսքը, գիր բերելով մեզի, կարծես երկինքէն պարգե՛ւ բերաւ նաեւ մեր ոսկեղարեան լեզուն, որ կայսերական բարբառի կը նմանի, հզօր եւ ապշեցուցիչ: Եթէ այդքան մեծագործութիւն կարելի էր, լաւ չէ՞ր ըլլար որ, Պենտեկոստէին օրը եղած ձեւով, մէկ բարբառ տրուէր աշխարհի եւ մէկ գիր:

Ինչո՞ւ Աստուածաշունչ Մատեանի թարգմանութեան մէջ տեսնել միայն ցանկութիւն քրիստոնէութիւն տարածելու՝ առանց անդրադառնալու Աստուածաշունչ Մատեան թարգմանելու ուրիշ ձեռնարկի մը այլապէս իմաստուն նպատակին, որով ներշնչուած էր Եօթանասնից խումբը նախ քան... Քրիստոս:

Շա՛տ խոր են գիրերու գիւտին պատճառները, տիկիններ եւ պարոններ:

Հայաստան բաժնուած էր երկու մասի (387 թուականին),— մին վերածուած՝ բիւզանդական գաւառի, միւսը՝ պարսկական գաւառի: Քաղաքական իշխանութիւնը աստիճանաբար կը յանձնուի օտարներուն, սկսելով Արեւմուտքէն: Յունական զօրք կայ արեւմտեան բաժնին մէջ, պարսկական զօրք՝ արեւելեան բաժնին մէջ: Երկփեղկումէն ետք՝ աւելի եւս շատցած է օտար հոգեւոր... զօրքը, — քրիստոնէութեան հայրապետը քարոզիչներ, Յոյն՝ այս կողմը, Ասորի՝ միւս կողմը: Յունական բաժնին մէջ բացուած դպրոցները յունարէն կ'ուսուցանեն քրիստոնէութիւն (?) տարածելու համար, պարսկական բաժնին մէջ բացուած դըպրոցները՝ ասորերէն, միշտ քրիստոնէութիւն(?) տարածելու համար, — բարի՛, բարի՛ Սամարացիներ բոլորը: Տուն տեղ ձգեր եկեր են՝ լեզու սորվեցնելու համար մեզի, որպէսզի կատարեալ քրիստոնեայ դառնանք,— այս ո՜րքան հոգածութիւն, բարի դրացիներ: Բայց արգիլուած է քրիստոնէական ասորերէն լեզուն՝ յունական կողմը, արգիլուած է քրիստոնէական յունարէնը՝ պարսկական կողմը:

Հայերէն լեզո՞ւն,— թշնամի՝ իր երկրին մէջ:

Յիշեցնենք որ քրիստոնէութիւնը մուտք գործած էր արդէն, Հայաստանի մէջ, աւելի քան մէկ դարէ ի վեր, նախապէս ոչ - պաշտօնական գետնի վրայ: Տրդատի հրովարտակէն ետք, յունական քրիստոնէութիւնը լուծեց իր յապաղումին վրէժը՝ յունական դպրոցներ հիմնելով ու դէպի ծայրամաս քշելով ասորական քրիստոնէութիւնը, որ աւելի կանուխ հասած էր որսի անտառը, ու մանաւանդ ժառանգական հռչակելով... կաթողիկոսութիւնը, իբրեւ աթոռ, իբրեւ կալուած:

Գրիգոր Լուսաւորիչէն ետք սկսած՝ կաթողիկոսներու եւ եպիսկոպոսներու հողատիրական արշաւը այնպիսի համեմատութիւններու հասած էր որ, ժամանակ մը, արտաքին վտանգը մոռնալով՝ մէկ մտահոգութիւն միայն ունէին կաթողիկոսները,— մանչ զաւակ մը ունենալ իբրեւ ժառանգորդ, պահպանելու եւ աւելցնելու համար կալուածատիրական իրենց հարստութիւնը: Փաւստոս կը պատմէ թէ Վրթանէս կաթողիկոսը տագնապի մատնուած էր, որ զաւակ չունէր՝ արդէն ծերութեան սահմաններուն վրայ: Շատ կ'աղօթէ, քիչ կ'աղօթէ, ի վերջոյ տէրը կը լսէ «աղօթքը» եւ կաթողիկոսը կ'ունենայ երկուորեակ մը, մէկը Յուսիկ անունով ծանօթ (Բիւզ. Գ. 3): Յետագային, բռնօրէն կ'ամուսնացնեն Յուսիկը, որ մէկ գիշեր միայն կը կատարէ իր «պարտականութիւնը», բարեբախտաբար յաջող արդիւնքով: Այս ամէնը պահպանելու համար ժառանգութիւնը աթոռի կամ կալուածի վրայ:

Այսպէս, «հիմնուեց մի կրօնական ժառանգական միապետութիւն, կը գրէ Լէօ, որի նմանը չէք գտնի ոչ մի քրիստոնեայ եկեղեցու պատմութեան մէջ: Դա մի ամբողջ դինաստիա էր իր յատուկ շահերով եւ աւանդութիւններով, որոնք սկսեցին ընդհարուել գոյութիւն ունեցող դինաստիայի, Թագաւորական տան շահերի հետ: Մի խօսքով՝ առաջացաւ այն դրութիւնը, որ ձեւակերպւում է պետութիւն պետութեան մէջ խօսքերով»:

Կալուածական հարստութեան այս տենչը ի վերջոյ ծնունդ տուաւ դաժան պայքարներու՝ ընդմէջ թագաւորին եւ կաթողիկոսին, հասնելով մինչեւ սպանութիւն: «Այդ ընդհարումները, կնքուած նոյնիսկ երկու կողմերի արիւնով, Հայաստանի թուլացում ու անկում արագացնող փաստեր էին» (Լէօ):

Պետութի՞ւն կը դիմանայ այս պայմաններուն մէջ:

Ներքին այս խոր տագնապէն զատ, արտաքին դարաւոր թշնամիները: Տխմար պէտք է ըլլալ՝ հաւատալու համար թէ, հաճութեամբ Տիզբոնի եւ Բիւզանդիոնի, մեր երկրին մէջ հիմնուած դըպրոցները, ուր յունարէն կ'ուսուցանէին եւ ասորերէն, կը ծառայէին քրիստոնէութիւն տարածելու գործին: Քրիստոնէութիւնը պատրուակ էր միայն: Ասիկա պիտի տեսնենք ետքը, Մեսրոպի ճամբուն վրայ:

Հայաստան, մանաւանդ կրօնական մըտածողութիւնը գաղափար չունէր վըտանգին մասին՝ գէթ այնքան որքան քաղաքական մտածողութիւնը:

Ներսէսի կաթողիկոսարանին մէջ կը կազմուի «դրան եպիսկոպոսներու ժողով» մը, որ կը զբաղի առաւելապէս խնամատարական հարցերով,— երկիրը գլխիվայր կը գահավիժի, իսկ Հայոց «մեծ» կաթողիկոսը հոգ կ'աւելցնէ իր հողերուն վրայ, «եղբայրանոցներ» եւ «աղքատանոցներ» կը շինէ ու կը պարծենայ վանական իր հողերուն ընդարձակ սահմաններով, ցոյց տալով Աշտիշատի իր բնակարանին տանիքին վրայէն, այնքան որ կը գայթակղի Հայր Մարդպետ եւ յարքունիս գրաւելու խօսք կ'ընէ: «Այդպիսի չար դիտաւորութիւն ունեցողը ողջ չի վերադառնար արքունիք» կ'ըսէ Ներսէս կաթողիկոս, անշուշտ աւետարանական ոճով: Արդարեւ ողջ չի վերադառնար Հայր Մարդպետը (Բիւզ. Դ.14): Արշակի եւ Ներսէսի կռիւներուն գլխաւոր պատճառը հողատիրութիւնն է: Պապ կը շարունակէ նոյն պայքարը աւելի ուժգին, կը գրաւէ Ներսէսի հողերը եւ կը բաժնէ զինուորներուն, կը սահմանափակէ նաեւ հոգեւորականներուն թիւը, կը փակէ կուսանոցները՝ պարտադրելով որ ամուսնանան եւ երկրին բնակչութեան թիւը աւելցնեն, կը ջնջէ եկեղեցական տասանորդը ի շահ գիւղացիներուն:

Այժմ, համեմատութեան դրէք Ներսէսի կարգադրութիւնները Աշտիշատի ժողովին մէջ.— Հնազանդութիւն իշխաններուն, ծառաները պէտք է հպատակին իրենց տէրերուն: Մինչ Պապ ամէն բան կ'ընէ զօրացնելու համար երկիրը:

Դժուար չէ նշմարել Պապի ձեռնարկներուն մէջ շարժում մը, որ կուգայ հինէն, այժմ աւելի հասունցած.— Ստեղծել պետական ուժ, քաղաքական միասնականութիւն, ազգային համախոհութիւն, մինչ Ներսէս հսկայ վանքի մը կ'ուզէ վերածել Հայաստանը:

Ի՞նչը կը պակսէր զարգացած այս մարդուն, որ չմտածեց հայ լեզուն յաւերժացնելու պահանջին եւ պայմաններուն մասին, փոյթ չէ գայն օգտագործելու համար միաժամանակ ի պէտս իր աւետարանական փանֆլըլիշներուն:

— Այն որ իրմէ պարպեցին բիւզանդական վարժարանները, կը պատասխանեմ անմիջապէս:

Իրմէ առաջ, իր աթոռին վրայ երեւցան խեղճեր միայն, որոնք չունէին իր պատրաստութիւնը՝ որպէսզի պատմութիւնը պահանջէր մտաւորական այն փառքը, բերքը, մտահոգութիւնը, զորս ցոյց տուին հասակակիցներ, Բարսեղ Կեսարացի, Գրիգոր Նազիանզացի, Գրիգոր Նիւսացի, նոյն դպրոցներէն անցած:

Ներսէս իր կեանքը լեցուց իշխանատենչիկ վէճերով՝ երբ ամբողջ երկիրն էր որ կը կորսնցնէր գերիշխանութիւնը՝ իր լեզուն իսկ սորվելու կարելիութենէն զըրկուած: Ներսէս չկրցաւ օգտագործել պատեհութիւնը՝ խլելու համար ամէնէն փառաւոր պսակը, զոր Պատմութիւնը կու տայ իր որդւոյն: Ներսէս նախանձեցաւ Բարսեղի վրայ՝ միայն «Մեծն» մակդիրը, զոր առաւ մութ դարերու մեղսակցութեամբ եւ զոր ետ կ'առնէ արդի լուսաւոր դարը՝ տալու համար իր որդւոյն:

Մեծը Սահակն է,— մեծերուն մէջ մեծ այս կաթողիկոսը:

Սահակ եւս լացաւ որ մանչ զաւակ մը չունեցաւ: Բայց զաւակը որ տուաւ Հայութեան, մանչ եւ մեծասքանչ, անմահ է եւ յաւերժական:

Սահակ եւս իր կաթողիկոսարանին մէջ կազմեց «դրան եպիսկոպոսներու ժողով» մը,— այս ժողովէն կը ծագի Հայոց Պատմութեան մեծագոյն պատգամը.

— Զի բաւեր լեզու ունենալ, նոյնիսկ նախանձելի եւ կատարեալ, ինչպէս է հայերէնը: Անհրաժեշտ է ստեղծել այդ լեզուն յաւերժացնելու պայմաններ՝ ստեղծելու համար ոչ միայն քաղաքական միասնականութիւն, այլ եւ յաւերժական պատմութիւն:

Այդ ժողովէն կը մեկնի Մեսրոպ Մաշտոց (**):

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) «Կամիմ եւ ոչ զանիմաստասէր բարս առաջնոցն մերոց նախնեաց՝ առանց յիշատակի բամբասանաց թողուլ» (Խոր. Ա. 3):

(**) Դարձեալ Մեսրոպ Մաշտոց անուններուն ստուգաբանութեան մասին: Ն. Ադոնց գտած է Փոտի գրութեանց մէջ Մաստուբիոս անունը,— ծագումով Հայ եւ քորեպիսկոպոս, Մոպսուեստացիին բարեկամ, ուրեմն Մեսրոպ Մաշտոցի ժամանակակից: Մաստուբիոս անունը, Մասրուբիոս կամ Մաշտուցիոս ձեւերուն տակ, գրչական - հնչական նմանութիւն մը ցոյց կու տայ, բայց իմաստը կը մնայ միշտ անյայտ:

Այս առիթով՝ երկու խօսք Փոտի մասին.— Ծնած է Բիւզանդիոն, երբեմն դեսպան ի Պարսկաստան, յետոյ առաջին քարտուղար Միքայէլ կայսեր: 857ին կը բարձրանայ Բիզանդիոնի պատրիարքական գահը՝ թէեւ աշխարհական: Պապը կը մերժէ ճանչնալ եւ կը բանադրէ, Փոտ իր կարգին կը բանադրէ Պապը,— այսպէս յոյն եկեղեցին կը բաժնուի լատին եկեղեցիէն (862): Մեռաւ Հայաստանի մէկ վանքին մէջ, աքսորեալ, 891ին, Մեծ եւ բազմահմուտ մտաւորական մըն էր, ունէր հարուստ մատենադարան մը,— նօթագրած է իր ընթերցումները, զանազան հեղինակներէ քաղուածք մը, Մատենադարան (*Միրիոպիպլոս*) անունով ծանօթ, որով փրկած է բազմաթիւ գրութիւններ, այժմ կորսուած: Ունի նաեւ բառարան մը, նամակներ, բանաստեղծութիւններ եւ տեսութիւններ: Ադոնց կը գրէ թէ Հայու արիւն կար երակներուն մէջ:

Սէն Գետի Գեղածիծաղ Ափին

MENS SANA IN CORPORE SANO

Գրեց՝ ԵՆՈՎՔ ԼԱԶԻՆԵԱՆ

1934ի աշնան վերջն էր: Լաւ կը յիշեմ: Բացառիկ ոտնագնդակի խումբ ունէինք այդ տարին: Նախապատերազմեան շրջաններին մեր բոլոր խումբերը լաւ էին՝ բայց այդ տարուան խումբը աննախընթաց բարձունքներու հասցուց վարժարանիս մարզական կեանքը:

Ֆրանսական դպրոցական միութեան մէջ՝ մեր խումբը առաջին տեղը գրաւած էր եւ, եթէ նոյն թափով շարունակէինք, հաւանական էր որ Փարիզի ախոյեանութիւնը, ձեռք ձգէինք:

Դաս, դասաւանդութիւն, քննութիւն, ուտել եւ խմել ստորադասած էինք մեր ոտնագնդակի հետաքրքրութեան: Աշակերտներուս համար՝ այլեւս ամէն ինչ երկրորդական կարեւորութիւն ունէր մեր ոտնագնդակի խումբին բաղդատմամբ:

Տեսչութիւնը չէր բաժներ աշակերտութեան այս տեսակէտը բայց այնուհանդերձ, ընդհանուր խանդավառութենէն յափշտակուած, ուսուցչական կազմը անխառն հետաքրքրութիւնով եւ հաճոյքով կը հետեւէր մեր խումբին յաջողութիւններուն: Վարդապետներն անգամ ազդուած էին այս ընդհանուր յուզումէն եւ վեցերորդի փոքրիկ աշակերտներուն չափ կը խանդավառուէին մեր յաղթանակներով: Թէեւ չեմ յիշեր որ ձայնաւոր պատարագ մատուցուած ըլլար մեր մատրան մէջ վասն յաղթութեանց խումբի մերոյ, բայց վստահ եմ որ մեզի ընկերացող երիտասարդ վարդապետները անպայման կարճ աղօթքներ կը մրմնջէին երբ մրցումին արդիւնքը մեզի համար վտանգուած ըլլար:

Հ. Յակոբոս եւ Հ. Վահան մեր ամենաեռանդուն զօրավիգներն էին: Հ. Սահակն իսկ անհամբեր կը հրճուէր մեր յաղթական մուտքը լսելով պարտէզէն ներս եւ մեր այս անսովոր յաջողութեան մէջ կը տեսնէր «անժխտելի փաստ մը եւս Հայ ազգին աննկուն կամքին եւ կենսունակութեան»: Այդ առթիւ՝ Հայր Սահակ, իր պատմագէտի հանգամանքով, հպարտութեամբ կը յիշատակէր որ հին Ողիմպիական Խաղերը վերջին անգամ տեղի ունեցան 385 թուականին Քրիստոսէ ետքը, եւ կռփամարտութեան ախոյեան հռչակուեցաւ Վարազդատ անունով Հայը:

Մենք ալ զմեզ ախոյեան կը կարծէինք: Վստահ եմ, որեւէ Հռոմէական լեգէոն աւելի հպարտ չէր կրնար ըլլալ Կոստանդիանոսի կամարին տակէն անցնելով՝ քան վարժարանիս աշակերտները երբ կը վերադառնայինք փայլուն յաղթանակէ մը:

Մեծ դռնէն կը մտնէինք արխայար երգելով «Յառաջ նահատակ»ը եւ Ալեմշահին գրած՝ վարժարանին քայլերգը: Վարպետը եւ ամբողջ խոհարարական կազմը խոհանոցին մուտքին կանգնած կ'ըլլային իրենց ճերմակ գլնջակները հագած: Ծերուկ քոյր Մարթան, սպասարկողները, պարտիզպանը եւ ամբողջ պաշտօնէութիւնը հպարտութեամբ կ'ընդունէին զմեզ: Տորքը, պոչը շարժելով, վեր վար կը վազէր ուրախութեան հաչիւններ արձակելով:

Որ եւ է ծախք խնայուած չէր որպէսզի մեր տարազը համապատասխան ըլլար մեր առաջնակարգ դիրքին: Յատուկ շապիկներ ունէինք, ամբողջովին ճերմակ եւ ձախ կուրծքին վրայ՝ դպրոցին գինանշանը ձեռագործով բանուած: Սեւ վարտիք եւ գուլպայ, ու ամենալաւ Հունգարիա կօշիկները:

Օրուան հերոսները խումբին անդամներն էին. կը վայելէին ամէնուն համակրանքը եւ փոքրիկներուն ակնածանքը: Խումբին խրախուսիչը անգամ իր տրամադրութեան տակ փոքրերուն դասարաններէն մէկ կամ երկու հետեւորդ ունէր: Այս անձնուէր սպասեակները ամենայն բարեխղճութեամբ կը հոգային մրցումի բոլոր իրերուն: Ոտքի երիզները կը փաթթէին, սրունքները կը ծալէին, կօշիկները կը մաքրէին ու կ'իւղէին, եւ այս կարգի շատ մը ծառայութիւններ նախանձախնդրութեամբ կը կատարէին:

Անգամ մը Նիկողոսը կօշիկներս խնամքով մաքրած ու մարզարանին մէջ կողքիկ մը իրենց տեղը դրած էր: Բայց կարծեմ ապուխտի ճարպ գործածած ըլլալու էր որովհետեւ մրցումին օրը երբ պիտի պատրաստուէի, տեսայ որ զոյգին մէկ կօշիկին կէսը մուկերը կերած էին:

×

Այո, բացառիկ խումբ էր այդ տարուան մեր խումբը: Սակայն, չեմ հասկըցած Հ. Սահակին գործածած այդ լատիներէն առակին իմաստը.

— «Mens sana in corpore sano», այսինքն՝ առողջ միտք առողջ մարմնոյ մէջ: Մեր ամենաքաջ մարզիկները ամենատկարներն էին դասերու մէջ, իսկ դասերու մէջ ամենալաւ աշակերտները անպէտք էին մարզախաղի մէջ:

(22 Տար.)

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԸ

"ՊԱՐՏԻԶԱԿԸ ԽԱՏՈՒՏԻԿ"

Տարի մը առաջ, վաղեմի պրպտիչ – հրապարակագիր Յակոբ Տէր – Յակոբ – եանի յանկարծական մահուան առթիւ, «Յառաջ»ի մէջ փափաքն ու յոյսը կը յայտնէի, թէ իր ժառանգները պիտի լրացնէին ու հրապարակ հանէին հան – գուցեալին տարիներէ ի վեր փայփայած գործը:

Այսօր, կատարուած է այդ ցանկու – թիւնս: Ահա «Պարտիզակը Խատուտիկ»: միրուն, յատկանշական խորագրով: Ինձ – մէ խնդրուած է արտայայտուիլ այս գործին մասին, «ձեռնհասօրէն»:

Մ՛, իմ վտիտ ուսերուս վրայ ծանր կը ճնշէ այդ բառը, «ձեռնհասօրէն»: Իմ ձե – ռնհասութիւնս կը կայանայ այն երջա – նիկ պատահարին վրայ, որ բախտն եմ ունեցեր Պարտիզակի մէջ ծնելու: Երի – տասարդական առոյգ ու չքնաղ տարինե – րու մէկ մասը անցուցեր եմ այնտեղ: Մտաւորական ինչ համեստ պաշար որ ու – նիմ, գրասէր այդ միջավայրին մէջ ստա – ցած եմ: Ու նաեւ, Փարիզ, Տէր – Յա – կոբեանի մտերմութեանը մէջ ապրած ըլ – լալու հաճոյքը:

Տէր – Յակոբեանի այս հատորը եր – րորդն է Պարտիզակի մասին գրուած գիրքերուն՝ իբրեւ ամբողջութիւն: Իրմէ առաջ գրած են Գ. Մխալեան, Ա. Ա. Պե – տիկեան, առանց յիշելու բազմաթիւ այն գրութիւնները, որոնք ցրուած են պար – բերաթերթերու եւ օրաթերթերու մէջ:

Պետիկեանի Գրչանկարները կրօնա – բարոյական վերլուծումներով, նկարչա – գեղ ոճով, վառ երեւակայութեամբ եւ թերեւս արցունքով գրուած, պիտի մնայ յաւէտ բեհեզեայ պատմուճան մը զգեց – ուած Պարտիզակի յիշատակին, անոր յաւերժացման:

Ըսուած է, իրաւամբ, որ մարդ երկու հայրենիք ունի: Հոն ուր կը ծնի, եւ հոն ուր կ'ապրի: Մեզի՝ Պարտիզակցիներուս համար պարզ է թէ ան սիրելի է ու պի – տի մնայ այդպէս, իբրեւ մեր կանանչ ծննդավայրը: Սակայն, խոստովանիմ անկեղծօրէն, որ չէի կարծեր թէ հեղի – նակը, մեր միտիւրը, այդքան խանդա – վառանքով կապուած էր Պարտիզակի հետ: Սառյիկեան իր պաղարիւնութիւ – նը, մեր մասին երբեմն հեղնական իր արտայայտութիւնները զիս կը մղէին տարբեր վերաբերում ունենալ իր մասին: Անոնք արտաքին, սքողեալ ձեւակերպու – թիւններ են եղեր: Մինչ ներքնապէս կը բաբախէ գզային սիրտ մը, գեղուն ապա – պատանքով, սիրով ու յուզումով, հան – գէպ այն գիւղին, որուն կոչուած էր ըլ – լալ կառավարական առաջին եւ վերջին հայ պաշտօնեան, մօտ հինգ տարի:

Համակրական այդ արտայայտութիւն – ներուն կը հանդիպինք իր բոլոր գրու – թիւններուն մէջ: Իր «Խօսք վասն Պար – տիզակի»ն ատոր կարկառուն ապացոյցն է, ուր համադրած է լաւն ու վատը, բա – րին ու չարը, սուրբերն ու անսուրբերը, խաբեբաները, ապականածները, չար – քաշը, աշխատաւէրը, անձնուէր կիները, եւն., եւայլն:

Կ'արժէ որ տամ ամբողջ հատ – ուած մը.— «Ոչ մէկ գիւղի համբաւ այն – քան տարածուն է: Բայց ի՞նչ է այն միս – թիքը որ բոլոր իրեն մօտեցողները կը գիւթէ այս պարզ գիւղը: Ոչ մէկ գիւղ ի – րեն չափ գրականութիւն ունեցած է, ոչ մէկ գիւղի համար այնքան գրիչ է շար – ժած: Ի՞նչ է պատճառը: Իր զուարճալեղ գի՞րքը, իր զրկարաց հիւրընկալութի՞ւ – նը: Իր մանրանկար հայաստանութի՞ւնը, իր ծոցէն արձակած մտաւորականներու ճոխ հո՞յլը զոր ոչ մէկ հայ գիւղ տուած է (պատրիարք, եպիսկոպոս, վարդա – պետ, վարժապետ, ուսուցչապետ): Իր քաջ տղոց հէքեաթնե՞րը, իր երիտասար – դութի՞ւնը որ կենդանի է, շարժուն եւ.. երկսեռ ...

Բոլոր տեսանելին ու անտեսը: Բոլոր տուեալները եւ ոչ – տուեալները ի մի բերելով, համադրելով, խառնելով կ'ը – սեմ թէ Պարտիզակ ՍԷՐ մըն է:»

Տէր – Յակոբեան այս գիրքը գրած է օգտուելով զանազան աղբիւրներէ, նաեւ իր անձնական յուշագրութիւններէն: Գիւղին անցեալ եւ ներկայ կատարեալ պատկերը տալու մտահոգութեամբ՝ պըր – պըտած է անհամար ձեռագիրներ ու 1860էն սկսած՝ թերթերու մէջ լոյս տե – սած հրատարակութիւններ: Այդ պրպը – տումներուն համար գացած է մինչեւ Վե – նետիկ, Մխիթարեաններու Մայրավան – քը:

Սեղմ գիծերու մէջ կուտայ գիւղին կազմաւորման պատմութիւնը: Եկեղեցի – ներուն, դպրոցներուն, ազգապատկան կալուածներուն շինութիւնները: Ու – սումնական վիճակը: Տեղի ունեցած լը – րագրական վէճերը: «Իր փառքը, զաւակ – ները»: Տարագրութեան տարիներուն գը – րուած Անանիա վրդ.ի օրագրութենէն մաս մը: Գիւղին բարքն ու վարքը: Սո – վորութիւնները: Կուսակցական, թաղա – կանական եւ այլ պայքարները: Էֆէնե – րը, այիանները: Բոլորն ալ գըր – ուած անկողմնակալ ոգիով, իբրեւ չէզոք դիտող:

Իր գլխաւոր փափաքներէն մէկն էր նաեւ, ունենալ լիակատար պատմութիւ – նը Պարտիզակի շուրջ տեղի ունեցած հայ եւ Թուրք հրոսակային կռիւներուն՝ Մի – լիճեններու օրով: Դժբախտաբար չկրցայ օգտակար ըլլալ իրեն այդ մասին: Այդ պակասը մասամբ լրացուցած է Օվանըս – ցի Յար. Գարակէօզեան (Երեւանէն), իբրեւ մասնակից այդ կռիւներուն:

Գիրքը զարդարուած է քանի մը նկար – ներով: Ունի նաեւ Պարտիզակի քարտէ – սը: Տոքթ. եւ Տիկին Զէմպըրսի մահար – ձանը: Բարձր. վարժարանը: «Երեք եր – ջանիկները»: Օրիորդներու խմբանկար մը:

Մանուշակի պատմութիւնը, առակնե – րը, հանելուկները, որոնք ինծի համար գոնէ, հաճելի նորութիւններ են: «Պար – տիզակի երգարանը» (էջ 338 – 390): Շատ չէ՞ արդեօք յիսուն էջ տրամադրել ա – նոնց, որոնք մեծ մասով տպուած են ար – դէն Մխալեանի «Պարտիզակի պատմու – թեան» մէջ: Հատորին վերջաւորութեան «Պարտիզակի բառարանը», զոր հաւա – քելու համար Տէր – Յակոբեան վատնեց յիսուն տարի: Ատոր կազմութեան մէջ ես ալ ունեցած եմ համեստ մասնակցութիւն մը:

«Պարտիզակը Խատուտիկ» գրուած է սահուն, մաքուր, առոյգ աշխարհաբա – ռով: Մաքուր թուղթ, անխալ տպա – գրութիւն (գրեթէ), գործ Տէր – Յա – կոբեան տպարանի, 525 էջ:

Հանգուցեալին պարագաները գնահա – տելի որոշումը տուեր են գրքին հասոյ – թը ամբողջովին յատկացնելու Փարիզի եկեղեցիի կրթական ձեռնարկներուն: Կրկնակի յաւերժացում հեղինակին ու Պարտիզակի: Մին գիրքի մարդ, միւսը գրական միջավայր:

Ա. ՀԱՐԻԼԵԱՆ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

"ՊՈԷՄ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ"

Հազարաւոր Հայեր այս օրերուս առի – թը ունին դիտելու այս ժապաւէնը, որ Հայաստանի անկախութենէն ետք խոր – հրդային վարչաձեւին տակ ձեռք բեր – ուած նուաճումներու ցուցադրութիւնն է: Ծանօթ անուններ մասնակցած են ժապա – ւէնին պատրաստութեան, Գասպարեան եւ Գ. Էմին իբրեւ հեղինակ, իսկ բեմա – դրութիւնը կատարած է մի ոմն Հայկազ – եան, որ հաւանաբար արկածով մը մուտք գործած է շարժանկարի ասպարէ – զին մէջ: Իր ժապաւէնը՝ աններդաշնակ պատկերներու ալպոմ մըն է, ուր, աւաղ, գլխաւոր բացական ճաշակն է: Հայրենի – քի նուաճումները ցուցադրելու գեղեցիկ գաղափարը իրաւունք չի տար ոեւէ ար – ուեստագէտի, որ իր ժապաւէնը ապ – րանքներու չտեմարանի մը վերածէ: Մը – շակոյթի նախարարութեան մէջ նստած Բոն տը Քիւիր մը կրնայ թերեւս զոհ մը – նալ նման արդիւնքէ մը, բայց բեմադիրի մը պարտականութիւնն է մաղէ անցընել ու ներդաշնակել իր խնամքին յանձնուած տարրերը, որպէսզի ժապաւէնը նմանի արուեստագէտի մը մտասեւեռած հայրե – նիքին պատկերին: Հայկազեանի գլխաւոր սխալը այն է, որ կը կարծէ թէ Սփիւռքը աղքատ ազգական մըն է՝ զոր կարելի է քիչով գոհացնել: Թերեւս անկէ տասը տարի առաջ նման մօտեցումով մը ար – դարանար, բայց այսօր երբ, շնորհիւ մեր թերթերուն, կը ծանօթանանք հայրենիքի կատարած գրական նուաճումներուն, նե – րելի չենք գտներ որ նոյն այդ նուա – ճումները այսպէս թերի ձեւով պատկե – րացուին մեր ժապաւէններուն մէջ: ըՍ – փիւռքը տեսնելու եւ դատելու գիտակ – ցութիւն ունի, ընկեր Հայկազեան, ու սխալ է կարծել թէ, երբ ան սրահ մտնե – լէ առաջ վերարկուն հանդերձարան ձգէ, գլուխն ալ հոն կը մոռնայ:

Անկասկած փոփոխականոր իր հրամա – յական պահանջները ունի եւ դուք են – թարկուած էք անոնց: Դաշնակներու դէմ ձեր կատարած անտեղի եւ ծիծաղելի վե – րագրումները ապացոյցն են ատոր: Շը – նորհիւ նման յետին միտքի մը, կարելի է պաշտօնի բարձրացում ունենալ որ եւ է ասպարէզի մէջ, բացի շարժանկարէն: Եթէ այս էր ձեր ակնկալածը, երկու յօղ – ուած կը բաւէր հասնելու համար այդ արդիւնքին, եւ խնայած կ'ըլլայիք այն հազարաւոր ֆրանքները, որոնք աւելի գեղեցիկ ստեղծագործութեան մը կրնա – յին նպաստել: Այս ներածականէն ետք՝ անցնինք ժապաւէնի ըստ էութեան քննա – դատութեան: Ըսել թէ գլացուած չէ դը – րուած այս գործին մէջ, ճիշդ կրնայ չըլ – լալ,— հայրենաշունչ խօսքեր, հաւանա – բար Գէորգ Էմինի գրչէն ելած, նետուած են պաստառին վրայ: Բայց դժբախտա – բար պաստառի նկարները չեն կրցած տարրալուծել ու իրենց շրջագիծին մէջ պահել զանոնք: Մէկ խօսքով, կարելի չէ եղած խօսքին ու պատկերին ձուլումը ի – րագործել: Մերթ պատկերն է որ խօս – քին ետեւէն կը վազէ, մերթ խօսքը պատ – կերին: Գալով մոնթաժին, ըսենք որ նը – նկարներն ալ, ինչպէս միւս արուեստնե – րը, կ'ենթարկուին համաչափութեան ու ներդաշնակ դասաւորումի օրէնքին: Հա – կառակ անոր որ առաձգական է այս օ – րէնքը, այսուհանդերձ ներելի չէ անխը – նայ գործածութիւնը: Այդ տեսակէտէն, հոս կատարուածը, (մանաւանդ ժա – պաւէնի առաջին մասին մէջ), ներելի է միայն սիրողի մը համար: Պատկերները իրենց բախտին ձգուած՝ զիրար կը հըր – մշտկեն, ստեղծելով անհաւասարակշիռ տեսողութիւն մը, որուն գլխաւոր զոհը հանդիսատեսն է: Բանաստեղծը երբ կը յօրինէ՝ նկատի կ'առնէ թէ՛ բառերու հնչիւնի ներդաշնակութիւնը, թէ ալ այդ բառերէն բխող իմաստին տրամաբանա – կան փթթումը: Այլ խօսքով, զգացական ու հոգեբանական ազդակներու ներդաշ – նակ հոլովոյթը: Այս է պատճառը, որ, երբ երգ մը կամ արտասանութիւն մը մտիկ կ'ընենք, մեր մտքին մէջ, տրամա – բանական ճամբով, տեղ կը գտնեն դեռ չարտասանուած խօսքեր: Նոյնը պէտք է ըլլայ նաեւ ժապաւէնի մը համար, ուր ամէն մէկ պատկեր պէտք է ձեր ուղեղին մէջ ստեղծէ յաջորդ պատկերին ուրուա – գիծը: Կարելի է օրինակներու ուժով ա – ւելի հասկնալի դառնալ, բայց մեր նպա – տակը իրաւունքներ խլելուն մէջ չի կա – յանար, ուստի կը բաւականանք քանի մը մատնանշումներով: Այս առթիւ անդրա – դառնանք նաեւ ժապաւէնին ձայնագրու – թեան մէջ կատարուած թերիներուն: Խնդրոյ առարկան Հայոց լեռներուն ա – ռասպելական տեսարանն է, ուր ծանօթ հայ երգիչ մը, երեսը հովին տուած, կը քալէ ու կ'երգէ: Հաճելի է լսել հայկա – կան երգը, մանաւանդ լեռներուն վրայ երգուածը, բայց տարրական տրամաբա – նութիւնը կը պահանջէ որ, երբ մէկը քա – լելով կ'երգէ եւ իր պատկերը կը հեռա – նայ, ձայնն ալ իր կարգին մեղմանայ ու նուազ ուժգնութեամբ իմացուի հանդի – սատեսին կողմէ: Հակառակը կը պատա – հի՝ երբ երգողը ձեզի մօտենայ: Այս ժա – պաւէնին մէջ այդպիսի բաներով զբաղող չէ եղած: Երգիչը կ'երթայ ու կուգայ, բայց իր ձայնը, սալի վրայ առ – նուած, կը լսուի նոյն ուժգնութեամբ: Այս առթիւ ուրիշ դիտողութիւն մը: Ի՞նչ պէտք կար հանրածանօթ հայ երգիչ մը լեռ բարձրացնել: Քանի որ իբրեւ փաս – տանկար է ներկայացուած ժապաւէնը, պէտք էր որ անոր բաղկացուցիչ տարրե – րըն ալ պատշաճէին իրականութեան: Այս պարագային՝ անծանօթ հովիւի մը ներ – կայութիւնը աւելի յարմար էր: Ֆրան – սայի եւ Իտալիոյ մէջ շատ փաստանկար ժապաւէններ ցոյց տուած են Ալպեան լեռներու գեղեցկութիւնը, բայց չեմ յի – շեր մէկ հատ, ուր Քալլասը Մոն Պը – լանի կատարին վրայ ելած ու երգած ըլ – լայ: Ամէն ինչ ամէն տեղ ցուցադրելու մարմաջը անուն մը ունի, զոր չեմ ուզեր հոս գործածել: Ինչպէս կ'երեւի, Հայ – կազեան աչք լեցնելու ախտէն բռնուած՝ թխած է ժապաւէնին մէջ ինչ որ ձեռքին տակը գտնուած է:

Դեռ կարելի էր երկարել ժապաւէնին թերիներուն շարքը բայց այդ պիտի նը – մանէր անպահապան բերդի մը վրայ յարձակում գործելու: Մեր նպատակը կոլ դնել չէ այլ կոլերէ զերծ պահել Հայոց բերդը, ըլլայ ժապաւէններուն մէջ, ըլլայ մարզադաշտերուն վրայ ու ընդհանրա – պէս բոլոր մարզերուն մէջ ուր գոյութիւն ունի ան: Հայաստանեան այս նոր ժա – պաւէնին ցուցադրութեան առթիւ, աւե – լորդ պիտի չնկատուին այս քանի մը դի – տողութիւնները բեմադիր Հայկազեանին հասցէին:

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (106)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

Այդ նշանը կալանաւորի աջ բազուկին վրայ քանդակուած էր, եւ ահա ինչ որ գրուած էր հոն:

18 ...

Ս. Երուսաղէմ:

Վանք:

— Ինչ է այս... ինչ կը տեսնեմ... բացագանչեց Առաքել էֆէնտին ու հրա – մայեց Մուսթաֆային որ ջուր զարնէ բանտարկեալին երեսը:

Մուսթաֆա դաւաթ մը ջուր առաւ ու սրսկեց երիտասարդին երեսն ի վար:

Տակաւ առ տակաւ ուշքի գալով Վազ – գէն աչքերը բացաւ, շուրջին նայեցաւ ու հառաչեց:

Առաքել էֆէնտին աչքով նշան մը ըրաւ Մուսթաֆային որ դուրս ելնէ. Մուսթա – ֆան իր ճպոտն առաւ ու դուրս ելաւ:

Վայրկեան մը խորին լռութիւն տիրեց:

Առաքել էֆէնտին իր գոհին վրայ կը նայէր. իսկ Վազգէն իր բռնաւորին վը – րայ:

Մին ստրուկ մըն էր՝ գետնին վրայ ին – կած, իսկ միւսը՝ հրէշ մը որ զարհուրելի նայուածքով մը կը դողար:

Վերջապէս խորհրդաւոր ու ալեւալի մտածումէ մը ետքը, Առաքել էֆէնտին երիտասարդին ձեռքը բռնեց ու ըսաւ.

— Ի՞նչ է այդ թեւիդ նշանը:

— Սա, հարցուց կալանաւորը:

— Այո:

— Ատիկա նշան մըն է որ ես Երուսա – ղէմ գացած եմ:

— Երուսաղէ՞մ:

— Այո:

— Ո՞ր թուականին:

— Փոքր էի.. հազիւ կը յիշեմ, քը – սան տարի առաջ:

— Ծնողք ունի՞ք:

— Ոչ:

— Որո՞ւ հետ գացիք Երուսաղէմ:

— Ե՞ս:

— Այո, դուք:

— Ան ատեն ծնողքիս հետ գացած եմ: Բայց ...

— Ըսէք ....

— Յետոյ կորսուած եմ եղեր:

— Ի՞նչպէս կորսուած ...

— Երբ շոգենաւին մէջ նստած կը գտա – նայինք ... ես սխալմամբ Պարսիկներու հետ դուրս ելած եմ նաւամատոյցներէն մին ու անոնց հետ շատ հեռու գացած եմ իմ երկրէս ...:

— Ան ատեն քանի՞ տարու էիք:

— Հազիւ վեց կամ եօթը կայի:

Առաքել էֆէնտին այնքան ինքնիրմէն դուրս ելաւ ու գոյնը նետեց որ չկրցաւ հարցումները շարունակել:

Ուստի ներս կանչեց Մուսթաֆան ու ը – սաւ.

— Մուսթաֆա, այս գիշեր բանտ մի տաջնորդեր այս կալանաւորը:

— Հապա ո՞ւր հարցուց, Մուսթաֆա զարմացմամբ:

(Շար.)

ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Աննիկ Պագրճեան, աղջիկը Արմենուհի եւ Պագրճեան եղբարք կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի 17 Դեկտեմբեր, Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ եղբօր՝

ԱՐՇԱԿ ՊԱԳՐՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, ինչպէս նաեւ Պագրճեան, Տէր Գալուստեան գերդաստաններու համայն ննջեցելոց հոգւոյն ի յիշատակ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները:

ՆՈՒԷՐ

Տարաբախտ Գրիգոր Գոստիկեանի յիշատակին, փոխան ծաղկեպսակի Լիլաջէն, Գալֆայեան ընտանիքը յիսուն Ն. Ֆ. կը նուիրէ Ս. Թէհլիրեան սրահին:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տարօնցի Տէր եւ Տիկին Եղիա Մելքոնեան իրենց մեծ հայրենակից Գասպար Շեխիկեանի քաղցր յիշատակին 25 Ն. Ֆ. կը նուիրեն Թէհլիրեան սրահին: (Ստանալ «Յառաջ»էն), եւ 25 Ն. Ֆ. «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

×

Մոնփէլիէէն Այրի Տիկին Արաքսի Նաճարեան, իր ամուսնոյն Խորէն Նաճարեանի մահուան տարելիցին առթիւ կը նուիրէ յիսուն Ն. Ֆ. Ս. Թէհլիրեան սրահին: Նաեւ նոյն առթիւ Սարգիս եւ Նուարդ Փափազեան իրենց մօր Այրի Տիկին Մաքրուհի Փափազեանի մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ կը նուիրեն 50 Ն. Ֆ. Մոնմորանսիի ծերանոցին:

×

Ֆ. Կ. Խաչի ընկերուհիները իրենց նախագահուհիին ողբացեալ Սաթենիկ Տէր-Դաւթեանի մահուան քառասունքին առթիւ յիսուն Ն. Ֆ. կը նուիրէ Շաւիլի դպրոցին:

×

Այրի Տիկին Վարդանոֆ փոխան հոգեհանգիստի իր ամուսնոյն՝ Վահրամ Վարդանոֆի մահուան քառասունքին առթիւ 50ական Ն. Ֆ. կը նուիրէ Կարմիր եւ Կապոյտ Խաչերու օգափոխութեան կայաններուն: (Ստանալ Յառաջէն):

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՅԻՍ 12ԻՆ
ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ

Տարօնի ժողովրդական երգերու ունկնդրութիւն:

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆԻ

կողմէ:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Շաւիլի վարչութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի Լինտա Աբելեանի իր հօրեղբօրորդիին Պ. Խոլազեանի մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցած է Պրազիլի մէջ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՎԻԷՆ.— Տէր եւ Տիկին Գաբրիէլ Գինոսեան, զաւակները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, նամակով եւ ծաղկեպսակով մասնակցեցան իրենց անհուն վշտին՝ զեռատի ԱՐՄԷՆՈՒՀԻ ԳԻՆՈՍԵԱՆԻ (18 տարեկան, արկածի զոհ) անակնկալ եւ զառնակսկիծ մահուան առթիւ:

×

Պոմոնի եւ շրջակայքի Թաղականութիւնս յիսուն Ն. Ֆ. շնորհակալութեամբ ստացած է Պէլֆորբոնակ Տիկին Թագուհի Տէր Եղեայեանէ, եկեղեցիիս պայծառութեան համար: Թաղականութիւնս առ ի երախտագիտութիւն Տէր ողորմեայի արարողութիւն կատարել տուաւ ի յիշատակ իր զաւակին Հրայրի: Տիկին Ազանի եւ Վարդանոյշ Նազարեանի, ինչպէս նաեւ իր գերդաստանի հին եւ նոր բոլոր ննջեցեալներուն եւ նահատակներուն հոգւոց ի յիշատակ:

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբին կողմէ, Կիրակի, Դեկտեմբեր 17, կէսօրէ ետք ժամը 17ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

Գեղարուեստական բաժին:

Կը հրաւիրուին ընկերները, Նոր Սերունդի անդամները եւ երէց ու երիտասարդ համակիրներ:

ՆԻՍԻ ԿՐՕՆ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԸՆՏՐԱԿԱՆ ԱԶԴ

Վարչութեանս պաշտօնավարութեան շրջանը լրացած ըլլալով, պիտի ձեռնարկուի նոր ընտրութեան: Առ այդ կը խնդրուի շրջանիս բոլոր ազգայիններէն մինչեւ տարեգլուխ անդամագրուիլ Ընկերակցութեանս եւ կամ վերանորոգել իրենց անդամագրութիւնը, դիմելով Եկեղեցւոյ Բանկալը եւ կամ վարչութեան անդամներուն, ստանալով համապատասխան ընկալագիր:

Անդամագրութիւնները պիտի դադրեցուին տարեգլխուն ճշգելու եւ կազմելու համար ամբողջական ցանկը յառաջիկայ Ընդհ. Ժողովի ընտրող եւ ընտրելի անդամներուն եւ կատարելու համար ընտրութիւն համաձայն Ընկերակցութեան Մայր - Կանոնագրի տրամադրութեանց:

Կը խնդրուի անդամագրութեան ընկալագրով ներկայանալ Ընդհ. Ժողովին, որուն թուականը պիտի ծանուցուի ատենին:

Բոլոր այն ազգայինները որոնք կը փափաքին թեկնածու ներկայանալ վարչական ընտրութեանց, կը հրաւիրուին իրենց թեկնածութիւնը տեղեկացնել Դիւանիս:

ԴԻՒԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ
ՆԻՍԻ ԿՐՕՆ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ԾԱԽՈՒ Է

Փավիյեոն մը, երեք սենեակ, մեծ խոհանոց, բակին մէջը հանկառ, ամէն յարմարութիւն (թու - քոնփոռ):

Դիմել ՄՈՌԻՋԻ, 18, Րիւ տէ Պլէօէ, ԱԼՖՈՐՎԻԼ: Հեռաձայն Անթրփօ 51–66:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Ճերմակեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Տարագճեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Յ. Արապեան, Տէր եւ Տիկին Սաղաթէլեան, Տէր եւ Տիկին Լիւլէճեան, Գրիգոր, Թագւոր եւ Բարսեղ Պաղտասարեան ընտանիքները, Պետրոսեան, Սթաւեան եւ Ինճէեան ընտանիքները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք իրենց ներկայութեամբ, հեռագրով կամ նամակով մասնակից եղան իրենց սուգին, իրենց մօր, քրոջ, մեծ մօր եւ ազգականին՝

ՎԱՍԻԼՈՒՀԻ ՃԵՐՄԱԿԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

Réveillon DU Nor Séround

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 24ԻՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Շրջ. վարչութիւնը միջմասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի շրջանի մասնաճիւղերու ընկերուհիները, այս Երկուշաբթի, ժամը 15ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ տեղւոյս Կրթական Մարմնի
Հովանաւորութեամբ Ս. Պ. Պ. Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան
Տեղի կ'ունենայ Կիրակի 24 Դեկտեմբեր 1961
երեկոյեան ժամը 21էն մինչեւ լոյս
SALLE VOLTAIRE ի մէջ
Պատւոյ նախագահութեամբ Քաղաքապետ
Monsieur BLEUSE ի
Մասնակցութեամբ **ROSY ARMEN** ի
Jean-Claude Pelletier et son Quartett
ՍՊԱՆԱԿԱՆ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ **Elias de Quiros**
ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ **VECCIANA**

ՃՈԽ ՊԻՒՖԷ

Հրաւիրատոմսերը ստանալու համար դիմել.—
CAFÉ PHILIPPE, 6 Bd. Carnot, Alfortville, Tél. ENT. 61-35

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

1962 ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ, ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԻ:

Ճոխ բովանդակութեամբ եւ ընտիր նկարներով:

ՓԱՐԻԶԻ համար դիմել Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան, Հրանտ - Սամուէլ գրատունը, եւ «Յառաջ»ի խմբագրատունը:

ՄԱՐՍԷՅԼ

PHOTO - REX, 2 Rue Bernard du Bois

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 12 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

MARDI 12 DÉCEMBRE 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9277 — 37EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5078

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՓԱՐԻԶ

ՏԸ ԿՈԼ – ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Երկու ղեկավարներու հանդիպումէն ետք հրատարակուած զեկոյցը կը յայտնէ թէ խօսակցութիւններ տեղի ունեցած են Շաբաթ առտու եւ կէսօրէն ետք եւ վերջ գտած են ժողովով մը որուն մասնակցած են Տըպրէ եւ երկու Արտաքին նախարարները։ «Երկու երկիրներուն հասարակաց շահին վերաբերող միջազգային հարցերը եւ ի մասնաւորի Պերլինի հարցը խոր ուսումնասիրութեան առարկայ դարձան։ Նկատի առնուեցաւ թէ համաձայնութիւն կայ ձեռք ձգուելիք նպատակներուն համար եւ դաշնակիցներուն միջեւ համախոհութիւնը պահպանելու առընչութեամբ։ Միւս կողմէ, այն հարցերը որոնք Եւրոպայի միութեան կը վերաբերին վճռի նիւթ դարձան։ Այս խօսակցութիւնները թոյլ տուին, որ այն եղբակացութեան հասնին թէ տեսակէտի ամբողջական նոյնութիւն կայ այս հարցերուն շուրջ» կ'ըսէ զեկոյցը։

Նախագահ տը Կոլ, Շաբաթ առաւօտ ժամը 10.38ին կը դիմաւորէր Ատընաուըրը։ Հակառակ անոր որ պետական ղեկավար մը չէր դիմաւորեր վարչապետ մը, բայց տը Կոլ արհամարհելով փրոթոքոլը այս ձեւով ուզած էր ցոյց տալ բարեկամական վերաբերմունք մը հանդէպ ծերունազարդ վարչապետին։ Առաջին գլուխ գլխի տեսակցութիւն մը տեղի ունեցաւ Էլիզէի մէջ, ճաշէն առաջ, երկրորդ մը՝ ժամը 16ին։ Ժամ մը ետք շըրջանակը կ'ընդլայնէր և խօսակցութիւններուն կը մասնակցէին նախարարներ եւ Ֆրանսայի նախարարապետը։

Ընդհանուր ձեւով եւ լակոնական զեկոյցով մը որ շատ բան չըսեր, կը թուի թէ այս հանդիպումը ապարդիւն անցած է։ Ծանօթ է որ երկու Եւրոպացիները (Ատընաուըր, տը Կոլ) դէմ են սպառնալիքի տակ բանակցելու Մոսկուայի հետ եւ վերջերս Քենըտի եւ Մաքմիլըն փորձեցին համոզել իրենց երկու դաշնակիցները (Քենըտին Ատընաուըրը, մինչ Մաքմիլըն տը Կոլով կը զբաղէր)։ Մնաց որ մինչ Ատընաուըր եւ տը Կոլ կը պատրաստէին մտքերու փոխանակութեան, Խրուշչեւ կը յայտարարէր թէ բանակցութիններ, եթէ ըլլան, պէտք չէ սահմանափակուին Պերլինի հարցին, այլ՝ ընդգրկեն բովանդակ գերմանական հարցը։ Նոյն ատեն Ատընաուըր կը բացատրէր տը Կոլի թէ պէտք է բանակցիլ Ռուսերուն հետ միայն Պերլինի շուրջ։ Գերմանիոյ վարչապետը ըսաւ նաեւ թէ եթէ տակաւին սպասուի, ինչպէս Ֆրանսացիք կը փափաքին, այն ատեն բանի ուժի նոր գործողութիւն մը կրնայ պատահիլ Պերլինի համար։ Այս տեսակէտին դէմ, տը Կոլ կ'ըսէ թէ ինչ ալ ըլլայ տագնապալի ժամերու առաջքը չառնուիր բանակցութեան մէջ խրելով, մանաւանդ որ այդ բանակցութիւնը շատ հաւանաբար ձախողի եթէ հարկ եղածին չափ պատրաստուած չըլլայ։ Կէտ մը սակայն, ուր նախագահ եւ վարչապետ համաձայն գտնըւած են, այն է Գերմանիոյ Նախկին մայրաքաղաքին համար չորսերու կանոնագրի մը գոյութիւնը որուն ճանաչումը պէտք է նախապայմանը ըլլայ որեւէ բանակցութեան։

Այս խօսակցութեանց ընթացքին անշուշտ շահեկան եղած է տեղեկանալ Խըրուշչեւի այն յայտարարութեանց որոնց ակնարկեցինք քիչ վերը։ Ամէն պարագայի մէջ, Ատընաուըր եւ տը Կոլ որոշում մը տալու պատճառ չունէին, պէտք էր միայն որ համաձայնէին սկզբունքի մը շուրջ՝ այն էր չարունակել Մոսկուայի մտքերը չօշափել։ Պէտք չէ անշուշտ մոռնալ թէ Քենըտի, ընդհակառակն, արագ բանակցութեան կողմնակից է։

ՔԱԹԱՆԿԱ

ՇՓՈԹ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Քաթանքացիները վստահ են թէ պիտի յաղթեն բայց մէկ բան յստակ է թէ Քաթանկայի վիճակը բնաւ յստակ չէ։

Գիշեր – ցերեկ ռումբի եւ զէնքի ձայն։ Քաթանքացիները կը շարունակեն շատ ճկուն կեռիլլա մը եւ կը գրէ Ֆիկառոյի թղթակիցը, միշտ կացութեան տէր կը մնան որովհետեւ ՄԱԿի ուժերը գաղափար իսկ չունին պատերազմի նման ձեւի մը։

ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղարը՝ Թան չեչտեց, հակառակ ստացած քննադատութեանց թէ մինչեւ ծայրը պիտի շարունակէ կռիւը։ Ճշդեց սակայն թէ այս գործողութեանց նպատակը չէ քաղաքական լուծումի մը յանգիլ Քաթանքական հարցին համար, այլ պարզապէս թոյլ տալ որ ՄԱԿի ուժերը ազատօրէն շարժին եւ կարգն ու կանոնը հաստատեն։

Մատաքասկարի նախագահը՝ Ցիրանն յայտարարեց մամուլին թէ ինչ որ կ'անցնի կը դառնայ Քաթանկայի մէջ, ամօթ է ՄԱԿի համար։ Դատապարտեց նաեւ աբեւմտեան կարգ մը պետութիններ որոնք զէնք եւ ռումբ կը հայթայթեն ՄԱԿին, որպէսզի ճզմէ Քաթանկացի պըղտիկ ժողովուրդը։ Այս ձեւով եզրակացուց Ցիրանն, միջամտած կ'ըլլան կռիւին։

Պելժիոյ մէջ մթնոլորտը շատ լարուած է եւ Արտաքին նախարար Սփաք խիստ ազդարարութիւն մը ըրած է Ու. Թանի ուր կը պահանջէ որ ՄԱԿի քարտուղարը հրապարակէ «քաթանկական յարձակողականի նախագիծը»։ Ու. Թան շատ խիստ պատասխան մը տուած էր արդէն Պելժիոյ առաջին բողոքներուն։ Վստահ էր թէ կը յարգէ ժընեւի պայմանագրութիւնները եւ ինքզինք կ'արդարացնէր աւելցնելով թէ «հաւաստի աղբիւրներէ» լուրեր ունի Հանքային Միութեան դէմ եւ ձեռք ձգած է «յարձակողականի մը նախագիծը»։ Այս վերջինին հրատարակութիւնն է զոր Սփաք կը պահանջէ չեչտելով նաեւ թէ կիներ, երախաներ ջարդել եւ հիւանդանոցներու վրայ յարձակիլ, «օրինաւոր պաշտպանութեան» մը սահմանները կ'անցնին։

ՄԱԿի դէմ ցոյցեր ալ եղած Պրիւսէլի մէջ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԼԺԷՐԻ չարժանկարի սրահներուն մէջ Պրիժիթ Պառտօ սուլոցներու արժանացաւ առջի օր։ Ծանօթ է որ Պ. Պառտօ շատ գնահատուած քաջութիւնն ունեցած էր մերժելու հինգ միլիոնի գումարի մը վճարումը որ Գաղտնի Բանակի անունով ուզուած էր իրմէ։ Ամէն պարագայի մէջ, Պրիժիթ Պառտօ նոր առիթ մը ունեցաւ իր վրայ խօսեցնել տալու, ամէն մարդ նոյնիսկ Լոնտոնի պահպանողական եւ անդրապաշտ Թայմզը, որ սովորութիւն չունի պարապ նկատուած բաներով զբաղելու։

ԹՈՒՆՈՒԶԻ մէջ Պուրկիպա տեսակցութիւն մը ունեցաւ Պեն Խետտայի հետ։ Այս առթիւ յայտարարեցին թէ շատ գոհացուցիչ մտքերու փոխանակութիւն մը ունեցած են։ «ԱՀԱԿ»ի ղեկավարը Գահիրէ մեկնեցաւ։

«ՈՉ ՈՔԻ կը սպառնամ, խաղաղութիւն կ'ուզեմ, բայց եթէ յարձակողները յամառին իրենց նպատակակէտին մէջ, պիտի ճզմուին» յայտարարեց Խրուշչեւ Ընտերակցական Համաշխարհային Դաշնակցութեան Ե. համագումարին։ Խորհրդային վարչապետը աւելցուց թէ հարիւր մեկաթոնէն աւելի ուժով ռումբեր ունին։

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Գերմանիոյ կառավարութիւնը պիտի առաջարկէ Խորհրդարանին որ վաւերացնէ զինուորական ծառայութիւնը երկարաձգելու ծրագիրը (12էն 18 ամիսի)։

ԳԱՂՏՆԻ ԲԱՆԱԿԻ դրօշը (սեւ և ճերմակ) երեք անգամ պարզուած է Փարիզի թաղապետութեան շէնքին վրայ, առջի օր։ Միւս կողմէ, Կի Մոլէ խօսելով Շեռ նահանգի ընկերվարականներուն շեշտեց թէ Գաղտնի Բանակի հեռանկարն է Ֆաշիզմ հաստատել Ֆրանսայի մէջ։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ «Թաս» գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ Լենինկրատի թանգարանին դիւաններուն մէջ գծագրութիւն մը գտնուած է որ Լէոնարտօ Տա Վինչիի ստորագրութիւնը կը կրէ։ Կը կարծուի թէ արուեստագէտին մէկ կորսուած գործին (Անղիարիի ճակատամարտը) նախագիծն է։

ՖՐԱՆՍԱ եւ Սպանիա հաւասար մնացին (1 – 1) ֆութպոլի իրենց մրցումին մէջ, կիրակի օր Քոլոմպ 50.000 հանդիսատեսներու առջեւ։

ԳԱՀԻՐԷԷՆ ստացուած լուրերու համաձայն ֆրանսացի ամբաստանեալները պիտի դատուին Յունուար 15ին։

ՊԱՊԻՆ վերջին կոնդակը «Էթեռնա Տէի Սափիէնսա» որ հրատարակուեցաւ առջի օր Ս. Մեծն Լեւոնի հազարհինգհարիւրամեակին առթիւ կը ձգտի գլխաւորաբար միութիւն քարոզել ոչ – կաթողիկէ համայնքներուն, յիշեցնելով թէ քրիստոնեաներու միութիւնը կրնայ կատարուիլ միայն աւետարանին ու խօսքին հիման վրայ՝ մէկ հօտ մէկ հովիւի իշխանութեան ներքեւ։

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ խզեց իր դիւանագիտական յարաբերութիւնները Ալպանիոյ հետ։

ԱՅԽՄԱՆԻ դատավարութիւնը վերսկըսաւ Երկուշաբթի։ Եթէ մահուան դատապարտուի, մահապատիժը օտար մը պիտի գործադրէ որովհետեւ Իսրայէլի մէջ դահիճ չկայ,

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Պերլինի ոստիկանները ուսանող մը սպաննեցին «Ամօթի Պատին վրայ» ինչպէս կը կոչուին Պերլինները բաժնող չինական պարիսպները։

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ նոր հրամանագիրներ հանուեցան Սալանի եւ Գաղտնի Բանակի տասը ուրիշ ղեկավարներու դէմ։ Սալան արդէն մահուան դատապարտուած է, ի բացակայութեան։

ՂԱՆԱՅԻ նախագահը՝ Ն'Քրումահ կ'ուզէ մաքրագործել «արհամարհելի առնէտները» զորս կը հալածէ արդէն քանի մը ամիսէ։

ՏԸՊՐԷ ճառ մը խօսեցաւ Բազմարուեստի վարժարանին (Փօլիթեքնիք) աշակերտներուն եւ Պատուոյ Լեգէոնի հրամանատար կարգեց, այս առթիւ, գասախօսը՝ Լըփրէն – Ռէնկէ։

ԱԼԺ. ԱԶԱՏ ճակատի ահաբեկչական արարքները մէկ շաբթուան մէջ, 78 մեռեալ եւ 93 վիրաւոր ըրին։

ՌՈՏԷԶԻԱՅ մէջ, ընդդիմութիւնը օրէնքէ դուրս հռչակուեցաւ։

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ մէջ ձերբակալուեցաւ Քուպայի տեղեկատուութեան գործակալութեան «Փրէնսա Լաթինայի» պետը որ արձանագրուած չէր իբրեւ օտար գործակալ Արդարութեան նախարարութեան մօտ։

Օրէ Օրին

Կ'ԱՐՏԱՏՊԵՆՔ

—o—

Պէյրութի «Զարթօնք» օրաթերթէն, այսինքն ռամկավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթէն կ'արտատպենք խմբագրական հետեւեալ գրութիւնը.—

« Զգայացունց եւ չափազանց ողբերգական են լուրերը, որոնք կը բխին Երեւանէն եւ որոնք կը վերաբերին Աղասի Խանջեանի անարգ սպանութեան եւ 1939–ին Հայաստանի մէջ կատարուած մաքրագործումներուն, ձեռամբ Բերիայի եւ Մալենկովի։ Յայտնութիւնները կը կատարուին Սով. Հայաստանի Կոմկուսի առաջին քարտուղար Զարոբեանի եւ կարգ մը այլ անձնաւորութեանց, ինչպէս նաեւ սովետահայ թերթերու կողմէ։ Աղասի Խանջեանի սպանութեան պարագաներուն մասին տեղեկութիւններ հայթայթած է Զարոբեանը, իսկ Հրաչեայ Յովհաննիսեան յօդուածի մը մէջ կը նշէ.— « Համագումարում ընկեր Շելեպինի ելոյթից մենք իմացանք, որ սրիկայ եւ ճիւաղ, այժմ արդէն հողմացրիւ արուած Բերիան իր առանձնասենեակում բարբարոսի պէս սպանել է Կոմունիստական պարտիայի հաւատարիմ զինուոր Խանջեանին»։ Անդին, սահմռկեցուցիչ յայտնութիւններ կատարուած են 1939ին եւ 1949ին Հայաստանի մէջ տեղի ունեցած անարդար ու վայրագ ձերբակալութիւններուն եւ մաքրագործումներուն մասին, զորս ղեկավարած են Բերիա ու Մալենկով։

Կ'արժէ անշուշտ, Հայաստանեան թերթերէ մանրամասնութիւններ քաղելէ ետք, անդրադառնալ այս մեծ ողբերգութեան, եւ կատարել անհրաժեշտ մեկնաբանութիւնը։ Մինչ այդ, տեղին է նշել թէ այդ ոճրային արարքներու բոլոր պատասխանատուներէն պէտք է հաշիւ պահանջուի։ Եթէ Բերիա, Բաղիրով, Աբակումով ու քանի մը ուրիշ պատասխանատուներ արդէն իսկ կրած են իրենց պատիժները, անդին ողջ են սակայն Մալենկովը եւ շարք մը ուրիշ վրացի, ազրպէյճանցի կամ այլ օգնականները Բերիայի ու Բաղիրովի։ Զանոնք ամբաստանելն ու խօսքով դատապարտելը բաւական չեն, պէտք է դատի քաշուին եւ հաշիւ տան։ Ստալինի արձաններուն հետ պէտք է փուլ գան նաեւ ստալինականութեան բոլոր ոճրամէտ գործակալները » (Զարթօնք, 19 Նոյեմբեր)։

«Զարթօնքի» այս գրութիւնը կ'արտատպէ նաեւ Պէյրութի Սփիւռք շաբաթաթերթը, երէկ՝ Ռամկավարներու ուղեկից, այսօր Ռամկավարներու ուղիէն... դուրս ելած։ «Հրճուանքո՜վ կ'արտատըպենք», կ'ըսէ Սփիւռք, գրութիւնը որ կը պատկանի «Զարթօնք»ի խմբագրապետին գրչին։

Երբ Ռամկավարին գրածը կ'արտատպէ ոչ – ռամկավարը, եւ ոչ – ռամկավարին գրածը կ'արտատպէ Դաշնակցականը, կը մնայ ըսել.— Աւետի՜ս, ահա ձեւի եւ ըղձալի միասնականութիւնը, ցանկալի համաձայնութիւնը, հաշտուա՜ծ են կուսակցականները, սկսեր են արտատպել մէկը միւսին գրած խմբագրականները։

Համամի՛տ են, ուրեմն, բոլորը։

Նոյն բաները կ'ըսեն, նոյն մտածումները կ'արտայայտեն, նոյն զգացումներով կը շարժին։

Իրողութիւն մը կայ, սակայն։

Եթէ Յառաջ կ'արտատպէ Զարթօնքի գրութիւնը, իր ընդդիմախօսին գրածը չէ, ինքն իր գրածն է որ կ'արտատպէ։ Արդարեւ, Յառաջ եւ իր ընկերները տարիներէ ի վեր կը գրէին ինչ որ Զարթօնք դեռ այսօ՛ր է միայն որ կը գրէ։ Կը նըշանակէ թէ տարիներո՜վ ետ է մնացեր Զարթօնքը։

Ա՛խ, Զարթօնք, այս ի՞նչ զարթօնք է, ուշացած, քնաթաթախ ու... խղճալի, կրկնելու համար Դաշնակցականներուն խօսքը, մեր խօսքը։

ԱՐԱԶ

ՄԱՌԵՇԱԼ ՌՈՄԷԼ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔԻ ՏԱԿ, ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԻ ՄԸ ՄԷՋ, ՌՈՄԷԼ ԹՈՅՆ ԱՌՆԵԼՈՎ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՓՈՐՁԷ

Մօտաւորապէս քսան տարի առաջ, Ափրիկէի աւազուտներուն վրայ խիստ դըժուարին եւ ծանր պայմաններու տակ կռիւ մը տեղի կ'ունենար դաշնակիցներուն եւ մառեշալ Ռոմէլի «Ափրիկեան գունտ» կոչուած ուժերուն միջեւ : Այդ կռիւը ճակատագրական անդրադարձում մը պիտի ունենար պատերազմի վախճանին վրայ :

Հակառակորդ կողմերը տարակուանքի մէջ էին, չէին գիտեր թէ, ի՞նչ ընթացք պիտի առնան եւ ի՞նչ պայմաններու տակ պիտի վերջանան կռիւները, եւ ի՞նչ ողբերգական ճակատագիր վերապահուած է իրենց :

1943ին Ռոմէլ մուտք կը գործէ հիւսիսային Ափրիկէ : Շատ կանուխէն գիտէր թէ Քայթէլ եւ Եոտլ իր թշնամիներն էին, ըլլայ զինուորական գետնի վրայ, երբեւ աստիճանաւոր, ըլլայ անհատապէս : Կէօրինկը կ'ատէր, բացարձակապէս վստահութիւն չունէր անոր վրայ :

Զօր. Շմունտ կանուխէն յիշեցուցած էր իրեն թէ, իր բռնած ընթացքը լաւ չէ դիտուած կուսակցութեան վերին մարմնոյ, ի մասնաւորի Պորմանի կողմէ, որ խորհրդաւոր ազդեցութիւն մը ունէր ղեկավարներուն վրայ :

Ռոմէլ բարեկամ չունէր վերի խաւի մարդոց մէջ, բացի Շմունտէն : Միակ բարձրաստիճան զինուորականն էր որ յաճախ ի նպաստ իրեն կ'արտայայտուէր : Ռոմէլ ուղղամիտ, պարզ եւ ազնիւ բնաւորութեամբ, կռիւներու մասնագէտ, հայրենասէր զինուորական մըն էր :

Էլ Ալամէյնի կռիւներէն ետքն անգամ Ռոմէլ տակաւին համոզուած էր եւ կը հաւատար թէ ամէն չարիք Հիթլերի շըրջապատէն կուգար : Կ'ըսէր.— Եթէ Հիթլեր ազատի այս անպիտան մակաբոյծներէն, վստահ եմ թէ աւելի յստակ կը տեսնէ իրերը, աւելի լըջօրէն կը դատէ :

Եւրոպական ճակատներու ընդհ. հրամանատարութիւնը իրեն յանձնուելէ ետք, ստիպուեցաւ Գերմանիա վերադառնալ, հանդիպում մը ունենալու համար Հիթլերի հետ : Հոն անցուցած քանի մը շաբաթներու ընթացքին՝ երբ բաց աչքերով տեսաւ իրողութիւնները, փոխեց իր համոզումներն ու համակրանքը Հիթլերի հանդէպ : Նկատեց որ Հիթլեր Գերմանիոյ վերելքին համար աշխատող լայնախոհ մտածողութեամբ տոգորուած անկեղծ հայրենասէր մը չէր : Նախապաշարեալ, սնած սնոտի գաղափարներով, կուրացած ու շփացած սկզբնական յաղթանակներով, երկիրը դէպի փլուզում կ'առաջնորդէր :

Ռոմէլ առաջին անգամ ըլլալով ականատես սպաներու բերանէն իմացաւ Լեհաստանի, Ռուսիոյ, Կեդր. Եւրոպայի գրաւեալ քաղաքներուն մէջ՝ Կեսթափոյի եւ ԷՍ ԷՍներու կողմէ կատարուած վայրագութիւնները, տաժանակիր աշխատանքի, Հրեաներու ոչնչացման, Վարշաւայի կէթօներուն, կազի տուներուն մէջ կատարուած չարչարանքները եւ փուռերու մէջ այրուած զոհերու պատմութիւնը :

Ռոմէլ առանց քաշուելու, բաց սրտով խօսեցաւ Հիթլերի հետ, առաջարկեց Կեսթափոյի բոլոր գործակալները արձակել, ԷՍ ԷՍները օրինաւոր բանակներու մէջ ցրուել :

Հիթլեր համբերութեամբ մտիկ ըրաւ այս տարօրինակ մտքերն ու առաջարկները, բայց մազաչափ անգամ չշեղեցաւ իր քաղաքականութենէն, ուրեմն կատարուած ոճիրներն ու ջարդերը մաս կը կազմէին իր գծած քաղաքականութեան :

Ռոմէլ այն եզրակացութեան յանգած էր թէ Հիթլերը պէտք է մեկուսացնել, հեռացնել իր խորհրդատուներէն, պահել զինքը առանց որեւէ հեղինակութեան, պարզ խորհրդանիշ դէմք մը : Բայց ի՞նչպէս ընել : Առանց որեւէ դրական միջոցներ ձեռք առնելու՝ անցաւ իր ստացած պաշտօնին գլուխը : Գնաց Իտալիա, յետոյ անցաւ Ֆրանսական ճակատ :

Մինչ դէպքերը այսպէս կ'ընթանային, անդին ուրիշ բարձրաստիճան պատասխանատու զինուորականներ ու պետական դէմքեր, Փարիզի զինուորական ընդհ. կառավարիչ Շթիւլփնակէլ, Ռոմէլի ընդհ. սպայակոյտի պետ Շփայտէլ, Շթութկարտի քաղաքապետը եւ ուրիշներ գուշակելով Գերմանիոյ պարտութեան մօտալուտ վախճանը, Ռոմէլին յայտնեցին իրենց մտավախութիւնները, խնդրեցին որ համոզէ Հիթլերը, միջոցներ ձեռք առնէ Դաշնակիցներուն հետ հաշտութեան եզր մը գտնելու համար :

Հիթլեր 1944 Փետրուարին Ռոմէլը կարգեց Ատլանտեանի ծովեզերեայ ամրութիւններու պաշտպանութեան ընդհ. հրամանատար, դաշնակիցներու կողմէ Ֆրանսայի եզերքներու վրայ կատարուած ցամաքահանումները կեցնելու պաշտօնով : Այս առթիւ ամբողջ մամուլը, անգերազանցելի մառեշալին մեծադիր նըկարները ցուցադրելէ ետք առաջին էջերուն վրայ, անգամ մը եւս անոր գովքը հիւսեց, Դաշնակիցները եւ գերմանական բանակները իրենց ակնարկները կեդրոնացուցած էին Ռոմէլի վրայ :

Ռոմէլ այն համոզման եկած էր թէ Դաշնակիցներուն կողմէ կատարուած ցամաքահանումները կեցնելը անկարելի է : Թէ այս պայմաններուն տակ ապուշութիւն, խենթութիւն է պատերազմը շարունակել, երիտասարդները ոչնչացնել : Ամէն օր՝ որ կ'անցնի, քաղաք մը կ'արժէ մեզի, կ'ըսէր, Եւրոպայի մէջ համայնավարութեան տարածումը կ'արագացնենք : Եթէ հիւլէական ռումբ ունենայինք, պատերազմին ճակատագիրը ի նպաստ մեզի կրնար դասաւորուիլ, այն ժամանակ մեր պարտքն էր պատերազմը շարունակել :

Բայց, կ'աւելցնէր, այնքան ատեն որ ցամաքահանումներ տեղի չեն ունեցած, Հիթլերին անջատ՝ խաղաղութեան առաջարկ մը ներկայացնելը աւետաբեր է Գերմանիոյ համար :

Ուրիշ խօսքով ծրագրած էր, Դաշնակիցներուն կողմէ կատարուած եւ յաջողութեամբ պսակուած ցամաքահումի մը պարագային՝ Այզընհաուըրի եւ Մոնթկոմրիի մօտ խաղաղութեան առաջարկ մը ներկայացնել :

Ռոմէլ Յունիս 12ին կը տեղեկագրէ Հիթլերի թէ, կացութիւնը յուսահատական է եւ օրէ օր կը վատթարանայ, բանակը ծայր աստիճան դժուարութեանց մատնուած է : Կը նշէ դաշնակիցներու բացարձակ գերազանցութիւնը, ի մասնաւորի օդային ուժերու մարզին մէջ : Այս պայմաններուն տակ յոյս չունի որ կարենայ ճակատի եւ կեդրոնի միջեւ հաղորդակցութեանց խզումը արգիլել :

Յունիս 17ին Սուասոնի մէջ Հիթլերի հետ գլուխ գլխի տեսակցութիւն մը կ'ունենայ : Հիթլեր երկընտրանքի մը առջեւ կը գտնուի : Ռոմէլ կ'ըսէ.— Պէտք է կամ հաշտութեան առաջարկ մը ներկայացնենք Դաշնակիցներուն եւ կամ ճակատ յարդարենք Լուարէն անդին :

Յուլիս 15ին տեղեկագիր մը եւս կը ղրկէ Հիթլերի, տակաւին վերջինը կ'ըլլայ, պատասխան չստացած՝ կը վիրաւորուի, եւ հիւանդանոց կը փոխադրուի : Հոն իրեն կ'այցելեն բարձրաստիճան զինուորականներ : Կը խօսին Հիթլերը սպաննելու մասին, Ռոմէլ դէմ է ու կը պատասխանէ.— Ինչո՞ւ կ'ուզէք այս չարութեամբ մարմնացեալ մարդը հերոսացնել, մարտիրոս մը դարձնել, ընդհակառակն, պէտք է ձերբակալել, դատի քաշել, որպէսզի ժողովուրդը իմանայ, գիտնայ իրողութիւնները, ապա թէ ոչ չէք կրնար ժողովուրդին մտքէն հանել առասպելական դէմք դարձած Հիթլերը :

Օգոստոս ութին, Ռոմէլ բժիշկներու պնդումներուն վրայ կ'ընդունի որ զինքը փոխադրեն իր բնակարանը Հերլինկէն : Հոն վէրքերը կը սպիանան : Կը վերագտնէ իր նախկին վիճակը : Հիւանդութեան ամբողջ տեւողութեան ընթացքին, պետական եւ զինուորական մարմիններու կողմէ ոչ մէկ հետաքրքրութիւն իրեն հանդէպ : Կը գուշակէ թէ Հիթլերի մատը կայ այս առեղծուածին մէջ :

Յուլիս 20ին Հիթլերի դէմ կատարուած ձախորդ մահափորձէն ետք, Պերլին կը հրաւիրուի : Փարիզի զինուորական ընդհ. կառավարիչը զեկուցում մը պիտի տար :

Այս զինուորականը կողմնակից էր հաշտութեան : Կը նկատուէր կատարուած մահափորձին մեղսակից : Փարիզ – Պերլին ճամբուն վրայ անձնասպանութիւն կը փորձէ, մէկ աչքը վրայ կուտայ, բայց չի մեռնիր : Պերլին կը փոխադրեն զինքը, ծեծի տակ, զառանցանքի մէջ խոստովանութիւններ կ'ընէ, Ռոմէլին ալ անունը կուտայ : Վերջապէս բաւական չարչարանքներէ ետք զինքը կախաղան կը բարձրացնեն :

Սեպտեմբեր վերջին Ռոմէլի զինուորական սպայակոյտին ընդհ. պետը : Զօր. Կուտէրեանի կողմէ կը հրաւիրուի զեկոյց տալու, հոն տեղւոյն վրայ կը ձերբակալուի : Ռոմէլ կը բողոքէ Հիթլերի մօտ այս ձերբակալման համար : Քանի մը օր ետքը, երկու կասկածելի մարդիկ կը նշմարուին իր բնակարանին շուրջ, երբ գաղտնօրէն ցանկապատէն ներս կ'ուզէին սպրդիլ : Երկրորդ օրը կը ձերբակալեն Շթութկարտի քաղաքապետը :

Հոկտեմբեր եօթին Քայթէլ հեռախօսով կը հաղորդէ թէ, Հոկտեմբեր 10ին կարեւոր խորհրդակցութեան մը համար Պերլին կը հրաւիրուի : Մասնաւոր շոգեկառք մը դրուած է իր տրամադրութեան տակ : Զինքը դարմանող բժիշկը նկատի առնելով իր առողջական վիճակը, խստիւ կ'արգիլէ իրեն որեւէ երկար ճամբորդութիւն :

Հոկտեմբեր 9ին երկու զօրավարներ ԷՍ ԷՍ շարժավարի մը ընկերակցութեամբ կը ներկայանան իրեն : Ապարանքին շուրջ գտնուող գլխաւոր փողոցները հսկողութեան տակ առնուած են ԷՍ ԷՍներու կողմէ, հեռախօսին թելերն ալ կտրուած : Կը հաղորդեն Հիթլերի դէմ կատարուած մահափորձին մէջ իր ունեցած մեղսակցութիւնը : Երկար խօսակցութիւններէ ետք կ'ըսեն.— Հիթլերի կողմէ որոշուած երկու առաջարկներ ունինք ներկայացնելիք, ընտրութիւնը ձեզի կը ձգենք : Թունաւորում, — Թոյնը կը ներկայացնեն իրեն կամ ժողովրդային դատավարութիւն : Եթէ առաջին միջոցը ընտրէք, առաջնորդը կը խոստանայ ձեր տիկնոջ եւ տղուն ցմահ կենսաթոշակ յատկացնել, ձեզի ալ ազգային թաղում կատարել : Թաղման արարողութեան բոլոր մանրամասնութիւնները նախատեսուած ու ճշդուած են : Բայց ժողովրդական դատավարութեան մը պարագային խնդիրը բոլորովին տարբեր հանգամանք կը ստանայ :

Ռոմէլ կը յայտարարէ.— Հիթլերի դէմ կատարուած մահափորձին հետ բացարձակապէս կապ չունիմ, կը մերժեմ որեւէ մեղսակցութիւն : Հայրենիքիս ծառայած եմ, մինչեւ մահս ալ պիտի ծառայեմ : Գիտեմ թէ ինչ պիտի պատահի : Կէս ժամ ետքը չկամ այլեւս :

Ռոմէլ այլեւս առանց որեւէ խօսք արտասանելու աստիճաններէն վար կ'իջնէ : Հրաժեշտի պահուն կնոջը կ'ըսէ.— Յոյս չունիմ որ, այլեւս պիտի վերադառնամ : Իսկ տղուն, — տղան զինուոր էր, քանի մը օրուան համար արձակուրդի եկած էր, կը յանձնարարէ բժիշկ ըլլալ, արհեստով զինուորական չըլլալ : Երկու զօրավարներուն հետ կառքով ճամբայ կ'ելլեն : Ժամ մը ետք տիկնոջը կը հեռախօսեն.— Ռոմէլ կառքին մէջ յանկարծ ուղեղային արիւնահոսութիւն ունենալով, հիւանդանոց փոխադրուեցաւ եւ հոն հոգին աւանդեց :

Մահուան լուրը անմիջապէս հաղորդուեցաւ զինուորական ընդհ. հրամանատարութեան դրասենեակը : Հիթլեր կացութիւնը փրկելու համար, առանց ժամանակ կորսնցնելու հրահանգեց.— Ամէն միջոց ձեռք առնել ազգային փառաւոր թաղում մը կատարելու համար : Ռոմէլի մարմինը փոխադրեցին իր բնակարանը, հոն երկու սպաներ, սուրերը մերկացուցած, պատուի կեցան եւ հսկում կատարեցին դագաղին մօտ :

Հոկտեմբեր 17ին Հիթլեր հետեւեալ չոր, լակոնական ոճով ցաւակցական հեռագիրը ղրկեց Ռոմէլի կնոջը.— Ընդունեցէք իմ ամենախորին համակրանքս ձեր ամուսնոյն կորստեան առթիւ, կրնաք վստահ ըլլալ որ Ռոմէլի անունը միշտ պիտի յիշուի Ափրիկէի հերոսական կռիւներուն հետ զուգընթացաբար : Նորմանտիի կռիւներուն եւ հոն վիրաւորուած ըլլալու մասին ոչ մէկ խօսք :

Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 18ին : Ոչ մէկ ջանք խնայուած էր պաշտօնական, մեծ ու փառաւոր, կատարեալ թաղում մը կատարելու համար : Դագաղը զարդարուած էր լեռնակուտակ ծաղկեպսակներով : Ութ սպաներ դագաղը տեղաւորեցին թնդանօթակիր սայլի մը վրայ, ծածկուած կեռ խաչ կրող իրենց դրօշակով : Դագաղին վրայ դրուած էր իր սուրը, մառեշալութեան գաւազանը, սաղաւարտը եւ ստացած զինուորական պատուանշանները :

Այդ օրը առաջնորդին հրամանով սուգի օր հռչակուեցաւ : Ռոմէլը թաղուեցաւ զինուորական ամենաբարձր պատիւներով : Ֆոն Ռունշթատ յանուն Հիթլերի դամբանական մը խօսեցաւ : Ըսաւ.— «Անխոնջ պատերազմիկը Ռոմէլ ինկաւ պատուոյ դաշտին վրայ, առաջնորդին եւ Գերմանիոյ համար : Տոգորուած ազգային ընկերվարական գաղափարներով : Իր սիրտը կը բաբախէր առաջնորդին համար» : Խօսքը վերջացնելով՝ Ատոլֆ Հիթլերի անունով շատ գեղեցիկ ծաղկեպսակ մը տեղաւորեց գերեզմանին վրայ, մինչ զինուորական նուագախումբը կը հնչեցնէր գերմանական «Ես ընկեր մը ունէի» կտորը :

1950ին Ռոմէլի տղան Լոնտոն կ'անցնի, բանակցելու համար հրատարակչական ընկերութեան մը հետ՝ հօրը ձեռագիրներուն հրատարակութեան մասին :

Թ. ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ

Սէն Գէտի Գեղածիծաղ Ափին

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿԻ ՄԵՐ ԱԽՈՅԵԱՆԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԸ

Գրեց՝ ԵՆՈՎՔ ԼԱՁԻՆԵԱՆ

Վերջին ու ամենակարեւոր մրցումն էր : Երկու հակառակորդներն էին «Քոլէժ Արմէնիէն Ս. Մուրատ» — որ է ըսել, մենք — եւ «Էքոլ Վեթերինէր տ'Ալֆորվիլ» : Յաղթողը պիտի ըլլար Փարիզի դպրոցական խումբերու ախոյեանը :

Ինչպէս ըսինք, մեր այդ տարուան խումբը արտակարգ խումբ էր : Սակայն, Ալֆորվիլի անասնաբոյժներն ալ լաւ տարի մը ունեցած էին : Երկու կողմերու ուժերը գրեթէ հաւասար էին :

Եթէ պայտարներուն յաղթէինք՝ աննախընթաց յաջողութիւն մը պիտի ըլլար մեր դպրոցին, գաղութին եւ համայն Հայութեան համար : Վարակիչ խանդավառութիւն մը կը տիրէր դպրոցին անխտիր բոլոր խաւերուն մէջ, խոհարարէն սկսեալ՝ մինչեւ տեսուչը :

Քանի մը օր մնացած էր այս ճակատագրական մրցումին ու ամբողջ վարժարանը իր ամբողջ ուշադրութիւնը կեդրոնացուցած էր անոր վրայ : Հեռանկարը շատ պայծառ էր :

Անհաւանական է որ վարժարանը անգամ մը եւս կարենայ այդպիսի խումբ մը քով քովի բերել : Այդ խումբին իւրաքանչիւր անդամը ինքնին տաղանդ մըն էր իր տեսակին մէջ. իսկ երբ ամէնքը միասին նկատէիր, ամբողջութիւնը՝ գլուխ գործոց մըն էր ներդաշնակութեան, նրբութեան եւ ուժի :

Դպրոցին անդրանիկ աշակերտը՝ Արամը— միշտ առաջին շարքին կեդրոնը — խմբապետն էր ու խաղարկութեան ընդհանուր ուղղութիւն տուողը :

Իր երկու կողքին ամուր նեցուկ կանգնած էին, ձախ կողմը՝ Էմիլը որ դաշտին վրայ ալ յաջողութեամբ ի յայտ կը բերէր իր ծննդավայրին նենգամտութիւնը ի շահ մեր խումբին, եւ աջ կողմը՝ պըզտիկ Անդրանիկը որ կենդանի մարմնացումն էր արագաշարժ ճկունութեան :

Ձախ թեւ կը խաղար Մշեցի Արամը... անխոնջ, յախուռն եւ յանդուգն նշանաւոր :

Աջ թեւը յանձնուած էր Երուանդին, Հալէպէն եկած հսկայ մը որուն հարուածները անվրէպ կը տեղաւորուէին հակառակորդներուն ցանցին մէջ : Բոպիկ կը խաղար, բայց եւ այնպէս՝ թնդանօթի արագութիւն ունէին իր հարուածները : Քանի մը անգամ պատահած էր որ իր քշած հարուածով՝ գնդակը պատռած էր սիւնին անկիւնին քսուելով : Ուրիշ անգամ մըն ալ սիւնը կոտրած էր գնդակի հարուածին ուժէն : Այս բոլորին հետ մէկտեղ — իր գուլուլյանման հուժկու կերպարանքը, այլանդակ մազերը, եւ կատաղի աչքերը — ահ ու սարսափ կ'ազդէին հակառակորդներուն : Խաղի ընթացքին միշտ կը խօսէր ինքն իրեն, ընդհանրապէս Հալէպերէն :

Երկրորդ շարքին կեդրոնական պատասխանատուութիւնը տրուած էր Ծինկէօզին որ կը խաղար իր անունին համապատասխան ճարպիկութեամբ : Իր աջ

կողքին ունէր վտանգելին Ներսէս, Երուանդին կիտսեր եղբայրը, եւ ձախ կողմը՝ Նուպարը որ անխորտակելի պատնէշի պէս միշտ հաստատ կանգնած էր իր դիրքին վրայ: —

Երկու Ֆուլպաքներն էին, ձախ կողմը՝ Եղուարդը որ Պոլսոյ Թալիմհանէի դաշտին վրայ թրծուած էր, եւ աջ կողմը՝ Նուպարը:

Բերդապահն էր Հրաչը. Մչեցիի անունկուն կամքով՝ ոչ թէ գնդակ այլ նոյնիսկ թռչուն մը, դժուարութեամբ կը թողուր որ մտնէր իր պաշտպանած բերդէն ներս:

Ամէն լաւատեսութիւն կ՚արդարացնէր այդպիսի խումբ մը:

Ո՞վ կրնար ըսել որ խրաւունք չունէինք մենք զմեզ արդէն ախոյեան նկատելու: Սակայն եւ այնպէս, չէինք կրնար նախատեսել որ նախախնամութիւնը պաղ ջուր պիտի թափէր այս յոյսերուն վրայ, բոլորս անմխիթարական տխրութեան մատնելով:

Վերջին փորձերուն, Էմիլը իր ոտքը ծանրօրէն զարնուցած էր ու ոչ թէ խաղալ՝ այլ քալել իսկ չէր կրնար: Բժիշկ, խնամք ... ամէն ինչ անօգուտ էր: Դժբախտութիւնն այն էր որ դպրոցը՝ որեւէ ատեն — բարձր ու ցած դասարաններով միասին — 106 աշակերտէ աւելի չէր ունեցած: Այս սակաւաթիւ աշակերտութեան մէջէն միշտ դժուար էր տասնըմէկ մարզավարի խաղցող ձարել, իսկ այդ տարուան խումբին անդամներուն նմանը անգամ մը եւս գտնելը անհաւանական էր: Այնպէս որ երբ Էմիլը վիրաւորուեցաւ՝ անկարելի էր նոյն կարողութեամբ փոխանորդ մը գտնել:

Այս յուսահատական տագնապին մէջ՝ խումբին կառավարիչը, Պ. Մարտիկը, առաջարկեց որ իր քանըրերեք տարեկան պզտիկ եղբայրը, Սարգիսը, Էմիլին տեղը առնէ: Ապահովեց մեզի որ իր եղբայրը արտասովոր խաղցող էր իր աշակերտութեան շրջանին՝ Վենետիկ:

Թէեւ օրէնքի հակառակ էր դուրսէն խաղցող բերել — ու վախ կար որ Սարգիսին մեծ տարիքը գինքը մատնէր — բայց եւ այնպէս, խորհեցանք որ պարագաները նկատի առնելով՝ ներելի պիտի ըլլար եթէ Սարգիսին պէս բացառիկ խաղացող մը այդ մէկ մրցումին համար խումբին անդամ ընէինք: Ցետոյ, ուրիշ նկատում մը կար:

Սարգիսով՝ խումբը անհամեմատօրէն պիտի զօրանար, եւ այս պարագան՝ երկինքէն եկած բարեբախտութիւն մըն էր մեզի համար:

Պզտիկ դժուարութիւն մը կար սակայն. Սարգիս՝ միայն բերդապահ կրնար խաղալ: Այս ալ դիւրութեամբ լուծուեցաւ, Հրաչը անցաւ Էմիլին տեղը եւ Սարգիս նշանակուեցաւ բերդապահ:

Տրամութիւնը տեղի տուաւ ցնծութեան:

Փրկուած էինք:

(23 Շար.)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

—o—

ԿՐԸՆՈՊԼԸ, (Յատուկ).— Հ. Յ. Դաշնակցութեան 71ամեակի տօնակատարութիւնը տեղի ունեցաւ մեծ շուքով եւ աննախընթաց բազմութեան մը ներկայութեամբ: Աննախընթաց ըսի, որովհետեւ ժողովուրդը մեր սպասածէն երեք անգամ աւելի էր:

Նոյեմբեր 26ի Կիրակին, անմոռանալի պիտի մնայ դաշնակցականներուս համար. որովհետեւ այդ օրը Կրընոպլի հայ գաղութը պատասխանելով կոմիտէի կոչին, խուռներամ եկած լեցուած էր Բիւժէի սրահը, լսելու Հ. Յ. Դաշնակցութեան խօսքն ու պատգամը եւ յարգելու յիշատակը այն բոլոր յայտնի եւ անյայտ հերոսներուն, որոնց արեան շնորհիւ հիմը դրուեցաւ ներկայ Հայաստանին:

Բեմին կեդրոնը զետեղուած էր Քրիստափորի մեծադիր նկարը, ինչպէս նաեւ Դաշնակցութեան զինանշանը շրջապատուած անմահ Ռոստոմի, Զաւարեանի, Դրոյի եւ Անդրանիկի նկարներով:

Հանդէսը բացուեցաւ «Մշակ Բանուոր» փառերգով, զոր երգեցին Նոր Սերնդականները, ղեկավարութեամբ ընկերուհի Մ. Միքայէլեանի:

Օրուան նախագահ ընկեր Գ. Քիրէճեան (Վալանսէն), համառօտ գծերու մէջ ներկայացուց Հ. Յ. Դաշնակցութեան հիմնադրութիւնը եւ անոր կատարած հերոսական կռիւները, շեշտելով.— Սիրելի հայրենակիցներ, փորձեցէք խնդրեմ, ձեր ակնարկը պահ մը փոխադրել, գեղատեսիլ մարգագետնի մը վրայ, ուր պիտի տեսնէք հաստատարուն կաղնին հայկական, որուն արմատը մխրճուած է հողին մէջ շատ խորունկ: Որուն պարթեւ հասակն ու կոճղը պատկառանք եւ հիացում կը պատճառեն բոլորին: Կաղնին հայկական, որուն լայնատարած ճիւղերը կը հովանաւորեն եւ կը պաշտպանեն բազմազակ ընտանիքը, այն պարտիզպանին որ ծնունդ տուած է իրեն: Անշուշտ դժուար չէր կռահել թէ, այդ պարտիզպանն ու իր ընտանիքը հայ ժողովուրդն է, իսկ կաղնին հսկայ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը որուն 71րդ տարեդարձը կը տօնենք այսօր, մեր սիրելի հայրենիքէն շատ հեռու:

«Այո: Յարգելի հայրենակիցներ, մեր կուրծքերը արդար հպարտութեամբ մը կ՚ուռին այսօր, որպէս զաւակները ժողովուրդի մը որ անհերքելի կերպով կը պահէ իր ազգային ոգին, կրօնքն եւ տոհմային արժանիքները:

Մենք հայ իրականութեան հզօրագոյն կուսակցութեան Հ. Յ. Դաշնակցութեան պատկանող զինուորեալներս, ի տես այս ոգեպնդիչ երեւոյթին ամուր հաւատքով ներշնչուած կառչած կը մնանք մեր վսեմ իտէալին, որուն շնորհիւ միայն կրնանք հասնիլ մեր ցանկութեան իրականացման, այն է լուծումը մեր արդար դատին: Վերջացնելու համար, այս առթիւ համարձակաձայն բարբառով կ՚աղաղակենք, որ յառաջապահը պիտի ըլլանք մեր մինուճար ժողովուրդին աշխարհացրիւ բեկորները, փոխադրել օր մը հոն հայկական երկնակամարին ներքեւ որ կը կոչուի Միացեալ, անկախ եւ ազատ Հայաստան»:

Գեղարուեստական բաժինը ճոխ էր եւ խնամուած: Մաքուր զգայնութեամբ արտասանեցին եւ երգեցին օրիորդներ եւ ընկերներ Է. Մուրատեան, Լ. Սիմոնեան, Ղ. Թորոսեան եւ Քէչէճեան (Վալանսէն): Իսկ օրիորդ Հ. Թորոսեան թաւջութակի վրայ նուագեց երկու հայրենաշունչ կտորներ: Բոլորն ալ արժանացան հանդիսականներու բուռն ծափերու: Գեղարուեստական այս բաժինը կը պարտինք Կապոյտ Խաչի դպրոցի նուիրեալ ուսուցչուհի Տիկին Մարի Միքայէլեանին:

Կարգը եկած էր Օր. Անժէլ Կարապետեանին, որ յատկապէս Տէսինէն հրաւիրուած էր մեներգելու համար: Յարգելի օրիորդը իր այնքան գեղեցիկ եւ հաճելի ձայնով երգեց Վ. Սրուանձտեանցի Հայրենի Գարունը, Ռ. Մելիքեանին Մի լար, Կոմիտաս վարդապետի Կռունկը եւ մեր անմոռանալի ողբացեալ Գուրգէն Ալեմշահի Իմ երգը, հանդիսականներու բուռն փափաքին համաձայն երգեց նաեւ Ռ. Մելիքեանին Կարմիր վարդը եւ արժանացաւ բուռն ծափերու:

Այս ջերմ եւ խանդավառ մթնոլորտի մէջ խոր յուզումով եւ առոգանութեամբ արտասանեցին Օր. Մարսէլ Իւլրիշ Վ. Թէքէեանի Եկեղեցին Հայկական, իսկ Պ. Խաչատուր Անտոնեան կտոր մը Ա. Ահարոնեանէն:

Ընդհանուր խանդավառութեան մէջ բեմ բարձրացաւ ընկեր Խ. Մկրտիչեան (Փարիզէն), որ կուռ բանախօսութեամբ մը ծանրացաւ Դաշնակցութեան կատարած դերին վրայ եւ ակնարկեց նաեւ Զաւարեանի վերջին տեղեկագրին եւ նոր ներգաղթի կազմակերպութեան:

Օրուան խօսակն էր ընկեր Ղ. Թորոսեան:

Հանդէսը փակուեցաւ ընկեր նախագահին հայրենաշունչ խօսքերով:

Վ. Խ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

●

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԸ

Երեւանի թերթերը կը նկարագրեն Հայաստանի Կարմիր Խաչի ընկերութեան հանդիսաւոր երեկոն, Երեւանի մէջ, կազմակերպուած իր հիմնադրութեան 40ամեակին առթիւ:

Հայաստանի Առողջապահութեան նախարար՝ Նարիմանովի բացման խօսքէն ետք, Կարմիր Խաչի ընկերութեան 40ամեայ գործունէութեան մասին խօսած է «Առողջապահութիւն» ամսաթերթին խմբագիր, բժշկական գիտութիւններու թեկնածու Ա. Փարսադանեան:

— Հայաստանի Կարմիր Խաչի ընկերութիւնը անցած քառասուն տարուան ընթացքին լուրջ եւ գնահատելի աշխատանքներ կատարած է Հայաստանի քաղաքներուն, աւաններուն եւ գիւղերուն մէջ առողջապահութեան գործը անհրաժեշտ բարձրութեան վրայ դնելու համար: Կարմիր Խաչը բժշկական մարմիններուն հետ գործակցաբար արմատապէս վերջ դրած է ջերմախտին (մալարիա), բազմաթիւ սուր վարակիչ հիւանդութիւններու, կատարած է անգնահատելի գործեր, մասնաւորաբար պատերազմի օրերուն:

Այժմ Հայաստանի Կարմիր Խաչի ընկերութիւնը ունի չորս հազարէ աւելի ձեռնարկներ, քանի մը հարիւր հազար անդամներով եւ պաշտօնեաներով: Գիւղերուն, ագարակներուն եւ գործարաններուն մէջ հաստատուած են հազարաւոր առողջապահական եւ նախնական դարմանումի կայաններ:

Ընկերութիւնը ժողովուրդին մէջ լայն աշխատանք կը տանի առողջապահական գիտելիքները տարածելու ուղղութեամբ: Վերջին երկու տարիներուն ընթացքին Կարմիր Խաչի կազմակերպած դասընթացքներուն հետեւած եւ հիւանդապահուհիի եւ հիւանդապահի կոչում ստացած են բազմաթիւ անձեր:

Հայաստանի Կարմիր Խաչը իր օժանդակութեան բաժինը բերած է նաեւ թերած երկիրներու առողջապահական աշխատանքներուն:

«ԿԱՊՈՅՏ ԽՈՊԱՆԸ»

Հայաստանի Կալինինօ շրջանի Նովոսելցովօ գիւղին ժողովուրդը «Կապոյտ խոպանը» կ՚անուանէ սարահարթին վրայ գտնուած եւ եղէգներով ծածկուած ճահիճները: Մասնագէտներուն ջանքերով երկու մեծ ճահիճներ միացուեցան եւ ջուրին մակերդակը բարձրացուեցաւ ու այս ձեւով մէջտեղ եկաւ 12 հեկտար մակերեսով լճակ մը: Վրաստանէն բերուեցան ծածան ձուկեր, ինչպէս նաեւ ջրային թռչուններ:

Տարւոյն ընթացքին Նովոսելցովցիները իրենց «Լճակ»էն արդէն ստացած են 1700 քիլոկրամ բադի միս: Որոշած են գալ տարի հոս խնամել երեքէն չորս հազար բադ եւ սագ:

«ՎԵՐՋԻՆ ՄԵԽԱԿՆԵՐԸ»

Գ. Տէր Գրիգորեանի այս թատերգութիւնը ներկայացուած է Կաչիչի (Լեհաստան) մէջ, խաղարկութեամբ լեհ դերասաններու: Այս առթիւ փոքրիկ գրքոյկ մըն ալ շրջանառութեան դրուած է «Հեռաւոր, բայց մօտիկ Հայաստանը» խորագրով, ուր թատերգութեան նիւթին առընթեր տրուած էր ծանօթութիւններ մեր պատմութեան, գրականութեան, յատկապէս թատրոնին մասին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (107)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

—o—

— Թող երթայ: Երկու օրէն ետքը նորէն հարցաքննուելու պիտի գայ ...:

— Շատ լաւ ... մրմնջեց Մուսթաֆա ու կալանաւոր երիտասարդին հետ մեկնեցաւ:

— Ախ, ինչ վատ եմ եղեր ... ինչ հրէշ եմ եղեր ... ինչ անխծեալ մարդ մըն եմ եղեր որ այս պաշտօնատանը մէջ, այս սենեակէն ներս ու այս արիւնալի յարկին տակ քաշկռտելով բերած եմ իմ մէկ հատիկ որդիս ... իմ մէկ հատիկ կորսուած զաւակըս ...: Անէծք, հազար անէծք ինծի որ սա նիւթին համար, սա դարշելի դրամին համար մինչեւ իսկ իմ արիւնէս, իմ միսէս, իմ ոսկորէս կորսուած որդիս մատնեցի ...: Ահա Աստուծոյ արդարութիւնը դէմս ելաւ ...:

Այս յուսահատական խօսքերէն ետքը, Առաքել էֆէնտին ուղղակի տունը վերադարձաւ:

Ամբողջ գիշերը չկրցաւ քնանալ:

Չկայ մարդկային խիղճ մը որ չսոսկայ այն զարհուրելի դրութենէն որուն մէջ անարգ որդի մը պէս կը տապլտկէր Առաքել էֆէնտին:

Առաւօտուն, դեռ արեւը չծագած, վալի փաշայի ապարանքը գնաց:

Հակառակ դռնապան զինուորներու հրաժանին, ներս մտաւ ու սոխպեց սպասաւորին որ ձայն տար իր տիրոջը:

Սպասաւորը չմերժեց:

Քիչ յետոյ վալի փաշան երեւցաւ դահլիճին մէջն միա՞յն գիշերազգեստ մը հագած:

— Առէք այս երկու ոսկին. գոչեց Առաքել էֆէնտին աներկիւղ ձայնով: Չկրցայ պաշտօնս կատարել:

— Պատճա՞ռը ... պոռաց վալին՝ այդ անարգական ձեւէն խռովուած եղանակով մը:

— Պատճառն այն է որ ...

Երբ առաքել էֆէնտին իր ահաւոր դահլիճին մէջ մինակ մնաց, դողդղալով ձեռքը գլխին զարկաւ ու բացագանչեց.

Ո՛չ, չկրցաւ շարունակել ... կարծես թէ սեւ օձ մը գալարուեցաւ իր սրտին մէջ, կարծես թէ կոկորդը աներեւոյթ ձեռքի մը մէջ սեղմուեցաւ. մէկ խօսքով՝ կարծես թէ ամբողջ էութիւնը ջախջախուեցաւ ու ճիչ մը հանելու անկարող եղաւ:

— Չըսէ՞ք պատճառը ... բացագանչեց վալին ոտքը գետին զարնելով:

Չեմ կրնար ըսել ... պոռաց Առաքել էֆէնտին:

— Չէ՞ք կրնար ըսել:

— Ոչ, չեմ կրնար:

— Բայց կը հրամայեմ:

— Որո՞ւ:

— Ձեզի:

— Ինծի:

— Այո:

— Ձեմ լսեր:

— Դո՞ւք:

— Այո, ես:

— Կը մոռնաք թէ Վալիի մը առջին կը գտնուիք:

— Չեմ մոռնար:

— Կը ճանչնա՞ք զիս:

— Կը ճանչնամ:

— Ուրե՞մն:

— Չեմ կրնար պատճառն ըսել:

— Դարձեա՞լ:

— Այո դարձեալ:

Վալի փաշան կեցած տեղը փրփրեցաւ ու կատաղութենէն Առաքել էֆէնտիին վրայ յարձակելով գոռաց:

— Ըսէք եթէ ոչ գլուխնիդ այս սենեակէն ներս կը մնայ:

Ու անոր օձիքը բռնած սկսաւ քաշքշել:

— Ի՞նչ կ՚ուզէք ինէ, կակազեց Առաքել էֆէնտին՝ ազատելու ջանալով:

— Ըսէք թէ ինչու համար խռոված էք, թէ ինչու համար երեսիս նետեցիք ձեզի տուած նուէրս եւ թէ ինչո՞ւ համար պատճառը չէք կրնար յայտնել:

— Վալի ... թողէք զիս ... թողէք որ դուրս ելնեմ այս սենեակէն. ուսկից արիւն կը հոտի:

— Վատ, կը յանդգնի՞ք իմ առջեւս այդպէս խօսելու, պոռաց զայրացած փաշան ու ձեռքը ելեկտրական կոճակին վրայ դնելով ուժգնապէս հնչեցուց զայն:

Առաքել էֆէնտին անդրդուելի կամք մը ունեցող մարդու մը պէս տեղէն չշարժում մը անգամ չըրաւ:

Իսկոյն երկու պահակներ ներս մտան ու դողդղալով բարեւի կեցան:

— Կապեցէք սա շունին ձեռքերը ... շո՛ւտ ըրէք ... հրամայեց Վալի փաշան մռնչելով:

Պահակները մէկ ակնթարթի մէջ չուանով կապեցին Առաքել էֆէնտիի ձեռքերը: Թշուառ մարդը բնաւ դիմադրութիւն մը չըրաւ:

— Գետին ... գետին պառկեցուցէք զինքը, կրկնեց Վալին այնպիսի վրէժխնդրութեամբ մը լեցուած որ կարծես թէ ձեռքովը պիտի ուզէր խղդել զինքը:

(Շար.)

ՍԱԹԵՆԻԿ ՏԷՐ – ԴԱՒԹԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Սաթենիկ Տէր – Դաւթեանի մահուան քառասունքին առթիւ իր զաւակները՝ Տէր եւ Տիկին Վասիլ Տէր – Դաւթեան եւ Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Տէր – Դաւթեան հետեւեալ նուէրները կ'ընեն.—

Պէյրութի Նշան Փալանճեան ճեմարա – նին՝ 500 Ն. Ֆ.։

Դպրոցասէրին 250 Ն. Ֆ.։

Ս. Մուրատ վարժարանին 250 Ն. Ֆ.։

Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան՝ 250։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

×

Նոյն առթիւ իր խնամին՝ Տիկին Քու- Ֆինալ հարիւր Ն. Ֆ. կը նուիրէ Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին ։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի Ազգ. դպրոցի Կրթ. մարմինս շնորհակալութեամբ ստա- ցած է.— Տէր եւ Տիկին Արամ Օհաննեա- նէն՝ քսան Ն. Ֆ., նուէր դպրոցին, իրենց մօր՝ Տիկին Սրբուհի Պաղտասարեանի (ծնեալ Երլանճեան) զառն մահուան առ- թիւ։

Նոյն տխուր առթիւ փոխան ծաղկեպը- սակի, Տէր եւ Տիկին Կարօ Ժամկոչեանէ՝ քսան Ն. Ֆ. դպրոցին, Ֆ. Կ. Խաչի մաս- նաճիւղին քսան Ն. Ֆ.։ Տիկին Թագուհի Աբրահամեանէ հինգ Ն. Ֆ. դպրոցին, Տէր եւ Տիկին Գ. Պօյաճեանէ 10 Ն. Ֆ. դպրոցին, Տէր եւ Տիկին Արամ Օհաննեա- նէ տասը Ն.Ֆ. դպրոցին, իրենց զաւկին՝ Ժիրայրի վինուորութենէ վերադարձին առթիւ։

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

Պօմոնի Թաղ. Խորհուրդս շնորհակա – լութեամբ հետեւեալ նուէրները ստացած է Պ. Խորէն Մխճեանի յուղարկաւորու – թեան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի, ի նպաստ եկեղեցւոյ պայծառութեան ։

Պ. Պ. Միհրան Օհանեան՝ քսան Ն. Ֆ., Թագւոր Մանասճեան՝ տասը, Լեւոն Քա- նարեան տասը Ն. Ֆ.։

Ալֆորտւիլէն՝ Պ. Պ. Միհրան Օհանեան 10 Ն. Ֆ., Մխսաք Թրիքեան՝ հինգ Ն. Ֆ.։

Նմանապէս Պ. Օննիկ Պետրոսեանի յու- ղարկաւորութեան առթիւ փոխան ծաղ – կեպսակի եկեղեցւոյս կը նուիրէ 10 Ն.Ֆ. Պ. Ռուբէն Ասարլըգեան ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը, Փա- րիզի շրջանի իր մասնաճիւղերով կը տօնէ՝

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Քաւէլի սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 28 – ին, Հինգշաբթի օր ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Պ. Մկրտիչ Տէր Եղիաեան՝ Մառաշի Ենիճէ գիւղէն, կը փնտռէ մօրաքրոջ զա- ւակները Պ. Պ. Փանոս, Սարգիս եւ Օր. Հեղինէ (Հառնիկ) Հալաճեան, հօրը ա- նունը Յարութիւն եւ մօրը անունը Գո – հար, Մառաշի Տէմրէկ գիւղէն ։ 1916 – 1917ին Դամասկոս տարին եւ Պէյրութի Ամերիկեան որբանոցը դրին։ Անկէց ի վեր, ոչ մէկ լուր։ Անոնք որոնք ծանօ – թութիւն ունին, թող բարեհաճին տեղե – կացնել Հայոց եկեղեցին, 15 Րիւ Ժան Կուժօն ։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբին կողմէ, Կիրակի, Դեկտեմբեր 17, կէսօրէ ետք ժամը 17ին, Մշակոյթի Տան մէջ։

Գեղարուեստական բաժին ։

Կը հրաւիրուին ընկերները, Նոր Սե – րունդի անդամները եւ երէց ու երիտա- սարդ համակիրներ ։

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Քառասնամեայ Յոբելենական Փառատօնը

Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ ։ Կիրակի, 6 Մայիս 1962, ժամը 14ին։

Հայ Կարմիր Խաչի Տարեկան Ցերեկոյթ պարահանդէսը, Կիրակի, Յունուար 28, ժամը 16 – 24, Ամպասատէօրի սրահին մէջ։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

17 Դեկտեմբեր, Կիրակի օր

Վարժարանին մէջ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Սեբաստիոյ Դաւրայի Հայր. Միու – թեան կազմակերպած խնջոյքը, այս կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, Խրիմ – եան դպրոցին մէջ (Իսի)։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մաս – նակցութեամբ տեղւոյս կարող ուժերուն։

Սիրայօժար իրենց արեւելեան նուագով կը մասնակցին հայրենակիցներ՝ Մ. Շիր- վանեան, Շ. Կազեան (ուտ, ջութակ) ։ լաւ կերուխում, խնամքով պատրաս – տուած վարչութեան կողմէ։

Մուտքը ազատ է ։

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

8 bis, Rue des Terness Méiro Ternes

Այս Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Պիտի բանախօսէ

ԼԻՒՔ – ԱՆՏՐԷ ՄԱՐՍԷԼ

Հայ երաժշտութեան մասին եւ դաշ – նակի վրայ պիտի նուագէ հայկական կը- տորներ ։ Երիտասարդներ սիրով հրա – ւիրուած են ։

Մուտքը ազատ է ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը, այս Շաբաթ, կէսօրէ վերջ, սովորական ժամուն, սովորական վայրը ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հայ երիտասարդ մը, որ փափաքէր՝ արտածումի եւ ներածումի կարեւոր գոր- ծի մը մէջ ապագայ ունենալ ։

Ներկայանալ ամէն օր՝

Յ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ հաստատութիւն՝

3a, Rue Lafayeste, Marseille

ԾԱԽՈՒ Է

Փավիյեոն մը, երեք սենեակ, մեծ խո- հանոց, բակին մէջը հանկառ, ամէն յար- մարութիւն (թու – քոնֆոռ)։

Դիմել ՄՈՌԻԶԻ, 18, Րիւ տէ Պլէօէ, ԱԼՖՈՐՎԻԼ։ Հեռաձայն Անթրփօ 51–66։

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազ – դերու համար են, չորրորդ էջը ։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է ։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան ։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 13 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

MERCREDI 13 DÉCEMBRE 1961

37րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 9278 — 37EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17րդ ՏԱՐԻ, Թիւ 5079

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆԱՆՍԷՆ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Գաղթականաց մարդպանի հանդամանքով չէ միայն, որ Նանսէն սիրելի եղած է Հայերուն: Անիկա իր կեանքի վերջին օրերուն մասնաւոր հետաքրքրութիւն ցոյց տուած է մեր անբախտ ժողովուրդին հանդէպ եւ մինչեւ Հայաստան գացած՝ մասնակի դարման մը գտնելու համար մեր ցաւերուն:

Մեծ մարդասէրին սիրտը Հայու մը պէս կը մորմոքէր, տեսնելով Մեծերուն անիրաւութիւնը, մասնաւորաբար Ազգերու Դաշնակցութեան անտարբերութիւնը Հայկական արդար Դատին հանդէպ:

Ինք որ այնքան մեծ յոյսեր դրած էր ժընեւի արիսպագոսին վրայ, դառնութեամբ կ'ողեկոչէ Հայաստանի եղերական օրերուն անոր բռնած պաղ դիրքը:

Փոքր Ասիոյ հելլենական բանակին պարտութիւնը, Իզմիրի աղէտն ու դաշնակիցներուն կողմէ Պոլսոյ պարպումը՝ ա՛յն աստիճան չփացուցած էին Թուրքերը, որ Լօզանի հաշտութեան ժողովին մէջ անոնք բացարձակապէս չէին ուզեր լսել Հայուն անունը:

Ուիլսընեան սահմանները մոռցած, մեծ զոյգ Պատուիրակութիւնները կը ներկայացնէին շատ համեստ ծրագիր մը, — արեւելեան նահանգներուն մէջ ստեղծել ինքնավար «Հայկական «օջախ» մը, Թուրքիոյ գերիշխանութեան տակ:

Այս նուաղագոյն պահանջն ալ մերժուեցաւ:

Մեծ պետութիւնները բոլորովին իր բախտին լքեցին իրենց «փոքրիկ դաշնակից»ը, որուն հանդիսաւորապէս ա՛յնքան շողշողուն խոստումներ էին ըրեր մեծ պատերազմի ընթացքին, երբ նեղն էին եւ պէտք ունէին նաեւ հայկական բազուկին:

Բոլորովին անպաշտպան մնացած, Թրքահայ գաղթականները ցրուեցան, չորս հովերուն, ըստ բախտի: Ամէն մարդ իր գլխուն ճարը նայեցաւ:

Խորհրդայնացած էր Հայաստան: Երեւանի կառավարութիւնը անզօր՝ իր միջոցներով օգնութիւն ընծեռելու գաղթականներուն, աչքերն ուղղած էր դէպի Մոսկուա, անկէ յուսալով Հայոց փրկութիւնը:

Չիչէրին, Խ. Միութեան արտաքին գործավարը, յուզի՛չ առատաձեռնութեամբ, առաջարկեց երկու հարիւր հազար հայ գաղթականներ տեղաւորել Տոնի եւ Քուպանի տափաստաններուն մէջ…:

Ծիծաղելի առաջարկ, որուն լրջութեան ո՛չ ոք հաւատաց:

Կրեմլին չէր ուզեր ընդարձակել Հայաստանի արտաքին սահմանները, ո՛չ ալ՝ սրբագրել ներքինները, չվշտացնելու համար դաշնակից Թուրքիան, ինչպէս նաեւ Վրաստանն ու Ազրբէջանը, որոնք աւելի արժէք կը ներկայացնէին իր աչքին:

Կը մնար գոհանալ եղածով:

Հայ Գաղթականաց Գրասենեակները դիմեցին Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին՝ Սարդարապատի անջրդի եւ անմշակ հողերու ոռոգման համար ծրագիր մը ներկայացնելով: Կը յուսային 50 հազար գաղթականներ տեղաւորել այնտեղ, եթէ Սարդարապատի «անապատ»ը մշակելի դառնար:

Ծախք կը նախատեսուէր մէկ միլիոն անգլ. ոսկի: Գումար՝ զոր պէտք է հայթայթէր Ազգերու Դաշնակցութիւնը:

Այս ծրագրի քննութեան համար Հայաստան գնաց Նանսէն՝ միջազգային յանձնախումբի մը հետ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀՈԳԵՐԸ

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ ՊԻՒՏՃԷՆ ՔՈՒԷԱՐԿԵՑ, ԲԱՅՑ ԾԵՐԱԿՈՅՏԸ ՄԵՐԺԵՑ

Երրորդ ընթերցումէ մը ետք, Ազգ. Ժողովը քուէարկեց 1962ի պիւտճէին ամբողջութիւնը 192ի դէմ 302 ձայնով (194 Միութիւն Նոր Հանրապետութեան Համար, 37 Ժողովրդական Շարժում, 11 Ժողովրդավար Համաձայնութիւն, 11 չարձանագրուած: Դէմ քուէարկած էին 49 Անկախ, 11 Ժողովրդական Շարժում, 44 Ընկերվարական, 37 Հանրապետական Միութիւն, 21 Ժողովրդավար Համաձայնութիւն, 30 չարձանագրուած):

Բայց Ծերակոյտը 82ի դէմ 135 ձայնով մերժեց, ինչ որ կը պարտադրէ Ազգ. Ժողովին կրկին քննել հարցը որ իրեն պիտի ներկայանայ 4րդ անգամ: Արդէն Ազգ. Ժողովի դիւանն ալ ընկերվարականներէն արդելքի բանաձեւ մը պիտի ստանայ վերջին ընթերցումէն անմիջապէս ետք: Քուէարկութենէն առաջ Տըպրէ պաշտպանած էր իր տեսակէտը շեշտելով թէ 1962ի տուրքերը համեմատաբար եկամուտներուն աւելի թեթեւ են 1961ի հետ բաղդատելով: Տըպրէ աւելցուցած էր թէ չի փորձեր համոզել ընդդիմութիւնը որուն պատճառներուն ծանօթ է այլ կը փորձէ փաստաբանն ըլլալ այն տեսակէտներուն զորս արդար կը նկատէ:

× Պէն Խետտա Գահիրէ հասաւ առջի օր եւ յայտարարեց թէ այս միջոցին իր կատարած ճամբորդութիւնը բացառիկ երեւոյթ մը ունի, որովհետեւ ալժերական հարցը վճռական հանգրուանի մը հասած է եւ նաեւ այն պատճառաւ որ Արաբ Մ. Հանրապետութիւնը, այս միջոցին, դէմ առ դէմ կը գտնուի ոճրային արարքներու «աշխարհակալութեան կողմէ, մեր հասարակաց թշնամին» շեշտեց «Ա.ՀԱ.Կ»ի ղեկավարը:

Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն հաւանական կը գտնուի նաեւ թէ ափրեւասիացիները չափաւոր բանաձեւ մը առաջարկեն Ազգաժողովին: Այս առթիւ ըսուեցաւ նաեւ թէ կարելի չէր խուսափիլ ալժերական հարցը դնելէ ՄԱԿի առջեւ, որովհետեւ ֆրանքեւալժերական բանակցութիւնները հարկ եղածին չափ յառաջացած չէին: Այս պատճառով ներկայացուած բանաձեւը պիտի ծանրանայ գլխաւորաբար բանակցութեան վրայ:

Ալժերիոյ մէջ սակայն, ահաբեկումները կը շարունակուին: Առջի օր 10 զինուոր սպաննուեցան եւ վեց ուրիշներ առեւանգուեցան ըմբոստներուն կողմէ:

Գաղտնի Բանակի հրահանգներուն հետեւելով, Ալժէի Եւրոպացիները 15 վայրկեան գործադուլ ըրին: Նոյնը ըրին Օռանի Մահմետականները այլ պատճառներով: Միջադէպեր պատահեցան:

× Փարիզի փաստաբանական կաճառին փաստաբանապետ՝ Ուիլլըմ Թորփ Գահիրէ մեկնեցաւ զբաղելու համար ֆրանսացի դիւանագէտներով:

Ամէն ջանք պիտի փորձէ որպէսզի Ֆրանսացիները չդատուին:

Դեկտեմբեր 8էն ի վեր Ֆրանսա այլեւս թրանզիթ վիզա չի տար Եգիպտահպատակներուն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶ հաւաքուած են Արեւմուտքի Արտաքին նախարարները, որոնք կը խօսին գլխաւորաբար Պերլինի մասին եւ Խրուշչեւի վերջին յայտարարութեանց նոյն հարցին մասին:

ՆԵՀՐՈՒ կ'ուզէ միջոցներ ձեռք առնել Հնդկաստանի Փորթուկալեան գաղթավայր՝ Կանի դէմ: Այս շրջանը որուն տարածութիւնն է 4·194 քառակուսի քիլոմեթր, 700·000 բնակիչ ունի եւ Փորթուկալի կը պատկանի 1510էն ի վեր: Բազմաթիւ եւ զանազան ցեղեր կան ինչպէս նաեւ դաւանանքներ: Կէսը կաթողիկէ է, միւս կէսը՝ մահմետական, պուտդիստ են: Նեհրու համաձայն է որ Կանը պահէ իր լեզուն եւ անհատականութիւնը, բայց պէտք է մաս կազմէ Հնդկաստանի:

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ ձերբակալուած են 8 Իտալացիներ եւ դրամատան իրենց հաշիւները գրաւուեցան, որովհետեւ, կ'ըսեն Եգիպտացիները կը փորձէին դրամագլուխներ փախցնել:

ԷԼԻԶԱՊԷԹՎԻԼԻ 10·000 Եւրոպացիներու կացութիւնը եղերական է: Զօմպէ թոյլ չի տար որ քաղաքէն հեռանան եւ հոն ալ ենթակայ են ամէն տեսակ գրգռութեանց եւ վայրագութեանց:

Օրէ Օրին

ՄՈՐՈՒԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

(Պոգոնոլոգիա)

Իզվեստիա կը գրէ թէ մօրուարձակներու թիւը սկսաւ բարձրանալ ցարերու երբեմնի մայրաքաղաքին մէջ:

Եւ ահա, Ռոպեսփիէռներու յեղափոխութեան երբեմնի քաղաքին մէջ, պահպանողական թերթ մը անմիջապէս կը հետեւցնէ թէ կասած է բոլշեւիկներու… ածելիի արտադրութիւնը: Ուրեմն… պողպատ չունին:

Ապո՛ւշ, ածիլո՞ղ կը պակսի Իզվեստիաներու եւ Պրավդաներու խմբագրատան մէջ: Սա նշան է թէ երկիր – մարդութիւնը սկսաւ վերադառնալ, ապացոյց որ դո՛ւրս կը շպրտեն Ստալինը եւ կը համարձակին ըսել այն բոլոր խօսքերը, զորս փորի մէջ կը պահէին մինչեւ այժմ:

Կ'արժէ հարցին մօտենալ գիտական լրջութեամբ եւ երեւան բերել պոգոնոլոգիական այս կրիզիսին ինտրինսեկ արգումենտացիան:

Ինչո՞ւ կը թողուն որ բուսնի իրենց մօրուքը, մեր սիրելի բոլշեւիկները, — ա՛յս է հարցը:

Օ՛ մօրուք, մօրո՛ւք, ի վերջոյ քե՛զ ալ վերադարձուցին Սիպերիայէն:

Արդարեւ, ի սպառ կորսուած էր ասանականութիւնը Նեվայի ու Մոսկվայի ափերուն վրայ: Աշխարհի նորագոյն արարիչները սկսեր էին նմանիլ սեռը փոխած արարածներու: Ճիշդ է թէ ժամանա՛կին էր որ կը գերծէր զանկը, բայց մեր բոլշեւիկները սկսեր էին գերծել իրենց մօրուքն ալ, նմանելով մէյ-մէկ Մատոնաներու կամ Կաթուշկաներու: Միթէ չէի՞ն գիտեր թէ «յետին անարգանաց ցոյցք է գերծուլ զմօրուս»:

Ա՛յս, եթէ այս մեր պատուական բոլշեւիկները երբեմն երբեմն դադրեցնէին իրենց ադմկահարութիւնը եւ հայ մատենագրութիւն կարդային, պիտի իմանային թէ «արիք Հայկազունք» սովորութիւն ունէին երկարել իրենց մօրուքը, լուալ անուշահոտութեամբ եւ հիւսել, յետոյ մանր մարգարիտներ ցանել մօրուքին մէջ, այնքան որ կրակի նման կը կայծկլտային մօրուքները, ջահերու լոյսին դէմ, երբ կը մտնէին Դուինի կամ Վաղարշապատի արքունական դահլիճներէն ներս:

Լաւ է ուշ քան երբեք:

Այժմ բոլշեւիկ մեր բարեկամները հասկցած են թէ ի՛նչ արժէք ունի մօրուքը: Լատինական մատենագրութեան մէջ՝ «ոսկեղէն մօրուք ունենալ» բացատրութիւն մըն է որ կը նշանակէ աստուածանալ: Ահա թէ ինչո՛ւ ոսկեղէն կ'ըլլար աստուածներու արձաններուն մօրուքը: Վար իջնենք ամպերէն, — մօրուք ունենալ նշան էր փիլիսոփայութեան վարկի. «Մօրուք զհանճարեղս եւ զիմաստունս առնէ» կ'ըսէ հայ դպրութիւնը: Վերջապէս մօրուքը ապացոյց մըն էր մեծութեան, իշխանութեան, տիրակալութեան, այնպէս որ աղերսարկուները իրենց ձեռքով կը շոյէին մեծաւորին մօրուքը՝ երբ խնդրագիր ներկայացնէին: Ֆրանսական գաւառի մը մէջ, որ կը կոչուի Սեվէն, մօրուքը ոչ միայն նշան էր պատուականութեան, այլ եւ բառ մըն էր որ կը գործածուէր իբրեւ պատուանուն, անձնանուններու առջեւ դրուած: Օրինակ, կ'ըսէին «Մօրուք Յովհաննէս» կամ «Մօրուք Պետրոս», (մենք եւս ունէինք մեծ յեղափոխական մը, «Մօրուք Ժիրայր», հռչակաւոր՝ իր քաջութեամբ եւ մօրուքով): Մօրուքը նշան էր, արդարեւ, նաեւ քաջութեան, որովհետեւ քաջութիւնը մազի մէջ կը բնակէր (Սամսոն), այնպէս որ Սերվանթես եւս կը գործածէ տարօրինակ ասացուածք մը որ կ'ըսէ. «Քաջ մարդիկը կը ծնին իրենց սիրտին մէջ մազ բուսած»:

Ուրեմն, յարգը փնտռեք մազին, մանաւանդ երբ մաս կը կազմէ մօրուքին:

Ի՛նչ մօրուքներ կային, տեսնենք: Վըրկա՛յ հայերէն բառարանը, որ մօրուք բուսցնողներուն կուտայ «մօրուանի» կամ «մօրուեղ» ստորոգելիները: Կային երկա՛ր մօրուքներ, որ կ'իջնէին «մինչեւ ի ծունկսն», — Յոյները «կախ – մօրուք» կ'անուանէին ենթական՝ երբ երկարէր այդքան: Վերջապէս կային մօրուքներ լաւաշ հացի պէս՝ որոնք կը փռուէին կուրծքին վրայ, մօրուքներ սփածանելիի պէս՝ որոնք կը ծածկէին ու կը պաշտպանէին վիզը ցուրտին դէմ, (Վիքթոր Հիւկոյի յանձնարարուած էր մօրուք անեցնել, որովհետեւ փողացաւ կ'ունենար յաճախ): Մի՛ հարցնէք, սակայն, աղքատ մարդուն մօրուքը, զոր բանաստեղծները նմանցուցած են աւելի, *ան պրուսայլ*:

Ոնիր ալ շինած է մօրուքը:

«Մօրուքին մէջէն ծիծաղեցաւ» կը նշանակէ ծածկել չար ուրախութիւն մը: Իսկ «մօրուքին տակ» խօսքը կը նշանակէ աչքերուն առջեւ, — մօրուքը անձն իսկ է այստեղ:

Նուիրակա՛ն է մօրուքը, վա՛յ անոր որ կը քաշէ մէկու մը մօրուքէն, — ամէնէն ծանր անարգանքն է որ կը կատարէ: Կ'երեւի պատերազմի մէջ շատ կը փորձուէր ատիկա, այնպէս որ Մեծն Աղեքսանդր հրամայեց ածիլել մօրուքները:

Չեմ գիտեր թէ ի՛նչ է բոլշեւիկներուն նպատակը՝ որոշում տալով մօրուարձակութեան. — Իրենց մօրուքին մէջէն ծիծաղելու մի՞տք ունին արեւմտեաններուն ապիկարութեան վրայ, կ'ուզեն շոյե՞լ տալ իրենց մօրուքը, կ'ուզեն մօրուքո՞վ դարմանել իրենց փողացաւը, կ'ուզեն մարքսիստական փիլիսոփայութեան վարդապետի վկայակա՞ն շինել իրենց մօրուքը, վերջապէս մօրուք քաշելու մրցո՞ւմ պիտի կատարեն՝ վարկաբեկելու եւ անարգելու համար… մեռելները:

Արեւմուտքի մէջ ծանօթ է «Պապա – Տիէօ» կոչուած կախարդական աղօթք մը: Ա՞յդ է որ պիտի արտասանեն ի վերջոյ:

Դեռ ամէն բան կը մնայ անյայտ անյայտից:

Յայտնի կը դառնայ շուտով, երբ Խրուշչեւը եւս տեսնենք տէրտէրական մօրուքով:

Եկողը Կաղանդ է: Ի՛նչ աղուո՛ր Կաղանդ – Պապա մը կ'ըլլայ Խրուշչեւ՝ մանաւանդ երբ խաղաղութիւն բաշխէ, այդ օրը:

ԱՐԱՁ

ՀԱՅ ՔԱՐՏԻՍԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆՐԱԳԻՏԱՐԱՆԸ

(ՄԵԾԱՐԺԷՔ ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ)

Լոյս տեսաւ Հայաստանի առաջին աշխարհագրական ատլասը, զոր իրաւամբ կարելի է անուանել հայ քարտիսագրութեան հանրագիտարան: Արդարեւ, ատլասը հարուստ տուեալներ կը պարունակէ հայ ազգին պատմութեան, անոր կեանքին բազմազան կողմերուն, արդի Հայաստանի սահմաններուն, բնական պայմաններուն, բնական հարստութիւններուն եւ տնտեսութեան մասին :

Այս ատլասին հրատարակութիւնը մեծ իրադարձութիւն մըն է հայ մշակոյթի կեանքին մէջ եւ կը հանդիսանայ վկայութիւն մը հայ մտքին յառաջդիմութեան մասին:

Խորհրդային Միութեան մէջ իր նախատիպը չունեցող այս աշխատութիւնը մշակած ու կազմած են Հայաստանի Գիտութիւններու ակադեմիայի երկրաբանական գիտութիւններուն կաճառին անդամները, այլ գիտական հիմնարկութիւններու մասնագէտներու օժանդակութեամբ: Ատլասին գիտական բաժնին խմբագիրն է աշխարհագրական գիտութիւններու տոքթէօր Ա. Բաղդասարեան: Առանձին քարտէսներու կազմութեան մասնակցած են Հայաստանի Գիտութիւններու ակադեմիայի Տնտեսագիտութեան, Պատմութեան, Կենդանաբանութեան, Բուսաբանութեան հիմնարկութիւնները, ինչպէս նաեւ Հայաստանի Գիւղատնտեսութեան նախարարութեան գիւղատնտեսական տնտեսութեան եւ կազմակերպման եւ Անասնապահութեան հիմնարկութիւնները, Երեւանի համալսարանը, հայկական աշխարհագրական ընկերութիւնը :

Աշխատութիւնը հրատարակուած է հայերէն եւ ռուսերէն լեզուներով, երեսուն հազար տպաքանակով :

Արդի Հայաստանը իր երկրաբանական կառուցուածքով Կովկասի ամէնէն հետաքրքրական շրջաններէն է: Հոս գոյութիւն ունին երկրաբանական բոլոր դարաշրջաններուն շերտերը, սկսած ամէնէն հինէն, քեմփրեան – մինչքեմփրեան թերթաքարերէն մինչեւ ամէնէն երիտասարդ՝ չորրորդական լաւաները: Հայաստանի երկրաբանութեան նուիրուած են նոյնանուն բաժնին քարտէսները: Իր հանածոյ հարստութիւններով Հայաստան մեր մոլորակին մարգարիտներէն է: Ատոր վկայութիւն կուտան ատլասին հանքային հանածոներուն եւ հանքաջուրերուն նուիրուած քարտէսները : Այստեղ ցոյց տրուած են Հայաստանի հարիւրաւոր մետաղի եւ ոչ մետաղի հանքավայրերը, չորս հարիւրէն աւելի հանքային աղբիւրները :

Հակառակ փոքր տարածութեան, Հայաստանի մէջ կը նկատուին արեւի ճառագայթներու լարուածութիւն եւ արեւափայլութեան տեւողութեան մեծ տարբերութիւններ՝ պայմանաւորուած լեռնային բարդ բարձրաքանդակներով: Ասոնց նուիրուած է «Արեւափայլք» քարտէսը, ուրկէ կը տեղեկանանք, թէ Սեւանի աւազանին մէջ արեւափայլութեան տեւողութիւնը գրեթէ այն է, ինչ որ է Թեբեզի (Կեդրոնական Ասիա) եւ Աղեքսանդրիոյ (Եգիպտոս) մէջ:

Հայաստանի կլիմային բազմազանութիւնը արտայայտելու համար գծուած են տասնեակ քարտէսներ, որոնք ցոյց կուտան այս կամ այն շրջանին մէջ օդին տարեկան եւ ամսական միջին աստիճանը, անսառնամանիք ժամանակամիջոցին տեւողութիւնը, ցրտահարութեան ժամանակները, անձրեւներուն քանակը ըստ տարուան ամիսներուն, ձիւներով ծածկուած շրջանը, տարեկան շոգիացումը, քամիին ուղղութիւնը եւ արագութիւնը, եւայլն :

Յատկապէս հետաքրքրական են բնագիտութեան քարտէսները, որոնք ցոյց կուտան Հայաստանի մէջ մշակուող գըլխաւոր մշակութիւններուն աճման փուլերը եւ գիւղատնտեսական աշխատանքներուն միջին տեւողութիւնը :

Հարուստ տուեալներ կը պարունակեն ջրաբանութեան, հողերուն, բուսականութեան, կենդանական աշխարհին, ֆիզիքա – աշխարհագրական շրջաններուն, ուժականութիւն ստեղծող աղբիւրներուն, բնակչութեան եւ մշակութային շինարարութեան նուիրուած քարտէսները :

Հետաքրքրական է ատլասին բնակչութեան բաժինը, ուրկէ կը տեղեկանանք թէ այժմ ամբողջ աշխարհի Հայերուն թիւը կը կազմէ չորս միլիոն 448.000 հոգի, որուն 34.9 տոկոսը կ'ապրի Հայաստանի, 27.8 տոկոսը՝ խորհ. Միութեան սահմաններուն, իսկ 37.3 տոկոսը՝ արտասահմանեան զանազան երկիրներու մէջ : Երեք քարտէսներ ցոյց կուտան 1914, 1926 եւ 1959ին մեր մոլորակին վրայ ապրող Հայերուն տեղաբաշխութիւնը: Հայրենադարձութիւնը արտասահմանեան երկիրներէն դէպի հայկական ՍՍՌ, մասնաւոր քարտէսի մը վրայ ցոյց կը տրուի 1921 – 1941 եւ 1946 – 1958 թուականներուն կատարուած հայրենադարձութիւնը:

Առանձին էջ մըն ալ նուիրուած է Երեւան քաղաքի աճումին՝ սկսած անոր հիմնադրութեան մասին Ուրարտայի թագաւոր Արգիշտի Ա.ի սեպագիր արձանագրութենէն, որ կ'իյնայ 783ին (Ն.Ք.), մինչեւ մեր օրերը: Հայաստանի մայրաքաղաքը 2.744 տարեկան է: Ծովի մակերէսէն 900–1300 մեթր բարձրութեան վրայ փռուած գեղատեսիլ Երեւանը բնակչութեան թիւով 25րդ տեղը կը գրաւէ Խորհ. Միութեան քաղաքներուն մէջ, իսկ Խորհ. Հանրապետութիւններու մայրաքաղաքներուն շարքին՝ 8րդ տեղը:

1913ին քաղաքին տարածութիւնը հաւասար էր 332 հեկտարի, իսկ այժմ կը հասնի 24.456 հեկտարի :

Առանձին բաժին նուիրուած է Հայաստանի մշակոյթին, լուսաւորութեան եւ առողջապահութեան : Այստեղ ցոյց տրըւած են դպրոցներուն, բարձրագոյն ուսումնարաններուն, գրադարաններուն, գիտական հիմնարկութիւններուն, թանգարաններուն, շարժանկարի սրահներուն, թատրոններուն, առողջապահութեան կեդրոններուն արձանագրած յաջողութիւնները :

Ատլասը կը խօսի նաեւ երկրին արդիւնաբերութեան, գիւղատնտեսութեան եւ այլ հարցերու մասին :

Աշխատութիւնը յստակ եւ պարզ ձեւով կը պատկերացնէ հայ պետականութեան զանազան շրջանները, սկսած ուրարտական ժամանակաշրջանէն մինչեւ Հայաստանի խորհրդայնացումը : «Հայաստանի պատկերումը հին քարտէսներու» բաժնին մէջ գրուած են հինգերորդ դարու (Ն. Ք.) աշխարհի Բաբելոնի քարտէսը, Պտղոմէոսի Հայաստանի քարտէսը (150-ական թուականներուն): Ուշագրաւ է Իսրայէլ Օրիի ներկայացուցած Հայաստանի քարտէսին մէկ մասը (1701), Պետրոս Ա.ի ներկայացուած, որ կը հրատարակուի առաջին անգամ :

Այս ատլասի մասին գովեստով արտայայտուած են ծանօթ քարտիսագիրներ : Այսպէս, Խորհ. Միութեան Գիտութիւններու ակադեմիայի թղթակից անդամ Ն. Բարանսկի կը գրէ .— «Այս ձեւի լաւ ատլաս մը ամբողջ կեանքիս ընթացքին չեմ տեսած: Կրնամ ուղղակի ըսել, որ այս ատլասը ոչ միայն անոր հեղինակներուն եւ հայ քարտիսագրութեան եւ աշխարհագրական գիտութեան, այլեւ ընդհանրապէս ամբողջ Հայաստանի պարծանքն է» :

Հ. ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ

«Սով. Հայաստան»

ՍԷՆ ԳԵՏԻ ԳԵՂԱԾԻԾԱՂ ԱՓԻՆ

ՎԵՐՋԻՆ ՄՐՑՈՒՄԸ

Գրեց՝ ԵՆՈՎՔ ԼԱԶԻՆԵԱՆ

Մրցումին օրը հասաւ: Դպրոցը, իր ամբողջ կազմով, մեկնած էր մրցումին.. վարդապետ, ուսուցիչ, հսկիչ, աշակերտութիւն ... ծերուկ դռնապանը եւ իր կինը, խոհարարը իր ամբողջ ընտանիքով, սպասարկողները, պարտիզպանը եւ Տօրքը :

«Յառաջ», «Լ'Էքիփ», եւ ուրիշ լրագիրներ օրեր առաջ յայտարարած էին այս կարեւոր մրցումը՝ այնպէս որ բազմութիւն մը հաւաքուած էր մրցումին վայրը: Թերթերը լուսանկարիչներ եւ թղթակիցներ ղրկած էին:

Մրցումը տեղի պիտի ունենար Պուա տը Սէն Քլուի կեդրոնական դաշտը: Նոյեմբերեան մռայլ օր մըն էր :

Մենք դաշտ եկած ու սկսած էինք վազել քիչ մը տաքնալու համար : Պ. Սարգիսը առանձին պիտի գար, քաղաքէն ուղղակի Սէն Քլու :

Ժամը հասած էր մրցումը սկսելու : Կիրէ գիծերը քաշուած էին: Իրաւարարը եւ իր օգնականները, երկու կողմի խաղացողները եւ հանդիսականները, ամէն մարդ՝ կազմ եւ պատրաստ էր: Պ. Սարգիս չկար: Սկսանք մտահոգուիլ :

Արդէն տասը րոպէ ուշացած էինք երբ յանկարծ՝ աշակերտները սկսան խանդավառութեան ուրախ աղաղակներ բարձրացնել : Տեսանք որ հեռուէն Պ. Սարգիսը, բերդապահի տարազով, կուգար հանդարտ քայլերով: Անգլիոյ ազգային խումբին բերդապահն իսկ աւելի լաւ հագուած չէր ըլլար: Պ. Սարգիսին զգեստաւորումը, ոտքէն մինչեւ գլուխ, անթերի էր: Իր ամբողջ հանդերձանքը նորանոր էր և ամենէն ընտիր տեսակէն:

Պ. Սարգիսը տեսնելով, մեր բոլորիս մտքէն միաժամանակ՝ նոյն մտահոգութիւնը անցաւ: Սկսանք վախնալ որ իր տեսքէն պիտի յայտնուէր Պ. Սարգիսին փրոֆէսիոնէլ խաղացող ըլլալը, ու հետեւաբար՝ կրնային մեր հակառակորդները բողոքել ըսելով որ մենք դուրսէն դրամով խաղացող վարձեր ենք :

Ինչ եւ իցէ, բողոք չեղաւ: Պ. Սարգիսը իր տեղը անցաւ, եւ, քանի որ արդէն ուշ մնացած էինք, իրաւարարը՝ առանց այլեւայլի սուլիչը փչեց եւ մենք ուրախ սրտով մրցումը սկսանք : Նոյն միջոցին, բարակ անձրեւ մը սկսաւ :

Խաղը հազիւ սկսած՝ հակառակորդները անակնկալ յարձակողականի դիմեցին եւ, հեռուէն գնդակը իրարու անցնելով, հասան մինչ ինծի ու սկսան գիս նեղել: Ճարահատ, օճիքս ազատելու համար, դարձայ դէպի մեր բերդը եւ, գնդակին՝ փափկութեամբ կամացուկ պզտիկ հարուած մը տալով, ղրկեցի Պ. Սարգիսին որպէսզի անիկա ազատօրէն գնդակը բռնէ եւ առանց աճապարելու ղրկէ դէպի դաշտին միւս ծայրը :

Պ. Սարգիս՝ շնորհալի շարժումով մը ծռեցաւ գնդակը հաւաքելու համար: Գնդակը սահեցաւ ձեռքէն ու մտաւ մեր բերդը: Ամէնքս ապշած՝ իրարու երես նայեցանք: Ի՞նչպէս մտաւ, ե՞րբ մտաւ, ո՞ւր մտաւ ... մենք ալ չհասկցանք : Ճիշդ է, անձրեւը թեթեւ մը սկսած էր ու հաւանաբար՝ Պ. Սարգիսին ձեռքերը թաց ըլլալով գնդակը սահած անցած էր: Այսպիսի սխալ մը ամենալաւ բերդապահին ալ կրնար պատահել :

Մրցումը շարունակեցինք: Երկու րոպէ չանցած՝ պայտարները դաշտին կէսէն հատ մը քաշեցին ու գնդակը դանդաղօրէն գլտորեցաւ դէպի մեր բերդը : Պ. Սարգիս պատրաստուեցաւ գնդակը ընդունելու: Գնդակը ոտքերուն մէջէն անցաւ ու մտաւ մեր ցանցին մէջ: Եղուարդը՝ քովս կանգնած, այլայլած աղաղակեց. — «Միւսիւ Սարգիս, ի՞նչ կ'ըլլա՛նք կոր» :

Շշմած, հազիւ խաղը վերսկսած էինք երբ հակառակորդները հատ մը եւս քաշեցին աւելի քան քառասունըհինգ մեթր հեռաւորութեան վրայ : Այս անգամ գնդակը անցաւ Պ. Սարգիսին ուսին վրայէն ու մտաւ մեր բերդէն ներս :

Դաշտին ամէն կողմէն եօթը լեզուով հայհոյանք տեղաց Պ. Սարգիսին գլխուն ... հայերէն, ֆրանսերէն, թրքերէն, յունարէն, հապէշերէն, անգլերէն եւ Ադրպէյճանի բարբառով :

Այդ ընթացքով՝ կէս ժամ չանցած, պայտառները ութ կօլ նշանակեցին: Երուանդը՝ զայրացած կը պոռար. «Քանի՞ հատ պիտի խո՛ւթեն դեռ»: Այլեւս վերջնական արդիւնքը որեւէ կասկած չէր վերցներ :

Քայքայուած հաւատքով, եւ ընկճուած, խաղը շարունակեցինք: Այդ պահուն, պզտիկներու դասարաններէն՝ տղաքը սկսան անհամբերութիւն ընել եւ Պ. Գոյունեանը սուլիչը հանեց ու երկու անգամ փչեց կարգապահութիւն հաստատելու համար: Խաղը ընդհատուեցաւ կարծուելով որ իրաւարարը սուլած էր : Իրաւարարը զարմացած՝ յայտնեց որ ինքը չէ սուլած եւ հրամայեց որ խաղը շարունակուի :

Քանի մը վայրկեան վերջը՝ Պ. Գոյունեանը դարձեալ սուլեց: Այս անգամ՝ բոլոր ներկաները անդրադարձան որ Պ. Գոյունեանն էր սուլողը: Առանց որեւէ կարեւորութիւն տալու կողմնակի դիտողութիւններուն, սուլիչը բերնին՝ Պ. Գոյունեան դեռ կը սուլէր: Օտարները սկսան նախատական խօսքեր ուղղել Պ. Գոյունեանին հասցէին :

Ասոր վրայ՝ մեր տղաքը անմիջապէս առաջ մղեցին Վահրամը որ վարժարանին ամենաքաջ մասնագէտն էր ռամիկ ֆրանսերէնի, որպէսզի անիկա մեր բոլորիս կողմէ պատասխանէ քանի մը պատշաճ հայհոյանքներով: Վահրամը իր վրայ դրուած պաշտօնը ամենայն հմտութեամբ կատարեց :

Մեր միակ նպատակը այլեւս հեղեղը կասեցնել էր, ու այդ մտքով՝ մեր ամբողջ խումբը կեդրոնացուցինք մեր բերդին առջեւ զայն պաշտպանելու համար: Այդ ալ անօգուտ եղաւ: Պ. Սարգիսին կօլերը կ'անցնէին ինչպէս ջուրը կ'անցնի մաղի մէջէն :

Բարոյալքուած՝ մեր խաղցողները շուարած ու անկազմակերպ, գիշերաշրջիկներու նման, աչքերնին բաց բայց աննպատակ՝ կը թափառէին դաշտին մէկ ծայրէն միւսը :

Խաղին վերջին վայրկեաններուն մեզի փենալթի մը շնորհուեցաւ: Սովորաբար Արամը կը քաշէր մեր փենալթիները... ուղիղ, ուժեղ եւ անվրէպ : Մետասաներորդ ժամուն թերեւս կարելի ըլլար գէթ քիչ մը մեր պատիւը փրկել այդ մէկ կէտը մտցնելով: Բայց վէճ սկսաւ. մէկը ըսաւ Անդրանիկը թող քաշէ, միւսը ըսաւ Ծինկէօզը աւելի յարմար է, եւ այսպէս գրեթէ ամէն մարդ կարծիք յայտնեց : Խմբապետին խօսքը մտիկ ընող չկար: Այդ միջոցին՝ Երուանդը ջղայնացած մօտեցաւ գնդակին ու, ամէնքը մէկ կողմ հրելով, ինքը քաշեց հարուածը: Բայց իր բարկութեան հետեւանքով՝ ծուռ քաշեց եւ գնդակը սիւնին քովէն թռաւ անցաւ :

Վերջացաւ խաղը : Լաւ չեմ յիշեր, կարծեմ 16 կամ 18ով 0 պարտուեցանք :

Այսպէս վերջացաւ Պ. Սարգիսին առաջին եւ վերջին մասնակցութիւնը մեր խումբին :

Այսպէս փշրուեցան մեր յոյսերն ու երազները:

Այսպէս վերջացաւ վերջին մրցումը :

(24 Շար.)

1600 ԱՄԵԱԿ Ս. ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ

ՄԻԼԱՆՕ, (Յառաջ) .— Ընդառաջելով Ամենայն Հայոց Հայրապետ Վազգէն Ա.ի Օգոստոս 25ի կոնդակ – հրաւէրին՝ Իտալիոյ Հայութիւնը, հովանաւորութեամբ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան, եւ մասնակցութեամբ Իտալիոյ Հայոց Կոմիտէին, Հայկ. Տան եւ Մշակութային Միութեան վարչութիւններուն, Դեկտեմբեր 3ին, ժամը 17.30ին, ազգային տան երդիքին տակ աննախընթաց փայլով եւ ժողովրդական հոծ մասնակցութեամբ տօնախմբեց Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի ծննդեան 1600ամեակը:

Դեղնագոյն շղարշով շքեղազարդուած Ազգային Տան սրահին մայր պատին վրայ կը տեսնուէր անմահն հայցեկցին մեծածաւալ կենդանագիրը, գործ՝ Բժ. Երուանդ Տէր – Մօսիկեանի: Նկարիչը, Սուրբին կենդանագրին ստորին, լուսաւոր երկինքի մը տակ մէկտեղած էր Արարատն ու Արաքսը: Վերջինոյս ափունքին կը նշմարուէր հայադրոշմ եկեղեցիի մը ուրուագիծը :

Բեմը եւ մայր սրահին յառաջամասը զարդարուած էին թանկարժէք գորգերով, աղուօրէն տրամադրուած Պ. Գէորգ Խանկէլեանէ :

Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի կենդանագրին աջին եւ ձախին, մշտադալար տունկերու եւ գոյնզգոյն ծաղկեփունջերու նրբաճաշակ համադրութիւն մը: Քիչ մը աւելի առաջ, ծածկուած դեղնորակ շղարշով՝ կիսանդրին մը, որուն վրայ կը պլպլար եռաստեղաշտանակ մը:

Այս սարքաւորումը կ'ամբողջացնէին դէպի բեմը ուղղուած բազմագունեան չորս լուսարձակներ, որոնց շողերը ի մասնաւորի կը կեդրոնանային բեմին ձախին բարձրացող ամպիոնին վրայ :

Ժամը ճիշդ 17.30ին սկսաւ հանդիսութիւնը: Հոգաբարձութեան ատենապետ, Պ. Արիս Շալճեան երկու խօսքով հան -

գամանորէն վեր հանեց օրուան տօնակատարութեան իմաստն ու արժէքը, ապա, յայտագրէն դուրս, սակայն կանխամտածուած, , հանդիսականներուն անակնկալօրէն լսելի եղաւ Ամենայն Հայոց Հայրապետ Վազգէն Ա.ի ձայնագրուած քարոզը, խօսուած՝ Օշականի եկեղեցւոյն մէջ, Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի շիրմին յարակից :

Քարոզը, իր ամփոփ գծերուն մէջ՝ գովաբանութիւնն է Տարօնի մեծ զաւկին կատարած գործին, հայկականութեան ոգւոյն եւ դարուց ի դար նոր փայլ եւ նոր կենսունակութիւն տուող հայ մշակոյթին :

Ապա խօսք առաւ օրուան բանախօս Արամայիս Սրապեան, որ նախ մանրամասնօրէն անդրադարձաւ նախամաշտոցեան մեր քաղաքական, կրօնական եւ մտաւորական կեանքին, զուգակշիռ ընելով յունական եւ պարսկական Հայաստաններուն, երբ մեր երկիրը այո, կը կառավարուէր հայ արքաներէ, սակայն անոնք ենթակայ էին օտար տիրակալներու կամքին եւ կամայականութեան, չմոռնալով մերթ ընդ մերթ միջբերումներ ընել Կորիւնէն, Ղազար Փարպեցիէն եւ Մովսէս Խորենացիէն :

Յիշեց ասորի եւ յոյն լեզուներու գործածութիւնը մեր եկեղեցական արարողութեանց ընթացքին, ինչպէս պաշտօնական թուղթերու շարադրութեան առիթով :

Հպանցիկ յիշեց նաեւ նախամաշտոցեան մեր անգիր գրականութիւնը, անդրադառնալով անոր լեզուին, ոճին, արուեստին եւ մանաւորապէս նիւթին :

Ապա, իր հաստատումները քաղելով մեր դասական երեք պատմագիր–մատենագիրներուն գործերէն՝ տուաւ Սուրբին լրիւ կենսագրականը, անոր թափառումները դէպի գինեւէտ Գողթն գաւառ, Վաղարշապատ, Միջագետք, Ամիդ, Եդեսիա, Սամոսատ, Պարսկահայաստան, Յունահայաստան, Բիւզանդիոն, անդրադառնալով հայ այբուբենի գիւտին, որուն, բառ, տառաբանական անմեղ եւ վսեմ 36 գիրերով Ս. Մեսրոպ Մաշտոց յաջողեցաւ մեր երկրէն միանգամընդմիշտ դուրս շպրտել օտարին անտանելի միջամտութիւնը :

Յաջորդաբար, բազմագունեան լուսարձակներով երանգաւորեալ բեմին վրայ հաւաքուեցան Պ. Յարութիւն Տիլիկեան եւ որդին՝ Արա, Բժ. Տիգրան Ալեքսանեան, Բժ. Վահան Մալոյեան եւ Սուքիասեան եղբայրները. բոլորն ալ մոմեր ի ձեռին. դէպի առաջ, մին դէպի աջ, միւսը դէպի ձախ՝ կը գտնուէին հոգեւոր հովիւը եւ Պ. Զաւէն Մնակեանը. այս վերջինները՝ մենասացներ : Ճոն Սուէյլս արուեստագէտին երգեհոնի նուագածութեամբ՝ սկսաւ Սիամանթոյի «Սուրբ Մեսրոպ» խորագրեալ երկարաշունչ քերթուածին արտասանութիւնը :

Քերթուածին «ներբողական» մասին, ինչպէս, «Աղօթք եւ տեսիլ Սուրբին» հատուածներուն արտասանութիւնը տեղի ունեցաւ Պախեան երաժշտութեան ընկերակցութեամբ, իսկ «Գիւտին փառքը» կտորը՝ Սէզար Ֆրանքի :

Արտասանութեան վերջաւորութեան, երգիչ Ճոն Սուէյլս, երգեհոնի ընկերակցութեամբ՝ սկսաւ «Էջմիածին» շարականին երգեցողութիւնը, որուն ձայնակցեցաւ արտասանողներու խումբը, պլպլացող մոմեր ի ձեռին :

Երաժշտութիւն՝ Շ. Ռ. Պէրպէրեանի :

Վերջին ծայր յուզիչ էր լսել Սիմանթոյի նմանաբանութիւններով մեծահարուստ, յուզման եւ ներշնչման ալիքներով խռովեալ մտքին վերացումները՝ միախառնուած Պախեան եւ Սէզար Ֆրանքեան նոյնքան յափշտակիչ երաժշտութիւններուն, մինչ բազմագունեան լուսարձակները իրենց հմայքին տակ կը պահէին Հայկ. Տան հոծեղխնացած միջավայրը :

Կրնանք արձանագրել, որ նահատակ բանաստեղծին քերթուածին խմբական եւ մենասացական արտասանութիւնը շատ յաջող էր :

Իսահակ վրդ. Ղազարեան փակեց հանդէսը, փառաբանելով Սուրբը, գիտարարը, մեր ցեղին մեծագոյն զաւակներէն Ս. Մեսրոպ Մաշտոց Հացեկացին :

ԱՐԱՄԱՅԻՍ Ս.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—o—

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐԸ

ԽՄԲ. — «Սով. Արուեստ»ի Սեպտեմբերի թիւին մէջ «Բարի գալուստ ձեզի, արուեստի ջահիլներ» ընդհանուր խորագրին տակ եւ զանազան ստորագրութիւններով կը ներկայացուին ապագայ յոյսեր, հայ արուեստի բնագաւառէն ներս : Կը քաղենք կարեւոր տեղեկութիւնները :

ԲԱՆՈՒԱԾՔՆԵՐՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԸ ԵՒ ՆՈՐԵՐ. — Վեց տարի առաջ Երեւանի գեղարուեստական եւ թատերական հիմնարկութիւնը հաստատեց կիրառական արուեստին վերաբերեալ քանի մը ճիւղեր : Եւ ահա, այս տարի, հիմնարկութիւնը տուաւ իր առաջին շրջանաւարտները, որոնց մէջ կը գտնուին բանուածքներու գեղարուեստական ձեւաւորումով զբաղող ութ երիտասարդ շնորհալի նկարիչներ :

Այս տարուան շրջանաւարտները եւ շրջանաւարտուհիները իբրեւ քննութեան նիւթ ներկայացուցած են զանազան ձեւաւորումներ, բոլորն ալ կերպասներու եւ բանուածքներու համար : Գծագրական ձեւաւորումներուն մէջ աչքի կը զարնեն հայկական մոթիֆները : Նոր շրջանաւարտներն են Սեդա Գալստեան, Եսթեր Թադակչեան, Յովհ. Եղիկեան, Արտաշէս Բաղդասարեան, Երուանդ Փալանջեան, Ռիմա Գիւրջեան, Նորա Յովսէփեան, Հենրիկ Աւալով :

ԳՈՐԳԻ ԱՐՈՒԵՍՏԸ. — Անուն հանած հայկական գորգերը երբեք մասնագիտական բարձրագոյն կրթութիւն ստացած վարպետներ չեն ունեցած : Այս տարուան շրջանաւարտներուն մէջ կան հինգ երիտասարդներ, որոնք, առաջին գործերէն դատելով, կոչուած են շարունակելու հայկական գորգերու արուեստը :

Քննութիւններու ընթացքին ցոյց տուած են, թէ տրամադիր են շարունակելու եւ զարգացնելու գորգագործութեան հայկական գիծերը : Արդարեւ, իրենց ներկայացուցած գործերուն երկրաչափական զարդանկարները, բուսական ձեւերը, հայկական գորգագործութեան բնորոշ ոճաւորուած թռչունները եւ կենդանիները վերցուած են հայկական ժողովրդական ստեղծագործութեան հարուստ աղբիւրներէն : Ապագայ խոստացող արուեստագէտները կը կոչուին Կ. Ընֆեկեան, Յ. Ֆիդանեան, Յ. Ասատրեան, Ա. Կարապեան եւ Ի. Մարտիրոսեան :

ԽԵՑԵԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ. — Գեղարուեստական խեցեգործութեան ճիւղը՝ բացուած 1955ին, այս տարի տուաւ իր առաջին շրջանաւարտները, Լեւոն Յովսէփեան, Քնարիկ Աղաեան, Եղ. Բերոյեան, եւ Յ. Ռոստոմեան :

Ուսման հինգ տարիներու ընթացքին սորված են հայկական խեցեգործութեան յատկանիշները, փորձեր կատարած են յախճապակիի, կերպարուեստի գործարաններուն մէջ :

ՔԱՆԴԱԿԱԳՈՐԾՆԵՐ. — Երեւանի գեղարուեստի եւ Թատրոնի հիմնարկութեան շրջանաւարտներուն մէջ էին նաեւ հինգ քանդակագործներ, Ֆ. Սիմոնեան, Ս. Թումանեան, Ն. Պօղոսեան, Ֆ. Սողոյեան եւ Կ. Կարախանեան :

Ի տարբերութիւն նախորդ տարիներու շրջանաւարտներէն, այս տարուանները իրենց աշխատանքները յղացած եւ կատարած են զարդանկար–քանդակագործութեան սեռը ընտրելով :

ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԻ ՍԱՆԵՐԸ. — Տասնեւհինգ գեղանկարիչ եւ եօթը քանդակագործ աւարտեցին այս տարի Երեւանի Փանոս Թէրլէմէզեանի անունը կրող գեղարուեստական ուսումնարանը : Ձեռք ձգուած արդիւնքներէն կարելի է ըսել, թէ ուսումնարանի ուսուցիչները հինգ տարուան մէջ, ջանք եւ եռանդ չեն խնայած պատրաստուած արուեստագէտներ հասցնելու համար ուսանողներէն :

Այսուհանդերձ, կան երիտասարդներ, որ գոհացած են ընդօրինակելով ծանօթ վարպետներու գործերը, իսկ մաս մըն ալ «ինքնատիպ» ուզած է երեւալ, անճաշակ գործեր պատրաստելով :

ՁՄԵՌՈՒԱՆ ԽԱՂՈՂ

Հայկական լեռնաշխարհը հարուստ է հակադրութիւններով : Արարատեան դաշտին մէջ շատոնց վերջացած է այգեկութքը եւ այժմ ցուրտէն պաշտպանելու համար՝ վազերը կը թաղեն հողին տակ, իսկ Մեղրիի հովիտին վազերուն վրայ դեռ կը փայլին արեւահամ ողկոյզները :

Մեղրիի մէջ հազուադէպ է ձիւնը : Ասոր փոխարէն ամբողջ տարին արեւ կայ, որ ամառ առեն իր զօրաւորութեամբ հիւթիչ կը դարձնէ պտուղները, իսկ ձմեռը կը մեղմացնէ կլիման : Մեղրեցին խաղողին վազը չի ծածկեր հողին տակ, ինչպէս կ՚ընէ Արարատեան դաշտի գիւղացին, պարզ այն պատճառով, որ այս շրջանին մէջ ցուրտ չըներ :

Մեղրեցին սովորութիւն դարձուցած է իր այգեկութքին մէկ մասը յետաձգել մինչեւ ուշ գարուն : Փոքրիկ տոպրակներ կը հագցնէ խաղողի ողկոյզներուն, որոնք այսպէս կը մնան թարմ, թռչուններուն դէմ պաշտպանուած : Յունուարին, Փետրուարին կամ Մարտին Մեղրեցին կը վերջացնէ իր այգեկութքը :

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

PROMENADE EN ARMÉNIE

Ֆրանսական տիսքոկրաֆի երաժշտական պարբերաթերթին Դեկտեմբերի թիւին մէջ, Ֆոլքլորային երաժշտութեան քննադատ Հիւպէռ Իրիէն իր ընթերցողներուն ներկայացնելով Արա Պարթեւեանի հրատարակած վերջին սալը իր մանրամասնութիւններով, կ՚եզրակացնէ .

« Իկոռ Սթրաւինսքի, ռուս մեծանուն հեղինակը, երաժշտական համայնապատկերին մէջ այսպէս գրած է .

« — Հայոց երաժշտական նուրբ զգացումները, անկեղծ մեղեդիներ յօրինելու իրենց բնածին յատկութիւնը ընդունուած եւ գնահատուած են երկար ժամանակներէ ի վեր : Հայկական արուեստը Եւրոպայի համար մեծ կարեւորութիւն ունի, որովհետեւ, անյիշելի ժամանակներէ ի վեր անիկա կազմաւորուած է արեւելքի եւ արեւմուտքի զուգորդուած ազդեցութեան տակ » :

« Հայ ժողովրդական երաժշտութիւնը արժանի է ծանօթացման իր կազմաւորման վերլուծումը կ՚օժանդակէ լաւագոյնս ըմբռնելու եւրոպական երաժշտութեան ամենահին նախադասութիւնները :»

« Այս հինգերորդ սալին մէջ զոր հեղինակը խմբագրած է, մեզի կը ներկայացուին ամենագեղեցիկ երգերն ու պարերը հայկական աշխարհին, ինչպէս՝ «Խաղողաքաղը», «Խնձորէքի պահը», «Ոսկեթել մազերդ»ը որոնք պատկերալից գրուածքներ են, կատարուած երգչախումբ եւ նուագախումբով, Արա Պարթեւեանի ղեկավարութեան տակ» :

« Այս սալը անշուշտ պիտի գնահատուի նախ Հայոց կողմէ, որ պիտի արծարծէ իրենց յիշատակները, եւ ապա՝ ընդհանրապէս Ֆոլքլորիք երաժշտութեան սիրողներէ, որոնք խանդավառանքով զայն պիտի դասեն իրենց հաւաքածոյին մէջ :»

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (108)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

Պահակներէն մին ոտքը քաշեց, իսկ միւսը՝ ջանաց ձեռքը բռնել : Այդ կերպով տախտակամածին վրայ պառկեցուցին Առաքել Էֆէնտին ու իրենք ալ քովը կեցան :

— Գնա ճպոտ բեր, ձայնեց Վալին :

Պահակին մէկը դուրս վազեց ու քիչ յետոյ երկու մատի հաստութեամբ ու ոտերով լեցուած ճպոտ մը բերաւ :

— Մերկացուցէք սա շունին ոտքերը, պոռաց վալին :

— Ոտքերն ալ մերկացուցին երկու պահակները :

Ան առեն սկսաւ հարուած հարուածի ետեւէ իջեցնել Առաքել Էֆէնտիի մերկ ոտքերուն վրայ :

Հինգ... տասը ... քսան ... մինչեւ որ կապոյտ ու սեւ ջուր մը միսերուն մէջէն դուրս տուաւ ու կաշին ծածկեց մինչեւ որ անզգայ դիակի մը պէս փռուեցաւ ան փափուկ գորգերուն վրայ ...

— Օհ, շուն քեզի ... առ պատիժդ ... մրմնջեց Վալի փաշան եւ իր ձեռքին ճըպոտը մէկդի նետեց :

Յետոյ անարգական նայուածք մըն ալ սեւեռեց իր առջին քաշկռտուած զոհին վրայ ու դահլիճէն հեռացաւ ...

Երկու պահակները կեցած էին ու անխօսուն կերպով մը կը նայէին :

Ամբողջ ժամ մը անցաւ :

Առաքել Էֆէնտին անշարժ էր, անզգայ էր... կարծես թէ մեռած էր :

Վերջապէս գերագոյն ճիգ մը ըրաւ Առաքել Էֆէնտին ու ոտքերը կծկելու ջանաց ու չկրցաւ :

— Վայ, ծօ մեռած չէ, տեսար... մըրմնջեց պահակներէն մին :

— Հարկաւ ... առանկ մէկ երկու ճըպոտով մարդ կը մեռնի՞, խելացի, նկատել տուաւ միւս պահակը :

Այս խօսակցութեան միջոցին, Առաքել Էֆէնտին ճիչ մը հանեց բերնէն ու հառաչեց :

— Ախ... ախ... կաթիլ մը ջուր տուէք ինծի... օգնութիւն... օգնութիւն ... :

Պահակներէն մին անմիջապէս գաւաթ մը ջուր տուաւ իրեն զոր մէկ ումպով խմեց :

Այսպէս, կամաց կամաց գիտակցութիւնը վրան եկաւ, մարմինը շարժելու կարողացաւ ու աչքերը բացաւ :

— Ախ... աս ո՞ւր կը գտնուիմ ես, մրմնջեց Առաքել Էֆէնտին՝ իր ձեռքը գլխուն տանելով :

Յետոյ նստելու աշխատեցաւ :

Կը զգար թէ պաղ սարսուռ մը կար իր երակներուն մէջ :

Հազիւ հազ ոտքի ելաւ ու երկու քայլ առնելու յաջողեցաւ. բայց չկրնալով կենալ՝ դարձեալ աթոռի մը վրայ նըստաւ :

Սաստիկ տաքութիւն մը իր գլուխը կ՚այրէր. իր սիրտը կ՚եփէր ու իր բովանդակ էութիւնը կը տառապեցնէր :

Իրիկուան դէմ, երկու պահակներու առաջնորդութեամբ մինչեւ փողոցին անկիւնը գնաց : Երբ պահակները թողուցին զինքն ու հեռացան, Առաքել Էֆէնտին կերկերուն քայլերով հազիւ հազ իր տունը հասաւ :

Վեր ելաւ ու առանց խօսք մը ընելու իր սենեակը մտաւ :

Ժամերով, ժամերով ման եկաւ իր սենեակին մէջ, որչափ որ ուժ մնացեր էր իր վրան եւ որչափ որ կրնար քալել :

Գիշերուան ստուերները թանձրանալու մօտ էին :

Առաքել Էֆէնտին ալ յոգնած էր ... ալ չէր կրնար ոտքի վրայ կենալ. ուստի նստեցաւ սեղանի մը քով ու սկսաւ մտածել :

Ի՞նչ եղած էր իրեն ... ինչ անցած էր իր գլխէն ... ի՞նչ վիճակի մէջ ինկած էր ինքը :

Չէր գիտեր ...

Չէր յիշեր :

Միայն թէ իր երեւակայութեան առջեւ կը պատկերուէր երիտասարդ մը, որ պաշտօնատան տախտակամածին վրայ ինկած, անզգայ եղած ու դիակ մը դարձած կը մնար :

Երիտասարդ մը՝ զոր ճանչցած էր... :

— Հեռու հեռու աչքերու... չեմ կրնար համբերել ... չեմ կրնար հանդուրժել, կը գոչէր Առաքել Էֆէնտին : Հոն է, առջիս է... գետնին վրայ կը տապլտկի ... արիւններու մէջ է ան : Կը պաղատի, բայց չեմ լսեր ես, կ՚արտասուէ, սակայն քար կտրած է իմ սիրտս ... : Չէ, չէ... մինչեւ իսկ խղճիս ձայնը խղդեցի ... մինչեւ իսկ Աստուծոյ ուրացայ որ այնպէս մատնեցի որդիս ... :

Առաքել Էֆէնտին իր մենախօսութիւնը չշարունակեց, ալ ձեռքն առաւ գրիչն ու ահա ինչ որ գրեց .

« Թուառ կինս .

«Տարիներէ ի վեր ուրիշներու արիւնը առնելով ապրեցայ ու մատնութիւններու արդիւնքով հաղուեցայ... սակայն գիտցիր ու մի ցաւիր վրաս ... : Յետոյ՝ ձեռքս զաւակիդ արեան մէջ թաթխած ըլլալուս ու անգիտակցաբար կառավարութեան մատնելուս համար զինքը՝ անիծէ զիս ... :

Մնաս բարո՜վ...» :

Անձնասպան էրիկդ ԱՌԱՔԵԼ

(Շար.)

Օր. Սօնա եւ Անէթ Հանքսեան, Տէր եւ Տիկին Վարդան Խաչիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Միսակ Խաչիկեան եւ զաւակները (Սան Ֆրանսիսքօ), Պ. Մլեհ Խաչիկեան (Ս. Ֆրանսիսքօ), Զուլալեան, Խաչիկեան, Քիւրօղլեան, Նալպանտեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, քերայրին եւ ազգականին՝

ՄԻՍԱԿ ՀԱՆՔՍԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ տեղի ունեցաւ 61 տարեկանին, իր բնակարանին մէջ:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Զորեքշաբթի, ժամը 13·45ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Անկէնի հին գերեզմանատունը:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տէր եւ Տիկին Միհրան Կարապետեան կը նուիրեն հարիւր Ն. Ֆ. Մշակոյթի Տան, ի յիշատակ համայն նահատակ Հայութեան վրիժառուներէն՝ անմահ հերոս Ս. Թէհլիրեանի սրահին նորոգութեան ծախքերուն:

×

Մշակոյթի Տան մէջ տեղի ունեցած Պ. Յ. Շաքարեանի հարսանիքին առթիւ Տէր եւ Տիկին Կարապետ Քէօլէեան Թէհլիրեան սրահին պիւֆէին նուիրած են յիսուն Ն. Ֆ. արժէքով պնակներ եւ գաւաթներ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Տէր եւ Տիկին Պօղոս Յակոբեան եւ Տէր եւ Տիկին Զօհրապ Մուրատեան կը նուիրեն 50ական Ն. Ֆ. Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան, փոխան ծաղկեպսակի, Բաբգէն Փափազեանի մահուան առթիւ:

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Պ. Մարտիրոս Յակոբեան երեսուն Ն. Ֆ. եւ Պ. Պօղոս Փափազեան քսան Ն. Ֆ. կը նուիրեն Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան, փոխան ծաղկեպսակի, Գրիգոր Գոստիկեանի եւ Բաբգէն Փափազեանի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէն պարտք կը զգայ շնորհակալութիւնները յայտնել այն բոլոր նուիրատուներուն, որոնք «Դաշնակցութեան» երկու ծաղկեպսակներուն իրենց մասնակցութիւնը բերին, յարգելով իր երկու հաւատաւոր եւ նուիրեալ ընկերներուն՝ Գրիգոր Գոստիկեանի եւ Բաբգէն Փափազեանի յիշատակը:

Այս առթիւ ծաղկեպսակներէն գոյացած ընդհ. գումարին մնացեալը յատկացուած է Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան Ֆոնտին, որ է 339 Ն. Ֆ.:

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Գարեգին Նազգաշեան իրենց սիրելի հօր Մարկարոս Նազգաշեանի մահուան առթիւ կը նուիրեն.—

Կապոյտ Խաչի երեսուն Ն. Ֆ., Մշակոյթի Տան երեսուն, Աղքատախնամին քսան, «Յառաջ»ին քսան Ն. Ֆ.:

Միեւնոյն առթիւ Տէր եւ Տիկին Բիւզանդ Ջինոզեան քսան Ն. Ֆ. կը նուիրեն Կապոյտ Խաչին:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Շավիլի եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր Դաւթեան եղբայրներէ հարիւր Ն. Ֆ. եկեղեցւոյ օծման տարեդարձին առթիւ: Նոյն առթիւ ոմն՝ յիսուն Ն. Ֆ.:

ՊԱՏԱՐԱԳ ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյս օծման 4րդ տարելիցը կը տօնուի հանդիսաւոր կերպով: Այս առթիւ կաթ. Պատուիրակ եւ Փարիզի Առաջնորդ Գերաշ. ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ հրաւիրուած է պատարագելու եւ քարոզելու: Երգեցողութիւնները պիտի կատարուին բազմաձայն, Մայր Եկեղեցւոյ երգիչներուն մասնակցութեամբ եւ երաժշտապետ Պ. Նշան Սերգոյեանի ղեկավարութեամբ:

Յաւարտ Ս. պատարագի մասնաւոր հոգեհանգիստ, եկեղեցւոյս շինութեան ծախքերուն մասնակցող բոլոր նուիրատուներու ննջեցելոց հոգւոց հանգստեան համար: Սկիզբ ժամերգութեան 8·30, Ս. պատարագ ժամը 10ին:

Շավիլի եկեղեցւոյ Շէք – Փոսթալի թիւն է՝ 14827 – 18, Փարիզ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Այրի Տիկին Մարիամ Գոստիկեան, Պ. Վարդգէս Գոստիկեան, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Էլմայեան եւ ընտանեկան պարագաներ, իրենց շնորհակալութիւնները կը յայտնեն Արեւմտ. Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէին, Փարիզի Շրջ. Կոմիտէին, Ալֆորվիլի Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէին, Ալֆորվիլի Հայ Մարզականին, Փարիզի Հաճընցիներու Հայր. Միութեան, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան նուիրատուներուն, եւ բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակներով, նամակներով եւ իրենց ներկայութեամբ մասնակից եղան իրենց սուգին՝ ողբացեալ

ԳՐԻԳՈՐ ԳՈՍՏԻԿԵԱՆԻ (Սէօլէօղցի)

մահուան առթիւ:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

17 Դեկտեմբեր, Կիրակի օր վարժարանին մէջ

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբին կողմէ, Կիրակի, Դեկտեմբեր 17, կէսօրէ ետք ժամը 17ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

Գեղարուեստական բաժին:

Կը հրաւիրուին ընկերները, Նոր Սերունդի անդամները եւ երէց ու երիտասարդ համակիրներ:

ՀԱՅԱԾԷՍ ՊԱՏԱՐԱԳ ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Կիրակի, առաւօտեան ժամը 10·30ին, Վատիկանի ռատիոկայանէն հայածէս պատարագ եւ քարոզ պիտի ձայնասփռուի հետեւեալ ալիքներու վրայ:

Միջին ալիք.— 196 մեթր, կարճ ալիք՝ 31·10, 25·55, 19·84:

Պիտի քարոզէ Գերապատիւ Ներսէս Ծ. Վ. Սէթեան, նիւթ ունենալով «ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՆԵՐՔԻՆ ԿԵԱՆՔԸ»:

ՏԱՐԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Սեբաստիոյ Դաւրայի Հայր. Միութեան կազմակերպած խնջոյքը, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, Խրիմեան դպրոցին մէջ (Իսի):

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ տեղւոյս կարող ուժերուն:

Սիրայօժար իրենց արեւելեան նուագով կը մասնակցին հայրենակիցներ՝ Մ. Շիրվանեան, Շ. Կազեան (ուտ, ջութակ): Լաւ կերուխում, խնամքով պատրաստուած վարչութեան կողմէ:

Մուտքը ազատ է:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

8 bis, Rue des Ternes, Méiro Ternes

Այս Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Պիտի բանախօսէ

ԼԻՒՔ – ԱՆՏՐԷ ՄԱՐՍԷԼ

Հայ երաժշտութեան մասին եւ դաշնակի վրայ պիտի նուագէ հայկական կտորներ: Երիտասարդներ սիրով հրաւիրուած են:

Մուտքը ազատ է:

ՆՈՒԷՐ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻՆ

Վերժին Ջիլինկիրեան (նոր անունով Տիկին Փէրէզներեան) 50 Ն. Ֆ. կը նուիրէ:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէի բոլոր ընկերները կը հրաւիրուին ընկերական ընդհ. ժողովի, այս Շաբաթ գիշեր, սովորական հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը, այս Շաբաթ, կէսօրէ վերջ, սովորական ժամուն, սովորական վայրը:

ՃԻՊԷՅԼԻ Նախկին սանուց (Յուշամատեան)ի ժողովը այս Կիրակի, ժամը ճիշդ 3ին, Քաֆէի սրճարանը: Կարեւոր օրակարգ:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար · 50 Ն · Ֆ · — Վեցամսեայ՝ 27 Ն · Ֆ ·
Արտասահման՝ Տար · 60 Ն · Ֆ · — Հատը՝ 0·25 Ն · Ֆ ·

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 14 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
JEUDI 14 DÉCEMBRE 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9279 — 37EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5080

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆԱՆՍԷՆ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Բ.

Հակառակ իր յառաջացեալ տարիքին, Ֆրիտեոֆ Նանսէն սիրով ստանձնեց նախագահութիւնը միջազգային այն յանձնախումբին, որուն պաշտօնն էր տեղւոյն վրայ ուսումնասիրել Սարդարապատի դաշտին ոռոգման եւ այնտեղ հայ գաղթականներ տեղաւորելու կարելիութիւնները :

Յանձնախումբի միւս անդամներն էին անգլիացի Տեւփիլի, Ֆրանսացի Քարլ, իտալացի Փիօ Լօ Սավիօ եւ Նորվեկացի Քուիսլինկ, բոլորն ալ մասնագէտներ : Քարտուղարն էր Քուիսլինկ, ա՛ն, որ վերջին պատերազմին Հիթլերի կողմն անցաւ, դաւաճանելով իր հայրենիքին եւ որուն անունը հոմանիշ դարձաւ «դաւաճան»ի :

Նանսէն դէպի Հայաստան իր կատարած ճամբորդութեան տպաւորութիւնները, իր առաքելութեան մանրամասնութիւնները եւ Հայոց մասին իր մտածումները հրատարակեց «Հայաստան եւ Մերձաւոր Արեւելք» *խորագիրը կրող պատկերազարդ գրքով մը, որուն նորվեկերէն բնագիրը շուտով, թարգմանուեցաւ անգլերէնի եւ ֆրանսերէնի (1928ին) : Ողբացեալ Զապէլ Եսայեան նոյն թուականին ձեռնարկած էր հայերէն թարգմանութեան, սակայն հրատարակիչ չգտաւ : Վերջերս է միայն որ Պէյրութի մէջ լոյս տեսաւ հայերէն թարգմանութիւն մը :*

Նանսէն եւ ընկերները 1926 Յունիսին Թրիէսթէէն ճամբայ ելան Սեմիրամիս *(Շամիրամ) նաւով : Իր գրքին սկիզբը, հեղինակը կը յիշէ Շամիրամի եւ մեր Արա Գեղեցիկ թագաւորի սիրավէպը : Յետոյ մանրամասնօրէն, շատ հաճելի ոճով մը կը նկարագրէ իր անցած բոլոր վայրերը, — Աթէնք, Պոլիս, Պաթում, Թիֆլիզ, Երեւան, Լենինական եւայլն :*

Գլուխ մը կը յատկացնէ Վրաստանի պատմութեան ու գիրքը կը վերջացնէ Հայաստանի համառօտ պատմութեամբ (էջ 251 – 364) :

Ամէնէն աւելի կը ծանրանայ յանձնախումբի առաքելութեան եւ Հայաստանի մէջ կատարուած քննական ուսումնասիրութեանց վրայ :

Կառավարութեան անդամներն ու հայ գիտնականներ աջակցած են յանձնախումբին եւ ծրագիրներ ներկայացուցած՝ խոպան հողերու ոռոգումին մասին, աստիճանաբար գործադրելի :

Սարդարապատի «անապատ»ին ոռոգումը 43.000 դեսիատին հող մշակելի պիտի դարձնէր, սակայն անոր իրականացումը առնուազն երեք տարուան աշխատանք եւ 15 – 20 միլիոն ոսկի ռուբլի ծախք կը պահանջէր : Ուստի յանձնախումբը կը թելադրէ նախ ոռոգել Ղըրի, Քարա – Սուի եւ Զանգիբասարի հողերը, մշակելի դարձնելով 30.000 դեսիատին տարածութիւն, նուազ ծախքով : Այդ հողերուն վրայ կարելի պիտի ըլլար տեղաւորել եւ ապրեցնել Եւրոպայէն բերուելիք 25.000 (թերեւս աւելի) հայ գաղթականներ :

Յանձնախումբին մանրամասն տեղեկագիրը 1927ին Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ հրատարակուեցաւ Ժընեւի մէջ անգլերէն լեզուով եւ հետեւեալ խորագրով. «Ծրագիր հայ գաղթականներու տեղաւորման մասին: Ընդհանուր տեսութիւն եւ գլխաւոր վաւերագրեր »:

Մեծ համակրանքով կ'արտայայտուի Նանսէն Հայերուն մասին եւ կը մեղադրէ մեծ պետութիւններն ու Ազգերու Դաշնակցութիւնը, որոնք խոստմնադրուժ եղան :

Կ'արժէ նոյնութեամբ ներկայացնել իր արժէքաւոր գրքին եզրակացութիւնը ·

« Եւրոպայի ժողովուրդներն ու պետական մարդիկը յոգնած են այս յաւիտենական (հայկական) հարցէն: Բնական է, որովհետեւ անիկա ցարդ տաղտուկ միայն պատճառած է: Հայաստան բառն իսկ անոնց քնացած խղճին մէջ կ'արթնցնէ շարանը չիրականացուած խոստումներու, զորս երբեք չփորձեցին լրջօրէն գործադրել :

Հայը արիւնաքամ ու աշխատունակ փոքրիկ ժողովուրդ մըն էր, որ քարիւղի եւ ոսկիի հանքեր չունէր:

« Մեղք հայ ժողովուրդին, որ եւրոպական քաղաքականութեան հետ գործ ունեցաւ: Իրեն համար շատ աւելի լաւ պիտի ըլլար, որ իր անունը երբեք չարտասանուէր եւրոպացի դիւանագէտի մը կողմէ: Սակայն հայ ժողովուրդը երբեք չէ կորսնցուցած իր յոյսը: Ու մինչ լծուած էր կորովի եւ հաստատակամ աշխատանքի մը, անիկա սպասեց, սպասեց երկար: Կը սպասէ միշտ» :

Նորվեկացի մեծ մարդասէրին պէս կը կրկնենք միշտ մենք ալ թէ չենք կորսնցուցած երբեք մեր յոյսը եւ Հայու անյողդողդ կամքով եւ անսասան տոկունութեամբ պիտի սպասենք միշտ, մինչեւ որ յաղթանակէ արդարութիւնը եւ իր գերագոյն լուծումին յանգի Հայկական Դատը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱԿ-Ը ՄԻՇՏ ԿԸ ՌՄԲԱԿՈԾԷ

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԸ ԴԺԳՈՀ Է

Էլիզապէթվիլի կացութիւնը միշտ եղերական է, ինչպէս նաեւ Եւրոպացիներու վիճակը : ՄԱԿը կը ռմբակոծէ եւրոպական բոլոր թաղամասերը եւ տեղական մամուլի թղթակիցները կը շեշտեն նոյնիսկ թէ ՄԱԿի ուժերը յատկապէս ընտրած են այդ նշանակէտերը : Այս առթիւ Ֆրանսացի հիւպատոսը որ դիւանագիտական մարմնին երէցագոյնն է ապարդիւն փորձեր ըրած է յարաբերութեան մէջ մտնելու համար ՄԱԿի կեդրոնին հետ : Հիւպատոսները շատ մտահոգ են իրենց հպատակներուն համար : Մէկ կողմէն կը վախնան որ ՄԱԿը շարունակէ իր յարձակումները եւ փողոցներու մէջ կռիւներ սկսին, միւս կողմէ կը վախնան նաեւ թէ ներկայ լարուածութիւնը որ սաստկացած է ռմբակոծութենէն ետք, խուճապի մատնէ ճերմակները եւ փորձեն փախչիլ, մինչ քաթանգական ուժերը արգելք կը հանդիսանան անոնց մեկնումին : Կիները եւ երախաները սարսափած են եւ ջրային տագնապները բազմաթիւ են : Ցարդ այսքան խուճապի մատնուած չէին, որովհետեւ չէին կարծեր որ ՄԱԿի ուժերը կրնան իրենց վրայ ալ կրակ բանալ :

Ափրիկեան թաղամասին մէջ, բոլոր այրերը թունաւոր նետեր ստացած են . Այդ թոյնը հինգ վայրկեանէն կը սպաննէ, շատ աւելի վտանգաւոր է քան գնդակ մը եւ պէտք է, նախընտրաբար փորին վրայ նշան առնել, եթէ փորձ կատարուի նետը քաշել աղիքներն ալ միասին դուրս կ'ելլեն :

Լէոփոլտվիլի մէջ (կեդրոնական Քոնկօ) կացութիւնը շատ անորոշ է : Քիչ էր մնացած որ Ներքին նախարարը ձերբակալուէր Ապահովութեան տեսուչին կողմէ :

Պրիւսէլի մէջ, Սփաք խօսեցաւ Քաթանկայի մասին, երեսփոխանական ժողովի նիստին :

Արտաքին նախարարը հաստատեց թէ ՄԱԿի գործունէութիւնը բոլորովին անընդունելի է : Աւելցուց թէ պելժիական կառավարութիւնը համաձայն չէ Քաթանկայի անջատման բայց ցարդ ոչ մէկ պատճառ կամ արդարացում կայ այն իսկական պատերազմին զոր ՄԱԿը կը տանի Քաթանկայի դէմ : Երեւան ելած է նաեւ թէ Ու · Թանի ըսած յարձակողականի « Նշանաւոր ծրագիրը» զոր ձեռք ձգած էր պարզապէս պաշտպանողականի ծրագիր մըն էր :

Անմիջական կը նկատուի նաեւ այն կոչը զոր Ֆրանսա, Անգլիա եւ Միացեալ Նահանգները պիտի ընեն զինադուլի մը համար :

Քաթանկայի այս կացութիւնը արդէն դժուարութիւններ ստեղծած է նաեւ Անգլիոյ համար ուր Մաքմիլլընի դահլիճը քննադատութեանց կ'արժանանայ քոնկոլեան իր քաղաքականութեան պատճառաւ : Ընդդիմութիւնն ալ դէմ է որ Անգլիա զէնք հայթայթէ ՄԱԿի :

Լաւատեղեակ աղբիւրներու համաձայն, ՄԱԿը Քանատայի դիմում ըրած է որպէսզի ռումբեր հայթայթէ Քանտեռա օդանաւերուն համար որոնք Քաթանկայի գործողութեանց համար կ'օգտագործուին : Այս դիմումին նպատակը կրկնակի է կ'ըսեն, նախ արագօրէն ռումբ ձեռք ձգել : Ապա Անգլիացիները փրկել փափուկ կացութենէ մը (ծանօթ է որ Մեծն Բրիտանիա պիտի հայթայթէր այդ ռումբերը) :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՌՈՄԷՆ հասած լուրերու համաձայն Սպանիոյ գահաժառանգին եւ Յունաստանի իշխանուհիին ամուսնութիւնը կը շարունակէ բարդութիւններ ստեղծել : Յոյները կ'ուզեն որ թէ քաղաքային թէ կրօնական պսակը Աթէնք կատարուի : Տոն Խուան եւ Ֆրանքօ համամիտ չեն : Ամէն պարագայի մէջ կը հաստատուի թէ ըլլայ Աթէնք, ըլլայ Հռոմ, Կարդինալ Աղաճանեանն է որ պիտի պսակէ զոյգը :

ԽՈՐՀ · ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ դիմում ըրաւ Ամերիկայի որ իրեն յանձնուի Զօր · Հօյզինկըրը որպէսզի դատուի իբրեւ «պատերազմի ոճրագործ» : Գերման զօրավարը ներկայիս, Ատլանտեան Ուխտի զինուորական հերթական կոմիտէին նախագահն է : Արեւմտեան շրջանակները զայթակղած են խորհրդային այս նոր զրպարտութեանց արշաւանքէն :

ՄԱԿ–ի ընդհ · քարտուղարը՝ Ու · Թան ահազանգ կը հնչեցնէ, որովհետեւ ՄԱԿը անմիջական սնանկութեան դուռը հասած է : 1962 Յունիս 30ին բացը 170 միլիոն տոլարի պիտի հասնի : Իսկ յառաջիկայ Դեկտեմբեր31ին 82 միլիոն 500 հազար տոլարի վճարում կայ ... :

ՔԱՐԱՔԱՍԻ լրագրողներու վենեզուելական ընկերութիւնը «ամբաղձալի անձնաւորութիւն» հռչակեց նախագահ Քենըտին եւ բանաձեւ մը քուէարկեց ուր կը շեշտէ թէ անտեղի կը դատէ Միացեալ Նահանգներու այցելութիւնը Քարաքաս Դեկտեմբեր 16ին : Այս ընկերութիւնը ծայրայեղ ձախ հակակշռի տակ է :

ՔՈՄՈՅԻ շքեղ մէկ ապարանքէն գողցուած են 26 պաստառներ, որոնց արժէքը՝ 250 միլիոն է : Ապարանքը կը պատկանէր Մուսոլինիի կառավարութեան գանձի տնօրէնին Գառլօ Կրասիի այրիին : Ապարանքին մէջ գտնուած պաստառներուն ամբողջ արժէքը մէկ միլիառ լիրի կը հասնի :

ԴԱՄԱՍԿՈՍԷՆ կը հաղորդեն թէ Տոքթ · Մամուն Քուզպարի որ վարչապետն էր սուրիական առժամեայ կառավարութեան (Եգիպտոսի հետ խզումէն ետք) սահմանադրական ժողովի նախագահ ընտրուեցաւ :

ԹՈՒՆՈՒԶԻ «Ժէօն Աֆրիքը» (նախապէս Աֆրիք – Աքսիոն) կը յայտնէ թէ 10 օր է գաղտնի բանակցութիւններ կը կատարուին Ֆրանսայի եւ Ալժերիոյ միջեւ : Անմիջական կը նկատուի զինադուլի մը հռչակումը : Միւս կողմէ Բանակներու նախարարը՝ Մեսմէռ յայտարարեց երեկոյեան թէ Մերս էլ Քէպիրի զինուորական կայանը միայն ֆրանսական կրնայ ըլլալ :

ԽՈՐՀ · ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ յայտնեց Աւստրիոյ, իր հաւանական անդամակցութեան առթիւ Հասարակաց Շուկային, թէ նման բան մը խոտոր պիտի համեմատէր չէզոքութեան հետ :

ՃԱՓՈՆԻ մէջ ծայրայեղ աջ դաւ մը ձախողեցաւ : 13 սպաներ կը մտադրէին սպաննել վարչապետ Իքետան :

Օրը Օրին

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ԽՆԴԱՆ ԿԱՊԻՏԱԼԻՍՏՆԵՐԸ ԵՒ ... ՊՐՈԼԵՏԱՐՆԵՐԸ

Պոլշեւիկ թերթ մը բան-գործ ըրեր հաւաքեր է հետեւեալ մանրավէպերը (անեքդոտ), *խմբագրական ծանօթութեամբ մը աւելցնելով թէ բոլոր այդ ծիծաղաշարժ դէպքերը պատահած են «կապիտալիստ» երկիրներու մէջ.—*

× Թերթ ծախող մը իր յաճախորդին·

— Պարո՛ն, խնդրեմ վճարեցէք այս շաբթուան ձեր հաշիւը :

— Ո՞րքան է պարտքս :

— 150 փրանք :

— Պակաս պէտք է ըլլայ, սուտ կը խօսիս :

— Կը խնդրեմ, մի՛ վիրաւորէք զիս, ես սուտ կը ծախեմ, բայց սուտ չեմ խօսիր :

× Դպրոցի մը մէջ :

— Պարտէզին պտուղները ե՞րբ կը ժողվեն :

— Երբ պարտիզպանը հոն չէ :

× Հայրը՝ իր տղուն ·

— Եկուր, տղաս, տեսնեմ ի՞նչ սորված ես մինչեւ հիմա: Սահուն կարդալ սկսա՞ր արդէն :

— Ո՛չ :

— Ինչո՞ւ, վարժապետդ չի՞ սորվեցներ միթէ :

— Վարժապետս ինք ալ չի գիտեր : Շարունակ ինծի կը հարցնէ·— Այս գիրը ի՞նչպէս կը հնչուի, այս բառը ի՞նչպէս կը կարդացուի :

× Օրիորդ մը կը հարցնէ բժիշկին ·

— Ա՛խ, տոքթէօր, գլուխս կը ցաւի, ի՞նչ ընեմ :

— Ամուսնացէք :

— Ինչո՞ւ :

— Ամուսնութենէդ ետքը էրիկդ է որ գլխու ցաւ կ'ունենայ :

× Ճաշարանի մը մէջ, յաճախորդը կը հարցնէ ճաշարանապետին·

— Փոխա՞ծ էք ձեր խոհարարը:

— Այո՛, բայց ի՞նչպէս իմացաք :

— Առաջ ապուրին մէջ ճերմակ մազ կը գտնէի, հիմա սեւ կը գտնեմ :

× Լուսանկարիչին մօտ :

— Շատ լաւ լուսանկարեր էք, միայն չեմ հաւնիր քիթս :

— Իրաւունք ունիք, ես ալ չեմ հաւնիր, բայց ի՞նչ ընեմ, ձեր քիթն է :

Պոլշեւիկ թերթը, պատմելով այս խնդալիք պատմութիւնները՝ որոնք յատուկ են միայն... «կապիտալիստ» երկիրներուն, ուզեր է խնդացնել իր ընթերցողները: Ուրեմն պրոլետարներու երկրին մէջ կը պակսի՞ն նման խնդալիք պատմութիւններ, ու պրոլետարները խնդացնելու համար պէտք է ներածո՞ւմ կատարել նման խնդալիք պատմութիւններու : Բայց եթէ ներածում չկատարուի, խնդալիք բան չունի՞ն այլեւս մեր պրոլետարները :

Դժբա՛խտ պրոլետարներ, որ խնդալու համար՝ կարօտ են արտասահմանեան ապրանքի :

ԱՐԱՋ

ԽՆՁԱՐԱՅԻ ԲԱՐՁՈՒՆՔԻՑ

ԵՐԿՈՒ ՊԱՐԱՊ ՇԻՇ

Հայաստանից եկած բարեկամս պատմեց.

— Երեւանի «Արմենիա» պանդոկի իր սենեակին մէջ սիրտի ցաւէն մեռած է Սիմոն Գիւլոնը, որ Ամերիկայէն Հայաստան եկած էր, իբրեւ ուխտաւոր։ Քովը գտնուած երկու պարապ շիշ միայն գըտած են ։

Ամերիկայի մեր կազմակերպութեան հերոսական շրջանի խոնարհ հերոսներից էր Գիւլոն, «Հայրենիք»ի գրաշար, կենսուրախ, սրամիտ, գործունեայ մի երիտասարդ։ «Հայրենիք»ի խմբագրատունը մշակոյթի օջախ էր, եւ գրող մարդ, գըրասէր ու գրաշար աշխատում էին աւելի շատ այնտեղ տիրող ընկերական գրաւիչ մթնոլորտի համար ։

Քանի «Հայրենիք»ում էր Սիմոն Գիւլոն՝ ամէնից սիրուած ընկեր էր։ Նրա կատակները հանրածանօթ էին։ Մասնաւորապէս սիրում էր ձեռք առնել Սահակ Զըթչեանին, որ Դաշնակցութեան անվըհատ գործիչ էր Շիքակոյի շրջանում, վերջը խմբագիր եւայլն։

Պատմում էին, որ երբ Սահակը, աւարտելով ուսումը, Շիքակոյից գալիս է Պոսթոն, «Հայրենիք»ի տպարանում ապսպրում է իրեն համար այցետոմս. — Սահակ Զըթչեան, ինժիներ – ելեկտրագէտ։ Սիմոն Գիւլոն գեղեցիկ թղթի վըրայ տպում է այցետոմսերը, տեղաւորում սիրուն տուփի մէջ եւ յանձնում Սահակին։ Սա գոհ եւ ուրախ՝ մէկ – մէկ այցետոմս բաժանում է խմբագրութեան մէջ գտնուող մարդկանց։ Յանկարծ սենեակում պոռթկում է ընդհանուր ծիծաղ. Գիւլոն տուփի մէջ այցետոմսերի վրայ դրել էր մի քանի քարտ՝ այսպիսի մակագրութեամբ.

— Սահակ Զըթչեան, կօշկակար – հնակարկատ :

Յետոյ ինչ հով փչեց, չգիտեմ։ Սիմոն Գիւլոն դուրս եկաւ եւ խմեց :

Ձեռնարկեց մի փոքրիկ տպագրական գործի, շուկայի թուղթեր եւ գաւեշտական բաներ էր տպում, բայց նախկին կենսուրախ Գիւլոյից ոչինչ չէր մնացել։ Ասում էին՝ խմում է անյագ, ինչպէս իր վիճակում գտնուող մարդիկ՝ օղիի մէջ խմելու համար վիշտը։

Բայց, ըստ երեւոյթին հաւատը բոլորովին չէր մեռել մէջը. այլապէս ինչո՞ւ պիտի երթար Հայաստան։ Ի՞նչ մնաց Գիւլոյի յետեւից — գտնուած երկու պարապ շիշ միայն ...

×

Գիւլոյի մահը ինձ յիշեցնում է մի ուրիշ գրաշար տպագրիչ ։

Իմ երիտասարդութեան ես խմբագիր էի Նոր Նախիջեւանի «Նոր Կեանք» շաբաթաթերթի, որ տպւում էր Աւագեանի տպարանում — կարծեմ միակ տպարանը Ռոստով – Նախիջեւանում, որ հայերէն տառեր ունէր։

Ամէն առաւօտ խմբագրատուն էր գալիս միջին տարիքի, մազերը ցրիւ, յոգնած տեսքով, կիսաբոբիկ մի մարդ։ Մեր գրաշարն էր եւ տպագրիչը միաժամանակ։ Եւ ամէն ինչ Աւագեանի հռչակաւոր տպարանում։ Երբ մարդը խմում էր, տպարանը դատապարտւում էր անգործութեան, եւ Աւագեանը հայհոյում էր պատահողին ։

Մենք նրան Լինեւիչ էինք կոչում՝ ճափոնական պատերազմի ռուս անբախտ հերոս զօրավարի անունով։ Ի՞նչ էր իր իսկական անունը, ո՞րտեղից էր, ի՞նչ մարդ էր — մարդ չգիտէր։

Բայց, անկասկած, Լինեւիչը հասարակ մարդ չէր։ Հայերէն գիտէր «ջուրի պէս»։ Երբ խմած էր լինում, հայհոյում էր հայերէն — բորբ, սալոկ։ Երգում էր իտալերէն, O' սոլէ միօ։ Եւ վոտկան խըմում էր ռուսի պէս՝ ուղղակի շիշից։ Եւ երբ շիշը պարպւում էր, մի կողմ էր նետում, ինչ որ անորոշ խօսքեր ուղղելով նրա հասցէին, անշուշտ, որ քնքոյշ գըգուանքներով ։

Լինեւիչի համար օղի խմելը բնական պահանջ էր. մի շիշ կազենկա եւ մի աղի վարունգ ... Եւ երբ պետական օղիի շիշերը բազմապատկւում էին, Լինեւիչը դառնում էր անգութ։ Աշխարհը նրան էր պատկանում եւ մարդիկ՝ նրա հպատակները։ Շիշը ձեռքին կանգնում էր փողոցում եւ զօրավարի հրամաններ արձակում ռուսերէն ։

Ոստիկանները նրան ձեռք չէին տալիս։ Վախենում էին։ «Խենթ է», ասում էին.. Թաղային ոստիկանապետը Լինեւիչին բարեւ էր կենում ։

Լինեւիչը նրան ձեռքով էր անում .

— Անցի՛ր։

Ամէն առաւօտ Լինեւիչը գալիս էր խմբագրատուն ձեռագիր ուզելու ։

Մենք նրան հիւրասիրում էինք մի թէյի բաժակ օղիով եւ մի կտոր աղ ու հացով ։

Մեզ հետ հաշտ էր, նոյնիսկ սիրալիր։ Երբեմն խօսակցութեան էր բռնւում։ Տէրեանի առաջին գրքոյկը իր ձեռքով էր շարել եւ իր ձեռքով տպել։ Սիրում էր նրա հնչուն յանգերը եւ յաճախ կտորներ էր արտասանում .

— Ղօղանջում են զանգակները···

— Եթէ օղի չխմէ, ասում էր, մեծ բանաստեղծ կը դառնայ։

Չէր սիրում Շուշանիկ Կուրղինեանին, որ նոր էր սկսում գրել, եւ... Րաֆֆիին։

— Այդ աղջիկը երեւակայում է, իսկ Րաֆֆին գրող չէ, քարոզիչ է։ Հայ խոհական վիպասան դեռ չի ծնուել ։

Ո՞րտեղացի էր այս մարդը, ի՞նչ էր, ո՞ւր էր ուսում առել։ Հիանալի ծանօթ էր ընդհանուր եւ հայ գրականութեան ։ Վիրգիլիոսի «Մշակականք»ից էջեր, էր արտասանում լատիներէն։ Երբ խմում էր, արտասանում էր Պերանժէի «Աղքատ կինը» ֆրանսերէն եւ վերջը կրկնում էր հայերէն։

— Ողորմութիւն արէք, պարոն, անտուն, անտէր աղքատին...

Ասում էր խեղճացած ձայնով եւ լալիս ...

«Հայկ Դիւցազնը», կարելի է ասել, ծայրից – ծայր անգիր գիտէր։

Բարեկամութիւն էր անում մեր թեմականցիների հետ եւ նրանց օգնում էր լատիներէնից հայերէն թարգմանելու եւ գրահաշուի դժուարին խնդիրներ լուծելու ։

— Ո՞վ ես, ա՛յ մարդ, հարցնում էի նրան, ո՞րտեղ ես ուսում առել ։

Ծիծաղում էր անմեղ ծիծաղով եւ խօսքը կտուրը ձգում ։

Մի օր էլ տպարանից լուր բերին .

— Լինեւիչը անհետացել է ...

Անհետացե՞լ էր, անհետացրե՞լ էին ... Փնտռեցին, սպասեցինք — Լինեւիչի ձայնըն ու ծպտունը չելաւ։ Ոչինչ չմնաց իր յետեւից, նոյնիսկ գտնուած երկու պարապ շիշ ։

×

Մի գրաշար – տպագրիչ եւս ։

Երբ ես 1940ին այցելեցի Քալիֆորնիա, Ֆրեզնոյի «Ասպարէզ»ը նեղութեան մէջ էր։ Հերթական տագնապ էր ապրում . այս անգամ տպագրիչի ցաւով էր բռնուած։ Թերթը ժամանակին լոյս չէր տեսնում, բաժանորդները գանգատւում էին, խմբագիրը՝ Յ. Ամատունի ջղայնանում էր ։

— Նորէն չեկաւ այդ անիծեալը ...

«Անիծեալ»ը տպագրիչն էր։ Բենիամին էր, կարծեմ, անունը, Բենօ։ Արտաքինով համակրելի, գառնուկի պէս հեզ, ամերիկեան միջավայրի պտուղ հայ էր։ Վարժ տպագրիչ, Ֆրեզնոյի բոլոր ամերիկեան տպարաններից արձակուած՝ հարբեցողութեան պատճառով, վերջը ապաստան էր գտել «Ասպարէզ»ում։ Խուփը գլորել կճուճն էր գտել ։

Առաջին պատմութիւնը, որ ես լսեցի այս նշանաւոր անձի մասին, բնորոշ էր հայկական տպարանի տպագրիչի համար։

Րաֆֆիի ծննդեան հարիւրամեակն էին տօնում Ֆրեզնոյում եւ Բենոյին յանձնել էին յայտարարութիւնը տպել։ Տպագրիչը հարցնում է Ամատունուն .

— Պարոն Ամատունի, Րաֆֆի՞ն ալ ներկայ պիտի ըլլայ հանդէսին ...

Առաւօտները յաճախ, Բենոն, փոխանակ տպարանի, օղետուն էր գնում։ Եւ մի անգամ, որ օղիի գաւաթը ձեռք առնէր, դժուար էր լինում յիշել «Ասպարէզ»ը, ուր շարուածքը իրեն էր սպասում կապելու եւ տպելու համար ։

Ամատունին բոլոր գինետները հետախուզում էր, մարդ էր ուղարկում գտնելու, երբեմն յաջողում էր, բայց պատահում էր, որ տպագրիչը գտնւում էր յաջորդ օրը որեւէ օղետան կամ ոստիկանատան մէջ ։

— Ինչո՞ւ ես խմում, հարցնում էի ես նրան ։

Նա գլուխը կախ՝ չէր խօսում ։ Կամ երբեմն պատասխանում էր.

— Ի՞նչ ընեմ հապա ...

Եւ, իսկապէս, ինչ անէր։ Զգայուն սրտի տէր մարդու համար անտանելի էր չամիչի մայրաքաղաքը, իսկ «Ասպարէզ»ի տպագրիչի սիրտը շատ զգայուն էր ։

Մի անգամ ես փորձեցի նրան յանդիմանել։ Հարթս ճաշարանը տարի եւ խրատական կարդացի .

— Ամօթ է, տղամարդ ես, մայր ունես անտէր, ինչո՞ւ ես դրամդ օղիի վրայ փչացնում. խնայիր առողջութեանդ ։

— Պարոն Վրացեան, ասաց նա խեղճացած, մեղք ես, ժամանակդ մի վատներ։ Իմ ճակատագիրն ալ աս է. այսպէս աշխարհ եկել եմ, այսպէս ալ պիտի գընամ ։

Այդպէս ալ գնաց, թշուառութեան մէջ։ Չեմ կարծում, որ գոնէ երկու պարապ շիշ թողեց իր յետեւից ։

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

Սէն Գետի Գեղածիծաղ Ափին

ՏԱՍՆԸՀԻՆԳ ԱՌ ՀԱՐԻՒՐ ԶԵՂՉ

Գրեց՝ ԵՆՈՎՔ ԼԱԶԻՆԵԱՆ

Մեր վերջին տարին էր եւ, որպէս առաջին դասարանի աշակերտ, քիչ մը լըրջութիւն եկած էր մեր ամէնուն վրայ։ Ոչ միայն ես՝ այլ եւ մեր դասարանի բոլոր ընկերները, գիտնալով որ քանի մը ամիսէն շրջանաւարտ պիտի ըլլայինք, իւրացուցած էինք ծանրախոհ արտաքին երեւոյթ մը։ Գոռոզութիւն կամ սնափառութիւն չէր, այլ աւելի ճիշդը՝ տեսակ մը դիրքի եւ պաշտօնի գիտակցութիւն ։

Բարեհաճութեամբ կը զիջէինք խօսիլ փոքրիկներուն հետ երբ մեզմէ թուաբանական խնդրի մը լուծումը կը հարցնէին։ Եւ առ հասարակ, հեղինակութեան պատմուճանը զգեցած՝ հեղինակաւոր կարծիք կը յայտնէինք։ Երբ մէկ կամ երկու ժամուան համար զմեզ կը ղրկէին փոքրիկներուն հսկելու, կ'ակնկալէինք որ ամբողջ դասարանը ոտքի ելլէր երբ ներս մտնէինք։ Եւ առ հասարակ, այս կարգի առանձնաշնորհումներու բաւական նախանձախնդիր էինք ։

Երիտասարդութեան թեթեւ հով մը կարծես եկած էր մեր վրայ եւ, փոքրիկներուն ընկերակցութիւնը արհամարհելով, հսկիչներուն, ուսուցիչներուն եւ վարդապետներուն հետ կը խօսէինք լուրջ նիւթերու շուրջ ։

Տասը եօթը տարեկան եղած էի եւ հայկական առատ մօրուքս սկսած էր բուսնիլ ։

Երբեմն՝ մատակարար վարդապետը, Հ. Խաչիկը, զիս իրեն հետ քաղաք կը տանէր գնումներ ընելու ։

Հինգշաբթի օր մը՝ կէսօրէ ետքը, Հ. Խաչիկին հետ գացինք շուկայ — կարծեմ մեթրօ Սթրազպուր – Սէն Տընիի կողմերն էր, դպրոցին համար սաւան գնելու ։

Մտանք «Լեվի Ֆրէս» խանութը։ Բաւական բազմութիւն կար, բայց երբ ներս մտանք՝ կառավարիչը, անմիջապէս բոլոր յաճախորդները անտեսելով եւ դանոնք թողլով, յարգանքով մեզի մօտեցաւ ։

Հ. Խաչիկը քիչ մը հեռացաւ դարակներուն վրայի կերպասները մօտէն տեսնելու նպատակով։ Ասոր վրայ, կառավարիչը զիս մէկ կողմ քաշելով՝ գլխով նըշան ըրաւ դէպի Հ. Խաչիկին եւ ֆրանսերէն՝ ըսաւ.— «Տոքթորը նոր կը տեսնեմ. Փարիզէ՞ն է թէ արտասահմանէն եկած է»։

Պատասխանեցի որ քանի մը տարի է Փարիզ է բայց Իտալիայէն եկած է ։

Իմ անունս հարցուց ։

— «Ենովք», պատասխանեցի ։

— «Օ՛, խանոխ(*)», ըսաւ տպաւորուած շեշտով ։

Հարցուց թէ ես որտեղէն եկած էի ։

— «Ամերիկայէն», պատասխանեցի ։

Ասոր վրայ, սկսաւ հետս Իտիշ(**) խօսիլ։

Բացատրեցի որ ես դժբախտաբար Իտիշ չէի գիտեր։ Աւելի եւս տպաւորուեցաւ, խորհելով որ անպայման միայն դասական եբրայերէն կը խօսիմ ։ Այս անգամ, անգլերէնի դարձուց խօսակցութիւնը եւ ուզեց իմանալ թէ մեր «Շուլը», կամ աստուածաբանութեան դըպրոցը, ուր կը գտնուէր ։

— «Սեւր», պատասխանեցի միամտօրէն ։

— «Տարօրինակ է» ըսաւ, անցեալ տարի Սեւր դպրոց չունէինք. կ'երեւի նոր բացուած է »։

– «Այո», աւելցուցի. «շատ ժամանակ չկայ որ բացուած է »։

Այդ կէտին, խօսակցութիւնը կարճ կապեցի եւ սաւաններուն գիները հարցուցի։

Ապրանքը գնեցինք եւ կառավարիչը՝ ինքնաբերաբար տասնըհինգ առ հարիւր զեղչ տուաւ ։

Երբ մեկնելու վրայ էինք, կառավարիչը եւ բոլոր պաշտօնէութիւնը խոր յարգանքով մեզի շալօմ ըսին եւ ճամբայ բանալով՝ մեզի մինչեւ դուռը ընկերակցեցան ։

Երբ դուրս ելանք, Հ. Խաչիկը շատ տպաւորուեցաւ այդ անակնկալ տասնըհինգ առ հարիւր զեղչով եւ առաջարկեց այնուհետեւ միշտ նոյն խանութէն ընել կերպասի բոլոր գնումները։

Քալելով դէպի մեթրոյին կայարանը՝ ինծի հարցուց թէ կառավարիչը ինչ նիւթի մասին էր որ իմ հետս այդքան հետաքրքրութեամբ կը խօսէր։ Բացատրեցի որ կառավարիչը Ամերիկա ազգական ունի եղեր եւ կ'ուզէր գիտնալ թէ Նիւ Եորքի Պրանքս թաղամասին մէջ՝ իր հօրեղբօրորդւոյն, Մայըր Կոլտպըրկին, ծանօթ էի ։

(25 Շար.)

(*) Ենովք՝ Հին Կտակարանի անուն է, եւ եբրայերէն կ'արտասանուի Խանոխ ։

(**) Կեդրոնական Եւրոպայի, գերմաներէնով խառն, հրէական բարբառ մը ։

ՆՈՐԵՐ ՈՐ ԿԸ ՀԱՍՆԻՆ

ԾԱՆՕԹԱՑԷՔ ՌՈԶԻ ԱՐՄԷՆԻ

Նոյեմբեր 20ին, պատկերասփիւռի քանի մը միլիոն հանդիսատեսներ հաճելի անակնկալը ունեցան ծանօթանալու Ռոզի Արմէնի «էքօլ տէ Վըտէթ» յայտագրին ընթացքին։ Լուիս Մարիանօ ստանձնած էր երիտասարդ արուեստագիտուհիին «կնքահայրութիւնը»։ Մամուլը միաբերան կը հաստատէր յաջորդ օրը թէ երիտասարդ երգչուհիին վերապահուած էր փայլուն ապագայ մը։

Ռոզի Արմէն, քսան տարեկանին, անցեալ չունի ոչ արհեստին, ոչ ալ անձնական գետնի վրայ, ինչպէս սովոր է ներկային։ Իր ասպարէզը սկսած է անցեալ գարնան։

Ռոզի Արմէն կը մարմնաւորէ երգը.— Հաճելի արտաքին, բնական ժպիտ մը, յետոյ անձնականութիւն ունեցող ձայն մը, ճիշդ իր տեղը զոր աւելի արեւոտ կը գտնենք քան տաք։ Մեներգող եղած է բազմաթիւ երգչախումբերու մէջ եւ կիթառը իր նախասիրած գործիքն ըլլալով, անիկա իր լաւագոյն ընկերը դարձաւ երգը ուսումնասիրելու համար ։

1961 Յուլիսին 15 օրուան պայմանագրով մը ասպարէզ կը նետուէր «Վիլլա տ'Էսթ» ուր մնաց երկու ամիս եւ մեկնեցաւ կրկին վերադառնալու խոստումով յառաջիկայ Մարտէն ետք։ Փորձը յաջողած էր քանի որ քանի մը շաբաթ ետքը Միւթիւալիթէի մէջ կալայի մը ընթացքին կը ներկայանար մեծ հանրութեան Ժան Քոնսթանթէնի, Մուլուճիի եւ Էմալի կողքին։

ՎՈԿ հաստատութիւնը հրապարակ հանեց իր առաջին սալը։ Անտարակոյս ի մօտոյ պիտի սիրուի աւելի լայն հանրութենէ մը։ Տեսակ մը քննութիւն է ուր անունում մը հռչակ պիտի ստանայ։ Ռոզի Արմէնի համար, վստահ ենք սակայն թէ այդ քննութիւնը անցած է եւ վաղը իր անունը բոլորէն պիտի ճանչցուի ։

ՍԻՄՈՆ ՔԱՊԱ

6-7 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԸ ԹՈՒՐՔ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Ճումհուրիյէթի մէջ (Պոլիս) իբրեւ թերթօն լոյս կը տեսնէ թուրք վիպագիր Օրհան Քեմալի վերջին գործը, *Իսթանպուլուն Թաշը Թոփրաղը*, որու նիւթը կ'անցնի Մենտերէսեան շրջանի վերջին տարիներուն: Վէպին կարգ մը մասերուն մէջ կը խօսուի նաեւ 6–7 Սեպտեմբերի դէպքերուն մասին: Վիպագիրը կ'ուրուագծէ իր հերոսներուն հոգեբանութիւնը այդ դէպքերուն հանդէպ: Ստորեւ թարգմանաբար կը ներկայացնենք հատուած մը այդ վէպէն :

... Քասթամոնուցին կը պատմէր Սեպտեմբեր 6–7ի գիշերը ·

— Բազմութիւն մը որ... Ոստիկանները մէկ կողմէ թիկունք կ'ընծայեն, ժողովուրդը խանդավառուեր, կատղեր է: Մարդուս խելքը գլխէն կ'երթայ: Խանութներու երկաթափեղկերը խուռներամ պէս կը պատռին: Ո՞վ կը պատռէ: Յայտնի չէ: Ամէնէն վախկոտ, ամէնէն տկար մարդը հօթնազլուխ դեւ է դարձեր: Այն ահագին սառնարանները, այն սքանչելի ձեղնաջահերը, կերպասները, պնակները, չիչերը ... Սա մեր կոխած տեղը չկա՞յ, մայթերը, ամբողջ մետաքսէ, բուրդէ կերպասներ փռուած էին: Կոխած տեղդ՝ մետաքս, բուրդ :

Քասթամոնուցին այդ գիշերը կը վերապրէր: Գործէն վերադարձած էին, ճաշա՞ծ էին թէ ոչ: Ճաշի՞ կը պատրաստուէին: Հիմա լաւ չէր յիշեր: Բարձունքէն, Պէյօղլուի կողմէն, աղմուկ մը, ժխոր մը: Աղմուկը, ժխորը, կարծես հրաման ստացած ըլլային, ակնթարթի մը մէջ ամբողջ Պոլիսը տարածուած էին: Պոլիսը ճիչերով, բոցերով լեցուած էր: Ամէն մարդ փողոց թափած էր: Ո՞վ կը խորհէր ճաշը, ճաշի ժամը: Խոյացած էին: Կը վազէին, կը վազէին: Բոլորին աչքը Պէյօղլու էր: Ինչ որ կայ՝ Պէյօղլուի մէջ կայ... Ամէն բան՝ զոր տարիներով դիտած ես, զմայլած ես, բայց չես կրցած հասնիլ, դիտես թէ չես կրնար հասնիլ, այդ բոլորը՝ Պէյօղլուի խոշոր ցուցափեղկերուն մէջ է: Հագուստներ, կօշիկներ, սառնարաններ, ռատիօներ, պարդեզէններ, ամէն ինչ որուն անունը գիտես կամ չես գիտեր: Օրերէ ի վեր շարունակուած էր թալանի, այրելու: փրցնելու այս հրաւէրը, որ կատարուած էր ականջէ ականջ: Փսփսացած էին Պոլսեցիներուն, առաւելապէս Անատոլուէն Պոլսոյ փլուզումի եւ շինարարութեան գործերուն մէջ աշխատելով քանի մը դրուշ շահելու համար եկած գաւառացիներու ականջն ի վար: Ռատիօները անընդհատ գրգռութիւն կատարած, ռատիօները անընդհատ փրփրոտ բորբոքում ներարկած էին Պոլսեցիներուն արեան, որ բոցավառած, խրախուսած էր զայն: Թուրք ազգը դէպի Միջին Դարէն ալ առաջուան վանտալութեան, «քանդում»ի գիտակցութեան հրուած էր: Պոլիսը կը քանդուէր: Պոլիսը հրկիզել կուտային, փլցնել կուտային, թալանել կուտային: Ատելութիւն մը, ինչպէս որ իր տէրը ծեծելու անկարող մարդը իր ծառան կ'ապտակէ, այդ տեսակ ատելութիւն մը, ռատիօներէն կը փսփսային: Ռատիօներէն կը փոխանցէին ազգին: «Քանդում»ը «ազգային պատիւ»ի վերածած էին :

Ազգը պատրաստ էր այդ գիշեր: Միջին դարու եւ անկէ առաջուան խուժերները յառաջ անցած, աչքը դարձած մարդոց կողմէ կործանուած բրիչները գուցէ դարերով ամօթ ներշնչելու կարող անգիտակցութեամբ մը Պոլիսը փլցնել կուտային Պոլսեցիներուն: Պէյօղլուէն բարձրացող աղմուկի ճիչերը կը խառնուէին Գումքափուի, Ենիքափուի, Սամաթիոյ եւ այլ վայրերու ճիչերուն, Պոլիսը, կարծես Ֆաթիհ Սուլթան Մեհմէտի զինուորներուն ոտքերուն տակ մնացած ըլլար՝ ինչպէս հինգ հարիւր տարի առաջ ու կ'աղաղակէր ձգնաժամային կերպով :

Իփլահսըզըն Մեհմէտ ցաւ զգաց որ ինչո՞ւ այդ տարիներուն չէր եկած Պոլիս :

— Ախ, պէ, ըսաւ, եթէ գիտնայի, այդ տարին կուգայի :

Քասթամոնուցին կանգ առաւ·

— Ի՞նչ կ'ըլլար :

— Մարդ ապրանքի տէր կ'ըլլար, մէկ երկու ...

Քասթամոնուցին քալեց ·

— Եղածը եղաւ, բայց անոնց քով չձըգեցին :

— Ո՞վ :

— Կառավարութիւնը :

— Ինչո՞ւ :

— Ոստիկաններ մոստիկաններ քաշեցին առին անոնց ձեռքէն: Ետքը, զինուորները ցրուեցան թաղերու մէջ, տուները խուզարկուեցան, անոնք՝ որոնց տուներէն կիտլուրի ապրանք ելաւ, բանտ նետուեցան: Լաւագոյնը, մարդ հելալ ապրանքի տէր ըլլալու է: Երբ հելալ ապրանք չէ, օգուտ չունի: Ինչ որ կայ՝ հելալին մէջ կայ: Մարդ աշխատելու է, միշտ աշխատելու է, բարձրանալու է: Քու վաստակիդ պէսը չկայ :

Ինչ կ'ուզէ ըլլայ, Իփլահսըզըն Մեհմէտ դարձեալ կ'ուզէր այդ տարիներուն Պոլիս գտնուիլ: Քանի որ ոսկիները, ադամանդները, ամէն ինչ մէջտեղ թափեր է, շատ չէ՝ մէկ երկու բան կորզէ, փախիր, պահէ, հիմա մէջտեղ հանէ ...:

ՕՐՀԱՆ ՔԵՄԱԼ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

ԳԱՍՊԱՐ ՇԵԽԻԿԵԱՆ

Նոյեմբեր 27ին, երկինքն ալ կ'արտասուէր, երբ թաղեցինք մեր Գասպարը :

61 տարեկան էր եւ ծնած Տարօնի Արինջ գիւղը: Նախնական ուսումը ստացած էր Մշոյ Մխիթարեան վարժարանը, իսկ երկրորդականը՝ Կ. Պոլսոյ նոյն հաստատութեան մէջ: 1922ին, երբ եկաւ Մարսէյլ, մտաւ համալսարան, հետեւեցաւ քիմիաբանութեան, աւարտեց իբրեւ ճարտարագէտ եւ անմիջապէս, մրցումով ընդունուեցաւ «Րօքա–Թասի տը Ռասիւդի» մեծ գործարանը: Նշանակուեցաւ տարրալուծարանի պետ, եւ մինչեւ մահն ալ մնաց նախանձելի, այդ պաշտօնին գլուխը :

Հազար բարիք բաշխեց իր շուրջը, մանաւանդ այն շրջանին՝ երբ հայ գաղթականութիւնը կ'ապաստանէր Ֆրանսա ու պէտք ունէր անմիջական աշխատանք ճարելու: Մեր հայրենիքը, Տարօնի Աշխարհը բուրվառի պէս կը ծխար իր հոգիին մէջ: Գասպարին պատանեկութիւնը վառ յիշատակներ կը պահէր Սերոբներէ ու Գէորգ Չաւուշներէն: Ուստի Մարսէյլի մէջ, առաջին գործերէն մէկը եղաւ հիմնել՝ Հ. Յ. Դ. Աղբիւր Սերոբ ենթակոմիտէն :

Երկրորդ գործը, Տարօն – Սալնոձոր հայրենակցականը, որուն քարտուղարը մնաց մինչեւ իր մահը :

Մարսէյլ ամուսնացաւ հայրենակցուհիի մը հետ: Ունեցաւ երեք զաւակներ, երկու աղջիկ եւ մանչ մը: Աներախտ եղաւ մեր Գասպարը: Այս տարի, իր որդին պիտի ստանայ բժշկութեան վկայական՝ Մարսէյլի համալսարանէն: Որքան մեծ էր ուրախութիւնը եւ արդար հպարտութիւնը, որ տղան տոքթորայի թէզ պիտի ներկայացնէր :

Գասպար բնաւորութեամբ հեզ էր, մաքուր նկարագրի տէր, պարկեշտ, բոլոր Տարօնցիներուն եւ զինք ճանչցող Հայութեան համայնագիտարանն էր, միշտ մնալով պահուած, հեռու ցուցամոլութենէն, ինչպէս մանուշակը խոտերուն մէջ:

Տարօնի զաւակներէն շատեր իր ջանքերուն շնորհիւ Մխիթարեան հայ դաստիարակութեան տիրացան եւ այսօր կ'օրհնեն իր յիշատակը :

Հակառակ անձրեւին ներկայ էր խուռներամ բազմութիւն մը հայ եւ ֆրանսացի: Հին եւ նոր բոլոր ընկերներ եւ Մարսէյլի Տարօնցիները: Կային բազմաթիւ ծաղկեպսակներ եւ փունջեր: Թաղման արարողութիւնը կատարուեցաւ Սէնթ Անթուանի կաթողիկէ եկեղեցին, ուր նախագահեց եւ դամբանական խօսեցաւ Գերապայծառ Զուլխաճեան: Դամբանականին վրայ հանդուցեալին գովեստը ըրաւ, «Րօքա» գործարանին տնօրէնը: Այս վերջինը Գասպարին օրինակով պանծացուց Հայութիւնը, Հայոց ուշիմութիւնը եւ աշխատասիրութիւնը: Սիրելի Գասպար, լացինք ամէնքս, հայրենակիցներ, ընկերներ, վանդի անմուրազ, զացիր եւ մանաւանդ քեզի ալ բաժին ինկաւ օտար հողը: Տարօն Սալնաձորի հայրենակցական միութիւնը եւ բարեկամներդ յաւիտենապէս պիտի սգան կորուստդ: Իցիւ թէ օր մը, քու աճիւններդ ալ փոխադրէինք մեր Տարօնի աշխարհը, հարազատ հողին մէջ:

Ե. ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

ԲԱՐԻ ԳՈՐԾ

Տարիներէ ի վեր Փարիզում գոյութիւն ունեն մի քանի Հայ Տիկնանց Միութիւններ: Մի փոքր քաղաքի համար, մի գուցէ, շատ են այդ մի քանիսը, բայց, որքան շատ այնքան աւելի աշխատանք: Չէ՞ որ բոլորի իղձը մի է՝ լաւ գործ կատարել: Մանաւանդ, Տիկնայք իրենց խըմորումով, նրբազգացութեամբ, աւելի յարմար են բարենպատակ աշխատանքի: Նման օգնութեանը պիտի չտալ ողորմութեան բնոյթ, պիտի կարենալ յարգել դիմացինի եսը· պիտի չմոռանալ որ հեշտ չէ օգնութիւն խնդրել, որը ինչպէս էլ լինի նսեմացնում է խնդրողին: Արդ՝ կինըն է որ կարող է այդ գիտակցել եւ ոչ տղամարդը: Բացառութիւնները յարգելի են...

Գաղութիս քաջ ծանօթ են բոլոր Միութիւնները: Յայտնի է նրանց գործունէութիւնը, թափած ջանքը, ճիգը: Բոլորը իրենց համեստ միջոցներով, շնորհիւ անդամուհիների եռանդուն աշխատանքի, մեծ նեցուկ են, մեր այն հայրենակիցներին, որոնք ինչ ինչ պատճառներով կարօտ են նրանց օգնութեան: Անխոնջ անդամուհիները, շատ անգամ, փնտռում են նրանց, գտնում, այցելում ծերերին, բերում նրանց գուրգուրանք, օգնում են ուսանողներին, պահում դպրոցներ, ապխացնում շատ վէրքեր :

Տիկնանց Միութիւններ. — Առաջինի գործ: Միթէ՞ պիտի չքաջալերել եւ չօժնել նրանց նիւթապէս թէ բարոյապէս: Յարգելի Միութիւններից մէկը Բարեգործական Տիկնանց Միութիւնն է, որը կարճ ժամանակում ունեցել է եռանդուն գործունէութիւն :

Միութեան նպատակը, աշխատութեան գլխաւոր կէտը հայ երիտասարդութիւնն է: Նրանց իրար հետ բերել: Հայոց լեզուն աւանդել, խօսել նրանց հայ մշակոյթից, Հայոց պատմութիւնից, գեղարուեստից, թատրոնից, վառ պահել նրանց մէջ հայրենասիրական կայծը, հըպարտացնել նրանց հողին մեր հնաւուրց գոհարներով, զարմանալի ճարտարարուեստով:

Վերջերս այս Միութիւնը ունեցաւ բարենպատակ վաճառքը, Բարեգործականի սրահներում :

Բազմատեսակ իրերի կողքին ուշադրաւ էր «հայկական անկիւնը» մեր նկարիչների պատառներով եւ հայ մշակոյթին, պատմութեանը վերաբերող գրականութեամբ :

Մ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (109)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

Ու գրութիւնը սեղանին վրայ նետելով, մեքենաբար ոտքի ելաւ, գզրոց մը դուրս քաշեց ու ճերմակ կոթ ունեցող վեց հարուածը ձեռքն առաւ :

Առանց սպասելու, վեց հարուածը բերնին մէջ դրաւ ու ըլթակը ուժգնապէս քաշեց :

Պայթիւն մը ամէն բան վերջացուցած էր :

Առաքել էֆէնտին արեան ճապաղիքներու մէջ ինկած ու գանկը բոլորովին տարտղնած :

Մահը վայրկեանական եղած էր :

ՉԼԻ – ՉԱՓ ԼԵՌԱՆ ԿՌԻՒԸ

Հայոց Ձորի ընդարձակ ու հրաշագեղ հովտին մէջ, դէպի արեւելեան հարաւը, երկար ու ցած բլուրի մը տակ էրմէնի անունով գիւղ մը կար, որուն մեծ մասը Քիւրտ էր:

Այդ գիւղին մէջ Շէյխ մը կը բնակէր որ չափազանց մոլեռանդ ու հայատեաց նկարագիր մը ունէր :

Զնայելով որ ութսունն անցած, տարիքը ծանրացած էր ուսերուն վրայ, չնայելով որ աչքերու լոյսը մարած էր, չնայելով որ ամբողջ կերպարանքը հալած աւերուած ու զարշելի երեւոյթ մը առած էր, դարձեալ անբարոյական մտածումը չէր հեռացուցած իր հոգւոյն խորէն: Իր սիրտը սնած էր անարդ որդի մը պէս, որ տիղմերու մէջ կը տապլըկի՛ու անկից դուրս չապրիր վայրկեան մը:

Բոլոր գիւղը Շէյխինն էր: Հոն չկար մէկը, որ իր ստացուածքին տէրն ըլլար: Ասիկա բաւական էր· նոյն իսկ գարշատիպ Շէյխին կը պատկանէր ամէնէն գեղեցիկ սեռը ...

Ո՞վ կրնար ձայն հանել... ով կրնար բողոքել: Կառավարութիւնը չէր լսեր, ոչ այդ ձայնը, ոչ այդ բողոքը:

Անոնք որ չէին կրնար հանդուրժել, չէին կրնար տոկալ ու չէին կրնար անպատիւ ապրիլ, հարկադրուած էին ամէն բան թողուլ ու միայն հոգինին առնել ու փախչիլ :

Դէպի ո՞ւր ...

Ախ, դէպի Ռուսաստան, դէպի Պարսկաստան, վերջապէս դէպի այն երկիրները, ուր գոնէ անձի ապահովութիւն պիտի գտնէին :

Այսպէս եղած էր տարիներ առաջ ու այնպէս ալ կը շարունակուէր մինչեւ մեր արիւնալի թուականը ...»:

Բայց ոչ, ահա վրէժխնդիր ու արդարադատ ձեռք մը մութին մէջ բռնաւոր ու անբարոյականացած Շէյխին դէմը կը տնկուէր ...

Այդ վրէժխնդիր ձեռքը՝ Վանականին էր :

Վանայ հարստահարուած եւ կեղեքուած նահանգին այդ հրեշտակը լսած էր Շէյխին արարքները :

Ուստի իր զինակիր խումբը Չլի – Չափ կոչուած լեռան կիրճերուն մէջ թողնելով, հետն առած էր ընկերներէն մին ու գիւղը մտած էր :

Վանական Շիտան կոչուած դաշտին մէջ բնակող Քիւրտերու յատուկ հագուստը հագած էր :

Արեւը մարը մտած էր: Գիւղը կենդանիներու եւ ոչխարներու ձայնէն լեցուած էր :

Վանական Քիւրտի մը մօտենալով հարցուց թէ Շէյխին տունը կրնա՞ր առաջնորդել զիրենք :

— Ինչո՞ւ չէ, Քիրվա, մըմնջեց խճկոր ու այլանդակ կերպարանքով Քիւրտը : Ետեւէս եկէք:

Վանական ու ընկերը հետեւեցան Քիւրտին, որ աղտոտ ու աւելցուքներով ապականած փողոցներէ անցնելով կանգ առաւ դուռի մը առջին ու ըսաւ:

— Այս է մեր Շէյխին տունը: Մտէք :

— Կը խնդրեմ, առարկեց Վանական, իրեն լուր տուէք թէ Շիտանայ Քիւրտերէն մէկը կայ դուրսը որ տեսնել կ'ուզէ զինքը:

Քիւրտը չմերժեց: Անմիջապէս ներս վազեց ու քիչ յետոյ վերադառնալով իմացուց թէ Շէյխը պատրաստ էր զիրենք ընդունելու :

Վանական ու ընկերը ներս մտան :

Այն առանձնարանը ուր Շէյխը տունին մէջ իրեն յատկացուցած էր, ցածուկ, բաւական ընդարձակ ու կոկիկ շինուածք մը ունէր: Պատերէն կախուած էին խոշոր գրերով եւ հինցած շրջանակներու մէջ առնուած հետեւեալ բառերը ·

«Պիսմիլլահ էլ ռահման էլ ռահիմ»:

Երկու լուսամուտներ կային– որոնք ապակիներու իւղոտած հաստ թուղթով պատած էին: Յատակը փսիաթ մը փըռուած էր, որուն վրայ փափուկ ու մաքուր մինտէրներ նետուած էին: Մէկ անկիւնը սեղան մը կար, որուն վրայ թանաքաման մը դրուած էր :

(Շար.)

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Տիգրանուհի Կարապետեան, կը նուիրէ քսան Ն. Ֆ. Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին, Տիկին Սաթենիկ Տէր–Դաւթեանի մահուան քառասունքին առ–թիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Օր. Արշալոյս Կէմալմազեան, Տէր եւ Տիկին Արտաւազդ Յակոբեան, Տէր եւ Տիկին Հմայեակ Զայըրեան եւ ընտանե–կան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, նամակով, հեռագրով ու փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով ցա–ւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր, զո–քանչ մօր եւ քրոջ Այրի Տիկին Հեղինէ Կէմալմազեանի կսկծալի մահուան առ–թիւ:

×

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեց. Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները.— Այրի Տիկին Սիրանոյշ Աբգարեանի մահ–ուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի, Պ. Յակոբ Փափազեանէ 10 Ն. Ֆ. եկեղեց–ւոյ, 10 աղքատաց, Խաչիկ Նոնոյեանէ քսան եկեղեցւոյ բարեզարդութեան, Ներսէս Մարլեանէ քսան, եկեղեց. բարե–զարդութեան, Վահրամ Եազըճեանէ քը–սան եկեղեց. բարեզարդութեան, Միհ–րան Սարկաւագ Քէյէլեան 10 Դպրաց դասուն համար:

Թաղականութիւնը սոյն տեղւոյ առի–թով իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ հանգուցեալին պարագաներուն:

ՃՇԴՈՒՄ

Կրընոպլէն Գրիգոր Ճերմակեան կը ճշ–դէ թէ իր մօր մահէն ետք «Յառաջ»ի մի–ջոցաւ շնորհակալութիւն յայտնող ընտա–նիքներու ցանկէն մոռցուած են Գապազ–ճեան ընտանիք եւ զաւակները, եւ Թաղ–եան ընտանիք:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Ստեփան Տէր–Ստե–փանեան եւ Տէր եւ Տիկին Րաֆֆի Տէր–Ստեփանեան եւ իրենց զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշ–տօն պիտի կատարուի իրենց մօր եւ հօ–րաքրոջ՝

ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ–ՍՏԵՓԱՆԵԱՆԻ
եւ ՄԱՐԻ ԷՏԻՐՆԷԼԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, այս Կիրա–կի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, յետ պատարագի:

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշա–տակը յարգողները:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէսանվիլիէի Օգա–փոխութեան կայանին կը նուիրեն.—

Պ. Մանկիկեան (Իսի) երեսուն Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Միսաքեան (Իսի) 20:

Տէր եւ Տիկին Մուրատեան, Պ. Մու–րատեան, Տէր եւ Տիկին Սարըկիւզէլեան, Պ. Մուքպէրեան, Տէր եւ Տիկին Խասեան, Տիկին Սեդրոսեան, Պ. Կէօվճեան, Տէր եւ Տիկին Սրմաքէշեան, Տէր եւ Տիկին Ասատուրեան, Տէր եւ Տիկին Գայսէր–լեան, Տիկին Սալմասլեան, Պ. Տակառ–եան, Պ. Կարապետ Յակոբեան, Պ. Մա–նուկեան, Տէր եւ Տիկին Սուճուքճեան, Պ. Մանիկոֆ, Պ. Սասուն Մարգարեան, Արտի հաստատութիւն, Տէր եւ Տիկին Գրիգորեան եւ Տէր եւ Տիկին Պահճէ–ճեան տասնական Ն. Ֆ.:

ՊԱՏԱՐԱԳ ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյս օծման 4րդ տարելիցը կը տօնուի հանդիսաւոր կերպով: Այս առ–թիւ Կաթ. Պատուիրակ եւ Փարիզի Ա–ռաջնորդ Գերաշ. ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱ–ՆՈՒԿԵԱՆ հրաւիրուած է պատարագելու եւ քարոզելու: Երգեցողութիւնները պի–տի կատարուին բազմաձայն, Մայր Եկե–ղեցւոյ երգիչներուն մասնակցութեամբ եւ երաժշտապետ Պ. Նշան Սերգոյեանի ղեկավարութեամբ:

Յաւարտ Ս. պատարագի մասնաւոր հոգեհանգիստ, եկեղեցւոյս շինութեան ծախքերուն մասնակցող բոլոր նուիրա–տուներու ննջեցելոց հոգւոյ հանգստեան համար: Սկիզբը ժամերգութեան 8·30, Ս. պատարագ ժամը 10ին:

Շաւիլի եկեղեցւոյ Շէք–Փօսթալի թի–ւն է՝ 14827–18, Փարիզ:

Réveillon
DU
Nor Séround

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 24ԻՆ

ԿԻՐԱԿԻ 17 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
ժամը 16էն 22
Սամուէլ Մուրատեան
վարժարանի թատերասրահին մէջ
ԿԱՂԱՆԴԻ ԾԱՌԻ
Հանդէս
Ծնողաց Միութեան կողմէ
պատրաստուած

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբին կողմէ, Կիրակի, Դեկտեմբեր 17, կէսօրէ ետք ժամը 17ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

Գեղարուեստական բաժին:

Կը հրաւիրուին ընկերները, Նոր Սե–րունդի անդամները եւ երէց ու երիտա–սարդ համակիրներ:

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պուլվար Օտոյի Ս. Յա–կոբ եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի Թաղիս Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ անուան տօնակա–տարութեան առթիւ տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր Ս. պատարագ եւ հոգեհան–գստեան պաշտօն պիտի կատարուի Թա–ղիս եկեղեցաշէն եւ դպրոցաշէն ազգա–յիններու հոգւոյն: Յաւարտ Ս. պատա–րագի տեղի պիտի ունենայ աւանդական մատաղօրհնութիւն ու բաշխումը պիտի կատարուի Ֆ. Կ. Խաչուհիներու կողմէ:

ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻ ՕՐԵՐ
ՏԱՔ ՄԹՆՈԼՈՐՏԻ ՄԸ ՄԷՋ

ՄԵՐ ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

14 օր Թիրոլի մէջ Ծնունդի եւ Նոր Տարուան տօներու առթիւ Աւստրիա ձը–մեռնային զբօսախաղերու ամէնէն արե–ւոտ վայրերէն մէկուն մէջ:

ՄԵԿՆՈՒՄ Դեկտեմբեր 21ին, «ձիւնե–րու գուարթ կառախումբով» դէպի ԹՐԷՆՍ Ինսպրուքէն, բարձրութիւն 1240 մեթր: ՎԵՐԱԴԱՐՁ Յունուար 3ին:

Բնակութիւն հանգստաւէտ պանդոկի մը մէջ: Լաւ եւ առատ ուտելիք, Փարի–զէն Փարիզ բոլոր ծախքերը մէջ՝ 298 Ն. Ֆ.: 9էն 12 տարեկան երիտասարդներուն համար մանիթրիսի մասնաւոր հսկողու–թիւն, Սքիի դասերով՝ 355 Ն. Ֆ.:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏԵՂ ՄՆԱՑԱԾ Է ՄԻԱՅՆ:
ԷՏՈՒԱՐ ՃԷՋԻՐԵԱՆ
(Ոըլասիոն Թուրիսթիք)
27, Fbg. Montmartre, Paris - PRO, 35-85

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ–ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ՊԱՐՏԻԶԱԿԸ ԽԱՏՈՒՏԻԿ

Յաւելուածաբար՝ ՄԱՆՈՒՇԱԿ ԵՒ ԻՐ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐԸ:
500 էջ
13 Hors–Texte
Հասոյթը Փարիզի եկեղեցւոյ կըր–թական մարմնին:
Գին 12 Ն. Ֆ.
Թղթատարի ծախքով 13·40 Ն. Ֆ.
Արտասահման 4 տոլար:
Դիմել՝
Յառաջին
Հայ գրավաճառներուն
Փարիզի եկեղեցին կամ Տպարան
ՏԷՐ–ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

17 Դեկտեմբեր, Կիրակի օր
վարժարանին մէջ

ՀԱՅԱԾԷՍ ՊԱՏԱՐԱԳ
ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Կիրակի, առաւօտեան ժամը 10·30–ին, Վատիկանի ռատիոկայանէն հայա–ծէս պատարագ եւ քարոզ պիտի ձայնա–սփռուի հետեւեալ ալիքներու վրայ:

Միջին ալիք.— 196 մեթր, կարճ ալիք՝ 31·10, 25·55, 19·84:

Պիտի քարոզէ Գերապատիւ Ներսէս Ծ. վ. Սէթեան, նիւթ ունենալով «ԵԿԵՂԵՑ–ԻՈՅ ՆԵՐՔԻՆ ԿԵԱՆՔԸ»:

ՏԱՐԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Սեբաստիոյ Դաւրայի Հայր. Միու–թեան կազմակերպած խնջոյքը, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, Խրիմ–եան դպրոցին մէջ (Իսի):

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մաս–նակցութեամբ տեղւոյս կարող ուժերուն:

Սիրայօժար իրենց արեւելեան նուագով կը մասնակցին հայրենակիցներ՝ Մ. Շիր–վանեան, Տ. Կազեան (ուտ, ջութակ):

Լաւ կերուխում, խնամքով պատրաս–տուած վարչութեան կողմէ:

Մուտքը ազատ է:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

8 bis, Rue des Ternes, Métro Ternes

Հիւանդութեան պատճառաւ, Դեկտեմ–բեր 17ի Պ. Լիւք Անտրէ Մարսէլի «Հայ երաժշտութիւն» նիւթին վրայ դասախօ–սութիւնը կը յետաձգուի:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

—o—

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կարե–ւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողո–վը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ: Բոլոր ան–դամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմի–տէի բոլոր ընկերները կը հրաւիրուին ընկերական ընդհ. ժողովի, այս Շաբաթ գիշեր, սովորական հաւաքատեղին: Ներ–կայ կ'ըլլան Կ. Կոմիտէի ներկայացու–ցիչները:

ՏԷՍԻՆ.— Հ. Յ. Դ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ, ժամը 20ին: Կարեւոր օրա–կարգ: Կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը, այս Շաբաթ, կէսօրէ վերջ, սովորական ժամուն, սովորական վայրը:

ՃԻՊԷՅԼԻ նախկին սանուց (Յուշա–մատեան)ի ժողովը այս Կիրակի, ժամը ճիշդ 3ին, Քատէի սրճարանը: Կարեւոր օրակարգ:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ տեղւոյս Կրթական Մարմնի
Հովանաւորութեամբ Ս. Պ. Պ. Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան
Տեղի կ'ունենայ Կիրակի 24 Դեկտեմբեր 1961
Երեկոյեան ժամը 21էն մինչեւ լոյս
SALLE VOLTAIRE ի մէջ
Պատւոյ նախագահութեամբ Քաղաքապետ
Monsieur BLEUSE ի
Մասնակցութեամբ **ROSY ARMEN** ի
Jean-Claude Pelletier et son Quartett
ՍՊԱՆԱԿԱՆ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ **Elias de Quiros**
ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ **VECCIANA**

ՃՈԽ ՊՈՒՖԷ

Հրաւիրատոմսերը ստանալու համար դիմել.—

CAFÉ PHILIPPE, 6 Bd. Carnot, Alfortville, Tél. ENT. 61-35

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

1962 ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ, ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԻ:

Ճոխ բովանդակութեամբ եւ ընտիր նկարներով:

ՓԱՐԻԶԻ համար դիմել Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան, Հրանտ–Սամուէլ դրատունը, եւ «Յառաջ»ի խմբագրատունը:

ՄԱՐՍԷՅԼ

PHOTO - REX, 2 Rue Bernard du Bois

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազ–դերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 15 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ — VENDREDI 15 DÉCEMBRE 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9280 — 37EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4081

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԽԱՌՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Իսմէթ Ինէօնիւի խառն կառավարութիւնը 269 քուէ միայն ստացաւ Անգարայի ազգային ժողովին մէջ, 450ի վրայ: Ուրեմն երեսփոխաններուն երկու հինգերորդը, 181 հոգի դիրք բռնած են ընդդիմադիր ճակատին վրայ:

Հանրապետութեան նախագահ Զօր. Ճէմալ Կիւրսէլ՝ կռթնած բանակին վրայ՝ չյաջողեցաւ չորս գլխաւոր կուսակցութեանց տարակարծութիւնները փարատելով միացեալ կառավարութիւն մը ստեղծել:

Սպառնալիքներու տակ է միայն, որ Հալքն ու Ատալէթը համաձայնեցան խառն դահլիճ մը կազմել, կէս առ կէս իրարու մէջ բաժնելով նախարարական քսաներկու աթոռները:

Հանրապետութեան հաստատումէն, այսինքն 1923 Հոկտեմբեր 29էն ի վեր առաջին անգամ է, որ վերջ կը տրուի միակ կուսակցութեան մը մենատիրութեան եւ երկու հակառակորդ կազմակերպութիւններ զինադուլ կնքելով կը փորձեն կառավարել երկիրը:

Հալքի մենատիրութիւնը տեւած էր 27 տարի եւ 1950ին տեղը տուած էր Ճէլալ Պայար – Ատնան Մէնտերէսի դեմոկրատ կուսակցութեան, որ իր կարգին մենատէր դարձաւ, սակայն տասը տարի միայն կրցաւ ապրիլ: Վախճանը եղաւ անփառունակ ու եղերական:

Ներկայիս երկգլխանի կառավարութեան դէմ ընդդիմադիրներու ուժեղ եւ կազմակերպուած հոսանք մը կայ երկրին մէջ:

Գալով ռամիկ ժողովուրդին եւ գիւղացիներուն, անոնք սպասողական դիրքի մէջ կը գտնուին առ այժմ:

Ներքին ճակատին վրայ տնտեսական-ելմտական ծանր տագնապի մը մատնուած է Թուրքիա: Ելմտական նախարար Շէֆիք Ինան Նոյեմբեր 29ին Անգարայի մէջ լրագրողներուն կը յայտարարէր թէ «1961ի ելմտացոյցը 400 միլիոն բաց մը տուած է. 1962ի բացը աւելի քան 700 միլիոն կը նախատեսուի: Ելմտացոյցը ինը միլիառ 750 միլիոն ոսկիի պիտի յանգի: Մեր ելմտական ու տնտեսական կացութիւնը վերջին ծայր դէշ է»:

Նախարարը յոյսը դրեր է Ամերիկայի օժանդակութեան վրայ:

Վարչապետ Ինէօնիւ խորհրդարանին ներկայացուց իր յայտագիրը, որով բազմաթիւ փայլուն խոստումներ կ'ընէ Թուրքիոյ ամէն դասակարգի քաղաքացիներուն ու գիւղացիներուն: «Կառավարութիւնը մտադիր է, կ'ըսէ, անխտրաբար, հաւասար վերաբերում ցոյց տալ հայրենակիցներուն հանդէպ՝ դրամատան վարիչէն մինչեւ ոստիկան – զօրքին գործելակերպը»: Սակայն չըսեր թէ «անխտրական» ոգի ցոյց պիտի տրուի՞ ոչ-Թուրք տարրերուն հանդէպ, թէ դարձեալ պիտի քաջալերուի ցեղապաշտութիւնը, ինչպէս ցարդ, Իթթիհատէն ու Հալքէն մինչեւ Մենտէրէս:

Կառավարութիւնը ծրագրեր է եղեր «վերականգնումի քաղաքականութիւն վարել», տնտեսութիւնը բարձրացնել, «առանց էնֆլասիոնի մէջ իյնալու», կատարելապէս դարմանել քաղաքական պայքարներու բացած վէրքերը, գործ տալ երկրագործութեան, իրականացնել հողային բարենորոգումը, բարեփոխել բանուորներու տնտեսական եւ ընկերային վիճակը, գործադուլի իրաւունք տալ անոնց, նոր բնակարաններ շինել, ուսուցիչներ պատրաստել, բանակը զօրացնել եւայլն:

Բայց մանաւանդ Ինէօնիւ շեշտը կը դնէ իր հետապնդելիք արտաքին քաղաքականութեան վրայ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱԹԱՆԿԱ

ՄԻՇՏ ԵՂԵՐԱԿԱՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

ԲՈԼՈՐԸ ԿԸ ՔՆՆԱԴԱՏԵՆ ՄԱԿԸ

Կատակ չէ այլեւս կը հեռագրէ Ֆիկառոյի թղթակիցը Էլիզապէթվիլէն: Կացութիւնը եղերական է եւ ՄԱԿի ռումբերը կը շարունակեն թափիլ ժողովուրդին վրայ որ սարսափի մատնուած է: Իսկական սպանութիւն մըն է որ կը կատարուի աշխարհի մեղսակցութեամբ եւ Արեւմուտքի բողոքներով: Զինուորական կայանները չէ զորս կը ռմբակոծէ ՄԱԿը, այլ անպաշտպան կիներ եւ երախաներ: Այս կացութեան մէջ, Քաթանկացիներն ալ կատղած, կը սպաննեն եւ կը ջարդեն ինչ որ ՄԱԿի հետ որեւէ կապ ունի:

Արեւմտեան հիւպատոսները ժողով կ'ընեն ուսումնասիրելու համար կացութիւնը եւ ասոնց երէցագոյնը փորձեց առջի օր զինադուլ մը ձեռք ձգել:

Բրիւքսէլի մէջ, ընդվզումը մեծ է: Ծերակոյտին ելմտական յանձնախումբը մերժեց նոր վարկեր բանալ Թանի: Զոմպէ խուճապի մատնուած է եւ մինչ Քաթանկայի կառավարութիւնը, անձկոտ կոչ մը ղրկած է Պելժիոյ, Զոմպէ իբրեւ քրիստոնեայ, «յանուն Քաթանկայի 600 հազար կաթոլիկէներուն» կոչ մը ըրած է Պապին:

Բրիւքսէլ ղրկուած իրենց կոչին մէջ, Քաթանկացիները կը պատմեն ՄԱԿի ըրածները, ռմբակոծութիւնները, եւն.: Կը յայտնեն թէ քաթանկական ուժերը վճռած են ափ մը հող չտալ եւ ցոյց տալ նաեւ թէ գիտեն մեռնիլ ազատութեան համար:

Այս, արդէն չփոթ կացութեան վրայ աւելցաւ ուրիշ դժուարութիւն մը: Անգլօ-ամերիկեան տարակարծութիւն մը զինադուլի մասին: Արդարեւ Ամերիկացիները, որոնց քաղաքական տեսակէտները կը տարբերին եւրոպական կարծիքներէն, մերժեցին միանալ Անգլիացիներուն զինադուլի կոչի մը համար, ցորչափ ՄԱԿը չէ հասած իր զինուորական նպատակներուն իրագործման, կը մնայ անշուշտ հասկնալ թէ որո՞նք են այդ զինուորական նպատակները: Կ'ըսուի սակայն թէ տարակարծիք այս հարցին մէջ, Անգլիացիները եւ Ամերիկացիները համաձայն են որ ՄԱԿը ստեղծէ այնպիսի պայմաններ որ թոյլ տան Քաթանկայի մուտքը միացած Քոնկոյի մը ծոցին մէջ:

Մաքմիլըն արդէն դժուարութեան առջեւ է խորհրդարանին մէջ: Հակառակ անոր որ ՄԱԿը հետ առաւ ռումբի իր ապսպրանքը, բուռն ընդդիմութիւն մը՝ ծագած է երեսփոխանական ժողովին մէջ:

Միւս կողմէ, Հինգշարթի առտու Փարիզ հասած լուրերու համաձայն, Զոմպէ նոր կոչ մը ըրած է, այս անգամ ժողովուրդին, շեշտելով թէ Զօր. Ռաճա (ՄԱԿի Ուժերու հրամանատարը) պատերազմի վերջին ոճրագործն է որ ապատ է: Ամբողջական պատերազմի կոչ մը ըրած է Քաթանկացիներուն, հրահանգելով որ թամ-թամները հնչեն եւ բոլոր նետերը թունաւոր դառնան որպէսզի ամէն մէկ «Օնիւզիէն» (ՄԱԿի անդամ) դիակի վերածուի:

Վերջին լուրերու համաձայն, Քաթանկայի կառավարութիւնը կը սպասէ որ ՄԱԿը մեծ յարձակողականի անցնի 24 ժամուան ընթացքին:

Ժողովուրդին վիճակը միշտ եղերական է: Իշխան Լէոփոլտի հիւանդանոցը նորէն ռմբակոծուած է ՄԱԿի ուժերուն կողմէ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԱՏԻԿԱՆԸ արշաւանք մը սկսած է «Կարմիր Պապային» դէմ: Օսսեռվաթորէ Ռոմանօն յօդուած մը հրատարակած է որուն մէջ հայր Սքավիծծի կը գրէ թէ Կարմիր Պապային առասպելը ապաքրիստոնէացումի թաղուն ձեւ մըն է որ կը նախատէ հաւատքը»:

ԲԱՆՈՒՈՐԱԿԱՆ Ուժը (ընկերվարական ընկերակցութիւն) որոշեց չմասնակցիլ քառորդ ժամուան գործադուլին, զոր որոշած են միւս ընկերակցութիւնները բողոքելու համար Գաղտնի Բանակին դէմ եւ բանակցուած հաշտութեան մը համար: Բանուորական Ուժին համար տարակոյս դուրս է թէ Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը (Սէ Ժէ Թէ) եւ Համայնավար կուսակցութիւնը, այդ շարժումին գլուխը պիտի ըլլան, «Ժողովրդավարութիւնը պաշտպանելու համար միայն դեմոկրատներու հետ կարելի է համաձայնիլ» կը շեշտեն Բանուորական Ուժի մարդիկը:

ԻՏԱԼԱԿԱՆ համայնավար կուսակցութեան նախկին անդամ մը Ճուլիօ Սենիկա կը գրէ «Սթալին եւ Թոլիաթթի» խորագրին տակ թէ Իտալացի պարագլուխը միշտ հաւանած է Սթալինի ոճիրներուն որոնցմէ տեղեակ էր: Սենիկա կը յիշեցնէ թէ Թոլիաթթի, Փարիզ հրատարակուող «Միջազգային Թղթակցութիւն» պարբերականին մէջ, կը գրէր (այն ատեն Թոլիաթթի աքսորուած էր), եւ խանդավառութեամբ ողջունած էր Սթալինի հրահանգած «դաւաճաններու» մաքրագործումները:

ԱԼՊԸՆԻԻ ՄԷՋ (Ճէորճիի նահանգ) 400 սեւեր ձերբակալուած են երբ ցոյց մը կը կատարէին ցեղապաշտական խտրութեան դէմ: 200 հոգինոց բանտի մը մէջ դրուած են:

ՌՈՒՍ ուղղափառ եկեղեցւոյ մետրոպոլիտը՝ Նիքոլա սրտի տագնապի մը զոհ գնաց առջի օր, 69 տարեկան էր: 1959էն ի վեր քաշուած կեանք մը կ'ապրէր: Յեղափոխութենէն առաջ, ուսած էր Ս. Փետերպուրկի դպրեւանքը: 1927ին «անպայման հաւատարմութեան» յայտարարութիւն մը ըրած էր Խորհրդային իշխանութեան:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ դատախազը մահապատիժ ուզեց Այխմանի դէմ: Ամբաստանեալը ըսաւ թէ հրէշ մը չէ եւ յուսախաբ է արդարութենէն որուն այլեւս չի հաւատար:

ՄԻԱՑԵԱԼ Նահանգներու արտաքին նախարարը՝ Տին Ռըսք յայտարարեց թէ պէտք է միշտ շփման մէջ մնալ Մոսկուայի հետ: Ատլանտեան արտաքին նախարարներու ժողովին մէջ արծարծուած են գլխաւորաբար Պերլինի եւ գերմանական հարցերը: Ֆրանսա միշտ թերահաւատ է: Գերմանիոյ նախարարը՝ Շրէօտըր կողմնակից է բանակցութեան: Տին Ռըսք 45 վայրկեան տեւող «շահեկան» տեսակցութիւն մը ունեցած է Գոլի հետ:

ՀՌՈՄԻ մէջ փտած հաւկիթներ նետուած են Ժան-Փօլ Սարթրի վրայ որ ուզած էր Ֆրանսայի եւ Ալժերիոյ մասին խօսիլ: «Անկցի՛ ազատ Ալժերիան» գրուած են: Ուշադրութիւն գրաւած է «ԱՀԱԿ»ի նախարար Պուլհարուֆի ներկայութիւնը Սարթրի կողքին, բեմին վրայ:

ՀԱՆՐԱՅԻՆ սպասարկութեանց գործադուլին առաջքն առնուած է առժամապէս:

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ նախագահը՝ Ֆրոնտիսի Թոքիօ հասաւ 9օրուան պաշտօնական այցելութեան մը համար:

ՎԻԼԼԻ ՊՐԱՆՏ արեւմտեան Պերլինի քաղաքապետը, յայտարարեց թէ Պերլինը Դաշնակցային Հանրապետութեան կը պատկանի: Ընկերվարական պարագլուխը որ կը խօսէր Արեւմտեան Եւրոպայի Միութեան ժողովին առջեւ ըսաւ նաեւ թէ ի հարկին հանրաքուէ կը կազմակերպէ Պերլինցիներուն կարծիքն առնելու համար: Անոնք ալ ինքնորոշման իրաւունք ունին: «Ազատ Եւրոպան, շեշտեց Պրանտ, կանգ կ'առնէ Պրանտըպուրկի պատին առջեւ» (Պերլինները բաժնող դուռն է):

ԴԱՄԱՍԿՈՍԷՆ հասած լուրերու համաձայն Նազէմ Քուտսիի ընտրութիւնը, իբրեւ Սուրիոյ հանրապետութեան նախագահ ապահով է: Հսկայ մեծամասնութիւն մը կայ շուրջը:

ՀՌՈՄԻ մէջ նախնական դպրոցներու 300.000 ուսուցիչներ գործադուլ սկսան 48 ժամուան համար:

ՌՈՒԶՎԵԼԹԻ այրին որ միշտ գործի վրայ է հակառակ յառաջացած տարիքին, յայտարարեց թէ պէտք չէ հիւլէական զէնքեր տալ Գերմանացիներուն: Տիկնոջ կարծիքով արեւմտեան Գերմանիոյ պետական պաշտօնէութեան հարիւրին 80ը հաւատարիմ մնացած է Հիթլերի յիշատակին:

ԼՈՆՏՈՆ միշտ յարաբերութեան մէջ է Հնդկաստանի եւ Փորթուկալի հետ Կոայի գաղթավայրին առթիւ: Կոայի ձայնասփիւռին համաձայն Պրազիլն ալ կը փորձէ խաղաղ լուծում մը գտնել:

ԶՕՐ. ՆՈՐՍԹԱՏ յայտարարեց թէ Ատլանտեան զինուորական կարելիութիւնները թոյլ կուտան որ յառաջացեալ ռազմավարութիւն մը նախատեսուի:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ կարգ մը շրջաններու մէջ տաքի արշաւ մը սկսած է: Փերփինեանի մէջ ջերմաչափը 25 աստիճանի բարձրացած էր:

«ԱՀԱԿ»ի եւ Ֆրանսայի միջեւ մասնակի համաձայնութիւն մը եղած է արդէն, կարգ մը աղբիւրներու համաձայն: Առկախ հարցերն են զինուորական կայաններու խնդիրը եւ փոխանցման շրջանի տեւողութիւնը: Ի՞նչ գինով ձեռք ձգուած է մնացեալ համաձայնութիւնը: Յայտնի չէ:

ՆԱՆՍԷՆԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Կիրակի, 10 Դեկտեմբեր, կէսօրէ ետք ժամը 4ին, Ամերիկեան Համալսարանի Ջէֆըրին մէջ տեղի ունեցաւ յիշատակի հանդէս, նուիրուած նորվեկացի մեծ հայասէր Ֆրիտեոֆ Նանսէնի ծննդեան հարիւրամեակին:

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Զաւարեան Ուսանողական Միութեան կողմէ կազմակերպուած այս հանդէսին բարձր հովանաւորութիւնը ստանձնած էր Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Վեհափառ Կաթողիկոսը՝ Զարեհ Ա.:

Հայութեան մեծ բարեկամին յիշատակին վայել լրջութեամբ՝ հանդէսը եղաւ կատարեալ յաջողութիւն մը, ի ներկայութեան հոծ հասարակութեան մը:

Յաջորդաբար խօսք առին ընկեր Շաւարշ Թորիկեան (անգլերէն), ընկեր Վահէ Օշական (հայերէն) եւ ՄԱԿի ներկայացուցիչը՝ Պ. Ճոն Տիֆրէյս: Առաջին երկուքը Նանսէնի գործին մօտեցան Հայու ակնոցով, վեր հանելով անոր մարդու արժանիքները: Պ. Տիֆրէյս ծանրացաւ առաւելաբար գաղթականներու ի նպաստ Նանսէնի կատարած գործին վրայ:

Պ. Յակոբ Կիւլլոյեան կարդաց հատուած մը Նանսէնի «Հայաստան եւ Միջին Արեւելք» գրքէն:

Դպրեվանքի սաները երգեցին «Որ յանէից ...» շարականը:

Հանդէսի վերջաւորութեան, Վեհափառ Կաթողիկոսը տուաւ իր օրհնութեան խօսքը՝ արծարծելով Նանսէնի անմոռանալի յիշատակը:

ԵՐԳԻՉՆ ՈՒ ԵՐԳԸ

Լայնափէշ սքեմով մարդը թեթեւաքայլ անցնում է հինաւուրց եկեղեցու բակից ու մտնում հանդիպակաց դպրոցը: Սքեմի թանձր սեւութեան մէջ աչքի է ընկնում օսլայած, ձիւնաթոյր օձիքը, որ գրկում է նրա մոմագոյն պարանոցը: Խոշոր, խաղաղ աչքեր ունի նա, թաւ յօնքեր, լայն ճակատ, եւ պայծառ դէմքը վերջաւորւում է կարճ մօրուքով:

— Կոմիտա՛սը, Կոմիտա՛սը եկա՛ւ...

Ցնծիչ մի շշունջ է անցնում լսարաններով մէկ:

Արեւով ողողուած լսարանին շէնքը նոր երանգներով, նոր բովանդակութեամբ է լցւում: Կախարդական մի ոգի է մտել նրա պատերից ներս, նուաճել պատանի հոգիները, յոյզերի ու երազանքների մի ամբողջ աշխարհ բացել նրանց առաջ...

Իսկ ինչո՞ւ է ուշանում պարապմունքների սկիզբը աւետող զանգը: Յատկապէս այսօր, ինչո՞ւ է ուշանում...

Անհամբեր են աշակերտները:

Դանդաղ, շատ դանդաղ են անցնում րոպէները:

Վերջապէս ղօղանջում է զանգը:

Միջանցքից ոտնաձայն է լսւում, ծանօթ, սրտերը յուզող ոտնաձայն, որ հետզհետէ մօտենում, ուժեղանում է: Պատանեկան խռհուն հայեացքները ձըգւում են մուտքի դրանը եւ մի պահ մեխւում այնտեղ:

Դասարանի սեմին՝ աշխոյժ ու հանդիսաւոր երեւում է երգի դասատուն՝ Կոմիտասը: Խոր լռութեան մէջ թրթռում է նրա բարի, սիրալիր ողջոյնը, ժպտում են նրա խոշոր, երազուն աչքերը, Հայոց երգի թովչանքով է լցւում դասարանը: Կոմիտասը լուռ կանգնած՝ գորովանքով լի հայեացքը ուղղում է դասարանին:

Լուսամուտի ապակիները թրթռելով սլանում է ծիծեռնակը, լսարանից ներս թողնելով ազատ երգի մի պատառիկ:

Երգեցողութեան ժամը նուիրական ժամ է աշակերտների համար, երբ կարօտի, սիրոյ, աշխատանքի, պանդխտութեան ու հայրենաբաղձութեան զգացումները գարնանային հեղեղի նման յորդում, ալեկոծում են պատանի հոգիները...

Շաբաթը մի անգամ երգի ուսուցիչը յայտնւում է ծովափնեայ այս քաղաքի ուսումնարանում՝ երգի հետ բերելով Հայրենի բնաշխարհի քաղցր, արբեցնող բուրմունքը...

Ուսուցիչն ահա, անթեք կանգնած, մի պահ զննում, ասես կլանում է իրեն բեւեռուած քառասուն զոյգ աչքերը՝ պոլսեցի, սասունցի, մշեցի, ակնցի պատանիների քառասուն զոյգ սեւաթոյր, շողշողուն աչքերը, եւ ոգեւորուած թափահարում ձեռքին բռնած կամերտոնը(*) աբաղ ուսում ձայնը: Ու թախծոտ կարկաչում է Հայոց երգը.

— Կռո՛ւնկ ջան, կռո՛ւնկ ջան, զարուն է.
Ա՜խ, սիրտս արուն է...

Կերկերում է ուսուցչի թախծալի ձայնը:

Երգը գրաւում, կախարդում է աշակերտներին, Հայոց մեծ վշտով պարուրում քառասուն զոյգ սեւ աչեր:

Քիչ յետոյ ամբողջ դասարանն է երգում սրտայոյզ երգը:

Լսում է երգիչը, եւ մի պայծառութիւն է թեւածում նրա լայն, անարատ ճակատին ու բարի դէմքին...

Երգիչը չի թողում, որ երկար թախծեն իր սիրելի սաները: Նորից զնգում է կամերտոնը, եւ այս անգամ բերկրալի կարկաչում է գեղջկական երգը.

Արեւ թըռվկռով եկաւ,
Իմ չինարի եարը,
Մեր բանը կըռուով եկաւ,
Դարտիման եարը...

Մէկը միւսին են յաջորդում ժողովրդի սրտից բխած երգերը օտար հողում պատանիների առաջ պարզելով Հայրենի լեռնաշխարհի համայնապատկերը՝ արեւավառ անդաստաններ, անդնդախոր ձորեր, մրգառատ այգիներ, զմրուխտավառ լեռնահովիտներ, ձիւնափառ գագաթներ, ալ ու ալվան հագած, կարմիր լալա գառած գեղջուկ աղջիկներ, որոնք եարի ճամբայ են պահում կարօտով, գութանը հաց տանող հարսներ, որոնք հաւքերին խնդրում են հովանել արտում քրտնած եարին...

Կարկաչում է հայրենի երգը եւ պատանիները հոգու աչքերով տեսնում են շինական մարդկանց որոնք հերկում են հողը, արտը ցորեն ցանում, դարտը հետը թաղում, որոնք սերմանում են կեանքի սերմերը...

Նոր տրամադրութիւններ, պայծառ յոյզեր են համակում աշակերտներին: Եւ նրանք ցանկանում են, որ վերջ չունենան գեղջկական այս խայտացող, կենսալի երգերը...

Բայց յանկարծ հնչում է զանգը:

Ինչո՞ւ է այդքան շուտ հնչում:

Ե՞րբ անցաւ դասաժամը:

Երգի ուսուցիչն անբաւականութիւն, դժգոհութիւն է կարդում աշակերտների փոքրիկ դէմքերին, մեղմ ժպտում, կկոցում խոշոր, բարութեամբ եւ խանդավառութեամբ լի աչքերը, ապա նրանց հետ ուրախ կատակներ անելով՝ թողնում, հեռանում է դասարանից՝ իր հետ տանելով նրանց նուիրական սէրը:

Հեռու հայրենիքից՝ ինչպիսի՜ լաւ սերունդ է աճում հայրենիքի ու մարդկութեան համար, եւ Հայոց երգը նպաստում է դրան:

Երջանի՜կ է մեր երգիչը:

×

Հազար ինը հարիւր տասնըհինգ... Ապրիլ...

Տխուր ղօղանջում է եկեղեցու զանգը, ղողղո՛ւմ, կերկերո՛ւմ...

Գիշերը արտակարգ դէպքեր են կատարուել ծովափնեայ քաղաքում: Քաղաքի հետ յուզուել է ամբողջ ուսումնարանը: Դեռ աղուամաղերը նորնոր սեւացող աշակերտների տժգոյն դէմքերին նստել է խոր մտահոգութիւն ու վիշտ:

Տիրում է ճնշող լռութիւն...

Ուսումնարանի երրորդ յարկի լուսամուտի մօտ կանգնած՝ աշակերտները հայեացքներով ճամբայ են պահում:

Մշուշապատ քաղաքում երեւում են երկնաձիգ, սպիտակ մինարէներ ու սեւաթոյր, սլացիկ նոճիներ...

Եկեղեցու ամայի բակով վեհերոտ քայլերով դպրոցի մուտքին է մօտենում փիլիսոփայի ուսուցիչը, որի թեւի տակ չկայ իր անփոփոխ թղթապանակը: Նրա ետեւից գալիս են մաթեմատիկայի եւ ֆրանսերէնի ուսուցիչները՝ նոյնպէս մըռայլ ու անխօս: Ապա մանրաքայլ մօտենում է թուրքերէնի ուսուցիչը, որ հագել է սեւ սերթուկ, դրել սեւ ծոպով կարմիր փէս:

Ուսումնարանի շքամուտից նրանք ներս են մտնում մտահոգ, ընկճուած եւ ծանրաքայլ գնում ուսուցչանոց:

Դրսում ղօղանջում է եկեղեցու զանգակը...

Աշակերտները տխուր սպասում են լուսամուտների առաջ:

Վերջապէս հնչում է դասազանգը: Հիմա ուսուցչանոցից դուրս կուգան ուսուցիչները ու կը գնան իրենց դասարանները:

Բայց չի երեւում Կոմիտասը:

Միթէ՞ նա էլ... Միթէ՞...

Սարսափելի է այդ միտքը:

Արիւն է քամւում սրտերից. Չկայ Կոմիտասը. չկան Վարուժանը, Սեւակը...

Քառասուն պատանիներ քարացած ու տժգոյն նստել են դասարանում: Թւում է որ ամենակործան մի խորշակ, մի փոթորիկ է անցել, ամայացրել դպրոցականներուն կեանքը, լռեցրել կենսալի բզզումը՝ մեղուի վիթխարի փեթակում...

Դրսում կերկերում, լաց է լինում եկեղեցու զանգը...

Բայց ահա, կարծես, յուշիկ քայլերով ամբիոնին է մօտենում Կոմիտասը: Սքեմի թանձր սեւութեան մէջ աչքի է ընկնում նրա օսլայած, ձիւնաթոյր օձիքը:

Ծանր լռութեան մէջ նորից լսւում է Կոմիտասի սիրալիր ողջոյնը, մեղմ ժպտում են նրա խոշոր, երազուն աչքերը:

Ապա ամբիոնից մի հայեացքով նա ընդգրկում է դասարանն ու շարժում ձեռքին բռնած կամերտոնը:

Եւ չթափուած արցունքից շողում են քառասուն զոյգ աչեր ու յանկարծ միաձայն կարկաչում է Հայոց երգը.

—Կռո՛ւնկ ջան, կռո՛ւնկ ջան, զարուն է,
Ա՜խ, սիրտս, արուն է...

Ալիք առ ալիք տարածւում է հայրենի երգը, համակում ամբողջ ուսումնարանը:

Մէկը խուլ հեկեկում է՝ երեսը նստարանին:

Իսկ Հայոց մեծ երգիչն ասես կանգնել է ամբիոնի վրայ եւ թաւ յօնքերի տակից խաղաղ աչքերով նայում է բոլորին: Նայում է բոլորին կամերտոնը ձեռքին դեկավարելով երեք հարիւր յիսուն աշակերտից բաղկացած դպրոցական երգչախումբը...

Եւ ամբողջ ուսումնարանով մէկ փոթորկւում, թնդում է կոմիտասեան երգը, Հայոց անմահ երգը...

ՍՏ. ԿՈՒՐՏԻԿԵԱՆ

(*) Տիապազոն = ձայնացոյց:

Սէն Գետի Գեղածիծաղ Ափին

ԳԵՐՅԱՐԳԵԼԻՆ ԵՒ ԿԱՏՈՒՆ

Գրեց՝ ԵՆՈՎՔ ԼԱԶԻՆԵԱՆ

Դպրոցին Մեծաւորը, գերյարգելի Հ. Յովհաննէս Թորոսեան–որ Դանիէլ Վարուժանին ուսուցիչը եղած էր — օրական մէկ տուփ ծխախոտ կը սպառէր: Վանականի համեստ ճաշակով, հասարակ քապա կոփով կը բաւարարուէր:

Իր անբաժան ծխամորճը բերնին, ճիշդ ժամուն՝ աշխոյժ քայլերով պարտէզէն անցնելով կը բարձրանար առաջին դասարան՝ Հայոց Հին գրականութիւն դասաւանդելու մեզի: Հայր Յովհաննէսը մաղած էր մեր ամբողջ հին մատենագրութիւնը:

Երկար տարիներու ծխախոտի գործածութիւնով՝ իր փառահեղ ճերմակ մօրուքը տեղ տեղ դեղնած էր նիկոթինի բիծերով:

Բուխերիկի նման՝ իր ծխամորճէն կը բարձրանար ճերմակ ծուխը, եւ դեռ զինքը չտեսած՝ հեռուէն կ'առնէինք թապա կոփին հոտը որ հաճելի ջերմութիւն մը կը տարածէր դասարանին մէջ, մանաւանդ ձմեռուան տամկ օրերուն:

Կապուտաչեայ եւ պարթեւահասակ, գեղեցկադէմ եւ նրբահասակ ... հին ազնըւական ցեղի վայելչութիւն մը կար իր վրան: Մեր թարգմանիչները կը յիշեցնէր:

Աւելի քան կէս դար առաջ, մանուկ հասակէն, Պարտիզակէն եկած էր Ս. Ղազար: Եւ այդքան տարի ետքը դեռ թեթեւ մը պահած էր իր ծննդավայրին սիրունիկ շեշտը ու եղանակով՝ քիչ մը կ'երկնցնէր նախադասութիւններու վերջաւորութիւնը:

Առաւօտ կանուխ՝ արշալոյսին հետ, երբ դեռ ոչ ոք ելած էր, նա հաստ քրցանման վերարկու մը նետած ուսերուն եւ գդակը գլխին՝ պարտէզին մէջ վեր վար կը քալէր իր սիրելի Շնորհալիին աղօթքները մրմնջելով: Եւ ուշ գիշերին, երբ ամէն մարդ պառկած էր, դեռ կը վառէր իր խցիկին ճրագը: Գրիչը ձեռքին՝ իր ալեւոր գլուխը ծռած Հայոց Հին գըրականութեան ուսումնասիրութիւններուն վրայ, կը շարունակէր իր բազմավաստակ աշխատանքը:

Աւելի քան յիսուն տարի անդուլ եւ բեղնաւոր աշխատանքով, իր ամբողջ կեանքը բոլորանուէր կոչումով նուիրած էր « վասն կրօնի եւ հայրենեաց »: Արժէր տեսնել թէ գիտակից կրօնաւորը ինչպէս կրնայ հրաժարիլ աշխարհի վայելքներէն նուիրուելու համար իր նպատակին:

Խստակեաց այլ համեստ վեհանձնութեամբ՝ քաշուող բնաւորութիւն մը ունէր Գերյարգելին եւ մարդոց մէջ ելլել շատ չէր սիրեր: Ծայր աստիճան սակաւակեր էր: Արագօրէն պատառ մը կերակուր կ'ուտէր ու աշակերտները ճաշարահէն մեկնելէն ետքը հացի փշրանքները կը հաւաքէր ուրեչողի վերջը, երբ աշակերտները դասարան գացած ըլլային եւ ոեւէ մէկը չկրնար զինքը տեսնել, այդ փշրանքները բաժնէր թռչուններուն:

Ամէն անասուն կը սիրէր եւ անասուններն ալ այս բանը զգալով՝ իրեն կարծես կապուած էին: Դռնապանին շունը, Տօրքը, հլու հնազանդ կը դառնար երբ գերյարգելին զինքը կը շոյէր: Միայն մեր կատուին դէմ քիչ մը նախապաշարուած էր, եւ այն ալ որովհետեւ կատուն իր սիրելի ճնճղուկներուն կը խանդարէր:

Նկատելով այս բանը, օր մը գերյարգելիին ըսինք որ կատուն ձագ պիտի բերէր: Եւ այն օրէն սկսեալ՝ յատուկ գուրգուրանքով խնամք կը տանէր կատուին: Միշտ կաթ կուտար եւ «խե՛ղճ կատու, խե՛ղճ կատու» ըսելով կը շոյէր եւ կը սիրէր:

Երբեք չհասկցաւ որ կատուն արու էր եւ ձագ բերելու հաւանականութիւն չըկար: Ու երկար ժամանակ, շնորհիւ մեզի, այդ կատուն օրական երեք անգամ կանոնաւոր կերպով՝ Գերյարգելիին ձեռքով կաթ կը խմէր:

(26 Նար.)

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ

ՆՈՐ ՆԻՒԹԵՐ

Երեւանի Պատմութեան Թանգարանը օժտուեցաւ նոր բաժինով մը, 19րդ դարու Հայութեան պատմութեան նուիրուած:

Յատուկ պատրաստուած քարտէսներով ցոյց կը տրուին ռուս բանակներուն դէպի Կովկաս արշաւանքները եւ անոնց յաջորդող Գիւլիստանի դաշնագրին ստորագրութիւնը (1813), ինչպէս նաեւ 1826 – 27 եւ 1928 – 29ի ռուս – պարսկական եւ ռուս – թրքական պատերազմները, արեւելեան Հայաստանը գրաւելու տեն Շամխորի, Օշականի, Սարտարաբադի, Աբասաբադի ճակատամարտները, ուր Հայ կամաւորներուն օգնութեամբ փայլուն յաղթանակներ տարին ռուսական բանակները:

Այս բաժինին մէջ ներկայացուած են Հայ կամաւորներուն եւ տեղացի հայ ժողովուրդին անհուն զոհողութիւնները եւ պայքարները Պարսիկներուն եւ Թուրքերուն դէմ: Ցուցադրուած են այն ատենուան կոչերը՝ ուղղուած Հայութեան, ըմբոստանալու համար Պարսիկներու արիւնոտ լուծին դէմ:

Այս տեսակ կոչերէն մէկուն մէջ կը կարդանք. « Հասել է այն ժամը՝ երբ մենք ականատես կը լինենք Արարատեան աշխարհի եւ հայ ժողովրդի ազատագրման: Ուրեմն ոտքի ելէք, հայ երիտասարդներ, թօթափեցէք պարսկական լուծը, խնդացրէք եւ ուրախացրէք ալեզարդ Մասիսին, այս անգամ ձեր արեամբ ցօղեցրէք ձեր հայրենի հողն ու ապա յաւիտենս ազատ կեանք վայելեցէք: Ժամն է, յառաջ, կամ այժմ կամ երբեք»:

1827 Սեպտեմբերի վերջերը, ռուս զօրքերը եւ Հայ կամաւորներու ջոկատները կը պաշարեն Երեւանի բերդը, եւ քանի մը յարձակումներէ ետք կը կոտրեն պարսիկ խաներու դիմադրութիւնը եւ Հոկտեմբեր մէկին կը մտնեն Երեւան: Այս ձեւով կ'իյնայ Պարսիկներու դարաւոր բռնակալութեան վերջին յենարանը Հայաստանի մէջ:

Հայութիւնը, հաւատացած, որ Ռուսերը վերջ տալէ ետք պարսկական տիրապետութեան պիտի հաստատեն Հայաստանի անկախութիւնը, ցնծութեամբ կը դիմաւորէ ռուս բանակներուն յաղթանակները: Այս մասին կը պատմէ «Երեւանի գրաւումը» տրամապատկերը:

Անցնելէ առաջ միւս բաժիններուն, ըսենք, որ հոս ցուցադրուած են Երեւանի գրաւումին օժանդակած զինուորականներ Պուշչինի, Բեստուժեւի, Դաւիթովի, ռուս հայասէր գրագէտ՝ Ա. Գրիբոյեդովի, 19րդ դարու առաջին կիսուն պատերազմներուն մէջ աչքի զարկած զօրավարներ Մադաթովի, Բեհբութովի եւ այլոց դիմանկարները:

Բազմաթիւ ցուցափեղկեր կը պատմեն Հայաստանի արհեստագործութեան՝ Վանի ոսկերչութեան, Էրզրումի (Կարին) զինագործութեան եւ այլ վայրերու ժողովուրդին զբաղումներուն մասին: Հայ արհեստաւորներուն աշխատանքը պատկերացնող նկարներուն հետ ցուցադրուած են նաեւ անոնց գործիքները եւ գեղեցիկ նմոյշներ իրենց շինածներէն:

Ցուցասրահնի ամբողջ մէկ մասը յատկացուած է հայ գարբինին արհեստանոցը, բնական մեծութեամբ ներկայացնելու

համար: «Արհեստանոցին» մէջ դետեղուած են բոլոր անհրաժեշտ գործիքները եւ սարքերը:

Առանձին բաժիններով ցուցադրուած են զորգագործութեան, ասեղնագործութեան, բուրդէ բանուածքներու պատրաստութեան տարբեր եղանակներ ներկայացնող նմոյշները:

Առանձին տեղ յատկացուած է 19րդ դարու կենցաղի իրերուն: Ցուցադրուած են հարուստի եւ աղքատի հագուստներ: Հետաքրքրական է Հայաստանի տարբեր շրջաններու տարազներու քարտէսը:

Յատուկ փաստաթուղթերով ցոյց տրուած է ցարական Ռուսիոյ հակահայ քաղաքականութիւնը Հայաստանի մէջ: Նկարիչ Ռուխկեանի իւղաներկ նկարը կը ներկայացնէ Նոր Բայազէտի (ներկայիս Կամօ) գիւղացիներուն բողոքի ցոյցը ցարական կառավարութեան դէմ:

ԺԹ. դարու երկրորդ կիսուն արդիւնաբերութիւնը սահմանաւոր մուտք կը գործէ Անդրկովկաս, նաեւ Հայաստան:

Ցուցադրուած են Շուստովի քոնեակի գործարանին նմոյշները, գինիի եւ քոնեակի շիշեր եւ պիտակներ: Այցելուներու ուշադրութիւնը կը գրաւէ Կարսի գրաւումը ներկայացնող պաստառը, ուր նկարիչ Մ. Սեդրակեան պատկերացուցած է ռուս բանակին յաղթական երթը եւ թրքական դրօշներու խոնարհումը հայազգի զօրավար Լազարեւի ոտքերուն առջեւ:

Ցուցասրահին մէջ ներկայացուած են 1877 – 1878ի ռուս – թրքական պատերազմի Կովկասեան ճակատի գործողութիւնները: Հոս կը տեսնենք թրքական պաշարումէն Բայազէտի բերդին ազատումը պատկերացնող նկարը. այդ պատերազմին մէջ փառքով պսակուած հայ զօրավարներ Տէր – Ղուկասովի եւ Լազարեւի, ինչպէս նաեւ Ալխազովի իւղաներկ դիմանկարները եւ աչքի զարնող այլ հերոսներու լուսանկարներ:

Նոր ցուցասրահին մէջ առանձին տեղ կը գրաւեն ազգային – ազատագրական շարժումներուն պատմութիւնը արտացոլող նիւթերը: Նկարներով ցոյց տրուած են Սասունի եւ Զէյթունի հերոսական կռիւները Սուլթան Համիտի ասպատակներուն դէմ:

Մեծ յուզում յառաջ կը բերէ կիներու առեւանգումը եւ սպանութիւնը պատկերացնող Վ. Սուրէնեանի «Ջարդերից յետոյ» նկարը: Քարտէսով մը կը ներկայացուին Հայաստանի այն վայրերը, ուր 1894 – 1896ին Սուլթան Համիտի հրամանով ջարդուեցան երեք հարիւր հազար Հայեր:

Ներկայացուած են նաեւ այն տէրութեանց ղեկավարներուն ծաղրանկարները, որոնք անտարբեր դիտուեցան հայկական կոտորածներուն առջեւ: Անոնց կողքին կախուած է արիւնարբու Համիտին ծաղրանկարը:

19րդ դարու ցուցահանդէսը կը վերջանայ Խ. Աբովեանի, Մ. Նալբանդեանի, Րաֆֆիի, Յ. Պարոնեանի, Գ. Սունդուկեանի, ծանօթ ծովանկարիչ Յ. Այվազովսկիի, դերասան Պ. Ադամեանի, Գ. Զուխաճեանի եւ ուրիշներու իւղաներկ դիմանկարներով եւ լուսանկարներով:

Մեծադիր քարտէսով ցոյց տրուած են աշխարհացրիւ Հայութեան հայ մշակոյթի օճախները, տպարանները եւ դպրոցները: Երկու լուսանկարներ կը ներկայացնեն Լազարեան ճեմարանը եւ Ռաֆայէլեան վարժարանը:

Առանձին ցուցափեղկերուն մէջ ի տես են դրուած պատմական, բժշկական եւ գիտական այլ աշխատութիւններ, բառարաններ, հայ պարբերական մամուլի անուանաթերթեր:

Թանգարանին նոր ցուցասրահը հետաքրքրական է եւ ուսանելի: Այցելուները կը ծանօթանան հայ ժողովուրդի պատմութեան հերոսական դրուագներուն, անոր կերտած նիւթական եւ հոգեւոր հարուստ մշակոյթին:

Վ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿԻՐՈՎԱԿԱՆ Կ'ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՆԱՅ

Օրէ օր կը փոխուի եւ կը գեղեցկանայ Կիրովականի համայնապատկերը: Արդարեւ, մեծ թափով յառաջ կը տարուին բնակելի տուներու, դպրոցներու, ակումբներու եւ այլ շէնքերու շինութիւնները:

Վերջին ամիսներուն աւարտած շինութիւններէն է քաղաքին նոր պանդոկը, որուն պահանջը զգալի էր տարիներէ ի վեր: Նոր աւարտած պանդոկը ունի ամէն յարմարութիւն: Տասնեակ տարիներէ ի վեր թատրոնի համար կը գործածուէր յարմարութիւններէ զուրկ շէնք մը, այժմ, վերանորոգուած է եւ դարձած արդիական շէնք մը: Շինուած են նաեւ նոր գիշերօթիկ դպրոցին յարակից շէնքերը, 330 երախաներու համար, Անոնց համար հաստատուած է նաեւ «Մանկական նոր կեդրոնը»՝ օժտուած մսուրով եւ հարիւր հոգինոց մանկապարտէզով մը:

Մեծ չափով ընդարձակուած է նաեւ քաղաքին առողջապահութեան ցանցը: Շինուած են դարմանատուն մը եւ 150 մահճակալ ունեցող հիւանդանոց մը. վերջապէս շարք մտած են հագուստներ պատրաստող եւ նորոգող արհեստանոցներ, քանի մը նոր խանութներ եւ տաղաւարներ:

ՊԱՀԱԾՈՅԻ ՆՈՐ ԳՈՐԾԱՐԱՆ

Հայաստանի հիւսիս – արեւելքը, բարձր լեռներու գրկին մէջ կը գտնուի Նոյեմբերեանի շրջանը: Շրջանը ծանօթ է իր ընդարձակ մրգաստաններով, ուր կը բուսնին դեղձ, խնձոր, տանձ, ծիրան եւայլն: Իսկ անծայրածիր անտառները հարուստ են նաեւ վայրի պտուղներով եւ հատապտուղներով, որոնցմէ ամէն տարի կը պատրաստուին մեծ քանակութեամբ անուշահամ պահածոներ:

Ծով մրգաստաններու այս առատ բերքը վերամշակելու համար շրջանի Այրի գիւղին մէջ շինուեցաւ պահածոներու գործարան մը: Գործարանին տարեկան արտադրութիւնը պիտի ըլլայ 30 միլիոն տուփ:

ՄԱՆԹԱՇԻ ՋՐԱՄԲԱՐԸ

Հմայիչ եւ գեղեցիկ է Մանթաշի ձորը: Հոս դարերէ ի վեր ուրախ խոխոջիւնով կը հոսի Զարանզու գետը, որուն ջուրը ջինջ եւ սառնորակ է: Շրջանի գիւղացիներուն ջանքերով պիտի շինուի մեծ ջրամբար մը, 6–7 միլիոն խորանարդ մեթր ջուրի տարողութեամբ, որ պիտի ոռոգէ 4600 հեկտար տարածութիւն մը:

Ամբարտակը պիտի ունենայ 400 մեթր երկարութիւն, 192 մեթր լայնութիւն եւ 27 մեթր բարձրութիւն: Շինութիւնը պիտի աւարտի 1964ին:

ԳԵՐՄԱՆ ԲՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՅՑԸ

Արեւելեան Գերմանիայէն խումբ մը բնագէտներ այցելած են Հայաստան ու ծանօթացած Հայաստանի մէջ բուսնող դեղաբոյսերուն, միեւնոյն ատեն հետաքրքրուած են այդ ասպարէզին մէջ հայ բուսաբաններուն կատարած աշխատանքներով:

ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Հայագիտութեան զարգացումը յառաջ կը տարուի Հայաստանի մէջ, յատկապէս Երեւանի համալսարանի Հայոց լեզուի ամպիոնին կողմէ:

Ամպիոնը հաւաքական ուժերով պատրաստած է դասաւանդուող առարկաներուն բուհերու (բարձր. ուսումն. հաստատութիւններ) դասագիրքերը: Կազմուած եւ արդէն տպագրութեան յանձնուած է ռուսական դպրոցներու աշակերտներուն համար Հայոց լեզուի դասագիրքը:

Անկէ զատ շուտով լոյս պիտի տեսնէ Գ. Սեւակի «Հայերէնի ոճաբանութիւնը», որմէ ետք՝ նոյն հեղինակին պատրաստած հայերէն շարահիւսութեան դասագիրքերը, միշտ բարձրագոյն ուսումնարաններու համար:

Փրոֆ. Ս. Ղազարեան հեղինակն է Հայոց լեզուի պատմութեան եւ գրաբարի դասագիրքերուն:

Դասագիրքեր կամ գիրքեր պատրաստած են նաեւ ամպիոնին կարդ մը միւս անդամները:

Դոցենտ Յովհ. Բարսեղեան երկար տարիներէ ի վեր կ'աշխատի հայկ. տեղանուններու բառարանի կազմութեան, իսկ բանասիրական գիտութիւններու թեկնածու Պ. Պօղոսեան՝ ռուս — հայերէնի ոճաբանական բառարանին վրայ, որ լոյս պիտի տեսնէ ի մօտոյ:

Վերջապէս Հայոց լեզուի ամպիոնը պատրաստելու վրայ է աշխատասիրութիւններ արդի հայերէնի, շարահիւսութեան եւ ձեւաբանութեան վրայ:

ՍԱՍՏԻԿ ՑՈՒՐՏ

Այս տարի ցուրտերը վրայ հասան յանկարծակի: Մինչեւ Նոյեմբեր 22 Հայաստանի բոլոր շրջաններուն մէջ եղանակը տաք էր: Նոյնիսկ գիշերները լեռնային շրջաններուն մէջ 4–5, իսկ Արարատեան դաշտավայրին մէջ՝ 9–12 աստիճան էր: Երեւանի մէջ ցերեկները օդին ջերմաստիճանը 17–18ի վրայ կը կենար:

Եւ յանկարծ Մերձպալթեան հեռաւոր շրջաններէն՝ Լատոկա լիճէն, սառած օդը մեծ արագութեամբ Անդրկովկաս խուժեց եւ երրորդ օրը՝ Նոյեմբեր 22ի գիշերը, փոխուեցաւ Հայաստանի եղանակը:

Ձմրան սկիզբներուն համար հազուագիւտ էին նաեւ ամպրոպները, որոնք սակայն տեղի ունեցան, որովհետեւ հիւսիսային բեւեռին պաղ օդը բախեցաւ Անդրկովկասի տաք, խոնաւ օդին:

Նոյեմբեր 22էն ետք ջերմաստիճանը իջաւ 11–14ի, իսկ Ֆանտանի, Արարատեան դաշտի եւ Լենինականի մէջ՝ 15–17 աստիճանով: Նոյեմբեր 22ի եւ 23ի գիշերները 10–12 աստիճան սառնամանիք էր Հրազդանի, Ղուկասեանի, Սեւանի, Դիլիջանի, Լենինականի եւ Ստեփանաւանի մէջ: Երեւանի մէջ գիշերը չորս աստիճան ցուրտ էր, ցերեկը՝ ընդամէնը 1–2 աստիճան տաքութիւն: Գրեթէ ամէն տեղ ձիւն եկած է: Դիլիջանի մէջ ձիւնին շերտը կը կազմէ 16, Կալինինոյի մէջ՝ 20, Արագածի եւ Աղմաղանի մէջ 40 սանթիմեթր:

Յոյս կայ որ օդերը քիչ մը մեղմանան:

ԿԱՐՄԻՐ ՆԵՐԿ՝ ՔԱՐԷՆ

Կոշտ ու կոպիտ քարն անգամ Հայուն ձեռքին մէջ կրնայ դառնալ դարմանահրաշ գիւտերու աղբիւր: Արդարեւ, տարբեր ինչ մեկնաբանութիւն տալ «Սով. Հայաստան»ի հաղորդած այն լուրին, թէ Կալինինոյի շրջանին մէջ գտնուող Շահնազար գիւղին տուֆի քարահանքէն արտահանուած կարմիր քարէն կը պատրաստուի չոր, կարմիր ներկ մը, միակը ամբողջ աշխարհի մէջ:

Այս ներկին առանձնայատկութիւնը այն է, որ զունաւորելով առարկան, կը միահիւսուի անոր բիւրեղներուն հետ եւ ներկը կը դառնայ դիմացկուն:

Այս տարի արդէն արտադրած են հազար թոն կարմիր ներկ: Ներկայիս Կալինինոյի մէջ կը շինուի ներկի նոր գործարան մը, որուն արտադրութիւնը պիտի սկսի 1962ին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (110)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

Վանական ու ընկերը մինտէրներուն վրայ նստեցան ու սպասեցին:

Քառորդ մը ետքը, դուռը բացուեցաւ ու սեմին վրայ երեւցաւ միջին հասակով, գիրուկ, ձիւնի պէս ճերմակ մօրուքով, պալարուտ այտերով, մեծաքիթ ու կոնակը ծռած Շէյխ մը, որ հագած էր երկայն ու կանաչ գոյնով էնթարի մը, գլուխը դրած էր թխագոյն քօլօզ մը՝ փաթթոցներով ծածկուած, իսկ ոտքերը կային հողաթափերու նմանող ոտնամաններ, որոնց կրունկը բաց թողուած էր:

Շէյխը հանդարտ ու լուրջ եղանակով մը մրմնջեց:

— Մէրհապա...

— Մէրհապա... շեշտեց Վանական ու ոտքի վրայ կիսովին ծռելու չափ խոնարհութիւն մը ըրաւ:

— Շիտանցի Քիւրտերէ՞ն էք. հարցուց Շէյխը:

— Այո, պատասխանեց Վանական:

— Քաղա՞քը պիտի երթաք:

— Միտքերնիս առանկ է:

— Սէր սէրան, սէր գէվան... մրմնջեց Շէյխը:

Վանական ծածուկ կերպով մը ժպտեցաւ:

— Վաղը պիտի երթաք, անանկ չէ՞ վրայ բերաւ Շէյխը:

— Ոչ, անպատճառ այս գիշեր մեկնելու ենք, առարկեց Վանական:

— Այս գիշե՞ր...:

— Այո, այս գիշեր:

— Կարեւո՞ր է:

— Խիստ կարեւոր է: Ահա այդ պատճառաւ կը խնդրէինք որ միասին գալու շնորհք ընէիք:

— Մինչեւ քաղաքը:

— Այո:

— Ի՞նչ բանի մէջ կարող եմ օգտակար ըլլալ ձեզ:

— Մտիկ ըրէք Շէյխ էֆէնտի, մրմնջեց Վանական լուրջ ձայնով մը: Իմացած եմ թէ ձեր անունը մեծ ազդեցութիւն ունի այս Ջորի բոլոր գիւղերու մէջ: Ըլլայ թէ մեր ցեղէն եւ թէ Փլաներէն, մէկը ձեր խօսքը չկրնար ոտքի տակ առնել այնպէս չէ՞:

— Հարկաւ, ընդհատեց Շէյխը:

— Քանի որ այնպէս է՝ պիտի խնդրէի ձեր մեծութենէն որ միասին կառավարութեան դուռը գաք խիստ շահեկան ու կարեւոր դատաստանի մը համար:

— Դատաստանի՞ մը համար:

— Այո:

— Ի՞նչ դատաստան է այդ:

— Դատաստան մը չէ, այլ՝ միջոց մը ձեռք բերելու աշխատութիւն մըն է:

— Ի՞նչպէս:

— Անկից քիչ հեռու, լերան վրայ՝ Կուռուպաշ անուն գիւղ մը չկա՞յ:

— Կայ:

— Այնտեղ աղջիկ մը տեսած եմ ու կ'ուզեմ փախցնել:

— Ֆլայի՞ մը աղջիկը:

— Ճիշդ է:

— Շա՞տ գեղեցիկ է:

— Ախ, ինչ կ'ըսէք... երկնքի ոչ ձին, ոչ փերին եւ ոչ ալ հուրին անոր չափ գեղեցիկ ու գրաւիչ են:

Անբարոյական Շէյխին կիրքը ցնցուեցաւ իր ամբողջ էութեան մէջ ու աչքերը մթնեցան:

— Էյ, ինչո՞ւ երթանք քաղաքը, հարցուց թոթովելով:

— Կաշառք տանք կառավարութեան, որ աչք գոցէ ու մեր ետեւէն զինուորներ չղրկէ, նկատել տուաւ Վանական:

— Պահ... այդ մասին հոգ մի ընէք: Կառավարութեան չգացած մենք ուղղակի Կուռուպաշ կը մտնենք ու բռնի կերպով սիրած աղջիկդ հոս կը փախցնենք:

— Բայց յետո՞յ...:

— Յետոյ ձեռքի տակէն լուր մը ղրկելու ըլլանք, ատիկա բաւական է:

— Ոհ, ինչ աղէկ բան... ուրեմն չըսպասենք, թոթովեց Վանական:

Արդարեւ, կէս ժամ վերջը, Շէյխը պատրաստ էր: Վանական ու իր ընկերները կը քալէին հետիոտն, իսկ Շէյխը ձիու վրայ նստած էր:

Էրմէրուէն մինչեւ Անգղ գետը ժամ մը կը տեւէր: Այդ մէկ ժամուան ճամբորդութիւնը կատարուեցաւ:

Գիշերը հասած էր: Աստղերը նուազ լոյս մը կը պլպլացնէին:

Ճամբորդները գետին քով հասան թէ չէ, պահ մը հանդչելէն ետքը՝ միւս կողմը անցան:

Վանական, առանց ժամանակ կորսնցնելու, Շէյխին մօտեցաւ ու գոչեց:

— Վատ քեղի, բաւական չեն գործած չարիքներդ բաւական չե՞ն անիրաւութիւններդ ու սրիկայութիւններդ... սատկիր...:

Ու ձիէն վար քաշելով զինքը. գետնին վրայ տապալեց ու դաշոյնի հարուածներու տակ փչել տուաւ իր հոգին:

(Շար.)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մինչեւ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 31, մեր այն բոլոր բաժանորդները որոնք առկախ հաշիւներ ունին, համապատասխան հաշուեցոյցեր պիտի ստանան եւ Յառաջի հաշիւին վրայ մանտա մը, դիւրացնելու համար իրենց վճարումները :

Բոլոր այն բաժանորդները որոնք չեն պատասխաներ մեր դիմումին, թերթ պիտի չստանան Յունուար 1էն սկսեալ:

Անգամ մը եւս շնորհակալութիւն կը յայտնենք բոլոր պարտաճանաչ բաժանորդներուն, որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն Յառաջի վարչական գործը :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
ՅԱՌԱՋԻ

ՆՈՐԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Մարսէյլի բժշկական համալսարանի վերջին դասարանէն (դեղագործի ճիւղ) Օր. Ժագլին Թիւթիւնճեան, 22 տարեկան 10 յաջողակներուն մէջը եղած է էնթերնայի 27 *թեկնածուներուն :*

ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Աննիկ Պագրճեան, աղջիկը Արմենուհի եւ Պագրճեան եղբարք կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի 17 Դեկտեմբեր, Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ եղբօր՝

ԱՐՇԱԿ ՊԱԳՐՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, ինչպէս նաեւ Պագրճեան, Տէր Գալուստեան գերդաստաններու համայն ննջեցելոց հոգւոյն ի յիշատակ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Ստեփան Տէր-Ստեփանեան եւ Տէր եւ Տիկին Րաֆֆի Տէր-Ստեփանեան եւ իրենց զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց մօր եւ հօրաքրոջ՝

ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ-ՍՏԵՓԱՆԵԱՆԻ
եւ ՄԱՐԻ ԷՏԻՐՆԷԼԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, յետ պատարագի :

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները :

ՏԱՐԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Սեբաստիոյ Դաւրայի Հայր. Միութեան կազմակերպած խնջոյքը, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, Խրիմեան դպրոցին մէջ (Իսի) :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ տեղւոյս կարող ուժերուն :

Սիրայօժար իրենց արեւելեան նուագով կը մասնակցին հայրենակիցներ՝ Մ. Շիրվանեան, Շ. Կազեան *(ուտ, ջութակ) : լաւ կերուխում, խնամքով պատրաստուած վարչութեան կողմէ :*

Մուտքը ազատ է :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը, Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերով կը տօնէ՝

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Քատէի սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 28-ին, Հինգշաբթի օր :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ԽՆՋՈՅՔ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբին կողմէ, Կիրակի, Դեկտեմբեր 17, *կէսօրէ ետք ժամը 17ին, Մշակոյթի Տան մէջ:*

Գեղարուեստական բաժին :

Կը հրաւիրուին ընկերները, Նոր Սերունդի անդամները եւ երէց ու երիտասարդ համակիրներ :

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի Թաղիս Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ անուան տօնակատարութեան առթիւ տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր Ս. պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Թաղիս եկեղեցաշէն եւ դպրոցաշէն ազգայիններու հոգւոյն: Յաւարտ Ս. պատարագի տեղի պիտի ունենայ աւանդական մատաղօրհնութիւն ու բաշխումը պիտի կատարուի Ֆ. Կ. Խաչուհիներու կողմէ :

ՀԱՅԱԾԷՍ ՊԱՏԱՐԱԳ ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՌԷՆ

Այս Կիրակի, առաւօտեան ժամը 10.30-*ին, Վատիկանի ռատիոկայանէն հայածէս պատարագ եւ քարոզ պիտի ձայնասփռուի հետեւեալ ալիքներու վրայ :*

Միջին ալիք.— 196 *մեթր, կարճ ալիք՝* 31.10, 25.55, 19.84:

Պիտի քարոզէ Գերապատիւ Ներսէս Ծ. Վ. Սէքեան, *նիւթ ունենալով «ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ՆԵՐՔԻՆ ԿԵԱՆՔԸ» :*

ՊԱՏԱՐԱԳ ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյս օծման 4րդ տարելիցը կը տօնուի հանդիսաւոր կերպով: Այս առթիւ Կաթ. Պատուիրակ եւ Փարիզի Առաջնորդ Գերաշ. ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ հրաւիրուած է պատարագելու եւ քարոզելու : Երգեցողութիւնները պիտի կատարուին բազմաձայն, Մայր Եկեղեցւոյ երգիչներուն մասնակցութեամբ եւ երաժշտապետ Պ. Նշան Սերգոյեանի ղեկավարութեամբ :

Յաւարտ Ս. պատարագի մասնաւոր հոգեհանգիստ, եկեղեցւոյս շինութեան ծախքերուն մասնակցող բոլոր նուիրատուներու ննջեցելոց հոգւոց հանգստեան համար: Սկիզբ ժամերգութեան 8.30, *Ս. պատարագ ժամը 10ին:*

Շաւիլի եկեղեցւոյ Շէք-Փոսթալի *թիւն է՝* 14827 - 18, *Փարիզ:*

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

17 Դեկտեմբեր, Կիրակի օր
վարժարանին մէջ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի մասնաւոր հանդիսաւոր հոգեհանգիստ կը կատարուի Կրօն. Ընկերակցութեան նախկին ատենապետ ողբացեալ Արամ Թէքէեանի մահուան քառասունքին առիթով, ներկայութեամբ իր ընտանեկան պարագաներուն: Ս. պատարագի եւ հոգեհանգիստի արարողութիւնները կը կատարուին Տ. Խորէն քհնյ. Ասատուրեանի, Տ. Ատոմ քհնյ. Իյճեանի եւ Գաբրիէլ Ա. Սարկ. Լուսարարեանի կողմէ, մասնակցութեամբ դպրախումբին: Ողբացեալին յիշատակը յարգողներ կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ :

× *Վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ փոխան ծաղկեպսակի շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.*

— Տիկին Կեմալմազեանի յուղարկաւորութեան առիթով՝ Պ. Պանտիկեանէ 10 *Ն. Ֆ.: Մարսէյլի Աղքատախնամին՝ Պ. Պ. Պանտիկեանէ քսան, Շ. Թահմիզեանէ տասը, Գրիգորեանէ եւ Փալամուտեանէ տասնական: Ողբացեալ Վաղարշ Թարգմանեանի յուղարկաւորութեան առիթով՝ Մ. Գունտուրաճեանէ քսան, Ս. Գասպարեանէ տասը: Աղքատախնամին՝ Մ. Գոնտուրաճեանէ քսան, Ս. Գասպարեանէ տասը: Ողբացեալ Միհրան Պատիկեան հոգեհանգիստին առիթով՝ Տէր եւ Տիկին Մենծիկեանէ տասը Ն. Ֆ.:*

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ: Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէի բոլոր ընկերները կը հրաւիրուին ընկերական ընդհ. ժողովի, այս Շաբաթ գիշեր, սովորական հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ՏԷՍԻՆ.— Հ. Յ. Դ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ, ժամը 20ին : Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ներկայ ըլլալ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը, այս Շաբաթ, կէսօրէ վերջ, սովորական ժամուն, սովորական վայրը :

ՃԻՊՈՒՅԼԻ Նախկին սանուց (Յուշամատեան)ի ժողովը այս Կիրակի, ժամը ճիշդ 3ին, Քատէի սրճարանը : Կարեւոր օրակարգ :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731 — Téléph. : PRO. 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 16 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

SAMEDI 16 DÉCEMBRE 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9281 — 37EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4082

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԿՈՒ ՁՈՒԱՆԻ ՎՐԱՅ

Մեր աղուէս Իսմէթ Ինէօնիւի ձեռքն անցաւ կրկին Թուրք կառավարութեան ղեկը :

Երկրի ներկայ տագնապալի վիճակին մէջ չկրցան գտնել աւելի յարմար մէկը, անելէն դուրս գալու համար :

Իսմէթ իբրեւ զինուորական Մուսթաֆա Քեմալի աջ բազուկն ըլլալէ վերջ՝ Լօզանի մէջ ցոյց տուած էր, որ նաեւ խորամանկ դիւանագէտ մըն է :

Իր խորամանկութեան ուրիշ մէկ ապացոյցը տուաւ համաշխարհային երկրորդ պատերազմի ընթացքին, երբ իբրեւ մենատէր կը կառավարէր երկիրը, Հանրապետութեան նախագահի հանգամանքով :

Իսմէթ խաղաց երկու ձուանի վրայ : Բարեկամական յարաբերութիւններ մշակեց հակառակորդ երկու կողմերուն հետ ալ : Թոյլ չտուաւ որ իր երկիրը մասնակցի պատերազմին, հակառակ հանդիսաւոր յանձնառութեանց :

1939 Հոկտեմբեր 19ին Թուրքիա դաշնագիր կնքած էր Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հետ, յանձն առնելով պատերազմի մէջ մտնել դաշնակիցներու կողքին, երբ կռիւները փոխադրուէին Միջերկրական : Երբ որ Իտալիա յարձակեցաւ Յունաստանի վրայ, պատերազմը փոխադրուեցաւ Միջերկրական : Սակայն տեղէն չշարժեցաւ Թուրքիա :

Իսմէթ մէկ կողմէն կը սիրաբանէր Անգարայի գերման դեսպան Ֆոն Փափէնի հետ եւ ապրանք կը ծախէր Գերմանիոյ, միւս կողմէ հաւաստիքներ կու տար դաշնակիցներուն : Նոյնիսկ տեսակցութիւն մըն ալ ունեցաւ Չըրչիլի հետ, Ատանայի մէջ :

Հանրածանօթ են իր բարեկամական կապերը Մոսկուայի վարիչներուն հետ, «միլլի» շարժումի օրերէն սկսեալ :

Այժմ խորամանկ աղուէսը դարձեալ կ'ուզէ խաղալ երկու ձուանի վրայ :

Խորհրդարանին ներկայացուցած իր կառավարական յայտագրին մէջ, խօսելով նոր դաշինքին հետեւելիք արտաքին քաղաքականութեան մասին, վարչապետը կը դարպասէր երկու կողմերուն ալ :

Մէկ կողմէ կը շեշտէր թէ կառավարութեան գլխաւոր նպատակակէտն է «տեւական համաշխարհային գոյակարգ մը հիմնել բոլոր ազգերու համար՝ խաղաղութեան, արդարութեան եւ իրաւունքի հաւասարութեան վրայ, համաձայն ՄԱԿի Ուխտին», միւս կողմէ փափաք կը յայտնէր բարեկամական անկեղծ յարաբերութիւնները շարունակել հիւսիսի դրացիին՝ Խորհրդ. Միութեան հետ :

Պետական պատասխանատու մարդու մը համար բնական պէտք է նկատուին նման յայտարարութիւններ :

Ցատկանշական են սակայն վարչապետ նշանակուելուն առթիւ Իսմէթի եւ Խրուշչեւի միջեւ փոխանակուած հեռագիրները :

Կրէմլինի մենատէրը կը յիշեցնէ «Նորին Վսեմութեան» Թուրքեւխորհրդային բարեկամութեան եւ գործակցութեան լաւ շրջանները եւ անկեղծ բաղձանք կը յայտնէ «հարեւան Թուրքիոյ հետ խաղաղութեան եւ բարեկամութեան մէջ ապրելու» :

Իր պատասխանին մէջ Իսմէթ շնորհակալութիւն յայտնելէ վերջ կ'աւելցնէ . «Շատ լաւ կը յիշեմ Թուրքեւխորհրդային բարեկամութեան եւ գործակցութեան լաւ շրջանները եւ բոլոր շրջանները» : Ու կը մաղթէ որ երկու երկիրներու միջեւ բարի դրացնութեան յարաբերութիւններն ըլլան փոխադարձ յարգանքի հիման վրայ :

Թուրքիա 15 տարիէ ի վեր դիրք բռնած է «ազատ աշխարհ»ի կողքին եւ արեւմտեան դաշնակիցներուն կողմէ կը նկատուի գլխաւոր թումբը բոլշեւիկեան աշխարհակալութեան դէմ արեւելքի մէջ :

Ծիշդ է որ «Թրումընի վարդապետութեան» օրով իշխանութեան գլուխ կը գտնուէր Հալքը : Սակայն Դեմոկրատներն էին, որ հակառակ Հալքի ընդդիմութեան, զօրագունդով մը մասնակցեցան Քորէայի պատերազմին, ճամբայ բանալու համար իրենց մուտքին Ատլանտեան Ուխտին մէջ :

Այժմ արդէն ոտքով – ձեռքով մխըրճուած են անոր մէջ եւ կ'օգտուին առիթէն՝ դրամ քաշելու համար Ամերիկայէն : Այս վերջինը տրամադիր է երկու հարիւր միլիոն տոլար տալու նոր կառավարութեան :

Միւս կողմէ Իսմէթ կը վերադառնայ իր հին սէրերուն : Բոլշեւիկներու հետ բարեկամութեան եւ գործակցութեան լաւ շրջաններու ոգեկոչումը պատեհութիւն կու տայ իրեն՝ պետութեան դատարկ գանձին համար հասոյթի նոր աղբիւրներ ճարելու «հիւսիսի դրացի»էն :

Երկու ձուանի վրայ խաղալը իր քաղաքականութեան հիմնաքարը կը կազմէ :

Սակայն դժուար թէ այս անգամ յաջողի անպատիժ :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՉՈՄՊԷ ՄԻՇՏ ԿՈՉ Կ'ԸՆԷ

ԹԱՆ ԿԸ ՄԵՐԺԷ ԶԻՆԱԴՈՒԼԸ

Կը թուի թէ Քաթանկայի հարցը տակաւին լուծուելու մօտ չէ : Թան շատ պաղ ընդունելութիւն մը ըրաւ զինադուլի անգլիական առաջարկին զոր մերժեց ալ :

«ՄԱԿի պարտականութիւնն է ժամ առաջ ձեռք ձգել կռիւներու դադարը եւ գտնել համերաշխութեան եւ բանակցութեան ճամբան» շեշտած էին Անգլիացիները :

Ըստ ՄԱԿի դիւանին պաշտօնական բանբերին, Ու. Թան ըսած է բրիտանացի ներկայացուցչին թէ «հարցը կը ներկայացնէ Քոնկոյի խորհրդակցական կոմիտէին» : Երբ հարցը անմիջական զինադուլի մասին է, պարզ է թէ Պիրմանացիին պատասխանը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ մերժում մը :

Անգլիացիները դիւրին իրար անցնող մարդիկ չեն եւ այս անգամ շատ լաւ կը հասկցուի իրենց դիրքը : Աֆրիկեասիացիները ոչ միայն շատ գոհ են ՄԱԿի քոնկոլեան գործողութիւններէն այլեւ մասնաւոր զեկոյցով մը կը յիշեցնեն թէ այդ գործողութեան հեռանկարներն են «ապահովել Քոնկոյի անկախութիւնը, հողային ամբողջականութիւնը եւ միասնականութիւնը» : Ամերիկացիներուն ուզածն ալ այս է (արդէն երբեք չեն ուզեր Աֆրիկեասիացիներուն սիրտը կոտրել) բայց Անգլիացիները մտահոգ են, մնաց որ ամերիկեան ալ լուրջ ընդդիմութիւն ծագած է Քենըտիի վարած քոնկոլեան քաղաքականութեան դէմ : Այս պայմաններու մէջ, հաւանական չի թուիր նաեւ որ Ամերիկացիները կարենան երկար ատեն շարունակել նման քաղաքականութիւն մը վարել :

Ատլանտեան Ուխտի անդամներուն մէջ միայն Նորվեկիան եւ Քանատան են որ Միացեալ – Նահանգներուն հետ համաձայն են այս հարցին մէջ : Գլխաւոր ընդդիմադիրներն են Անգլիացիները եւ Ե-րեսփոխանական ժողովին մէջ Հիթ շեշտած է թէ եթէ ՄԱԿը չփոխէ իր քաղաքականութիւնը Մեծն – Բրիտանիան կրնայ այլեւս զօրավիգ չկենալ անոր : Հիթ յայտարարեց թէ Ու. Թան Բ. անգամ ըլլալով դիմում ըրած էր Անգլիացիներուն որպէսզի ռումբեր տան ՄԱԿի Քանպեռա օդանաւերուն համար : Անգլիացիներուն համար ՄԱԿի դերը, Քոնկոյի մէջ, շատ յստակ է եւ սահմանափակ. — Տնտեսական օժանդակութիւն նոր պետութեան եւ զինուորական անհրաժեշտ օժանդակութիւն, որպէսզի տեղական ուժերը կարենան պահել կարգն ու կանոնը :

Միւս կողմէ Չոմպէ կը շարունակէ իր կոչերը : Հատ մը ըրած է ժողովուրդին զոր պայքարի կը հրաւիրէ «իւրաքանչիւր Օնիւզիէն անկարող դիակի մը պէտք է վերածուի» :

Ուրիշ կոչ մը ըրաւ Քենըտիի, որուն մէջ կը յայտնէ թէ համամիտ է բանակցելու Ատուլայի հետ (Քոնկոյի կեդրոնական կառավարութեան — Լէոփոլտվիլ — պետը) : «Ազատ եւ քրիստոնեայ մարդու ձեր միջամտութիւնը կը խնդրեմ, կ'ըսէ Չոմպէ, որպէսզի պատշաճ բանագնաց մը նշանակէք եւ դադրեցնէք թափող աւելորդ արիւնը» :

Նախագահ Քենըտի Լէոփոլտվիլի իր դեսպանին անձնական ներկայացուցիչի հանգամանք տուաւ, որպէսզի չէզոք հողամասի մը վրայ, կազմակերպէ Ատուլա – Չոմպէ հանդիպում մը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ Հէրըլտ Թրիպիւնի համաձայն Անգլիա եւ Ամերիկա հիւլէական փորձերու հասարակաց ծրագիր մը կ'ուսումնասիրեն : Ըստ ամերիկեան թերթին ծրագիրը կը վերաբերի ամէն տեսակ փորձերու, ըլլան անոնք օդին մէջ, ըլլան ստորերկրեայ, այս մասին պիտի խօսին նաեւ Քենըտի եւ Մաքմիլըն Պերմուտներու մէջ, իրենց մօտակայ հանդիպումին ընթացքին :

ՄԱԿ–ի քաղաքական յանձնախումբը միաձայնութեամբ քուէարկեց ամերիկեան եւ խորհրդային միացեալ բանաձեւը 18 հոգինոց ապազինման յանձնախումբի մը նշանակումին համար :

ՓՕԼ ՇՕՏԷ զուիցերական Համադաշնակցութեան նախագահ ընտրուեցաւ 1962ի համար :

ԵԳԻՊՏՈՍԻ Ալ Կումհուրիէն խիստ յարձակում մը բացած է այս անգամ հնադէտներու դէմ : Գահիրէի թերթը կը գրէ թէ եգիպտական հնութիւնները շատ գէշ ձեւով կը մատակարարուին : Ըստ թերթին եգիպտացիներ պաշտօնանկ եղած են եւ օտարներ առնուած են, գլխաւորաբար Ֆրանսացիներ : Թերթը կը քննադատէ նաեւ Ազգային Ուղղութեան նախարարութիւնը, որմէ կախում ունին հնագիտական բաժինները եւ մշակութային ձեռնարկները, ըսելով թէ արտօնած է Գահիրէի Ֆրանսական Հնագիտութեան Հաստատութեան գործունէութեան զարգացումը : Նոյն թերթը քանի մը օր առաջ հրատարակած է պետական վարչութեան հերքումը :

ԹԻՐԱՆԱՅԻ (Ալպանիա) Զերի ի Փոփուլիթը կը գրէ թէ Խրուշչեւ պարբերաբար աշխարհակալ պետերուն գովքը կը հիւսէ : Կ'ամբաստանէ խորհրդային վարչապետը եւ անոր փեսան (Աճուպէյ) որ Ամերիկացիներուն հանդէպ համակրութիւն ունին : Փրաւտան ալ կը գտնէ թէ ալպանացի ղեկավարներուն դիրքը կ'ուրախացնէ դրամատէրները :

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ Խորհուրդը որոշեց անգամ մը եւս բարձրացնել Ընկերային Ապահովութեան սահմանափակ սակը (փլաֆոն) ցարդ ամսական 700 Ն. Ֆ.ի վրայ կը վճարուէին տուրքերը նոյնիսկ երբ ամսաթոշակները աւելի բարձր էին, Յունուար մէկէն սկսեալ փլաֆոնը կը բարձրանայ 800 Ն. Ֆ.ի (անցեալ Յունուարին վեց հարիւրի բարձրացած էր եւ Ապրիլին՝ 700ի) :

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ բանբերը յայտարարեց, Նախարարաց Խորհուրդէն ետք, թէ տը Կոլ ժողովուրդին ճառ մը պիտի խօսի (ձայն – պատկերասփիւռէն) տարուոյն վերջ : Թուականը որոշ չէ :

ՆԱԶԸՄ ՔՈՒՏՍԻ, ինչպէս կը նախատեսուէր, Սուրիոյ Հանրապետութեան նախագահ ընտրուեցաւ : Հալէպցի, նոր նախագահը փաստաբան է :

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ նահանգին մէջ ցեղային ծագումը այլեւս պիտի չնշանակուի ծընընդեան վկայագիրներուն վրայ :

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ պաշտպանութեան նախարարը՝ Տոքթ. Շթրաուս, Ատլանտեան Խորհուրդի նիստին առաջարկեց որ Ատլանտեան Ուխտը հիւլէական չորրորդ Ուժը դառնայ :

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ Արտաքին նախարարը՝ Տին Ռըսք տեսակցութիւն մը ունեցաւ վարչապետ Տըպրէի հետ :

ԻՏԱԼԻՈՅ Արտաքին նախարարը՝ Անթոնիօ Սէնեի խօսք առնելով Արեւմտեան Եւրոպայի Միութեան համագումարին յայտարարեց թէ Պերլինի հարցը տեսակ մը փորձաքար է արեւմտեան համախոհութեան համար :

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ փաստաբանապետ Թուֆ արտօնութիւն ստացաւ ձերբակալուած Ֆրանսացի դիւանագէտները տեսնելու : Ասոնց պաշտպանութեան համար նկատի առնուած է լիբանանցի փաստաբան մը՝ մեթր Նուհատ Պուէզ : Ուրիշ առիթներով ալ արտօնութիւն ստացած էր ներկայանալու եգիպտական ատեաններու առջեւ :

ԱԼՊԱՆԱՅԻ դիւանագէտները Մոսկուայէն մեկնեցան : Առանց ակնարկելու այս մեկնումին, Փրաւտա նոր յարձակումի անցած է Հոճայի եւ Շեխուի դէմ, որոնք կը յառաջանան «Մարքս–Լենինեան սկզբունքներու ուրացման վտանգաւոր ճամբուն վրայ» :

ՄԵՆՏԷՍ – Ֆրանս յայտարարեց թէ եթէ տը Կոլ զէնքը կանչէ, պատրաստ է նոր կառավարութիւն մը կազմելու :

ՊԱՅԷԻ իբրեւ յաջորդ Ֆրանսական Մամուլի Ազգային Դաշնակցութեան նախագահ ընտրուեցաւ «Փարի–Նորմանտիի» խմբագրականները գրողը՝ Փիէռ – Ռընէ Վոլֆ :

ՍԱԼԱՆ նամակ մը գրած է Կի Մոլէի որուն մէջ կը յայտնէ թէ իր հաւանութիւնը չի տար Ալժերացի ընկերվարական պարագլուխ՝ Ուիլեըմ Լեվիի սպանութեան : Սալան կ'ակնարկէ ծայրայեղներու խմբակներու, որոնք «պիտի չխուսափին իրենց պատասխանատուութիւններէն» : Սալան կը շեշտէ թէ Գաղտնի Բանակին գործը չէ : Ընկերվարականներու Բիւրօն չի հաւատար Սալանի եւ հրապարակուած զեկոյցով մը կը յայտնէ թէ Սալան եւ իր նմանները կը սխալին եթէ կը կարծեն թէ պիտի կարենան խուսափիլ իրենց պատասխանատուութիւններէն :

ԳԱՀԻՐԷԻ Ալ Ահրամը կը գրէ թէ Արաբ Մ. Հանրապետութեան կառավարութիւնը մերժած է Անգլիոյ եւ Արեւմտեան ուրիշ երկիրներու միջամտութիւնը Ֆրանսացի «լրտեսներու» հարցին մէջ :

ՀԻՆԳՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ ՄԸ

ՄՈՒՀԱՄՄԷՏ ԱՇԽԱՐՀԱԿԱԼ

—o—

Այս տարի Հոկտեմբերին լրացաւ Պոլսոյ Պատրիարքութեան հիմնարկութեան հինգ հարիւր տարին (1461 Հոկտ.):

Անցեալ դարուն Ազգ. Կանոնադրութեան տօնակատարութեան տարեդարձին անցողակի չյիշուեցաւ չորս դարու հնութիւնը այդ պատկառելի հաստատութեան, որ բացառիկ առանձնաշնորհ մըն էր փոքրաթիւ Հայերու, աշխարհակալին իմաստուն կարգադրութեամբ:

Օրխանի ցեղախումբին ղեկավարը աչքերը սեւեռած էր Նեղուցներու քաղաքին, որուն անկումը մօտալուտ էր, որուն փայլը շլացուցիչ էր եւ որուն կարեւորութիւնը ըմբռնած էին դարեր առաջ ռազմագէտ եւ պատմաբան: Արեւելեան կայսրութիւնը դարեր տեւեց, շնորհիւ աշխարհագրական դիրքին, մինչդեռ արեւմտեան կայսրութիւնը կը բաժնուէր փոքրիկ պետութիւններու, տեղի տալով անվերջ պատերազմներու:

Անհատներ, կենսաւոր էակներ կը մեծնան ու կը ծերանան, կայսրութիւններ կենսաբանական օրէնքէն ազատ չեն, կը զօրանան, հետզհետէ կը տկարանան եւ կը քայքայուին:

Ցեղապետ Օսման իսլամութիւնը կ'ընդունէր 1288ին եւ Սելճուկներու պետութեան ժառանգորդ դառնալու համար բարեպաշտ Շէյխին Էտիպալի աղջկան ձեռքը կը խնդրէր: Շէյխը կը մերժէր խնդրանքը: Արհամարհելի ցեղախումբի մը պետը յաւակնութիւն ունէր զօրաւոր պետութեան մը ազնուական պետին փեսայանալու: Օսման գիշեր մը կ'երազէ, որ Էտիպալի գոգէն դուրս կուգար լուսինը, որ մահիկի ձեւով էր նախապէս, յետոյ զգալիօրէն կը մեծնար եւ վերջապէս լրումին հասնելով կուգար ծածկուելու Օսմանի կողին մէջ: Այն ատեն կողէն դուրս կ'ելլէր հսկայական ծառ մը, որուն ճիւղերը իրենց ստուերին տակ կը ծածկէին երկիրներ եւ ծովեր, ծառին արմատներէն կը հոսէին աշխարհի մեծ գետերը, Տիգրիս եւ Եփրատ, Նեղոս եւ Դանուբ: Մեծ լեռներ, Պալքաններ, Տաւրոսեան, Կովկասեան եւ Ատլասի իրենց ճիւղերը կը մոյթէին: Բուռն հով մը կ'ելլէր յանկարծ, տերեւներուն ծայրերը կը դարձնէր, սուրի շեղբերուն նման երկարած դէպի միակ կէտ մը, որ քաղաք մըն էր, հաստատուած երկու ծովերու վրայ, երկու ցամաքամասերու միացման կէտին վրայ, երկու շափիւղաներով, երկու զմրուխտներով ընդելուզուած մատանի մը կը թուէր:

Օսման երազը կը պատմէր Շէյխին, որ հաւատալով գուշակութեան, աղջիկը կնութեան կուտայ ցեղապետին, որ ապագայ կայսրութեան քարտէսը տեսած էր, կտակ մը յաջորդ սերունդներուն:

Տարտանելի մօտ հաստատուած Տրովադա քաղաքը Յոյներէն տուրք կը գանձէր անցքին: Յունական զինակցութիւնը քանդեց քաղաքը՝ տուրքերէ զերծ մնալու համար, ազատ անցք ունենալու համար, պատմութիւնը պիտի շարունակուի մինչեւ այսօր:

Յոյն գաղութ մը հաստատուեցաւ Մարմարայի վրայ՝ անցքէն ազատելու համար, անծանօթ ձկնորսը իր անունը տուաւ վայրին, հիմնելով հռչակաւոր քաղաքը: Ձուկերու որսորդութիւնը հիմնեց քաղաքը, սկիզբն եղաւ կայսրութեան:

Երկու ծովերուն բարեխառնութիւնը կը տարբերի, այս տարբերութիւնն է պատճառը ձկնորսութեան: Գաղջ է Արշիպեղագոսի ջուրը եւ աւելի աղի, նպաստաւոր՝ ձուկերու համար: Սեւ Ծովուն մէջ երկու վերադիր ծովեր կան, մակերեսային, երկու հարիւր մեթր խորութեամբ պաղ ջուրով, քիչ աղի եւ հարուստ պլանքթոնով, տակը խոր ծով մը, ուր ձուկերու համար անկարելի է ապրիլ, որովհետեւ նուազ է թթուածինը, եւ ուր ծծմբային ջրածին կ'արձակուի: Ձուկերը լաւ եղանակին Սեւ Ծով կը մնան, մակերեսային ծովուն մէջ կը սնանին եւ պէշ եղանակին կ'իջնեն Արշիպեղագոս կամ Մարմարա, որովհետեւ կրնան աւելի խոր իջնել, ազատ մնալով փոթորիկներէ: Պլինիոս, լատին բնապատումը, կը նկարագրէր թոն (փալամուտ) ձուկերու գաղթը Նեղուցներէն, աւելցնելով՝ ձկնորսութիւնը կը հարստացնէ Բիւզանդիոնը:

Աշխարհագրական զմայլելի դիրք երկու ծովերու եւ երկու ցամաքներու վրայ առաջնակարգ կարեւորութիւն կուտան Նեղուցներու քաղաքին, որուն տնտեսական եւ ռազմական արժէքը վեր հանած էր Պոլիբոս պատմաբանը մեր թուականէն մէկուկէս դար առաջ:

Կայսրութիւնը քայքայուած էր եւ ամփոփուած քաղաքին մէջ, պաշարուած արեւելքէն եւ արեւմուտքէն: Թուրքերը ամրօրէն հաստատուած էին Պրուսայի եւ Էտիրնէի մէջ: Մուհամմէտ, երիտասարդ ինքնակալը, պիտի իրականացնէր Օսմանի երազը, գրաւելով քաղաքը, իշխանութիւնը տարածելու համար մինչեւ Եփրատ եւ Դանուբ, կայսրութեան բնական սահմանները:

Եւրոպա պատերազմի մէջ էր, պատմութեան անցած էր խաչակրութեան դարը: Թուրք վեհապետը լիառատ կաշառքներով վարձատրուած լրտեսներու միջոցով իրազեկ էր Եւրոպայի քաղաքական կացութեան, ոչ մէկ վտանգ կը սպառնար իտալական հանրապետութիւններէն:

Բիւզանդիոն մօտալուտ վտանգը տեսնելով, Արեւմուտքի օգնութեան կը դիմէր: Մոլեռանդ Բիւզանդացին կը մերժէր եկեղեցիներու միութիւնը, կրօնականը գերադաս էր քաղաքականէն, արեւմտեան եկեղեցին ալ անզիջող կը գտնուէր:

Տրապիզոնցի Պեսարիոն (1395 – 1472), արքեպիսկոպոս Նիկիոյ, Փալէոլոկի հետ լատին եկեղեցիի միութեան կողմնակից էր, կը մեկնէր Ֆլորանս, կը մասնակցէր եկեղեցիներու միութեան ժողովին, կը համոզուէր լատին եկեղեցիի դաւանանքին, Եւգինէոս Դ. Պապէն կը ստանար ծիրանաւորի գլխարկը, կը ղրկուէր դեսպան Լուդովիկոսի մօտ եւ հանգիստը կը գտնէր Ռաւեննայի մէջ 1472ին, Վենետիկի Ծերակոյտին նուիրելով իր հարուստ մատենադարանը:

Ժամանակի ամէնէն հմուտ գիտնականն էր, անկարող եղաւ խաչակրութիւն մը կազմակերպելու, հայրենակիցներն ալ համոզելու միութեան եւ պիտի վախճանէր մայրաքաղաքին եւ ծննդավայրին աւերումները լսելով:

Մուհամմէտ պաշարեց քաղաքը ծովէն եւ ցամաքէն եւ ստուար բանակով մը, որուն մէջ քրիստոնեաներն ալ որոշ դեր մը ունէին քրիստոնեայ քաղաքին դէմ ոխացած, կը գրաւէր զայն, կը կոտորէր, կողոպտել կուտար երեք օր, երեք գիշեր, «քաղաքը իմս է, ժողովուրդ ու գոյք ձերն» յայտարարած էր բանակին:

Կալաթայի Ճենովացիները պատուիրակ ղրկեցին ինքնակալին, վերանորոգելու համար դաշնագիրը, որոնք տարիներ առաջ կնքուած էին: Մուհամմէտ երդումով խոստացաւ յարգել դաշնագիրը, պայմանով որ Յոյներուն չօգնեն:

Պայմանը յարգուեցաւ Ճենովացիներէն եւ 29 Մայիս 1453ին իրենց պետը, Անճելօ Լոմելլինօ քաղաքին բանալիները ղրկեց Մուհամմէտի եւ Յունիս 2ին դաշնագիր մը ստորագրուեցաւ հաստատելով Կալաթայի բնակիչներուն իրաւունքներն ու առանձնաշնորհները: Ֆերմանը կ'երաշխաւորէր Կալաթայի բնակիչներուն կեանքի եւ ինչքի ապահովութիւն, զաւակները պիտի չառնուէին ենիչէրիներուն մէջ, ազատութիւն պաշտամունքի, բայց արգիլուած էր նոր եկեղեցի շինել, կոչնակներ գործածել: Ազատ առեւտուր պիտի կատարէին մաքսէ զերծ մնալով, իրաւունք պիտի ունենային իրենց պետը ընտրելու, պիտի վճարէին գլխահարկ: Պետը իրաւունք ունէր հսկելու իր հայրենակիցներուն իրաւունքներուն, սովորոյթներուն եւ օրէնքներուն գործադրութեան վրայ:

Բիւզանդացիները միամիտ հաւատքն ունէին, թէ երբ Թուրքերը քաղաք մտնէին, հրեշտակ մը պիտի իջնէր երկինքէն եւ մերկ սուրը յանձնելով Կոստանդինի կոթողին տակ նստած մարդու մը, պիտի ըսէր. «Առ այս սուրը եւ Աստուծոյ ժողովուրդին վրէժը լուծէ»: Թուրքերը անմիջապէս պիտի նահանջէին, պիտի հեռանային քաղաքէն, պիտի փախէին սարսափահար, մինչեւ Պարսկաստան:

Քաղաքացիներ ողողեցին Ս. Սոֆիան: «Նոյնիսկ այդ վայրկեանին, եթէ հրեշտակ մը գար երկինքէն, եւ յայտարարէր, թէ ընդունեցէք եկեղեցիներու միութիւնը եւ ես պիտի վռնտեմ քաղաքէն ձեր թշնամիները, դարձեալ պիտի մերժէին եւ Թուրքերուն անձնատուր պիտի ըլլային»:

Այնքան խորունկ էր ատելութիւնը լատին եկեղեցիին հանդէպ:

Մուհամմէտ հրաւիրեց մնացորդ քաղաքացիները՝ եկեղեցական պետ մը ընտրելու: Քահանաներ եւ աշխարհականներ համաձայնեցան պատրիարք ընտրելու Թունդ հակալատին Գէորգ Սքոլարիոսը, Կենադիոս անունով: Գերի տարուած էր Էտիրնէ եւ վաճառուած: Ֆաթիհ բերել տուաւ Պոլիս եւ Յունուար վերջին 1454, փաթրիք հռչակեց: Եկեղեցականը ճաշի հրաւիրեց, թանկարժէք մական մը նուիրեց եւ մեկնումին, ընկերացաւ, մինչեւ դուռ, թէեւ պատրիարքը թախանձեց, որ այդ պատիւը զլանայ իրեն, յետոյ հրամայեց դրանիկներուն՝ պատրիարքին ընկերանալ մինչեւ պատրիարքարան:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

Սէն Գէտի Գեղանկար Ափին

ԱՌԱՋԻՆ ՍԻԿԱՐՍ

Գրեց՝ ԵՆՈՎՔ ԼԱԶԻՆԵԱՆ

Գերյարգելին ժուժկալ էր ամէն բանով ի բաց առեալ ծխախոտի հարցին մէջ որ իր աշխարհիկ միակ հաճոյքն էր:

Հիմա որ յետահայեաց կը դիտեմ կ'ըմբռնեմ որ եզակի մարդ էր Գերյարգելին. սրբակեաց հայ կրօնաւոր եւ իրաւ մտաւորական: Ամենապզտիկ չափով եթէ ջանայինք իր օրինակին հետեւիլ, այսօր ամէնքս անհամեմատօրէն աւելի լաւ մարդ պիտի ըլլայինք: Բայց իր բոլոր առաքինութիւնները անտեսելով՝ միայն կը փափաքէինք Գերյարգելիին նմանիլ ծխամորճ ծխելու մէջ:

Քանի որ ծխելը աշակերտներուս խստիւ արգիլուած էր՝ անհամբեր կը սպասէինք այն օրուան երբ, շրջանաւարտ ըլլալով, պիտի ձերբազատուէինք այդ աւելորդ կաշկանդումէն:

Վերջապէս ազատագրման օրը եկաւ: 1935ին ամառը շրջանաւարտ եղանք: Պարգեւաբաշխութեան յաջորդ օրն իսկ, մեր դասարանէն ամէնքս գացինք մէկ մէկ ծխամորճ առինք — զանազան գիներով, գոյներով եւ ձեւերով — ու մեծ քաջագործութիւն մը ըրածի պէս վերադարձանք վարժարան: Սկսանք օր ցերեկով, ազատ համարձակ, ծխամորճը բերաննիս՝ ման գալ վարժարանին պարտէզը:

Ճիշդն ըսելով՝ ես քիչ մը յուսախաբ եղած էի ծխախոտէն ու ծխամորճէն եւ սիրտս սկսած էր խառնուիլ, կարծես Սեւ Ծովին վրայ ալեկոծութեան բռնուած ըլլայի: Հազալով եւ խեղդուելով ու ծուխը քթէս, բերնէս, ականջէս եւ աչքէս ելլելով՝ դէմքիս գոյնը փոխուեցաւ նախ մութ դեղինի ու յետոյ բաց կանաչի: Բայց հակառակ այս անախորժութեան, որոշած էի ամէն գնով ծխամորճս վերջացնել:

Ճիշդ այդ միջոցին՝ տեսայ որ Գերյարգելին, իր պատուհանին վարագոյրը մէկ կողմ քաշած, զիս կը դիտէր: Պատուհանը բացաւ ու զիս կանչեց իր մօտը: Անմիջապէս ծխամորճը կոխեցի գրպանս եւ քայլերս ուղղեցի դէպի Գերյարգելիին սենեակը, պատրաստուելով յանդիմանութիւն մը ստանալու ծխամորճին համար:

— «Եկուր քովս նստէ», ըսաւ Գերյարգելին: Անորոշ քայլերով, մեղաւորի նման, մօտեցայ:

— «Կը տեսնեմ որ ծխամորճ կը գործածես», շարունակեց Գերյարգելին: Ուրանալը անիմաստ էր որովհետեւ զիս տեսած էր:

— «Այո, Գերյարգելի», կմկմացի:

— «Ուրախ եմ որ ծխամորճ կը գործածես», ըսաւ՝ աւելցնելով,

— «Սիկարէթը լաւ չէ. անոր թուղթը վնասակար է: Բայց ծխամորճէն լաւ բան մը կայ»: Ըսաւ եւ ծռելով՝ իր գրասեղանին գզրոցին մէջէն տուփ մը հանեց եւ իր երկար նուրբ ձեռքերով կափարիչը բանալով՝ ինծի հրամցուց:

Կողք կողքի շարուած, եւ ամէն մէկը արծաթագոյն թուղթի մէջ փաթթուած, մեծ սիկարներ էին:

— «Մի՛ քաշուիր, Ենովք» ըսաւ, հատ մը ա՛ռ»:

Շուարած՝ հատ մը վերցուցի եւ գրպանս դրի:

— «Ո՛չ, չեղա՛ւ. պէտք է ծխենք» ըսաւ: Եւ հատ մըն ալ ինք առնելով, իր եւ իմ սիկարս լուցկիով վառեց եւ դէմ դէմի նստած՝ ծխեցինք եւ խօսեցանք:

Սիկարս ծուռ բռնած էի, ամբողջ ըռունցքով պինդ մը սեղմած էի վախնալով որ ձեռքէս կ'իյնայ եւ կը խայտառակուիմ: Մերթ ընդ մերթ կը հազայի երբ ծուխը սխալմամբ կոկորդս կ'երթար եւ չէի կրնար կուլ տալ, բայց վերջապէս սիկարը ծխեցի մինչեւ ծայրը:

Յաջորդ տարին, համալսարանական շրջանիս՝ այլեւս վարժուած էի սիկար ծխելու: Սովորաբար՝ ամէնէն աժան սիկարները կ'առնէի. չուանանման իտալական թոսքաները: Բայց կիրակի օրերը եւ տօներուն՝ ֆրանսական վոլթիժէօր սիկարները կը ծխէի:

Երբ վերադարձայ Ամերիկա, համալսարանի վերջին տարիս, դիրքս քիչ մը բարձրանալով՝ սկսայ երկու հատը հինգ սէնթի Քինկ Էտվըրտ ծխել: Շրջան մը ետքը սկսայ երեք հատը քսանըհինգ սէնթի Ռոպըրթ Պըրնզ ծխել: Յետոյ, գործը բարձրացուցի երեք հատը յիսուն սէնթի Էլ Ծի Տըն ծխելով:

Քանի տարիները կ'անցնէին եւ միջազգային տնտեսական վիճակը կը բարւոքէր, իմ ճաշակս ալ կը զարգանար եւ կարիք կը զգայի երթալով աւելի լաւ սիկար ծխելու: Քիմքս նրբանալով, ատեն մը եղաւ որ Ֆլորիտայի սիկարները թողլով՝ անցայ Հավանա սիկարի գործածութեան եւ սկսայ երեք հատը տոլարի մը Կառուսօ ի Վէկա ծխել: Այս ձեւով յառաջադիմեցի մինչեւ օր մը տեսայ որ սկսեր եմ հատը մէկ տոլարի Քոռոնա Քոռոնա ծխել: Երբ այդ կէտին հասայ՝ այլեւս հնարաւոր չէր նահանջել, ուստի բոլորովին հրաժարեցայ ծխելէ:

×

Ոմանք յատուկ գուրգուրանքով կը յիշեն իրենց առաջին ինքնաշարժը. ուրիշներ իրենց առաջին բանաստեղծութիւնը եւ կամ իրենց առաջին համբոյրը: Ես կը յիշեմ իմ առաջին սիկարս:

(27 Նոյ.)

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆԸ

—o—

Դեկտեմբեր 10ին, Կիրակի, Մշակոյթի Տան Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին մէջ տեղի ունեցաւ «Կրթական եւ Հրատարակչական Համազգային ընկերութեան» այս շրջանին բացման գեղարուեստական թէյասեղանը:

Ժամանակէն առաջ հրաւիրեալ հանդիսականները սկսած էին գրաւել իրենց տեղերը:

Բացման խօսքը, զոր պիտի տանք այս սիւնակներուն մէջ, ներկայացուց Համազգայինի Նախագահը, Մ. Պարսամեան: Գեղարուեստական բաժնի իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերած էին Պ. Արա Գրիգորեան (արտասանութիւն), Օր. Աստղիկ Քէօսէեան (երգ) եւ Պ. Ս. Քաջեան (ջութակ): Երիտասարդ սերունդին ներկայացուցիչները բոլորն ալ բուռն ծափերու արժանացան եւ ներկաներու փափաքին վրայ կրկնեցին իրենց մասնակցութիւնը:

Օրուան բանախօսն էր Ժիրայր Միրիճեան, որ խանդավառ ճառ մը արտասանեց, ոգեկոչելով գիրերու գիւտի 1600 ամեակի յոբելեանը, որուն տօնակատարութիւնը, ըսաւ, ամէն կողմ տեղի կ'ունենայ, յիշելով այս առթիւ «Կրթական եւ Հրատարակչական Համազգային Ընկերութեան» կազմութիւնը և Նշան Փալանճեան Ճեմարանին հիմնարկութիւնը, իբրեւ լոյսի տաճար, որուն իրականացման համար անմոռանալի դրական դէմքեր եւ հանրային գործիչներ բարոյական եւ ֆիզիքական զոհողութիւններ ըրին մինչեւ իրենց կեանքին վերջը:

Յայտագրէն դուրս տիկին Վարդեւեան եւ Պարսկահայ ուսանողուհի Օր. Շալ-

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԵՐԵՒՈՅԹ ՄԸ

"ԱՒԵԼԱԾՈՒ ՁՈՒԿԵՐԸ"

ԵՐԵՒԵԼԻ ԾՈՎԱԽՈՅԶ ՄԸ

20 Մարտ, 1960ին, արկածի մը հետեւանքով վախճանեցաւ աշխարհիս ամէնէն երեւելի ծովախոյզներէն մին, Գոնրատ Լիմպաուխ: Ան մեռնելէ առաջ, լրացուցած էր խիստ հետաքրքրական գիրք մը, իր հետազօտութիւններուն մասին. գիրք հրատարակուեցաւ իր փեսային՝ Պ. Ֆեսերի կողմէ, այս տարի:

Անկէ կը քաղենք այս շատ հետաքրքրական տեղեկութիւնները «աւելածու ձուկերու» մասին:

ՊԶՏԻԿ ԵՒ ՄԵԾ ՁՈՒԿԵՐԸ

Լիմպաուխ ջուրին տակ իջած էր Քալիֆորնիոյ հարաւային եզերքին մօտ, 1949ի գարնան: Ան տեսաւ երկու ձուկեր, որոնցմէ մէկը՝ միւսէն երկու անգամ խոշոր էր: Պզտիկը մեծին շուրջ կը դառնար, բերանը մօտեցնելով անոր փլուղերուն (մորթին արտաքին փայլուն մասը): Ատեն մը յետոյ, ան հեռացաւ եւ պահուըտեցաւ կանանչութեան մէջ: Գիտնականը սկիզբը չհասկցաւ իրողութիւնը, բայց ապա նշմարեց որ պզտիկ ձուկը մաքրած էր մեծ ձուկին մորթը:

ՄԱՔՐՈՂ ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐ

Պէտք է նշել, որ ցամաքային կենդանիներուն մօտ ալ կան նման երեւոյթներ: Այսպէս, եգիպտական թռչուն մը՝ կը մաքրէ կոկորդիլոսին մարմինը. պզտիկ թռչուն մը — էկռէթ — կը մաքրէ կովերուն մարմինը, ուրիշ մը՝ ռնգեղջիւրին մարմինը, եւայլն:

Ծովային կենդանաբանութեամբ զբաղողները կազմած են ամբողջ ցանկ մը ձուկերու, խեցափառներու եւ խեցգետիններու, որոնք աւելի խոշոր ձուկերու եւ ջրային կենդանիներու մարմինը կը մաքրեն: Անտարակոյս, գոյն չեն կա-

տարեր անշահախնդիր եղբայրական սէրէ մղուած ... այլ կերակուր մը ճարելու համար:

«ԱՒԵԼԱԾՈՒ» ՓՈՔՐ ՁՈՒԿԸ

Ծովային շատ սիրուն լուսանկարներ պարզած են մաքրագործման տեսարաններ, որոնցմէ կ'եզրակացուի հետեւեալը:

Մաքրուելու կարօտ ձուկը կուգայ փնտռելու «աւելածու» փոքր ձուկը, որ առհասարակ պահուըտած է ծովային բուսականութեան մէջ: Ասիկա անմիջապէս իր պաշտօնը կը սկսի: Անոր կը միանան իր ընկերները, որոնք «պոչ կը բռնեն» եւ իրենց կարգին կը սպասեն խոշոր ձուկը մաքրելու եւ անոր վրայի մակաբոյծները ուտելու համար:

Դիտուած են 26 տեսակ ձուկեր, մէկ տեսակ խեցափառ եւ վեց տեսակ խեցգետիններ, որոնք իրենցմէ մեծ կենդանիներու մաքրութեամբ կը զբաղին: Անտարակոյս, անոնց ցանկը երթալով պիտի երկարի:

«Աւելածու» ձուկերը առհասարակ շատ սիրուն գոյնաւոր ձուկեր են (կապոյտ կամ ոսկեզօծ դեղին եւ կամ գոյնզգոյն): Այսպէսով հեռուէն կը նշմարուին իրենց պաշտօնին կարօտ մեծ ձուկերէն:

ԱՒԵԼԱԾՈՒ «ՕՐԻՈՐԴԸ»

Պ. Ֆեսեր շատ հետաքրքրական լուսանկարներ առած է: «Աւելածու» ձուկերը համարձակութեամբ մտած են մինչեւ իսկ բերանը խոշոր ձուկերուն, առանց վախնալու կլլուելէ:

Ամէնէն ճարպիկ «աւելածու» ձուկերէն մէկն է մութ-ոսկեզօծ լայր ձուկը, զոր «օրիորդ» կը կոչեն, որովհետեւ շըրջապատուած է անթիւ ուրիշ ձուկերէ: Ասոնք իրենց կարգին կը սպասեն, մաքրուելու համար: Լուսանկարիչը ուզած է մօտենալ, բայց բոլոր ձուկերը փախած են, իսկ «օրիորդ»ը պահուըտած է խութերուն մէջ: Ապա, երբ անշարժ կեցած է, խումբը վերստին կազմուած է:

Նշմարուած է որ շատ խոշոր ձուկեր կուգան դէպի ծովեզերքը, եւ բազմաթիւ «օրիորդներ» կուգան զանոնք մաքրելու համար իրենց մակաբոյծներէն:

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՍՈՎՈՐՈՒԹԻՒՆ

Ծովախոյզները կը խորհին՝ թէ մաքրագործումը ընդհանուր սովորութիւն մըն է, բոլոր ձուկերուն մօտ: Հաւայի մօտերը, Ճան Ռանտալ գտած է չորս տեսակ ձուկեր, որոնք «աւելածուութեամբ» կը զբաղին:

Մաքրագործումը, սակայն, աւելի յաճախ կը կիրարկուի տաք ջուրերուն մէջ, որովհետեւ մակաբոյծները աւելի նպաստաւոր գետին կը գտնեն հոն:

Մաքրագործման վայրերը առհասարակ ժայռեր են, ուր կը պահուըտին «աւելածու»ները: Հոն կը դիմեն խոշոր ձուկերը, որոնք երբեմն շատ հեռուներէն կուգան:

ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՄԱՆ ՊԷՏՔԸ

Պ. Ֆեսեր դիտած է՝ որ Պահամա կղզիներուն մօտ, վեց ժամուան մէջ՝ 300 մեծ ձուկեր մաքրուած են իրենց մակաբոյծներէն եւ կեղտերէն (ժամական 50): Եւ ասիկա, մէկ կեդրոնի մէջ միայն: Կարգ մը ձուկեր մի քանի անգամ կը վերադառնան, մակաբոյծներէ վարակուած ըլլալով: Անոնք այնքան ատեն կը տրամադրեն մաքրուելու, որքան ուտելու:

Այս մաքրագործման պէտքը՝ կը բացատրէ թէ ինչու կարգ մը ծովեզերքներ շատ աւելի ձուկ կը պարունակեն, քան ուրիշներ: Շատ հաւանական է, որ անոնք կը համախմբուին մաքրուելու համար:

Իսկ շատ մը շրջաններու ձուկէ թափուր ըլլալուն պատճառը կրնայ ըլլալ այն՝ որ հոն չկան մաքրագործման «կայաններ»:

ՓՈՐՁԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՀԱՍՏԱՏԵՆ

Պ. Ֆեսեր փորձարկութիւններով հաստատեց վերոյիշեալ կարգ մը իրողութիւնները:

Ան ձկնարանի մը մէջ դրաւ ձուկեր եւ մակաբոյծներ. ասոնք փական ձուկերուն: Ձուկերը հիւանդացան: Ապա, ձկնարանին մէջ զետեղուեցան «աւելածու» ձուկեր: Ասոնք անմիջապէս գործի լծուեցան եւ փճացուցին մակաբոյծները:

Այս բոլորը մեզի համար բաւական խորհրդաւոր է: Ձուկերը ինչպէ՞ս կը զգան մաքրուելու պէտքը. կարգ մը ձուկեր ուսկի՞ց կը սորվին միւսները մաքրելու արուեստը: Ինչպէս ասոնք անվըտանգ կը կատարեն իրենց գործը եւ չեն կլլուիր իրենցմէ մեծ ձուկերէ, որոնց բերանն իսկ կը մտնեն, զայն մաքրելու համար: Չափազանց շատակեր ձուկեր, խելօք մը կը կենան, սպասելով որ փոքր «աւելածուները» զիրենք ազատեն իրենց թշնամիներէն:

Հայացուց
ՎԱՐԴԱՆ Վ. ԹԷՔԷԵԱՆ

ձեան զգայուն կերպով արտասանութիւններ ըրին, ինչպէս նաեւ Պ. Սահակ Յովհաննէսեան ժողովրդական մեներգով մը ընդհանուր ոգեւորութիւն ստեղծեց, որուն յաջորդեցին երիտասարդութեան խանդավառ, յեղափոխական երգերը:

Կապոյտ Խաչուհիները, տիկիններ եւ օրիորդներ, թէյի սպասարկութիւնը կատարեցին, ամէնուն շնորհաւորութեան արժանանալով:

Դադարի պահուն Համազգայինի գիրքերը, շատ մատչելի գիներով, վաճառքի դրուեցան, որուն արդիւնքը նաեւ քաջալերական եղաւ: Ներկաները գոհ սրտով մեկնեցան, փափաքելով նման հաւաքոյթներ կրկին ունենալ, քանի որ Մշակոյթի տան սրահներուն ջերմութիւնը այլեւս ապահովուած է:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ԴԵՂ ՄԸ՝ «ԱՐՓԵՆԱԼ»

Հայ քիմիագէտներուն մշակած այս նոր դեղը կը գործածուի ցնցղատապի (պըռոնշիթ), շնչարգելութեան «ասմ», լեղապարկի երկարատեւ (քրոնիկ) բորբոքումներու, ստամոքսի ցաւերու եւ ստամոքսատապի (կաստրիթ), մէկ քանի նեարդային հիւանդութիւններու բուժման համար: Նոր դեղը երկար ատեն փորձուած է Հայաստանի եւ Խորհ. Միութեան մէջ, որուն արդիւնքներու շուրջ խորհրդակցելու եկած են Երեւան, վերջերս, Մոսկուայի, Քիեւի, Մինսքի եւ այլ շրջաններու անուանի բժիշկներ եւ դեղագործներ:

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱԲԱԹ» ՈՒԶՊԵԿԻՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Գնահատելի կարգադրութեամբ հայ գրականութեան եւ արուեստին նուիրուած «շաբաթ» մը տեղի ունեցաւ Ուզպեկիստանի մէջ, Նոյեմբերի վերջին օրերը: Թաշքենդի եւ Սամարղանդի մէջ բացուած են հայկական գրականութեան նուիրուած ցուցահանդէսներ, տեղի ունեցած են ընդունելութիւններ, հայ գրականութեան նուիրուած գիտական համագումար մը Սամարղանդի մէջ եւ վերջապէս, Հայաստանէն յատկապէս Ուզպեկիստան գացած գրագէտները հանդիպումներ ունեցած են ուզպեկ գրագէտներու հետ:

Այս «շաբաթ»ին առթիւ Հայաստանի Հեռ. Գործակալութեան թղթակիցը կը հաղորդէ, թէ հայ գրագէտները եւ հայ գրականութիւնը ամէնուրեք արժանացած է ջերմ ընդունելութեան:

«ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ 2000 ՏԱՐԻՆ»

Ատենին շատ խօսուեցաւ այս գիրքի մասին, որ լոյս տեսաւ ռուսերէն լեզուով եւ երկհատոր: Այս աշխատութեան հեղինակը՝ Գ. Գոյեան, առաջին անգամն ըլլալով ներկայացուց հայ թատրոնի 2000-ամեայ պատմութիւնը, ու այս ձեւով հաստատեց, թէ կարելի չէ խօսիլ համաշխարհային թատրոնի ընդհանուր պատմութեան մասին, առանց անդրադառնալու աշխարհի ամէնէն հին եւ ինքնատիպ թատրոնին՝ հայկականին:

Գ. Գոյեան, որուն ծննդեան 60ամեակը եւ գիտական մանկավարժական գործունէութեան 40ամեակը տօնուեցաւ վերջերս Երեւանի մէջ, ծնած է Թիֆլիս, բըժիշկ Յովսէփ Տէր-Նիկողոսեանի ընտանիքին մէջ: Գոյեան գրական ծածկանունը իւրացուցած է յետագային:

Միջնակարգ կրթութենէն ետք կ'ընտրէ լրագրական ասպարէզը ու կը դառնայ «Փրաւտա»յի թղթակից: Ատեն մը ետք կը զբաղի թատերագիտութեամբ, նախ հետաքրքրուելով ռուս, ապա զանազան ազգերու թատրոններով ու յաջորդաբար կը հրատարակէ մենագրութիւններ, այս կամ այն թատրոնին նուիրուած արժէքաւոր ուսումնասիրութիւններ:

Գէորգ Գոյեանի ամէնէն արժէքաւոր աշխատասիրութիւնը կ'ըլլայ «Հայ թատրոնի 2000 տարին» երկհատոր գործը, որ, ինչպէս կը գրէ Գ. Զարեյեան «Սով. Հայաստան»ի մէջ, «Հայրենասիրութեան եւ գիտական խիղախութեան հիանալի փաստ է, որով Գ. Գոյեանի անունն անխզելի կերպով կապուեց հայ մշակոյթի պատմութեան հետ»:

Տարիներ անընդհատ դասախօսած է Երեւանի գեղարուեստա-թատերական հիմնարկութեան մէջ եւ ստացած է արուեստագիտութեան պսակաւորի եւ փրոֆէսէօրի աստիճան:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (111)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

— Մհեր շուտ ըրէ, մրմնջեց Վանական, Բռնէ սա վատը գետին մէջ նետէ: Գոնէ անոր դիակին վրայ թող թքնեն մեր խեղճ եղբայրներն, որոնք գերի էին տարիներէ ի վեր:

Վանականին ընկերը, Մհեր, անմիջապէս սատկած Շէյխը քաշկռտելով գետին քովը տարաւ ու բարձր փլուրի մը վրայէն ալիքներուն մէջ նետեց:

— Հապա ձին, հարցուց Մհեր:

— Կենդանին իր տունը թող երթայ, պատասխանեց Վանական:

— Չէ՞ որ պիտի կասկածին:

— Այո, պիտի կասկածին... բայց պիտի ըսեն թէ գետէն անցած խեղդուած է Շէյխը:

Մհեր չառարկեց: Ձին իր ճամբան բռնեց դէպի գիւղը. իսկ իրենք Ս. Աբրահամ կոչուած վանքին ետեւէն ուղղակի Զլի-Զափը վերադարձան, ուր կը սպասէր զինակիր խումբը:

Կէս գիշերուան մօտ յանկարծ խումբին պահնորդը խոր ու սուր սուլոցի մը նշանը տուաւ: Այս ձայնին վրայ ամբողջ խումբը պատրաստ կեցաւ ու սպասեց:

Քիչ յետոյ պահնորդը վազն ի վար Վանականին մօտեցաւ ու կրթուած զինուորի մը պէս մրմնջեց:

— Լերան տակէն Քիւրտերու ձայներ կը լսուին... շատուոր ըլլալու են... ես միայն «լըհա նինա» խօսքը կրցի իմանալ:

Վանական դէպի ձայնը յառաջացաւ ու մտիկ ըրաւ: Ձայները հետզհետէ կը մօտենային: Յայտնի բան էր որ ապառաժներու մէջ հասած էին որոնք բարձր ու վիթխարի էին:

— Ասոնք մեզի հետեւած են. Մհեր, ըսաւ Վանական: Կ'երեւի որ գետին վրայ եղած փոքրիկ դէպքէն եկած են:

Ատ միջոցին հրացանի մը պայթիւնը լսուեցաւ, որուն յաջորդեցին ուրիշ պայթիւններ իրարու ետեւէ:

— Տղերք, հրամայեց Վանական, ուշադիր եղէք... օդին մէջ պարպուած հըրացանին մի պատասխանէք... նայեցէք որ սուղ արժել տաք ձեր գնդակները...:

Քառորդէ մը աւելի հրացաններու պայթիւնները շարունակուեցան եւ երթալով աւելի մօտ կէտերու վրայ պարպուեցան:

— Տղերք, ժամանակն է, գոչեց Վանական:

Քաջասիրտ զինակիցները, որչափ որ կրցան նշմարել մարդկային ստուերներուն դողդղալը պարպեցին հրացանը:

Ան ատեն Քիւրտերու հրացաններն աւելի բազմապատկուեցան ու ահռելի վըժըլտուք մը լեցուցին ապառաժներու մէջ:

Կռիւը տեւեց շարունակ երկու ժամ:

Լուսադէմին, Վանականի խումբէն՝ մէկ հոգի, իսկ Քիւրտերէն տասներկու անձ ինկած էին:

Քիւրտերուն սպաննուածները մնացին երեսի վրայ:

Վանական թաղել տալէն ետքը իր սիրելի ընկերը, սրտանց աղօթք մը մըրմնջեց ու քար մը անկեց անոր վրայ:

Ու Զլի-Զափէն ուղղակի «Արտօս» սարին կողմ վերադարձաւ:

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԲԱԺԱՆՈՒՄԸ

Մեր պատմութեան մէջ, եթէ տխուր ու ցաւալի պարագայ մը կայ յիշատակելու, ատիկա կուսակցական բաժանումն էր, որ խուլ պայքարի համընթացութեամբ շարունակ կը յառաջանար, իր ետին թողնելով այն աւերը զոր ժողովուրդը չէր տեսներ ու չէր զգար:

Կուսակցական բաժանումը ծնունդ առած էր քանի մը անծանօթ ու ազատական հովեր առնող երիտասարդներու ընթացքէն: Եւ նախ՝ մտած էր խաւերաներու դասակարգին մէջ, յետոյ տարածուած էր մութ խաւերը:

Երկու անուն ունէր այդ բաժանումը:

Մին՝

Պահպանողական:

Իսկ միւսը՝

Յառաջդիմական:

Պահպանողական էին անոնք՝ որ խորհրդաւոր լռութեան մը մէջ կը գործէին, ներքին ուժեր կը պատրաստէին որ երկրին ամէն անկիւնը, ամէն տեղ ու ամենուրեք զէնք փոխադրելով կը զբաղէին. շարունակ առարկելով որ՝ ժամանակը չէ ... «յարձակողական դիրքը մեր ուժերու սպառումն է եւ թէ սպասելու պէտքը կայ»:

Գալով յառաջդիմական կոչուածներուն, ահա ինչ որ կը պոռային.

— Ինչպէս համբերենք, ինչպէս լռենք ... դաւաճանութիւն չէ այս ... միթէ տարիներով պիտի քնանանք, տարիներով մեր ձեռքերը կապուա՞ծ պիտի թողունք ու տարիներով այս լուծը պիտի ճնշէ՞ վիզերնուս վրայ ...: Բաւական է: Պահպանողական դիրքը պէտք է բաց թողունք: Կռիւ, կռիւ կ'ուզենք ... արիւն կ'ուզենք մենք:

(Շար.)

Այրի Տիկին Շաքէ Թէրզեան, Հրաչ եւ Լէյլա Թէրզեան, Տէր եւ Տիկին Վահան Թէրզեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Տիրան Բամպուքճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Խրիմեան եւ զաւակները, Տիկին Միւրաթճէ եւ զաւակը ինչպէս նաեւ ընտանեկան պարագաները սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, հօրեղբօր եւ մօրեղբօր՝

ԹՈՌՆԻԿ ԹԷՐԶԵԱՆԻ

յանկարծական մահը որ տեղի ունեցաւ Դեկտեմբեր 8ին, 54 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Շաբաթ, ժամը 14·30ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Պոնտիի գերեզմանատունը:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Սուլթան Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Յովհաննէսեան, Պ. Կարապետ Փափազեան եւ ընտանեկան պարագաներ չափազանց զգացուած շնորհակալութիւններ կը յայտնեն «Յառաջ»ի խմբագրութեան եւ պաշտօնէութեան, Հ. Յ. Դ. Արեւմտ. Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէին, Փարիզի Շրջ. կոմիտէին, Ալֆորվիլի Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէին, Ալֆորվիլի Հայ Մարզականին, Թաղեցիներուն, Հայ Մշակոյթի Տան նուիրատուներուն եւ բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակներով, նամակներով եւ իրենց ներկայութեամբ մասնակից եղան իրենց վշտին, ողբացեալ՝

ԲԱՐԹՈՂ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Վիէնի Ֆ. Կ. Խաչի վարչութիւնը եւ բոլոր ընկերուհիները իրենց խորազգած ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին Գարբ. Գինոսեանի, իրենց զաւակներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն, իրենց զաւկին, քրոջ եւ ազգականին՝ Ընկերուհի Օր. ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԻՆՈՍԵԱՆԻ վաղահաս եւ անակնկալ մահուան առթիւ:

Այս տխուր առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, վարչութիւնս քսան Ն. Ֆ. կը յատկացնէ Մշակոյթի Տան:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Անիէռ – Պուա Քոլոմպի Կապ. Խաչի մասնաճիւղը ողբացեալ Արշակ Պագըր – ճեանի մահուան քառասունքին առթիւ կը նուիրէ երեսուն Ն. Ֆ. Մշակոյթի Տան:

Նմանապէս Անիէռ – Պուա Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը ողբացեալ Գառնիկ Մառուկեանի մահուան առթիւ կը նուիրէ երեսուն Ն. Ֆ., փոխան ծաղկեպսակի Մշակոյթի Տան:

×

Անիէռէն Տէր եւ Տիկին Ա. Աւետիսեան ողբացեալ Արշակ Պագըրճեանի մահուան քառասունքին առթիւ կը նուիրեն քսան Ն. Ֆ.: Կապոյտ Խաչի օղափոխութեան կայանին:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Քառասնամեայ Յոբելենական Փառատօնը Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ: Կիրակի, 6 Մայիս 1962, ժամը 14ին:

Հայ Կարմիր Խաչի Տարեկան Ցերեկոյթ-պարահանդէսը, Կիրակի, Յունուար 28, ժամը 16 – 24, Ամպասատէօրի սրահին մէջ:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ԽՆՋՈՅՔ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբին կողմէ, Կիրակի, Դեկտեմբեր 17, կէսօրէ ետք ժամը 17ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

Գեղարուեստական բաժին:

Կը հրաւիրուին ընկերները, Նոր Սերունդի անդամները եւ երէց ու երիտասարդ համակիրներ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի շրջանի տարեկան ցերեկոյթը, ԿԻՐԱԿԻ, 4 ՄԱՐՏ, 1962

կէսօրէ վերջ ժամը 14·30ին, Սալ տը լա Շիմի:

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

ՄԱՐՏ 18ԻՆ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մինչեւ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 31, մեր այն բոլոր բաժանորդները որոնք առկախ հաշիւներ ունին, համապատասխան հաշուեցոյցեր պիտի ստանան եւ Յառաջի հաշիւին վրայ մանտա մը, դիւրացնելու համար իրենց վճարումները:

Բոլոր այն բաժանորդները որոնք չեն պատասխաներ մեր դիմումին, թերթ պիտի չստանան Յունուար 1էն սկսեալ:

Անգամ մը եւս շնորհակալութիւն կը յայտնենք բոլոր պարտաճանաչ բաժանորդներուն, որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն Յառաջի վարչական գործը:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
ՅԱՌԱՋԻ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը, Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերով կը տօնէ՝

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Քաղէի սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 28–ին, Հինգշաբթի օր:

ՊԱՏԱՐԱԳ ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյս օծման 4րդ տարելիցը կը տօնուի հանդիսաւոր կերպով: Այս առթիւ Կաթ. Պատուիրակ եւ Փարիզի Առաջնորդ Գերաշ. ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ հրաւիրուած է պատարագելու եւ քարոզելու: Երգեցողութիւնները պիտի կատարուին բազմաձայն, Մայր Եկեղեցւոյ երգիչներուն մասնակցութեամբ եւ երաժշտապետ Պ. Նշան Սերգոյեանի ղեկավարութեամբ:

Յաւարտ Ս. պատարագի մասնաւոր հոգեհանգիստ, եկեղեցւոյս շինութեան ծախքերուն մասնակցող բոլոր նուիրատուներու ննջեցելոց հոգւոց հանգստեան համար: Սկիզբ ժամերգութեան 8·30, Ս. պատարագ ժամը 10ին:

Շաւիլի եկեղեցւոյ Շէք – Փօսթալի թիւն է՝ 14827 – 18, Փարիզ:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ: Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէի բոլոր ընկերները կը հրաւիրուին ընկերական ընդհ. ժողովի, այս Շաբաթ գիշեր, սովորական հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ՏԷՍԻՆ.— Հ. Յ. Դ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ, ժամը 20ին: Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը, այս Շաբաթ, կէսօրէ վերջ, սովորական ժամուն, սովորական վայրը:

ՃԻՊԷՅԼԻ Նախկին սանուց (Յուշամատեան)ի ժողովը այս Կիրակի, ժամը ճիշդ 3ին, Քաղէի սրճարանը: Կարեւոր օրակարգ:

ՏԱՐԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Սեբաստիոյ Դաւրայի Հայր. Միութեան կազմակերպած խնջոյքը, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, Խրիմեան դպրոցին մէջ (Իսի):

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ տեղւոյս կարող ուժերուն:

Սիրայօժար իրենց աբեւլեան նուագով կը մասնակցին հայրենակիցներ՝ Մ. Շիրվանեան, Շ. Կազեան (ուտ, ջութակ): լաւ կերուխում, խնամքով պատրաստուած վարչութեան կողմէ:

Մուտքը ազատ է:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

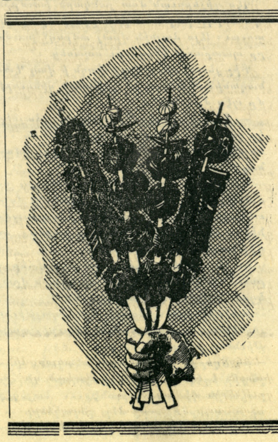
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 17 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 17 DÉCEMBRE 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9282 37EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4083

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

Յաճախ գրուած է հայերէն հրատարակութեանց ենթարկուած տագնապին մասին, սփիւռքի մէջ։

«Հրատարակութիւն» կը նշանակէ ո՛չ միայն գիրք, այլ եւ թերթ։

Շատ զարմանալի պիտի չըլլար, եթէ տագնապը սահմանափակուէր արեւմտեան երկիրներուն մէջ միայն։

Ցաւալի է նկատել սակայն, որ Միջին Արեւելքի հայաշատ եւ հայախօս գաղութներն ալ նոյն ցաւէն կը տառապին տեւէ մը ի վեր։

Սուրիոյ, Լիբանանի, Եգիպտոսի, նոյնիսկ Իրանի հայերէն թերթերուն մէջ պակաս չեն գանգատները այս մասին։

Այդ երկիրներուն մէջ ունինք բազմաթիւ հայկական դպրոցներ, — մանկապարտէզէն սկսեալ մինչեւ երկրորդական վարժարաններ ու ճեմարաններ, — ուր նոր սերունդը ամէն հնարաւորութիւն ունի սորվելու իր մայրենի լեզուն։

Եւ սակայն այնտեղ եւս հայ հեղինակները չեն կրնար սպառել իրենց գրքերը։ Հայերէն թերթերն ալ դժգոհ են, որ օրէ օր կը պակսի իրենց ընթերցողներուն թիւը։

Այս երեւոյթը բոլորովին յուսահատական պիտի ըլլար արտասահմանի հայկական գաղութներու ապագային համար, եթէ նոյն ցաւը համաշխարհային հանգամանք չունենար, որոշ չափով։

Վերջերս ֆրանսական ձայնասփիւռը խօսեցնել կուտար Փարիզի եւ գաւառի կարգ մը գրավաճառները, որոնք բոլորն ալ կը գանգատէին թէ հետզհետէ կը պակսին իրենց յաճախորդները։

Պատճա՞ռը։ Շարժանկարը, ձայնասփիւռը, մանաւանդ հեռատեսիլը։

Մարդիկ կլանուած են ասոնցմով եւ շատ ժամանակ չունին կարդալու։

Մերձաւոր Արեւելքի մէջ ալ դեր կը կատարեն ասոնք անպայման։ Սակայն աւելին ըլլալով, կարգ մը երկիրներու, մանաւանդ Իրաքի մէջ հայկական դպրոցներու շրջանաւարտները աւելի լաւ արաբերէն գիտեն քան հայերէն։

Նոյնը պիտի պատահի վաղը հարեւան երկիրներու մէջ ալ, ուր տեղական իշխանութիւնները կ'ուզեն երկրորդական աստիճանի վրայ դնել մեսրոպեան բարբառը։

Արդիւնքը պիտի ըլլայ այն, որ հետզհետէ պիտի պակսի հայերէն գիրք կամ թերթ կարդացողներու թիւը։

Պարագան աւելի ծանրակշիռ է Ֆրանսայի եւ զոյգ Ամերիկաներու մէջ, ուր ծնող եւ հասակ նետող հայորդիները հարիւրին իննսուն համեմատութեամբ զրկուած են հայերէն սորվելու կարելիութիւններէն։

Մեր ունեցած քանի մը դպրոցներն ու հայերէնի դասընթացքները փոքրիկ ովասիսներ են միայն անծայրածիր անապատին մէջ, — կաթիլ մը ջուր ովկիանոսին մէջ։

Թօսպան հողի վրայ կ'իյնան այն սերմերը, զորս հայրենասէր ծնողներ, կրթական, բարեսիրական կամ մշակութային կազմակերպութիւններ կը փորձեն ցանել։

Այս պայմաններուն մէջ շատ ալ զարմանալի չէ, որ հայերէն գիրք եւ թերթ կարդացողները ամէն օր աստիճան մը աւելի կը պակսին։

Հին սերունդը երկար ատեն կառչած մնաց մայրենի լեզուին եւ քաջալերեց հայերէն հրատարակութիւնները։ Սակայն «անհետացած սերունդ» պէտք է նկատել զայն այլեւս։

Միջին սերունդը, նոյնիսկ որբերու սերունդը ներկայիս չի հետաքրքրուիր հայերէնով այնքան, որքան կը հետաքրքրուէր մինչեւ 1940։

Երկրորդ աշխարհամարտը բոլորովին փոխած է արեւմուտքի հայկական գաղութներու դիմագիծը։

Տագնապը կը ծանրանայ հետզհետէ։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ ՄԻՆՉԵՒ ԱՊՐԻԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԱԿԱՆ ՆՍՏԱՇՐՋԱՆԸ ՓԱԿՈՒԵՑԱՒ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ԲԱՆԱՁԵՒԸ ՉՅԱՋՈՂԵՑԱՒ

Խորհրդարանին նստաշրջանը վերջացաւ Շաբաթ առաւօտ եւ երեսփոխանները արձակուրդի շրջանը կը սկսին մինչեւ Ապրիլի երրորդ Երեքշաբթին։

Վերջին նիստը կրնար ճակատագրական ըլլալ թէեւ մասնագէտները վստահ էին թէ Տըպրէի կառավարութիւնը պիտի փրկէր գլուխը, եւ ընկերվարականներուն արգելքի բանաձեւը 276ի ձայնի պարտաւոր մեծամասնութիւնը պիտի չստանար։

Նիստը բացուեցաւ ժամը 15ին եւ առաջին շրջանը տեւեց մինչեւ 19.30ին։ Արձանագրուած խօսողները բոլորն ալ պաշտպանեցին իրենց տեսակէտը։ Առաջին առթիւ խօսք առաւ ընկերվարական Լենոռ։ Բացատրեց թէ իր կուսակցութիւնը յարատեւօրէն ընդդիմութիւն չէ ըրած հակառակ անոր որ համաձայն չէր կառավարութեան ոչ ընկերային, ոչ երկրագործական ոչ այլ քաղաքականութեան։ Զօրավիգ կանգնած են տը Կոլի ալժերական քաղաքականութիւնը բայց կը տեսնուի թէ այսօր բռնութեան քաղաքականութիւն մը մէջտեղ ելած է եւ բանակցուած հաշտութեան մը բոլոր կարելիութիւնները կը յետաձգուին։ Այս պատճառներով է որ ընկերվարականները, իրենց կողմնակից ունենալով Արմատականները կառավարութիւնը կը դնեն իր պատասխանատուութեանց առջեւ եւ արգելքի բանաձեւ մը կը ներկայացնեն (եթէ այս բանաձեւը 276 ձայնի սահմանադրական մեծամասնութիւնը ստանայ, կառավարութիւնը կը ստիպուի հրաժարիլ)։ Բանաձեւին կողմնակից երեսփոխանները իրարու յաջորդեցին եւ շուտով շփոթ մթնոլորտ մը ստեղծուեցաւ։ Լըժանտր, յաջորդ խօսողը, խիստ լեզու մը գործածեց Տըպրէի դէմ որ ստիպուեցաւ «անհաւատարիմ ըլլալ ինքն իրեն հանդէպ, հաւատարիմ ըլլալու համար տը Կոլի հանդէպ» եւ զանազան աղմուկներ սկսան կոլեան նստարաններուն վրայ (Իւ Էն Էռ) երբ Լըժանտր ըսաւ թէ արդէն Փաշիզմի ճամբան կը բռնեն երբ արգելափակման կայանները կը բանան։

Առիկի, աջ ընդդիմադիր, նոյնքան խիստ է.— «Փլասթիքը պատճառաբանութիւն մը չէ, բայց վարչական եղանակով արգելափակումն ալ պատճառաբանութիւն չէ։ Այսօրուան վարչաձեւին եւ Պասթիյի միջեւ այն համեմատութիւնը կայ ինչ որ կայ գործատան մը եւ փայտաշէն խանութի մը միջեւ։ Մեզի ետ տուէ՛ք Պասթիյը»։

Շեշտը կը փոխուի երբ բեմ կը բարձրանայ Միութիւն Նոր Հանրապետութեան համար կուսակցութեան անդամներէն՝ Շմիթլէն։ Կը պաշտպանէ կառավարութիւնը եւ հոս կրնանք յիշել թէ ֆրանսական Պատկերասփիւռը ժամը 20ի իր լուրերուն յայտագրին մէջ, շատ լայն տեղ տուաւ այս ճառին, մինչ «կարճ կը կապէր» ընդդիմադիրներուն միջամտութիւնները։ Այս վերաբերումը պատճառ պիտի դառնար որ նիստի վերաբացման (ժամը 21ին) Հանրապետութեան Միութեան մէկ անդամին Քաթալայի բողոքին վրայ Ազգ. Ժողովէն «արտաքսուէր» Ֆրանսական պատկերասփիւռը։ Միջադէպը շատ ծանր հանգամանք ստացաւ երբ Քաթալա ըսաւ թէ Պատկերասփիւռին առարկայական դերքին պակասը շատ ծանր է։ Այս տեսակէտին բոլորովին համաձայն է արմատական Մորիս Ֆօռ։ Բայց Իւ Էն Էռէն բոլորը «հրաժարում, հրաժարում» կը պոռան, վերջապէս Շապան-Տէլմաս հրաման կուտայ որ պատկերասփիւռը արտաքսուի։

Երբ մթնոլորտը կը հանդարտի խօսք կ'առնէ Տըպրէ որ իր «պաշտպանողականը» կը կարդայ եւ կը վստահեցնէ թէ կառավարութիւնը հաւատարիմ կը մնայ, Ալժերիոյ համար, ինքնորոշման քաղաքականութեան։ Տըպրէ կ'աւելցնէ թէ գործակցութիւնը, Ալժերիոյ հետ, պէտք է ըլլայ նաեւ Սահարայի համար եւ կը շեշտէ թէ Սահարայի ճակատագիրը կարելի չէ անջատել Ալժերիոյ ճակատագրէն։ Այս խօսքերը պատճառ կ'ըլլան որ «դաւաճանութիւն, դաւաճանութիւն» պոռան կարգ մը նստարաններէ։

Կի Մոլէ համաձայն չէ Տըպրէին։ Կ'ըսէ թէ կորսնցուցած է երկրին վստահութիւնը։ Կը քննադատէ տնտեսական եւ ընկերային քաղաքականութիւնը, կ'ակնարկէ Գաղտնի Բանակի Կազմակերպութեան որ Ալժերիոյ մէջ կը սպաննէ մարդիկ որոնք կողմնակից են ինքնորոշման։

Քիչ ետք ուրիշ ծանր միջադէպ մը պիտի պատահէր Իւ Էն Էռի մը եւ Կի Մոլէի միջեւ երբ աղմուկին մէջ, Անտրէ Բուլան պոռաց Կի Մոլէի «առաջին լոլիկին, քաղաքականութիւն փոխեցիք»։ (Երիտասարդ երեսփոխանը կ'ակնարկէր 1956 Փետրուար 6ին երբ Կի Մոլէ Ալժէ գնաց, վարչապետ էր այն ատեն եւ Եւրոպացիներու ցոյցերուն արժանացաւ)։

Կի Մոլէ կ'ուզէ վիճիլ եւ կը հրաւիրէ երեսփոխանը որ դուրսը տեսնուին։ Կը տեսնուին եւ Կի Մոլէ ապտակ մը կուտայ Բուլանի որուն համար, քիչ ետք, ցաւ կը յայտնէ եւ միջադէպը կը փակուի։

Իվերջոյ Ընկերվարականներու եւ արմատականներու արգելքի բանաձեւը միայն 199 ձայն ստացաւ (77 ձայն կը պակսէր), մէկ Իւ Էն Էռ որ քուէարկած էր բանաձեւը արտաքսուեցաւ իր կուսակցութենէն։

Այս անգամ ալ կառավարութիւնը փրկեց իր գլուխը եւ Ազգ. Ժողովը արձակուրդի մէջ մտաւ մինչեւ Ապրիլ, բայց այն պարագային եթէ արտակարգ նիստի հրաւիրուի։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՅԽՄԱՆ մահուան դատապարտուեցաւ Իսրայէլեան ատեանին կողմէ։ Իր փաստաբանը Սերվաթիուս վերաքննութեան դիմում ըրաւ, ամէն պարագայի մէջ հաւանական չէ որ մահապատիժը գործադրուի Մարտէն առաջ։ Ընդհանուր ձեւով միջազգային մամուլը համաձայն է տրուած վճիռին, բայց Ամերիկայի ռաբունապետը եւ հրեայ խումբ մը մտաւորականներ դիմում ըրին որ Երուսաղէմի Ատեանը ներում շնորհէ եւ խնայէ Այխմանի կեանքին։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ «Թաս» գործակալութիւնը կը շարունակէ ամբաստանել գերման զօրավարը՝ Հօյզինկըր եւ կ'ըսէ թէ 1942ին 45.000 հոգիի սպանութիւնը հրահանգած է։ Ֆրանսացի համայնավար պարագլուխը՝ Տիւքլօ կը ձայնակցի եւ... բացատրութիւն կը պահանջէ Ֆրանսական կառավարութենէն, հարց տալով թէ գիտէ՞ր գերման Զօրավարին անցեալ գործունէութիւնը երբ Ատլանտեան Ուխտի կարեւոր պաշտօնին կոչուեցաւ։

ՄԱԿի մէջ Չինաստանի անդամակցութիւնը անգամ մը եւս մերժուեցաւ, դիմումը միայն 39 ձայն ստացաւ, կը թուի թէ Խորհրդ. Միութիւնը շատ աշխատանք չէր տարած կամ չէր ուզած տանիլ։ Ազգ. Ժողովը ալժերական հարցով կը զբաղի եւ կը քննէ ափրօ-ասիական բանաձեւ մը։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ Թագաւորին 60ամեակը մեծ փայլով տօնուած է առջի օր։

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ նախարարները զեկոյց մը հրատարակեցին ուր կը թելադրուի շփումները պահել Մոսկուայի հետ։

ԱՐԱԲԱԿԱՆ Լիկայի ընդհանուր քարտուղարը՝ Հասունա հրաւիրեց արաբ պետութիւնները որ «միացեալ եւ վճռական դիրք մը բռնեն» Եթովպիոյ հանդէպ որ ճանչցած է Իսրայէլի պետութիւնը։ Յուշագրի մը մէջ, Լիկան կը շեշտէ թէ որ եւ է պետութիւն որ զօրավիգ կը կանգնի Իսրայէլի հակարաբական քաղաքականութիւն կը վարէ։

ՍԷՈՒՏԱԿԱՆ Արաբիոյ թագաւորը նոր գործողութեան մը պիտի ենթարկուի, Պոսթընի մէջ, աջ աչքին վրայ։ Երկրորդն է մէկ շաբթուան ընթացքին։

ՊԵՆ ԽԵՏՏԱ Լիբիա մեկնեցաւ Նասրի հետ տեսնուելէ ետք։ «Ա.Հ.Ա.Կ»ի ղեկավարը յայտարարեց թէ կանխահաս է ֆրանքօ-ալժերական բանակցութիւններու մասին խօսիլ։

ՔԱԹԱՆԿԱՅԻ կացութիւնը միշտ ծանր է։ Չոմպէ տրամադիր է բանակցելու Լէոփոլտվիլի կառավարութեան հետ, բայց Իլէօ որ Կեդրոնական Քոնկոյի տեղեկատուութեան նախարարն է յայտարարեց թէ չէզոք հողամասի վրայ հանդիպում մը կարելի չէ նախատեսել։ Միւս Քոնկոյին (Պրազավիլ, նախկին ֆրանսական) նախագահը՝ Աբբայ Եուլու առաջարկեց որ Ապահովութեան Խորհուրդը անմիջապէս նիստ գումարէ եւ անմիջական զինադուլի մը պայմանները ուսումնասիրէ նախկին պելժիական Քոնկոյի համար։

ՖՐԱՆՍԱ յայտնեց ՄԱԿին որ այլեւս ՄԱԿի ոչ մէկ օդանաւ որ Քոնկօ զէնք կամ մարդ կը փոխադրէ կրնայ օդանաւ. իր ճամբաներէն անցնիլ, այլ խօսքով կը մերժէ «իր երկինքը» տրամադրել ՄԱԿի եւ այս՝ Տէնքէրքէն մինչեւ Թամանռասէթ։

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Գերագոյն Խորհուրդի Պրեզիտիումի նախագահը Պրեժնեւ Նոր-Տելհի հասաւ, պաշտօնական այցելութեան մը համար։

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ արտակարգ միջոցներ ձեռք առնուած են Քենըտիի Քարաքաս այցելութեան առթիւ։ 30.000 ոստիկաններ եւ գաղտնի ոստիկաններ կը պաշտպանեն Միացեալ Նահանգներու երիտասարդ նախագահը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՐՄՆԱՄԱՐԶԻԿՆԵՐԸ ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Տելհիէն (Հնդկաստան), Դեկտեմբեր 4ին «Թաս» գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ Հայաստանի մարզիկները երկրորդ օրն ըլլալով յաղթած են հնդիկ մարզիկներուն։

«Հայ մարզիկները առաջնութիւն ձեռք ձգեցին բոլոր մարզերուն մէջ։ Անհատական կարգով առաջին ելաւ Ազնաւուրեան, որ ցոյց տուաւ արտակարգ կարողութիւն։ Արդարեւ, առաջին ելաւ զուգափայտի վրայ կատարած փորձերուն մէջ, ինչպէս նաեւ կոթնելով ցատկելու եւ ազատ վարժութեան մէջ։ Միայն պտըտաձողին վրայ առաջին տեղը գրաւեց Ալպէռ Ազարեանը։ Ազնաւուրեան ընդհանուր առմամբ ունի 38.1 միաւոր, Ազարեան՝ 37.9, Զաքարեան՝ 37.2։ Մրցումներուն ընդհանուր արդիւնքն է 186.6 : 170.9 կէտ՝ ի նպաստ Հայաստանի խումբին։

ՄԵԾՆ ՄԵՍՐՈԲ
ԵՒ ԻՐ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱՌԱՔԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Ե·

« Հայոց Թիւը սկսաւ պակսիլ օրէ օր», կը վկայէ Փաւստոս (Դ· Դպր· Գլ· Ծ·) :

Այս աղաղակն էր, ապահովաբար, որ արձագանգեց Վաղարշապատի խորհրդակցութեանց ընթացքին: Գուժկան խօսք մը, որ զարնուեցաւ խորհրդարանին պատերուն ու ձեղունին, անընդհա՛տ, մինչ կը խօսէին իշխանները եւ եպիսկոպոսները օրուան տագնապին մասին:

Կը պակսէ՛ր Հայոց Թիւը :

Սնդիկի կաթիլի մը պէս կը փշրուէր, կը կորսուէր, կը հատնէր Հայութիւնը : Քրիստոնէութիւնը չէր որ պիտի միացնէր, շատցնէր ու բազմացնէր...: Ներողութի՛ւն, հինգ քրիստոնեայ Հայ, երեք քրիստոնեայ Յոյն, երկու քրիստոնեայ Ասորի, առէք գումարեցէք, արդիւնքը կը մնայ դարձեալ հինգ Հայ, երեք Յոյն, երկու Ասորի: Բայց գումարեցէք հինգ Հայ, երեք Հայ, երկու Հայ, գումարը կ'ընէ տասը Հայ :

Մեսրոբ լսեց սարսռաց: Սահակ լսեց սարսռաց: Վռամշապուհ լսեց սարսռաց: Սարսռացին բոլորը, պաղ սարսուռով մը զոր մարդ կը զգայ՝ երբ անպաշտպան կը մնայ ցուրտին դէմ :

Քաղաքակրթութիւն մը, որ աճեր էր հայկական լեռնաշխարհի հովիտներուն ծոցը՝ ինչպէս խմորը կը հասուննայ ու կ'աճի տաշտին մէջ, հոգեկան մեծարժէք հարստութիւն մը, զոր պատմութիւնը թողած էր իրենց, ահա կորսուելու վտանգին մէջ, իրենց աչքերուն առջեւ :

Վտանգի կը պակսէր, կը նուազէր Հայոց Թիւը :

Մեր պատմութեան ամէնէն սարսռացուցիչ աղաղակն էր որ կը լսուէր Վաղարշապատի խորհրդարանին մէջ:

Եւ Հայոց իշխանները, եպիսկոպոսները գիտէին թէ երբ չկայ Թիւ, չկայ հողի վրայ պատմական իրաւունք: Երբ կը պակսի Թիւը, պատմութիւնը կը խլէ մեր ձեռքէն հայրենիք, իշխանութիւն, լեզու եւ ամէն պատիւ :

Փաւստոս միակ պատմիչն է որ կը խօսի այս աղէտին մասին:

Ժամանակ էր խորհելու Թիւի մասին, ու դարմանի մասին :

Քրիստոնէութիւնը, աւելի քան մէկ դար, եկաւ կերաւ խմեց Հայաստանի մէջ, բայց չտուաւ ինչ որ կը սպասուէր իրմէ : Զտուաւ միասնականութեան դաղտնիքը: Զաճեցաւ Հայութիւնը: Ընդհակառակն: Երկրին ժողովուրդին կէսը լեցնելով վանքերու եւ կուսանոցներու մէջ, քաջալերելով հոգեւորականներու բազմութեան աճումը՝ Մաղքոսին ականջը կտրողներուն դատապարտութեամբ, միւս կողմէ տնտեսական գետնի վրայ՝ հողը եւս «քրիստոնէացնելով» ի վնաս գիւղացիութեան, կարելի՞ էր միթէ հասնիլ այն ցանկալի կացութեան, որպէսզի ուժն ունենային մերժելու երկիրը ճեղքել, պատռել, երկուքի բաժնել ինչպէս հասուն դեղձ մը:

Եւ երբ, հետեւողութեամբ հայ խեղճ պատմիչներու, արդի պաշտպանողական մատենագիրները, իրենց կարգին, կուգան պնդել թէ Վաղարշապատի խորհրդակցութեանց առարկան էր նոր զէնք մը գտնել քրիստոնէութիւն տարածելու համար՝ այն պատճառաբանութեամբ թէ երկիրը քրիստոնէացած չէր կատարելապէս, ինծի կը մնայ չափել այս տեսակէտին վրայ պնդողներուն գլխի պնդութիւնը՝ իբրեւ նիւթ գիտական այլ ասպարէզի մը վերլուծումներու համար: Երկիր մը, որ աւելի քան հարիւր տարի, անկախ կամ կիս-անկախ վիճակով, եթէ չէր յաջողած քրիստոնէանալ, պիտի կրնա՞ր քրիստոնէանալ՝ երբ բաժնուեցաւ երկուքի, կորսնցուցած նաեւ մշակութային ու կրօնական գործիչներու շարժման ազատութիւնը : Բայց մեր զորշ պատմիչներուն իսկ վկայութեամբ՝ ես կրնամ հաստատել թէ Վարդանանց օրերուն չափ քրիստոնեայ դարձած էր Հայութիւնը՝ շատ աւելի առաջ քան Աւարայրի Թուականը, առանց 25 – 30 տարիներու հրաշքի մը վերագրելու այդ իրողութիւնը : Իսկ եթէ հեթանոսական բոյներ կային Հայաստանի մէջ, առաւել կամ նուազ չափով ամրացած, Վաղարշապատի խորհրդակցութեանց օրերուն, ո՞վ կրնայ պնդել թէ չկային նման բոյներ, շատ աւելի ետքը, Ջալդալարալի վերածելու ատեն Գրիգոր Մագիստրոսը: Եւ այս պարագան՝ ամէն երկրի մէջ, (ուսումնասիրութեան հրաշալի նիւթ՝ Քաթարներու պատմութիւնը, Ֆրանսայի մէջ, մանաւանդ Մոնսեկիւր լերան վրայ):

Քրիստոնէութեան պայքարը ռազմավարական նիւթ էր, — որքան կրնամ քաղել Վաղարշապատի խորհրդակցութեանց կորիզէն, — եւ առով միայն մեծ էին Մեսրոբը եւ Սահակը, կ'ըսեմ՝ տարբերութիւն մը դնելու համար քրիստոնեայ նահատակներու մաղոխականութեան եւ ազգութիւն կերտող վարիչներու իրապաշտութեան միջեւ :

Մեսրոբ պիտի կատարէր առաջին յարձակողականը պարսկական ճակատէն : Առաջին յաջողութենէն ետքը՝ նոյն զէնքը պիտի գործածէր յունական ճակատին վրայ :

Տիզբոն որոշ հանդուրժողութիւն ցոյց կուտար քրիստոնէութեան, զոր իր ծոցին մէջ կը սնուցանէին Ասորիները, իբրեւ պարսկական հլու հպատակ ժողովուրդ, եթէ կ'ուզէք՝ խելօք կենդանի առանց քաղաքական ժանիքի (ափոլիթիք): Երկրորդ, Ասորիները դարձած էին, Տիզբոնի հովանաւորութեան տակ, տեսակ մը կրօնական Արշակաւան, — հերձուածողները փախուստ կուտային դէպի Պարսկաստան, ուրկէ յունական զօտի կը ներմուծէին հալածուած գիրքերը՝ ընդօրինակելով ու թարգմանելով յունարէն, ասորերէն, աւելի ետքը հայերէն: Այսպէս է որ նեստորականութիւնը դիմացաւ երկար, այս երկրին մէջ: Այդ հանդուրժողութեան իմաստն այն էր թէ, ըստ Պարսիկներուն, քրիստոնէութիւնը կրնար տապալիլ ոչ թէ արտաքին ճնշումի տակ, այլ ներքին հարուածներով, հերձուածողներու աշխատանքով :

Այսպէս, երբ Հայաստան բաժնուեցաւ երկուքի, Տիզբոն չվարուեցաւ Հայաստանի հետ՝ Յոյներուն ձեւով, — չարգիլեց քրիստոնէութեան քարոզութիւնը, ճանչցաւ նաեւ Հայոց կաթողիկոսութիւնը « ի հոգեւորս», — մէ՛կ պայմանով, քրիստոնէութիւն քարոզելու համար պիտի օգտագործուէր ասորերէն լեզուն, եւ երբե՛ք յունարէնը :

Մեսրոբ ներկայացաւ այս ճակատին վրայ՝ ըսելու համար.— Արթուն եւ ըղձաստ՝ հայ հոգեւոր իշխանութիւնը կը հսկէ յունական քրիստոնէութեան շարժումներուն վրայ, որոնց քաղաքական իմաստը անծանօթ չէ մեզի: Արդ, մեր ժողովուրդը չի հասկնար ասորերէն լեզուն: Դպրոցներու մէջ եւս շատ դժուար է սորվիլ օտար լեզու մը, փոյթ չէ թէ քրիստոնեայ լեզու, որու գրչական ձեւը, տառերու յաճախակի կերպարանափոխութիւնը, աւելի եւս կը դժուարացնեն գործը: Անհրաժեշտ է հայերէն տառեր գործածել, որպէսզի ժողովուրդը կապուի մեզի եւ զոհ չերթայ յունարէն լեզուով կատարուած յաջողութեանց: Այս ձեռնարկով կը շահինք նաեւ յունական Հայաստանի ժողովուրդը:

Տիզբոն իր առարկութիւնները չերկարեց: Մանաւանդ Հայոց մէջ քրիստոնէութեան տարածումը մեծ վիճում մը չէր՝ ընդունելէ ետք քրիստոնէութեան տարածումը Ասորիներու մէջ: Ընդհակառակն, այս գիւտով կրնար հարուած մը տալ Բիւզանդիոնի թափանցումներուն եւ յաւակնութեանց, որոնք սպառնազին կ'երկարէին մինչեւ Պարսկաստանի դռները : Հարկ էր հեռացնել Հայերը յունական ազդեցութենէն, — Հայաստանի մտաւորականները յունական հակում ցոյց տուած են առհասարակ, իսկ զինուորականները՝ պարսկական, — քաջալերելով հայկական գրաւոր մշակոյթը: Սահմանները դէպի արեւմուտք երկարելու դասական աւանդութիւն, ի հեճուկս նոյն սահմանները դէպի արեւելք երկարելու հին փորձերուն :

Մեսրոբ դարձաւ դէպի արեւմուտք՝ նոյն ռազմավարութեամբ : Այս ճակատին վրայ Յոյները ջնջած էին հայկական ամէն իրաւունք, ոչ կաթողիկոս կը ճանչնային, ոչ ալ թոյլ կուտային որեւէ կապ մայր երկրին ժողովուրդին հետ : Մէկ պատգամ միայն, — յունարէն սորվիլ, ձուլուիլ :

Մեսրոբի ռազմավարութիւնը միտք կը բերէ Տրդատը, — այս քաջ եւ իմաստուն թագաւորն էր որ ամբողջական եւ գերիշխան Հայաստան մը ստեղծելու նպատակաւ, նախ ամրացուց իր դիրքը՝ սիրաշահելով երկրին ամէնէն զօրաւոր ու տարածուն կազմակերպութիւնը, քրմականութիւնը, ի վնաս քրիստոնէութեան : Յետոյ իր կառքին մէջ առաւ քրիստոնեաները՝ կոխոտելու եւ ոչնչացնելու համար քուրմերը:

Հայաստանի մեծագոյն բաժինը, պարսկականը, իր ձեռքին մէջ ունենալէ ետք՝ Մեսրոբ կը ներկայանայ յունական իշխանութեանց :

— Քրիստոնէութիւն կը տարածենք, արեւմուտքի շունչը: Ազատած ենք ասորի քարոզիչներէն, որոնց քրիստոնէութիւնը վստահութիւն չի ներշնչեր իրենց հերձուածային արտաներով եւ բարեխառնութեամբ: Հարկ էր մեր գործին ի սպաս դնել հայ լեզուին յատուկ տառեր:

Այս ներածականէն ետք՝ դժուար չէ բացատրել ոեւէ քաղաքագէտի թէ Տիզբոնի հանդուրժողութենէն զոհ եւ ուրախ, հայ ժողովուրդը կրնայ արթնցնել յունական բաժնի իր ազգակիցներուն հոգւոյն մէջ խոր դժգոհութիւն եւ ապստամբութեան տրամադրութիւն, եթէ յունական իշխանութիւնը ուզէ թշնամի մնալ հայ տառերուն: Թէոդոս կայսրը շատոնց բանաձեւած էր այդ վախը(խոր· Գ· 49):

— Թոյլ տուէք յունական Հայաստանի մէջ եւս տարածել հայ գիրն ու գրականութիւնը՝ զօրացնելու համար քրիստոնէութեան ճակատը եւ ժողովուրդին արեւմտեան հակումները:

Յոյները յամառ են, կը մերժեն: Սահակ կը փութայ Մեսրոբի օգնութեան : Նոյն ընդդիմութիւնը կաթողիկոսին հեղինակութեան: Այս անգամ Սահակ կը գործածէ ծանր հրետանի.— Նամակով կը դիմէ ուղղակի Բիւզանդիոնի: Կայսրը եւ պատրիարքը աւելորդ կը համարեն որեւէ ընդդիմութիւն: Թէոդոս կայսեր մտատանջութիւնը ունին երկուքն ալ: Իբրեւ նահանջի դուռ, կը բանաձեւեն երկու յանդիմանական դիտողութիւն .

— Ինչո՞ւ չդիմեցիք նախ մեզի՝ բանակցելու, հայկական գիր ունենալու համար, ու գացիք աշխատիլ հեթանոսներու մօտ: Երկրորդ, «զիա՞րդ Թողեր զաղբերն եկեղեցւոյ զհայր մեր սուրբ Յովհաննէս, որ ոչ միայն տիեզերական մայրաքաղաքիս, այլ սովաւ եւ ամենայն քրիստոնեայք եւ ընդհանուր աշխարհ ի նմանէ վարդապետեալ ուսանի, ուստի եւ Ոսկի բերան կոչեցին զնա» (խոր· Գ·57):

(Ապահովաբար այս աւանդութենէն կը ծագի որ Հայոց գիրերուն գիւտը կը վերագրուի ... Յովհան Ոսկեբերանի, — գի՛ր այս հէքեաթն ալ միւս հէքեաթներուն վրայ):

Պէտք էր, սակայն, ներել վերջապէս, չէ՞ :

Ուրեմն, Բիւզանդիոն, ընդունելով որ Հայոց գիրերու գիւտը « ի շնորհաց վերնոյ եղեւ », իբրեւ աստուածային պարգեւ, կ'արտօնեն հայ գիրն ու գրականութիւնը ուսուցանել, պարտադրել, տարածել նոյնպէս յունական Հայաստանի մէջ :

Չափեցէք յաղթանակին մեծութիւնը.—

Հայ գիրը կը միացնէր երկու Հայաստանները, աւելի զօրաւոր կապերով քան եղած են քաղաքական, զինուորական ու կրօնական կապերը: Հայ գիրը միանգամ ընդ միշտ կը փրկէր Հայութիւնը: Հայ գիրը կը շահէր մեր պատմութեան մեծագոյն ճակատամարտը, — հայ ժողովուրդը երբեք եւ երբեք կատարած չէ ասկէ աւելի մեծ եւ հրաշալի յաղթանակ մը, ոչ քաղաքական կեանքի մէջ, ոչ կրօնական վէճերու մէջ, ոչ ալ զինուորական դէպքերու մէջ:

Անմահութիւն, յաւիտենականութիւն բառեր միայն պիտի մնային՝ եթէ կատարուած չըլլար հայ գիրերու գիւտը:

Շ· ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Սէն Գէտի Գեղածիծաղ Ափին
ԼԻԱԶՕՐ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲՈՎ՝ ՊՍԱԿ

Գրեց՝ ԵՆՈՎՔ ԼԱԶԻՆԵԱՆ

Տարիները անցան միօրինակ կրկնութեամբ եւ քառորդ դար մը սահեցաւ գընաց անզգալաբար :

Ցրուեցանք աշխարհի չորս անկիւնները, բայց կարծեմ մեզմէ քիչեր մոռցան մեր վարժարանը «Սէն գետի գեղածիծաղ ափին»:

Պատերազմը սկսաւ եւ վերջացաւ : Մխիթարեան Միաբանութեան ջանքով ու Նախկին Աշակերտաց Միութեան աջակցութեամբ, 1947ին դպրոցը վերաբացուեցաւ իր նախկին շուքով: Բայց մեզի կը թուէր թէ բան մը պակսած էր ու կը կարծէինք թէ հին շրջանը — այսինքն՝ մեր շրջանը — աւելի լաւ էր:

Մենք՝ նորերուն չէինք հաւներ ու կը մեղադրէինք զանոնք ըսելով որ դպրոցին մակարդակը իջեցուցած էին: Բայց մարդուս յիշողութիւնը ընդհանրապէս տըկար կ'ըլլայ եւ անցեալը միշտ լաւ կ'երեւայ : Մեր ատենն ալ, մեր նախորդ սերունդը մեզի չէր հաւներ եւ այդ նոյն հին սաները Վարուժանին շրջանը կը փնտռէին : Հաւանաբար՝ Վարուժանին ատենն ալ, այդ ժամանակուան հիները՝ Պէշիկթաշլեանին շրջանը կը գերադասէին :

×

Յաճախ Փարիզ կ'այցելէի եւ ընկերներով կը հաւաքուէինք ու մեր վարժարանը կ'այցելէինք: Կը վերյիշէինք անցեալ օրերը ... հին ածականները,, հին կատակները, հին նիւթերը: Մեզմէ զատ՝ ուեւէ մէկը պիտի ձանձրանար մեր այդ խօսակցութենէն որուն համը հոտը վաղուց գացած էր տասն անգամ պաղած եւ տաքցուած ապուրի նման: Բայց մենք, իրարու քով գալով, միշտ նոյն ախորժակով եւ հաճոյքով կը վերակենդանացնէինք մեր դպրոցական անցեալը եւ նոյն ատեն՝ մենք զմեզ խառնուածքով կը կերպարանափոխէինք վերադառնելու համար մեր մանկութեան ոլորտն :

Վարդապետները զմեզ ընթրիքի կը պահէին եւ յետոյ հիւրանոց հրաւիրելով՝ սուրճով, ծխախոտով եւ խօսակցութեամբ կ'անցընէինք երեկոն :

Անգամ մը Պ· Գոյունեանը տեսանք պարտէզը: Եօթանասունի մօտեցած էր բայց նոյն հին եռանդով եւ աշխուժութեամբ՝ շղթան քաշելով զանգակը կը հնչեցնէր: Զանգակի այս արարողութիւնը վերջացուց եւ աշակերտները հաւաքելով մէկ կարգի վրայ՝ զանոնք դասարան ղրկեց քանի մը անգամ իր սուլիչը փչելով իրենց ետեւէն :

Հարցուցինք իրեն,

— « Պարոն Գոյունեան, այս նորերը ի՞նչպէս են մեզի բաղդատմամբ » :

— « Դուք մեղր ու խայմախ էիք, նորե՛րը, ասոնք հէրկէլէներ են » ըսաւ :

Իսկ Հայր Սահակը նորերը կ'որակէր «մկրտուած հեթանոսներ»:

Վստահ եմ որ այդ նոյն նորերը, յամառում ունենալով իրենք իրենց վրայ, համակարծիք չէին այդ աննպաստ նկարագրութիւններուն: Վստահաբար՝ ըզմեզ կը նկատէին հին գլուխ, կամ իրենց գործածած բացատրութիւնով՝ վիէօ ժէօ, եւ պէտք է ենթադրել որ նպատակայարմար ածականներ գրած էին մեզի՝ ինչպէս մենք գրած էինք մեր նախորդ սերունդին ներկայացուցիչներուն :

×

1949ին դարձեալ Փարիզ այցելած էի : Գործերս քիչ թոյլ ըլլալով՝ խորհեցայ ամուսնանալ որպէսզի ի զուր ճամբորդութիւն ըրած չըլլամ եւ, միեւնոյն ժամանակ, ձեռքս պարապ Ամերիկա չվերադառնամ : Ընկերներս միաբերան քաջալերեցին իմ այս նպատակս եւ հինգ հոգինոց լիազօր յանձնախումբ մը կազմեցին ու լծուեցան գործի :

Քանի մը շաբաթ չանցած՝ ամէն ինչ կարգադրուած էր ... Նշանած, կնքահայր, եկեղեցի, քահանայ, սրահ, նուագածուներ, եւայլն : Լիազօր յանձնախումբը իր գործը ամենայն բարեխղճութեամբ եւ ձեռնհասութեամբ կատարած էր : Նշանածս Շուշանն էր, կնքահայրը՝ Կարպիսը, եկեղեցին՝ վարժարանին մատուռը, քահանան՝ Հայր Սահակը, սրահը՝ վարժարանին դահլիճը, իսկ նուագածուները՝ Բէնօն եւ թարիստ Արգարը:

Կնքահայրս, Կարպիսը, քանի մը անգամ խաչը գլխուս իջեցուց, Աստղիկը « Ուրալ լեռ»ը երգեց իր քաղցր եւ զգա-

յուն ձայնով, Հայր Սահակը «Առեալ զձեռն Եւայի եւ տուեալ ի յաջն Ադամայ» ըսաւ եւ նարօտը կապուեցաւ :

Անձնապէս՝ մտադիր էի սեղմ շրջանակի մէջ համեստ ընդունելութիւն մը սարքել, սակայն՝ Լիպօր յանձնախումբը որոշեց աւելի ճոխ հաւաքոյթ մը կազմակերպել: Նախ՝ ծրագրեցին fofbkyl փարթիի հանգամանք տալ : Յետոյ՝ նախընտրեցին սառնուիչ հրամցնել եւ, վերջ ի վերջոյ, որոշեցին լրիւ ընթրիք պատրաստել ու ըստ այնմ վարպետին հրահանգ տրուեցաւ :

85 հոգիի պատրաստութիւն տեսնուած էր: 173 հոգի եկած էին: Բարեբախտաբար՝ վարպետը առատ պատրաստութիւն նախատեսած էր այնպէս որ անօթի մնացող չեղաւ :

Գեղարուեստական բաժինը շատ լաւ էր: Ընդհանրապէս՝ յաջող անցաւ հարսնիքը որ աւելի հանդէս – խնջոյքի եւ կամ Սամուէլ – Մուրատեան Նախկին աշակերտաց համագումարի բնոյթը ստացած էր: Սրահը բերնէ բերան լեցուած էր եւ ոմանք մինչեւ իսկ պարտէզը ելած կը պարէին, կ'ուտէին, եւ հարս ու փեսային կենացը կը խմէին :

Այնքան բազմութիւն կար որ Տեսուչ վարդապետը, կնքահայրը եւ հարսին ծնողքը նստելու տեղ չունէին: Գլխաւոր սեղանին վրայ անծանօթ մէկը բազմած էր իր շուրջը հաւաքած ըլլալով մօտաւորապէս երկու տասնեակ այր եւ կին ու երախայ :

Այս խմբակը ամենալաւ տեղերը գրաւած ըլլալէ զատ, առատօրէն՝ ամենալաւ պատառները կ'ուտէր եւ ամէնէն ընտիր ըմպելիները կը խմէր :

Ես կը կարծէի որ այս խումբին անդամները հարսին կողմէ եկած էին: Հարսին ընտանիքը կը կարծէր որ փեսային կողմէ հրաւիրուած էին: Կնքահայրը կը խորհէր որ յանձնախումբը զիրենք կանչած էր, իսկ յանձնախումբը չէր գիտեր թէ ուրտեղէն եկած էին :

Վերջէն յայտնուեցաւ որ այդ անծանօթ խմբակին առաջնորդը՝ անծանօթ ամերիկահայ փեսացու մըն է եղեր որ եկեր է Ֆրանսա ամուսնանալու ու, լսելով որ հայրենակից մը կը պսակուի, իր ապագայ խնամիներուն զանգուածը ինքնակոչ բերեր է մեր հարսնիքին: Ինչքան ուժեղ է ատոնց համար, հայրենակցական կապը :

Ընկերներս եւ հասարակութիւնը՝ կերան, խմեցին ու պարեցին մինչեւ ուշ գիշեր եւ, ընդհանրապէս, բաւական գոհ մնացին: Իսկ ես, շնորհիւ հինգ հոգինոց Լիպօր յանձնախումբին ժրաջան աշխատանքին եւ անթերի կազմակերպութեան, այլեւս վերջնականապէս եւ անդառնալի կերպով ամուսնացած էի :

(28 եւ վերջը յաջորդով)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՀԻՆԳՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ ՄԸ

ՄՈՒՀԱՄՄԷՏ ԱՇԽԱՐՀԱԿԱԼ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Պատրիարքին տրուած ֆերմանին համաձայն՝ 1.— Եկեղեցականները տուրքէ ազատ պիտի ըլլան: 2.— Եկեղեցիները մզկիթի պիտի չփոխուին: 3.— Կրօնական արարողութիւնները՝ պսակ, թաղում, պիտի կատարուին ազատօրէն: 4.— Զատիկը պիտի տօնուի ամէն հանդիսութեամբ եւ երեք օր ամբողջ գիշեր ու ցերեկ պատրիարքարանի դռները կրնան բաց պահուիլ :

Ֆաթիհ կը պահէր եկեղեցական նուիրապետութիւնը, կազմակերպութիւնը : Պատրիարքն ալ կը ճանչնար Ֆաթիհի վեհապետութիւնը, վեհապետը կը ճանչնար պատրիարքին կրօնական եւ քաղաքային առանձնաշնորհները յունադաւան ժողովուրդներու վրայ :

×

Յոյն պատրիարքի անուանումէն քիչ ետք Ֆաթիհ Հրեաներուն պետ նշանակեց բարեպաշտ եւ գիտուն Մոշէ Քապսալին, ժողովի հրաւիրեց եւ նստեցուց մուֆթիին եւ յոյն պատրիարքին մօտ: Մոշէ ալ ստացաւ քաղաքային լիազօր իշխանութիւն հրեայ համայնքին վրայ: Մոշէ պիտի բաշխէր համայնքին վճարելիք տուրքերը: Պատասխանատու էր տուրքերու գանձումին համար, ինք վեհապետին գանձին պիտի յանձնէր գանձուած գումարը: Իրաւունք ունէր նաեւ պատժական՝ բոլոր Հրեաներուն վրայ, ինք պիտի նշանակէր ռաբբիներու պաշտօնները, հրեայ համայնքին գերագոյն պետն էր եւ ներկայացուցիչը :

Հրեաները Եւրոպայի մէջ ճնշուած էին քրիստոնեայ երկիրներու մէջ: Պոլիսը փրկութեան վայր մը պիտի ըլլար իրենց համար: 1454ին Իսահակ Սարֆաթի գերման հրեան շրջաբերականով մը կը պանծացնէր Ֆաթիհի ազատամտութիւնը եւ բաղդատելով կրօնակիցներուն կացութիւնը՝ Թուրքիոյ Հրեաներուն կացութեան հետ, կը հրաւիրէր Պոլիս գաղթելու եւ Ֆաթիհի հովանիին տակ ազատ ապրելու :

×

Պիոս Բ. Ֆաթիհին կը թելադրէր քրիստոնէութիւնն ընդունիլ, «իր վերջին նպատակն էր անշուշտ արեւելեան կայսրութեան մը հիմնարկումը՝ Ս. Աթոռի հովեւոր իշխանութեան տակ, նոյն իսկ եթէ աղէկ փոքր ինչ պիտի վնասուէին արեւմտեան պետութիւնները»: Պապական առաջարկը խմբագրուած ըլլալու է 1461ի ամառէն ետք, հրատարակուած է Թրեվիզի մէջ 1475ին՝ երբ Ֆաթիհ կենդանի էր:

Պապը կը գրէ. «Լատին աշխարհը գըրաւելու համար զէնք ու զրահ պէտք չեն, քիչ մը ջուր՝ մկրտելու համար, ընդունիլ քրիստոնէութիւնը, այն ատեն ոչ մէկ քրիստոնեայ իշխան պիտի հաւասարի ձեզի՝ համբաւով եւ զօրութեամբ: Ձեզ պիտի յարգեն բոլոր քրիստոնեաները եւ իրաւարար պիտի կանչեն ձեզ իրենց կռիւներուն: Պիտի ճնշես բռնակալները, օգնես բարիներուն, պայքարիս չարերուն դէմ: Այն ատեն դիւրաւ պիտի գրաւես կայսրութիւններ՝ առանց պատերազմի եւ արիւնահեղումի»: (Պապինկըր, Մուհամմէտ Աշխարհակալ, 1954, էջ 241):

Երկու տարի առաջ (26 Սեպտեմբեր, 1459) Պապը Մանթովայի մէջ երկու ժամ տեւող քարոզ մը խօսած էր պատգամաւորներուն՝ նոր խաչակրութեան մը հըրաւիրելու համար քրիստոնեայ իշխաններր: Եւրոպա ներքին պայքարներով տըկարացած էր եւ իրարու հակառակորդներ էին :

Սեքստոս Դ. (1471 – 1484) շարունակեց կոչեր ուղղել քրիստոնեայ աշխարհին, ժամանակն ալ յարմար էր, որովհետեւ Արեւելքի եւ Պալքաններու մէջ Ֆաթիհի իշխանութիւնը տագնապի մէջ էր (1472 – 73) Վենետիկի նաւատորմը չհամարձակեցաւ յարձակելու: Ընդհակառակն Վենետիկ եւ Ճենովա կը փութային դաշնագրեր կնքելու յաղթականին հետ՝ առեւտրական առաւելութիւններ ստանալու համար, իրարու հետ մրցելով :

Ֆաթիհ ծանօթ էր Եւրոպայի կացութեան, անվրդով արշաւեց Ուզուն Հասանի դէմ (1473 Մարտ): Գարահիսարէն Երզնկայի ճամբուն վրայ յառաջապահ գունդին զինուորները հանդիպեցան հայ եկեղեցիի մը, ուր հայ քահանայ մը ձեռագիրներու մէջ ընկղմած էր: Կանչեցին զինք, քահանան անշարժ մնաց եւ պատասխան չտուաւ: Անտարբերութենէն զայրացած զինուորները սպաննեցին քահանան, այրեցին եկեղեցին, անշուշտ ձեռագիրներն ալ, Ֆաթիհ լսելով սպանութիւնը՝ շատ ցաւեցաւ, մանաւանդ երբ տեղեկացաւ որ մեծահամբաւ իմաստուն եկեղեցական մըն էր : (էջ 372):

Վենետիկ եւ Սեքստոս Ուզուն Հասանի հետ յարաբերութիւն պահեցին մինչեւ մահը (6 Յունուար, 1479), կը մտածէին Արեւելքի մէջ զբաղեցնել Ֆաթիհը, Պալքաններու մէջ Թուրք ճնշումը նուազեցընելու համար: Միւս կողմէ, իտալական փոքրիկ հանրապետութիւնները, իրարու հակառակ, Ֆաթիհի մօտ կը դիմէին իրարու դէմ: «Չկար վայրկեան մը, որ իտալական կառավարութիւն մը մեղաւոր յարաբերութիւն չմշակէր Ֆաթիհի հետ»:

Ֆաթիհ լրտեսներու ցանց մը ունէր Եւրոպայի մէջ, որոնց առատօրէն կը վըճարէր քրիստոնեաներէ գանձած գումարներով: Ամէն տեղ կը հանդիպէր պառակտուած ժողովուրդներու: Թրայցքէ կը գրէ.— «Յոյնը Թուրքէն աւելի կ'ատէր սերը, յունադաւանը մահմետականէն աւելի կ'ատէր լատինը: Այս վիճակը պիտի նպաստէր Ֆաթիհի յաղթութեանց եւ պիտի դիւրացնէր փոքրաթիւ Թուրքերու տիրապետութիւնը քրիստոնեայ մեծամասնութեանց վրայ: Կրօնական պետերը հաւատացեալներու վրայ պատժական, ոստիկանական, տուրքեր գանձելու իրաւունքներ ունենալով՝ հնազանդութեան մէջ պահեցին համայնքները եւ կազմեցին պետութեան մէջ ստրուկներու պետութիւններ : Եկեղեցականութիւնը խուզեց հօտը, առանց վտանգ մը ներկայացնելու Թուրք տէրերուն: Որքան ատեն որ բայան կը վճարէր իր տուրքը եւ խընդիր չէր ունենար մահմետականի հետ, հանգիստ կ'ապրէր, թէեւ կը տառապէր տեղական իշխանութիւններէն»:

Բիւզանդական աւատապետութեան տեղ հաստատուեցան մահմետականացած եւ մահմետական աւատապետներ : Ամէն տեղ որ կը գրաւէին, Թուրքերը հողային բաժանումներ կը կատարէին: Քրիստոնեայ աւատապետը մահմետական դառնալով կը պահէր կալուածը :

Ֆաթիհ մեծամոլութենէ տարուած էր, տկարակազմ ըլլալով մէկտեղ, պատերազմէ պատերազմ վազեց, յաղթութենէ յաղթութիւն անցաւ եւ մեռաւ 49 տարեկանին: Հրեայ բժիշկը Թունաւորեց տէրը, հաւանաբար կաշառուած, միանգամայն Պայազիտի գիտութեամբ: Վերջինն ալ պիտի թունաւորուէր զաւակէն եւ յաջորդէն, Սելիմէն՝ 26 Մայիս 1512ին :

Ֆաթիհի մահուան լուրը կայծակի արագութեամբ հասաւ Հռոմ: Եկեղեցիներու կոչնակները ղօղանջեցին, թնդանօթները որոտացին : Սիքստոս Դ. հանդիսաւորապէս պատարագեց, որուն ներկայ գտնուեցան ծիրանաւորներ եւ դեսպաններ: Քրիստոնեայ աշխարհը ցնծութեան մէջ էր: «Մեծ արծիւը մեռած է», գոչեց պատգամաւոր մը Վենետիկի մէջ, 19 Մայիս 1481ին: Բարոյապէս քայքայուած Հանրապետութիւնը կը ցնծար, առանց մտածելու որ նոր արծիւներ կըրնային սաւառնիլ պառակտած աշխարհին վերեւ: Սելիմ պիտի դառնայ Արեւելք եւ կոնակը ամրացնելէ յետոյ, Սիւլէյման (1520 – 1566), պիտի արշաւէ Արեւմուտք, սարսափի մատնելով մեծ ու փոքր իշխանութիւնները, որոնք իր բարեկամութիւնը պիտի թախանձեն :

×

Ֆաթիհի գրաւումները ազդեցին Եւրոպայի քաղաքականութեան եւ տնտեսութեան վրայ: Արեւելքի եւ Արեւմուտքի առեւտուրը կը կատարուէր Սեւ Ծովու ճամբով: Ապրանքները Դանուբի ճամբէն կ'անցնէին Խրիմ եւ յետոյ Արեւելք : Լեհաստանէն կ'անցնէր Մոլտաւիա, Քաֆֆաթեան ճամբան օգտագործելով : Խրիմի գրաւումով ճամբաները կը փակուէին, Նեղուցներու փակումով ալ Սեւ Ծովը կը դառնար Թուրք լիճ մը, ուր որ եւ է օտար նաւ չէր կրնար մտնել : Արգիլուեցաւ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի առեւտուրը, առեւտրական ճամբաներն ալ անգործածելի դարձան : Ճենովա եւ Վենետիկ կորսնցուցին իրենց առեւտրական կայանները Սեւ Ծովու եւ Եգէականի կողքին : Թուրք աշխարհակալութիւնը ունեցաւ այն ազդեցութիւնը, ինչ որ ունեցած էր արաբ տիրապետութիւնը Միջերկրականի հարաւը գրաւելով եւ ասիական ճամբաները փակելով: Քաղաքական կեանքը կանգ առաւ իր ընթացքին մէջ, առեւտուրի նուազումով ընկերային կեանքը փոխուեցաւ, մեծ սեփականութիւններ կազմուեցան, ստրուկներու թիւը աճեցաւ: «Կարելի է ըսել, որ արեւելեան ճամբաներու փակումով, արեւմտ. առեւտրականներ տարբեր ճամբաներ ըսկըսան որոնել Հնդկաստան երթալու համար, հաւանական է որ այդ պատճառ եղաւ Ամերիկան գտնելու»:

Արեւելեան հարցը կը մտնէր նոր փուլի մը մէջ, յաղթական Օսմանեան կայսրութենէն պաշտպանուելու հարցը, ապագային տկար Թուրքիայի մը բաժանման խնդիրը, պաշտպանութիւն կայսրութեան դէմ, բաժանում եւ պահպանումի պայքար անցեալ դարուն: Այսօր համաշխարհային դիւանագիտական, զինուորական եւ տնտեսական տեսակէտներով, գործեան հանգոյց անքակտելի եւ անկտրատելի աղեքսանդրեան սուրով :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (112)

ԹՈՒԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

Ու այս երկու հակադէմ տարրերը սկըսած էին կազմակերպուիլ ու թանձրանալ ժողովուրդին մէջ :

Փուճ տեղ Ներսէս Արծրունին ու Վաhանական ամէն ջանք ու ամէն աշխատութիւն չխնայեցին այդ երկու տարրերը միացնելու: Անոնք անզրդուելի մնացին:

Ախ, զարհուրելին կար ...:

Որպէս զի ժողովրդեան համարումը շահելու յաջողութիւնը չկորսնցնէին, թէ պահպանողականներն եւ թէ յառաջդիմականները խոշընդոտ կը յարուցանէին իրարու դէմ :

Քաղաքին մէջ խամբա կոչուած դասակարգ մը կար: Այդ դասակարգը որ տարիներէ ի վեր վաշխառութեամբ ու գիւղացիներու ճակտի քրտինքով ապրած էր ու կ'ապրէր, գաղտնապէս իր քիթը մըտցուցած էր երկու տարրերու մէջ ալ՝ մէկը միւսին դէմ հանելու համար, քանդելու ջանալով այն ուժեղ կազմակերպութիւնը որմէ կը վախնար ու կը դողար:

Այդ խամբա –վաշխառուներու գլուխը կը գտնուէր «Նաթանենց Սերոբ աղա» անունով մարդ մը, որուն ձեռքը խաղալիկ եղած է ամբողջ Վանի նահանգը :

Ատեն մը երբ կուսակցական բաժանումը չէր տիրած, Սերոբ աղան իր գլուխը տունէն պատուհանէն դուրս հանելու անգամ կը վախնար, եւ մէկդի թողած էր այն բոլոր մուրհակներն, որոնք մէկին տեղ՝ երկուքը չէր, երեքը չէր, այլ՝ տասը, քանը: Մէկդի թողած էր գանոնք, որովհետեւ չէր համարձակեր գանձելու: Գիտէր թէ աներեւոյթ ձեռք մը կայ գեղերու մէջ :

Բայց բաժանումէն ետքը, տաքցած օձի մը պէս իր գլուխը բարձրացուց ու սկսաւ իր մուրհակները փոշիներու մէջէն դուրս հանել :

Սերոբ աղան ազդաւէր եղած էր:

Ահա իր դիմակը ... իր ամբողջ յաջողութեան միակ ծրագիրը :

Թէ ինչպէս եղած էր. երկու բառով պիտի ըսենք. քսակը բացած ու գանձելու վիճակին մէջ տրուած ու բոլորովին. ա– պահովագրուած մուրհակներէն մաս մը աչքէն հանած էր ու «կազմակերպութեան» նուիրած էր :

Այս էր բոլորը: Հետեւաբար Սերոբ աղայ ազատ էր ու կը շարունակէր իր գործունէութիւնը :

Յենարանը գտած էր ու չէր մտածեր :

Էհ, վաշխառուն ուրախ էր որ կուսակցական բաժանումը փրկած էր զինքը եւ թեւ ու թիկունք եղած էր իրեն ու պաշտպանած էր իր շահերը: Համոզուած էր թէ կուսակցական բաժանումը զօրաւոր զէնք մըն էր իր ձեռքին մէջ, զոր երբեք ունեցած չէր: Համոզուած էր նաեւ թէ ներքին ուժը կը ջլատուէր ու Ազգային կշիռը նորէն կը ծանրանար :

Ուստի գաղտնի կերպով շահագործելու ժամանակն էր ու շահագործեց այդ ջըլատուելու վրայ եղող ուժը :

— Ախ, ինչքան կը վախնայի կը մըմնջէր Նաթանենց Սերոբ աղան ինքնիրեն: Բնաւ մտքէս չէի անցըներ թէ հայ ենք, կարելի՞ է միացած գործ մը ընենք, իրարու ձեռք բռնած քալենք ու սկսած նպատակ մը գլուխ հանենք ...: Շիտակը հին մարդիկ իրաւունք ունէին ըսելու թէ անիծեալ ազգ մըն ենք: Ի՞նչ որ է, սա մուրհակներս կարգի դնեմ. յետոյ ամէն բան կարգադրել դիւրին է: Խելացին այն է որ ժամանակը գործածել գիտէ : Վաղը Թիմուրցիներու օճիքը բռնելու է :

(Շար.)

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Այրի Տիկին Աննիկ Պազրճեան եւ աղջիկը Արմենուհի, իրենց ամուսնոյն եւ հօր ԱՐՇԱԿ ՊԱԳՐՃԵԱՆի մահուան քառասունքին առթիւ կը նուիրեն.—

Դպրոցասէրի Ծնող. Միութեան հրդեհի սանդուխին շինութեան համար 50 Ն. Ֆ., Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին երեսուն, Արմենուհին իր սիրելի Դպրոցասէրին երեսուն, Արմենուհին Օղափոխութեան կայանին Պէլ Ֆոնթէն 20, Եկեղեցւոյ Կրթ. ձեռնարկներուն համար քսան, Ազգատախնամին քսան, «Հայ-Բոյժ»ին բարգաւաճման համար քսան, Մշակոյթի Տան, Շ. Միսաքեան սրահին քսան Ն. Ֆ.: Ընդհ. գումար 210 Ն. Ֆ.:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Ատրինէ Շաքարեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հրանտ Սամուէլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Ձէյթունլեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որ անձամբ, գրաւոր կամ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին՝

ՄՈՎՍԷՍ ՇԱՔԱՐԵԱՆԻ

ցաւնալէտ մահուան առթիւ:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մինչեւ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 31, մեր այն բոլոր բաժանորդները որոնք առկախ հաշիւներ ունին, համապատասխան հաշուեցոյցեր պիտի ստանան եւ Յառաջի հաշիւին վրայ մանտա մը, դիւրացնելու համար իրենց վճարումները:

Բոլոր այն բաժանորդները որոնք չեն պատասխաներ մեր դիմումին, թերթ պիտի չստանան Յունուար 1էն սկսեալ:

Անգամ մը եւս շնորհակալութիւն կը յայտնենք բոլոր պարտաճանաչ բաժանորդներուն, որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացընեն Յառաջի վարչական գործը:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
ՅԱՌԱՋԻ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը, Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերով կը տօնէ՝

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Քաւէի սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 28-ին, Հինգշաբթի օր:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
19
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
MARDI
19 DÉCEMBRE
1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9283 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4084

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱԹԱՆԿԱ

ՋԱՐԴԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

ՉՈՄՊԷ ԱՆՁԱՄԲ ԿԸ ՎԱՐԷ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՄԱԿի ուժերը գրաւած են Էլիզապէթվիլը ուր կռիւները սակայն կը շարունակուին եւ ուր անպաշտպան ժողովուրդը ենթակայ է ՄԱԿի վայրագ յարձակումներուն :

Զինուորները Թալանի կուտան ամէն ինչ եւ ծանրակշիռ բռնութիւններու կը դիմեն : «Հանքային Միութեան» գլխաւոր ղեկավարներէն մէկը, մայրը եւ պոյ մը սպաննուեցան առջի գիշեր : Կ'ապրէին այն շրջանը որ ՄԱԿի հակակշռին տակ է : Քաթանկացի բանբեր մը կը հաստատէ թէ երեքն ալ սպաննուած են, Եթովպացի զինուորներու կողմէ : Այս առթիւ Չոմպէ զեկոյց մը հրատարակեց ուր կը յայտնէր թէ այս սպանութիւնը նոր ապացոյց մըն է որ ՄԱԿը այլեւս ի վիճակի չէ հսկելու իր ուժերուն : Ուրիշ աղբիւրներու համաձայն արդէն, կը հաստատուի թէ «խաղաղութեան ուժերը» անխնայ կը ջարդեն քաղաքացիները : 12 Եւրոպացիներ սպաննած են առջի օր : Եթովպացիները երկու օր է Թալանի կուտան ամբողջ թաղամաս մը, կամայական ձերբակալութիւններ կ'ընեն եւ ծանր վիրաւորանքներու կ'ենթարկեն կիներ եւ երախաներ : Եթովպացիներու վայրագութիւնները չափ ու սահման չունին : Պելժիքեան աղբիւրները, սակայն, կ'ըսեն թէ Էլիզապէթվիլէն իրենց ստացած մէկ հեռագիրը կը ճշդէ թէ ապրելակերպ մը գտնուած է եւ որոշ լուրեր չափազանցուած են :

Ամէն պարագայի մէջ, ինչ որ ալ ըլլան լուրերը, պարզ է թէ կացութիւնը ծանր է եւ բժիշկները չեն հասնիր, հեռագիր մըն ալ ղրկեցին ուր Կարմիր Խաչի բարձր անձնաւորութեան մը անմիջական պահանջը կը դնեն : Ըստ այս հեռագրին, այդ անձը պէտք է «տեղւոյն վրայ միջոցներ ձեռք առնէ սպանութեանց, ոճիրներու, ձերբակալութեանց եւ բոլոր ծանր արարքներուն դէմ զորս ՄԱԿի ուժերը կը գործեն միջազգային պայմանագրութիւնները նկատի չառնելով : Այս հեռագրէն օրինակ մը ղրկուած է Չոմպէի որ վերադառնալով Ռոտեզիոյ սահմանէն, անձամբ կը ղեկավարէ գործողութիւնները :

Չոմպէ անգամ մը եւս ապահովութիւն տուաւ թէ չի կասկածիր Քաթանկայի ճակատագրին մասին : Ցոյց ալ յայտնեց որ դիւանագիտական ճնշումը արգելք պիտի հանդիսանայ որ ՄԱԿը շարունակէ իր գործողութիւնը Էլիզապէթվիլի դէմ : Քաթանկայի նախագահը հեռագիր մըն ալ ղրկեց նախագահ Քենըտիի ուր կ'ըսէ կ'ընդունի անոր միջամտութիւնը ՄԱԿի եւ Քաթանկայի միջեւ անմիջական զինադուլի մը համար :

× Նախկին ֆրանսական Քոնկոյի նախագահը՝ Աբբայ Եուլու անսպասելի այցելութիւն մը ըրաւ Փարիզ : Կ'ըսուի թէ Նիւ Եորք պիտի երթայ պաշտպանելու համար Չոմպէն :

ՌԻՕ ՏԷ ԵԱՆԷՐՈՅԻ մէջ աղետալի արկած մը պատահած է առջի գիշեր : Կրկէս մը կրակ առած է եւ առաջին լուրերու համաձայն 330 երախաներ եւ ծնողքներ այրած են, մինչ ուրիշ հարիւրաւորներ վիրաւորուած են կամ այրած եւ հիւանդանոցն են :

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ՕՐԻՆԱԳԻՐՔԸ

Խորհրդային Միութեան Գերագոյն Խորհուրդը վերջին նստաշրջանին, առանց աղմուկի, մէջտեղ դրաւ նոր օրինագիրք մը, ութ գլուխներէ եւ 129 յօդուածներէ բաղկացած :

Այս հիմնական սկզբունքները պիտի ծառայեն ամէն մէկ Հանրապետութեան որպէսզի իր հարազատ օրինագիրքը պատրաստէ : Եւ կարելի չէ կարեւոր չնկատել այս դէպքը երբ յիշենք թէ վերջին օրինագիրքը, Լենինէն մնացած էր եւ պատրաստուած է 1922ին :

Նոր օրինագիրքը կը նուիրագործէ աւելի քան կը ստեղծէ բայց կան սակայն կարգ մը նոր տրամադրութիւններ որոնք ցոյց կուտան նաեւ նոր ձգտում մը :

Անհատական սեփականութիւնը կը ճանչցուի, բայց սեղմումներով.— ամսաթոշակը, խնայողութիւնները, անձնական իրեղէնները եւ տուն մը, մէկ հատ միայն որուն չափերը պիտի ճշդուին իւրաքանչիւր Հանրապետութեան կողմէ (ընդհանուր ձեւով հինգ սենեակ եւ 60 քառակուսի մեթր) : Կարելի է վարձել կամ ծախել :

Ուրիշ նորութիւն մը.— Խորհրդային քաղաքացին կրնայ ոեւէ մէկուն ժառանգ ձգել իր ունեցածին մէկ երրորդը նոյնիսկ երբ վերապահ ժառանգորդներ կան (զաւակ, ամուսին, ծնողք) : Եթէ ասոնցմէ ոչ մէկը կայ ուզած ձեւովը կրնայ կարգադրութիւններ ընել :

Մեծ նորութիւն մը կը նկատուի անուանարկութեան դէմ «պատիւ եւ արժանապատուութիւն պաշտպանելու» իրաւունքը : Անուանարկողը պէտք է փաստէ իր ըսածները, հակառակ պարագային Ատեանը հերքում մը պէտք է հրատարակէ : Եթէ անուանարկութիւնները հրատարակուած են թերթի մը մէջ, այդ թերթը պէտք է հրատարակէ հերքումը : Գործնական գետնի վրայ «պատասխանի իրաւունքն է» : Սկզբունքով, այս կարգադրութիւնը պէտք է գործադրուի նաեւ օտարներուն համար բայց յայտնի չէ թէ ի՛նչ ձեւով :

89րդ յօդուածը իշխանութեան պեղծումներու առթիւ, կը նախատեսէ ոստիկանութեան, ատենակալութեանց եւ դատաւորներու նիւթական պատասխանատուութիւնը : Նպատակն է պաշտպանել քաղաքացին բռնի ձեռք ձգուած խոստովանութեանց, կամայական ձերբակալութեանց եւ չարչարանքներու դէմ :

Ուրիշ իրաւունք մը որ ցարդ գոյութիւն չունէր Խորհ. Միութեան մէջ, նոր գիւտ մը ընողը, «վկայական» մը կը ստանայ :

Ընդհանուր ձեւով, բերուած նորութիւնները ցոյց կուտան որ ձգտում մը կայ աւելի մեծ կարեւորութիւն տալու անհատին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՆԴԿԱԿԱՆ զօրքը Կօա արշաւեց ուր փորթուկալեան ուժերը շատ քիչ են եւ արդէն պարպեցին յառաջացած դիրքերը որպէսզի չամբաստանուին թէ գրգռութիւններ ըրած են : Հինգ Փորթուկալցիներ սպաննուած են եւ մինչ Փորթուկալ պաշտօնապէս կը հաղորդէ թէ Կօան յարձակումի եւ հողային բռնաբարումի ենթարկուած է, Հնդկաստան կը յայտարարէ թէ «Հնդկաստան ազատագրեց Կօան 405 տարուան բռնակալութենէ» : Նեհրուի զօրավիգ կը կանգնի Խորհ. Միութիւնը :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ արտաքին նախարարը պատկերասփիւռէն յայտարարեց թէ կարելի է բանակցիլ բայց ոչ սպառնալիքի տակ :

ՎԱՏԻԿԱՆԻ Օսսերվաթոռէ Ռոմանօն կը հրատարակէ Խրուշչեւի շնորհաւորական հեռագրին պատճէնը եւ Պապին պատասխանը : Ծանօթ է որ առաջին անգամ ըլլալով խորհրդային ղեկավար մը հեռագրած էր Պապին : Խրուշչեւ, Յովհաննէս ԻԳ.ի 80ամեակին առթիւ կը մաղթէր որ Պապին ազնիւ բաղձանքները իրագործուին խաղաղութեան ամրապնդման համար : Իր պատասխանին մէջ, Պապը շնորհակալութիւն կը յայտնէ եւ համաշխարհային խաղաղութեան համար մաղթանքներ կ'ընէ :

ՔԵՆԸՏԻ ընդհանուր կերպով լաւ ընդունելութեան արժանացաւ Քարաքաս եւ Պոկոթա :

ՄԻԼԱՆՈՅԻ մէջ ֆութպոլի ֆրանսական ազգ. խումբը պարտուեցաւ Պուլկարներէն 1ի դէմ ոչ մէկ կէտ նշանակելով : Այս պարտութեան պատճառաւ Ֆրանսա պիտի չկարենայ Չիլի երթալ :

ԹՈՒՐՔԵՐՈՒՆ ՄՂՁԱՒԱՆՋԸ

«ԵԹԷ ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԾԱԳԻ, ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ՀՐԹԻՌՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԹԱՓԻՆ ՄԵՐ ԳԼԽՈՒՆ, ՈՐՈՎՀԵՏԵՒ ՌՈՒՍԻԱ ԱՄԷՆ ԲԱՆԷ ԱՌԱՋ ՍՏԻՊՈՒԱԾ Է ԹՈՒՐՔԻԱՆ ՄԱՏՆԵԼ ՊԱՏԵՐԱԶՄԵԼՈՒ ԱՆԿԱՐՈՂ ՎԻՃԱԿԻ ՄԸ» :

Այս մղձաւանջը տագնապի մատնած է Թուրքերը, ու «Թէրճիւման» թրքական թերթը խմբագրական մը նուիրած է այդ մասին.—

« Դեկտեմբեր 14ին ժողով կար Փարիզի մէջ : ՆԱԹՕն ժողովի հրաւիրած էր նաեւ Թուրքիան :

Փոքր բայց Թուրքիոյ համար շատ կենսական պարտականութիւն մը վիճակուած էր սպայակոյտի նախագահ Զօր. Ճեվտէթ Սունային, որ կը մասնակցէր այդ ժողովին : Գտնել այն ամերիկացի յարգելի գնդապետը, որ անցեալները Իզմիրի մէջ, քոքթէյլ-Փարթիի մը ընթացքին, յայտարարած էր թէ Թուրքիա հիւլէական զէնքերով պիտի օժտուի, բան մը որ Թուրքիոյ պաշտպանութեան տեսակէտէն յոյժ կենսական կարեւորութիւն մը կը ներկայացնէ : Եթէ Մըստըր Պրաուն է այդ գնդապետին անունը, պէտք է բարեկամաբար հետեւեալ յայտարարութիւնն ընել.

— Ո՛չ, ո՛չ, Մըստըր Պրաուն, իրաւասու չէք այդքան անփոյթ ձեւով մը, առանց Թուրք կառավարութեան, ոչ ալ Թրքական սպայակոյտին կարծիքը հարցնելու, կատարել որեւէ յայտարարութիւն Թուրքիոյ պաշտպանութեան կարողութեան եւ պայմաններուն մասին, որովհետեւ ատիկա Թուրքիոյ համար կենսական կարեւորութիւն ներկայացնող հարց մըն է :

Թուրքիա եւ Ամերիկա այսօր անդամ են ՆԱԹՕի : Բայց Ամերիկայի եւ Ռուսիոյ միջեւ տասնեակ հազար քիլոմեթր հեռաւորութիւն կայ : Ռուսիայէն արձակուած հրթիռները պիտի անցնին ամբողջ Եւրոպայի եւ Ատլանտեանի վրայէն : Ու գոյութիւն ունին ճամբաներու ունկնդրութեան, քննդումի զանազան ցանցեր, որոնք կը պաշտպանեն Ամերիկան, անակնկալ յարձակումի դէմ :

Մինչդեռ Թուրքիան ՆԱԹՕի միակ պետութիւնն է, որ սահմանակից է Ռուսիոյ : Եթէ Սեւ Ծովին ափերն ալ հաշուենք, Ռուսիոյ եւ Երկաթէ Վարագոյրին հետ աւելի քան երկու հազար քիլոմեթր սահման մը ունինք : Եթէ երկու խմբակներուն միջեւ զինեալ բախում մը դառնայ անխուսափելի, Ռուսիա ամէն բանէ առաջ պիտի աշխատի պատերազմելու անկարող վիճակի մատնել Թուրքիան, որ ամէնէն վտանգաւոր յարձակողական դիրքին վրայ կը գտնուի : Առաջին հրթիռները մեր գլխուն վրայ պիտի թափին :

Այս կէտը շատ լաւ հասկնալով, մենք ալ ստիպուած ենք պատրաստուիլ ըստ այնմ : Պէտք է ամէն բանէ առաջ վերջին ծայր գաղտնի պահենք մեր պաշտպանողական պատրաստութիւնները :

Մեր աշխարհագրական դիրքը բնաւ նկատի չառնող ամերիկացի գնդապետ մը չինար յայտնել թէ մեր բանակը ի՞նչ զէնքերու տէր է : Երբ այդ խօսքը մեր ապահովութիւնը աւելցնելու համար ըսած է, բնաւ պէտք չունինք ատոր : Եթէ կը խորհի թշնամին վախցնել, այդ գործը իրեն չինար : Շատ յարգելի Մըստըր Պըրաուն, զգաստացէք» :

«ՎԱԶԷ՛, ՎԱԶԷ՛, ՄԵՆՔ ԵՏԵՒԴ ԵՆՔ...»

ՆԱԹՕի ժողովին մասնակցելու համար Փարիզ եկան Թուրքիոյ ներկայացուցիչները, ազգ. պաշտպանութեան նախարար Իլհամի Սանճար, ելմտական նախարար Շէֆիք Ինան, արտաքին նախարար Սելիմ Սարփէր :

Նոր աշխարհամարտէ մը առաջ, երբ իբրեւ նախազգուշութիւն խորհրդակցութիւններ կը կատարուին, Թուրքերը կ'ուզեն թէ խոշոր գումարներ կորզել, թէ կատարելապէս սպառազինուիլ եւ թէ ըսել արեւմտուքցիներուն.— Նախ դուք վազեցէք ...» :

Նոյն Թէրճիւման թերթն է որ կը գրէ.

— « Պատմութեան մէջ, Թուրք ազգը իր պարկեշտութեան իր բարեկամութեան պատիժը կրած է : Զայն ներսէն խաբողները պայծառ խոստումներով լռլոցած են զայն : Դուրսէն զայն կրծողներն ալ շահագործած են անոր հաւատարմութիւնը, խոստմնապահութիւնը, քաջութիւնը :

Մենք դժբախտաբար դեռ պէտք եղած չափով չենք գնահատած այն կարեւոր տեղը, զոր մեր աշխարհագրական դիրքը կը գրաւէ աշխարհի հաւասարակշռութեան մէջ : Մենք տակաւին պարապ խաղաքարտերու միջեւ մեր ձեռքը կը պահենք մեր «աս»ը, զոր եթէ սեղանին վրայ նետենք, կրնայ փոխել աշխարհի զօրավիճակը եւ աշխարհի քարտէսը : 10–15 տարուան քաղաքական պատմութեան մը մէջ այս նիւթը տակաւին կը գտնուի մեր ձեռքին մէջ : Մեր դիմացինները ջանացած են մեզ քնացնել՝ մեզի միշտ ըսելով.

— « Չէ, այդ քարտը մի խաղար : Դուն առնական մարդ ես, դուն քաջ ես» : Մենք ալ քնացած ենք այս խարդախ գովասանքներէն : Անոնք մէկ կողմէ կ'ըսեն թէ Թուրքիա աշխարհի կղպանքն է, միւս կողմէ «դուն դիմացիր, մենք քու ետեւդ ենք» ըսելով հովին կուտան պալոնը զոր կ'ուռեցնեն :

Թուրքիա զօրք ղրկեց Քորէա : Թուրքիա իր կարողութենէն աւելի օժանդակեց ՆԱԹՕին եւ ՍԵՆԹՕին : Հակառակ այս բոլորին, չնուազեցուց իր ջանքերը՝ իր ընդարձակ սահմանները պաշտպանելու համար սմսեղուկ թշնամիի մը դէմ : Ծառացաւ, ջանք թափեց, իր միլիոնաւոր զաւակները տարիներով արտէն քաշելով զօրանոցին մէջ ապրեցուց : Այս բոլորը՝ իր խօստումին, իր ստորագրութեան պատւին համար :

Բայց այլեւս հանդուրժողութեան սահմանը փլած է : Մեր բարեկամներն ու դաշնակիցները տակաւին կ'ըսեն. «Դուն վազէ, մենք քու ետեւդ ենք» : Ո՛չ, այսպէս չէ : Այլեւս քիչ մըն ալ դուք վազեցէք, մենք ձեր ետեւը ըլլանք : Մեր ամերիկացի բարեկամները մեզ կը գովեն՝ երբ զոհողութիւն ընել պէտք է : Ինչո՞ւ դժկամութիւն ցոյց կուտան երբ կարգը օժանդակութեան կուգայ » :

Արեւմուտքը եւս շատ է խաղցուած թրքական օյիններէն : Դաշնակից կ'ըլլայ (ըսել կ'ուզենք՝ խաղակից), կը քաշէ ամբողջ դրամները, յետոյ կ'ըսէ.— « Դուք խաղացէք, ես դիտեմ» : Ըստ Ինէօնիւ այս օյինին վարպետն է, ապրողը կը տեսնէ :

ՀԻՆԳՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ ՄԸ

ՀԱՅ ՓՈԽԱՐՔԱՆ

Ցանղուանները Յոյն Պատրիարքաբանի իրաւասութեան տակ էին, Հրեաներն ալ ունեցան, իրենց համայնքին պետը, տարբեր դաւանանքի պատկանող Հայերն ալ իրենց կրօնապետ ունենալու էին: Ֆաթիհ դաւանական հիմերու վրայ ազգութիւններ կը կազմէր, իւրաքանչիւրին եկեղեցական օրէնքները յարգելով, ըմբռնելով-թէ մէկ համայնքին օրէնքը չի պատշաճիր միւսին, ինչպէս իսլամական օրէնքը՝ քրիստոնեաներուն: Կրօնական եւ քաղաքային օրէնքները միացած էին իսլամութեան մէջ, այնպէս ալ քրիստոնեաներու կրօնական եւ կենցաղական օրէնքները միացած պիտի մնային, աշխարհիկ ըմբռնում մը, հանրային իրաւունքի նոյնութիւն հպատակներուն եւ տիրողներուն համար անկարելի էր:

Անգլիական դեսպանատան աւագ քարտուղար Ռունկի համաձայն, Ֆաթիհ Յոյներուն տուաւ վարչական ինքնավարութիւն, իրենց պատրիարքին իշխանութեան տակ, արգիլելու համար լատին եւ յոյն եկեղեցիներու միութիւնը: Կենատիոսի ընտրութիւնը փաստ մըն է ասոր, որովհետեւ այս մոլեռանդ արեւելեան եկեղեցիները Կոստանդինի դէմ գրգռած էր, երբ կայսրը վերադոյն ճիգ մը կը կատարէր միութեան, Պոլիսը պահելու համար քրիստոնէութեան: Արեւելեան պատրիարքանալով կ'ընդունէր մահմետական լուծը, նախընտրելի իրեն համար լատին լուծէն:

Իսլամութեան բռնադատելով քրիստոնեաները պիտի կորսնցնէր տուրքերով գանձուած կարեւոր եկամուտ մը: Սելիմ մտածեց բռնի իսլամացումը, խորհրդականները նոյն փաստը ներկայացուցին:

Քրիստոնեաներու ջնջումն ալ Նորակազմ պետութիւնը պիտի զրկէր առեւտուրէն, ճարտարարուեստէն եւ արհեստներու զարգացումէն: Գաղթը պիտի դատարկէր երկիրը աշխատաւոր տարրերէն, պիտի մնային Թուրքեր, որոնք պաշտօնեայ եւ զինուոր էին միշտ բնակած:

Պատրիարքութիւնը կ'ունենար կրօնական եւ ազգային առաքելութիւն մը հոգեւոր եւ աշխարհիկ բաժանումով, օտար ծանօթութիւն մը Թուրքերու քաղաքական ըմբռնումին: Պատրիարքը, բարունապետը, կրօնական աշխարհիկ պետն է, քաղաքային վարչութեան պետը, մէկ խօսքով փոխարքան է, աստուածապետական ինքնակալութեան մօտ կրօնապետական ղեկավարն է իր համայնքին ելմտական, տնտեսական ինքնավարութեամբ: Իր պաշտօնեաները պիտի ընկերանան ոստիկաններու բռնի տուրք հաւաքելու համար:

Ֆաթիհ Տրապիզոնի արշաւանքէն Պոլիս վերադարձաւ վեց Հոկտեմբեր 1461ին: Այդ ատեն հետը բերած ըլլալու է Պրուսայի Յովակիմ եպիսկոպոսը եւ անուանած Հայերու պետ, կրօնապետ, Փաթրիք: Նոր պատրիարքին իրաւասութիւններն ու պարտականութիւնները հահամաւասար ըլլալու են յոյն պատրիարքին տրուած առանձնաշնորհներուն:

Հայ գաղութ մը կար Պրուսայի եւ Պոլսոյ մէջ: Հայերը ցրուած էին Րումելիի քաղաքներուն մէջ, Էտիրնէ, Ֆիլիպէ, Վառնա: «Իրենց թիւը դժուար թէ կէս միլիոնէն աւելի ըլլայ»: Անգլիացի պատմաբան Պըրիի համաձայն, 745–751ին բազմաթիւ Հայեր փոխադրուեցան Թրակիա: Իններորդ դարուն Բիւզանդիոն լեցուն էր Հայերով, որոնք լաւագոյն դիրքեր կը գրաւէին որպէս առեւտրական, վարչութեան եւ բանակին մէջ: Տասներորդ դարու ամբողջ ընթացքին Հայերը մեծ դեր ունեցան մէտապետական գործերու մէջ որպէս զինուոր, դիւանագէտ եւ վարիչ: Ֆրանսացի պատմաբան Շարլ Տիլի սոյն հաստատումն ալ առաւելապէս բիւզանդացած Հայերու համար ըլլալու է:

Միջազգային առեւտուրի կեդրոն էր Բիւզանդիոնը, Հայերն ալ առեւտրական ժողովուրդ, հոն կը փնտռէին իրենց բախտը: Թեմ մը կազմելու չափ Հայեր կային Պրուսայի շրջանէն Պոլիս: Սսոյ մէջ 19 Մարտ 1307ին գումարուած եպիսկոպոսական ժողովին կար Տ. Յուսիկ մը, «Եպիսկ. Սամպուլոյ Հայերուն», 1433ին Պոլսոյ եկեղեցիին հողը յանձնուած էր Եւայի եպիսկոպոսի մը: (Ընդարձակ Օրացոյց, 1901, էջ 80):

1360ին Պոլսոյ Հայերն ունեցած են եկեղեցի մը՝ Ս. Սարգիս անուն (Թորգոմեան, Երեմիա Չելեպի, էջ 275):

Սուլթանները հոգածու գտնուած են Հայերու հանդէպ, գաղթող Հայերու թաղ եւ եկեղեցի տուած են: Ֆաթիհ Հայերուն յանձնեց Սամաթիոյ յոյն եկեղեցին: Յետոյ Յոյները գրաւեցին, Սիւլէյման (1520 – 1566) Հայերուն վերադարձուց զայն:

Կարեւորը պատրիարքին իշխանութիւնն է: Յուստիանոսի օրէնքէն ի վեր եկեղեցին ինքնավարութիւն ունէր: Եպիսկոպոսը կը միջամտէր դատապարտեալին համար, բանտերը կ'այցելէր, եկեղեցականներու պատիժը, դատապարտութիւնը, ամուսնութիւն, ապահարզան, դպրոց, կտակներ եկեղեցիին իրաւասութեան տակ էին: Ֆաթիհ յարգեց այդ իրաւասութիւնները:

Համայնքներու եկեղեցական ղեկավարները պատասխանատու էին պետութեան առջեւ համայնքներու տուրքերուն եւ ներքին անդորրութեան համար:

Պատրիարքը կրնար աքսորել դատապարտել մեծամեծներն անգամ: Ունէր բանտ, ամիսներով կը բանտարկէր հոգեւոր եւ աշխարհական անձեր: Պատրիարքի հրամանով եւ ներկայութեամբ պահքը լուծողը, ծոմապահութիւն չկատարողը կը պատժուէր, բրածեծ կ'ըլլար: (Մուրատեան Վրդ., Պատմ. Հայ Եկեղեցւոյ, էջ 375):

Մինչեւ վերջին դարուն սկիզբը Պատրիարքարանին անունը վախ կը պատճառէր: «Բարապան մը կը ներկայանար մէկու մը, Վեքիլ Հայր Սուրբը կ'ուզէ կ'ըսէր, մարդը կը դողար, եթէ ընդդիմանար՝ շղթայ մը վիզը կ'անցընէր եւ քաշելով կը տանէր»: (Իւթիւճեան, Մասիս, 1893, Մարտ 20):

Պատրիարքարանը անցագիր կուտար, կը յարաբերէր արտաքին նախարարութեան հետ, դրամական անձկութեան ատեն կրնար դրամ կոխել: Յակոբոս Պատրիարք Սկիւտարի ճեմարանին բացըւոցելու համար 1840ին իւրաքանչիւր անցագրի վրայ հինգ դահեկան գանձել որոշեց:

Պատրիարքը փոխարքայ մըն է, պետութեան մէջ պետութեան մը պետն էր, տէրն իր ծուխերուն պետականօրէն եւ կրօնապէս, խոստովանութեամբ եւ արփակումով: Իր իշխանութիւնը ծաւալեցաւ Օսմանեան տիրապետութեան ծաւալումով: Երբ սուլթան Սելիմ Ա. Դավրէժը գրաւեց (1513), արեւելեան գաւառներէն Հայեր Թուրքիա եւ Պոլիս բերաւ:

Կրօնապէս ստորադաս՝ քաղաքականապէս գերադաս էր Կաթողիկոսէն: Երբ 1590ի Թուրք – պարսիկ դաշնագրով Էջմիածին անցաւ Օսմանեան հպատակութեան, կաթողիկոսական ընտրութեան վաւերացումը պատրիարքին միջոցով կը կատարուէր: Պետութեան համար պատրիարքն էր Օսմանեան Հայութեան վերին պետը, այդ թուականէն ալ կը կապուէր Էջմիածնի՝ կրօնապէս: Վարչականօրէն անկախ, կրօնական տեսակէտով կապուած Աթոռին, քանի որ Հայ Եկեղեցիի սովորութեան համաձայն, եպիսկոպոս ձեռնադրելու եւ միւռոն օրհնելու իրաւասութիւն չունէր, աղէկ աթոռներու պայքար: Եկեղեցականներ, աշխարհական մեծամեծներ միշտ յարգեցին այդ իրաւունքը, քաջութիւն չունեցան վերադառնալու Նիկիոյ ժողովին որոշումին եւ միւս եկեղեցիներու սովորոյթին:

Օսմ. պետութիւնը եկեղեցականներուն ձգեց կրօնապետին ընտրութիւնը, իրեն վերապահելով հաւանութիւնը: Եպիսկոպոսներն ալ փառասիրութենէ մղուած, հասութաբեր պաշտօնը խլելու համար, դաւադրութեան դիմեցին, աթոռը սակարկութեան հանեցին: Վեզիրը օգտուելով անհամաձայնութիւններէն՝ աճուրդի դրաւ զայն: Պատրիարք կ'ընդունուէր այն եկեղեցականը, եպիսկոպոս, վարդապետ, քահանայ, որ ամէնէն աւելի կը վճարէր:

Պատրիարքին հեղինակութիւնը կը նըւազէր, պատրիարքին պաշտօնավարութիւնը ցկեանս էր, աճուրդով ժամանակաւոր կ'ըլլար: Վեզիրն ալ, գանձն ալ կ'օգտուէին յաճախակի փոփոխութիւններէն: Բարոյական բարձրութիւն չունէին պետութեան վարիչները, կ'ամբարոյացնէին համայնքներու եկեղեցականութիւնը, որոնց համար տարազը շահաբեր էր, կրօնական կոչումը անուանական էր, քարոզները կեղծիք էին:

ՄՈՐԷՆ ԳԱԲՐԻԿԵԱՆ

(1 Շար.)

Սէն Գետի Գեղածիծաղ Ափին

ԲԺՇԿԻՆ ՍԽԱԼԸ ԵՒ ԱՆՈՐ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ

Գրեց՝ ԵՆՈՎՔ ԼԱԶԻՆԵԱՆ

Ատենօք՝ տեղ մը կարդացած էի որ ամուսնութիւնը կը նմանի պաշարուած բերդի մը... անոնք որ դուրսն են՝ կ'ուզեն ներս մտնել, իսկ անոնք որ ներսն են՝ կ'ուզեն դուրս ելլել: Ի հարկէ, ես ատակ չեմ այդ տեսակին մասին կարծիք յայտնելու: Սակայն, իմ երկվեցեակ տարիներու փորձառութեան վրայ յենուելով, ինծի կը թուի որ ամուսնացողը՝ թերեւս զղջայ, բայց չամուսնացողը՝ անպայման կը զղջայ:

Ինչ եւ իցէ, Ամերիկա վերադարձանք եւ, որպէս նորապսակ ամոլ, սկսանք նոր շրջան մը:

Թէեւ հեռու էի՝ բայց յաճախ կը թղթակցէի ընկերներուս եւ վարդապետներուն հետ:

Պարագաներու բնականոն դասաւորումով եւ ընթացքով, շատ ժամանակ չանցած՝ պարզուեցաւ որ մեր ընտանիքին թիւը նոր անդամով մը պիտի աւելնար:

Ամենամեծ փափաքս էր մանչ զաւակ մը ունենալ: Աղջիկներու հանդէպ հակակրանք չունիմ, ընդհակառակն՝ շատ կը սիրեմ, բայց միշտ որոշած էի զաւակըս մեր վարժարանը ղրկել: Եւ որովհետեւ Սամուէլ Մուրատեան վարժարանը միայն մանչերու համար էր, հետեւաբար՝ նախ անհրաժեշտ էր մանչ զաւակ մը ունենալ որպէսզի կարելի ըլլար ծըրագիրս իրագործել: Զինքը ղրկել իմ գացած դպրոցս... Նստէր իմ դասեղանիս առջեւ, պառկէր նոյն ննջարանը, վազէր ու խաղար նոյն պարտէզին մէջ, աղօթէր նոյն մատրան մէջ, հագնէր նոյն համազգեստը եւ սորվէր նոյն հայերէնը:

Մտահոգութիւնս յայտնեցի բժիշկին ու անիկա, նախնական քննութիւն մը կատարելէ ետքը, զիս ապահովեց որ անտարակոյս՝ մանչ պիտի ըլլար: Ասով չըբաւարարուելով սակայն, ծեր մամիկներուն կարծիքը հարցուցի եւ անոնք Շուշանին երեւոյթը — մորթին գոյնը, դէմքին արտայայտութիւնը, կեցուածքը, ախորժակը եւայլն — լրջօրէն ուսումնասիրելէ վերջը, իրենց վճռական կարծիքը յայտնեցին որ մանչէ զատ ուրիշ բան անհնարին էր:

Ասոր վրայ՝ բաւական քաջալերուեցայ: Բայց խորհելով որ բժիշկը թերեւս կրնայ սխալած ըլլալ՝ քանի մը ամիս ետքը դարձեալ իրեն դիմեցի որպէսզի կրկին անգամ հիմնովին քննութիւն մը ընէ եւ վերջնականապէս իր կարծիքը յայտնէ ու ես ալ իմ ընելիքս գիտնամ:

Մեր բժիշկը, իմ պնդումիս վրայ, յայտնի մասնագէտի մը դիմեց եւ երկուքը միասին՝ իրենց խորհրդակցութիւնները լրացնելով պաշտօնապէս հաստատեցին որ մանչ պիտի ըլլար: Մեր բժիշկը՝ նոյնիսկ գրաւոր երաշխաւորութիւն տըւաւ ինծի: Այն աստիճան որոշ էր իր համոզումին վրայ՝ որ հետս տուփ մը սիկառ գրաւի եկաւ:

Ուրեմն, այս բացարձակ ապահովութիւններուն վրայ հիմնուելով — իմ տեղըս ով որ ըլլար նոյնը կ'ընէր — ելայ եւ Տեսուչին հակիրճ նամակ մը գրեցի որուն իմաստը մօտաւորապէս հետեւեալըն էր. —

Սիրելի եւ յարգելի Հայր Սահակ վարդապետ.

Աստուծոյ կամքով եւ օրհնութեամբ, մօտ ատենէն զաւակ մը պիտի ունենամ: Պատասխանատու բժշկական անձնաւորութիւններու հեղինակաւոր եւ միակարծիք տեսակէտն այն է որ մանչ պիտի ըլլայ:

Հետեւաբար, այս պարագան նկատի առնելով, շատ կը խնդրեմ պէտք եղած հրահանգները բարեհաճէիք տալ որպէսզի ապագայ մանչ զաւակս այժմէն արձանագրուի Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի 1964ի տարեշրջանին:

Համբուրելով ձեր աջը, մնամ յարգանօք եւ երախտագիտութեամբ՝ ձեր երբեմնի աշակերտը, Ենովք:

Տեսուչը անմիջապէս պատասխանեց որ սիրով ընդառաջ կ'երթայ իմ խնդրանքիս եւ արդէն իսկ՝ պէտք եղած քայլերը արձանագրութեան վերաբերեալ գործադրուած են:

Երկու ամիս չանցած, մեր ընտանիքին շառաւիղը աշխարհ եկաւ: Երբ հիւանդանոցէն լուրը եկաւ որ մայր ու աղջիկ լաւ են, իսկոյն վազեցի հեռաձայնատուն՝ ուրախ լուրը տարածելու մտադրութեամբ: Կէս ճամբան՝ անդրադարձայ որ հիւանդանոցէն մայր ու աղջիկ ըսած էին: Հակառակ իմ տարակուսանքս թէ անհնարին էր որ աղջիկ ըլլար, հիւանդապահուհիները պնդեցին որ աղջիկ էր:

Ես դեռ կասկած ունէի որ գուցէ հետս մէկը կատակ կ'ընէր: Նաեւ՝ մտքէս անցաւ որ հիւանդանոցին մանկաբարձական բաժնին մէջ թերեւս նորածին մանկիկներու ինքնութեան մէջ սխալմունք եղած էր, նման բաներ յաճախ կը պատահին: Ուղղակի հիւանդանոց գացի եւ բժիշկը տեսայ: Ինքն ալ ըսաւ որ աղջիկ էր եւ զարմանքով չէր կրցած հասկնալ թէ ինչու իր հաշիւը սխալ ելած էր: Բժիշկը գրաւը կորսնցուցած էր, եւ միջանկեալ յիշեմ որ մինչեւ այսօր իր մէկ տուփ սիկարի պարտքը չէ վճարած:

Յամենայն դէպս, վերջ ի վերջոյ ըմբռնեցի եղելութիւնը որ նախատեսուած մանչը աղջիկ էր: Համակերպեցայ իրողութեան եւ Տեսուչին երկտող մը գրեցի բացատրելով որ թիւրիմացաբար՝ աղջիկ ունեցած էինք բայց վստահ էի որ յաջորդ զաւակս անպայման մանչ կ'ըլլար, ուստի՝ կրնայինք արձանագրութեան խընդիրը 1966ին յետաձգել:

Պէտք է ընդունիլ որ թէեւ բժիշկը յանցաւոր էր, բայց եւ այնպէս, ճէնթըլմէնութիւն պիտի չըլլար եթէ թիւրիմացութիւնը վերագրէի իրեն: Սակայն՝ պարզ էր նաեւ որ պատասխանատուութիւնը բոլորովին իմ վրաս չէի կրնար առնել: Ինչպէս ըսի, այս նիւթին վրայէն անորոշ եւ հարեւանցի կերպով անցայ: Այդպէս աւելի լաւ էր:

Տեսուչը սիրալիր պատասխան մը ղըրկեց բացատրելով որ մանչու եւ աղջկայ միջեւ տարբերութիւն չկայ. կը բաւէ որ առողջ եւ բարի զաւակ ըլլայ... եւ այս կարգի մխիթարութիւններ: Յետ գրութեանով մը աւելցուցած էր որ քանի որ այդքան փափաք ունէի մանչ մը ունենալու՝ կը մաղթէր որ երկրորդ զաւակս մանչ ըլլար որպէսզի նպատակիս հասնիմ զինքը Սամուէլ Մուրատեան Վարժարան ղրկելու:

Երկու տարի ետքը զաւակ մը եւս ունեցանք: Դարձեալ աղջիկ:

Այս անգամ ոչ ոքի — ոչ իսկ Տեսուչին — որեւէ բան գրեցի:

Քանի մը ամիս ետքը՝ Տեսուչէն նամակ մը ստացայ, որքան որ կը յիշեմ՝ հետեւեալ պարունակութեամբ. —

Մեծաւ հաճութեամբ՝ անուղղակի աղբիւրներէ իմացանք որ երկրորդ զաւակդ նոյնպէս աղջիկ է եղեր:

Աչքի առաջ ունենալով քու սերտ կապդ վարժարանիս հետ, ու նկատի առնելով քու քանիցս արտայայտած փափաքդ, անտարբեր չէինք կրնար մնալ քու պարագայիդ՝ եւ որոշած ենք վարժարանս երկսեռ ընել:...

Զանազան պատճառներով՝ վարժարանը երկսեռ չեղաւ:

Հիմա, միակ յոյսս այն է որ թերեւս կրնամ Մուրատեան նախկին աշակերտ երկու շնորհքով փեսաներ ճարել:

(29 եւ վերջ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՌԱԾՆԵՐ ԵՒ ԱՍԱՑՈՒԱԾՔՆԵՐ

«Աստուած ողորմած է» ըսողը անօթի կը մնայ:

×

Աշխարհքը օչովին չի մնացի:

×

Երբ իրիցկինը մեռնի, տէրտէրն էն պահ գինայ որ մահ կայ:

×

Ցաւը ցաւատիրոջ ա, դիմացինին ի՞նչ:

×

Դարտը նրան տուր, ով դարման գիդի:

×

Ուրախութիւնից մազն է երկարում, դարդից՝ եղունգը:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ԲԱՑՄԱՆ ԽՕՍՔԸ

Թոյլ տուէք երեսուն տարիներու յետադարձ ակնարկ մը նետել, եւ վերապրիլ քաղաքական եւ տնտեսական այն աննպաստ պայմանները, որոնց մէջ կը գտնուէր հայ ժողովուրդը :

Գրեթէ մէկ միլիոն Հայերու անստոյգ ճակատագիրն էր, որ հայ մտաւորականութեան մտահոգութիւն կը պատճառէր : Մօտաւոր Արեւելքի մէջ, Իրանէն սկսեալ մինչեւ Սուրիա, Լիբանան, Եգիպտոս, Պալքանեան երկիրները, Ֆրանսա, մինչեւ հեռաւոր Ամերիկաները, ցրուած էր Հայութիւնը: Նուիրուած էր յամառ աշխատանքի, իր կորսնցուցած տնտեսութիւնը եւ դիրքերը վերագտնելու համար: Եթէ մէկ կողմէն այդ մարզին մէջ ձեռք բերած յաջողութիւնը կ'ամրապնդէր հայ մարդուն ապագան, միւս կողմէն մեր ազգային դիմագիծը աղօտանալ կը սկսէր : Եւ այսօր քառասուն տարիներ ետքն ալ, մեր ազգային անհատականութիւնը պահելու, Հայը Հայ պահելու մտահոգութիւնը աւելի քան երբեք կենսական կը դառնայ: Եւ այդ նպատակին հասնելու համար բոլոր միջոցները անհրաժեշտ կը նկատուին: Կրթական եւ հրատարակչական ձեռնարկներու կողքին, հայ ժողովուրդին [illegible], արթննալ սկսած է, որովհետեւ մէկ միլիոն Հայութիւնը անհամարհելի ուժ մը չէ, այսօրուան եւ մանաւանդ վաղուան համար: Եթէ երէկ մարմին մը գոյութիւն չունէր հայ ժողովուրդին ճակատագրով հետաքրքրուելու համար, այսօր է միայն որ հայրենիքին դուռները կը խոստանան բանալ եւ ներգաղթ կազմակերպել, լաւ է ուշ քան երբեք :

Այդ առնչութեամբ է որ մեր ուշադրութիւնը կը գրաւէ 1928 Մայիս 28ի անմոռանալի թուականը, երբ հիմը կը դրուէր Հայ կրթական եւ հրատարակչական Համազգային ընկերութեան, եւ որուն իբրեւ Ֆրանսահայ մասնաճիւղ, այսօր կը ներկայանանք ձեզի :

Երկու նպատակ պիտի հետապնդէր նորակազմ այս ընկերութիւնը: Կրթական եւ հրատարակչական: Դպրոց, լեզու, գիր, գրականութիւն եւ գաղափարական երիտասարդութիւն, հայ մտաւորականութեան մտահոգութիւնը կը կազմէին : Հայը Հայ պահել պէտք էր: Պէտք էր հակադրել այն բացասական վիճակին, որուն ենթարկուած էր հայ ժողովուրդը : Հայ տղան եւ հայ աղջիկը պէտք էր դաստիարակուէին հայ դպրոցին մէջ հայ հոգիով: Ոչ թէ օտարական նախակրթարաններու մէջ, այլ հայ երկրորդական վարժարաններուն մէջ, որովհետեւ հայ երիտասարդութիւնը իր ինքնութիւնը եւ ազգային նկարագիրը այդպիսի հաստատութեան մը մէջ միայն կը պահէ :

Լեւոն Շանթ, Նիկոլ Աղբալեան, Գասպար Իփէկեան, Համօ Օհանջանեան, Վահան Նաւասարդեան եւ ուրիշ տասնեակ մը յարգելի եւ սրտցաւ անձնաւորութիւններ ու գործիչներ, կը լծուին այդ ընկերութեան, իրականացնելու համար կրթական եւ հրատարակչական ծրագիրը :

Արդէն 1930ին հիմը կը դրուի Նաեւ Հայ Ճեմարանին, որուն իրականացման համար, Փալանճեան երկու քոյրեր, իրենց ողբացեալ եղբօր Նշան Փալանճեանին յիշատակը յաւերժացնելու համար 20.000 Եգ. ոսկի նուիրատուութիւն մը կ'ընեն: Իսկ 1946ին, Լ. Շանթ Ամերիկայի մէջ հանգանակութեան մը կը ձեռնարկէ, որուն արդիւնքը կ'ըլլայ 127.000 տոլարի պատկառելի գումար մը, 63 միլիոն ֆր., որուն շնորհիւ կը գնուին անհրաժեշտ շէնքեր: 1954ին կը տօնուի Համազգայինի եւ Նշան Փալանճեան ճեմարանին քսանեւհինգամեակը, ոչ միայն Պէյրութ, այլեւ շատ մը երկիրներու մէջ :

Հիմնադիրներուն երկրորդ նպատակը եւս առաջին օրէն իրականանալ կը սկսի հրատարակչական գործով, տպագրական նախնական կազմածներով թէեւ, բայց յամառ եւ անձնուէր աշխատանքով, որուն կը բերեն դարձեալ նոյն անձերը իրենց մտքի վաստակին արդիւնքը, լոյս ընծայելով բազմաթիւ դասագիրքեր: Ճեմարանը հետզհետէ կ'ունենայ նաեւ մատենադարան, թանգարան, տպարանութեան եւ բնագիտութեան յատուկ գործիքներ: Հայ ժողովուրդը կը գուրգուրայ կրթական բարձրագոյն այս հաստատութեան վրայ, ամէն առթիւ իր ուշադրութիւնը կեդրոնացնելով անոր վրայ :

Շրջանաւարտներու Միութիւնը ամբողջ 16 տարիներ, առանց ընդհատելու, լոյս կ'ընծայէ «Ակօս» անունով ճոխ եւ բովանդակալից ամսաթերթը, որուն մէջ հին սերունդին կողքին իրենց վաստակը կը բերեն նաեւ նոր սերունդին տաղանդաւոր ներկայացուցիչները : Թատերական եւ երաժշտական մշակութային գործունէութիւններ եւս պատմութիւնը կը կազմեն «Համազգային»ին :

Եւ ահաւասիկ այս տարի քառասնորդ տարին է որ ճեմարանը ազգին կը ներկայանայ խումբ մը աւարտական երիտասարդներ: Իսկապէս ճեմարանը մեր իրականութեան մէջ ամէնէն մխիթարական երեւոյթն է :

Վերջացնելէ առաջ ծանօթացնենք նաեւ 1960 – 61 դպրոցական տարեշրջանին պատկերը :

Ճեմարանը ունի մանկապարտէզ, նախակրթարան եւ լսարան: Մանկապարտէզը ունի երկսեռ 126 աշակերտ, նախակրթարանը 147, միջին կարգերը 161 եւ լսարանը՝ 67, ընդամէնը շուրջ հինգ հարիւր աշակերտներ: Ինչպէս նաեւ 25 ազատ ունկնդիրներ :

Շատերուն իսկ վկայութեամբ, մանկապարտէզը ամէն յարմարութիւններով օժտուած, քաղաքին ամէնէն արդիականն է: Քանի մը տարիէ ի վեր ճեմարանն ունի նաեւ գիշերօթիկներու բաժին մը, Լիբանանէն, Սուրիայէն, Իրաքէն, Իրանէն, Յունաստանէն, Ֆրանսայէն եւ Մ. Նահանգներէն :

Ուսուցիչներուն ընդհ. թիւն է 33, որուն 22ը մնայուն եւ 11ը այցելու :

Լսարանական Միութիւնը, որուն նպատակն է վերի երեք դասարաններու աշակերտութեան մէջ մշակել ինքնավարութեան եւ նախաձեռնութեան ոգին, այս տարի բեղուն գործունէութիւն մը ունեցաւ: Իր պաշտօնաթերթն է «Ջահակիր», որ տարին երեք թիւ լոյս կ'ընծայէ, ուսանողներուն կողմէ խմբագրուած :

Ճեմարանին տարեկան ելեւմուտքը վերջին տարիներուն կը տատանի 140.000 – 150.000 լիր. ոսկիի միջեւ: Այս գումարին 80.000ը կը գոյանայ աշակերտներու տարեթոշակէն: Սան պահող կազմակերպութիւններէ եւ անհատներէ՝ 20.000 լիր. ոսկի: Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութենէն՝ հինգ հազար լիր. ոսկի, Ֆրանսական Մշակութային Առաքելութենէն՝ 3600, նուէրներէ եւ հանգանակներէ՝ հինգ հազար, աշակերտներու մուտքի տուրքէն՝ հինգ հազար եւ դասագրքերէ՝ տասը հազար, որուն 6200ը Քըլի Խուրս գիւղի Հայր. Միութենէն :

Ուսուցիչներուն կը վճարուի 120.000 լիր. ոսկի, այս տարի աւարտողներուն թիւն է 25, որոնց պաշտօնական քննութիւններուն արդիւնքն եղած է փայլուն :

Վերջացնելու համար այս համառօտ տեղեկատուութիւնը, պիտի յիշենք Լեւոն Շանթի եւ Նիկոլ Աղբալեանի շատ յատկանշական երկու գաղափարները.— Առաջինը կը սիրէր կրկնել. «Տղա՛ք, ինչ որ ունիք, հոգեկան եւ մտաւորական արժանիքներ, ձեր ժողովուրդին կը պատկանին: Իսկ երկրորդը՝ «Ճեմարանը տաճար մըն է, ուր կ'աղօթեն հայ մշակոյթի սուրբերուն» :

Օրհնեալ ըլլայ լոյսի այդ տաճարին բոլոր հիմնադիրներուն յիշատակը :

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

Այս ընդհանուր խորագրին տակ պարբերաբար կը ներկայացնենք Հայաստան հրատարակուած յիշատակութեան արժանի նոր հրատարակութիւնները :

Հայպետհրատը վերջերս հրատարակեց երկու հետաքրքրական գիրքեր, մէկը՝ Հեկտոր Ռշտունիի «Դանիէլ Վարուժան»ն է ու միւսը՝ Թ. Ջուհարեանի «Սով. Հայաստանի պատմական յուշարձանները» :

Հ. Ռշտունի մանրազնին ուսումնասիրութիւններու ճամբով կը ներկայացնէ Դ. Վարուժանի ստեղծագործական ուղին, ցոյց կուտայ անոր գրական – ընկերային միջավայրին հետաքրքրական պատկերը: Միեւնոյն ժամանակ կը վերլուծէ արեւմտահայ եղերաբախտ բանաստեղծին գործերը, ցոյց կուտայ անոր արուեստին առանձնայատկութիւնները :

Թ. Ջուհարեանի գիրքը՝ «Սով. Հայաստանի պատմական յուշարձանները», հետաքրքրական ծանօթութիւններ կուտայ արդի Հայաստանի մէջ գտնուող պատմական յուշարձաններուն մասին :

Աւելորդ է ըսել, թէ Հայը իր բազմադարեան պատմութեան ընթացքին ստեղծած է հոգեւոր եւ նիւթական հարուստ մշակոյթ մը, որուն մէջ շատ ուշագրաւ են պատմական յուշարձանները՝ բերդեր, ամրոցներ, բնակարաններ, վանքեր, տաճարներ, ապարանքներ, կամուրջներ, իջեւաններ եւայլն :

Այս աշխատութեան նախաբանին մէջ Թ. Ջուհարեան կը մատնանշէ պատմական յուշարձաններուն ներկայացուցած կարեւորութիւնը պատմութեան համար, ապա հանգամանօրէն կը ներկայացնէ նախնադարեան, ստրկատիրական, աւատական դարաշրջաններուն շինուած յուշարձանները :

Լեզուաբանութեամբ զբաղողներուն համար շահեկան աշխատութիւն մըն է փրոֆ. Տոքթ. Սերոբ Ղազարեանի վերջերս լոյս ընծայած «Միջին հայերէն»ի առաջին հատորը :

Ներածական բաժնին մէջ հեղինակը կը խօսի հին հայերէնին, այսինքն գրաբարին ընդհանուր առանձնայատկութիւններուն եւ յետագայ փոփոխութիւններուն մասին: Ապա ցոյց կուտայ միջին հայերէնի կազմութեան ուղին. միջնադարու հայ գրականութեան լեզուի եւ ոճի առանձնայատկութիւնները, հնչիւններու եւ տառադարձութեան բնութագիրը :

Հեղինակը այս ուղղութեամբ օգտագործած է ինչպէս տպագիր, այնպէս ալ ձեռագիր յուշարձաններուն լեզուական փաստերը :

Գիրքը ունի համառօտագրութիւններ, անուանացանկ եւ մատենագիտական բաժին :

ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԽՄԲԱՎԱՐԻՆ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՄԵՐԳԸ

Նոյեմբեր 27ին, երկու բաժիններէ կազմուած համերգ մը վարեց Երեւան ժամանած Պոլսահայ խմբավար՝ Յովհ. Չէքիճեան: Առաջին բաժինը կազմուած էր Կոմիտասի եւ քանի մը այլ հայ երաժիշտներու գործերէն, իսկ երկրորդ մասը՝ Պեթհովէնի 7րդ համանուագով եւ Սմետանայի «Ջեխական երգով» : Պոլսահայ երիտասարդ խմբավարը մեծ տպաւորութիւն ձգեց իր ունկնդիրներուն վրայ, կը գրէ երաժշտական հարցերու ծանօթ քննադատ՝ Ցիցիլիա Բրուտեան :

«ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՄԱՅՐԵՐ»

Խորհրդային Միութեան Գերագոյն Խորհուրդի Նախագահութիւնը «Հերոսուհի Մայր» պատուաւոր կոչումը շնորհեց Հայաստան բնակող հինգ մայրերու, որոնք ծնած եւ դաստիարակած են 10 զաւակ: Պատուաւոր կոչումին արժանացած մայրերն են Մանեակ Ալոյեան, Վարդանոյշ Բաղդասարեան, Խանում Բուդաղովա, Գեավազ Իբոյեան եւ Անիչկա Յովհաննիսեան :

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (113

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

Տեսնենք, եթէ չեղաւ, անմիջապէս ծախելու է ինչ որ կրնամ գտնել, մէկը, տասը ... պիտի չնայիմ ... որովհետեւ մեռածներս են որ պիտի կենդանանան : Էհ, ինչ ըսեմ աս հողը մտնելիք Աւետիսեանին... աս եղաւ պատճառը ... աս էր որ չթողուց ժամանակին գանձէի զանոնք... : Չգիտես թէ երկու տարուան մէջ ինչեր դարձուց որ գտնուէի պէս մարդիկ դայլ եղան :

Իրիկուն մը, երբ իր ընդարձակ ու հըրաշալի պարտէզին մէջ կը հէքեւայէր, նոր սպասուհին իրեն իմացուց թէ մէկը կար սրահը, ու կը փափաքէր տեսնել զինքը :

— Վայ... ինչ տեսակ մէկն է, աղջիկ Նարկիզ, հարցուց Սերոբ աղան անհանգիստ շարժումով մը :

— Ի՞նչ գիտեմ, աղա, երկայն հասակով մարդ մըն է, պատասխանեց Նարկիզ գողդղալով :

— Ուրիշ անգամ տեսա՞ծ էիր մեր տունին մէջ:

— Այդ մա՞րդը :

— Հա :

— Չէի տեսած :

— Շիտակ՞ն է :

— Չէ, քաղքցի է :

Սերոբ աղան ալ չշարունակեց իր հարցումները : Շուտ մը ճամբարեց սրահը երթալու, ուր կը սպասէր Ներսէս Արծրունին :

Վաշխառուն իր խորաթափանց աչքը սեւեռեց Ներսէս Արծրունիի վրայ ու վերէն վար չափելէն ետքը.

— Բարով եկած էք, էֆէնտի, ըսաւ կեղծ ձայնով մը :

— Բարի տեսանք Սերոբ աղա, մըմընջեց Ներսէս Արծրունին :

— Կարծեմ քաղաքացի չէք, այնպէս չէ՞, վրայ բերաւ Սերոբ աղա:

— Ոչ:

— Կրնամ հարցնել թէ ո՞ւր տեղացի էք:

— Հարկ չկայ: Միայն թէ՝ կարեւոր խնդիր մը կայ զոր կ'ուզեմ ձեզի իմացնել, պիտի հաճի՞ք ըսել :

— Ի՞նչ խնդիր է էֆէնտի :

— Կ'ըսեն թէ դուք խորհուրդ կուտաք քանի մը տաք գլուխ երիտասարդներուն որ մեր ներքին ուժը ջլատեն ու երկու մասի բաժնեն :

— Էյ....

— Կ'ըսեն թէ դուք գաղտնաբար կը մտնէք երկու մասերուն մէջ ալ ու զանոնք իրարու դէմ կը հանէք :

— Յետո՞յ ...

— Կ'ըսեն թէ դուք խեղճ գիւղացիներու օձիքը բռնած անոնց ստացուածքները կը ծախէք ձեր հին պահանջներուն տեղ : Ահա այսչափ: Ասոնք սուտ են, թէ իրողութիւններ են: Կ'ուզէի իմանալ :

Սերոբ աղա, որ իր գձուձ ու նենգ նըկարագրին հետ նաեւ չափազանց վախկոտ էր, պահ մը տեղը սառեցաւ ու գըլուխը ճնշուած ու անարգ օձի մը պէս պալարուեցաւ ինքն իր մէջ ու չկրցաւ պատասխանել: Անծանօթ մարդուն այդ ճշմարիտ յայտնութիւնները ջախջախեցին զինքը :

— Ասոնք զրպարտութիւննե՞ր են, կրկնեց Ներսէս Արծրունի՝ ձայնը խստացնելով :

— Ի հարկէ: Ես ինչ գործ ունիմ ատանկ ներքին բաներու մէջ: Իմ վաճառականութիւնս կ'ընեմ ու տունս կը նըստիմ: Ատիկա թշնամիի խօսք է: Գալով գիւղացիներու վրայ ունեցած պահանջքներուս, բնական է ժամանակին անոնց օգնած եմ դրամ տուած եմ որ հարկերնին վճարեն ու այսօր ալ պիտի պահանջեմ :

— Բայց ի՞նչ հաշուով տուած էք եւ ո՞ր թուականին: Կրնա՞մ տեսնել :

— Կրնաք տեսնել... դողդղաց Սերոբ աղա խեղդուած ձայնով մը:

— Բերէք նայիմ... հրամայեց Ներսէս Արծրունին :

Սերոբ աղան խելոյն հիւրանոցին մեծ դուռնէն ելելով, սրահին վրայ շինուած սենեակներէն մին մտաւ. որ իրեն համար թէ գրասենեակ, թէ խորհրդարան եւ թէ ամէն բան էր: Վաշխառուն անկիւն մը կանգնեցուցած մեծ դարանին գզրոցը դուրս քաշեց ու կապուած ահագին ծրար մը հանեց : Յետոյ վերադառնալով, Ներսէս Արծրունիի առջին դրաւ զայն : Ներսէս Արծրունին մէկիկ մէկիկ քննեց այդ հինցած, կէս պատռտած, հազիւ ընթեռնլի ու մգլոտած թուղթի կտորները, որոնց թուականը տարիներէ ի վեր չէր նորոգուած, միայն թէ ետին յիշատակուած էր մաս առ մաս ընդունուած դրամը :

— Ուրիշ չկա՞ն... հարցուց Ներսէս Արծրունի՝ աչքը մեծ մեծ բանալով:

— Գիւղացիներո՞ւ մուրհակներէն :

— Այո :

— Կան. բայց անոնք նոր են :

— Բերէ՛ք:

Սերոբ աղա զանոնք ալ բերաւ :

(Շար.)

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Պուլ. Օտոյի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ իր ընկերուհիին Այրի Տիկին Վերգին Յակոբեանի եւ զաւակներուն իրենց ամուսնոյն եւ հօր, ՄԵԼՔՈՆ ՅԱԿՈԲԵԱՆի մահուան առթիւ։

Այս առթիւ վարչութիւնս փոխան ծաղկեպսակի քսան Ն. Ֆ. նուիրած է տեղւոյս եկեղեցիին։

Նոյն առթիւ վարչութիւնս շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպըսակի 10 Ն. Ֆ. Պ. Տէր Վարդանեանէ եւ 10 Ն. Ֆ. Պ. Անդրանիկ Յակոբեանէ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան.—

Տէր եւ Տիկին Կարապետ Պօյաճեան, իրենց մօր հանգուցեալ Վարդուհի Զաքեանի մահուան տարելիցին առթիւ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան կը նուիրեն 30 Ն. Ֆ., Ոմն իր ապաքինման առթիւ 30։ Տէր եւ Տիկին Սիլվէն Պօյաճեան իրենց երկրորդ զաւկին Սիլվիի ծննդեան առթիւ յիսուն Ն. Ֆ.։

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Տոքթ. Սեդա Թիրիաքեան (նախկին արտաքին բժիշկ հիւանդանոցներու) կը տեղեկացնէ իր յաճախորդներուն թէ իր հասցէն է՝ 36 Րիւ Ռասփայ, Ալֆորվիլ։

ՀԵՌԱՁԱՅՆ.—

ENT. 18-20

Օրեր եւ Ժամեր

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մինչեւ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 31, մեր այն բոլոր բաժանորդները որոնք առկախ հաշիւներ ունին, համապատասխան հաշուեցոյցեր պիտի ստանան եւ Յառաջի հաշիւին վրայ մանտա մը, դիւրացնելու համար իրենց վճարումները։

Բոլոր այն բաժանորդները որոնք չեն պատասխաներ մեր դիմումին, թերթ պիտի չստանան Յունուար 1էն սկսեալ։

Անգամ մը եւս շնորհակալութիւն կը յայտնենք բոլոր պարտաճանաչ բաժանորդներուն, որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացընեն Յառաջի վարչական գործը։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ՅԱՌԱՋԻ

ՆՈՒԷՐ

Մարինա Թորոսեանի եւ Օննիկ Բարիլուսեանի ամուսնութեան առթիւ Տէր եւ Տիկին Ֆաքիրեան տասնական Ն. Ֆ. կը նուիրեն «Հայ-Բոյժ»ին եւ Որբերու Օգն. Մարմնին։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

×

Ոմն Տիկին մը կը նուիրէ տասնական Ն. Ֆ. հանգստեան տուներուն, 10 Ն. Ֆ. Շ. Միսաքեան սրահին, քսան Ն. Ֆ. եկեղեցիին մոմի համար։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Ստիպողաբար լաւ սթէնօ – տաքթիլօ մը որոշ փորձառութիւն ունեցող եւ վարժ գրասենեակի գործերու։ Դիմել անձամբ ՅԱՌԱՋին։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը, Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերով կը տօնէ Մանուկներու Օրը։

Քատէի սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 28ին, Հինգշաբթի օր։

ԱՄԱՆՈՐԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՆԴԷՍ

Ի պատիւ Վալանսի եւ շրջակայից Հայութեան։

Նախաձեռնութեամբ Հայ Առաք. Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան։

Այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Վալանսի Պետական Թատրոնին մէջ։

Դպրոցական եւ մանկական սիրուն երգեր ու գեղեցիկ արտասանութիւններ։

Պիտի ցուցադրուի նաեւ Տէր Նարէկ քհնյ. Վարդանեանի ձեռնադրութեան ու օծման ֆիլմը։

Մուտքը ազատ է։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պուլվ. Օտոյի մասնաճիւղին վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները, այս Զորեքշաբթի կէսօրէ վերջ, ժամը 2ին, սովորական վայրը։ Կարեւոր օրակարգ։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 20 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

MERCREDI 20 DÉCEMBRE 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9284 — 37EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5085

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՋՈՒԳԱԿՇԻՌ

Ամիսներ տեւող դատավարութենէ մը վերջ, որուն ուշի ուշով կը հետեւէր ամբողջ աշխարհ, Երուսաղէմի Հրէական դատարանը կախաղանի դատապարտեց Ատոլֆ Այխմանը :

Այս վճիռը շատ բնական եզրակացութիւնն էր այն ոճիրներուն, որոնցմով ամբաստանուած էր Հիթլերի դիւային ծրագիրը գործադրող մարդը :

Յաղթանակէն վերջ դաշնակիցները ձերբակալեցին եւ դատարան յանձնեցին Նացի կուսակցութեան բոլոր պարագլուխները, բացի Հիթլէրէն եւ Կէօպէլսէն, որոնք անձնասպանութիւնը նախընտրած էին անձնատուութեան :

Նիւրէնպէրկի դատարանը զանոնք մահուան դատապարտեց ոչ միայն իբրեւ պատասխանատու համաշխարհային երկրորդ պատերազմին, այլ եւ իբրեւ «ցեղասպան» :

Հրեաներու զանգուածային ջարդը օրուան հարց էր 1945ին, ինչպէս հայկական ջարդը օրակարգի խնդիր դարձեր էր առաջին աշխարհամարտի Զինադադարի յուսատու օրերուն :

Բայց մինչ Թուրք ջարդարարները ո՛չ մէկ պատասխանատուութեան կանչուեցան յաղթական դաշնակիցներուն կողմէ, Հրեաները բարոյական գոհացում ստացան Նիւրէնպէրկով :

Տեսնելով որ «օտարներէն չկայ յոյս», հայ ժողովուրդի վրիժառու բազուկը — Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, իր անձնազոհ մարտիկներու ձեռքով մէկիկ մէկիկ մաքրեց Մեծ Եղեռնի գլխաւոր պատասխանատուները, որոնք իրենց երկրէն փախչելով արտասահմանի մէջ հանգիստ կեանք կը վարէին, անպատիժ :

Իսրայէլի կառավարութիւնը ինքզինքը կը նկատէ «Ամենայն Հրէից կառավարութիւն» : Այս տեսակէտէն մեծապէս կը տարբերի Խորհ. Հայաստանի կառավարութենէն, որուն իրաւասութիւնները 30 հազար քառ. քիլոմեթր տարածութենէն դուրս չեն տարածուիր : Իրաւասութիւններ, որոնք սակայն խիստ սեղմումներու ենթարկուած են Մոսկուայի կողմէ :

Դաշնակցային Գերմանիան քանի մը տարի առաջ պաշտօնապէս ճանչցաւ Իսրայէլի հանգամանքը՝ իբրեւ «ամենայն Հրէից կառավարութիւն» : Ո՛չ միայն բարոյական գոհացում տուաւ Հրեաներուն, այլեւ նիւթական հատուցում կ'ընէ ամէն տարի Իսրայէլի կառավարութեան, Հիթլէրի օրով պատահածներուն համար :

Թուրք կառավարութիւնը ո՛չ բարոյական եւ ոչ ալ նիւթական հատուցում ըրաւ Հայերուն : Անպատիժ կը մնան միլիոններու հասնող հայկական հարստութիւնները, որովհետեւ բոլորովին անպաշտպան գտաւ մեզ : Դաշնակիցները Թուրքիարնակ իրենց հպատակներուն բաժնեցին այն հինգ միլիոն դեղին ոսկին, զոր գրաւած էին Թուրքերէն : Ո՛չ մէկ դահեկան բաժին հանեցին Հայերուն :

Մոսկուա ո՛չ միայն տէր չկանգնեցաւ հայկական իրաւունքներուն, այլեւ դաշնակցեցաւ Թուրքին հետ եւ պաշտպանեց ջարդարարները :

Երբ Թիֆլիզի մէջ Չեկայի շէնքին առջեւ դաշնակցական գնդակով ահաբեկուեցաւ Ճէմալ փաշան, իր երկու թիկնապահներով, հարիւրաւոր դաշնակցականներ ձերբակալուելով Սիպերիա աքսորուեցան :

Իսրայէլացիք Պուէնոս Այրէսի մէջ ձերբակալելով Հրեաներու ջարդարարը, Երուսաղէմի մէջ դատեցին զայն, անգամ մը եւս արծարծելով իրենց հարցը հրապարակաւ, ի լուր համայն աշխարհի :

Ահա՛ մեր եւ անոնց տարբերութիւնը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱԹԱՆԿԱ

ԱՏՈՒԼԱ-ՉՈՄՊԷ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

ԲԱՅՑ ՄԱԿԻ ՈՒԺԵՐԸ ՆՈՐ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄ ՄԸ ԸՐԻՆ

Հիւսիսային Ռոտեզիոյ մէջ, Չոմպէ հանդիպում մը ունեցաւ Քենըտիի արտակարգ դեսպանին հետ : Այս տեսակցութենէն ետք Ամերիկացին յայտարարեց թէ Չոմպէ համաձայնած է հանդիպում մը ունենալու Ատուլայի հետ, լուծում մը գտնելու համար : Սկզբունքով Ատուլայի պիտի ընկերանայ իր Արտաքին նախարարը՝ Պոմպոքօ եւ տեսակցութիւնը տեղը պիտի ունենար Քիթոնայի մէջ Քոնկօ գետին բերանը : Ամերիկացիք յոյս ունին որ այս գլուխ գլխի խօսակցութիւնը դրական արդիւնք մը ունենայ : Անգլիական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ Լոնտոնի շրջանակներն ալ համաձայն են ամերիկեան այս նախաձեռնութեան եւ զօրավիգ կը կանգնին Միացեալ Նահանգներու, մէկ կողմ ձգելով, առ այժմ, զինադուլի իրենց առաջարկը :

Բայց Էլիզապէթվիլի մէջ կռիւները կը շարունակուին նոյն վայրագութեամբ եւ Գալուպաներն ալ քաղաք կ'իջնեն : Կարմիր Խաչի բոլոր կոչերը խուլերու կը հանդիպին եւ ոչ ՄԱԿը ոչ ալ անշուշտ Գալուպաները կը պատասխանեն : ՄԱԿի Ափրիկեցիները Թալանի կուտան ամէն ինչ, Շուէտացիները կը փորձեն կացութիւնը փրկել : Ճերմակներուն մէջ սարսափ կը տիրէ մանաւանդ այն պահէն երբ լսուեցաւ թէ Գալուպաները, որոնք Չոմպէի ոխերիմ թշնամիներն են, յաջողած են դուրս ելլել այն կայաններէն ուր կը պահուէին եւ քաղաքին վրայ կը քալեն :

Պելժիոյ Արտաքին նախարարին՝ Սփաք, կը մնար բողոքի նոր հեռագիր մը ղրկել ՈՒ. Թանին, արդէն հեռագրին մէջ, Սփաք կ'ըսէ «առանց մեծ յոյս ունենալու որ ըսածը լսուի» որ ՈՒ. Թան կասեցնէ ՄԱԿի ուժերուն «ոգեւորութիւնը» :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՆԴԿԱԿԱՆ ուժերը մասամբ գրաւած էին Կօայի փորթուկալեան հողամասերը : Երեքշաբթի առտու արդէն կը հաղորդէին թէ փորթուկալցի հրամանատարը անձնատուր եղած է վերջին եւ սաստիկ կռիւէ մը ետք : Կօան տեսակ մը «Մոնաքոյի իշխանապետութիւն» էր Հնդկաստանի մէջ, բայց արեւմտեան աշխարհը միաձայն կը դատապարտէ Նեհրուի այս յարձակումը : Նեհրուի կողքին են Խորհ. Միութենէն զատ արաբական պետութիւնները : Անգլիացիները գայթակղած են, Փարիզ կը զարմանայ եւ ցաւ կը յայտնէ, Ամերիկա կը խօսի Հնդկաստանի եւ Փորթուկալի հետ իր Արտաքին նախարարին եւ անոնց դեսպաններուն միջոցաւ, իսկ Վատիկանը կը յիշեցնէ թէ վեց տարի առաջ արդէն դէմ էր որեւէ բռնութեան :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ Մեծ Մրցանակը տրուեցաւ «Թաքսի մը Թոպրուքի» համար ժապաւէնին, որուն գլխաւոր դերակատարն է՝ Շառլ Ազնաւուր : Համբաւ ստացած երաժշտութեան հեղինակն է՝ Տիրան – Ժորժ Կառվարենց, ժապաւէնին մասնակցած է նաեւ երրորդ Հայ մը՝ Մարտիկեան (օփերաթէօր) :

ՂԱԶԱՂԻՍՏԱՆԻ երկրագործական պատասխանատուներուն մէկ մասը պաշտօնանկ եղաւ, միւսն ալ՝ ձերբակալուեցաւ :

ՊԱՏԿԵՐԱՍՓԻՒՌԻ մէկ սթիւտիոյին մէջ եղերական արկած մը պատահած է առջի օր, երբ Ժանին Շառա, ծանօթ պարուհին փորձի մը ընթացքին, շարժում մը ըրաւ եւ թիթիռն կրակ առաւ (ուրիշ պարող մը կը դիտէր ձեռքը՝ ջահ մը) : Պարուհին այրած է հարիւրէն 70 եւ Քոշէն հիւանդանոցի բժիշկները կը վերապահէին իրենց կարծիքը, երեքշաբթի առաւօտ :

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ՄԻՆԾԵՆԹԻ յայտարարած է թէ կը մերժէ իր ազատագրումը, որչափ հունգարացի քաղաքական բանտարկեալները ազատ չեն արձակուիր : Հունգարիոյ դահերէցը միշտ ամերիկեան դեսպանատունը կը մնայ :

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ խորհրդային դեսպանը՝ Մենշիքով յայտարարեց թէ եթէ Ամերիկացիները շարունակեն իրենց հիւլէական փորձերը, իրենք ալ հարիւր մեկաթոննոց ռումբ մը պիտի պայթեցնեն :

ՓԱՍՏԱԲԱՆԱՊԵՏ Թորփ Գահիրէէն վերադարձին յայտարարեց թէ ֆրանսացի դիւանագէտները տէր չեն ըլլար այն խոստովանութեանց զորս ստորագրած են նախապէս, պարտադրանքի տակ :

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆ հասած խորհրդային զինուորական պատուիրակութիւնը կը մտահոգէ Պարսկաստանը :

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԿԸ ՍԱԿԱՐԿԵՆ

ՆՈՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՄԸ ՍԱՐՍԱՓԷՆ ԴՈՂԱՀԱՐ, ՏՈԼԱՐ Կ'ՈՒԶԵՆ ԱՄԱՐԻԿԱՑԷՆ, ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱ՞Ն ԹԷ ... ՈՒՏԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ :

Ջեթին Ալթան կը գրէ Միլլիյէթի մէջ.

— «Երկրորդ Աշխարհամարտէն ետք Եալթայի եւ Փոցտամի տեսակցութիւններուն մէջ Ամերիկա զգացուցած էր թէ շատ չի դողար Թուրքիոյ վրայ : Այս պարագան բացայայտօրէն նշուած է Թրումընի յուշերուն մէջ :

Մենք արեւմտեան խմբակը ընտրեցինք եւ բաւական ջանք թափեցինք մինչեւ որ մենք մեզ ընդունիլ տուինք ՆԱԹՕի մէջ :

Երբ այսօր դժկամութիւն ցոյց կուտան մեզի մեր ուզած օժանդակութիւնը ընծայելու մասին, ակամայ կը մտաբերենք երկրորդ Աշխարհամարտի վախճանին մեզի հանդէպ որդեգրուած անտարբեր կեցուածքը :

Թուրքիոյ հանդէպ անհաշիւ կծծիութիւն մը ի վերջոյ կրնայ շատ սուղ արժել Արեւմուտքին :

Թուրքիա տնտեսական կատարեալ փլուզումի մը սեմին վրայ կը գտնուի իր բանակին երեսէն : Խելացութիւն չէ Թուրքիան ընկերային վտանգներու առջեւ լքել 2.5 միլիառ տոլարի օժանդակութիւն մը չընելու համար :

Թուրքիան աչքէ հանել ըսել անոնց համար կը նշանակէ դատը կորսնցնել :

Անմտութիւն կ'ըլլայ այսքան պատերազմի պատրաստութեան ծախքերուն առընթեր այդ վտանգը առնել 2.5 միլիառ տոլարի համար :

Մեր բարեկամները, գլխաւորութեամբ Ամերիկայի, այս գումարը պիտի ապահովե՞ն թէ ոչ :

Եթէ չապահովեն, երեւան պիտի ելլէ թէ կ'ընդունին Թուրքիան գլուխ գլխի ձգել իր ճակատագրին հետ : Որովհետեւ, ինչպէս կը նշեն նաեւ օտար փորձագէտները, ոչ մէկ ուրիշ միջոց կայ որպէսզի Թուրքիա ճլտորի ազատութեան մէջ :

Երկրագունտին վրայ մէկուկէս միլիառ անօթի մարդ կայ : Թուրքիա ալ անօթի մարդոց խմբակին մաս կը կազմէ : Եւ եթէ չճլտորի ու չփրկէ ինքզինքը, կ'առաջանայ դէպի շրջան մը՝ ուր թատր պիտի հանդիսանայ փոփոխութիւններու որոնց արձագանգները շատ մեծ եւ շատ աղմուկ պիտի ըլլան :

Ամերիկա կը տեսնէ վտանգը : Բայց ան Թուրքիան երկրորդական աստիճանի վրայ ձգելով իր ուշադրութիւնը կեդրոնացուցած է Հնդկաստանի եւ Պրազիլի վրայ » :

Աքշամի մէջ Վեճիհի Իւնալ կը գրէ Թուրքիոյ ընծայելի արտաքին օժանդակութիւններուն մասին.—

«Թուրքիա, որ գլուխ գլխի մնացած է տնտեսական մեծ նեղութիւններու եւ դժուարութիւններու հետ, ճշդած եւ յայտնած է թէ ի՞նչպիսի կարելիութիւններ պէտք է ունենայ, որպէսզի ի վիճակի գտնուի աւելի լաւ կատարելու իր դերը ազատ ազգերու հաւաքականութեան մէջ :

Թուրքիա տարիներով իր ազգին բարօրութիւնը զոհելով՝ իր կարողութենէն շատ վեր բեռի մը տակ մտած է : Տարիներէ ի վեր իր պիւտճէին մեծ մասը յատկացուցած է ազգային պաշտպանութեան գործերուն :

Թուրքիա ասկէ աւելի զոհողութիւն պիտի չկրնայ ընել այն ազգերուն, որոնց միացուցած է իր ճակատագիրը :

Ազատ ազգերը յետամնաց երկիրներու եւ յատկապէս Թուրքիոյ ընծայուած օժանդակութիւնը աւելցնելով՝ ոչ թէ շնորհ մը ըրած կ'ըլլան, այլ իրենք իրենց շահը նկատի առած կ'ըլլան :

Թուրքիա ասկէ աւելի զոհողութիւն, եւ ասկէ աւելի մեծ օժանդակութիւն պիտի չկրնայ ընել » :

«ԵԹԷ ՏՈԼԱՐ ՉՏԱՔ ՆԵՐՔԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ ՊԻՏԻ ԾԱԳԻ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ»

Ճումհուրիյէթի մէջ Մ. Փիրի կը գրէ.

— «15 պետութիւններէ կազմուած ՆԱԹՕի ձեռքը 12 զօրաբաժին կայ : Գերմանիա դժուարաւ հաճած է մասնակցիլ ՆԱԹՕի պաշտպանութեան՝ տասը զօրաբաժինով : Իսկ Թուրքիա իր տկար կազմով կը պահէ մեծ զինուորական ուժ մը : Ասիկա մեծ զոհողութիւն մըն էր իր դաշնակիցներուն հաշուոյն :

Եթէ Թուրքիա իր ազգային եկամուտին 7 առ հարիւրը ամէն տարի չյատկացնէ վերականգնումի, ընկերային տագնապներու պիտի ենթարկուի :

Մեր դաշնակիցները գիտեն թէ Թուրքիա այսօրուընէ իսկ կը գտնուի ընկերային վտանգաւոր տագնապի մը մէջ, եւ թէ ՆԱԹՕի թշնամի հոսանքներ կը հրահրեն այդ տագնապները : Կրնայ գալ օր մը, երբ հակառակ կառավարութեան բոլոր բարեացակամութեան, պարզապէս Թուրքիոյ տնտեսական խաթարումին եւ ընկերային տագնապէն յառաջ եկած խռովութիւններու հետեւանքով Թուրքիա իր դաշնակիցներուն ալ վնասակար կրնայ դառնալ աղետալի ներքին պատերազմի մը վախճանին ...

Վերջին տասնամեակի էնֆլասիոնի քաղաքականութիւնը այսպիսի ուղղութեան մը ճամբայ հարթած է : Անհրաժեշտ կը նկատենք մեր դաշնակիցներուն ուշադրութիւնը հրաւիրել 6 – 7 Սեպտեմբերի դէպքերուն, բոկոտն կատարուած ցոյցերուն եւ իրերայաջորդ գրգռութիւններու վրայ :

Այս կացութեան առջեւ, կը մնայ աւելցնել Թուրքիոյ օժանդակութիւնը : Ապա թէ ոչ, անտարակոյս օր մը պիտի վշտանայ Թուրքիա, որ անօթի, անձնազոհ կը մարտնչի արեւմտեան հաւաքականութեան մէջ :

Թուրքիա ՆԱԹՕի մէկ պետութիւնն է որ թէ ոչինչ ունի, եւ իր կեանքը մէջտեղ դրած է բան մը չունենալուն համար : Իր կեանքը մէջտեղ դնելը իր բարեկամներուն մօտ կարեւորութիւն չի գտներ, գուցէ ճիշդ անոր համար որ ոչինչ ունի : Մինչդեռ Թուրքիա կը գտնուի տնտեսական տագնապի մը մէջ, որուն արդիւնքը ընկերային տագնապ պիտի ըլլայ : Եւ դաշնակիցները կարծես կը յամառին պէտք եղածին չափ չօգնելու Թուրքիոյ» :

Իսկ թէ ի՞նչ կը մտածէ Արեւմուտքը, ո՞րքան կը վստահի Թուրքիոյ հաւատարմութեան վրայ՝ երբ պատերազմ ծագի, կը թուի թէ Ինէօնիւի կառավարութիւնը կասկածներ կը ներշնչէ : Այդ մասին յաջորդով :

ՀԻՆԳՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ ՄԸ

ՀԱՅ ՓՈԽԱՐՔԱՆ

Քանի որ վճարումով էր, նուիրապետութիւնը չէր յարգուեր, աշխարհական մըն ալ պատրիարքական պաշտօն կրնար ստանալ վճարումով: Պատրիարք եղած են աշխարհականներ ալ (Մուրատեան, էջ 566–67): «Օսմանեան տէրութեան հըպատակները իրաւունք կուտային աշխարհականներու ալ պատրիարքական պաշտօն վարել»: Պատրիարքին շուքին տակ գործեցին մեծամեծները:

«Քրիստոնեայ պատրիարքները, կը գրէ Ֆրանսացի ճանապարհորդ Շարտէն, պաշտօն ձեռք ձգելու համար սկսան նըւէրներ տալ սուլթանին, մինչդեռ նախապէս կարեւոր գումարներ կը ստանային՝ երբ պատրիարք նշանակուէին: Պատրիարք կը նշանակուէր այն եկեղեցականը, որ ամէնէն շատ պարգեւ կուտար»:

Եկեղեցականը համեստ դասակարգէ կուգայ, պաշտօնի բարձրացում ստանալու համար, պատրիարք ըլլալու համար, հարուստին պիտի դիմէ, սեղանաւորէն դրամ փոխ պիտի առնէ, յետոյ ծուխերը խուզելու, պարտքը վճարելու համար: Երբեմն հազիւ Աթոռ նստած, օգտուելով փոխարքայութենէն, քմահաճօրէն աքսորել կուտար պահանջատէրը կամ հակառակորդ մը:

Եպիսկոպոսներն ալ աթոռները կը գընեն, կը քծնին, կը դառեն աթոռի տիրանալու համար: Ժողովուրդը կ'ատէ եկեղեցականը, գայթակղելի կեանքին եւ ընչաքաղցութեան համար: (Միշել Ֆեպիւր, Թէաթրը տը լա Թիւրքի, 1682, էջեր 438, 441):

Ամէն բան վաճառքի է, քահանաներն ալ պատրիարքէն կը գնէին ծուխերը: Ծուխ մը իր տան քահանայէն միայն կրնայ պսակուիլ, թաղուիլ: Հարուստ քահանաները աւելի ծուխ ունէին, աւելի կը հարստանային, աղքատներու քահանաներն ալ աղքատ էին եւ հազիւ կ'ապրէին: Քահանան կ'ըսէր. «Ես քեզ գնած եմ, արդար սեփականութիւնս ես, ո՞վ կրնայ ձեռքէս խլել քեզ»:

Վախճանած քահանայի մը իրաւունքները պատրիարքին կը մնային, աճուրդով կը վաճառուէին ուրիշ քահանայի մը, բայց պարտքերը կը մնային ընտանիքին, որ անպատմելի խեղճութեան մէջ կը մնար: Պօղոս պատրիարք ընտրութենէն առաջ քահանաներուն կը խոստանար ջնջել այդ սովորոյթը: Քահանաներն ալ իր ընտրութեան յաջողութեան կ'աշխատէին: Ընտրուելէ ետք, երբ Պալաթի քահանան կը վախճանէր, կը դրաւէր ծուխերը, կը վաճառէր: Քահանաներ կը բողոքէին, խոստումը կը յիշեցնէին, Պօղոս տեղի չէր տար, քահանաներ սուլթանին կը դիմէին (1819ին): Սուլթանը քննութիւն կը հրամայէր, Պօղոս կ'ամբաստանէր քահանաները որպէս ըմբոստներ իր իշխանութեան դէմ: Սուլթանը կը հրամայէր աքսորել զանոնք: (Պէրպէրեան, Պատմութիւն, էջ 95 եւ 97):

Քահանաները մեռած մը չէին թաղեր, մինչեւ որ թաղման ծախքը չվճարուէր: Աղքատին մարմինը կը մնար եկեղեցիին դուռը, այրին եւ զաւակները կը մուրային, ողորմածներ դրամ կը նետէին մօտը դրուած պնակին մէջ մինչեւ լրացումը գումարին: (Միշել Ֆեպիւր, էջ 443):

×

Սիմոնականութիւնը սովորական եղաւ՝ աթոռ գնելու համար: Բարքերը նոյնն են Յոյներուն, Հայերուն եւ Թուրքերուն: Կը կաշառէին փաշաները, առանք ալ կը գնէին պաշտօնները: 1583ին, յոյն եկեղեցականներ գանգատեցան, որ աթոռը տրուեցաւ անգիր վանականի մը, որուն եղբայրը աթոռին համար վճարած էր Թուրքերուն տասներկու հազար տուքատ: Գանկատին հետեւանքն եղաւ երեք հազար տուքատ տուգանքի դատապարտութիւն: Յաջորդ տարին պատրիարքը վար առնելու համար վճարեցին քսանըչորս հազար, բայց եղբայրը քառասուն հազար վճարեց: Այսպէս, չարունակաբար, յոյն թէ հայ աշխարհներու մէջ:

Յոյն եպիսկոպոսներն ալ պաշտօնները կը գնէին պատրիարքէն, իրենց կարգին վճարում կը ստանային քահանաներէն, վերջապէս վճարողները կ'ըլլային ծուխերը:

Թուրք բարձրաստիճան պաշտօնեաներուն ալ պաշտօնի տեւողութիւնը անհաստատ էր: 1370էն 1789 վէզիրներու թիւը եղած է 178, միջին հաշուով երկուքուկէս տարի պաշտօնավարութիւն: Քէօփրիւլիները քանի տարի կառավարած են: Սուլթանը չի ճանչնար իր մարդիկը, մըտերիմներու թելադրութեամբ, դիպուածով կ'ընտրէր վէզիրը, որ անծանօթութեան մէջ կը մնար, երբ պաշտօնանկ կ'ըլլար: Պալատական պաշտօնեայ մը կուգար եւ սուլթանին անունով կը պահանջէր կնիքը: Եթէ սպաննուած չէր, կ'աքսորուէր, իր գոյքերը կը գրաւուէին, երջանիկ պիտի ըլլար, եթէ գաւառի մը կառավարիչ նշանակուէր: Պաշտօնանկ վէզիր մը Պոլիս մնալու չէր, անմիջապէս մեկնելու էր աքսորավայրը՝ առանց ընտանիքը տեսնելու:

«Անձնական արժանիքը — կը գրէ Մուրատճա տ'Օհսոն — ոչ մէկ արժէք ունի, ամէնէն կարեւոր պաշտօնները կը տրուին քմահաճոյքով, ընչաքաղցութեամբ: Մէկ օրէն միւսը բարձր աստիճաններու հասնողներ կան, ուրիշներ կը տապալին անակնկալօրէն, կը պատահի նոյնիսկ որ պաշտօնազուրկ պաշտօնեայ մը համբուրէ չըջաղկեստը բարձրացող ստորադասեալի մը:

Փալախան սովորական էր դատապարտեալի մը համար: 1648ին Իպրահիմ Ա.ի օրով Մեծ Վէզիր Նիզար Ահմետ փաշա իր պաշտօնեաներուն ներկայութեամբ գաւազանի երկու հարիւր հարուած տըւած է իր եղբայրներէն մէկուն, որ փոխտեղակալ էր (Քոահեա Պէյ): Կեանք եւ ինչք ունէր պաշտօնեայի կախում ունէր մեծերու քմայքէն: Ծեծի տակ անշնչացողներ, մեռնողներ եղած են:

Փաշաները մեծածախս էին, պէտք ունէին դրամի, կաշառակերութիւնը անհրաժեշտութիւն մըն էր: Վէզիր մը բազմաթիւ ձիեր ունէր, 1500 հարճեր, 700 ներքինիներ:

Քրիստոնեաներն ալ յարմարելու էին միջավայրին, բարոյական մակարդակը հաւասարելու էր:

×

Փառասէր եկեղեցականը աշխարհականին դրամին պէտք ունէր, աթոռը գրաւելու համար: Աշխարհականն ալ իրաւունք կը ստանար միջամուխ ըլլալու, պաշտօնը կ'աշխարհականանար, Իւրաքանչիւր իշխան, իւրաքանչիւր խմբակ իր թեկնածուն ունէր աթոռին համար, որուն գահակալը կը դառնար գործակատարը՝ պաշտպանին կամ խմբակին: Որքան բիրտ ստորադասին հանդէպ, ծուխերուն հանդէպ, նոյնքան սողոսկուն՝ իշխանաւորին առջեւ: Պատրիարք եւ եպիսկոպոս կը դարպասէին չէլէպին, ամիրան: Բարեւի կը կենային մեծատունին առջեւ: Երբեմն կը սպասէին ճարկիլէի կրակին նուազելուն եւ փութկոտութեամբ կը նորոգէին՝ գոհունակութիւն պատճառելով դրամատէրին, փոխանակ արժանապատուութեան զգացումը արթնցնելու, աքեմն ու պաշտօնը յարգելու:

Արեւելքի մէջ բայց կը հարստահարուէր աւագակներէ, վաշխառուներէ, պաշտօնեաներէ, Պոլսոյ մէջ կամաւորապէս կը կողոպտուէր վէզիրներէ:

Տեղակալներ կը գրաւեն պատրիարքական աթոռը, աշխարհականացում կրօնապետի, ազգապետի պաշտօնին: Քէօփրիւլիւ կը բանտարկէ տեղակալները, որոնք տասը հազար դահեկան տուգանք վճարելով օձիքնին կ'ազատեն: Պատրիարքարանի հարիւր հազար փող տուրքըն ալ հարիւր քառասունի բարձրացընելով՝ ընտրութիւնը յետաձգել կուտան: Թովմաս Բերիացին տուրքը չորս հարիւր հազարի բարձրացնելով՝ ընտրութեան հրամանագիր կը ստանայ 1657ի վերջերը Տեղակալներ եւ Թըլթըլեան կուսակցութիւն կը պայքարին՝ գինը բարձրացնելով:

Ժողովուրդը կը վճարէ էջմիածնի տուրք, եպիսկոպոսական տուրք, քահանայական տուրք, ոչ հաշիւ կայ, ոչ ելմտական ծրագիր: Ամէն գործ բախտին ձգուած է, ինքնակալին փոխանորդը իշխանութիւնը կը վաճառէ, որքան հզօր իր ծուխերուն հանդէպ, այնքան անզօր ծուխերը պաշտպանելու համար վաշխառուին, հարստահարողին հանդէպ: 1660ին Կամախէն, Սվազէն, Տիվրիկէն Պոլիս կուգան Հայեր, բողոքելու համար հայ հարկահաւաքներու դէմ:

Հարկերը ծանր էին նաեւ ամէն կողմ, մանաւանդ Մուրատ Դ.ի օրով, որովհետեւ փաշաներ, սուլթան դրամի պէտք ունէին չտալ ու չուայտ կեանք մը վարելու համար: Քրիստոնեային փրկութիւնը իսլամանալուն մէջ էր, տուրքերէ զերծ մնալու համար, բայց հեռացող Հայերու տուրքերը կը մնային մնացող Հայերու վրայ, գաւառացին կը բողոքէր, կառավարութիւնն ալ 1660 թուականէն յետոյ Պատրիարքարանի միջոցով Պոլիս գտնուող գաւառացիները դէպի գաւառ կը ղրկէր: Ասով մէկտեղ նորեր կը հասնէին գաւառներէն, տեղացիի եւ նորեկի պայքարներ կը սկսէին, հիները կը մատակարարէին, նորերը պարտականութիւններ միայն ունէին: Կը դադրին այս պայքարները, որովհետեւ պայքարի նոր պատճառ մը կը ներկայանար՝ Սսականի եւ էջմիածնականի պայքարներ, մինչեւ որ «խաւարեալի եւ լուսաւորեալի» կռիւներ բացուին:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ Ս. ԱՐՔ. ԿՈԳԵԱՆԻ ՀԵՏ

ՀՌՈՄ.— Իմանալով որ Ս. Արք. Կոգեան Հռոմ հասած է, տեսակցութիւն մը խնդրեցի Յառաջի համար, օգտագործելու համար պատեհութիւնը խօսելու «Հայոց Եկեղեցի» հատորին մասին, զոր վերջերս լոյս ընծայեց Պէյրութի մէջ:

ՀԱՐՑՈՒՄ.— Ընթերցողը պարզ հպանցիկ ակնարկ մը նետելով ձեր գործին վըրայ, ունեցած առաջին տպաւորութիւնը աղբիւրներու, վկայութիւններու առատութիւնն է: Կրնա՞նք գիտնալ թէ որքան ժամանակ խլեց ձեզմէ այս գործը:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ.— Մերձաւորապէս տասնըհինգ տարի, երկար ընդհատումներով: Կարելի է ըսել սակայն թէ այս երկը 15 տարիէ կը զբաղեցնէ զիս: Հետեւաբար 15 տարի առաջ հաւաքած եմ գործիս վերաբերող բոլոր անհրաժեշտ աղբիւրները: Սակայն նիւթը միայն այս գիրքով չի սպառիր, ընդհանրապէս պատմա–բանասիրական հարցերով զբաղած եմ ամբողջ կեանքիս մէջ:

Հ.— Ձեր գիրքին Ա. գլուխին մէջ հակիրճ տողերով կենսագրականը ընելէ ետք Օրմանեան Պատրիարքին, հարց կուտաք թէ «ինչո՞ւ գրեց» (խօսքը Օրմանեան Պատրիարքի «Հայոց եկեղեցի» գործին մասին է): Կրնա՞նք մենք ալ իմանալ թէ դուք «ինչո՞ւ գրեցիք ձեր «Հայոց եկեղեցի»ն:

Պ.— Նախաբանին մէջ պատասխանած եմ հարցումիդ: Նպատակս եղած է մատնանշել փաստերով մեր եկեղեցական պատմութեան այն էական կէտերը, որմէ Օրմանեան կամաւ հեռացած է իմ համոզումիս համաձայն, որովհետեւ ան գրած է պատմութիւնը այնպէս՝ ինչպէս կը բաղձար որ ըլլար: Հետեւաբար աշխատած եմ տալ պատմութիւնը մեր եկեղեցիին, օգտուելով նաեւ բանասիրական ամենավերջին նորութիւններէն եւս:

Հ.— Դուք ձեր գիրքը յորջորջած էք «Հայոց եկեղեցի» ճիշդ այնպէս, ինչպէս Մաղաքիա Օրմանեան կոչած է իր հատորը: Արդեօք յատուկ դիտաւորութեա՞մբ:

Պ.— Բանիմաց ընթերցողը իսկոյն կը նշմարէ երկու գիրքերուն միջեւ եղած աղերսը: Արդարեւ չակերտի մէջ առնելով գիրքիս վերնագիրը, ուզած եմ հասկցնել թէ ներկայ հատորը սերտ յարաբերութեան մէջ է Մաղաքիա Օրմանեանի նոյնանուն հատորին հետ, սա ըլլալով հերքումը նախորդին՝ որու մասին, առանց, շատ հմտօրէն եւ սրամտութեամբ գրած է Հ. Վարդան Վ. Հացունի (Վենետիկ):

Հ.— Այս ուղղութեամբ ուրիշ գործեր կամ յօդուածներ ստորագրա՞ծ էք ասկէ առաջ:

Պ.— Այս ուղղութեամբ, Օրմանեանի հայոց յօդուածներ, ուրիշ տեղ չեմ ստորագրած երբեք:

Հ.— Ամէնէն աւելի ի՞նչ եղած է ձեր հիմնական նպատակը այս մեծածաւալ գիրքով:

Պ.— Կը կրկնեմ, շատ յուզնեցուցիչ գործ մըն է որ միայն ի սէր ճշմարտութեան յանձն առի գրել յօգուտ մեր սիրելի ազգին, որովհետեւ չի բաւեր ազգին ներկայացնել պատմութիւն մը որ միայն ազգասիրական կամ նոյնիսկ ազգամոլական զգացումները փայփայէ, այլ ամէն բանէ առաջ հարկ է առաջնորդ ընտրել ճշմարտութիւնը: Եւ ճշմարտութիւնը սիրողները, մեծ յոյս ունիմ, որ օգտուին այս գիրքէն:

Հ.— Ծրագիր ունի՞ք օտար լեզուներով տեսնելու ձեր այս երկը:

Պ.— Ես՝ ոչ: Սակայն աջ ու ձախէն կը լսեմ թէ կայ ցանկութիւնը, նոյնիսկ խնդրանքը: Թէ ո՞վ պիտի ընէ այդ գործը, չեմ գիտեր: Դիւրին գործ չէ, ձեռնարկողը լաւ տեղեակ պէտք է ըլլայ երկու լեզուներուն ալ: Բայց Հայերուս մէջ այսպիսիները անպակաս են, փառք Աստուծոյ:

Հ.— Յոյս ունի՞ք, Գերպ. Տէր, որ ձեր այս հատորը յեղաշրջում մը բերէ հասարակաց կարծիքին վրայ: Դրակա՞ն թէ ժխտական պիտի ըլլայ:

Պ.— Եթէ հանրութիւնը հետաքրքրուի այս գիրքով, Եթէ այն հոգիով մօտենայ՝ որով գիրքը գրուած է: կը յուսամ թէ բարեփոխումներ տեղի ունենան: Բայց թէ քանի՞ հոգի ճշմարիտ ուսումնասէրի աչքով պիտի մօտենայ անոր... հարցը հոն է:

Գ. Պ.

"ՄԵՐ" ԲԱՐԹՈՂԸ

Ցաւով իմացայ իր մահը: Զինքը ճանչցած էի «Յառաջ»ի աշխատակցութեանս շրջանին, ուր, կը կատարէր թերթին ցրուիչի պաշտօնը:

Բարթողը, «մեր» Բարթողը (վասնզի իր քաղցր բնաւորութեամբ բոլորինն էր ան) իր համեստութեան, միամտութեան հասնող պարզութեանը մէջ ունէր բան մը թաքնուած, որ զինքը կը դարձնէր հաճելի ու սիրելի:

Ամէն բանէ առաջ, Բարթողը հաւատաւոր Հայ մըն էր, բառին լայն առումովը հայրենասէր մը: Հայ ցեղին յատուկ առաքինութիւնները՝ աւանդասիրութիւն, եկեղեցասիրութիւն, ընտանեսիրութիւն, բարքերու խստամբեր պահանջկոտութիւն, աշխատասիրութիւն, այս բոլորը ի մի էին հաւաքուած իր անձին մէջ: Ապացոյց՝ որ իրեն բախտակից տարագիրներուն հետ Ֆրանսա ապաստանած, Բարթողը յաջողած էր ընտանեկան նախանձելի դիրք մը ստեղծել, տուն–տեղ ունենալ եւ դառնալ պատուական զաւակներու եւ թոռներու տէր:

Իսկ իր օրինակելի աշխատասիրութի՞ւնը: Փաստ՝ մինչեւ իր կեանքին դրեթէ վերջին տարիները հաւատարիմ աշխատաւորը եղաւ «Յառաջ»ին, կատարելաճշդապահութեամբ:

Ի՜նչ երանելի ու հաճելի յիշատակներ ունինք իրմէ:

Հեծելանիւով կը կատարէր իր աշխատանքները, մոքէօր ունեցող հեծելանիւով մը: Երբ կը պատահէր որ ուշ հասնէր իր գործին, առանց սպասելու որ պատճառը հարցնեն իրեն, կը փութար ըսելու.

— Մոթէօրս աւրուեցաւ...

Եւ կը խնդայինք, ինքն ալ մեզի հետ, կը կատակէինք, եւ բարի Բարթողը հայրական համբերութեամբ մը կը բաժնէր մեր կատակները: Եւ եթէ պատահէր որ կատակին սահմանը անցնէր, յանկարծ կը պոռթկար բարկութեամբ մը: Բարկութիւն մը սակայն՝ որ զինքը կը դարձնէր աւելի սիրելի:

Հէ՛ք Բարթող աղբար, այսօր կեանքին չար խաղը վերջնականապէս աւրեց մոթէօրդ...

Ու հիմա անդենականէն կը սպասես անշուշտ որ կատակենք քեզի հետ ու դուն բարի սաստդ ուղղես մեզի:

Ոչ՛, այլեւս անցած է կատակի շրջանը, մեզի կը մնայ միայն յարգանքով խոնարհիլ քու բարի յիշատակիդ առջեւ՝ սիրելի Բարթող աղբար:

Ա. Գ.

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Դեկտեմբեր 21ին Հռոմի կեդրոնական կալըրիներուն մէջ անձնական ցուցահանդէսով հրապարակ պիտի գայ, փնտռուած եւ տաղանդաւոր նկարիչ Ժիրայր Օրագեան: Ցուցահանդէսը 15 օր բաց պիտի մնայ, եւ յոյսով ենք որ մեր տաղանդաւոր հայրենակիցը Հռոմի դժուարահաճ հասարակութենէն գովեստներ խլէ, ինչպէս ուրիշ անգամներ, տարագիր եւ տառապած Հայու (Մեսաճերօ) աշխարհը բնորոշող պաստառներով:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

«Un fil à la patte»

Ֆրանսական թատրոնի վաղեմի դերասաններէն՝ Մարսէլ Սիմոն, որ յիսուն տարիներ շարունակ վօտըվիլի առաջնակարգ մեկնարկու մըն է եղած, իր ժամանակին, հետեւեալ կերպով արտայայտուած է բեմական արուեստի վօտըվիլի սեռի մասին.—

«Լաւ կառուցուած վօտըվիլ մը ողբերգութիւն մըն է նաեւ, եթէ հերոսը անոր մէջ ենթարկուած է ճակատագրական դժբախտութիւններու ...»:

Այս միջոցիս, Բոմեռի – Ֆրանսէզի բեմին վրայ, որ Տունն է Մոլիէրին, ինչպէս նաեւ Քորնէյին, Ռասինին, Սոփոկլեսին եւ Եւրիփիտեսին, կը ներկայացուի Ժորժ Ֆէտոյի մէկ վօտըվիլը՝ «Էօն ֆիլ ա լա փաթ», որուն նիւթը անգամ մը եւս կուգայ ապացուցանել ճըշգրտութիւնը Մարսէլ Սիմոնի տեսակէտին:

Ժորժ Ֆետօ, արդարեւ, ֆրանսական «վօտըվիլ»ին անհերքելի վարպետն է: Իր թատերական երկերը «Կլառիսթօրը եւ իր միլիոնները», «Րիպատէլի սիստեմը», «Ակամայ Ծամբինեոլ» եւ տակաւին այլ երկեր, 1900ական թուականներէն սկսեալ գրուած են ֆրանսական բեմերը եւ տակաւին մինչեւ այսօր ալ կը պահեն իրենց թարմութիւնը:

Վերադառնանք «Էօն ֆիլ ա լա փաթ»ին ներկայացման եւ իր նիւթին, որ իր տեսակին մէջ կը կրէ տեսակ մը դասականութեան դրոշմ:

Հերոսը՝ երիտասարդ Պուա – տ'Անկէն, յաջողած է հազարումէկ հնարքներով գըլուխ հանել չահաբեր ամուսնութիւն մը՝ Պառոնուհի Տիւվերժէի աղջկան հետ, առանց սակայն վերջնականապէս խզելու իր կապերը հասարակ երգչուհիի մը՝ Լիւսէթ Կօթիէի հետ, որ իր հոմանուհին է: Այս վերջինը, հրաւիրուած է երգելու այն երեկոյթին, զոր կազմակերպած է Պառոնուհին:

Արդ, ստեղծուած է «ողբերգական» կացութիւնը:

Մէկ կողմէն՝ պէտք չէ որ Լիւսէթ տեղեկանայ թէ իր սիրականը ամուսնանալու վրայ է, միւս կողմէն՝ պէտք չէ որ Պառոնուհին, իր աղջիկն ու ամբողջ ընտանիքը իմանան թէ՝ երիտասարդը հոմանուհի մը ունի:

Այս կեդրոնական «ողբերգութիւն»ը կուգայ ընդգծուիլ նաեւ ուրիշ ծանրակշիռ դէպքերով:

Կայ սարսռազդեցիկ եւ ահարկու տիպարը Հիւսիսային ամերիկացի զօրավարին, որ խելագարի մը պէս սիրահարած ըլլալով երգչուհիին, երդուած է ոչնչացնել, մէջտեղէն վերցնել բոլոր այն անձերը որոնք Լիւսէթին հետ սիրային յարաբերութիւններ մշակելու եւ կամ մշակած ըլլալու կասկածին տակ կը գտնըւին...:

Այս բոլոր ողբերգութեանց մէջ կայ ողբերգականօրէն ծիծաղելի տիպարը ուրիշ երիտասարդի մը՝ նոտարի գրագիր Պուզինի, որուն մէջ այսահար զօրավարը կարծեցեալ հակառակորդ մը տեսնելով, իր շարունակական հետապնդումներով թունաւորած է հէք երիտասարդին խաղաղ ու անդորր կեանքը ...

Այս տարօրինակ դէպքերու շարայարումը իրաւամբ ողբերգութիւնը կը դարձնէ զաւեշտի եւ զաւեշտը՝ ողբերգութեան, մանաւանդ երբ երկին ճարտարապետն է Ժորժ Ֆէտօն:

Իրարու յաջորդող ահաւոր տեսարանները, ճակատագրական աղէտի մը բոլոր թըռչող խուսակցութիւնները, Ֆէտոյի ճարտար ոճին ու հնարամիտ դարձուածքներուն շնորհիւ, կարծես մոգական գաւազանի մէկ հարուածով կը դառնան ծիծաղի պոռթկումներ յառաջացնող զաւեշտ մը:

Ասոր վրայ աւելցուցէք Բոմէտի Ֆրանսէզի դերասանական կազմին փայլուն խաղարկութիւնը, որուն շնորհիւ ներկայացումը կը դառնայ բեմական յաղթանակ մը:

Բեմադիրը՝ անուանի Ժագ Շառոն, որ նոյնպէս ստանձնած է կարեւոր դերերէն մէկը, իր շուրջը հաւաքած է Բոմէտի Ֆրանսէզի լաւագոյն ուժերը.— Ռոպեր Հիռշ, Ժան Փիա, Ժոռժ Տեքրիէր, եւ Տիկիններ՝ Միշըլին Պուտէ, Տընիզ Ժանս, Դաթըրին Սամի եւ Մարթ Սալիսիա:

×

Օգտուելով առիթէն, խօսինք նաեւ Փարիզահայ թատրոնի մասին, որ անցեալ երկուշաբթի, երկար դադարէ մը ետք, տուաւ իր առաջին ներկայացումը, նախաձեռնութեամբ դերասան Գ. Տէրվիշեանի բեմադրելով Յ. Պարոնեանի «Շողոքորթը»:

Անմիջապէս ըսենք, որ մեծանուն երգիծաբանին այս երկը չի համապատասխաներ ո՛չ անոր համբաւին, ո՛չ անոր երգիծական հոյակապ տաղանդին եւ ոչ ալ բաղդատութեան որեւէ եզր կարելի է գտնել անոր միւս կոթողային գործին՝ «Պաղտասար Աղբար»ին հետ:

Ըսենք նաեւ որ Յ. Պարոնեան իր «Շողոքորթը» անաւարտ թողուցած է: Երկու արարները միայն աւարտած է, եւ իր մահէն ետք միայն Ե. Օտեան աւելցուցած է անոր վրայ երրորդ արար մը, առանց սակայն կարենալ վերջնական դիմագիծ մը տալու անոր, իր իսկ խոստովանութեամբ:

Նիւթը՝ հասարակ տեղիք անցք մըն է: Վաթսունենոց մարդ մը սիրահարած է քսանամեայ աղջկան մը: Միւս կողմէ, վաթսունամեային քառասնամեայ տունը մնացած քոյրը իր կարգին սիրահարած է քսանամեայ երիտասարդի մը: Երկուքն ալ իրենց սիրային յարաբերութիւններուն ճակատագիրը յանձնած են Պալիկին՝ շողոքորթ մը, որ սակայն գործը կը հասցնէ ձախողութեան ու ի վերջոյ ամէն ոք կը հրաժարի իր ամուսնութեան արտաքոյ ծրագիրէն:

«Շողոքորթ»ին խաղարկութիւնը յաջողութեամբ անցաւ: Դերակատարները՝ Տիկին Հայկուհի Խըտըշեան – Շասանեը, Պ. Պ. Գրիգոր – Վահան, Ն. Պշտիկեան, Ժ. Սթեֆանօ, Օր. Սեմա, կազմակերպիչն ու տողերս ստորագրողը ունեցան գնահատելի խաղարկութիւն մը:

Ցայտնի էր աշխատանքը զոր Փարիզահայ դերասանները տարած էին ներկայացումը հաճելի ու յաջող դարձնելու համար:

Մաղթելի է, սակայն, որ մենք դերասաններս, հաւաքական ըմբռնումի դրութիւն մը ստեղծենք, գոնէ թէքնիք Հայերու մէջ, եւ ամէնս մեր անձնական մօտեցումները չպարտադրենք իրարու: Այսպէսով պիտի կրնանք խուսափիլ այն կարգ մը թերիներէն, որոնք իյայտ եկան «Շողոքորթ»ի ներկայացման ընթացքին:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԳԻՏՆԱԿԱՆ ՄԸ

Բժշկական գիտութիւններու տոքթէօրի՝ աստիճան շորհուեցաւ երիտասարդ գիտնականի մը՝ Լեւոն Ղամբարեան, որ շատ յաջող թէզ մը պատրաստեց եւ յանձնեց Խ. Միութեան Բարձրագոյն յանձնախումբին: Լ. Ղամբարեանի գրչին կը պատկանին յիսունէ աւելի գիտական աշխատութիւններ եւ հինգ մենագրութիւն: Հայ երիտասարդ գիտնականը ճանչցուած անուն մըն է Խ. Միութեան մէջ եւ անոր սահմաններէն դուրս: Արդարեւ, Լեւոն Ղամբարեանին բազմաթիւ գիրքերը հրատարակուած են օտար ամսաթերթերու մէջ, իսկ երկու մենագրութիւններ՝ անգլերէն, գերմաներէն եւ չեխերէն:

× Հայաստանի ըմբիշները երրորդ հանդիպացան Տաջստանի մայրաքաղաքին՝ Մախաչքալայի մէջ վերջերս տեղի ունեցած մրցումներուն ընթացքին, որոնց կը մասնակցէին 12 երկիրներ: Առաջին հանդիպացան վրացի ըմբիշները, իսկ երկրորդ՝ Ղազախները:

ՓԱԽՈՒՍՏԸ ՁԱԽՈՂԵՑՆՈՂ ՕԴԱՉՈՒՆ ՇՔԱՆՇԱՆ ԿԸ ՍՏԱՆԱՅ

Հոկտեմբեր 17ի թիւով հաղորդեցինք օդանաւային առեւանգումի մը դէպքը, Հայաստանէն փախչիլ փորձող երեք Հայերու կողմէ կատարուած:

Առաջին անգամ կոմսոմոլսկայա Պրաւդան էր որ հաղորդեց լուրը եւ տուաւ մանրամասնութիւններ: Երեք Հայեր Սեպտեմբեր 10ին օդանաւ նստած եւ յարձակած են երիտասարդ օդանաւորդին վրայ, որպէսզի ստիպեն այս վերջնոյն օդանաւը քշել սահմանէն անդին, Եղեգնաձորի մօտերը: 27 տարեկան երիտասարդ օդանաւորդը՝ Էդիկ Բախշինեան, հակառակ իր ուսին, կռնակին եւ կուրծքին կրած դաշոյնի հարուածներուն, պաղարիւնութեամբ օդանաւը երկրին սահմաններէն ներս կ'իջեցնէ ու այս ձեւով կը ձախողեցնէ երեք Հայերու փախուստի փորձը:

Նոյեմբեր 30ին, Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութեան դահլիճին մէջ, Էդիկ Բախշինեանի յանձնըւած է Կարմիր Դրօշի շքանշանը՝ շնորհուած, Խորհ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութեան կողմէ, Հոկտեմբեր 25ի հրամանագրով մը:

ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հայաստան այցելած է Խորհ. Միութեան Գիտութիւններու ակադեմիայի նախագահը՝ Ակադ. Մ. Կելտիշ: Բիւրականի մէջ տեսակցած է Վ. Համբարձումեանի հետ եւ ծանօթացած տեղւոյն կարեւոր աշխատանքներուն: Այդ առթիւ իրեն ցոյց տրուած է Եւրոպայի ամէնէն մեծ հեռադիտակը եւ միւս տեսողութեան սարքերը: Սարաւանդի մէջ դիտած է Խ. Միութեան ամէնէն մեծ ռատիօհեռադիտակը եւ հետաքրքրուած այդ ցոլացիկին (ռեֆլեքթէօր) օգնութեամբ ռատիօֆիզիքի եւ էլեկտրոնիքի հիմնարկութիւններու հետազօտութիւններուն արդիւնքներով:

Վերջապէս այցելած է նուրբ օրկաններու քիմիային, ուսողութեան, մեքենաներու եւ այլ հիմնարկութիւններու կեդրոնները:

× Հայաստանի Հեռագրական գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ Դեկտեմբեր մէկին Թիֆլիս մեկնած են 22 հայ գիտնականներ, մասնակցելու համար գիտական համագումարի մը: Պատուիրակութեան մաս կը կազմեն Վ. Համբարձումեան, Յ. Բունիաթեան, Ն. Յարութիւնեան, Ա. Ալիխանեան, Ս. Մկրտիչեան, Ի. Մաղաքեան եւայլն:

ԴԵՂԱԳԻՐ ԻՄԱՍՏՈՒԹԵԱՆ

Պէտք չէ միայն տարի աւելցնել կեանքին վրայ, այլեւ կեանք աւելցնել տարիներուն վրայ:

ՄՈՒՐ

×

Եթէ գինին չըլլար բարի,
Չէր ապրեր 3000 տարի:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (114)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

Երբ քննութիւնը վերջացուց Ներսէս Արծրունին, ան ատեն ըսաւ.

— Սերոբ աղա, առ այժմ մէկդի պիտի դնէք այս մուրհակները...: Գիւղացիները թշուառ են. կառավարութիւնը ծանր տուրքերու տակ ճնշած է զանոնք. գրեթէ ուտելու հաց անգամ չունին: Հակառակ պարագային մէջ՝ յուսահատութիւնը կը մղէ ամէն բան ընելու: Իրաւ է: ժամանակին դրամ տուած էք. օգնութիւն ըրած էք ու այսօր ալ պիտի պահանջէք. սակայն երբ չունին, ինչ ընեն: Գիտցուք թէ քանի մը կտոր արտ ունին, ծախել տուի՞ք զանոնք. ուսկի՞ց պիտի ապրին... հետեւաբար իրենց թշուառութեան մէջ ինչեր չեն կրնար ընել:

Նախանձեց Սերոբ աղա, որ դողդղալով մտիկ ըրած էր Ներսէս Արծրունիի անողոք խօսքերը, զգաց թէ ամբողջ տունը կը փլէր իր վրան ու աշխարհքը կը մթնէր իր շուրջը: Մինչեւ այդ պահուն՝ երբեմն մտքէն կ'անցնէր թէ եկող անծանօթը կուսակցապետ մըն էր. որուն նպատակը՝ քանի մը կլորիկ ոսկիներ պահանջել, փոխարէնը հինցած մուրհակները դանձելու միջոց մը ցուցնելն էր: Բայց այդ մտածումը կը ցնդէր: Անհնելի իրականութիւն մը կը տնկուէր իր առջին, որուն վրայ կը նայէր եւ ահա ինչ որ կը նշմարէր:

Ահռելի ԴԱՇՈՅՆ մը:

Ահա ինչ որ կը պատկերանար ուրուականի մը պէս: Մէկ խօսքով՝ ահա անհեթեթ ձեռքի մը մէջ երեւցաւ դաշոյնն, որ իր կուրծքին պիտի ուղղուէր:

— Պիտի ընդունի՞ք ըսածներս, գոչեց Ներսէս Արծրունին՝ իր ձայնը բարձրացնելով:

— Առ այժմ պիտի ընդունիմ, մըմնջեց Սերոբ աղա:

— Լաւ ուրեմն, բերէք ինծի սնտուկ մը:

— Ինչ պիտի ընէք սնտուկը:

— Այս մուրհակները սնտուկի մը մէջ պիտի դնեմ ու կնքեմ: Երբ ժամանակը գայ, դարձեալ տունդ կուգամ ու ձեռքովս կը քակեմ զայն:

Վաշխառուն չդիմադրեց: Առարկելու բառ մը չգտաւ ըսելու: Ուստի թիթեղէ փոքրիկ սնտուկ մը բերաւ: Ներսէս Արծրունին իր ձեռքով այդ թուղթերը սնտուկին մէջ դրաւ ու ծոցէն կնիք մը հանելով, երկու տեղէն ալ ամրացուց ու կնքեց: Յետոյ պատուիրեց:

— Այս սնտուկը ձեր քնացած սենեակին մէջ պիտի պահէք, որպէսզի անոր կնիքը մէկը չտեսնէ: Եթէ հասկցուի, կեանքդ վրայ կուտաս: Հասկցա՞ր:

— Գլխուս վրայ, էֆէնտի, թոթովեց Սերոբ աղա: Դուք անհոգ եղէք, իմ ննջարանս մէկը չի մտներ:

— Աղէկ ուրեմն մնաք բարով.

— Երթաք բարով... կակազեց Սերոբ աղա:

Ներսէս Արծրունին ոտքի ելաւ ու մեկնեցաւ:

Սերոբ աղա մինակ մնաց:

Գահ մը մտածեց... ձեռքը ճակտին տարաւ ու անոր վրայ լեցուած խորշոմները ճմրկեց, ճանկռտեց ու ծանկծտեց. յետոյ հիւրանոցին մէջ ման եկաւ, մէկ պատուհանէն միւսը գնաց:

Օհ, զարհուրելի երկիւղ մը պաշարած էր զինքը.

Իրեն անանկ կուգար որ դուռին քովը մէկը կար, ուր պահուած էր մութին մէջ ու կը սպասէր: Իրեն անանկ կուգար որ կրակի մը մէջ կը գտնուէր եւ օգնութիւն գտնալ չէր կրնար:

Վերջապէս, ժամերով տառապելէ ետքը, դուրս ելաւ հիւրանոցէն ու ննջարանը քաշուեցաւ:

Սնտուկը հոն էր:

Կարմիր կնիքը կ'երեւար, որուն մէջ երկու սկզբնատառեր կային, զոր չէր կրնար կարդալ:

Այդ տարօրինակ առարկային նայեցաւ, որուն մէջ իր հարստութիւնը կար, սակայն իրը չէր:

Սեւ օձ մը կար անոր մէջ, որուն մօտենալու կարծես կը վախնար.

Ամբողջ գիշերը չքնացաւ:

— Առաւօտը: դեռ լոյսը չծագած, իր մտքին մէջ աղետալի խորհուրդ մը յղացած էր:

Սերոբ աղա սկսաւ տրամաբանել:

— Ինչու համար կը վախնամ... ինչ խենթ եմ եղեր...: Կեցիր, այսօր լուր կուտամ «միւսներուն ...» կը պատմեմ եղելութիւնը ու ձեռքէս եկած միջոցը պիտի գտնեմ ...: Ի՞նչ ըսել է... մուրհակներս ինչու մնան այս սնտուկին մէջ: Որո՞ւ ապրանքն է որ գրաւումի տակ կ'առնուի: Ո՞վ էր այդ անծանօթը, որ սեմերէս ներս մտաւ ու ամենայն համարձակութեամբ սաանկ հրաման մը տըւաւ ինծի: Կառավարութիւնն ինչ կառավարութիւն ալ է, նորէն չի կրնար սաանկ անիրաւ վճիռ մը տալ:

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Հայկազուն Զօրթեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Խաչատուրեան, Պ. Գրիգոր Զօրթեան, Տէր եւ Տիկին Մարսէլ Փափազեան եւ ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք մասնակից եղան իրենց սուգին՝ ՀԱՅԿԱԶՈՒՆ ԶՕՐԹԵԱՆԻ կսկծալի մահուան առթիւ :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Կաղանդի առթիւ, Պ. Հրանդ Պալեան քսանական Ն. Ֆ. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչին, Կարմիր Խաչին եւ Աղքատախնամին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՊԱՏԱՐԱԳ ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ ՄԷՋ

Այս Երկուշաբթի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մատրան մէջ հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ Տէսինէն Տէր Վարագ քհնյ. Աւագեան, կը հրաւիրուի համայն հայ գաղութը, հոգեւորապէս մխիթարուելու համար :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կրընոպլի Կապ. Խաչի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Ճերմակեանէ յիսուն Ն. Ֆ., իրենց սիրեցեալ մօր, ընկերուհի Տիկին Վասիլուհի Ճերմակեանի մահուան առթիւ :

ԾՆՈՒՆԴԸ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կրընոպլի Հայ Ազգ. Եկ. Միութեան վարչութիւնը, ի գիտութիւն Կրընոպլի շրջաններու Հայութեան կը ծանուցանէ թէ, այս Երկուշաբթի առաւօտ Ս. Ծընընդեան տօնին առթիւ պատարագ պիտի մատուցուի Սալ Սէն Լուի սրահին մէջ, Րիւ ԺԷ: Ժամերգութիւնը կը սկսի առաւօտեան ժամը 8·30ին :

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Տոքթ. Սեդա Թիրիաքեան (Նախկին արտաքին բժիշկ հիւանդանոցներու) կը տեղեկացնէ իր յաճախորդներուն թէ իր հասցէն է՝ 36 Րիւ Ռասփայ, Ալֆորվիլ : ՀԵՌԱՁԱՅՆ.— ENT. 18-20

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր ու Ժամեր

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կրընոպլի Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը կը տօնէ Մանուկներու Օրը, Կիրակի 14 Յունուար, կէսօրէ վերջ, Սալ Սէն Լուի, Րիւ ԺԷ :

ԱՄԱՆՈՐԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՆԴԷՍ

Ի պատիւ Վալանսի եւ շրջակայի Հայութեան :

Նախաձեռնութեամբ Հայ Առաք. Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան :

Այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Վալանսի Պետական Թատրոնին մէջ :

Դպրոցական եւ մանկական սիրուն երգեր ու գեղեցիկ արտասանութիւններ :

Պիտի ցուցադրուի նաեւ Տէր Նարեկ քհնյ. Վարդանեանի ձեռնադրութեան ու օծման ֆիլմը:

Մուտքը ազատ է :

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անի» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Հ. Օհանջանեան ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը, Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերով կը տօնէ Մանուկներու Օրը:

Քաւէի սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 28ին, Հինգշաբթի օր :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պուլվ. Օտոյի մասնաճիւղին վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները, այս Չորեքշաբթի կէսօրէ վերջ, ժամը 2ին, սովորական վայրը : Կարեւոր օրակարգ :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Ամիսը սղաւոր լաւ ռէպիօ - տաքսիօ մը որու փորձառութիւն ունեցող եւ վարժ զրասենեակի գործերու : Դիմել անձամբ ՅԱՌԱՋին :

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 21 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
JEUDI 21 DÉCEMBRE 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9285 — 37EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5086

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Թուրքիոյ ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան մէջ որոշ փոփոխութիւններ սկսան նշմարուիլ այն օրէն ի վեր, երբ իշխանութեան գլուխ եկաւ Ըսմէթ Ինէօնիւ։

Թունդ թշնամի ոչ-թուրք տարրերուն, նոր վարչապետը թոյլ կուտայ, որ մամուլին մէջ տեղ եւ գրգռիչ հրատարակութիւններ ըլլան փոքրամասնութեանց դէմ։

Յառաջի ընթերցողները օրը օրին կարդացին Քարիքաթիւրի բարբաջանքները Հայերուն, Յոյներուն եւ Հրեաներուն դէմ, ինչպէս նաեւ Սօն Հավատիսի եւ ուրիշներու տուած պատասխանները։

Երգիծաթերթը կատակ չէր ըներ, երբ կը վարկաբեկէր փոքրամասնութիւնները։ Անիկա փորձաքարն էր որոշ քաղաքականութեան մը, որուն ամէնէն կարկառուն ջատագովն է Ինէօնիւն։

Յեղափոխական կառավարութեան օրով Ազգային Միասնականութեան Կոմիտէին մէջ լրջօրէն ծեծուած է փոքրամասնութեանց հարցը։

Կոմիտէի տասնեւչորս ծայրայեղեան անդամները, գնդապետ Թիւրքէշ եւ ընկերները կը պահանջէին միանգամ ընդ միշտ լուծել այս խնդիրը, որպէսզի Թուրքիան դառնայ միատարր ու միաձոյլ։

Իթթիհատը յաջողած էր արմատախիլ ընել Հայերը։ Մուսթաֆա Քեմալ մաքրագործեց Յոյները, բնակչութեանց փոխանակութեան հիման վրայ։ Թուրքիոյ Յոյները ղրկեց Յունաստան, այնտեղի Թուրքերն ալ բերաւ Թուրքիա։

Բացառութիւն կազմեցին միայն Պոլսոյ Յոյները, ըստ Լօզանի դաշնագրին, որ հաստատեց օրթոտոքս եկեղեցւոյ տիեզերական պատրիարքին պահպանումը Պոլսոյ մէջ։

Այսօր շատ քիչ թիւ մը միայն կը կազմեն Թուրքիոյ ոչ-իսլամ փոքրամասնութիւնները։

Հրեաները մեծ մասամբ գաղթած են Իսրայէլ։ Թուրքերը ամէն դիւրութիւն կ'ընծայեն անոնց մեկնումին։ Իսրայէլի կառավարութեան հետ կնքուած համաձայնութեան մը հիման վրայ, Հրեաները իրաւունք ունին իրենց շարժուն գոյքերու եւ անշարժ կալուածներու վաճառումէն գոյացած գումարները երկրէն դուրս հանել մինչեւ վաթսուն հազար թրքական լիրա արժէքով։

Փոխարէնը Իսրայէլի կառավարութիւնը համապատասխան արժէքով ապրանք կուտայ Թուրքիոյ։

Թուրքիոյ տնտեսական ներկայ ողբալի վիճակը տեսնելով, Հրեաները ամէն օր աւելի մեծ թիւով կը հեռանան երկրէն։

Յոյներուն դէմ ատելութիւնը միշտ վառ կը մնայ։ Դեմոկրատներու օրով Կիպրոսի հարցը պատրուակ ծառայեց թշնամական զգացումը իր գերագոյն աստիճանին հասցնելու համար։

1955 Սեպտեմբեր 6ի նախճիրը անոր պսակումն եղաւ։

Յոյներն ու Հայերը աչքի փուշ են միշտ Թուրքերուն համար։

Թիւրքէշ եւ ընկերները ծրագրած էին երկրին մէջ մնացած քրիստոնեաներն ալ դուրս հանել, Յոյները ղրկելով Յունաստան եւ աքսորելով Հայերը։

Իրենց այս ծրագիրը ջուրն ինկաւ՝ Ընդհ. Ջօր. Կիւրսէլի եւ Կոմիտէի միւս անդամներու ընդդիմութեան։ Տասնըչորսները անմիջապէս հեռացուեցան երկրէն։ Սակայն անոնք չեն յուսահատած։ Ծրագիրներ կը պատրաստեն վերադառնալու եւ իրենց «Թուրանական», «համաթրքական» երազները իրականացնելու համար։

Դեռ ծայրն ենք ծրարոց։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՑՈՅՑԵՐ ԵՒ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

—o—

130 ՎԻՐԱՒՈՐ

Դեկտեմբեր 19ը բողոքի օր հռչակուած էր ձախերուն կողմէ, գլխաւորաբար համայնավար, Գաղտնի Բանակին դէմ։

Բողոքը պիտի արտայայտուէր երկու ձեւով. նախ՝ ժամը 11էն 11.15 գործադուլ, ապա ժամը 18.30ին՝ հրապարակային ցոյց Պասթիյի հրապարակը։ Ներքին նախարարութիւնը արգիլած էր ցոյցը արժանանալով ոստիկաններու ընկերակցութեանց բողոքին։ Ասոնք, անձամբ եւ գրաւոր կը յայտնէին թէ պէտք չէ արգիլուի ցոյց մը երբ ոստիկանութիւնն ալ հրահանգ ստացած է պայքարիլ Գաղտնի Բանակին դէմ։

Գործադուլը անհաւասար կերպով գործադրուած է, Կառ Սէն Լազառ 15 վայրկեան կառախումբ չէ եղած, մեթրօն կեցած է զանազան գիծերու վրայ, հանրակառքերուն մեծ մասը շարունակած է իր ճամբան, ձայնասփիւռը դադրած է, մամուլի մէջ Լը Մոնտի եւ Ֆրանս–Սուարի մօտ գործադուլը ամբողջական եղած է։

Ցոյցը սկսաւ ժամը 18.30ին։ Մօտ երեք հազար հոգի հաւաքուած էին Պուլվար Հանրի Դ. եւ «Ֆաշիզմը պիտի չանցնի» կը պոռային։

Ցուցարարներու թիւին մասին դժուար է գաղափար ունենալ, ըսենք թէ 15.000ով կը սկսի Օռոռի սիւնակներուն մէջ հարիւր հազարի հասնելով Իւմանիթէի Ա. էջին վրայ։

Այս վերջինը կը բողոքէ նաեւ կոլեան ոստիկանութեան դէմ։ Լիպերասիոն կը գրէ «Ժողովուրդը հոս է»։ Ֆրանսայի Համայնավար Կուսակցութիւնը յայտարարութիւն մըն ալ ըրած է այս առթիւ ուր կը շեշտէ թէ Ֆրանսայի ժողովուրդը միայն իր ուժերուն վրայ կրնայ կռթնիլ յաղթելու համար Ֆաշիզմին։

Ի վերջոյ 130 վիրաւորներ կային, որոնց մէջ, 35 ոստիկաններ։

Յաղթական Կամարին առջեւ ալ փոքր հաւաքոյթ մը նախատեսուած էր Ֆրանսական Միութեան Ռազմիկներու Ընկերութեան կողմէ որ տեղի ունեցաւ առանց միջադէպի։ Ասոնց ալ հաւաքոյթը նախապէս արգիլուած վերջին պահուն արտօնութիւն ստացած էր, ինչ որ գրել կուտայ Իւմանիթէին թէ մինչ փաշիզմի դէմ ցոյցը կ'արգիլուէր, տը Կոլ թոյլ կուտար որ Ֆաշիստները հաւաքուին Էթուալի հրապարակը։

Զանազան շարժումներ ալ տեղի ունեցան գաւառի մէջ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՔՄԻԼԸՆ Պերմուտները հասաւ, ուր պիտի հանդիպէր նախագահ Քենըտիի, բայց այս վերջինին հայրը ծանր վիճակի մէջ հիւանդանոց փոխադրուած է առջի գիշեր, ուղեղային արիւնահոսութեան հետեւանքով։ Եթէ բարելաւում չտեսնուի հաւանական է որ Մաքմիլըն ստիպուի Ֆլորիտա երթալ եւ հոն տեսնուիլ Քենըտիի հետ։

ԿՕԱՅԻ վրայ հնդկական դրօշը կը ծածանի եւ Նեհրու շնորհաւորական գնահատագիր մը ստացաւ նախագահ Պրեժնեւէ։ Ասկէ քաջալերուած նախագահ Սուքարնօ կ'ուզէ գրաւել հոլանտական Կինէան եւ Ինտոնեզիոյ դրօշը պարզել եթէ հոլանտական «գրգռութիւնները» շարունակուին։ Այս իմաստով նամակ մը գրած է նախագահ Քենըտիի։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ, Ֆուատ Քէօփրիւլիւ նոր կուսակցութիւն մը հիմնեց «Դեմոկրատ նոր կուսակցութիւն»։ Քէօփրիւլիւ Արտաքին Նախարար եղած է 1950էն, Մենտերէսի օրով։

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ խորհուրդը չկրցաւ դատապարտել հնդկական յարձակումը Կօայի վրայ, որովհետեւ Խորհ. Միութիւնը անգամ մը եւս օգտագործեց իր վեթօն։ Սթիվընսըն յայտարարեց, այս առթիւ, թէ ողբերգութեան մը Ա. արարն է որ, կրնայ ՄԱԿի վախճանին յանգիլ։ Ամէն պարագայի մէջ, Կօայի կորուստը մեծ վնաս մը չէ Փորթուկալի համար, որովհետեւ աւելի սուղի կը նստէր իրեն քան ինչ որ կը բերէր։

ՔԱԹԱՆԿԱՅԻ մէջ առժամեայ զինադադար հռչակուած է, սպասելով Ատուլա–Չոմպէ տեսակցութեան արդիւնքին։ Պելժիա մտադիր է հեռացնել ՄԱԿը։

ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԻՆ քաղաքական յանձնախումբը՝ 61 ձայնով քուէարկեց Ալժերիոյ վերաբերեալ ափրիկեասիական բանաձեւը։ Ասոնք կ'ուզեն որ բանակցութիւնները կատարուին անկախութեան սկզբունքին հիման վրայ։ Ֆրանսայի բարեկամները (34) ձեռնպահ մնացին։

ՓԼԱՍԹԻՔԻ պայթումները կը շարունակուին Փարիզի եւ գաւառի մէջ։ Առջի գիշեր ռումբ մը պայթեցաւ Պառոնուհի տը Ռոչիլտի բնակարանը (Ավընիւ Ֆոշ) եւ Րիւ տը Լ'Էչօտէ գիշերային ճլըպի մը մէջ։

ԻՇԽԱՆՈՒՀԻ Մարկարէթի զաւակը մկրտուեցաւ առջի օր Քէնթըրպըրիի Արքեպիսկոպոսին կողմէ։

ԹՈՒՐՔԻԱ ԲԱՐԵԿԱՄ ... ՏՈԼԱՐԻՆ ԵՒ ՌՈՒԲԼԻԻՆ

Թրքական մամուլը միահամուռ տոլար կը պահանջէ Ամերիկայէն, բարձրօրէն յիշեցնելով Թուրքիոյ ռազմագիտական արժէքը, կատարած զոհողութիւնները՝ բանակ մը կերակրելով թուրք ժողովուրդին կռնակին վրայ։ Ըսին նոյնիսկ թէ Թուրքիա կրնայ «ներքին պատերազմի մը» աղէտին մատնուիլ՝ տնտեսական թշուառութեան հետեւանքով, ինչ որ պիտի վնասէր նաեւ արեւմուտքի զինուորական ծրագիրներուն։

Ինէօնիւ կառավարութիւնը աճապարեց կազմել՝ պահանջելու համար ամերիկեան տոլարը։ Կը թուի թէ սակարկութիւնը շատ կ'երկարի, այնպէս որ թրքական մամուլը, կրկնելով հանդերձ սովորական յանկերգը, «տուէք, տուէք, շատ տուէք ու շատ տուէք», հասկցած է թէ ինչ դժկամակութիւն ցոյց կուտան Ամերիկացիները։

Ահա թէ ինչ կը գրեն Անգարայի թերթերը, այս մասին.—

«Այս վերջին օրերուն, օտար քաղաք. շրջանակներու մէջ այլազան մեկնաբանութիւններ կ'ըլլան թուրք նոր կառավարութեան արտաքին քաղաքականութեան մասին։ Թէեւ կառավարական ծրագրին մէջ բացէ ի բաց յայտնուած է թէ Թուրքիա հաւատարիմ պիտի մնայ Նաթօյի ու Սէնթօյի, բայց օտար քաղաքական շրջանակները նոր զարգացումներու կը սպասեն գործադրութեան մէջ։

Այս շրջանակներուն համոզումը կարելի է ամփոփել այսպէս.—

Վարչապետ Ինէօնիւ արտաքին քաղաքականութեան մասին արմատացած կարգ մը սկզբունքներ ունի։ Ասոնք բիւրեղացած են առաջին վարչապետութեան եւ հանրային նախագահութեան քսանեւհինգ տարուան շրջանին։ Թուրքիոյ ապահովութիւնը ամրապնդելու մտօք, Ինէօնիւ կ'ուզէ արեւմտեան ժողովրդապետութեանց կողքին գտնուիլ։ Միայն թէ ասիկա երբեք չի նուազեցներ Սով. Ռուսիոյ կենսական կարեւորութիւնը յաչս Թուրքիոյ։ Այսինքն, Ինէօնիւի քաղաքականութեան մէջ երբեք հարեւան Ռուսիոյ հետ բարեկամական յարաբերութիւններուն ներհակ գործելակերպ մը որդեգրել չկայ։ Ասոր ամենափայլուն օրինակն է երկրորդ աշխարհամարտին սկիզբը, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հետ Թուրքիոյ ստորագրած երրեակ զինակցութեան վրայ աւելցուած թիւ երկու փրոթոքոլը։

Ըստ այս փրոթոքոլին՝ երրեակ զինակցութիւնը Ռուսիոյ դէմ պիտի չգործէր այնքան ատեն որ Ռուսիա յարձակում չգործէր։ Թուրքիա յվերջ հաւատարիմ մնաց ասոր։ Եթէ անպայման նորութիւն մը փնտռել հարկ ըլլայ Ինէօնիւի քաղաքականութեան մէջ, հետեւեալը կարելի է ըսել.— Ինէօնիւ երբեք չի յօժարիր Ռուսիոյ դէմ թշնամական գործելակերպի մը, ի փոխարէն երբեք չի չեղիր Թուրքիոյ ստանձնած յանձնառութիւններէն»։

Ինչպէս կը հասկցուի թրքական մամուլին այս արտայայտութիւններէն, Ինէօնիւ տոլար կը պահանջէ Ամերիկայէն՝ բարեկամ մնալու համար Ամերիկայի եւ ... Ռուսիոյ։

Ռուսիոյ բարեկամութեան գինը չենք գիտեր։ Բայց Ամերիկայի տոլարներուն փոխարինութեան համար՝ այսպէս կը խօսին թրքական թերթերը։

Վաթանի մէջ Պուրհան Արփատ կը գրէ.
— «Դեմոկրատ իշխանութիւնները, յանուն Նաթօյի՝ Թուրքիոյ վրայ բեռցուցած են զինուորական ծանր ծախքեր, որոնք հիմէն դղրդած են Թուրքիոյ ընկերային կառուցուածքը։

Պնդողներ կան թէ ամերիկեան զինուորական օժանդակութիւնները բաւական մեծ գումար մը կը կազմեն։ Մինչդեռ բոլոր օժանդակութիւնները կատարուած են համաձայն ոչ թէ Թուրքիոյ տնտեսական շահերուն, այլ օգնութեան փութալ ձեւացնողներու տնտեսական շահերը պաշտպանելու նպատակով։ Տասնամեակի մը արտաքին օժանդակութիւնները կը բաղկանան 1950–55ի շրջանին Ամերիկայի մէջ մէկ կողմ նետուած հին թրաքթէօրներէն, ամերիկեան բանակին նորոյթէ դադրած հին մոտել զէնքերէն, այն հողային արտադրութիւններէն, զորս ամերիկեան կառավարութիւնը գնած եւ մթերանոցներու մէջ փտելու ձգած էր՝ ամերիկացի երկրագործներուն օգնելու նպատակով։

Այն բոլոր երկիրները, ուր ճարտարարուեստ չկայ, ուշ կամ կանուխ մնացեալ պետութիւններուն ուղղակի կամ անուղղակի արտաքին շուկան կը դառնան։ Եւ երկրի մը մէջ, որ ուրիշ երկրի մը արտաքին շուկան դարձած է, ազգային գերիշխանութեան եւ ազատութեան խօսք կարելի չէ ընել։

Մինչդեռ, երկրորդ Հանրապետութեան առաջին կառավարութեան արտաքին քաղաքականութեան յայտագրին մէջ կը խօսուի Նաթօյի հետ գործակցութեան մը մասին որ «վայել է մեր ազգային գերիշխանութեան»։

Ջեթին Ալթան իր կարգին կը գրէ Միլլիյէթի մէջ.—

«Ինչ որ ալ ըսուի, դարձեալ տարեկան հինգ հարիւր միլիոն տոլարի արտաքին օժանդակութեան մը կը կարօտինք՝ փրկուելու համար տնտեսական նեղութենէն, զոր յառաջացուցած է տարիներէ ի վեր շարունակուող տխմարութիւն մը։ Այս գումարը նուազագոյն հինգ տարի շարունակաբար պէտք է տրուի Թուրքիոյ։ Այլապէս կրնայ Թուրքիա քայքայուիլ տնտեսական տեսակէտով»։

Ուրեմն, որպէսզի Թուրքիա զօրաւոր զինակից մը դառնայ Արեւելքի մէջ, պէտք է օգնել։ «Արեւմտեան խմբակը պէտք է աչքը բանայ», խորհուրդ կուտայ Ջեթին Ալթան։

ՀԻՆԳՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ ՄԸ

ՀԱՅ ՓՈԽԱՐՔԱՆ

Պետութիւնը կ'ընդունէր ընտրական սկզբունքը, աշխարհականներ, որոնք հայթայթող են աթոռի գնումին, իրաւունք կ'ունենան մասնակցելու ընտրութեան։ 1613էն սկսած աշխարհականներու մասնակցութիւնը, ոչ միայն ընտրութեան, այլ նաեւ պատրիարքին հետ աշխատակցութեան, հետզհետէ կը շեշտուի։ Գործին հիմը դրած է Վանեցի մը, Թուռհեան, որ ազգային կեանքի մէջ կատարած է կարեւոր դեր մը՝ 1626էն 1660ի շրջանին։

Դաւիթ պատրիարքի օրով ամիսներ աթոռին տէր կը դառնան աշխարհականներ։ Պատրիարքական տեղապահ կ'ըլլայ Էքմէքճիպաշի Սարգիս 1679ին։ Մրցակցութիւնը եկեղեցականներու միջեւ էր, աշխարհականներու միջեւ ալ տեղի կ'ունենար։ Փոխադարձ գործակցութիւն եկեղեցական - աշխարհական հակառակորդները տապալելու համար։

Աւետիք պատրիարքի օրով աշխարհականներու եւ եկեղեցականներու միջեւ պայքար իրաւասութեանց շուրջ։ Չկայ կանոնագրութիւն պատրիարքական ընտրութեան, պաշտօնավարութեան մասին։ Վերջապէս Կոլոտի պատրիարքութեան օրով (1715 - 41), աշխարհական - եկեղեցական գործակցութիւնը կ'ընդունուի, պատրիարքին միապետութիւնը կը սահմանափակուի, նոր խմբակցութիւններ կը կազմուին, ոչ եկեղեցականութիւնը, ոչ աշխարհական սակաւապետութիւնը համաձոյլ մարմիններ կը կազմեն։

Կաթողիկոսի ընտրութիւն կը կատարուի 1725ին մասնակցութեամբ եպիսկոպոսներու, վարդապետներու եւ աշխարհականներու։ Ասիկա կը նկատուի առաջին ընդհանուր ժողովը։ Սուլթանական պերաթները կը հաստատեն ժողովներու իրաւասութիւնները։

Այնուհետեւ պատրիարքական ընտրութեանց համար նման ժողովներ գումարել սովորական կը դառնան։ Պասմաճեան պատրիարքին տրուած պերաթը կը յիշէ «վեց թաղերու ժողովուրդները»։ 1834ին ալ ընտրութեան կը մասնակցին ամիրաներ, արհեստապետներ, քարոզիչներ, աւագերէցներ։ (Մասիս, Մարտ 1893)։ Ընտրական շրջանակը կ'ընդլայնի, Ընդհանուր Ժողովը ընտրական մարմին մըն է միայն, ոչ օրէնսդիր է, ոչ գործադիր մարմին մը կ'ընտրէ, պատրիարքը կը մնայ միազօր գործադիր եւ համարատու չէ։ Ամիրայական դասակարգը խորհրդակցական ձայն ունի պատրիարքին մօտ, իր իշխանութիւնը մասամբ բաժնուած է։ Ամիրայական խումբը կը գործէ պատրիարքին հովանիին տակ, պաշտօնական ժողով մը չէ։

Ֆաթիհի պերաթը կը հրամայէր․

«Քրիստոնեայ մը որ կը ճամբորդէ երկրիս մէջ իմ պաշտպանութեանս տակն է։ Քրիստոնեաները պիտի վճարեն խարաճ»։

Եպիսկոպոսները, քահանաները իրենց պաշտօններուն մէջ ազատ են։ Ասոնք եթէ վանքերու մէջ կը բնակին, արտաքսուելու չեն վանքերէն։

Ոչ մէկը քանդելու է եկեղեցիները։

Եկեղեցականները տուրքերէ զերծ են։

Պետութիւնը յարգած է պերաթին տրամադրութիւնները, միջամտած է միայն կուսակցական պայքարները դադրեցնելու համար։ Մեծ վէզիրը միջամտեց 1659ին Թըլթըլ կոչուած անարժէք քահանայի մը կազմած կուսակցութեան կռիւներուն։ Աւազակախումբ մըն էր այս կուսակցութիւնը։ «Զինուորներուն հետ գիշերները տուները կը մտնէին, անմեղներ դուրս կը հանէին արքունի հրամանով ձերբակալելու նպատակով, կը ծեծէին, կը տանջէին եւ կը ստանային իրենց ուզածը»։

Պատրիարքները միազօր ներկայացուցիչներ կը ղրկէին Երուսաղէմ, որոնք գայլերու նման կը թալանէին տեսածնին։ Կեղեքողներ եւ ենթականեր կը կռուէին, Թուրք իշխանութեան կը դիմէին, Թուրքն ալ կը կողոպտէր երկուքն ալ։ Միաբաններ իրարու մօրուք կը փետտէին, ոստիկաններ վանականներու խուցերը կը մտնէին կռուողները բաժնելու համար։ «Հայը կ'ամչնար Հայ եմ ըսելու»։ (Հաննէ)։

Տրուած ազատութիւնը, ներքին ինքնավարութիւնը անիշխանական վիճակ մը կը ստեղծէր բարոյապէս ինկած եկեղեցականութեան համար։

Եւ սակայն պերաթներով տրուած իրաւասութիւնները, առանձնաշնորհներ կոչուած, հետզհետէ կը նուազին։ Պասմաճեան վարդապետ - պատրիարքին տրուած պերաթը (1764) առաւելութիւններ ունի Աղանի եպիսկոպոս - պատրիարքին տրուած պերաթէն (1831)։ (Պերպերեան, Պատմութեան էջեր 227-33 եւ 222-27)։

Ներսէս պատրիարքի տրուած պերաթը սահմանադրական շրջանին՝ կը ճանչնայ ժողովին ընտրական իրաւունքը։

«Հայ ազգին պաշտօն ունեցող երեւելիները սովորութեան համաձայն, Պատրիարքարանը գումարուելով ընդհանուր հաւանութեամբ պատրիարք ընտրուած՝ հանրագրութեամբ անոր հաստատութիւնը խնդրուած է»։

Իրաւասութիւններն են․

«Եպիսկոպոս, վարդապետ, քահանայ զինք պետ ճանչնան։

«Եթէ առաջնորդ, քահանայ հրաժարեցնէ կամ պաշտօնին մէջ հաստատէ, ոչ ոք արգելք ըլլայ։

«Իր միջոցով առաջնորդ ղրկուի ազգային ժողովին կնիքով վաւերացուած թաղրիր մատուցուի»։

Սոյն պարբերութիւնը կ'ընդունի ժողովի մը գոյութիւնը եւ կը սահմանափակէ պատրիարքին իրաւասութիւնը։ Նախորդներուն մէջ չէ յիշուած, պատրիարքը, միայն իրաւունք ունէր առաջնորդ ղրկելու կամ փոխելու։

«Եկեղեցականներու մասին քննութիւնը իր միջոցով ըլլայ։

«Ամուսնացնել եւ ամուսնալուծել պատրիարքին իրաւասութեան մէջ է։

«Օրէնքի հակառակ գործող եկեղեցականները պատժելու իրաւունք ունի։ Կրնայ կարգալոյծ ընել եկեղեցականները։

«Հայ ժողովուրդը պարտաւոր է վճարելու ազգային տուրքը։

«Պատրիարքին ստացած գոյքերը մաքսէ ազատ պիտի ըլլան։

Պատրիարքը հոգեւոր իշխանութիւն միայն ունի այսպէս։

Պատրիարքին բացարձակ իշխանութիւնը չորս դարու ընթացքին կը մեղմանայ աշխարհականներու միջամտութեամբ՝ օր մըն ալ կնքապահ ըլլալու համար։ Հնութեան մեծ պատմաբանը Պոլիբիոս կը գրէր, թէ միապետութիւնը բռնակալութեան կը փոխուի, բայց իր աւերակներուն վրայ կը բարձրանայ ազնուապետութիւնը, այս ալ սակաւապետութիւն մը կը դառնայ եւ տեղի կու տայ ռամկապետութեան, որ եթէ չափաւորութեան մէջ չմնայ, իր կարգին կը փոխուի ամբոխավարութեան։

Նոյն պատմաբանը ընկերութիւններու ծերանալուն պատճառ կը դնէր կամազրկութիւնը եւ կը յայտնէր, թէ ամէն կազմակերպութիւն, ամէն իշխանութիւն կը տկարանայ, եթէ բարոյականութենէ զուրկ է, բարոյական բարձր ըմբռնումներ չունի։ «Ամէն տեսակ կառավարութիւն երկու կերպով կը կորսուի, մէկը ներսէն, միւսը դուրսէն։ Պերճանք եւ հաճոյք բարքերը կը խաթարեն, ատենաններ եւ գործերու վարմունք կը փըստուին անյագօրէն, հրամայելու կիրքը, ամբարտաւանութիւնը, ուրիշներու փառասիրութիւնը մեծ գաղափար մը պիտի տան իշխանութեան, պիտի չուզէ հնազանդիլ, պիտի չուզէ որ ուրիշներ իրեն հետ բաժնեն իշխանութիւնը»։

Հայ փոխարքան բացարձակ իշխանութեամբ եւ պատժական իրաւունքով անկարող եղաւ կարգապահութիւն հաստատելու, զեղծումներուն առջեւն առնելու, ժողովուրդին բարեկեցութեան աշխատելու։ «Ազգին գործերը երեսի վրայ կը մնային, ներքին վէճերու պատճառաւ։ Կրօնական, եկեղեցական երկպառակութիւններ կը ջլատէին եկեղեցին։ Կրթութիւն, եկեղեցական շնորհ, հրապարակային կեանք առասպելներ էին»։ Այս ամէնը փառասիրութեանց գոհացում տալու համար պատրիարքական իշխանութիւնը խլելու համար։

Իշխանաւորները կրօնական պարտականութեան գիտակցութիւնը չեն ունեցած, ոչ թէ գաւառի հայութեամբ, այլ Պոլսոյ ծուխերով ալ չեն զբաղած, կազմակերպութիւն մը չեն կատարած, հարիւրաւորներ եկած են գաւառէն եւ անհետացած Պոլսոյ լաբիւրինթոսին մէջ։ «Ամուսնալուծումները շատ են Հայերու մէջ, դիւրութեամբ Թուրք կ'ըլլան, որովհետեւ աւելի յարաբերութիւն ունին Թուրքերու հետ եւ գրեթէ ամէնն ալ Թուրքերէն գիտեն եւ պաշտօն կը գտնեն փաշաներու մօտ, որովհետեւ աւելի ճարպիկ են։ Երբ այրը իսլամանայ, կը լքուին կինն ու զաւակները»։ (Միշել, էջեր 444–47)։

Պետական կարգադրութեամբ այս կրօնական - վարչական իշխանութիւնը ժողովուրդներու բազմազանութեան մէջ պահած է ուրոյն համայնք մը հաւատացեալներու հաւատարմութեամբ։ Բախտաւորութիւն մը Հայուն համար, մինչդեռ սերպ, պուլկար համայնքներ գոյութիւն չունէին՝ ենթակայ ըլլալով Յոյն Պատրիարքութեան։

«Քրիստոնեայ համայնքները պետութիւններ կը կազմէին պետութեան մէջ, ունէին պատրիարք, ինչպէս Շէյխ Իւլ Իսլամը Թուրքերուն համար, պատրիարքը ազգապետ մըն էր միանգամայն», կը գրէ Վիքթոր Պերար։ «Պերաթին շնորհիւ, ներքին ինքնավարութիւն ունեցան, բայց «առանձնաշնորհներ տալու սկզբնական որոշումէն պիտի կործանի Օսմ. կայսրութիւնը»։

Չորս տարի ետք Ղրիմի պատերազմը տեղի պիտի ունենար առանձնաշնորհները պաշտպանելու համար։

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(3 եւ վերջ)

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

ԵՐԵՒԱՆ ԿԸ ՀԱՆԷ ԵՒ ԿԸ ՔՆՆԱԴԱՏԷ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆԱԿՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ՏԻՐՈՂ ԱՆԲԱՐԵՅՈՅՍ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ։

«ՄԵԾ ԵՂԱՆ ՄԵՐ ԿՈՐՈՒՍՏՆԵՐԸ» ԵՒ «ԴԺՈՒԱՐ ԵՂԱՒ ՄԵՐ ՃԱՄԲԱՆ» ԿԸ ԳՐԷ ԵՐԵՒԱՆԻ «ԳՐԱԿԱՆ ԹԵՐԹ»ԻՆ ՄԷՋ։

Համայնավար կուսակցութեան ԻԲ. համագումարին ծանօթ որոշումներուն առթիւ եւ «Մեծ Գրականութեան համար» խորագրով, Գուրգէն Մահարի յօդուած մը գրած է Երեւանի «Գրական Թերթ»ի Դեկտեմբեր 1ի թիւին մէջ, առաջին էջ։

Ստորեւ յօդուածին գլխաւոր մասերը, ուր այնքան ցայտուն կերպով կը ներկայացնէ խորհրդահայ գրական կեանքին տխուր «ներքին ծալքերը»։

«... Արխիւ նետուեցին բազում հին հասկացողութիւններ եւ նախապաշարումներ։ Համագումարը դէն շպրտեց մեր յառաջընթացի դէմ ընկած արգելակները եւ խոչընդոտները։ Այս մեծ տեղաշարժերին չէր կարող անմասն մնալ գրական աշխարհը։ Նոր տրամադրութեամբ, նոր խոհերով, ստեղծագործական նոր յղացումներով իր գրասեղանին մօտեցաւ գրողը, սուզեց իր դարակները, վերանայեց տպագրուած գրքերը։ Այո՛, ԻԲ. համագումարի լոյսին տակ, շատ տպուած եւ անտիպ գործեր դադարել են լոյս տալուց։ Զտում, վերակառուցում, վերանայում։ Խոստանում է առաջին հերթին այն, ինչ կապուած է անհատի պաշտամունքի հետ, ոչ միայն թեմատիկ, այլեւ հոգեբանական իմաստով։ ՄԵԾ ԵՆ ԿՈՐՈՒՍՏՆԵՐԸ։ ՍՈՎԵՏԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՅԱՏԿԱՊԷՍ ԿՈՐՑՐԵՑ ԱՆԿՐԿՆԵԼԻ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։ Սակայն չմեռաւ խորհրդային ժողովրդի ստեղծարար ոգին։ Անհատի պաշտամունքի մոլեգին յորձանքները չկարողացան կասեցնել Դեմիրճեանի եւ Զօրեանի վերընթացը, Զարեանը չկարողացաւ չգրել իր «Արա Գեղեցիկ»ն ու «Ձայն հայրենական»ը, ծաղկեցին, ծաղկեցին քնարերգական Սարեանը եւ խոհական Տարոնցին, անհատի պաշտամունքի հրավառութիւնը չկարողացաւ արգելակել, որ մարմնաւորուէր Շիրազը, յայտնուէր Պարոյր Սեւակը, փայլէին Կապուտիկեան, Սահեան, Դաւթեան, Էմին, Յովհաննիսեան, Մարգարեան բանաստեղծական անունները, որոնք եւ կազմում են մեր այսօրուայ բանաստեղծութեան ուղեցոյց վեցթեւեան աստղը։ Այո, բազում անուններ բարձրացան ու հնչեցին, նոր անուններ հանդէս եկան, անուններ, որոնք հարստացնում են մեր այսօրուայ արձակն ու չափածոն, թատերգութիւնն ու գրաքննադատութիւնը։ Ինչպէս երբեք, ԻԲ. համագումարի վիթխարի լուսարձակի տակ այսօր մենք աւելի պարզ ու որոշ տեսնում ենք մեր յաղթանակներն ու պարտութիւնները, մակընթացութիւններն ու տեղատուութիւնները, յաղթական գրոհներն ու ռազմավարական նահանջները խորհրդային յառաջաւոր գրականութեան ստեղծման անհանդիստ ճակատներում։ Դժուար է եղել մեր ճանապարհը, ճիշդ է, ճիշդ է եւ այն, որ մեր ճանապարհը եղել է միշտ վերընթաց եւ արդասաւոր։

Մեր դժուար ու նեղ տեղերից մէկը եղել է գրական խոտանը, որ արտայայտուել է բոլոր գրական տեսակներում, չափածոյում եւ արձակում, թատերգութեան եւ գրաքննադատութեան մէջ։ Մեր խօսքը չի վերաբերում այսպէս կոչուած կրաւորական խոտանին, որ լոյս է տեսնում, յամառում է գրախանութների դարակների վրայ, ապա պահեստ է վերադառնում եւ յետոյ, գիտութեան եւ թէքնիքի յայտնի միջոցներով, ստանում է իր նախկին տեսքը։ Ոչ, մեր խօսքը չի վերաբերում այն խոտանին, որի կողքով ներողամիտ ժպիտով անցնում են մեծ ու փոքր քննադատները եւ որի մասին բացասական խօսք ասելը նրանք համարում են իրենց արժանապատուութիւնից վար։ Մեր խօսքը վերաբերում է անհաշտ, անզիջող, մարտական խոտանին, որ գրոհում է հովանաւորողներ եւ գտնում է իր չեփորահարներին ու թմբկահարներին, խոտան, որն օրինական ուժ է ստանում գոյատեւելու համար եւ օրինական կարողութիւն է ստանում խախտելու, խառնելու գրական ընդունուած եւ հաստատուած չափանիշները, դուրս մղելու կամ ստուերի տակ առնելու իսկական գրական արժէքները, դառնալու տիրական եւ հրամայական։ Այս խոտանն է մեզ մտահոգում։ Դեռ մինչեւ այսօր էլ շարունակւում է հեղինակաւոր որոշումների եւ պարտադրուող հեռախօսային զանգերի գործելակերպը հաշմանդամ գրական գործերը ուղեգրելու, ամլութեան հասած գրողների հնագոյն եւ հին գործերը նորից եւ նորից վերահրատարակելու համար։ Ո՞ւմ են հարկաւոր այդ հրատարակութիւնները, — իրե՛նց, հեղինակներին։ Եւ միայն հեղինակներին... Սակայն գիրքը լոյս է տեսնում։ Քննադատներից մէկը, հաշուի առնելով գրականութեան շահերը, բայց հաշուի չառնելով յարակից բազում հանգամանքներ, պարագաներ, քննադատական խօսք է ասում գրքի թերութիւնների մասին։ Ու պայթում է փոթորիկը պայծառ, արեւոտ երկնքից։ Գործը հասնում է «դիւանբաշուն», աղմուկ, գժտութիւն, փոխադարձ վիրաւորանք։ Ու պարզւում է, որ մեղաւորը ոչ թէ գրողն է, որ գրել է արատաւոր գիրք, այլ քննադատը, որ տեսել է այդ արատները։ Մարդիկ իրենց հոգեբանութեամբ կռւում են փորձերի, մանաւանդ փորձանքների վրայ։ Տեսնելով վթարուած քննադատի ծանր դրութիւնը, միւս քննադատները երդւում են իրենց գրիչների վրայ՝ չմօտենալ թոյլ գործերին եւ հանգիստ թողնել նրանց հեղինակներին։ Թերթէք վերջին տարիների պարբերական մամուլի հաւաքածոները, նայէք գրական քննադատների տպուած գործերին, նրանք գրում են կամ դասականների, կամ խորհրդային գրականութեան ոլորտներում իշխող գրական երեւոյթների մասին։ Իսկ խոտանը, ինչպէս հին, այնպէս էլ նոր խոտանը ծլում է, ծաղկում է, բարգաւաճում»։

Գուրգէն Մահարի, այնուհետեւ, կոչ կ'ընէ Հայաստանի քննադատներուն եւ գրագէտներուն, որ մէկդի նետեն նեղ, անձնական, գձուձ հաշիւները եւ նուիրուին հայ գրականութիւնը բարձրացնելու նուիրական աշխատանքին։ Հայաստանցի բանաստեղծը քննադատութեան խօսք ունի նաեւ Հայպետհրատին։ Ահաւասիկ։

«Ամէն ինչ Պետհրատից կախուած չէ, ճիշդ է, բայց Պետհրատից շատ բան կախուած է։ Կազմւում է, ահա, Պետհրատի յաջորդ տարուայ այսպէս կոչուած «թեմատիկ պլանը»։ Գրողը տանը նստած ստեղծագործում է եւ վերահասու չէ, որ խորհրդաւոր, խիստ գաղտնի մթնոլորտում թեմատիկ պլան են կազմում։ Չի եղել մի դէպք, որ Պետհրատի համապատասխան բաժինը զանգ տայ ճանաչուած գրողներից մէկն ու մէկին մի հարցով․— Մարդ, թեմատիկ պլան ենք կազմում, ի՞նչ կարող ես ներկայացնել։ — Չկայ այսպիսի դէպք։ Սակայն ենթադրենք, որ դու զգաստ ու փորձուած մարդ ես, ներկայացնում ես քո գրածը։ Լոյս է տեսնում թեմատիկ պլանը, դու չկաս։ — Ինչո՞ւ ես չկամ։ — Գործդ չես ներկայացրել։ — Ներկայացրել եմ։ — Կը

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԹԱՆԳԱՐԱՆԱՅԻՆ ՆՈՐ ՆԻՒԹԵՐ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի Գրականութեան եւ Արուեստի թանգարանը Փարիզէն, երաժշտագէտ Մարգարիտ Բաբայեանի նուիրատուութեամբ, ստացաւ Կոմիտասի կեանքին եւ գործունէութեան հետ կապուած փաստաթուղթեր,— լուսանկարներ, նամակներ, երաժշտական հատուածներ են. : Ղրկուած իրերուն մէջ են Արմենակ Շահմուրատեանի Կոմիտասեան սալերը՝ «Կուժն առայ, ելայ սարը», «Հով արէք», «Ալագեազ», «Մայր Արաքսի ափերով» եւ այլ երգերու ինը սալեր, որոնք բոլորովին նոր են, չօգտագործուած :

Թանգարանին յանձնուած է նաեւ երգահան Օննիկ Պէրպէրեանի երաժշտական դիւանը, որուն մէջ են անոր բազմաթիւ համանուագները, խմբերգները, օփերաները եւ բեմապարերը :

նայենք: — Գործը չկայ, մնացիր անյայտ: — Լաւ, բեր, կը մտածենք խմբագրական պլանում: Եւ սկսում է քաշքշուկը: Իսկ խոստո՞ւմը: Խոստումը քնած չէ, որպէս օրէնք, խոստման պլանները միշտ եւ ժամանակին կատարւում են, անգամ գերակատարւում : Վերջիշեալ դէպքը կարող է պատահել ճանաչուած գրողի հետ, ընթերցողին ենք թողնում գուշակելու, թէ ի՞նչ կը լինի քիչ ճանաչում ունեցող կամ նոր հանդէս եկող գրողի վիճակը : Մինչեւ հիմա անյայտ է մնում, թէ ինչո՞ւ համար Պետհրատը ընտացուած ձեռագրերը տալիս է գրախօսելու: Գրախօսը կարդում է ձեռագիրը եւ տալիս է իր եզրակացութիւնը.— Զպէտք է տպել: Բայց ահա որոշ ժամանակ անց գիրքը առօք – փառօք բազմում է գրախանութների ցուցափեղկերում : Պատահում է եւ ընդհակառակն: Քիչ չեն նաեւ դէպքեր, երբ մի անպէտք ձեռագրի համար հարիւրներ են վճարում մի քանի «կարծիք տուողների», համոզուելու համար, որ ձեռագիրը տպելու բան չի: Ինչո՞ւ համար են պետական միջոցների այս մսխումները: Պետհրատում նստած են առաւել կամ նուազ յաջողակ խմբագիրներ: Նրանցից շատերը դատապարտուած են անգործութեան: Ինչո՞ւմն է բանը: Ճանաչուած գրողներից ոմանք չեն ուզում, որ հաստիքային խմբագիրները խմբագրեն իրենց գրքերը: Պետհրատն ստիպուած՝ գիրքը տալիս է դուրս խմբագրելու՝ առանձին վճարով: Ինչո՞ւ համար այս շռայլութիւնը : Ժամանակը չէ՞ որ Պետհրատը ապահովի իրեն որակաւոր կատրերով» :

ՍԱՐՈՅԵԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Առջի իրիկուն ֆրանսական Պատկերասփիւռը ներկայացուց, աշխարհի մէջ առաջին անգամն ըլլալով, Ուիլեմ Սարոյեանի «Անմեղներու ջարդը»: Ֆրանսական սրամտութեան մէկ դիւրին խաղով, յաջորդ օրուան օրաթերթ մը կը գրէր թէ այդ իրիկուան «ջարդուած անմեղները» հանդիսատեսներն էին: Ինչո՞ւ այս պաղ եւ վերապահ ընդունելութիւնը:

Ուրիշ առիթներով լսած ենք թէ Սարոյեան գրեթէ անթարգմանելի ոճ մը ունի որ թարգմանուելու պարագային ոչ միայն շատ բան կը կորսնցնէ, այլեւ ինչ որ ամերիկերէնի մէջ իւրայատուկ է Սարոյեանի, (ինչպէս օրինակ իր կրկնութիւնները), ձապաղ եւ անհամ ձեւ մը կ'առնէ ուրիշ լեզուներով, մանաւանդ ֆրանսերէն :

Այսպէս առջի օր, ֆրանսական պատկերասփիւռը կը ներկայացնէր Սարոյեանի մէկ գործը, զոր ոչ ոք ներկայացուցած էր ցարդ, ոչ իսկ Ամերիկացիները :

Տարակոյս չկայ թէ Սարոյեան բան մը ունէր ըսելիք, անարդարութենէն դառնացած իր երազներու աշխարհէն պատգամ մը կ'ուզէր ղրկել մարդոց աշխարհին, այդ պատգամը սակայն չանցաւ պատկերասփիւռին բարակ պաստառը, հաղորդակցութիւն չստեղծուեցաւ Սարոյեանի եւ Ֆրանսացի հանդիսատեսին միջեւ, հակառակ անոր որ «պատկերի վերածումը» (միզ ան իմաժ) շատ յաջող էր եւ կարելի չէր չգնահատել ֆրանսական պատկերասփիւռի աշխատաւորներու ջանքը եւ գեղարուեստական ճաշակը :

Սարոյեան երեւակայած էր սրճարան մը, ուր օրուան մէջ քանի մը ժամ բացառիկ առեւանգ կը վերածուին կրդատէ, աւելի ճիշդը կը դատապարտէ անմեղներ, նոյնիսկ երեք տարեկան երախայ մը կ'ուզէ մահապատիժի ենթարկել : Սարոյեան նորութիւն չըսեր, կ'ուզէ նոր ձեւով ըսել, ծանօթ է որ իրաւունքը միշտ հզօրինն է եւ կեանքի մէջ կարեւորը միշտ յաղթական կողմն ըլլալն է :

Ամբաստանագիր մը կ'ուզէր արտասանել Սարոյեան, ընդդէմ բոլոր բացառիկ առեւաններուն, քաղաքական վճիռներուն, դատաւորներու կամայականութեան : Փաստաբանն էր անմեղութեան, մաքուր աշխարհի մը ուր մանուկը կ'իշխէ :

Ի՞նչպէս բացատրել որ, դժբախտաբար, Սարոյեան չյաջողեցաւ առջի իրիկուն: Գուցէ իր իւրայատուկ բանաստեղծութիւնն է որ խորթ է Ֆրանսացիներուն, գուցէ լեզուն է որ Ֆրանսերէնով չկրցաւ խօսիլ եւրոպական սրտերուն, գուցէ նաեւ այն է որ անմեղութեան դատը շատոնց կորսուած դատ մըն է եւ մարդիկ չեն սիրեր ինչ որ չեն ճանչնար այլեւս :

Ա. Մ.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՆՈՐ ԸՆԿԵՐՆԵՐ ՊԱՏՆԷՇԻՆ ՎՐԱՅ

ԼՈՆՏՈՆ.— Դեկտեմբեր 3ին Հ. Յ. Դ. Լոնտոնի «Նաւասարդեան» խումբին շարքերը մտան երիտասարդ նորեկ ընկերներ: Ընկեր Վ. Շահպազեան անոնց երդման արարողութիւնը կատարելէ ետք, ընկերները մէկիկ – մէկիկ շնորհաւորեցին նորեկները, ձեռքի սեղմումով եւ ընկերական համբոյր մըն ալ դրոշմելով նորեկ ընկերներուն բաց ճակատներուն :

Ամէն անգամ, երբ երիտասարդ եւ ուսեալ հայ հոգիներ կ'անցնին Դաշնակցութեան շարքերէն ներս, կամաւորօրէն եւ գիտակցութեամբ, ինքնին կուգայ մարմնանալ այն իրական փաստը, թէ Դաշնակցութիւնը, ինչպէս երէկ, այսօր եւս կը հանդիսանայ այն միակ կուսակցութիւնը, որ իր գաղափարական ողիին ուժովը, իր գիրկին մէջ կը հաւաքէ նոր սերունդը, տալով ազգային եւ կուսակցական դաստիարակութիւն :

Մենք կ'ողջունենք մեր երիտասարդ նորեկ ընկերներուն մուտքը «Նաւասարդեանի» շարքերէն ներս: Եւ ահա անգամ մը եւս կ'ուխտենք եռագոյնին վրայ, քալել մեր կուսակցութեան բռնած ուղիէն, հանդիսանալով հայ ժողովուրդի աչալուրջ պահակը պատնէշին վրայ :

Ղ. ԺԻՐԱՅՐ

×

ՊՈՒՔՐԷՇԻ «Բ. Ի. Փարնոն» համալսարանի բանասիրական ամպիոնի դասական ուսումնասիրութիւններու բաժնին առաջին եւ երկրորդ դասարաններուն մէջ, Փրոֆ. Վլատ Պընըցեանուի ղեկավարութեամբ տեղի կ'ունենան գրաբարի դասընթացքներ :

Այս դասընթացքներուն լաւագոյն աշակերտները, ներկայ դպրոցական տարեշրջանին, դասական եւ լեզուագիտական ուսումնասիրութիւններու գիտական շրջանակին մէջ պիտի ներկայացնեն չորս զեկուցումներ հայագիտութեան բնագաւառէն : Քոնսթանթին Տապա պիտի ներկայանայ՝ «Մեծ հայագէտի մը՝ Հրաչեայ Աճառեանի գործունէութիւնը » խորագրուած զեկուցումով : Նաթալիա Թրանտաֆիրեսքու պիտի կարդայ «Գրաբարով կրկնապատկումներու երեւոյթներ» նիւթի մասին թէզ մը, իսկ Մարիա Պըլթըչեանու պիտի ներկայացնէ երկու տեղեկաբերութիւններ՝ «Գաւառաբարբառագիտութիւնը Սովետական Հայաստանի մէջ» եւ «Հայկական հին մշակոյթին կարեւորութիւնը» :

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ակադեմիային «Լեզուաբանական ուսումնասիրութիւններ եւ հետազօտութիւններ» հանդէսին 3րդ (1961) թիւին մէջ լոյս տեսաւ Փրոֆ. Վ. Պընըցեանուի ստորագրութեամբ եւ «Հայկական ցեղագրական հարցեր» խորագրով հայագիտութեան բնագաւառէն ուսումնասիրութիւն մը: Այս հարցին շուրջ, նոյն հեղինակին կողմէ աւելի ընդարձակ ուսումնասիրութիւն մը արդէն լոյս տեսած էր «Պատմա – բանասիրական հանդէս»ին մէջ, Երեւան :

ՌՈՒՄԷՆ ձայնասփիւռի կայանները ձայնասփռեցին ռուս երգահան Սվիրիտովի կարգ մը գործերը եւ տուին յարակից մանրամասնութիւններ, ըստ որոնց, ռուս երիտասարդ երգահանին վրայ մեծ ազդեցութիւն ձգած են Աւ. Իսահակեանի քնարերգական գործերը: Արդարեւ, երգահանին յօրինած «Իմ հայրենիքս» խորագրով երգերու շարքը բնագիր ունի Աւ. Իսահակեանի կարգ մը բանաստեղծութիւնները :

ՊՈՒՔՐԷՇԻ «Նոր ԿԵԱՆՔ»էն կ'իմանանք, թէ վերջին շաբաթներուն զանազան համերգներ տուած են Պօղոս Լիսիցեան, Կարպիս Զոպեան, երգչուհի Անահիտ Քերփիչեան եւ «Ճորճէ Էնեսքու» Միջազգային փառատօնի դափնեպսակը շահած Իմա Սարգսեան:

ՄԵՐ ԴՊՐՈՑԻՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՇԱԽԻԼ.— Դեկտեմբեր 3, Կիրակի : Շաւիլի դպրոցին վարչութիւնը կազմակերպած էր ցերեկոյթ – պարահանդէս մը տեղւոյն քաղաքապետարանի սրահին մէջ: Հայ դպրոցի աշակերտներուն ծնողները, ազգականները եւ բարեկամները ժամանակին լեցուցած էին սրահը:

Արեւմտ. Եւրոպայի Կաթ. Պատուիրակ Սերովբէ Եպիսկ., իր ներկայութեամբ կը հովանաւորէր հանդէսը, որուն առաջին մասին դերակատարներն էին, անշուշտ իրենք, դպրոցի սաները, որոնք գեկավարութեամբ իրենց ուսուցչուհիին՝ Տիկին Փափազեանին, հաճելի եւ սփոփարար պահեր պարգեւեցին մեզի ազգային հայրենասիրական արտասանութիւններով, մեծ մասը հեղինակութիւնը յարգելի ուսուցչուհիին, այնքան յստակ առոգանութեամբ եւ համարձակ ինչպէս միւս երգերը անուշիկ ու հայրենիքը ոգեկոչող: Յետոյ փոքրիկ աղջիկներու տրամախօսութիւնը, «Ծաղիկներ ու թիթեռներ» գոյնզգոյն տարազներով, դարձեալ հեղինակութիւնը Տիկին Փափազեանին: Յետոյ զաւեշտ մը տղոց կողմէ, «Երեք քաջեր»: Այս բոլորը արդիւնք յոգնատանջ աշխատանքի, որ ինչպէս եկեղեցւոյ վարչութեան նախագահը եւ սրբազանը յայտարարեցին՝ պատիւ կը բերէ ուսուցչուհի Տիկին Փափազեանին : Ծնողները ու Շաւիլի հայրենակիցները տեսան իրենց փոքրիկները բեմին վրայ, արդար պոռոտնակութեամբ, լսեցին անոնց հայերէն գեղգեղանքը, գոհ մնացին արդիւնքէն: Հիմակ իրենց վրայ մեծ պարտականութիւն մը կը ծանրանայ, իրենց կարգին աշխատանք կատարել ծանօթներուն մօտ, որպէսզի թափուած աշխատանքը միայն 25–30 աշակերտի համար չըլլայ եւ շատցնեն աշակերտներու թիւը :

Հանդէսին երկրորդ մասը կատարեց Պ. Ա. Գմբէթեանի դերասանական խումբը, ներկայացնելով Մոլիէռի «Ակամայ բժիշկը» հայացուած: Բնականաբար կարելի չէ բաղդատութեան եզր փնտռել մեր փոքրիկներու եւ իսկական դերասաններու խաղերուն մէջ: Խաղը լաւ ընտրուած էր խաղարկութիւնն ալ լաւ, մասնաւորապէս Պ. Գմբէթեանը իր վարպետ դերասանի արժանիքով: Սակայն թող ներուի ինծի պզտիկ դիտողութիւն մը: Երբ մեր փոքրիկները իրենց դերերը կ'ըսէին, ընաւ յուշող չկար եւ բնաւ ալ չսխալեցան, իսկ մեր դերասաններուն դերին ժամանակ՝ յուշարարին ձայնը կը հասնէր մինչեւ սրահին կէսը որ, դերասանը դեռ չխօսած՝ արդէն յուշարարէն կ'իմանայինք թէ ինչ պիտի ըսուի: Կը կարծեմ թէ հինէն ի վեր ասիկա մեր դերասաններէն ոմանց մէկ պզտիկ թերութիւնն է :

ԹԱՂԵՑԻ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (115)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

—Միթէ՞ կառավարութենէն աւելի զօրաւոր ուժ մը կար անոր ետին, որ չհամարձակեցայ առարկութիւն մը ընել : Է՞հ, Երբեմն էր որ կը վախնայի, երբեմն էր որ դիւղը մտնելու կը դողայի… վերջապէս երբեմն էր սա գիւղացիներուս հետ անուշութեամբ խօսելու ստիպուած էի… բայց հիմա՞, ինչո՞ւ պիտի վախնամ, ինչո՞ւ պիտի դողամ, ինչո՞ւ պիտի կասկածիմ, քանի որ դէմս բան մը չունիմ, քանի որ ջլատուեցաւ այն ուժը, որուն «Կազմակերպութիւն» անունը կուտային: Այդ ուժը բաժնուած է … : Ես անոր կէսը ձեռքիս մէջ առած եմ, կը ծանրացնեմ մէկուն նժարը: Ահա կը թեթեւնայ միւսը :

Ու Սերոբ աղա սկսած էր յիմար մը կարծել ինքզինքը, որ բոլոր գիշերը չէր քնացեր :

— Երկու կուսակցութեան գլխաւորներըն ալ կը ճանչնամ, շարունակեց Վաշխառուն: Անպատճառ եկողը կամ Պահպանողականներէն է եւ կամ թէ Յառաջդիմականներէն: Ասոնցմէ դուրս մէկը չկայ: Ինչ որ ալ ըլլայ, կը պարզուի խնդիրը: Գեղեցիկ առիթ մըն է այս խառնակութիւնը… սով պիտի կրնամ մէկը միւսին դէմը հանել ու բոլորովին ջախջախել անոնց ուժը :

Այդ օրը խորհրդածութիւններով անցուց ու իր վաշխառուական բարակ հաշիւներուն համեմատ քննեց, չափեց ու կշռեց խնդրի ծանրութիւնն ու անոր հետեւանքը :

Գիշերը հանգիստ քնացաւ: Սնտուկը չէր երեւնար աչքին: Կասկածները փարատած էին :

Բայց հետեւեալ առաւօտը սոսկալի դըրութեան մը մէջ ինկաւ, երբ նշմարեց որ սնտուկը չկար…

ՇԱՔԻՐ ՓԱՇԱ

Մեծ – մարդասպանը չափազանց ուրախ էր :

Իր քամնելի ծրագիրը բոլոր կուսակալներու, փոխ կուսակալներու եւ նահանգային վարիչ մարմիններու սեղանին վրայ դրուած էր, որմէ ապիւն ու ռեիր կը հոտէր :

Ահա այդ ծրագիրը գործադրութեան դրուա՞ծ էր թէ չէ,— Սուլթանը Արտակարգ Քննիչի պաշտօնը կուտար վէզիր Շաքիր փաշային, եւ զայն կը ղրկէր դէպ ի Վան, ուր ամէնէն աւելի կասկածներու տեղի կար :

Շաքիր փաշային համար այդ պաշտօնը մեծ առիթ մըն էր, նախ իր քսակը լեցնելու համար, յետոյ իր վրէժը լուծելու այն ժողովուրդէն զոր կ'ատէր եւ որուն անունէն կը խորշէր :

Օհ, այդ քամնելի թուականը նշանակելու պէտք չունինք…: Ամէն մարդ գիտէ թէ՝ դեռ երէկ էր որ այդ գազանին ոտքը կոխեց մեր խեղճ հայրենիքի սուրբ հողէն :

Շաքիր փաշա Վանայ քաղաքը հասնելուն պէս, իր դաւադրութիւնը յաջողցնելու համար կանչեց Հայաւերանցի, Թակուրցի, Մլանցի, Մուկուրցի ու Շամախցի Քիւրտերու ցեղապետները: Քննեց թէ Սուլթանին ծրագիրը յարգուած էր իրենց կողմէն: Յետոյ ջանաց ձեռքի տակէ Հայերու տրամադրութիւնն ու ներքին ուժերու կազմակերպութիւնն ուսումնասիրել:

Այդ արտակարգ քննիչը քաղքին ամէնէն աւելի աչքի զարնուած երեւելիները կանչեց, որոնց մէջ կը գտնուէր մեր ծանօթ վաշխառուն, — Նաթանենց Սերոբ աղան :

— Երկրին ու կառավարութեան շահերը կը պահանջեն որ դուք աչալուրջ ըլլաք ներկայ պայքարներուն մէջ, քաւ Շաքիր փաշա ծանր ու խրոխտ ձայնով մը :

(Տար.)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Պօյաճեան իրենց սանահօր ողբացեալ Օհաննէս Քիւրքճեանի մահուան տխուր առթիւ 50 Ն. Ֆ. կը նուիրեն Հայ Մշակոյթի Տան :

Նոյն տխուր առթիւ եւ նոյն նպատակին համար նմանապէս կը նուիրեն Այրի Տիկ. Դեղձանիկ Մանուկեան, Տէր եւ Տիկին Հրանդ Հալաճեան, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Պետրոսեան, Տէր եւ Տիկին Միհրան Նալչաճեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Պօյաճեան, Տէր եւ Տիկին Մարուքէ Պօյաճեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Աշըգկէօզեան քսանական Ն. Ֆ. :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻ ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի քառասունքի Ս. պատարագ պիտի մատուցուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ :

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ ՏԷՐ ԳԻՒՏ ՎՐԴ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ :

Այս Երկուշաբթի Ս. Ստեփանոսի տօնին առթիւ հանդիսաւոր «Այսօր Դաւաք Հրեշտակաց» եւ Ս. պատարագ պիտի մատուցուի : Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9ին : Կը հրաւիրուի հաւատացեալ հայ հասարակութիւնը :

ՊԱՏԱՐԱԳ ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ ՄԷՋ

Այս Երկուշաբթի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մատրան մէջ հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ Տէսինէն Տէր Վարագ քհնյ. Աւագեան, կը հրաւիրուի համայն հայ գաղութը, հոգեւորապէս մխիթարուելու համար :

ԾՆՈՒՆԴԸ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կրընոպլի Հայ Ազգ. Եկ. Միութեան վարչութիւնը, ի գիտութիւն Կրընոպլի շրջաններու Հայութեան կը ծանուցանէ թէ, այս Երկուշաբթի առաւօտ Ս. Ծընընդեան տօնին առթիւ պատարագ պիտի մատուցուի Սալ Սէն Լուի սրահին մէջ, Րիւ ժէ : Ժամերգութիւնը կը սկսի առաւօտեան ժամը 8·30ին :

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի. Ճրագալոյց Ծնընդեան : Ժամերգութիւն և Եպիսկոպոսական ձայնաւոր պատարագ ժամը 17ին :

Երկուշաբթի՝ Ծնունդ, ժամերգութիւն եւ ձայնաւոր պատարագ ժամը 10ին :

Պիտի պատարագէ եւ քարոզնէ՝ ԳԵՐՊ. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ԾՆՈՒՆԴԸ ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի, Տօնախմբութիւն Ս. Ստեփանոսի, օր՝ Սարկաւագաց եւ Դպրաց :

6 Յունուար, Շաբաթ, Ճրագալոյց Ծընընդեան.— Երեկոյեան արարողութիւն եւ պատարագ ժամը 4ին եւ 5ին :

7 Յունուար, Կիրակի, Տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան, սկիզբ արարողութեան ժամը 8, Ս. պատարագ ժամը 10 : Հանդիսաւոր Ջրօրհնէք՝ ժամը 11·45 :

8 Յունուար, Երկուշաբթի, Յիշատակ Մեռելոց.— Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8·30, հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ ժամը 10 :

ԱՄԱՆՈՐԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՆԴԷՍ

Ի պատիւ Վալանսի եւ շրջակայի Հայութեան :

Նախաձեռնութեամբ Հայ Առաք. Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան :

Այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Վալանսի Պետական Թատրոնին մէջ :

Դպրոցական եւ մանկական սիրուն երգեր ու գեղեցիկ արտասանութիւններ :

Պիտի ցուցադրուի նաեւ Տէր Նարեկ քհնյ. Վարդանեանի ձեռնադրութեան ու օծման ֆիլմը :

Մուտքը ազատ է :

ՀԱՅԱԾԷՍ ՊԱՏԱՐԱԳ ԻՍԻ–ՔԼԱՄԱՐԻ ՄԷՋ

Ծնընդեան Ճրագալոյցի առթիւ հանդիսաւոր ձայնաւոր պատարագ, տեղական ուժերու երգեցողութեամբ : Այս Կիրակի, ժամը 16·30ին, Սէն Պոլինօ Մատրան մէջ (Րիւ տը Կ'էկալիթէ) :

ՆԱՄԱԿ ՈՒՆԻ.— Հայաստանէն Տիկին Փերուզ Աւետիսեանէ նամակ ունի Պ. Իգնատիոս Հելվաճեան : Դիմել Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը, Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերով կը տօնէ Մանուկներու Օրը :

Քատէի սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 28–ին, Հինգշաբթի օր :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

ՄԱՐՏ 18ԻՆ

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անի» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Հ. Օհանջանեան ակումբին մէջ : Կարեւոր օրակարգ :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մինչեւ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 31, մեր այն բոլոր բաժանորդները որոնք առկախ հաշիւներ ունին, համապատասխան հաշուեցոյցեր պիտի ստանան եւ Յառաջի հաշիւին վրայ մանդա մը, դիւրացնելու համար իրենց վճարումները :

Բոլոր այն բաժանորդները որոնք չեն պատասխաներ մեր դիմումին, թերթ պիտի չստանան Յունուար 1էն սկսեալ :

Անգամ մը եւս շնորհակալութիւն կը յայտնենք բոլոր պարտաճանաչ բաժանորդներուն, որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացընեն Յառաջի վարչական գործը :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ՅԱՌԱՋԻ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Հայաստանէն Պ. Եմէնիճեան որ այժմ Լենինական կը բնակի, կը փնտռէ իր զարմիկները Հրանդ Եէմէնէճեանի որդիները, որոնցմէ մէկուն անունը կը կարծէ թէ Վահրամ է, որոնք ժամանակին Եգիպտոսէն Ֆրանսա եկած են եւ այժմ կը բնակին Փարիզեան շրջաններուն մէջ : Ձիրենք ճանչցողներէն կը խնդրուի տեղեակ պահել Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ (8), հեռաձայնի թիւ էլիզէ 67–03 :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 22 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

JEUDI 22 DÉCEMBRE 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9276 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5087

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՀԱԶԱ՞ՆԳ ԹԷ "ՇԱՆԹԱԺ"

Իսկապէս բան մը փոխուած է Թրքական ճակատին վրայ՝ երկգլխանի կառավարութեան իշխանութեան գլուխ գալէն ի վեր :

Թուրքերէն թերթերը սկսած են ահազանգ հնչեցնել եւ հրապարակը աղմկել, պատրուակ բռնելով ռուսական վտանգը :

Նո՞ր տուն եկաւ խելքերնին :

« Մոսկոֆը մեր յաւիտենական թշնամին է» կը գրէր Պոլսոյ Թէրճիմանը Հաֆիզի իրիկնաթերթը ամէն օր իր առաջին էջին վրայ, մեծ տառերով, երբ Թուրքիա պատերազմ յայտարարեց Ռուսիոյ դէմ, 1914ին :

« Մոսկոֆը դարձեալ գլուխ է վերցուցեր. մեր թշնամին է: Կովկասի ճամբաները կ'երեւին կրկին» կ'երգէին Հարպիյէի պահեստի սպայի թեկնածուներն ու մէհմէտճիկները, այդ նոյն օրերուն :

Դարերու ընթացքին իրարու դէմ կռուեր էին ցարերն ու սուլթանները: Ատելութիւնը աւանդական էր դարձած Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ: «Մոսկոֆ»ի յաւիտենական սարսափին տակ կ'ապրէին միշտ Թուրքերը, մինչեւ մեր օրերը :

Սակայն փոխուեցան ժամանակները : Փոխուեցաւ նաեւ քաղաքականութիւնը :

Տապալեցաւ ռուսական կայսրութիւնը: Եկան բոլշեւիկները: Լենին դաշինք կնքեց Մուսթաֆա Քեմալի հետ, որ ապստամբած էր սուլթանին դէմ: Մոսկուա ամէնէն հաւատարիմ բարեկամը դարձաւ «նոր» Թուրքերուն, որոնց օգնեց պէնքով ու դրամով եւ ողջնցուց մահամերձ Թուրքիան :

Երախտագէտ Աթաթիւրքի Հալքը կուսակցութիւնը շարունակեց սիրաբանիլ Կրեմլինի հետ: Ըսմէթ Ինէօնիւ քալեց նոյն ճամբէն :

1945ին է միայն, որ ջուրերը քիչ մը պղտորեցան :

Միացեալ Նահանգները 1920ին մերժեր էին ստանձնել Հայաստանի հոգատարութիւնը, պատրուակելով որ մեր երկիրը շատ հեռու էր Ամերիկայէն :

Քառորդ դար վերջ Սպիտակ Տան վարիչը հանդիսաւորապէս յայտարարեց, որ Ամերիկայի պաշտպանութեան սահմանները կ'երկարին մինչեւ Թուրքիա :

« Թրումընի վարդապետութիւն»ը երկինքէն ինկած մանանայ մը եղաւ: Լաւագոյն առիթը՝ Ամերիկայէն դրամ քաշելու :

1950էն սկսեալ դեմոկրատները բոլորովին անձնատուր եղան «ազատ աշխարհ»ին, աւելի շատ տոլար կորզելու յետին նպատակով :

Հալքը՝ ընդդիմադիր դարձած՝ խէթ աչքով կը նայէր Մենտերէսի քաղաքականութեան: Խորամանկ Ըսմէթ անզօր կատաղութեամբ կը դիտէր այս բոլորը : Սակայն երբեք չէր կրնար մոռնալ Մոսկուայի երախտիքը :

Այսօր երբ իշխանութեան գլուխ կը գտնուի կրկին, կ'ուզէ կամաց կամաց թուլցնել կապը արեւմուտքի հետ եւ լաւ գտնել Կրեմլինի հետ :

Թուրք մամուլի նոր ահազանգը կը ծառայէ այդ նպատակին :

Ուրիշ հարցերու մասին իրարու հակադիր թերթերը, ռուսական վտանգը մատնանշելու խնդրին մէջ միացեալ ճակատ են կազմած հիմա:

Ուրեմն հրամանը տրուած է վերէն :

Թուրք մամուլի գրութիւնները ուշադրութեամբ կարդացողները չեն կրնար ծածկել իրենց կասկածները եւ իրաւամբ կը տարուին հարցնելու՝

Անկեղծ ահազա՞նգ է այս՝ թէ «շանթաժ» :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔՈՆԿՕՅԷՆ ԿՕԱ

ՄԱԿԸ... ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԸ ԿԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏԷ

Ոչ մէկ լուր կայ Ատուլա – Չոմպէ խօսակցութեանց մասին որոնք, 48 ժամ է, տեղի կ'ունենան Քիթոնայի մէջ: Ամէն ինչ խորհրդաւոր է, բայց ըստ կարգ մը աղբիւրներու Քոնկոյի երկու պարագլուխները առժամեայ համաձայնութեան մը եկած են: Ոչ մէկ մանրամասնութիւն հրատարակուած է, բայց որոշ լաւատեսութիւն կը տիրէ այս մասին :

Միջազգային Կազմակերպութեան ներկայացուցիչներ եւ Քենըտիի արտակարգ դեսպանը նրբանցքներուն մէջ կը պտըտին մինչ Ատուլա եւ Չոմպէ հին յիշատակներու մասին կը խօսին :

Կ'ըսուի նաեւ թէ Ատուլա չուզեր որ զինադուլ ըլլայ ցորչափ քաղաքական լուծում մը չէ գտնուած Քաթանկայի համար: Լէոփոլտվիլի մարդոց կարծիքով, ՄԱԿի զինուորական յաղթանակը աննըպաստ պայմաններ ստեղծած է Չոմպէի համար եւ պէտք է օգտուիլ առիթէն, որովհետեւ կը մտածեն թէ այս պայմաններուն մէջ, Չոմպէ ստիպուած է զիջումներ ընել :

Չոմպէի եւ Ատուլայի մօտ եղող դիւանագէտները շուարած են առջի օր, տեսնելով թէ միւս օրուան ձգելով իրենց խօսակցութիւնները, երկու պարագլուխները ասկէ – անկէ խօսած են եւ կատակած ցոյց տալով թէ եթէ աշխարհ շատ լուրջի առած է Քոնկոյի պատմութիւնները իրենք կը նախընտրեն հասկցնել կամ այն տպաւորութիւնը թողուլ թէ պէտք չէ այդքան ալ լուրջի առնել ...:

× Պելժիոյ Արտաքին նախարարը կը շարունակէ իր բողոքները ՈՒ. Թանի : Այս անգամ հաղորդեց ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարին թէ զինադուլը յարգուած չէ : Սփաք կ'ըսէ նաեւ թէ՝ ջուր եւ ելեկտրականութիւն չկայ Էլիզապէթվիլի մէջ :

Պելժիական Ծերակոյտն ալ մերժեց քուէարկել ՄԱԿի վարկերը որոնց գումարը երեքուկէս միլիոն Ն. Ֆ. է Պելժիոյ համար: Մերժեց նաեւ 250 հազար Ն. Ֆ.ի ուրիշ վարկ մը Քոնկոյի զինուորական գործողութեանց իբրեւ մասնակցութիւն:

Քաթանկական աղբիւրէ Պրիւսէլ հասած լուրերու համաձայն քսան Եւրոպացիներ սպաննուած են Էլիզապէթվիլի մէջ կամ կռիւներու ընթացքին կամ ՄԱԿի ուժերուն կողմէ :

Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարարը Տին Ռըսք յայտարարեց մամուլին թէ ՄԱԿի առաքելութիւնը Քոնկոյի մէջ քաղաքական լուծում մը պարտադրել չէ: Յայտնեց նաեւ թէ Ամերիկացիները կը պատրաստուին ձերմակ գիրք մը հրատարակել Քոնկոյի դէպքերուն մասին, երբ ժամանակը նպաստաւոր նըկատուի :

Ռըսք չծածկեց սակայն թէ մտահոգ է Կոայի եւ հոլանտական Գինէայի պատճառաւ :

Կ Օ Ա

Հնդկական յարձակումէն 48 ժամ ետք, Փորթուկալ դատապարտուեցաւ ՄԱԿի կողմէ: Կատակի պէս բանի մը տպաւորութիւնը կրնայ ձգել այս դէպքը եթէ զարմանալու առիթները շատոնց ժամանակավրէպ չնկատուէին:

3ի դէմ 90 ձայնով, երկու ձեռնպահ (Ֆրանսա եւ Չիլի) Ազգաժողովին հոգաբարձութեան յանձնախումբը դատապարտեց Փորթուկալը որովհետեւ ՄԱԿին չէր տուած իր հակակշռին ներքեւ գտնուող հողամասերուն վերաբերեալ տեղեկութիւնները :

Դէմ քուէարկած են Փորթուկալէն զատ, Սպանիա եւ Հարաւային Ափրիկէ: Բանաձեւը կը ներկայացնէին անշուշտ, օրուան մարդիկը՝ Ափրեւասիացիները :

Միւս կողմէ միշտ առանց վախնալու որ կրնան զարմանքի առիթ տալ, Հնդիկները Մենոնի բերնով յայտարարեցին թէ... Կոայի վրայ չեն յարձակած :

Մենոն որ Նիւ Եորք կ'երթար Հնդկաստանի տեսակէտը պաշտպանելու համար ՄԱԿի մէջ, ըսաւ նաեւ Փահիրէի օդակայանին մէջ, թէ աշխարհակալութիւնը տապալեցաւ եւ հնդկական գերիշխանութիւնը վերահաստատուեցաւ :

Լիզպոնի ձայնասփիւռին լուրերուն համաձայն փորթուկալեան զօրքը կը շարունակէ դիմադրել Վասքօ տէ Կամայի եւ Մարմականի մէջ:

Հոլանտական Կինէայի հարցն ալ կը մտահոգէ բոլորը: Լա Հէյէն կը հաղորդեն թէ հոլանտական կաթողիկէ կուսակցութիւնը կողմնակից է անմիջական բանակցութիւններու :

Փափուները որոնք յայտարարեցին թէ ոչ Ինտոնեզիոյ կողմնակից են ոչ ալ Հոլանտայի այլ՝ Փափուներու, մտահոգ են եւ չեն հաւատար Ինտոնեզիոյ առաջարկած ինքնորոշման :

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Հինգշաբթի առտու Փարիզ հասած լուրերու համաձայն, Չոմպէ Էլիզապէթվիլ վերադարձած է համաձայնելէ ետք Ատուլայի հետ եւ ընդունելով որ Քաթանկան մաս կազմէ Քոնկոյի ամբողջութեան :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԵՆԸՏԻ Պերմուտները գնաց տեսնըւելու համար Մաքմիլընի հետ: Հայրը աւելի լաւ է ըստ վերջին լուրերուն :

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ հողամասի մուտքը արգիլուեցաւ բոլոր Ֆրանսացիներուն, վիզա ունենան կամ չունենան: Ուխտաւորներու խումբ մը որ Երուսաղէմ կ'երթար կէս ճամբան մնաց: Վիզաները ունէին բայց Պէյրութ էին երբ արգելքի լուրը տրուեցաւ իրենց, ստիպուած են Սուրիայէն եւ Յորդանանէն անցնիլ :

ԱԼՊԱՆԻՈՅ դեսպանը արտաքսուեցաւ Հունգարիայէն :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ ապաստալինացման արշաւանքը արագացուցած են: 1924էն 1949ի շրջանին Գերագոյն Խորհուրդի 38 հրովարտակներ, որոնք Սթալինի անունը կուտային քաղաքներու, փողոցներու, գիւղերու, երկաթուղիի ցանցերու, հիւանդանոցներու, ճամբաներու ջնջուեցան :

ՏԸ ԿՈԼ ճառ մը պիտի խօսի Դեկտեմբեր 29ին: Կը կարծուի թէ «ԱՀԱԿ»ի հետ բանակցութիւններուն պիտի անդրադառնայ :

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթը՝ Սքանթէյա կը գրէ թէ Աննա Փաուքէր 1950էն 52ի շրջանին ութսուն հազար գիւղացիներ ձերբակալել տուած է: Աննա Փաուքէր պաշտօնանկ եղած էր 1952ին եւ մեռած է 1960ին :

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ղպտի ծանօթ վանքի մը մէջ (Տէյր էլ Մոհարաք) հայր Ֆարաճ Միքայէլ սպաննուած է իր խցիկին մէջ եւ երկու հարիւր վանականներէն ոչ մէկը ոչ մէկ ձայն լսած է :

ԽՐՈՒՇՉԵՒ Քիեւ հասած է, ուր պիտի մասնակցի Ուկրայնիոյ համայնավար կուսակցութեան Կեդրոնական Կոմիտէի լիակատար նիստին :

ԱՆԿԱԽՆԵՐՈՒ ընդհանուր քարտուղար ընտրուեցաւ Քամիլ Լօրանս փոխարինելու Ռոժէ Տիւշէն որ չկրցաւ տէր մնալ աթոռին :

ՖՐԱՆՔԵՒԹՈՒՆՈՒԶԵԱՆ խօսակցութիւնները պիտի վերսկսին Հռոմի մէջ, Դեկտեմբեր 27ին :

ՔՈՒՎԷՅԹԻ պատուիրակը Արաբական Լիկայի մօտ ստիպողական յուշագիր մը յանձնեց Սայէտ Նօֆալի (Լիկայի ընդհ. քարտուղարին կցորդը) ուր կը յայտնէ թէ Իրաք Պասրայի նաւահանգիստին մէջ Քուվէյթի տասը նաւեր գրաւած է եւ արգելք դրած է նաեւ իրաքեան դրամատուներու մէջ գտնուող քուվէյթեան դրամներուն վրայ :

ԺԱՆԻՆ ՇԱՌՍ որ առջի օր ծանր արկածի մը հետեւանքով այրած էր, միշտ կը խնամուի Քոչէնի հիւանդանոցը: Վիճակը ցարդ անփոփոխ է: Նոյն անողոք ճակատագրին պիտի արժանանար Լին Ռընօ առջի գիշեր երբ հրդեհ մը ծագեցաւ Քազինօ տը Փարիի մէջ :

ՓՈՔՐ ԵՒՐՈՊԱՅԻ «Վեցերը» կը շարունակեն իրենց ժողովը Պրիւսէլի մէջ: Պոն եւ Փարիզ տարակարծիք կը մնան երկրագործական հարցերու շուրջ :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ ահաբեկչական արարքները կը շարունակուին: Ալժ. Ապատ. Ճակատի մարդիկը ձեռնառումբ մը նետեցին ժողովուրդին վրայ եւ քսան հոգիներ ծանրօրէն վիրաւորուեցան :

ՄԱՐՈՔԻ մէջ ընկերային շարժում մը ծայր տուած է: Դրամատան պաշտօնեաները գործադուլ սկսած են: Բանակցութիւններ սկսած են որպէսզի գիները եւ ամսաթոշակները համապատասխանեն :

ՄԱՒՐԻՏԱՆԻՈՅ նախագահը՝ Մոքթար Ուլտ Տատահ Նիժերիոյ անկախութեան տօներուն մասնակցելէ ետք Նուաքշոթ վերադարձած է :

ՊՐԱԶԱՎԻԼԻ ձայնասփիւռի կայանի պաշտօնեաները 24 ժամուան գործադուլ մը ըրին: 1943էն ի վեր առաջին անգամն է որ նախկին ֆրանսական Քոնկոյի այս կայանը կը լռէ :

ՌԻՈՅԻ կրկէսին հրդեհը ոճրային արարք մըն էր: Կինը որ հեղինակն է այդ հրդեհին, խոստովանեցաւ թէ ուզած էր վրէժ լուծել տնօրէնէն: Այսօր աւելի քան չորս հարիւր մեռեալ ունի իր խղճին վրայ :

ՔՈԼՈՄՊԻՈՅ մէջ երկրաշարժ մը տեղի ունեցաւ, 18 մեռեալ եւ 250 վիրաւորներ կան :

ՀԻՆԳ ԳԵՂԵՑԻԿ ծափողուհիներ, ձերբակալուեցան Թոքիօ: Կը ծեծէին ամերիկացի զինուորները երբ ասոնք կը մերժէին իրենց խմելիք ապսպրել :

ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԵՂԱԴՐԵԱԼ ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ազդակ կը գրէ Դեկտեմբեր 18ի թիւով.

— « Օրինական եւ հարկադրական երկու յետաձգումներէ վերջ, անցած Հինգշաբթի օր, Դամասկոսի զինուորական դատարանին առջեւ սկսաւ մեր մեղադրուած ընկերներու դատավարութիւնը :

« Երեք յաջորդական նիստերու մէջ, Հինգշաբթի, Շաբաթ եւ Կիրակի (14, 16 եւ 17 Դեկտ.) հարցաքննուեցան հինգ մեղադրեալներ: Բոլորն ալ խօսելէ եւ բողոքելէ վերջ բանտարկութեան շրջանին իրենց կրած ահաւոր չարչարանքներու եւ խոշտանգումներու մասին, դատարանը լուսաբանեցին իրենց դէմ եղած ամբաստանութեանց շուրջ, եւ պարզեցին ամբողջական ճշմարտութիւնը, յայտարարելով թէ իրենց պատկանած կազմակերպութիւնը միշտ հաւատարիմ եղած է սուրիական հայրենիքին, ծառայելով հանդերձ հայ համայնքի աւանդութիւններու պահպանման, արգիլելով համայնքէն ներս համայնավարական թափանցումները :

« Տակաւին կը շարունակուի դատավարութիւնը եւ շուտով երեւան կ'ելլէ ճշմարտութիւնը »:

ՀԻՆԳՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ ՄԸ

ԻՇԽԱՆՆԵՐԸ

Բազմաթիւ Հայեր գաւառներէն պիտի խուժեն Պոլիս, տնտեսական պայմաններէ մղուած։ Մայրաքաղաքին ապականած մթնոլորտին մէջ եթէ ոմանք պիտի թունաւորուին եւ մահանան, ուրիշներ դիրքերու պիտի տիրանան, շնորհիւ առհաւական առաքինութեանց։ Պիտի ստանան տիտղոսներ՝ նախապէս Մահտեսը, յետոյ Չելեպի, վերջապէս Ամիրա եւ պիտի կատարեն կարեւոր դեր մը ազգային կեանքի մէջ։

Նախարարական ընտանիքներ չկան, հայ ընկերութեան ղեկավարութիւնը եկեղեցականութեան եւ դրամական ազնուականութեան ձեռքը կը մնայ։ Եկեղեցականութիւն եւ ամիրայական դասակարգ կու գան համեստ խաւերէ, ազգային գործերու մատակարարութիւնը իրաւունք կու տայ վարչական մարմիններ կազմելու։ Երկու պատճառներով եկեղեցին եւ համայնքը կը դառնան ժողովրդավարական։ Կրօնական օրէնք եւ քաղաքային օրէնք կը մնան միացեալ, հայ մտայնութեան եւ տիրող պետութեան հանրային իրաւունքին համաձայն։

Իշխաններու տիրապետութեան պատճառներէն մէկն ալ Հայուն համայնական մտայնութիւնն է, անհատը հաւաքականութենէն կը սպասէ օժանդակութիւն, հովածութիւն եւ մինչեւ վերջերս զաւակներու կրթութիւնը։ «Ազգը թող ընէ, ազգային չէ՞մ» պիտի ըսէ եւ հարուստին պիտի ձգէ եկեղեցիներու, դպրոցներու շինութիւն։ Նահապետական ընտանիքին մէջ նահապետը կը հոգար ամէն բան, նախարարին խնամակալութեան տակ էր անցեալին մէջ, անհատը ինքնիր վրայ յենլու տեղ՝ ընտանիքին, աւատապետական կազմակերպութեան վրայ կը յենուր տեղ մը գրաւելու համար։

Օսմանեան պետութեան մէջ անհատներ դիրք կը գրաւեն հարստութեան շնորհիւ։ Հարուստներ կը կազմեն դասակարգ մը, կը վարեն ազգային գործերը, կ՚ընտրեն, կը հրաժարեցնեն պատրիարքները։

Ամիրայութիւնը տիտղոս մըն էր հաբստութեամբ ստացուած, ոչ ժառանգական էր, ոչ ալ պաշտօնապէս տրուած։ Երբ աղքատանար ամիրան, կը կորսնցնէր տիտղոսը, որ կապուած էր դիրքին հետ։ Եպարքոսներու, փաշաներու սեղանաւորներն էին, փոխատուութիւններ կը կատարէին, կը պաշտպանուէին փաշաներէն, կ՚երաշխաւորէին փաշաներուն պաշտօնները եւ առիթներէն օգտուելով՝ կը հարստանային ալ աւելի, ապարանքներ կը շինէին։ Բայց երբ պաշտպան փաշան շնորհազուրկ ըլլար, ամիրան ալ դիրքը կը կորսնցնէր, առնելիքն ալ կը կորսնցնէր, աքսորի կը դատապարտուէր, կալուածները կը գրաւուէին արքունիքի կողմէ։ (Ազգապատում, Բ., էջեր 2995 – 2996, Գ. 3728 եւ 3730)։

Պետական հայհայթիչ ըլլալու համար, աճուրդներու մասնակցելու համար կաշառք կը ցնծային։ Երբ տհաճելի ըլլային փաշային կամ մեծ եպարքոսին՝ կը բանտարկուէին, փալախայի կ՚ենթարկուէին։

Տիվրիկցի Խալֆա Աստուածատուր մը բարեկամն էր Բարձրագոյն Դրան մեծամեծներուն (1600 – 1630)։

Տիարպեքիրցի Մաղաքիա Չելեպի (1644 – 49) բարեկամ եպարքոս Ահմէտ փաշայի։

Վանեցի Ռուհիճան խօճան եպարքոսին քիւրքճիպաշին էր։ Այնթապցի Եղիազար կաթողիկոսին պաշտպանն էր Ապրօ Չելեպի, բարեկամը եւ սեղանաւորը եպարքոս Քէօփրիւլիւ օղլուին։

Ապրօ Չելեպի համամիտ էր Պոլսոյ Հայութիւնը բաժնելու էջմիածնէն եւ պատրիարքութիւնը միացնելու կաթողիկոսութեան։ Իր միջամտութեան շնորհիւ Եղիազար Այնթապցի հրովարտակ ստացաւ Տաճկահայոց կաթողիկոս – պատրիարք ըլլալու։ Ապրօ համոզեց եպարքոսը՝ օսմանեան հպատակ պատրիարքը պարսկահպատակ կաթողիկոսի կրօնական իշխանութենէն անջատել։

Եղիազար պետութեան դիմեց, որպէս զի արգիլուի էջմիածնի նուիրակներուն մուտքը Օսմանեան կայսրութեան սահմաններէն։ Եպարքոսն ալ շրջաբերականով մը Սեբաստիա, Կարին, Վան, Ամիդ հաղորդեց արգելքը։

Կաթողիկոս – պատրիարքը հակառակողներ ունեցաւ, Ապրօ պաշտպանեց Այնթապցին, համոզելով որ Եղիազար հաւատարիմ է Օսմ. պետութեան եւ նպատակ ունի օտար միջամտութիւնները հեռացնել օսմանեան երկիրներէ, մինչդեռ հակառակորդները օտար պետութեան մը համակիրներն էին։

Յակոբ Ջուղայեցին Պոլիս եկաւ, ամէն կերպ աշխատելով, Եղիազարի հակառակորդներուն շնորհիւ Մեհմէտ Գ.էն ստացաւ էջմիածնի իշխանութեան իրաւունքներուն հաստատման հրամանագիրը։ Եղիազար մէջտեղ մնաց։

Այնթապցի Բարգէն Վրդ. Կիւլեսէրեան «Կոլոտ» ուսումնասիրութեան մէջ համամիտ կը գտնուի Եղիազարի եւ Ապրոյի գաղափարին՝ ձերբազատել պատրիարքական իշխանութիւնը օտարահպատակ կաթողիկոսի մը կրօնական գերադասութենէն, պատրիարքին տալով կաթողիկոսական իշխանութիւն, օծումով եւ ձեռնադրութեամբ։

Աթոռին շուրջ մղուած պայքարներուն վերջ տալու համար Մահտեսի Յարութիւն Մուրատեան եւ Արքունի Դրան վաճառապետ Մահտեսի Սեղբեստրոս պատրիարք ըրին Կոլոտը եւ զօրավիգ եղան։ Ակնեցի մեծահարուստ մահտեսիները վըստացած էին խնդիրներէն։

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(1 Շար.)

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՊԻՒՏՃԷՆ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲԱԺԻՆԸ

Դեկտեմբեր 6ին, Մոսկուայի մէջ բացուեցաւ Գերագոյն Խորհուրդի եօթներորդ նստաշրջանը, Միութեան Խորհուրդին եւ Ազգութիւններու Խորհուրդին միացեալ նիստը։ Գերագոյն Խորհուրդի եօթներորդ նստաշրջանի օրակարգի հարցերն էին, առաջին՝ Խորհ. Միութեան ժողովրդական տնտեսութեան զարգացման 1962ի պետական ծրագիրը, երկրորդ՝ Խորհրդ. Միութեան 1962ի պետական պիւտճէն եւ 1960ի պետական պիւտճէի գործադրութիւնը, երրորդ՝ «Խորհ. Միութեան եւ միութենական հանրապետութիւններու քաղաքացիական օրէնսդրութեան հիմունքները» եւ «Խորհ. Միութեան եւ միութենական հանրապետութիւններու քաղաքացիական դատավարութեան հիմունքները» օրէնքներուն նախագիծերը, չորրորդ՝ Խորհրդ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդի Նախագահութեան հրամանագիրներուն հաստատումը։

Ինչպէս կը սպասուէր, Գերագոյն Խորհուրդի եօթներորդ նստաշրջանը լիուլի համաձայն գտնուեցաւ ներկայացուած բոլոր նախագիծերուն եւ համապատասխան բանաձեւեր քուէարկեց։

Այսպէս, նոր տարեշրջանի, այսինքն 1962ի համար հաստատուած պիւտճէն պիտի բաժնուի հետեւեալ ձեւով.— Ռուսաստան՝ 26.412.173.000 ռուբլի, Ուկրայնա՝ 7.616.053.000, Պելոռուսիա՝ 1.345.370.000, Ուզպեկիստան՝ 1.240.273.000, Ղազախիստան՝ 3.379.371.000, Վրաստան՝ 749.374.000, Լիթվանիա՝ 580.431.000, Մոլտավիա՝ 352.359.000, Լաթվիա՝ 496.735.000, Քրկըզիստան՝ 421.560.000, Տաճիկիստան՝ 360.455.000, ՀԱՅԱՍՏԱՆ՝ 398.011.000, Թուրքմենիստան՝ 378.921.000, Եստոնիա՝ 340.596.000։

Աւելի զատ, պետական յատկացումներ պիտի ըլլան իւրաքանչիւր հանրապետութեան։

Ա) «1962ի համար ընդհանուր միութենական պետական հարկերէն եւ եկամուտներէն», հետեւեալ համեմատութեամբ.— Ռուսիոյ՝ 32.2 տոկոս, Ուկրայնայի՝ 29.5 տոկոս, Պելոռուսիոյ՝ 55.2, Ուզպէկիստանի՝ 70.8, Ղազախստանի՝ հարիւր, Վրաստանի՝ 81.2, Ազրբէջանի՝ 65.5, Լիթվանիոյ՝ 76.1, Մոլտավիոյ՝ 33, Լաթվիոյ՝ 17.2, Քրկըզիստանի՝ 94.7, Տաճիկիստանի՝ 95.4, ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ՝ 95 տոկոս, Թուրքմենիստանի, հարիւր տոկոս, Եստոնիոյ՝ 56.5 տոկոս։

Բ) «Այն գումարէն, որ պետական աշխատաւորական դրամարկղները պետական փոխառութեան կը յանձնեն աւանդներուն մնացորդին 1962ի աճումին հաշւոյն եւ 1962ին գոյացող պետական երեք տոկոսնոց ներքին շահող փոխառութեան գումարէն»՝ յիսուն տոկոսը։

Գ) «Բնակչութենէն գանձուած եկամուտի հարկերէն» Քըրկըզիստանի հանրապետութեան եւ տաճկական հանրապետութեան պետական պիւտճէներուն՝ հարիւր տոկոսը։

Ղազախիստան եւ Թուրքմենիստան յաւելեալ գումարներ ալ պիտի ստանան, առաջինը՝ 1.030.013.000, իսկ երկրորդը՝ 62.995.000 ռուբլի, «ապահովելու համար այն ձեռնարկութիւններուն նիւթական միջոցները, որոնք նախատեսուած են Խորհ. Միութեան տնտեսութեան զարգացման 1962ի պետական ծրագրով»։ Յաւելեալ այս գումարները պիտի յանձնուին ի հաշիւ 1962ի միութենական պիւտճէին։

«Սով. Հայաստան», որմէ կը քաղենք վերոյիշեալ տեղեկութիւնները, կու տայ նաեւ Սեւանի շրջանի «պատգամաւոր» Ա. Քոչինեանի ճառը, արտասանուած Գերագոյն Խորհուրդի 7րդ նստաշրջանին։

Ա. Քոչինեան նախ երկարօրէն գոված է Խորհ. Միութեան նոր ծրագիրը, ապա ցոյց տուած է Հայաստանի արձանագրած յաջողութիւնները, ինչպէս նաեւ «էական թերութիւնները»։ Այս առթիւ ներկայացնելով ապագայ կարգ մը ծրագիրներ, հայ «պատգամաւորը» մեծ զգուշութեամբ փորձած է աւելի նպաստաւոր յատկացումներ ստանալ ընդհանուր պիւտճէէն։ «Հաշուի առնելով մեր երկրի ժողովրդական տնտեսութեան պահանջները, ինչպէս նաեւ այն, որ հնարաւորութիւններ կան նոր գործարկուող կարողութիւններով թողարկելու մեծ քանակութեամբ արդիւնաբերական արտադրանք, ինչ նախատեսուած է 1962 թըւականի ծրագրի նախագծով, ՍՍՌՄ Պետպլանը մեզ հետ միասին պէտք է մի անգամ եւս քննարկի այս հարցը եւ գործարկուող կարողութիւնների առաւել արդիւնաւէտ օգտագործման հնարաւորութիւն գտնի»։

Որպէսզի ցոյց տայ, թէ ընդհանուր խօսքեր չեն իր ըսածները, Ա. Քոչինեան կը բերէ օրինակներ, այսպէս՝ «Վերջին տարիներս ջրատնտեսական շինարարութեան շնորհիւ Հայաստանում ստեղծուել են խաղողի եւ մրգի այգիների չեշտակի եւ ընդլայնման հնարաւորութիւններ։ Սակայն հարկաւոր է նշել, որ արդէն ոռոգուող հողերը բազմամեայ տնկիների համար իւրացնելու տեմպերը ետ են մնում նախատեսուած ծրագրից։ Դրա հիմնական պատճառն այն է, որ այդ նպատակով ամենամեայ ծրագրերում յատկացւում են անբաւարար քանակութեամբ միջոցներ։ Այս հարցը իր դրական լուծումը չի գտել նաեւ 1962 թ. ծրագրի նախագծում։

«Արդէն ոռոգուող հողերի նոր գանգուածների իւրացումը արագացնելու եւ մեծացնելու նպատակով յառաջիկայ տարիներին խաղողի եւ բարձրարժէք կոլեկտոր պտուղների արտադրութիւնը մեծացնելու համար անհրաժեշտ է, որ ՍՍՌՄ Պետպլանը տարուայ ընթացքում քննարկի Հայաստանի խաղողապտղաբուծական սովխոզներում բազմամեայ տնկիների ծառատնկման եւ կուլտուր — կենցաղային շինարարութեան կապիտալ ներդրումների մեծացման հարցը։ («Ս. Հայաստան», Դեկտեմբեր 10)։

Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութիւնը երկու օրէնքներ հրատարակած է, որոնք կը վերաբերին «Խորհ. Միութեան եւ միութենական հանրապետութիւններուն» հաւասարապէս։ Առաջին օրէնքով կը հրահանգուի հաստատել «քաղաքացիական օրէնսդրութեան հիմունքները եւ զանոնք գործադրել 1962 Մայիս մէկէն սկսեալ», իսկ երկրորդով՝ «Հաստատել Խորհրդ. Միութեան եւ միութենական հանրապետութիւններու դատավարութեան հիմունքները եւ զանոնք գործադրել 1962 Մայիս մէկէն սկսեալ։

Նոր օրէնսդրութեան մասին, որ ինչպէս հրամանագրէն կը հասկցուի՝ ի զօրու պիտի ըլլայ Մայիս մէկին, գաղափար մը կարելի է կազմել «Միութեան խորհուրդի օրէնսդրական նախագծումներու յանձնաժողովի նախագահ»՝ Դ. Պոլեանսկիի զեկուցումէն, կարդացուած Գերագոյն Խորհուրդի եօթներորդ նստաշրջանին։

«Խորհրդային օրէնսդրութեան ընդհանուր սիստեմին մէջ կարեւոր տեղ կը գրաւէ քաղաքացիական օրէնսդրութիւնը, որ կոչուած է կարգի դնելու տնտեսական կեանքին հիմնական բնագաւառներէն մէկը՝ «գոյքային յարաբերութիւնները»։ Քաղաքացիական օրէնսդրութիւնը կարգի կը դնէ նախ ընկերվարական ձեռնարկութիւններուն, հիմնարկութիւններուն եւ կազմակերպութիւններուն գոյքային փոխադարձ յարաբերութիւնները, երկրորդ՝ քաղաքացիներուն յարաբերութիւնները այդ կազմակերպութիւններու հետ եւ, երրորդ՝ քաղաքացիներուն գոյքային փոխադարձ յարաբերութիւնները։

«Քաղաքացիական – իրաւական կարգաւորման բնագաւառին կը վերաբերին նաեւ գոյքային յարաբերութիւններուն հետ սերտօրէն կապուած անձնական ոչ – գոյքային յարաբերութիւնները, ինչպէս օրինակ՝ հեղինակի եւ գիւտ ըրած ըլլալու իրաւունքը, քաղաքացիներուն պատուին եւ արժանապատուութեան պաշտպանութիւնը։

«...Նախագիծը կը սահմանէ, որ իրբեւ քաղաքացիներու անձնական սեփականութիւն կրնայ մնալ միայն անոնց կարիքները բաւարարելու համար գործածուած սեփականութիւնները, եւ որ այդ ունեցուածքը կարելի չէ օգտագործել ուրիշ աշխատելու ձեւով եկամուտներ կորզելու համար»։

Այս նախագիծին հիմունքներով, իւրաքանչիւր հանրապետութիւն պիտի մշակէ իր օրէնսդրութիւնը, անշուշտ, նկատի առնելով իր ազգային առանձնայատկութիւնները եւ տեղական պայմանները։

ԺԻՒԼԷԱԿԱՆ ՌՈՒՄԲԵՐՈՒ ՇՈՂԸ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՎՐԱՅ

Անձրեւային այս եղանակին, ռատիօաքթիվիթէի վտանգը սկսած է մտահոգութիւն պատճառել Թուրքերուն։ Արդարեւ, թրքական թերթերը կը գրեն թէ «ամէն օր Անգարայի մէջ այս խնդիրը կը զրաղեցնէ մասնագէտները։ Քննութիւններ կը կատարուին որ ջուրերու եւ այլ իրեղէններու մէջ ինչքան բարձրացած է ռատիօ – աքթիվիթէն։ Թէեւ այսօրուան համար վտանգ մը չի ներկայացներ, բայց ստուգուած է որ որոշ համեմատութեամբ բարձրացած է եւ «ներսէն կը ոմբակոծէ» մարդիկը, լայն աւեր կը գործէ արեան, ոսկորին եւ վահանաձեւ գեղձին մէջ ու սեռային կարողութիւնը կը բնաջնջէ։

Ըստ նորագոյն քննութեանց, ռատիօ – աքթիվիթէի քանակը Թուրքիոյ մէջ մէկ լիթրին հարիւր փիքօքիւրի է։ Բայց ինչպէս կ՚ընդգծէ հիւլէական ուժի ընդհ. քարտուղար Նուրի Բաֆֆ Քօրուր, ներկայիս երբեք խնդրոյ առարկայ չէ թէ այս քանակութիւնը «մահացու կամ քանդիչ» ազդեցութիւն կը գործէ։

ՇԻՇԻ ՋՈՒՐ

Տեսնուած է որ Անգարայի անձրեւի ջուրերուն մէջ իւրաքանչիւր լիթրին ռատիօ – աքթիվիթէի քանակը երկու հարիւր փիքօքիւրիի կը մօտենայ։ Իսկ Գոնիայէ տասնըհինգ քիլ. հեռու՝ այս քանակը 210 փիքօքիւրի է։

Մասնագէտները Նուրի Բաֆէթ Քօրուրի նման թէեւ կը յայտարարեն թէ այս քանակը վտանգաւոր չէ, բայց դիտել կու տան թէ անձրեւի ջուրերէն աւելի պէտք է նախապատուութիւն ընծայել շիշի ջուրերուն։

ԴԵՌ ՔՍԱՆ ՏԱՐԻ

Լիճի ջուրերն ալ հեռու են վտանգէ։ Միայն կ՚ենթադրուի թէ ձուկերու մօտ ալ կրնայ ռատիօ – աքթիվիթէ գտնուիլ։ Բայց այս մասին դեռ վերջնական եզրակացութեան մը չեն յանգած։ Անգարայի գիտական փաքիւլթէին մէջ անձրեւի ջուրին հետ ձիւնը, կաթը եւ այլազան բանջարեղէններ ռատիօ – աքթիվիթէի տեսակէտով տարրալուծումի կ՚ենթարկուին։ Վճռաբար կը յայտնուի որ, եթէ նոյնիսկ այսուհետեւ ռատիօ – աքթիվիթէի ծնունդ տուող մեծ ռումբեր չպայթեցուին, դեռ քսան տարի երկրագունտը շրջապատող ամպերը ռատիօ – աքթիվիթէ պիտի ցանցնեն աշխարհի վըրայ։

ՅԱՆՁՆԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Այս տեսակէտով կ՚ենթադրուի թէ ձիւնն ալ ձիւղ անձրեւի ջուրերուն նման յոյժ վտանգաւոր է։ Հետեւաբար ձիւղ ընթացք չի նկատուիր տանիքներու, պատերու, ծիւղերու վրայ կուտակուած ձիւները ուտել։ Զոր օրինակ՝ ռուպի հետ

ՊՕՂՈՍ ԼԻՍԻՑԵԱՆ

ԽՄԲ.— Պուքրէշի «Նոր Կեանք» կը հրատարակէ տեսակցութիւն մը մեծանուն հայ երգիչին՝ Պօղոս Լիսիցեանի հետ, որ վերջերս այցելած էր Ռումանիոյ մայրաքաղաքը:

Իր այս երկրորդ այցելութեան առթիւ, Խորհ. Միութեան ժողովրդական արուեստագէտ, Մոսկուայի Մեծ Թատրոնին թիւ մէկ մեներգիչը՝ Պօղոս Լիսիցեան, Ռումանիոյ երաժշտասէր հասարակութեան առիթ ընծայեց, քանի մը համերգներու առեւ, վերստին վայելելու իր արուեստին նրբութիւնը: Այսպէս, մեծանուն պարիթոնը երգեց «Ֆաուսթ» օփերային մէջ, համերգով մը ներկայացաւ Պուքրէշի ձայն – պատկերասփիւռի կայանէն, այս առթիւ իր յայտագրին մէջ ունենալով նաեւ հայերէն երգեր: Երգեց նաեւ «Եւգենի Օնեկին» օփերային մէջ, Պուքրէշի եւ Քլուժի բեմերուն վրայ:

Անուանի արուեստագէտին հետ ունեցած մեր տեսակցութեան ընթացքին՝ ջանացինք կարելի եղածին չափ շատ ու հետաքրքրական տեղեկութիւններ ստանալ իր գեղարուեստական գործունէութեան մասին:

Մեր առաջին հարցումը եղաւ իր մօտաւոր ապագայի ծրագիրներուն մասին, թէեւ սովորաբար այս հարցումը կը դրուի տեսակցութիւններու վերջաւորութեան:

= Այստեղէն, պատասխանեց Պօղոս Լիսիցեան, պիտի մեկնիմ Պերլին, ուր պիտի երգեմ «Թրավիաթա» եւ «Այտա» օփերաներուն մէջ եւ պիտի տամ երկու երգահանդէսներ: Պիտի երգեմ նաեւ Արեւելեան Գերմանիոյ ուրիշ քաղաքներուն մէջ, որոնց կարգին՝ Փոցտամ եւ Շվերին:

— Գերմանիայէն ետք, ի՞նչ շրջապտոյտներ ծրագրած էք:

= Յառաջիկայ տարուան մարտ ամսուան ընթացքին պիտի տամ շարք մը երգահանդէսներ Լիբանանի եւ Եգիպտոսի մէջ:

— Ի՞նչ գործունէութիւն պիտի ունենաք Մոսկուայի մէջ, արտասահման կատարելիք ձեր այս շրջապտոյտներէն առաջ:

= Ինչպէս գիտէք, մեներգիչ եմ Մոսկուայի Մեծ Թատրոնին: Մօտաւոր ապագային, հոն պիտի երգեմ Վերտիի «Ֆալսթաֆ» օփերային մէջ, Ֆորտի դերով, որ պիտի ըլլայ մեր բեմին վրայ ներկայացուած նոր օփերա մը: Անկէ զատ, բնականաբար պիտի տամ երգահանդէսներ, պիտի կատարեմ սալի արձանագրումներ եւ պիտի ներկայանամ պատկերասփիւռին առջեւ:

— Ըստ մեր ստացած տեղեկութիւններուն, կը կատարուին նաեւ նախապատրաստական աշխատանքներ ժապաւէնի մը համար, ուր հրաւիրուած էք կատարելու գլխաւոր դերը:

= Ճիշդ է, որ ներկայիս կը պատրաստուի բեմագրութիւն մը այդ շարժանկարին համար, եւ ճիշդ է նաեւ, որ պիտի ստանձնեմ գլխաւոր դերը: Կը յուսամ, որ կարենամ պիտի ներկայացնեմ մեկնաբանած անձս, տրուած ըլլալով, որ զայն լաւ ճանչցած եմ իր ամէնօրեայ կեանքին մէջ: Այսպէս, այդ շարժապատկերը պիտի ներկայացնէ գիւղացի երգիչ ... Պօղոս Լիսիցեանի կեանքէն:

— Պիտի խնդրէինք, որ մեզի խօսէիք նաեւ այն համերգներու մասին, զորս տուիք Հայաստանի մէջ:

= Ես յաճախ կ'այցելեմ Հայաստան: Անցեալ տարի Երեւանի մէջ երգեցի «Այտա» եւ «Թրավիաթա» օփերաներուն մէջ եւ տուի երգահանդէս մը, իսկ այս տարի Մայիսին երգեցի համերգի մը շրջանակին մէջ: Երգահանդէս մը տուի նաեւ Պաքու:

Վ. ԽԱԹԵՆԵՍԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՍԹԱԼԻՆԻ ԱՆՈՒՆԸ ԿԸ ՋՆՋՈՒԻ

Հայաստանի Նախարարներու Խորհուրդին որոշումով Սթալինի անունը կրող Ջրանցքը վերանուանուած է «Արտաշատի Ջրանցք»: Նոյն որոշումով՝ «Շահումեանի տրիկոտաժի փաբրիկա» պիտի կոչուի այսուհետեւ Շահումեանի շրջանի բռնապետին անունով մկրտուած հիւսուածեղէնի գործարանը:

խանել: Մասնագէտները մասնաւորաբար Սեւ Ծովի ափերուն բնակիչներուն կը յանձնարարեն չօգտուիլ անձրեւի եւ ձիւնի ջուրէն: Այլ խմել հանքային ջուր:

Ինչպէս յայտնի է Ռուսիա անցեալ Սեպտեմբերի սկիզբէն ի վեր մեծ ռումբեր կը պայթեցնէ: Այս պատճառաւ, գրեթէ բոլոր ուսեստեղէններու ռատիօ – աքթիվիթէն, բաղդատմամբ անցեալ տարիներուն, քառապատիկ աւելցած է: Միայն թէ այս վնասը դեռ վտանգի սահմանէն վար է: Եթէ օդին մէջ ռատիօ – աքթիվիթէն մինչեւ չորս – վեց «քիւրի» բարձրանայ, վտանգի ազդանշանը պիտի հնչէ բառին իսկական նշանակութեամբ: Գիտնականները կը յայտնեն թէ վեց միլիառ փեքօքիւրին մէկ «քիւրի» կ'ընէ:

ՆՈՐ ԳՈՐԾԻՔՆԵՐ

Ռատիօ –աքթիվիթէն չափելու համար Ամերիկայէն եւ Անգլիայէն շուրջ 150 հազար տոլար արժէքով նոր գործիքներ հասած են Թուրքիա եւ զետեղուած Գիտական Ֆաքիւլթէին մէջ: Այս առաւօտ ալ «Քոպալթ 60» կոչուած մեծ գործիք մը յոյժ դժնդակ պայմաններու տակ փաքիւլթէ բերուեցաւ: Այս գործիքները կամմա ճառագայթներ կ'արձակեն եւ կօգտագործուին ուտելիքներու ռատիօ – աքթիվիթէն չափելու համար: «Քոպալթ 60ի» փոխադրութեան ընթացքին մասնաւոր գործիքներ օգտագործուեցան, որպէսզի բանուորները շողարձակումի նըշաւակ չդառնան:

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՀԱՅԿՈՒՀԻ ԽԸՏԸՇԵԱՆ – ԼԱ ՇԱՍԱՆՅԸ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԲԵՄԻ ՎՐԱՅ

Դերասանուհի Հայկուհի Խըտըշեան – Լա Շասանյը ծանօթ է Փարիզահայութեան իր բեմական փայլուն գործունէութեամբ:

Արդարեւ, երիտասարդ դերասանուհին ամէն անգամ ալ իր մասնակցութեամբ յաջողած է բարձրացնել որակը Փարիզահայ բեմին վրայ տրուած ներկայացումներուն:

Հաճոյքով կը տեղեկանանք թէ մեր տաղանդաւոր հայրենակցուհին, որ մուտք գործած էր արդէն Ֆրանսական բեմերուն վրայ Նաթալի Բերժան անունով, այս անգամ, վերջին անցնող ամիսներուն, ֆրանսական «Պարէ» թատերական խումբին հետ՝ որուն գլուխը կը գտնուի Քոմէտի – Ֆրանսէզի դերասանական կազմի նախկին անդամներէն մեծանուն դերասան Ժան Տավի, թատերական շրջապտոյտ մը կատարած է Ֆրանսայի բազմաթիւ քաղաքներուն մէջ, ըստանձնելով Քորնէյլի «Պոլիկտոս Հայկազն» (Փոլեոքթ) ողբերգութեան կանացի գլխաւոր դերը՝ Փօլին:

«Պարէ» թատերախումբը շրջած է Սէն – Պրիէօ, Լաւաշ, Պոռտօ, Շառթրը, Լը Հավրը եւ այլ քաղաքներ, ուր Հայկուհի Խըտըշեան արձանագրած է մեծ յաջողութիւններ, արժանաւոր խաղընկերը հանդիսանալով ֆրանսական դասական խաղացանկի ականաւոր վարպետներէն Ժան Տավիի:

Յառաջիկայ Յունուարին, Հայկուհի Խըտըշեան հրաւիրուած է Զուիցերիա, ուր կարգ մը քաղաքներու մէջ պիտի մասնակցի ֆրանսացի ծանօթ թատերագիր Միշէլ Տիւրանի «Անկեղծօրէն» (Սենսերման) թատերախաղին ներկայացման, ստանձնելով խաղին հերոսուհիին դերը:

Միշէլ Տիւրանի այս թատերախաղը տասը տարի առաջ ներկայացուած է Փարիզեան բեմերուն վրայ մեծ յաջողութեամբ եւ անոր հերոսուհիին առաջին ստեղծագործողը եղած է Ալիս Քոսէա:

Զուիցերայէն վերադարձին մեր ազգի շնորհալի դերասանուհին անպայմանօրէն պիտի ունենայ թատերական նոր ելոյթներ նաեւ Փարիզի մէջ:

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ՀԱՃԵԼԻ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ

Ընկերներ, բարեկամներ եւ նոր սերնդականներ մտերմիկ, հաճելի երեկոյ մը անցուցին անցեալ Կիրակի, Մշակոյթի Տան մէջ, աղանդերներով ճոխ սեղաններու շուրջ բոլորուած: Ընկերահամակրական այս երեկոյթը կազմակերպած էր Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբը, որուն անունով՝ ընկեր Արա Պիպէրեան կատարեց բացման խօսքը: Յետպատերազմեան տարիներուն բացառաբար երիտասարդներէ կազմուած այս խումբը մկրտուեցաւ մեր նորագոյն պատմութեան մէջ ակամայ պարտադրուած առաջադրանքի մը՝ յեղափոխական շարժումը նիւթապէս ապահովելու սահմանուած գործի մը անունով: «Եթէ անցեալին, հարկ էր ըղգաստութեան հրաւիրել մեր մեծահարուստները եւ ի հարկին պարտադրել որ նիւթապէս մասնակցին ազգային մեծ շարժումին, ապա, այսօրուան «Փոթորիկ»ը կ'առաջադրէ բացառաբար ի մի հաւաքել հայ երիտասարդութեան գաղափարապաշտ հատուածը, զայն մասնակից դարձնելու համար այսօրուան ազգային մեծ շարժումին՝ ձեւակերպուած Դաշնակցութեան կողմէ»:

Ընկեր Ասլէն Փափազեան իր կարգին շեշտեց գաղափարներու միասնութիւնը, որ գոյութիւն ունի Հայութեան եւ Դաշնակցութեան միջեւ, որուն պատճառաւ, ամէն տեղ եւ ամէն առիթով Հայութեան թշնամիները կը հարուածեն նախ եւ առաջ Դաշնակցութիւնը: Վերջին պատահարը Սուրիոյ ծանօթ դէպքերն էին, ուր Սարաճներ Դաշնակցութիւնը քանդելով կը ձգտէին քանդել եւ կազմալուծել չէն եւ բարգաւաճ գաղութ մը: «Ամուր հաւատքով սեղմել Դաշնակցութեան շարքերը ու այս ճամբով նուիրուիլ Հայութեան ծառայելու սրբազան գործին»:

Մտերմիկ երեկոն վարեց ընկեր Սարգիս Առաքելեան (Տէսինէն): Խմբերգներու հետ եղան արտասանութիւններ եւ մեներգներ: Երգեցին ընկերուհիներԱստղիկ Քէօսէեան, Դաշնակեան, արտասանեցին Արա Գրիգորեան, ընկերուհիներ Վարպետեան եւ Մակի Գույումճեան: Խօսք առին ընկերներ Ժիրայր Միրիճեան եւ Կ. Մեհեան, որուն ճառը կը շօշափէր համազգային մտահոգութիւններ եւ ձգտումներ:

Հիմա, որ պատրաստ է ՄշակոյթիՏունը եւ ապահովուեցաւ կեդրոնական ջեռուցումը փափաքելի է որ կրկնուին այս ձեւի ընկերական հաճելի հանդիպումները:

Ժ. Մ.

ՁՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (116)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

Դուք պէտք է Օրէնքի ու Արդարութեան համաձայն վարուիք: Միամիտ ժողովուրդը ձեր խօսքերուն կը նայի. ուր որ առաջնորդէք զինքը՝ կ'երթայ իր գլուխը ծռած ու կը հետեւի ձեզի: Անոր յոյսերուն, անոր մտածումներուն, անոր բոլոր ձգտումներուն յենարանն էք դուք, անոր ճակատագիրը մեր ձեռքն է: Երբ հանդիստ չմնար ան, երբ գլուխը կը վերցնէ կառավարութեան դէմ եւ երբ երկրին շահերը վտանգելու կ'աշխատի, ես բացարձակապէս կը հաւատամ եւ հաւատացած եմ թէ ձեր գաղտնի թելադրութիւնը կայ:Ըսէք, խրատուննք չունի՞մ այսպէս կասկած մը ունենալու:

Հայ խմբրանները սոսկումով մը լեցուած՝ իրարու երես սկսան նայիլ ու մէկը չէր համարձակեր առարկութիւն մը ընելու:

— Միթէ՞ երեք տարիներէ ի վեր այս քաղաքին անցած դարձածները ձեր աչքին զարկած չեն, յարեց Շաքիր փաշա: Միթէ տեղեկութիւն մը չունի՞ք…: Միթէ նո՞ր կ'իմանաք:

— Մեր ձեռքէն ի՞նչ կուգայ, ընդհատեց Նաթանենց Սերոբ աղա:

— Ի՞նչպէս … հարցուց Շաքիր փաշա:

— Կ'ըսեմ թէ՝ մեր ձեռքէն ի՞նչ կուգայ, կրկնեց Սերոբ աղա:

— Ամէն բան…: Դուք կարող էք գըրպանակի մը պէս ժողովուրդին ձգտումը ձեր ձեռքին մէջ ունենալ՝ զոր ուզած ատեննիդ սեղմէք ու ճնշէք: Դուք կարող էք անիւի մը պէս դարձունել զանի՝ ձեր ուզած եղանակով: Միեւնոյն ատենն, դուք կարող էք հեռու պահել զանի՝ այն մութ խորխորատէն որուն մէջ կ'իյնայ անգիտակցաբար:

Այս անգամ պապանձումը տիրեց: Սերոբ աղան ալ չուզեց առաջ երթալ, որովհետեւ միւսները չէին բանար բերաննին:

Շաքիր փաշա իր դատը վերջացուցած էր: Այդ քանի մը ժամուան տեսակցութիւնը բաւական եղած էր իրեն: Այլեւս ճանչցած էր խմբրան ու իր հոգեկան դըրութիւնը:

Եթէ մէկը կար, որմէ պիտի կարողանար տեղեկութիւններ քաղել ու ներքին գաղտնիքներու տիրանալ, անիկա Նաթանենց Սերոբ աղան էր: Այդ պատճառաւ իր աչքը չզատեց անոր վրայէն:

Քանի մը օր ետքը յատկապէս թիկնապահ մը ղրկեց ու Սերոբ աղան իր դահլիճը հրաւիրեց:

Շաքիր փաշա շատ սիրով ընդունելութիւն մը ըրաւ Սերոբ աղային ու նստեցուց զինքը թաւշէ աթոռի մը վրայ:

— Մտիկ ըրէք, Սերոբ աղա, ըսաւ Շաքիր կեղծ ու խորամանկ ձեւով մը, անցեալ օրուան տեսակցութեան մէջ չափազանց համակրելի եղաք ինծի. անիկա կը խոստովանիմ, որովհետեւ ճշմարտութիւնը յայտնեցիք: Ըսել կ'ուզեմ թէ շատ իրաւունք ունէիք տրտնջալու ժողովուրդէն, որ իր գլուխն առեր կ'երթայ եւ բընաւ չի լսեր ձեր ձայնը: Մանաւանդ այն կարգ մը խռովարարներու ընթացքէն՝ որ անտանելի դարձած են անշուշտ, անանկ չէ՞:

Նաթանենց Սերոբ աղան՝ որ վրէժխնդրութեամբ լեցուած էր իր անտուկին պատճառաւ, ալ չկրցաւ զսպել ինքզինք: Միթէ՞ աւելի զօրաւոր մէկը կար, որուն պիտի կռթնէր՝ իր դրամները չկորսնցնելու համար:— Ոչ, չկար: Անիկա Շաքիր փաշան էր ու ինքն անոր դէմը կը գտնուէր:

— Փաշա էֆէնտի, մրմնջեց Սերոբ աղա, անցեալ օրուան մեր տեսակցութեան մէջ քաշուեցայ բուն ճշմարտութիւնը յայտնելու. որովհետեւ մեր աղաները կեղծաւոր ու երկու երեսանց մարդիկ են. մէկ կողմէն ձեր վսեմութեան խօսքերը մտիկ կ'ընեն. իսկ միւս կողմէն ալ խռովարարներու հետ կը տեսնուին ու պարծենկոտութեամբ կը պատմեն եղելութիւնը:

— Իրաւ է … ձեր ազգին մէջ շատեր ատանկ են. Սերոբ աղա, նկատել տուաւ զարշատիպ փաշան: Քանի որ այդպէս է, հիմակ ազատ էք ճշմարտութիւնը յայտնելու:

Սերոբ աղան ակամայ շարժում մը ըրաւ ու իր շուրջը նայեցաւ. յետոյ յարեց.

— Երեք տարիներէ ի վեր խռովութիւնը գլուխ առեր է. ալ մեր մանուկները ուրացեր են բոլոր նահանգին մէջ: Այս աղետալի խռովութեան գլուխը կը գտնուին ուսուցիչները …

— Ուսուցիչնե՞րը … գոչեց Շաքիր փաշա:

— Այո:

— Որո՞նք են այդ ուսուցիչները:

— Փառք Աստուծոյ՝ չկա՞ն, լեցուն են, մանաւանդ սա խռովարար Մ. Փորթուկալեանի աշակերտները …:

(Շար.)

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ՊԵՏԵԱՆ
ՄԱՍԻՍ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ
Նշանուած

Վելիզի 17 Դեկտ. 1961 Պանկէօ

ՔԱՌԱՍՆԻՑ ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի քառասնից Ս. պատարագ պիտի մատուցուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ։

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Տէր ԳԻՒՏ ՎՐԴ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ։

Այս Երկուշաբթի Ս. Ստեփանոսի տօնին առթիւ հանդիսաւոր «Այսօր Դասք Հրեշտակաց» եւ Ս. պատարագ պիտի մատուցուի։ Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9ին։ Կը հրաւիրուի հաւատացեալ հայ հասարակութիւնը։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Հայկազ Պէզազեան, Տէր եւ Տիկին Վահագն Պէզազեան, Տէր եւ Տիկին Վաղարշակ Տէր-Վարդանեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց մօր՝
ՆՈՒԱՐԴ ՊԷԶԱԶԵԱՆԻ
մահուան քառասունքին առթիւ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները։

ԾՆՈՒՆԴԸ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կրընոպլի Հայ Ազգ. Եկ. Միութեան վարչութիւնը, ի գիտութիւն Կրընոպլի շրջաններու Հայութեան կը ծանուցանէ թէ, այս Երկուշաբթի առաւօտ Ս. Ծը-նընդեան տօնին առթիւ պատարագ պիտի մատուցուի Սալ Սէն Լուի սրահին մէջ, Րիւ Ժէ։ Ժամերգութիւնը կը սկսի առաւօտեան ժամը 8.30ին։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի. Ճրագալոյց Ծնընդեան։ Ժամերգութիւն և Եպիսկոպոսական ձայնաւոր պատարագ ժամը 17ին։

Երկուշաբթի՝ Ծնունդ, ժամերգութիւն եւ ձայնաւոր պատարագ ժամը 10ին։

Պիտի պատարագէ եւ քարոզնէ՝
ԳԵՐՊ. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անի» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Հ. Օհանջանեան ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը, Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերով կը տօնէ Մանուկներու Օրը։

Քատէի սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 28-ին, Հինգշաբթի օր։

Շաւիլէն օթօքարը կը մեկնի ժամը 13-ին, Փուէն տը Շաւիլէն, կը հանդիպի հայկ. դպրոցը։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի Ս. Ստեփանոսի տօնը կը կատարուի օրուան յատուկ երգեցողութիւններու հանդիսաւոր արարողութեամբ։ Ծնողքներ կը հրաւիրուին իրենց երկու սեռէ զաւակները առաջնորդել եկեղեցի, հաղորդութիւն առնելու, եթէ փափաքին զգեստաւորուած։

× Ողբացեալ Արամ Թէքէեանի մահուան քառասունքին հոգեհանգիստին առիթով՝ Տէր եւ Տիկին Ա. Մենծիկեան փոխան ծաղկեպսակի Ազքատախնամին նուիրած են 10 Ն. Ֆ.։

ՀԱՅԱԾԷՍ ՊԱՏԱՐԱԳ ԽՍԻ-ՔԼԱՄԱՐԻ ՄԷՋ

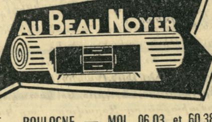
Ծնընդեան Ճրագալոյցի առթիւ հանդիսաւոր ձայնաւոր պատարագ, տեղական ուժերու երգեցողութեամբ։ Այս Կիրակի, ժամը 16.30ին, Սէն Պոխնօ Մատրան մէջ (Րիւ տը Կ'էկալիթէ)։

ՊԱՏԱՐԱԳ ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻՒԻ ՄԷՋ

Այս Երկուշաբթի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մատրան մէջ հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ Տէօրնէէն Տէր Վարազ քհնյ. Աւագեան, կը հրաւիրուի համայն հայ գաղութը, հոգեւորապէս մխիթարուելու համար։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 23 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ — SAMEDI 23 DÉCEMBRE 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9287 — 37EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5088

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԱԳ ԼՈՒԾՈՒՄ

Քանի կ'ուշանայ ալժերական խնդրին կարգադրութիւնը, այնքան կը պրկուին ջիղերը, ստեղծելով անախորժ մթնոլորտ մը :

Ժամանակէ մը ի վեր այս երկրին դաւակները սկսած են այլեւս իրար չհասկնալ :

Բոլորն ալ խորքին մէջ հայրենասէրներ են : Ո՛չ մէկ տարակոյս այդ մասին : Սակայն ամէն մէկը տարբեր ձեւով կը հասկնայ ու կը մեկնաբանէ հայրենասիրութիւնը :

Նոյեմբերէն ի վեր ութերորդ տարին թեւակոխած է Ալժերիոյ պատերազմը :

Չորրորդ Հանրապետութեան եկող ու գացող կառավարութիւնները, մասնաւորաբար Կի Մոլէի դահլիճը, որ իշխանութեան գլուխ էր եկած 1956 Յունուարի ընտրութիւններէն վերջ,— ամէն փորձ ըրին լուծում մը գտնելու համար :

Սակայն բոլորն ալ ձախողեցան :

Պատճա՞ռը : Ո՛չ ոք կրցաւ ցարդ բացատրել : Ապագայ պատմիչը պիտի բանայ անշուշտ բարեացակամ մարդոց ձախողութեան թաքուն ծալքերը :

Քաղաքական, տնտեսական, նիւթական, հոգեբանական եւ այլ բազմաթիւ նկատումներ ցարդ արգելք հանդիսացան կնճիռի լուծման :

1958ի մայիսեան յեղափոխութիւնը խանդավառութեամբ եւ մեծ յոյսերով ողջունուած էր բոլորին կողմէ :

« Յունիս 18»ի հերոսը երկրորդ անգամ պիտի հերոսանար՝ Մեծն Աղեքսանդրի նման կտրելով գորդեան հանգոյցը :

Մեծ էր ժողովուրդին հաւատքը իրեն հանդէպ :

Հինգերորդ Հանրապետութիւնը իր հանրաքուէներով, նոր սահմանադրութեամբ եւ նոր խորհրդարանով փոփոխութիւն մը կը մտցնէր այս երկրի կեանքին մէջ :

Հանրապետութեան նախագահը բացառիկ իրաւասութիւններով օժտուած՝ իր ձեռքին մէջ կը կեդրոնացնէ բուն իշխանութիւնը :

Կառավարութիւնը աւելի քան երեք տարիէ ի վեր կը պահէ իր դիրքը : Վերջ գտած են նախարարական տագնապները :

Կայունութիւն ստեղծուած է : Երեսփոխաններու եւ ծերակուտականներու մեծամասնութիւնը կողմնակից է վարչապետ Տըպրէի, որ երկիրը կը կառավարէ՝ համախորհուրդ Զօրավար տը Կոլի հետ :

Ճիշդ է, որ դահլիճներ չեն տապալիր ներկայիս, սակայն յաճախ կը փոխուին կառավարութեան մաս կազմող նախարարները :

Երբ աչքի առջեւ բերենք Տըպրէի դահլիճին կազմը 1958ին եւ այսօր, կը տեսնենք թէ քանի քանի նախարարներ փոխուած են երեք տարուան ընթացքին : Կան ալ որ այսօր կառավարութեան հանդէպ ընդդիմադիրի, դիրքին մէջ կը գտնուին : Ցիշենք միայն Սուսթէլը, զօրավարին եւ Տըպրէի երբեմնի աջ բազուկը :

Գ. եւ Դ. Հանրապետութեան օրերուն դահլիճները յաճախ կը փոխուէին, սակայն քիչ տարբերութեամբ գրեթէ նոյն նախարարները կ'անցնէին դարձեալ իշխանութեան գլուխ :

Ներկայիս վարչապետն ու իր դահլիճը անշարժ կը մնան, սակայն կը փոխուին միշտ նախարարները :

Ալժերիոյ Ապրիլ 23ի դէպքերէն վերջ բանակին եւ ժողովուրդին մէջ տարակարծութիւնները խիստ սուր համեմատութիւններ են առած :

Թեթեւ չափանիշով քաղաքային պատերազմի մըն է որ ականատես կ'ըլլանք անենէ մը ի վեր :

Կառավարութիւնը այժմ երկու ճակատի վրայ պաշտպանողական միջոցներու կը դիմէ :

Միայն Ալժերիոյ խնդրին արագ լուծումն է, որ կրնայ հանդարտեցնել մտքերը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՄԱՁԱՅՆ ՉԵՄ Կ'ԸՍԷ ՉՈՄՊԷ

ՄԱՐԴԱԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Ամէն ինչ լաւ էր լաւագոյն Քոնկոյին մէջ, երբ Չոմպէ եւ Ատուլա կը բաժնուէին, առջի օր : Երէկ ալ գրած էինք թէ Քաթանկայի նախագահը համաձայն էր որ Քաթանկա մաս կազմէ Քոնկոյի ամբողջութեան : Չոմպէ ընդունած էր, ուրեմն, Քաղաքապետի օրինաւոր հանգամանքը եւ տեղի կուտար ... մինչեւ տուն հասնիլը, հոն ուրիշ բան կ'ըսէր, մամուլի ասուլիս մը տալով Ն'Տօլայի մէջ (հանգրուան մը դէպի Էլիզապէթվիլ), կ'ըսէր թէ գոհ չէ եղած համաձայնութենէն : Ըսաւ թէ առաջարկներ եղած են իրեն, որոնց բնոյթը չի կրնար ըսել տակաւին, ինք միայն ժողովուրդին բանբերն է եւ անոր կ'իյնայ որոշումներ տալ : Չոմպէ կ'ընդունի թէ Ատուլա իրեն բարեկամ է եւ անոր դէմ անձնապէս ոչինչ ունի : Խօսելով զինադուլի մասին, Չոմպէ ճշդեց թէ գոհ չէ եղած երաշխաւորութիւններէն, Քիթոնա եղած ատենը (ուր Ատուլայի կը հանդիպէր), չփման մէջ չէ եղած Էլիզապէթվիլի հետ, բայց կարդացած թերթերը (երբ Ն'Տօլա հասած է) այն տպաւորութիւնը ձգած են թէ կռիւները շարունակուած են հակառակ զինադուլին : Չոմպէ աւելցուց թէ եղած համաձայնութիւնը առժամեայ էր եւ պէտք է վաւերացուէր իր կառավարութեան եւ ժողովին կողմէ : Չոմպէ կ'ըսէ նաեւ թէ կռիւները կը շարունակուին ցորչափ ՄԱԿի ուժերը կը շարունակեն իրենց յարձակումը :

Էլիզապէթվիլի մէջ, Չոմպէի վերադարձէն առաջ զեկոյց մը հրատարակուեցաւ որ կ'ըսէ թէ Չոմպէ ձեռնհաս չէր ոեւէ համաձայնութեան գալու Ատուլայի հետ Քաթանկայի ճակատագրին մասին, որովհետեւ Քաթանկայի սահմանադրութիւնը կը պարտադրէ որ իր նախագահը նախ իր կառավարութեան եւ խորհրդարանին հետ խորհրդակցի :

Միւս կողմէ Չոմպէ հեռագիր մը ղրկեց Մ. Նահանգներու Արտաքին նախարարութեան ուր կը քննադատէ ամերիկեան այն յայտարարութիւնները ըստ որոնց Քոնկոյի միակ գործունեայ հակահամայնավարը չէ : Հեռագիրը կը բացատրէ թէ ինչ պատճառներով Չոմպէ Ատուլան կը նկատէ իբրեւ՝ ձախ չէզոքավար մը, Անթուան Կիզենկան իբրեւ՝ գործօն համայնավար մը :

Էլիզապէթվիլի զոհերուն ընդհանուր հաշուեկշիռը կը յայտնէ թէ 65 մեռեալներ եւ հինգ հարիւր վիրաւորներ կան : Այս թիւերը կը բաժնուին հետեւեալ ձեւով.— Քաթանկացի զինուոր՝ 16 մեռեալ, 125 վիրաւոր, Քաթանկացի քաղաքային՝ 22 մեռեալ, 184 վիրաւոր, Եւրոպացի՝ 14 մեռեալ, 53 վիրաւոր, ՄԱԿ՝ 13 մեռեալ, 130 վիրաւոր :

Պելժ գաղթական մը որ Էլիզապէթվիլէն մեկնած է կը պատմէ թէ մարդակերութիւնը կը շարունակուի եւ ՄԱԿի ուժերուն պահած կայաններուն մէջ սովն է տեսր գլխաւոր պատճառը : Մարդը կ'ըսէ նաեւ թէ Պալուպաները այլեւս չեն իսկ պահուըտիր մարդկային միս եփած ատենը : Եւրոպացի կնոջ մը առաջարկած են նոյնիսկ մարդկային միս եփելու յատուկ ձեւ մը սորվեցնել :

× « Կ'ամբաստանեմ» ըսած է Էմիլ Զոլա : Արդարեւ Ապաքօ (Քաղաքապետի կուսակիցները) կուսակցութեան պատկանող այս քոնկոցի երեսփոխանը ամբաստանած է ՄԱԿը որուն շարժումները այն տպաւորութիւնը կը թողու թէ չահեր կը հետապնդէ որոնք կապ չունին Քոնկոցիներուն հետ :

Կարմիր Խաչի ներկայացուցիչը անգտանելի կը մնայ, հակառակ բոլոր փնտռտուքներուն կարելի չէ եղած գտնել : Լուր չկայ Դեկտեմբեր 13էն ի վեր :

× Նախկին Ֆրանսական Քոնկոյի նախագահը՝ Աբբայ Եուլու գոհ է Ատուլա-Չոմպէ հանդիպումէն : Իր կարծիքն այն է թէ Քոնկոյի հարցը պէտք է լուծուի Քոնկոցիներուն կողմէ :

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐԸ ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Երբեմն երբեմն եկեղեցւոյ եւ պետութեան միջեւ սուր տագնապ մը ծայր կուտայ կաթոլիկէ եւ «արբանեակ» Լեհաստանի մէջ :

Մինչ Լեհերը կը պատրաստուէին ծննդեան տօներուն, զարմանքով տեղեկացան թէ փարիզեան շաբաթաթերթ մը գոյժ էջեր նուիրած էր իրենց երկրին ուր կ'ըսէր թէ այս տարի արգիլուած է Ծնունդը տօնել Լեհաստանի մէջ : Նման լուր մը պատճառ դարձաւ անշուշտ որ Վարշաւայի մամուլը երեւան հանէ «դրամատէր» երկիրներու կարգ մը թերթերուն անպարկեշտ գործելակերպը :

Ամէն պարագայի մէջ, կը գրէ Լը Մոնտի թղթակիցը, տարակոյս չկայ թէ Պետութեան եւ եկեղեցւոյ միջեւ նոր վէճեր սկսած են տօնական օրերու նախօրեակին :

Եկեղեցին եւ կարգ մը ուրիշ կազմակերպութիւններ ներկայիս մտահոգութեամբ կ'ուսումնասիրեն ուրիշ օրինագիծ մը որ պիտի սահմանափակէ հանրային հաւաքոյթները :

Այս օրինագիծը պատճառ դարձած է նաեւ որ կաթողիկէ շրջանակները աւելի պայքարող դառնան եւ աչալուրջ ըլլան Եկեղեցւոյ իրաւունքները յարգել տալու համար : Օրինագիծը կը նախատեսէ մանաւանդ որ արգիլուի որեւէ խմբակցութեան որ իր անդամներէն զատ մէկ հատ հիւր իսկ ունենայ : Նման կարգադրութիւն մը բոլորովին կ'անդամալուծէ գրական, գիտական եւ կրօնական բազմաթիւ ակումբներու գործունէութիւնը :

Կարդինալ Վիշինսկի աշխարհական վիճակին դարձուց կրկին կարգուրաց մը՝ Մաքսիմիլիէն Ռոտ որ ներկայիս «ազգային» ըսուած եկեղեցւոյ պետն է : Այս վերջինը քահանայ ձեռնադրուած էր 1935, չորս տարի առաջ ինք իսկ յայտարարած էր թէ կը «լքէ հռովմէական կաթոլիկէ հաւատքը, նուիրուելու համար « Ազգային Եկեղեցւոյ» կազմակերպութեան» : Քառասուն հազար հետեւորդ ունի, բայց գործունէութիւնը արհամարհելի է :

ՍՈՒՐԻՈՅ ՆՈՐ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ՝ ՏԱՎԱԼԻՊԻ

Սուրիոյ Հանրապետութեան նախագահը Մաարուֆ Տավալիպիի յանձնեց նոր կառավարութեան կազմութիւնը :

Նոր վարչապետը 54 տարեկան է, դասախօս եւ փաստաբան, վկայուած է Փարիզի իրաւաբանական համալսարանէն :

Մտերիմ գործակից եղած է Երուսաղէմի Մուֆթիին՝ Հաճ Ամին էլ Հիւսէյնիի, 1949ին լուսաւորութեան նախարար էր, 1951ին նախագահած է Երեսփոխանական ժողովին եւ նոյն տարին վարչապետութիւնը յանձնուեցաւ իրեն բայց միայն մէկ օր :

1954ին Զօր. Շիշաքլիի անկումէն ետք, Ազգային Պաշտպանութեան նախարար եղաւ : Ուշադրութիւն գրաւած է իր «ոչ-զինակցութեան» կողմնակից քաղաքականութեան համար : «Դրական չէզոքութեան» նախակարապետն եղաւ արաբական Արեւելքի մէջ :

Փառաւոր յաղթանակ մը տարաւ Հալէպի մէջ, վերջին ընտրութիւններուն Փոփիւլիստներու եւ մահմետական եղբայրներու համախմբումի մը ցանկին գլուխը (այս կուսակցութեան կ'անդամակցի նաեւ Հանրապետութեան Նախագահը՝ Նազըմ Քուտսի) :

Եթէ, ինչպէս կը կարծուի, իր դահլիճը վաւերացուի Տավալիպի հաւանաբար ոչ - զինակցութեան եւ համարաբակաութեան քաղաքականութիւն մը վարէ :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Վերջին շաբաթներու ընթացքին բազմաթիւ բաժանորդներ, Փարիզէն եւ գաւառէն կը դժգոհին թէ շատ անկանոն եւ երբեմն ալ բնաւ չեն ստանար Յառաջը :

Անգամ մը եւս կը վստահեցնենք մեր բաժանորդները, թէ Յառաջը ամէն օր, նոյն կանոնաւորութեամբ (ժամը 16էն 16·30ին) կը յանձնուի 9րդ Թաղամասի կեդրոնական Թղթատարութեան որ կը զբաղի առաքումով : Մեր բազմաթիւ բողոքներուն պատասխանուած է թէ անկանոնութեան պատասխանատուները ցրուող Թղթատարներն են եւ ոչ այստեղի առաքումի կեդրոնը :

Շատ կը ցաւինք որ հակառակ մեր ջանքերուն կարելի չէ եղած առաջքն առնել անկանոնութեան մը որ աւելի շեշտուեցաւ, վերջերս տօնական օրերու առթիւ :

Կը թելադրենք մեր բաժանորդներուն դիմել իրենց շրջանի Թղթատարին, իսկ Յառաջի վարչութեան գրելու պարագային, գրել ֆրանսերէն, որպէսզի բողոքներուն բնագիրները ներկայացնենք պատկան գրասենեակին :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ շնորհաւորական հեռագրին մէջ զոր ղրկած է Նեհրուի, կ'ըսէ թէ շատ գոհ է որ Կօա, Տաման եւ Տիու « մայր հայրենիքին» կապուեցան : Լիզպոնի մէջ հակաանգլիական ցոյցեր տեղի ունեցած են : «Անկցի՛ Ամերիկան», « անկցի անգլեւփորթուկալեան զինակցութիւնը» պոռալով տողանցած են դեսպանատուներուն առջեւ :

ԺԱՆ ՓՈԼ ՍԱՐԹՐ յայտարարութիւն մը ըրած է Իտալիոյ համայնավար պաշտօնաթերթ՝ Ավանթիի ուր կ'ըսէ թէ համայնավար չէ, բայց ինքզինքը անոնց հետ կը զգայ : «Մեզի համար, ըսած է ֆրանսացի տեսաբանը, մէկ հարց կայ.— Միացեալ ճակատ, ֆաշիզմի եւ տը Կոլի դէմ, պայքարող ուժերու միացում Ալժերիոյ խաղաղութեան համար» : Սարթր միշտ Հռոմ է :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Գերմանիոյ Տէ Փէ Ա. գործակալութիւնը յայտարարած է թէ ի վերջոյ Ֆրանսական տեսակէտն է որ ամէնէն իրատեսն է, Պերլինի մասին :

ՄԱՔՄԻԼԸՆ - Քենըտի խօսակցութիւնները սկսած են Հինգշաբթի եւ կը վերջանային Ուրբաթ իրիկուն : Գերմուտա հասած պահուն Քենըտի յայտարարեց թէ այս հանդիպումը անհրաժեշտ էր :

ՀԻՆԳՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ ՄԸ

ԻՇԽԱՆՆԵՐԸ

Թուրքիոյ մէջ ամէն պաշտօն աճուրդով կը վաճառուէր: Սուլթանը ֆերմանը տըւած ատեն կ'ըսէր. «Գնա կեր»: Փաշան կ'երթար ուտելու, տուրքերը գանձելու պետութեան համար, իրեն համար:

Թուրքիա պետական – վարչական կազմակերպութիւն մը ըլլալէ աւելի ընդարձակ ատատապետութիւն մըն էր, վերին ատատապետը, կալուածատէրը սուլթանն էր, կայսրութիւնը սեփականութիւնն էր, բնակիչները ճորտեր եւ ստրուկներ էին:

Մուրատճա տ'Օհսոն կը գծէ պետութեան պատկերը.

« Փաշա մը նահանգի մը կառավարութիւնը գնելէ ետք, աճապարանքով եւ յանդգնօրէն կը կթէ բնակիչները, որովհետեւ վստահ չէ, թէ մինչեւ ե՞րբ պաշտօնի վրայ պիտի մնայ, բայց վստահ է թէ անպատիժ պիտի մնայ: Ճնշուածնե– րու գանգատները կեդրոնի իշխանութեան չեն հասնիր, իսկ եթէ հասնին, փաշային պաշտպանները կը յաջողին հետեւանքը ոչնչացնել:

« Ցաճախակի գործուած միջոցներէն մէկն է հարուստը ամբաստանել որպէս ոճրագործ եւ իր կեանքը գնել տալ համբաւութեան մէկ մասը փաշային տալով: Այս ստրապներու պերճանքը կը ստիպէ զիրենք միջոցներ գտնելու պէտքերուն գոհացում տալու համար: Երեք պոչով փաշայի մը տունը նուազագոյն հինգ հարիւր անձ ունի, կան որ իրենց ծառայութեան տակ ունին երկու հազարէ աւելի անհատներ, հարեմնին ունի բազմաթիւ կիներ: Մեծ գումարներ կը վճարեն պաշտօն ձեռք բերելու համար եւ իւրաքանչիւր տարուան վերջն ալ եթէ պաշտօնի վրայ մնային:

« Երբ խռովութիւններ ծագին գաւառի մը մէջ՝ կեղեքումներու պատճառով, կեդրոնը քննիչ մը կը ղրկէ լիազօր իշխանութեամբ: Անզորրութիւնը հաստատելէ աւելի քննիչն ալ յաճախ կը մասնակցի կողոպուտի:

« Կառավարիչը բացարձակ իշխանութեան տէր ըլլալով ի վիճակի է ըմբոստանալու, ոչ թէ սուլթանին իշխանութենէն պրծելու համար, այլ ինքնապաշտպանութեան համար, սուլթանին բարկութենէն խուսափելու համար, որ դիւրաւ կը բռնկի առաջին քննութեան մը առիթով եւ առանց քննութեան վճիռ կ'արձակէ, առանց պատիժներու մէջ ալ չափ մը գնելու:

« Դուռը զէնք կը գործածէ հալածելով պարտքին, կը հանդարտեցնէ, խոստումներ կուտայ, շնորհներու կ'արժանացնէ ըմբոստ կառավարիչը, սպասելով յարմարագոյն ժամանակին: Սուլթանին կողմէ դատապարտուած փաշային մօտ կը ղրկուի պաշտօնեայ մը՝ տարբեր պաշտօնով մը: Ամիսներ կը սպասէ պաշտօնեան նպատակին հասնելու համար, կը դիմէ խորամանկութեան եւ վերջապէս պատիժը կը գործադրէ:

« Նահանգներու թշուառութեան մէջ կը տեսնուին բռնակալութեան հետեւանքները: Քաղաքները մուրացիկներով լեցուն են: Բնակիչները կը թողուն իրենց բնակավայրերը, քրիստոնեաները կայսրութեան սահմաններէն դուրս կը գաղթեն, մահմետականները մայրաքաղաք կուգան, ուր բռնակալութիւնը նուազ զգալի է:

«Այսքան կեղեքումներու ենթակայ ժողովուրդ մը չի կրնար հայրենասիրական զգացում ունենալ, զիրենք միացնողը միմիայն կրօնական զգացումն է:

« Հարկերու վճարումին համաձայն, դասակարգերու կը բաժնուին բնակիչները: Առաջին կարգը կը վճարէ 3էն 4 դահեկան, երկրորդը՝ հինգուկէս, երրորդը՝ 11: Հարկահաւաքները ընկալագիր կը յանձնեն հարկատուին: Ասիկա գեղծումներու պատճառ կ'ըլլայ, որովհետեւ պաշտօնեան նոր վճարումի մը ատեն ընկալագիրը կը պահանջէ, կամ աւելին կը պահանջէ»:

×

Փաշաներու ընչաքաղցութեան մեղսակից էին սեղանաւոր ամիրաները: Գալայ անգլիական դեսպանատան աւագ քարտուղար Ըրքհարթ «Թուրքիա եւ իր Պաշտօնները» գործին մէջ կը գրէ.

« Հայերը Թուրքիոյ ամէնէն հարուստ ժողովուրդն են, պետութեան առջեւ մեծ վարկ ունին իբրեւ հաւատարիմ բայանէր, որովհետեւ քաջածանօթ են Թուրքերէնի, որովհետեւ կը հոգան փաշաներու պէտքերը: Հայ սեղանաւորները կ'եբաշխաւորեն Թուրք կառավարիչները, որոնք վարկ կը ստանան սեղանաւորի մը երաշխաւորութեամբ: Այս հայ սեղանաւորներն են իրապէս գաւառներու վարիչները: Սեղանաւոր մը չի հաւանիր սարաֆ ըլլալ փաշայի մը (որ այդ ատեն ճանին հասած է շնորհիւ փաշային), եթէ փաշան չվճարէ վկայագիր մը անոր նախորդ սեղանաւորէն՝ հաստատելու համար թէ վճարած է անոր իր բոլոր պարտքը:

« Եթէ փաշան կառավարութեան պիտի վճարէ հինգ հազար ոսկի, սեղանաւորը փաշայէն կ'առնէ ընկալագիր մը այդ գումարին համար եւ այս ընկալագիրը կը բերէ իրեն առնուազն երկու առ հարիւր (ամսէ ամիս) տոկոս մը: Ասպա հայթայթելու է փաշային զէնք, շիպուխ, ձիեր: Սեղանաւորը ասոնց համար կ'առնէ տասը առ հարիւր յանձնարարական մը եւ կը վճարէ գումարը: Երբ փաշան հասնի նշանակուած գաւառը, սեղանաւորին ղըրկելու է հասարակաց հասոյթէն հինգէն տասը առ հարիւր: Երբ սեղանաւորը իմանայ, թէ փաշան դրամ կը դիզէ, անոր կը ղրկէ ծանուցագիր մը՝ սա ձեւով. « Ձեր բարձրութեան դէմ տրտունջներ հասած են հոս, սակայն ես լռեցուցի ամէնը: Այս գործը ինծի պատճառեց տասը հազար դահեկան ծախք մը, զոր ձեր հաշիւին անցուցի, խնդրեմ համեցէք անցընել զայն պահանջիս կողմը »:

« Կրնայ իրաւ ըլլալ, բայց յաճախ չինծու եղած է ծախքը: Զկարծուի, որ փաշան եպարքոս ըլլալուն, վրէժխնդիր պիտի ըլլայ: Ոչ. Հայերն ունին իրենց կողմնակիցները, հզօր ազդեցութիւն, այնպէս որ գործի վրայ գտնուող Թուրքերը սեղանաւորին հարստութիւնը կը սեպեն հարկաւոր չարիք, որմէ կը ծնի նաեւ իրենց հարստութիւնը: Եպարքոսը չահ ունի իր սեղանաւորին խնայելու, ջնջել կուտայ պարտքը եւ միւս կողմէ զայն կը պաշտպանէ ուրիշ փաշաներու դէմ: Ամէնէն հարուստը մէկ միլիոն ոսկերլին ունենալու է: Անակնկալ մը սակայն կրնայ զիրենք փճացնել:

ԽՈՐԷՆ ԳԱՐԻԿԵԱՆ

(2 Շար.)

ՄԵԾ ՀԱՅՐԵՆԱՍԷՐԸ ԵՒ ԳԻՏՆԱԿԱՆԸ

(Ալիշանի մահուան 60ամեակին առթիւ)

« Նոճիի նման ուղղահայեաց ու նուրբ հասակով, հերապանծ գլխով ու Ապոլոնեան ճակատով, խոշորագեղ ու անուշահայեաց աչքերով, Մելամաղձական անուշ տխրութեամբ մէկ կողմէն եւ միւս կողմէն ալ՝ անմեղութեան ժպիտով օծուած դէմքով, ժլատ բառ ու բանի, բայց ոչ խելացի խորհուրդներու մէջ, մենասէր, բայց ոչ մարդախոյս »,— այսպէս մնաց Ալիշան իր ժամանակակիցներուն եւ յաջորդներուն յիշողութեան մէջ: Աստր նման եւ ալ աւելի սիրալիր տողերով յիշած են զինքը Արփիարեան, Արծրունի, Վարուժան եւ դեռ ուրիշներ:

Կենսագրութիւն չունէր ան. բան մը, որ խօսակցութիւններու ժամանակ բազմիցս դիտել տուած է նաեւ ինք: Ծնած է Պոլիս, 1820ին, 1832ին ուսում ստանալու նպատակով կը մեկնի Վենետիկ, Մխիթարեաններուն մօտ, իսկ 1838ին պաշտօնապէս կը դառնայ միաբանութեան անդամ: Զանազան առիթներով եղած է Հռոմ, Լոնտոն, Վիեննա, Պերլին, Փարիզ, բայց երբեք Հայաստան գացած չէ: Վախճանած է 1901 Նոյեմբեր 22ին եւ թաղուած՝ Ս. Ղազարու կղզին:

Կը սկսի ստեղծագործել 19 տարեկանին ու բնականաբար, կը հետեւի իր նախորդ «Հայրերուն» սրբագործած աւանդութիւններուն: Անոնց պէս՝ ան ալ կը գրէ գրաբար, եւ իր հմտութիւնը ցոյց տալու համար կ'աշխատի գրել որքան կարելի է բարդ եւ դժուարամատչելի ոճով մը: Բանաստեղծութիւններուն նիւթերը դարձեալ կուգային նախորդներէն:

Այսպէս սկսաւ Ալիշան, բայց այս չէր Ալիշանը: Արդարեւ, ան սովորական միջակութիւն մը չէր, զոր կարողանար կաշկանդել վանքին նեղ միջավայրը: Եւ ժամանակաշրջանն ալ այդ չէր: Ընկերային եւ մանաւանդ քաղաքական պայմանները — այս պէտք է չեշտել անպայման— իրենց մեծ ազդեցութիւնը ունեցան Ալիշան – բանաստեղծին վրայ:

ԺԹ. դարուն Կովկասի մէջ ծագած պատերազմները, ռուսական բանակներուն եւ հայ կամաւորներուն յաղթական յառաջխաղացումը եւ այլ նիւքին ու արտաքին ազդակներ հաստատ յոյսեր կը ներշնչէին բազմաչարչար Հայութեան, թէ կը մօտենայ ազատութեան բաղձալի վայրկեանը: Ուրեմն պէտք էր ոտքի հանել հայ ժողովուրդը, պէտք էր պատմութեան փոշիներէն դուրս կանչել անոր փառքը կազմող հերոսները՝ Վարդանը, Վահանը, Մուշեղը, գրուատել անոնց սխրագործութիւնները, նորերուն այդ ոգիով դաստիարակելու համար: Անհրաժեշտ էր պատմել հինաւուրց եւ հերոսական ժողովուրդի մը կեանքը, որպէսզի՝

Իմանան ազգեր
Թէ Հայք չեն անցեր:

Գրիչի իր միւս զինակիցներուն՝ Գամառ – Քաթիպայի, Պէշիկթաշլեանի, Շահազիզի հետ միասին Ալիշան մեր գրականութեան մէջ բերաւ ազատագրական պայքարին հերոսութիւնը, զէնքերուն եւ սուրերուն շառաչը, կռիւին աղմուկը:

Իսկ հայ ժողովուրդին մինչեւ վերջ հասկնալի ըլլալու համար անհրաժեշտ էր հրաժարիլ գրաբարէն եւ գրել ժողովուրդին հասկնալի աշխարհաբարով. Ալիշան իր մէջ ուժ գտաւ ընելու այդ ոստումը: Անհրաժեշտ էր հրաժարիլ Աստուածն ու Սուրբերը փառաբանող ոտանաւորներէնև նիւթերը առնել Հայոց պատմութենէն, Ալիշան այդ ալ կրցաւ ընել: Անհրաժեշտ էր, վերջապէս, դասական պաղ, անկենդան, մարմարեայ հերոսներուն փոխարէն ստեղծել միսական շունչով գրուած, լիարիւն, կենսայորդ տիպեր, որոնք վարակէին, որոնք ոգեւորէին Հայերուն. Ալիշան այդ մէկն ալ ըրաւ: Այս բոլորին շնորհիւ ան ամբողջ գլուխով մը բարձրացաւ Մխիթարեան Միաբանութեան բոլոր հեղինակներէն եւ հաստատ կերպով ապահովեց իր տեղը հայ դասական գրողներու պատուաւոր խումբին մէջ: Անոր բանաստեղծական ժառանգութեան այն ընտիր ծաղկաքաղը, որ կը կրէ «Նուագք Նահապետի» ընդհանուր խորագիրը, իր այդ գաղափարախօսութեան պատճառով աւրնդմիշտ մտած է մեր գրականութեան ոսկէ ֆոնտին մէջ, իբրեւ նոր ձեւ ու մարմին առնող հայ նոր գրականութեան անկիւնաքարերէն մէկը: «Նուագք Նահապետի» մէջ զետեղուած ոտանաւորները հրատարակուած ու վերահրատարակուած են այնքան շատ, որ այսօր արդէն անկարելի է անոնց մօտաւոր թիւը ճշդելն անգամ: Այդ շարքին մաս կազմող ոտանաւորներէն շատերը թարգմանուած են անգլերէնի, ֆրանսերէնի, ռուսերէնի, գերմաներէնի, իտալերէնի եւ դանիերէնի եւ ամենուրեք գովասանքի արժանացած են, իսկ թարգմանողներուն մէջ կը հանդիպինք նշանաւոր անուններու՝ Վեսելովսկի, Շերվինսկի, Ումանեց, Ալիս Բլաքուել, Արթիւր Լայատ, Էմիլիօ Տէզա, Արշակ Չօպանեան, Ինկա Կոլլի եւայլն, եւայլն:

Գրաբարով գրուած իր հայրենասիրական գործերով ընդհանրապէս, «Նուագք Նահապետի» բանաստեղծութիւններուն շարքով եւ «Յուշիկք հայրենեաց Հայոց» պատմա – ազգագրագիտական արձակով առանձնապէս, Ալիշան նոր աստիճանի մը բարձրացուց հայ գրականութիւնը եւ տալանելով դասականութիւնը, ծամբայ հարթեց գրական յաջորդ սերունդին:

Շնորհալի բանաստեղծ ըլլալով մէկտեղ Ալիշան մեծ պատմագէտ – աշխարհագրագէտ գիտնական մըն էր, այս բառին ամէնէն լայն իմաստով: Անոր առաջին գործերը, որոնք կը տպագրուէին «Բազմավէպ»ի մէջ («Հայոց ազգային պարծանքները», «Հայկ», «Արամ», «Տիգրան Ա.», «Երաժշտութիւն», «Կազմութիւն նիւթոց» եւայլն) այն նախատիպճաններն էին, որոնք աստիճանաբար, բայց հաստատուն քայլերով ձեւաւորեցին մեծ գիտնականը: 1853ին կը հրատարակուի Ալիշանի առաջին մեծ գործը՝ «Քաղաքական աշխարհագրութիւն» խորագրով, ուր հեղինակը պատմական եւ աշխարհագրական բնոյթ ունեցող մանրամասն տեղեկութիւններ կուտայ երկրագունդին վրայ գոյութիւն ունեցող բոլոր պետութիւններուն մասին: «Հայր Ալիշանի այդ գործը,— գրեց անգլիական «Լ'Օրիէնթ» թերթը, իր պարունակած նիւթին տեսակէտով կրնայ նկատուիլ մինչեւ այսօր հրատարակուած այդ կարգի գործերէն թերեւս առաջինը»: Նոյն ձեւի գովեստներ ըրին նաեւ հայկական քանի մը պարբերաթերթեր:

Երկու տարի ետք, 1855ին Ալիշան կը հրատարակէ իր միւս՝ «Տեղագիր Հայոց մեծաց» աշխատութիւնը, 105 մեծադիր էջ: Երբեք Հայաստանի երեսը չտեսած Ալիշանը հիացում պատճառող բծախնդրութեամբ կը նկարագրէ Հայաստանի բոլոր գաւառները, կուտայ անոնց պատմութիւնը, գետերուն, լիճերուն, լեռներուն, լեռնաշղթաներուն տեղագրութիւնը եւ այս բոլորը այնպիսի ճշգրտութեամբ, որ մինչեւ այսօր ալ կը մնայ իր ուժին մէջ: Ահա թէ ինչու այդ գործը առաջին օրէն իսկ արժանացաւ ֆրանսացի հայագէտ Էտուար Տիւլորիէի ուշադրութեանը, որ ֆրանսերէն թարգմանութեամբ եւ գրուատական «երկու խօսք»ով հրատարակեց «Ժուռնալ Ազիաթիկ»ի մէջ (1863, թիւ 3–4), իսկ այդ գործին մասին դրական գրախօսական մը գրեց Փեթերպուրկի ակադեմիայի անդամ Մարի Ժան Պրոսեն:

Այնուհետեւ իրարու կը յաջորդեն Ալիշանի մենագրութիւնները, որոնք համբաւական հռչակ կը ստեղծեն իր անունին շուրջ:

1886ին, ֆրանսերէնի թարգմանուած գործերուն համար ընդհանրապէս եւ « Սմբատ Գունդստաբլ Հայոց եւ անտիք Անտիոքա» աշխատութեան համար յատկապէս, ֆրանսական Ակադեմիան Ալիշանի կը շնորհէ իր պատուոյ մրցանակը:

1887ին կ'ընտրուի Իտալիոյ ասիական ընկերութեան պատուոյ անդամ, իսկ 1894ին Մոսկուայի հնաբանական ընկերութեան անդամ: 1896ին Փեթերպուրկի հնախօսական ընկերութիւնը զինքը կը դասէ իր պատուոյ անդամներու շարքին, իսկ 1897ին կ'ընտրուի Ենայի փիլիսոփայական ակադեմիայի պատուոյ անդամ եւայլն: Այս բոլորէն ետք հասկնալի է այն բացառիկ պատիւն ու հեղինակութիւնը, զոր ունէր Ալիշան Նահապետը:

Ապրելով եւ գործելով կրօնական միաբանութեան մը սեմին մէջ, Ալիշան, շատ պարզ է, որ չէր կրնար չազդուիլ իր շրջապատի կրօնական, պահպանողական ոգիէն, որ իր արտայայտումը գտած է Նահապետի գործերուն մէջ: Բայց այդ չէ, որ կը բնորոշէ Ալիշանը: Ան եղած է եւ կը մնայ մեր հոլեւոր մշակոյթի այն մեծ դէմքերէն մէկը, որ սերունդներ դաստիարակեց եւ շատ ճիշդ կերպով արժանացաւ «Նահապետ հազար թոռներէ» (Գ. Ալաջեան) պատուանունին:

«Գրական թերթ»

Ս. ՇՏԻԿԵԱՆ

ՈՒԿՐԷՆ ԵՒ ՀԱՅ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԿԱՊԵՐԸ

Հայաստանի Գիտութիւններու ակադեմիան հրապարակ հանեց «Ուկրէն եւ հայ ժողովուրդներու պատմական կապերը եւ բարեկամութիւնը» խորագիրը կրող հաւաքածոն:

Այս գիրքին երեւան գալը արդիւնք է 1959 Հոկտեմբերին Երեւանի մէջ տեղի ունեցած Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի պատմութեան հիմնարկութեան գիտական համագումարին, որուն մասնակցեցան Ուկրայնայի Գիտութիւններու Ակադեմիային պատմական հիմնարկութիւնը, հասարակական գիտութիւններու Լվովի հիմնարկութիւնը եւ Հայաստանի Մատենադարանը:

Այս հաւաքածոյին մէջ յատկապէս ուշագրաւ է եւ մեծ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնէ հասարակական գիտութիւններու Լվովի հիմնարկութեան տնօրէն՝ Ի. Կրիպյակեւիչի «Սանդոկ Բարոնչ հայ պատմագէտը» յօդուածը: Իր այս յօդուածով Կրիպյակեւիչ կը պարզէ Սանդոկ Բարոնչի դերը ԺԹ. դարու երկրորդ կիսուն, գրելով կարգ մը մենագրութիւններ, նուիրուած Հայերու պատմութեան Ուկրայնայի եւ Լեհաստանի մէջ:

Վինկենտիյ Փերեբի (Բարոնչ) ծնած է Ստանիսլաւ, 1814ին, աղքատ հայ ընտանիքի մը ծոցին մէջ: 1831ին կ'աւարտէ քաղաքի կիմնազիան եւ կը մտնէ Լվովի համալսարանը, փիլիսոփայութեան ճիւ–

ըը, սակայն տնտեսական նեղ պայմաններուն պատճառով ի վիճակի չըլլար շարունակելու իր ուսումը: 1830ին Բարոնչ կը մտնէ Դոմինիկեաններու կաթոլիկէ կարգը եւ կը ձեռնադրուի արեղայ Սադոկ անունով :

Լվովի վանքին մէջ կ'աշխատի իբրեւ գրադարանապետ ու միեւնոյն ատեն կը սորվի փիլիսոփայութիւն եւ աստուածաբանութիւն: Վանականի փակուած կեանքը նոյնիսկ բաւարարութիւն չի տար իրեն, որով կը գրադի գիտական, պատմական ուսումնասիրութիւններով: Բարոնչի ուշադրութիւնը կը գրաւէ, առաջին անգամ, հայ ժողովուրդին անցեալը: Հակառակ անոր, որ կաթոլիկէ արեղայ մըն էր եւ կ'ապրէր լեհ ազնուականներու շրջանակին մէջ, այսուհանդերձ, երբեք չէր ծածկեր իր հայկական ծագումը : Այդ ջերմ հայրենասէրը միշտ ալ մնաց իր սիրած ժողովուրդին զաւակը :

Բարոնչի ուսումնասիրութիւններուն մէջ կեդրոնական տեղ կը գրաւեն հայ գաղութներուն անցեալը Գալիցիայի մէջ: Կը տիրապետէր կարգ մը լեզուներու, հայերէն՝ լեհերէն, ուկրայներէն, գերմաներէն, փրանսերէն, լատիներէն, յունարէն ու բարեխիղճ ձեւով օգտագործեց օտար աղբիւրները Հայերու պատմութեան վերաբերեալ: Անոր գործերէն անհրաժեշտ է նշել «Լեհաստանի ականաւոր Հայերուն կենսագրութիւնները» եւ «Ակնարկ Հայոց պատմութեան» գիրքերը:

Իր այդ պատմական ակնարկին մէջ հայ պատմաբանը կուտայ հայ ազգին պատմութեան ընդհանուր տեսութիւնը սկսեալ հնագարեան ժամանակներէն մինչեւ ԺԴ· դարը, գնահատելի է աշխատութեան այն մասը, ուր կը նկարագրէ հայ գաղութներուն կեանքը Ուկրայնայի եւ Լեհաստանի մէջ:

Ուկրայնայի եւ Հայաստանի Գիտութիւններու ակադեմիաներուն պատմութեան հիմնարկութիւնները սքանչելի գործ կատարած են հրատարակելով այս արժէքաւոր հաւաքածոն :

Ընթերցողը հոն կը գտնէ նոր նիւթեր հայ գաղութներու կեանքին մասին՝ ըսկսեալ Քիեւի պետութեան գոյութենէն: Հայաստանի մայրաքաղաք Անիի անկումէն ետք բազմահազար Հայեր փախուստ տալով մոնղոլ արշաւանքներէն, ապաստան գտնելու նպատակով կը գաղթեն դէպի արեւմուտք ու բնակութիւն կը հաստատեն Ուկրայնայի եւ Լեհաստանի քաղաքներուն եւ գիւղերուն մէջ եւ կը զբաղին արհեստով կամ առեւտուրով : Ինչպէս ամէն տեղ, այս վայրերուն մէջ եւս կը հիմնեն եկեղեցիներ, դպրոցներ : Իբրեւ ատոր ապացոյց մինչեւ այսօր ալ կանգուն են Լվովի, Կամենեցի, Պոդոլսկի, Ստանիսլաւի եւ այլ քաղաքներու հայկական եկեղեցիները եւ յուշարձանները: Նաչկեւիչ ճիշդ եզրակացութեան կը յանգի, երբ կը գրէ· «Արեւմտեան Ուկրայնայի մշակոյթի զարգացումի գործին մէջ Հայերուն ծառայութիւնը կը կայանայ անոր մէջ, որ իրենք (Հայերը) իրենց մշակոյթին հետ միասին այստեղ բերին նաեւ արեւելեան մշակոյթին տարրերը: Այս ձեւով հարստացուցին ուկրայնական մշակոյթը »:

Ա· ԱՒԹԱՆԴԻԼԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

●

ՕՏԱՐ ԼԵԶՈՒՆԵՐՈՒ ՈՒՍՈՒՑՈՒՄԸ

Օտար լեզուներու դասաւանդութեան ներկայ վիճակին եւ զայն բարելաւելու մտօք ձեռք առնուած քայլերու մասին տեղեկութիւններ կուտայ «Սով· Հայաստան»ի մէջ հրատարակուած յօդուածով մը՝ Ս· Մովսիսեան, Հայաստանի լուսաւորութեան նախարարին տեղակալը :

« Այսօրուան կարեւոր հարցն է՝ աշակերտներուն ուսումը կազմակերպել այնպէս, որ շրջանաւարտ եղած ժամանակ, մայրենի եւ ռուս լեզուներէն զատ, լաւ գիտնան նաեւ օտար լեզու մը: Այս նպատակով ալ բոլոր դպրոցներուն մէջ, ըսկսեալ 5րդ դասարաններէն, մտցուած է անգլերէնի, ֆրանսերէնի եւ գերմաներէնի դասաւանդութիւնը, այնպիսի ձեւով մը, որ ամէն մէկ դպրոցի մէջ դասաւանդուի այդ լեզուներէն մէկը: Արդէն աւելցած են օտար լեզուներու դասաւանդութեան ժամերը: Առաջ, 5 – 10րդ դասարաններուն մէջ օտար լեզուներու համար յատկացուած էր շաբաթական 11 ժամ, իսկ հիմա, 5–11րդ դասարաններուն համար՝ 18 ժամ: Միեւնոյն ատեն վերջին 3–4 տարիներու ընթացքին բարեփոխուած են օտար լեզուներու ուսումնական ծրագիրները եւ դասագիրքերը, ինչպէս նաեւ զգալի չափով բարձրացած է այդ լեզուները աւանդող ուսուցիչներուն որակը : Այս ուսումնական տարուան ընթացքին դպրոցներուն մէջ աշխատող օտար լեզուներու 733 ուսուցիչներէն բարձրագոյն մասնագիտական կըրթութիւն ունին 660ը» :

Հակառակ ձեռք առնուած այս միջոցներուն, օտար լեզուներու դասաւանդութեան մակարդակը Հայաստանի դըպրոցներուն մէջ, ընդհանուր առմամբ, դեռ տկար է, կը գրէ Ս· Մովսիսեան : Արդարեւ, դպրոցներ կան, յատկապէս գիւղերուն մէջ, ուր չկան պատրաստուած ուսուցիչներ, իսկ ընդհանրապէս, շրջանաւարտները, չեն տիրապետեր խօսակցական լեզուին: Այս եւ այլ ձեւի թերութիւնները վերցնելու համար նոր միջոցներ ձեռք առնուած են ժամանակէ մը ի վեր, ինչպէս օրինակ, դասարանները բաժնել երկու մասի, որպէսզի ուսուցիչը զբաղի փոքր թիւով աշակերտներու հետ միայն, շաբաթական երկու ժամ աւելցուած է Երեւանեան դպրոցներուն 9 – 10րդ դասարաններուն մէջ եւն··

Հաստատուած են նաեւ դպրոցներ, ուր քանի մը նիւթեր կը դասաւանդուին օտար լեզուներով: Անցեալ տարի անգլերէն սորվելու այս ձեւի դպրոց մը բացուեցաւ Երեւանի մէջ, իսկ այս տարի՝ երեք դպրոցներ, որոնցմէ երկուքը՝ Երեւանի մէջ իսկ մէկը՝ Լենինականի մէջ : Յառաջիկայ չորս տարիներու ընթացքին պիտի հաստատուին անգլերէնով, ֆրանսերէնով եւ գերմաներէնով դասաւանդըւող 14 միջնակարգ դպրոցներ:

Պատրաստուելու վրայ են նաեւ անգլերէն – հայերէն, ֆրանսերէն–հայերէն եւ գերմաներէն – հայերէն դպրոցական բառարաններ :

ՀԱՅԵՐԷՆ ՀԱՆՐԱԳԻՏԱՐԱՆԻ ՄԸ ՊԱՀԱՆՋԸ

« Սով· Հայաստան»ի թիւերէն մէկուն մէջ՝ յօդուածագիր մը Մ· Յովհաննիսեան կը ներկայացնէ հայերէն հանրագիտարանի մը անհրաժեշտութիւնը :

« Վաղուց արդէն հասունցել է հայերէն հանրագիտարան ունենալու հարցը : Այդ ուղղութեամբ առաջին փորձը կատարել է Ա· Համբարձումեանը՝ «Մշակ»ի խմբագիրը : Նման նախաձեռնութիւն հանդէս բերուեց նաեւ 1930ական թուականների կէսերին, սակայն անհրաժեշտ պայմաններ չլինելու պատճառով չիրականացուեց: Վերջին տարիներս հայ ժողովրդի պատմութեան, բժշկութեան, արուեստի, փիլիսոփայութեան բնագաւառում լոյս տեսած գիտական գրականութիւնը վկայում է, որ Գիտութիւններ ակադեմիան կարող է լուծել հայերէն հանրագիտարան հրապարակելու հարցը »:

Նման հանրագիտարանի մը պահանջը կը զգացուի նաեւ արտասահմանի մէջ : « Յուսաբեր » բազմաթիւ առիթներով արծարծած էր անհրաժեշտութիւնը :

ԿՈՐՈՒՍՏ ՄԸ ԵՒՍ

—o—

Կորուստը մեծ է եւ անդարմանելի : Տարօն – Սալնոյ Ձորի հայրենակիցները ընդհանրապէս, իսկ Տարօն – Սալնոյ Ձորի Հայր· Միութիւնը մասնաւորապէս, կը կորսնցնէ իր հայրենասէր ու անձնուէր հայրենակիցներէն մին՝ յանձին պատրաստուած մտաւորական Գասպար Շէխիկեանի: Հանգուցեալը ծնած է Մշոյ գեղածիծաղ դաշտին՝ Ցառինճ գիւղը : Այս գիւղը Տարօնի տուած է ընտիր զաւակներ, ինչպէս պատմագէտ Հ· Սահակ Տէր – Մովսէսեանը, Տոքթ· Ալիխանեանը եւ ուրիշ մտաւորականներ ու ազգային գործիչներ :

Գասպար պատանի հասակին կը կորսնցնէ իր ծնողքը, եւ կ'որդեգրուի իր մօրեղբայրներուն կողմէ: Համաշխարհային առաջին մեծ պատերազմին, իր մօրեղբայրներուն կողմէ կը տարուի Պոլիս եւ կը յանձնուի Մխիթարեան Միաբանութեան դպրոցի խնամքին : Պատանի Գասպար, դպրոցին մէջ, Մխիթարեաններու մաքուր շունչին տակ, իսկ դպրոցէն դուրս իր քեռիներուն, Շէխիկեան մեծ եւ հայրենասէր ընտանիքին շունչին տակ, կը մեծնայ եւ ապագային կը դառնայ մըտաւորական – քիմիագէտ ուրախ ու ժպտադէմ Գասպարը, որ կը սիրուի ու կը յարգուի ոչ միայն իր հայրենակիցներուն կողմէ, այլեւ զինքը ճանչցող ոչ – հայրենակիցներուն կողմէ :

Շնորհիւ իր ստացած Ֆրանսական ուսման, երբ Պոլիսը կը գրաւուի դաշնակիցներուն կողմէ, Գասպար թարգմանի դեր կը կատարէ եւ մեծ օգտակարութիւն կ'ունենայ Պոլիս հասնող գաղթականութեան: Քեմալական շարժումէն ետք, իր քեռիներուն հետ Ֆրանսա կուգայ ու կը հաստատուի Մարսէյլ քաղաքին մէջ: Շընորհիւ Գասպար Շէխիկեանի տարած աշխատանքներուն էր որ այդ թուականներուն Պուլվար Օտտոյի մէջ կը կազմուի Հ· Յ· Դաշնակցութեան Աղբիւր – Սերոբ ենթակոմիտէն, ինչպէս եւ կը դառնայ հիմնադիրներէն մէկը Տարօն Տուրուբերան եւ Տարօն – Սալնոյ Ձոր Հայր· Միութիւններուն :

Մարսէյլի մէջ կ'ամուսնանայ Մշեցի հին հնչակեան Սրապ Սողոյեանի դուստր Մարիի հետ, կազմելով ընտանեկան համեստ բոյն մը :

Սիրելի Գասպար, բարի էիր, հայրենասէր էիր, հայրենասիրական զգացումները շատ զօրաւոր էին քու մաքուր հոգւոյդ մէջ, բարի մարդիկ երբեք չեն մեռնիր: Քու անունդ քու բարի սովորութիւններդ կան ու կ'ապրին մեր բոլորիս սրտերուն մէջ : Քու հոգիդ հրեշտակային թեւեր առած կը սաւառնի Տարօն – Սալնոյ Ձորի անմարդաբնակ աշխարհը : Հոն քեզ պիտի դիմաւորեն մեր անմահները, քեզ պիտի առաջնորդեն սրբավայրերը, մեր Նեմրութ, Սիփան, Սաչք ու Դուրան եւ ամէն ուր յաճախ բանախօսութեանդ ընթացքին կը յիշեցնէիր մեր սրբավայրերուն անունները :

Այո, սիրելի Գասպար, քու յիշատակդ անմոռանալի պիտի մնայ, քու հայրենասիրական բարձր զգացումներդ մեր սիրտերուն մէջ պիտի պահենք: Թող այս կարճ ու կտրուկ գրութիւնը Նեմրութի ու Սասնոյ սրբավայրերէն փունջ մը ծաղիկ ըլլայ դրուելու համար գերեզմանիդ վրայ :

Այս մեծ կորուստին առթիւ՝ Տարօն – Սալնոյ Ձորի Հայր· Միութիւնը իր բոլոր անդամներուն հետ միասին ցաւակցութիւններ կը յայտնէ Այրի Տիկին Մարի Շէխիկեանի, Տոքթ· Ժագ Շէխիկեանի, Օրիորդներ Ալիսի եւ Մոնիկին, այրի Տիկին Մխիթար Շէխիկեանի, Տէր եւ Տիկին Շմաւոն Շէխիկեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Շէխիկեանի, Արամ Շէխիկեանի եւ Շէխիկեան եւ Սողոյեան ընտանիքներու պարագաներուն :

Ի դիմաց Տարօն – Սալնոյ Ձորի Հայր· Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի Վարչութեան

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (117)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

— Ատոնց ցանկը կարո՞ղ էք պատրաստել :

— Կարող եմ :

— Խօսք լաւ: Կը յուսա՞ք որ այդ աշակերտներն իրենց վարպետին հետ թըղթակցութիւններ ունենան :

— Ի հարկէ :

— Կրնա՞ք ձեռք անցնել :

— Անպատճառ :

— Ինչպէ՞ս :

— Դիւրին է : Տանջանքը մարդուս օրէնքն է, երբ օրինաւոր դաւադանը տեսնելու ըլլան, ան ատեն ամէն բան կը խոստովանին:

— Դաւադանի՞ տակ :

— Այո, դաւադանի տակ :

— Լաւ, թողունք ատիկա: Կը յուսա՞ք որ երկրին ներսերը պահուած չըլլան քանի մը զօմիթաճիներ ··:

— Ի՜նչ գիտնամ··· հաւանական է ··· որովհետեւ դեռ ամիս մը չկայ որ գըլխուս փորձանք մը պատահեցաւ :

— Ի՞նչ է ···

— Անծանօթին մէկը ներկայացաւ ինծի ու բռնութիւն բանեցնել ուզեց վրաս :

— Պատճա՞ռը :

— Պատճառը պարզ է· որովհետեւ կառավարութեան շահերը պաշտպանելու համարձակեր էի :

— Այդ անծանօթը չերեւցա՞ւ այլեւս :

— Ամենեւին :

— Ըսել է թէ լեռները քաշուողներէն էր :

— Այդպէս ըլլալու է:

Շաքիր փաշա ներքին ուրախութիւն մը կը զգար այդ ազդեցիկ Հայուն տուած տեղեկութիւններէն :

— Շատ շնորհակալ եմ, Սերոբ աղա, որ հարկ եղած ճշմարտութիւնները դուք ձեր բերնով խոստովանեցաք· ըսաւ Շաքիր փաշա: Հիմա կը խնդրէի որ վաղը գրէիք խռովարար ուսուցիչներու ցանկն ու ինծի բերէիք :

— Ձեր բարձր վսեմութեան հրամանին համաձայն ամէն բան կ'ընեմ, ըսաւ Սերոբ աղան ու՝ անարգ վատի մը պէս քծնելով՝ խոնարհութիւն մը ըրաւ եւ մեկնեցաւ :

Շաքիր փաշա գլուխը շարժելով բացագանչեց :

— Հըմ··· վատ ազգի մը վատ մատ մարդիկ դուք ալ հրէշներ էք, դուք ալ սատկելու արժանի էք, որովհետեւ երկրին գանձերը ձեր ձեռքին մէջ կը գտնուին, որովհետեւ իմ խղճերս դուք միայն կրնաք լեցունել ու իմ բեռներս դուք միայն կրնաք ծանրացնել: Ախ, ինչ շուտ ջուրիս երեսը կ'ելլէք ձեր ոգւոյն խոր զարշութեամբ···: Էհ, դուք ալ ձեր հաշիւը կ'առնէք երբ ժամանակը գայ :

Ու բարենորոգումներու արտակարգ քննիչը ձեռքն առաւ եղեգէ գրիչն եւ ահա ինչ որ տեղեկագրեց Բարձրագոյն Դուռը, ուղղեալ առ Վսեմ· Եպարքոս :

« ··· Տեղեկագրելով ձեր վսեմութեանը՝ կը փութամ յայտնել թէ կայսերական ծրագիր կրնայ գործադրուիլ « քիչ ժամանակէն» ու Վանի նահանգը կատարեալ անդորրութեան մէջ պիտի ըլլայ ··:

« ··· Նաեւ տեղւոյս խամրա ըսուած հայերէն Նաթաննեց Սերոբ աղան, որ ամէնէն ազդեցիկ մարդն ու նիւթականի տէր վաշխառուն է, ձեռքին մէջ կը գտնուի ···:

« ··· Վաղը պիտի սկսիմ նահանգային քննութեանց ու շուտով կը տեղեկագրեմ ձեր վսեմութեան ···: »

Մնամ յոտս կայսերական գահոյից
Արտակարգ քննիչ
ՇԱՔԻՐ

18··· Վան – Քաղաքը

ՍԵՐՈԲ ԱՂԱ

Նաթաննեց Սերոբ աղան իր մատնութեան տեղեկագիրը պատրաստած էր եւ վերջին անգամն ըլլալով աչքէ կ'անցունէր զայն, որ մի գուցէ պակաս բան մը թողուցած էր անոր մէջ :

Կէս գիշերը ժամ մը անցած է: Դուրսը տեղատարափ անձրեւ մը կը խշրտար ու ամպերը կ'որոտային սոսկալի գոչումներով:

Իր նստած սենեակը կը գտնուէր պարտէզին մէջ եւ մէկ յարկի վրայ շինուած էր :

Աշխատութենէն ու շափազանց յոգնութենէն աչքերը ծանրացեր էին ու նստած տեղը հազիւ հազ կը կարդար գրածները :

Վերջապէս քունի ծանրութեան ներքեւ ճնշուած գրասեղանին վրայ ինկած էր ու կը խռկար :

Այդ պահուն կամաց մը սենեակին դուռը ծխնիին վրայ ճռաց ու մարդ մը ներս մտաւ :

Այդ մարդը Ներսէս Արծրունին էր, որ կիսովին փաթթուած էր վերարկուի մը մէջ, գլուխը դրած էր թուխս գօլօզ մը եւ կերպարանքը նոր ու անթափանձելի դիմակ մը անցուցած էր :

(Շար·)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է յիսուն Ն. Ֆ., Տիկին Նուարդ Սապոնճեանէ եւ տասը Ն. Ֆ. Տէր եւ Տիկին Եռիզարտաշեանէ Թոռնիկ Թէրզեանի մահուան առթիւ:

ՆՈՒԷՐ

ՄԱՐԹԻԿԷՆ Տէր եւ Տիկին Արթինեան ընկեր Գրիգոր Գոստիկեանի մահուան առթիւ (Ալֆորվիլ) տասնական Ն. Ֆ. կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի կայանին եւ «Յառաջ»ին: (Ստանալ Յառաջէն):

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անի» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Հ. Օհանջանեան ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը, Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերով կը տօնէ Մանուկներու Օրը:

Քատէի սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 28-ին, Հինգշաբթի օր ժամը 15էն 18:

Խնամուած գեղարուեստական բաժին եւ հաճելի անակնկալներ: Աւանդական ԿԱՂԱՆԴ–ՊԱՊԱՆ փոքրիկներու պիտի բաժնէ նախընթրիք եւ մրգեղէն:

Մանուկներու փոխադրութեան համար օթօքարները կը մեկնին դէպի Փարիզ ժամը 13.30ին հետեւեալ վայրերէն:

Հաւաքուիլ.— ԱԼՖՈՐՎԻԼ Փլաս Քառնօ: ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕ՝ Խրիմեան վարժարան Րիւ տը լա Տէֆանս: ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆ՝ դպրոցին առջեւ Րիւ Հայկ Դըպիրեան: Միւս մասնաճիւղերու փոքրիկները կը փոխադրուին իրենց միջոցներով:

Շաւիլէն օթօքարը կը մեկնի ժամը 13-ին, Փուէն տը Շաւիլէն, կը հանդիպի հայկ. դպրոցը:

ՊԱՏԱՐԱԳ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի, տեղւոյս Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ պիտի պատարագէ ու քարոզէ Տ. Վազգէն Վրդ. Քէչիշեան: Կը հրաւիրուի բարեպաշտ ժողովուրդը:

ԾՆՈՒՆԴԻ ԵՒ ՆՈՐ ՏԱՐՈՒՅ

ՈՒՐԱԽ ՕՐԵՐՈՒՆ ԵՒ ԱՄԲՈՂՋ ՏԱՐԻՆ

Եւրոպայի Մեծագոյն Արեւելեան Վաճառատունը

ՊԱՀԼԱՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայ-ցելուին սեղանին վրայ ամէնէն համով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար: ՊԱՀԼԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք աւանդական ընդեղէններու եւ անուշեղէններու ամէն տեսակը, անմրցելի գիներով:

Ապսպրանքի վրայ, ծրարի առաքում Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ դէպի արտասահման՝ Պելժիա, Զուիցերիա, Անգլիա:

ՊԱՀԼԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
LYON

246, Rue Vendôme -	Tél. MO 11-84
20, Rue Villeroy	MO 32-10
65, Rue Robert	LA 07-72

ԵՒ ԻՆՉՊԷՍ ՄԻՇՏ

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «թուրշի», «պի-պէռ», տերեւ, թահին հելվա, «վանիլլ», չոքոլա, «նուազէթ», «լո-գում», «սազըզ», պխտակ, Շիրակ օղի (41 – 45օ), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», կեսարական «պաստըրմա»: առաջնակարգ սուրճ, (քարավան եւ մոքա), համեմներ «մահլէպ», «սալէպ», ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումագ, թարամա, լաքերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, տերեւ եւայլն:

ՊԱՀԼԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ մսավաճառատուն մը, որուն առաջնակարգ միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն: Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն):

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ROSY ARMEN

PREMIER ENREGISTREMENT QUI VIENT DE SORTIR
Premier passage à la TV dans l'émission «L'Ecole des Vedettes»
Deux succès ont suffi pour faire de Rosy Armen
l'un des plus grands noms de la chanson moderne
Vous pourrez voir et écouter cette sensationnelle découverte des

Disques VOGUE

Le Dimanche 24 Décembre au cours du réveillon de Noël donné dans la Salle des Fêtes d'Alfortville
R SY ARMEN sera accompagnée par Jean.Claude PELLETIER et son orchestre.

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ տեղւոյս Կրթական Մարմնի
Հովանաւորութեամբ Ս. Պ. Պ. Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան
Տեղի կ'ունենայ Կիրակի 24 Դեկտեմբեր 1961
Երեկոյեան ժամը 21էն մինչեւ լոյս
SALLE VOLTAIRE ի մէջ
Պատւոյ նախագահութեամբ Քաղաքապետ
Monsieur BLEUSE ի

Մասնակցութեամբ

ROSY ARMEN ի

Vedette des disques Vogue

Jean-Claude Pelletier et son Quartett
ՍՊԱՆԱԿԱՆ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ **Elias de Quiros**
ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ **VECCIANA**

ՃՈԽ ՊՈՒՖԷ

Հրաւիրատոմսերը ստանալու համար դիմել.—
CAFÉ PHILIPPE, 6 Bd. Carnot, Alfortville, Tél. ENT. 61-35

GRAND RÉVEILLON
du Nor Séround

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԱԿՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ
ԿԻՐԱԿԻ, 24 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
ԺԱՄԸ 21էՆ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ
Հայ Մշակոյթի Տան մէջ 17, Rue Bleue, Paris (9e)
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

Jeux **Ambiance féerique** **Cotillons**

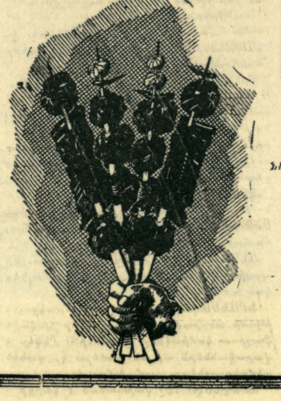
Մուտք եւ ճաշ 15 Ն. Ֆ.

Լօխում Հէլվա Թահին

Bongoût

USINE à SAINT-MENET (B.-du-R.)
DANS TOUTE ÉPICERIE SPÉCIALISÉE

★ GROS : Sté DES CONSERVES "BONGOUT", 40, LA CANEBIÈRE - MARSEILLE

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր:

Առաջնակարգ կովկասեան խորոված-ներ, շաշլիք, քարսքի:

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Bar Américain

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES
4, RUE ROBERT-ETIENNE
(Rue Marbeuf) PARIS - 8e
Téléphone : BAL. 31-21
Métro : F. D. Roosevelt

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 24 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ — DIMANCHE 24 DÉCEMBRE 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9288 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5089

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԾՆՈՒՆԴԸ

Հազար ինը հարիւր վաթսունմէկ տարի առաջ Աւետեաց երկրի Բեթղեհէմ կոչուած անշուք գիւղի համեստ մէկ մսուրին մէջ, խորհրդաւոր պարագաներու տակ աշխարհ կուգար Մեսիան, որուն կը սպասէին Իսրայէլի զաւակները դարերէ ի վեր:

«Խորհուրդ մեծ եւ սքանչելի» բառերով կ'որակէ Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցին Յիսուսի ծնունդը, չեշտելով զայն պարուրող խորհրդաւորութիւնը:

Դարերը աւելի խորհրդաւոր եւ անիմանալի գոյն տուին ծնունդին Անոր, որ պիտի յեղաշրջէր պատմութիւնը եւ պիտի բանար նոր դարաշրջան մը՝ անոր տալով իր անունը:

Անարատ յղութենէն սկսեալ մինչեւ հրաշափառ յարութիւնը պատմութիւններ պիտի հիւսուէին իր կեանքին շուրջ, իբրեւ աղբիւր ունենալով չորս աւետարանները:

Յիսուս նոր խօսք, նոր շունչ, նոր վարդապետութիւն մը կը բերէր մարդկութեան, որ մինչ այդ կ'ապրէր խաւարի ու տգիտութեան մէջ:

Յոյս կը ներշնչէր յուսալքուած մարդոց, սէր կը քարոզէր բոլորին, հաւատքով կը տոգորէր մոլորեալները, կը սփոփէր տնանկներն ու աղքատները, կը բուժէր հիւանդները, կը դատափետէր կեղեքող ու շահագործող հարուստները, արքայութիւն կը խոստանար անոնց որ բարիք կը գործեն կեանքի մէջ:

Քրիստոնէական սկզբունքները յաւիտենական ճշմարտութիւններ են: Ահա՛ թէ ինչո՞ւ քսան դարէ ի վեր անոնցմով կը ղեկավարուի քաղաքակիրթ աշխարհը:

Յիսուսի անունը խորհրդանշանն է խաղաղութեան:

Ծնունդի առթիւ քրիստոնեայ եկեղեցիներէն հնչող զանգակները խաղաղութեան աւետաբերներ են:

Փա՜ռք ի բարձունս Աստուծոյ,
Եւ յերկիր խաղաղութիւն,
Ի մարդիկ հաճութիւն:

Խաղաղութեան կոչեր կը հնչեն ամէն կողմէ Ծնունդի նախօրեակին:

Աշխարհի մեծերը, կրօնական թէ աշխարհական, պատգամներ կ'ուղղեն մարդկութեան, յանուն խաղաղութեան:

Այդ պատգամներն ու կոչերը լայն արձագանգ կը գտնեն բոլորի հոգիին մէջ՝ մանաւանդ այս անստոյգ ու մռայլ օրերուն, երբ անխուսափելի պատերազմի մը մղձաւանջը կը յաճախէ մարդոց երեւակայութիւնը:

Եւրոպական Ծնունդը պահելով հանդերձ իր կրօնական հանգամանքը, շատոնց դարձած է աշխարհիկ տօն մը:

Փոխադարձ շնորհաւորութիւններ, նուէրներ, ցայգաճաշեր, խրախճանքներ, դպրոցական արձակուրդ, լեռնագնացութիւն, օդափոխութիւն եւայլն բոլորովին փոխած են Ծնունդի դիմագիծը:

Իսլամ Թուրքերն անգամ կը տօնեն հիմա քրիստոնէական Ծնունդը, Եւրոպացիներուն ցոյց տալու համար, որ իրենք ալ քաղաքակրթուած են ...: Իրականին մէջ առիթէն կ'օգտուին՝ գիշերային ալա թուրքա գինարբուքներ սարքելու համար:

Հայաստանեայց եկեղեցին, հաւատարիմ հին քրիստոնէական աւանդութեան, կը շարունակէ Յունուար 6ին տօնել Յիսուսի Ծնունդն ու Աստուածայայտնութիւնը:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԵՆԸՏԻ ԵՒ ՄԱՔ ՄԻԼԸՆ Կ'ՈՒԶԵՆ ԲԱՆԱԿՑԻԼ

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՓՈՐՁԵՐՆ ԱԼ ՊԻՏԻ ՎԵՐՍԿՍԻՆ

Պերմուտեան խօսակցութիւնները վերջացան առջի իրիկուն: Մաքմիլըն համոզեց Քենըտին որ շփման մէջ մնան Մոսկուայի հետ, ի հարկին բանակցութեան տրամաբանական հիմ մը գտնելու համար:

Խօսակցութեանց առթիւ հրատարակուած զեկոյցը կ'ըսէ նաեւ թէ երկու ղեկավարները, նկատի առնելով Խորհ. Միութեան ձեռք ձգած արդիւնքները իր հիւլէական փորձերով, որոշած են փորձեր կատարել մթնոլորտին մէջ տարհամոզման ուժ մը պահելու համար:

Նախագահը եւ Վարչապետը քննած են նաեւ Պերլինի կացութիւնը Փարիզի մէջ Արտաքին չորս նախարարներու տուած որոշումներուն լոյսին տակ: Նախագահը համաձայնած է որ նախնական շփումը կատարուի Մոսկուայի ամերիկեան դեսպանին կողմէ, Անգլիոյ դեսպանն ալ կրնայ դեր մը խաղալ եթէ հարկ տեսնուի:

Քենըտի եւ Մաքմիլըն գոհ են որ Ատուլա եւ Զոմպէ տեսնուած են եւ կ'ուզեն որ խօսակցութիւնները միշտ շարունակուին արգելք հանդիսանալու համար որեւէ զինեալ միջամտութեան:

Երկու ղեկավարները յոյս յայտնած են նաեւ թէ Մեծն Բրիտանիոյ եւ Հասարակաց Շուկայի բանակցութիւնները դրական արդիւնքներով պսակուին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ խորհուրդէն ետք Թեռնուար յայտարարեց թէ կառավարութիւնը որոշած է պայքարիլ գաղտնի բանակին դէմ, բոլոր միջոցներով:

ՆԱՄԱԿՆԵՐՈՒ, թերթերու եւ ծրարներու առաքումը շատ անկանոն դարձած է որովհետեւ մասնակի գործադուլներ կան փոխադրական թղթատարի սպասարկութեանց մէջ:

ՓԱՐԻԶԻ հիւանդանոցներու օրականները պիտի բարձրանան 1962ին: 80, 10 Ն. Ֆ., փոխանակ 67·75 վիրաբուժական բաժնին մէջ եւ 59·85 փոխանակ 53·60ի բժշկական:

ՈՒՈԼԹԸՐ ԼԻՓՄԱՆ, ամերիկացի ծանօթ լրագրողը յայտարարութիւններ ըրած է ամերիկեան պատկերասփիւռէն եւ չեշտած թէ կարելի է բանակցիլ Պերլինի համար համաձայնութեան գալու համար: Ֆրանսայի կացութիւնը ծանրակշիռ կը գտնէ, գնահատած է որ Կոլը որ «միայն Չըրչիլի կրնայ տալ իր տեղը դարուս մեծերուն շարքին» բայց խոստովանած թէ լուծում չի տեսներ:

ՍԱԼԱԶԱՐ, Փորթուկալի վարչապետը շահեկան տեսակցութիւն մը տուած է Ֆիկառոյի թղթակից՝ Սերժ Կոռսարի: Այս առթիւ Սալազար յայտարարած է թէ աւելի դիւրին է բարձրագոյն Թուաբանութեան խնդիր մը հասկնալ քան՝ ամերիկեան քաղաքականութիւնը: Սալազար ուրիշ բաներ ալ ըսած է որոնց կ'անդրադառնանք յետագային:

ԶՈՄՊԷ կը պնդէ թէ որեւէ համաձայնութեան չէ եկած Ատուլայի հետ, իսկ Ատուլա հինգ օր պայմանաժամ կուտայ որ համաձայնութիւնը գործադրուի:

ԱՆԳԱՐԱՅԻ վրայ Քոմէթ 4 օդանաւ մը պայթեցաւ, առջի օր: 26 մեռեալներ կան:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ համայնավար կուսակցութիւնը անհրաժեշտ կը գտնէ որ հակա-ֆաշիստ կոմիտէներ կազմուին: Ընկերվարականներն ալ անհրաժեշտ կը գտնեն դեմոկրատներու համախմբումը:

ՖԻՈՒԷՆՑԷԻ մէջ վախճանած է կարդինալ Տալլա Քոսթա, 89 տարեկանին:

ԳԱՂՏՆԻ ԲԱՆԱԿԻ թռուցիկ մը կը ծանուցանէ թէ Դեկտեմբեր 22էն 26 իր «մասնաւոր խումբերը» պիտի յարգեն «Աստուծոյ դադարը»:

ԱԼՊԱՆԻՈՅ Զերի ը Փոփիլիթը կը գրէ թէ Սթալինի փառքը անմահ է: «Խրուշչեւ կը փորձէ այնպէս ցոյց տալ թէ Սթալին ահաբեկիչ մըն էր, ոճրագործ մըն էր եւ նախատական ձեւով կ'ամբաստանէ Լենինի յաջորդը: Խորհրդային կառավարութեան պետը կրնայ տապալել Սթալինի արձանները, Սթալինկրատի անունը փոխել, ամէնէն անմարդկային ձեւով վրէժ լուծել Մոսկուայի դամբարանէն դուրս հանելով անոր աճիւնները, բայց Սթալինի փառքը կը մնայ անմահ» կը չեշտեն Ալպանացիները:

ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՅ նախագահը Սուքարնօ միտքը դրած է ամէն գնով «ազատագրել» հոլանտական Կինէան: «Ղրկեցէք ձեր մանչերը, աղջիկները, մարդու պէտք ունիմ ազատագրելու համար արեւմտեան Իրիանն» ըսաւ, այն կոչին մէջ զոր կ'արտասանէր Մայրերու Օրուան առթիւ:

ՊԱՊԻՆ ՊԱՏԳԱՄԸ

ԾՆՈՒՆԴԻ ԱՌԹԻՒ, ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԻԴ. ԿԸ ՅԻՇԵՑՆԷ ՄԱՐԴՈՑ ՈՐ ՊԱՐՏԻՆ ԲԱՐԻ ԸԼԼԱԼ

Ծնունդի առթիւ արտասանած իր ձայնասփիւռ պատգամին մէջ, Պապը յիշեց նախ թէ Տիրոջ ծնունդը խաղաղութեան տօնն է:

«Խաղաղութիւն եւ արդարութիւն, խաղաղութիւն եւ միասնականութիւն, խաղաղութիւն եւ ճշմարտութիւն: Այս երրեակ ճառագայթումին մէջ կը զգացուի մարդկութեան ամէնէն մեծ եւ ամէնէն թանկագին բարիքներուն վերակոչումը: Այս տարի, ըսաւ Պապը, չորրորդ ճառագայթ մը՝ Քրիստոսի խաղաղութիւնը բարիքին մէջ»:

Պապը կոչ ըրաւ գլխաւորաբար պատասխանատուներուն, անոնց որոնք իշխանութեան ղեկը ունին իրենց ձեռքը կամ մասամբ մենաշնորհը որպէսզի վախնան Աստուծոյ դատաստանէն, ինչպէս նաեւ պատմութեան դատաստանէն: Յովհաննէս ԻԴ. կը գտնէ նաեւ թէ մամուլը, վերջերս թշնամութեան, զզուանքի եւ ատելութեան մթնոլորտ մը ստեղծած է:

«Մեր կոչը, կը չեշտէ Տիեզերական Եկեղեցւոյ պետը, ուղղուած է Ազգերու պատասխանատուներուն, անոնց որոնք իրենց ձեռքերուն մէջ ունին մարդկութեան ճակատագիրը: Մարդիկ, նոյնքան դիւրաբեկ եւ մահկանացու, ձեզի կը նային ձեր նմանները որոնք նախ ձեր եղբայրներն են. ձեր հպատակները ըլլալէ առաջ: ... Հեռացուցէ՛ք բռնութեան գաղափարը, թողացէ՛ք մտածելով թէ դէպքերու, կարծիքներու, ոխակալութեան աննախատեսելի դասաւորում մը կրնայ յանգիլ անխորհուրդ եւ անդարմանելի արարքներու: Մեծ իշխանութիւն մը տրուած է ձեզի, ոչ քանդելու, այլ կառուցանելու համար, ոչ բաժնելու այլ միացնելու համար, ոչ արցունքներ թափել տալու այլ երաշխաւորելու համար աշխատանք եւ ապահովութիւն»:

Բայց, Պապը կը գտնէ նաեւ թէ մտավախութեան եւ վախի պատճառներու կողքին կան նաեւ շինարար եւ բարեբեր բարեկամեցողութեան դրական նշաններ:

Յովհաննէս ԻԴ. պատգամին եզրակացութեան մէջ ոգեկոչեց արդարութիւնը եւ գութը բոլոր անոնց համար որոնք կը տառապին եւ անգամ մը եւս կոչ ըրաւ պատասխանատուներուն որպէսզի իրենց միացեալ ջանքերով ապահովեն արդարութիւնը, ուղղամտութիւնը եւ այնքան բաղձալի խաղաղութիւնը:

ՄԵՐ ԼԱՒ ՕՐԵՐԻՆ

Շատերն են քո սիրտը գերել,
Շատերն են միտքը տարել,
Բայց դու սիրտդ ինձ ես բերել
Իմ լաւ օրերին:

Մէկը շրթիդ երգ է եղել,
Մէկը սրտիդ վէրք է եղել,
Մէկը շոյող ձեռք է եղել,
Մէկը՝ քո գերին:

Բայց քեզ համար ամէնից շատ
Ես եմ եղել սիրոյ տարափ,
Ես եմ տուել սիրոյ սօսափ
Քո զարունքներին:

Ես քո կեանքի համն եմ եղել,
Ես քո օրն ու ժամն եմ եղել,
Ես ամէնից լաւն եմ եղել
Քո լաւ օրերին:

×

Թէ չես կարող երգեր գրել,
Ես կը գրեմ քո փոխարէն,
Թէ չես կարող սրտանց երգել,
Թող ես երգեմ քո փոխարէն:
Թէ չես կարող մէկին սիրել,
Ես կը սիրեմ քո փոխարէն,
Սակայն, ի՞նչպէս ես ինձ սիրեմ,
Ի՞նչպէս սիրեմ քո փոխարէն:

×

Իմ սիրոյ մէջ ցաւ կայ մի քիչ,
Եւ ցաւի մէջ՝ կարօտ ու սէր.—
Ո՞վ է այսպէս կեանքը հիւսել,
Իմ սիրոյ մէջ ցաւ կայ մի քիչ:
Ծիծաղիս մէջ լաց կայ մի քիչ,
Ամռանս մէջ՝ մի քիչ ձմեռ...
Իմ սիրոյ մէջ ցաւ կայ մի քիչ,
Եւ ցաւի մէջ՝ կարօտ ու սէր:

ՄԱՆԻԱ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ԾՆՈՒՆԴԻ առթիւ Յառաջ լոյս չի տեսներ այս Երեքշաբթի, (խմբագրատունը գոց է Երկուշաբթի): Մեր յաջորդ թիւը՝ Չորեքշաբթի, Դեկտեմբեր 27:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Վերջին շաբաթներու ընթացքին բազմաթիւ բաժանորդներ, Փարիզէն եւ գաւառէն կը գանգատին թէ շատ անկանոն եւ երբեմն ալ բնաւ չեն ստանար Յառաջը:

Անգամ մը եւս կը վստահեցնենք մեր բաժանորդները, թէ Յառաջը ամէն օր, նոյն կանոնաւորութեամբ (ժամը 16էն 16·30ին) կը յանձնուի 9րդ թաղամասի կեդրոնական թղթատարութեան որ կը գրաւէ առաքումով: Մեր բազմաթիւ բողոքներուն պատասխանուած է թէ անկանոնութեան պատասխանատուները գրուող թղթատարներն են եւ ոչ այստեղի առաքումի կեդրոնը:

Շատ կը ցաւինք որ հակառակ մեր ջանքերուն կարելի չէ եղած առաջքն առնել անկանոնութեան մը որ աւելի կը շատնայ, վերջերս տօնական օրերու առթիւ:

Կը թելադրենք մեր բաժանորդներուն դիմել իրենց շրջանի թղթատարին, իսկ Յառաջի վարչութեան գրելու պարագային, գրել ֆրանսերէն, որպէսզի բողոքներուն բնագիրները ներկայացնենք պատկան գրասենեակին:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՄԵԾՆ ՄԵՍՐՈԲ ԵՒ ԻՐ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱՌԱՔԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

Զ.

— «Տես զիա՞րդ զեղեցկացոյց զիս բարբառն Հայկազանց», կ'ըսէր քրիստոնէութիւնը հրճուալից, ուսերուն վրայ նետած հայկական ծիրանին, ման գալով Հայաստանեայց աշխարհին մէջ, թեւը տուած Մայր Արաքսին եւ քրմաշունչ Արածանիին, փոխն ի փոխ։

Հաշտուած էին երկրին թշնամիները Հայոց ցանկութեանց հետ։

Տիզբոն խելացութիւն համարեցաւ քաջալերել հայ գիրին տարածումը՝ ազգայնութեան զէնք մը տալու համար Հայոց ձեռքը, որպէսզի քրիստոնէութիւնը չգործածուէր իբրեւ թրամփլէն՝ նետուելու համար յունական ցանկութեանց ծովին մէջ։

Բիւզանդիոն խելացութիւն համարեցաւ քաջալերել հայ գիրին տարածումը՝ ազգայնութեան զէնք մը տալու համար քրիստոնէութեան ձեռքը, որպէսզի Հայութիւնը չընկլուզէր պարսկական բարեկամութեան աւազանին մէջ։

Այսպէս, երկուքի բաժնուած Հայաստանը, որ դատապարտուած էր յունարէն եւ ասորերէն սորվելու՝ դէմ առ դէմ կանգնած, միացաւ հայերէն այբուբենով։ Նոյնիսկ Բիւզանդիոն սկսաւ մեծ փութկոտութիւն ցոյց տալ՝ օժանդակելու համար հայ դպրոցներու գործունէութեան։ Այնքան որ ուճացաւ Հայոց լեզուն, բացաւ իր ամբողջական գեղեցկութեան դարպասները, եւ Հայաստան աշխարհը նմանեցաւ հրաշալի վարդի մը, որ ծաղկեր էր ազգային աւիշով ու քրիստոնէութեան փոյներով՝ հեթանոսութեան աւերակներուն վրայ։ Եւ Հայոց լեզուն, քրիստոնէութենէ ճառող լեզուն, ստացաւ «Թագուհի» յորջորջումը(*)։

Խանդավառուեցան երիտասարդները, — Հայութիւնը աճեցա՛ւ անոնց հոգիներուն մէջ։ Անհետացաւ քոմփլէքսը, որ զիրենք կ'առաջնորդէր յունական եւ պարսկական կայսրութեանց ընծայելու հայկական հանճարը, իբրեւ ողջակէզ՝ օտար աստուածներու բագինին։ Մեղուներու նման, անոնք թռան գացին մինչեւ Բիւզանդիոն եւ Աթէնք, մինչեւ Անտիոք եւ Աղեքսանդրիա, մրցելով իրարու հետ, մրցելով օտարներու հետ, ոչ թէ դառնալու համար յունադէտ կամ ասորագէտ միխիթարներ՝ դառն օտարութիւնը խառնելու համար հայկական փեթակին արտադրութեան, այլ ընդհակառակն իւրացնելու, հայկական համ ու բոյր խառնելու համար օտար ծաղիկներու նեկտարին։

Ստեղծուեցաւ հրաշալի էօփորի մը, — Հպարտութիւն կը ներշնչէր այլեւս Հայ ըլլալը եւ Հայ մնալը։ Ահա միակ դարմանը՝ թոյլ չտալու համար որ հատնէր Հայութիւնը կամ պակսէր Հայոց թիւը, ինչպէս կ'ախտաար Փաւստոս Բիւզանդ։

Աւելի եւս, նման էօփորի մը ստեղծելու համար գիրն պիտի չարժէր այն զոր կ'անուանենք մեր պատմահայրը, — իր տուած պատմութիւնը փորձ մըն է հայկական տաշտին ալիւրը խմորելու, հպարտութեան շունչով։

Հայ գիրերուն կատարած հրաշքը կարելի չէր անշուշտ գերազանցել «արուեստի» գործերով, ինչպէս կը հաստատեն Ասորեստանեան բանակներու հրամանատարները։ Հայ ժողովուրդը, ոչ իսկ չորս տասնեակ գիրերով, քալեց պատմութեան մէջ, իր քայլերը միացնելով քաղաքակրթութեան քայլերուն կըշռոյթին։ Լեզուով մը՝ որ գիր ունէր այլեւս, սեփական եւ հարազատ գիր, հայկական գդակ դրաւ արեւմտեան փիլիսոփաներու գլխուն եւ ազգային ծիրանի պատմուճանը նետեց քրիստոնէութեան կռնակը։ Արդարեւ, ի՞նչ կ'արժէ Աստուածաշունչ Մատեանը՝ ըստ մեզի, — հիացումը, զոր այդ գիրքին մէջ կը ներշնչէ հայ լեզուական անօրինակ ճարտարապետութիւնը, մեր աչքերէն կը ծածկէ եբրայական պատմութեան ժանտ ու ժխորը, ինչպէս բարձր երաժշտութիւններ կան՝ որ կը ծածկեն միջակ բանաստեղծի մը խօսքերուն թշուառութիւնը։

Նպատակ չունիմ մոլորելու մեր մատենագրական աւերակներուն մէջ՝ ապացոյց մուրալու համար թէ գիր ունէր Հայոց լեզուն՝ նախամեսրոպեան շրջանին, հալածուած եւ արտաքսուած, կամ ծամծմելու համար Փարպեցիի խօսքը (**)։ Մեսրոբ հայ գիրը ստեղծէր կամ վերահաստատէր՝ այնքան մեծ գործ պիտի չկատարէր, որքան կատարեց պարտադրելով հայ լեզուին ուսուցումը սեփական եւ հարազատ տառերով։ Եւ այդ գործը կատարեց «իր ազգայնութիւնը կորցնելու վտանգը տեսնելով» (Ի. Յարութիւնեանց, Հայոց գիրը, էջ 262)։

Աշխարհագրական այն դժբախտ պայմաններուն մէջ, որոնք վիճակուած են մեզի, հայկական հանճարն է որ գտած է իր «ազգայնութիւնը չկորսնցնելու» միակ զէնքը, — գործածել երկու ոտքերը՝ փոխն ի փոխ կոխելու համար արեւմտեան եւ արեւելեան երկու լեռներուն վրայ, ինչպէս կ'ընէր ու կ'ըսէր սպարապետն Հայոց, Վասակ (Բիւզ. Դ. 54)։ Նոյնը ըրաւ Մեսրոբ, նոյնը՝ Տրդատ, աւելի առաջ։ Տառսը՝ աւելի եւս կատարողին։

×

Այս տողերը կը գրուին, — իբրեւ փաստարանութիւն Մեսրոբի պատմական առաքելութեան՝ զոր կը համարիմ արտայայտութիւնը հանճարեղ մարդու մը ազգային — քաղաքական էնթիւզիազմին, գործադրութեան ՆՊԱՏԱԿով եւ ԵՂԱՆԱԿով յատկանշապէս զուլելի, — այո՛, այս տողերը կը գրուին այնպիսի շրջանի մը՝ երբ գիրը կը նահանջէ քաղաքակրթութեան բեմին վրայ։

Ի՞նչ է գիրը։

Գործիք մը՝ խօսքը հաստատելու։ Փորձ մը յաղթահարելու համար տարածութեան եւ ժամանակի յարուցած դժուարութիւններուն, որոնց կը բախի շրթունքը։ Լեզուին եւ ականջին միջեւ հաստատել աչքին գործակցութիւնը՝ տեւական դարձնելու համար խօսքը, որպէսզի ապրի յաւիտեան։ Ահա գիրին դերը։

Այժմ, կը գրէ Ֆեւրիէ (1948), կը գրէ Տոպլհոֆըր (1957), քաղաքակրթութեան պատմութիւնը կը մտնէ ձգնում մը գրուած բառէն հեռանալու, աչքը ազատ արձակելու, եւ աւելի մօտենալու խօսուած բառին, ի վայելումն լսողական ըմբռնողութեանց կախարդանքին։ Մանեէթոֆոնները եւ գիտական այլ նուաճումներ մեծ խոստումներ կը բերեն մարդկութեան, եւ օր պիտի գայ՝ երբ պիտի հիմնուին ոչ թէ գիրքի տուներ, ինչպէս են մատենադարանները, այլ խօսքի պալատներ, ուր պատմութիւն պիտի ուսանին գալիք սերունդները կենդանի խօսքով, գերեզմաններէն բարձրացող ձայներով։

Քաղաքակրթութիւնը, սակայն, ինչ ալ վերապահէ վաղուան, երբեք եւ երբեք պիտի չնսեմանայ այն փառահեղ ձեռնարկը, զոր կատարեց Մեսրոբ՝ փրկելով մեր պատմութիւնը, մեր մշակոյթը, մեր լեզուն։ Այդքանը բաւական է որ փառաբանենք Տարօն գաւառին այս հանճարեղ զաւակը, Հացիկ գիւղին այս անմահական հացը, որով կը սնանի Հայութիւնը դարերէ ի վեր։

Ծ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(վերջ)

(*) «Թագուհի թարգմանութեանց» է կոչուած հայերէն Աստուածաշունչ Մատեանը, բայց մեզի համար լեզուն է թագուհին եւ ոչ թարգմանութիւնը, ուր, ինչպէս ամէն թարգմանութիւն, «դաւաճանութիւն» է բնագրին։ Հարազատութեան հարց չի կրնար ըլլալ, որովհետեւ եբրայերէն բնագիրն ալ խաթարուած է, սկզբնականն իսկ անկատար։ Բայց թէ գերազանց է մեր թարգմանութիւնը, իբրեւ կրկնակ թարգմանութիւն՝ ըստ ասորերէն եւ յունարէն օրինակներու, ուրանալ կարելի չէ։

(**) «Կոն նշանագիրք հայերէն լեզուոյս, որով հնար է ինքեան ձայնիւ, եւ ոչ մուրացածոյ բարբառով, շահել զօգուտ արանց եւ կանանց» (Ա. Գլ. Ժ.)։ Չեմ գիտեր ինչո՞ւ Մարկուարտ հարցական նշան դրած է «զօն» բառին վրայ (թարգ. Հ. Արիս Վարդանեան)։ Ի՞նչ հարկ նըման վկայութեանց, գիրերու գիւտը իր պատմութիւնն ունի՝ նոյնը ամէն ժողովուրդի մէջ, — յիշողութիւնը ամրացնելու արուեստն էր (մնեմոթեքնիք) որ տըւաւ գիրը։ Մնեմոսինէ դիցուհին արդեօք մերժե՞ց գալ Հայաստան, որ չունենայինք հանգոյցներու լեզու, ցուպերու լեզու, Ինկաներու քիփուն, կամ վերջապէս մեր վամփումները, արոքօները։ Իրանեան, հռովմէական, յունական քաղաքակրթութիւնները մարսող տաղանդաւոր մեր ժողովուրդը, որ լեզուն հասցուցեր է ոսկեդարեան կատարելութեան, այնքան անճրկա՞ծ (ա) էր այլեւս որ չկարենար գիր տալ իր մշակոյթին։ «Օրինակ մը ցոյց տուէք ինձ այդ գիրէն» կը պոռայ Աճառեան, որու հետ ձայն կը բռնեն տիտղոսաւոր լեզուաբաններ։ «Օրինակ մը ցոյց ինձ ոսկեդարեան ձեռագրէ մը» հարցումով կը պատասխանեմ բոլորին։ Գալով Ադոնցի կարծիքին թէ կրօնական կարիքներու թելադրանք էր հայ գիրին ստեղծումը, դիտել կուտամ թէ լեզուներու ծագման պատմութեան հատորներէ քաղուած այդ կարծիքը պէտք է ամբողջացնել այն իրողութեամբ թէ կրօնական պէտքերու համար ստեղծուած գիրերը կը գործածուէին կրօնական լեզուներու համար, — հին Եգիպտացիները ունէին կրօնական լեզու մը, որ հասկնալի չէր ժողովուրդին եւ Թալմուտ կը համարուէր կրօնական լեզուի բառ գործածել տարբեր դասակարգի մարդոց բերնով։ Եբրայեցիներէն եւ հին Յոյներէն վկայութիւններ բերել շատ պիտի երկարէր։

Աւելորդ կը գտնեմ, նոյնպէս, մտնել մեր բանասէրներուն ստեղծած Բաբելոնէն ներս, — Ս. Մալխասեանց քիչ որ մնայ Հռուփանոսի պիտի տայ Մեսրոբի վայելած արդար պատիւը, ուրիշ մը՝ ասորի Դանիէլին, եւ դեռ կան որ Մեսրոբեան կոչուած գիրերուն թիւը կը նուազեցնեն, ոմանք միայն ձայնաւորները կուտան Մեսրոբի, բաղաձայները... բանասիրութեան խոհանոցին։

(ա) Հետաքրքրութեան համար՝ կ'արժէ արձանագրել թէ գիրը ունեցած է իր ... թշնամիները։ Ասոնք կը պնդէին թէ գիրը կը տկարացնէ մարդկային յիշողութիւնը, ծուլութեան կը մատնէ միտքը, — գիրը մեծ վնաս հասցուցած է նաեւ կիներուն, որոնք կը համարուէին յուշաբաններ եւ մեծ ծառայութիւն մատուցած էին ժող. բանահիւսութեան տարածման։ Պաշտպանները, իրենց կարգին, հիացում կը յայտնէին գիրին տեսողական զգայութեանց կախարդանքին համար, — յիշեցէք Ռէմպօն եւ ուրիշներ՝ իրենց գիրերու «գունաւոր ձայներու» տեսութեամբ։

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Ով որ կը կարծէ թէ կը ճանչնայ կիները՝ անմիտ է։ Ով որ խստօրէն կը դատէ անոնց գործերը՝ խենթ է եւ ով որ կը համարձակի չարախօսել զանոնք՝ անարի է։

ՊՐԻՒՄԷԼ

×

Եթէ երկրի վրայ կիներ գոյութիւն չունենային, այրերը հրեշտակներ պիտի ըլլային, բայց չափազանց պիտի ձանձրանային։

ՊԱԼԶԱՔ

ԱՄԲԱՍՏԱՆԵԱԼ ՍԹԱԼԻՆ, ՈՏՔԻ՛

—o—

«*Օռոր*» հրատարակեց ընդարձակ յօդուածաշարք մը՝ մերկացնելով Սթալինի գործած բոլոր յանցանքներն ու ոճիրները։ Կը թարգմանենք ամբողջութեամբ։ Հետաքրքրական է յօդուածին ներկայացման ձեւը — դատավարութեան մը զանազան ունկնդրութեանց նմանողութեամբ։ Իւրաքանչիւր ունկնդրութեան, կը քննուի ամբաստանեալին գործած ոճիրներուն մէկ երեւոյթը։

ՈՐՊԷՍ ՆԱԽԱԲԱՆ.

— Ամբաստանեա՛լ, ոտքի՛։

«Ձեր իրական անունն է՝ Եոզէֆ Վիսարիոնովիչ Ճուկաշվիլի։ Ծնած էք 1879 Դեկտեմբեր 21ին՝ Վրաստան։ Ձեր հայրը, որ կօշկակար էր, մեռած է երբ տասնըմէկ տարեկան էիք։ Յայտնի գինով էր, եւ ձեր մանուկ հասակին, տառապած էք իր բռնութիւններէն։ Մենք մեզի հարց կուտանք, թէ այս ծանր ժառանգութիւնը մեղմացուցիչ դէպք յանցանաց չի՞ ներկայացներ արդեօք ձեզի համար։

«Ձեր մայրն է, որ կար կարելով մեծցուցած է ձեզ։ Կ'ուզէր որ կրօնական ասպարէզ ընտրէիք եւ այդ պատճառաւ ալ յաճախած էք դպրեվանք։ Ձեր մայրը խանդաղատանքով Սոսօ կը կոչէր ձեզ. այս՝ ձեր առաջին մականունումը եղած է. ապա՝ կոչուած էք Քոպա, այն շրջանին, երբ զինեալ յարձակումներ կը կազմակերպէիք դրամատուներու վրայ ձեր կուսակցութեան սնտուկը հարստացնելու համար։ Ի վերջոյ ընտրած էք Սթալին անունը, որ կը նշանակէ՝ պողպատէ շինուած։

«Ձեր մօր հանդէպ ալ ունեցած էք պողպատեայ վերաբերմունք։ Ոչ մէկ յարգանք ցոյց տուած էք իրեն հանդէպ։ Միայն մէկ անգամ Մոսկուա եկած է զօրութեան գագաթնակէտին հասած իր զաւակը տեսնելու համար, բայց քանի մը օր հազիւ մնացած է։ Չէիք ուզեր զայն ձեր քով պահել։

«Թիֆլիսի մէջ, ուր պարզուկ կերպով կ'ապրէր համեստ սենեակի մը մէջ, միայն երեք անգամ տեսնելու գացած էք զինքը։ 1920ին, 1927ին, 1935ին։ Ամէն տարի արձակուրդի կ'երթայիք Սոչի, որ Թիֆլիսէն միայն մէկ ժամ հեռու է օդանաւով։ Սակայն զինքը տեսնելու չէիք երթար, ոչ ալ ձեր քով բերել կուտայիք։ Երբ, 1937ին, ձեր մայրը մեռաւ, ծաղկեպսակ մը ուղարկել տուիք։

«Ձեր մայրը շատ քիչ կը խօսէր ձեր մասին։ Կենսագիրները մէկ կամ երկու անգամ միայն յաջողած են քանի մը բառ կորզել իրմէ ձեր մանկութեան մասին։ Բացայայտ կերպով կը վախնար աւելորդ բաներ ըսելէ։ Մէկ խօսքով՝ կը վախնար։ Բայց եւ այնպէս, ոչ մէկ փաստ ունինք, թէ բնական մահով չէ մեռած։

«Պարոնայք երդուեալներ, խնդրեմ նկատի ունեցէք հետեւեալը. Սթալին գէշ զաւակ եղած է, բայց անկասկած սպաննել տուած չէ իր մայրը։ Իրեն ի նպաստ կէտ մըն է ասիկա։

«Այստեղ կանգ կ'առնեն իր անմեղութեան սահմանները։ Իր մօրը պարագային դուրս, ամէն տեղ մահ սփռած է եւ յաճախ՝ իր իսկ ձեռքերով, իր ընտանիքին ներս, իր բարեկամներու շրջանակէն ներս, իր կուսակցութենէն ներս, իր իսկ ժողովուրդէն ներս։ Թիւ ու համրանք չունին իր ոճիրները։

«Պարոն դատախազ, խօսքը ձերն է»։

×

ԱՌԱՋԻՆ ՈՒՆԿՆԴՐՈՒԹԻՒՆ ՍԹԱԼԻՆԻ ԵՐԵՔ ԿԻՆԵՐՈՒՆ ՊԱՐԱԳԱՆ

Սթալին ամուսնացած է երեք անգամ։ Իր երեք կիներէն երկուքը մեռած են իսկ երրորդը՝ «անհետացած» է։ Այս մահերուն, ինչպէս նաեւ «անհետացման» վրայ կը ծանրանայ ոճիրի կասկածը։

Առաջին կնոջ հետ ամուսնացած էր 1903ին, մինչ բանտը կը գտնուէր։ Ցարերու օրով, քաղաքական բանտարկեալներու հանդէպ աւելի բարեացակամ վերաբերմունք կար քան Սթալին երբեւիցէ ցոյց տուաւ իր բանտարկեալներուն հանդէպ։ Կատերինա Սվանիծէ գիւղուհի, շատ պարզ, շատ հաւատացեալ աղջիկ մըն էր, որ աղօթքով կ'անցընէր այն բոլոր գիշերները ուր ամուսինը գաղտնի ժողովներու կ'երթար։

1907ին մեռաւ։

Այն պահուն երբ համեստ թափօրը գերեզմանատունէն ներս կը մտնէր, Սթալին իր մանկութեան ընկերներէն մէկուն(*) ձեռքը բռնեց, դագաղը ցոյց տուաւ եւ ըսաւ՝

— Այս էակը իմ քարէ սիրտս կը շարժէր։ Մեռաւ, ու իրեն հետ մեռան նաեւ մարդոց հանդէպ ունեցած վերջին սիրոյ զգացումներս։

Աջ ձեռքը կուրծքին դնելով աւելցուց.

— Ներսս այնքա՛ն պարապ դարձաւ, աննկարագրելի ըլլալու աստիճան պարապ...

Այս խօսքերը արտասանող մարդը մայր մը ունէր ողջ, նաեւ զաւակ մը ունէր. եւ կը ծառայէր վարդապետութեան մը, որ իբր թէ ներշնչուած է մարդկային սեռին հանդէպ սիրոյ զգացումէն։

(1 Նար.)

(*) Այս ընկերոջ անունն էր՝ Եոզէֆ Իրեմաշվիլի, ստիպուեցաւ Ռուսաստանէն փախչիլ Սթալինի կողմէ չսպաննուելու համար։

ՀԻՆԳՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ ՄԸ

ԻՇԽԱՆՆԵՐԸ

«Գաւառներու մէջ փաշաներն ունէին գործակատարներ, որոնք սովանաւորեալ– բու այլականներն են եւ դրամական գործեր կը կատարեն : Այս գործակատարները կը հաւաքեն գաւառին հասոյթները : Փաշային բոլոր գործերը հսկողութեան տակ են : Գործակատարը անոր եկամուտներուն տէրն է, կը մղէ փաշան կեղեքումներու, չի թողուր որ ան ստանայ ամբողջ հասոյթը : Փաշան չի կրնար զայն ճամբել, որովհետեւ անոր տէրոջ երաշխաւորութեանը կապուած է իր պաշտօնավարութիւնը : « Մըրմըրեան, Մասնակի Պատմ. Հայ Մեծատուններու, 1910, էջեր 116 – 19) :

×

Թուրքիա միջնադարեան պետութիւն մըն էր, բայց պաշտօններու վաճառումով կը յիշեցնէր Լուդովիկոս ԺԴ.-ի քաղաքապետի պաշտօններուն վաճառումը (1692–1715) :

Ֆրանսայի մէջ Համայնքները (Քօմիւն) կ'ընտրէին քաղաքապետը : Լուդովիկոս ԺԴ.-ի օրով քաղաքապետի պաշտօնը վաճառքի հանուեցաւ, որովհետեւ պետական գանձը դրամի պէտք ունէր : Հարուստները պաշտօնները կը գնէին եւ տէր կ'ըլլային համայնքին : Տկարները տուրք կը վճարէին, ազդեցիկ ընտանիքները աւելի նուազ կը վճարէին կամ նոյն իսկ զերծ կը մնային : Կաշառակերութիւնը սովորական էր 1704ի հրովարտակով : 1706ին քաղաքապետին պաշտօնը եռամեայ եղաւ : Փոփոխութեամբ աւելի դրամ կը մտնէր գանձը, սակայն փոխուածն ալ պաշտօնին ժամանակաւոր ըլլալուն կարճ շրջանի մէջ վճարումն ու շահը ապահովելու էր : 1692ի հրովարտակով սակաւապետութիւններ կը հաստատուէին :

Տուրքերը ծանր էին եւ կը գանձուէին կամայական կերպով :

Ինչպէս Հռոմի Ծերակոյտը, ինչպէս Սուլթանը, Լուդովիկոսի օրով անուղղակի տուրքերը կը վաճառուէին եկամտականներու կանխավճարով եւ հաստատուն գումարով մը : Յետոյ եկամտականները տուրքերը կը գանձէին շատ աւելի բարձր գումարներով, քան վճարուած գումարները : Այսպէս կ'ապահովէին մեծկակ շահեր, անգութ էին, կը շահագործէին իրենց իրաւունքները : Աղի տուրքի համար բանտարկուած էին 1684ին, 10էն 13 տարեկան տղաք՝ Սուասոնի մէջ : «Խրոխտաբար կը պտըտին Փարիզի մէջ՝ այս խաբեբաները, որոնք թիարանի արժանի են» :

Ամէն Ֆրանսացի պարտաւոր էր որոշ քանակով աղ գնել : (Վոպան, Տիմ Ռուայալ) :

×

Ամիրաները կը կազմէին սեղանաւորական դասակարգը առեւտրական հրապարակի վրայ, սակաւապետութիւն մը ազգային կեանքի ղեկավարութեան մէջ : Մրցորդներ էին իրարու հրապարակի վրայ, բայց դասակարգային նախանձախնդրութիւն ունէին :

Կը բաժնուէին երեք դասակարգերու՝ երեքական ստորաբաժանումներով, Ամիրա – Ալէա, առաջին երկրորդ եւ երրորդ ստորաբաժանումով.— Աղա – էվսադ՝ նոյնպէս բաժանումներով.— Եղբայր – էտնա : Դասակարգը ունէր իր Քեհեան, գրասենեակ, գործակալներ, գրագիրներ :

1750ին կը շինուէր Զաքմաքճըլարի Մեծ Նոր Խանը, եռայարկ, բազմաթիւ սենեակներով : Հոս կեդրոնն է ամիրաներու, հոն պիտի գործեն դար մը՝ մինչեւ իրենց տկարացումը :

Տասներկու ամիրաներ 1842 Մարտ 26ին կը կազմեն Անատոլու եւ Ռումելի Ընկերութիւնը :

Առաջինին անդամ էին Ուզունեան, Քիւրքճիլեանը, Ճեզայիրլեան, Միսաք Աղա, Պօղոս Աշնան, Պաղտասար Զարաղ :

Երկրորդին կ'անդամակցէին Ճանիկ, Մալսուտ, Յարութիւն, Ալլահվերտի, Թընկըրեան, Տաւուտեան :

Նախագահն էր Ուզունեան :

Առաջին խումբը բազմաթիւ հարկահաւաքներու միջոցով կը հաւաքէր Անատոլուի հարկերը, երկրորդ խումբը Ռումելիի տուրքերը : Այսպէս Օսմ. Կայսրութեան բոլոր տուրքերը կը հաւաքուէին այս ընկերութեան միջոցով : Երբ պետութիւնը պէտք ունենար դրամի, կանխավճար կը ստանար ընկերութենէն եւ յետոյ տուրքերու հաշիւէն կը զեղչէր :

(3 Շար.) ԽՈՐԷՆ ԳԱԲՐԻԿԵԱՆ

ԳՐԻԳՈՐ ՄԱԳԻՍՏՐՈՍ ԵՒ ԱՐԱԲ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆԸ

Ազգային գրականութեանց փոխադարձ կապերուն եւ ազդեցութիւններուն հարցին նուիրուած յօդուածներու եւ գիրքերու մէջ, որոնք լոյս տեսած են վերջին տարիներուն, Հայաստանի մէջ, յաճախ խօսք կ'ըլլայ նաեւ հայ – արաբ մշակութային յարաբերութիւններու մասին :

Բանասէրները հայ – արաբ գրական կապերը մատնանշելու ատեն կը յիշատակեն Ագաթանգեղոսի պատմութեան սուրիական տարբերակը, «Ալուեսագիրք»ն հայերէն կատարուած միջնադարեան արաբական թարգմանութիւնը, կամ հայերէնի վերածուած արաբական բժշկարանները եւ քանի մը այլ ծանօթ փաստեր : Մինչդեռ գոյութիւն ունին նոյնքան արժէքաւոր այլ նիւթեր, որոնք, դժբախտաբար, անծանօթ մնացած են : Այս փաստերէն է ԺԱ. դարու հայ ծանօթ գիտնական եւ բանաստեղծ Գրիգոր Մագիստրոսի չափազանց սեղմ, բայց միեւնոյն ժամանակ արժէքաւոր տեղեկութիւնները արաբ բանաստեղծութեան մասին :

Մագիստրոս, Պահլաւունի տոհմի քաղաքական իշխանութեան վերջին շառաւիղներէն մէկը, միջնադարեան հայ աշխարհիկ մտաւորականութեան ականաւոր դէմքերէն է : Ան, հաւատարիմ մնալով քրիստոնէական եկեղեցիին եւ անողոք պայքար մղելով հանդերձ Թոնդրակեցիներու աղանդաւորներուն դէմ, միեւնոյն ատեն որոշ խնդիրներու մէջ, յատկապէս լուսաւորութեան հարցին մէջ, չէր բաժներ հայ կղերականութեան տեսակէտները :

Ժ. – ԺԱ. դարերուն Բագրատունիները եւ Պահլաւունիները կրթութեան ու լուսաւորութեան հարցերուն մէջ աւելի լայնախոհ քաղաքականութիւն կը վարէին :

Կրօնախօսութեան զարգացումին նպաստող իրենց ձեռք առած քայլերուն առընթեր դպրոցներուն մէջ մտցուցին նաեւ «արտաքին» գիտութիւններու, այսինքն ուսողութեան, երկրաչափութեան, բժշկութեան, ինչպէս նաեւ օտար լեզուներու ուսուցումը : Գրիգոր Մագիստրոս կը կրթուի այս միջավայրին մէջ եւ իր կարգին յետագային մեծ չափով կը նպաստէ երկրին լուսաւորութեան զարգացումին :

Լաւ տիրապետելով յունարէնին, ասորերէնին եւ պարսկերէնին, հմուտ ըլլալով քրիստոնէական մշակոյթին, չէ վարանած մօտէն ճանչնալու նաեւ մահմետական աշխարհին մէջ զարգացող գիտութիւնը եւ, ինչպէս ինք կ'ըսէ. «Խաղում ջանիւ» սորված է արաբերէն, ծանօթացած է արաբական բանաստեղծութեան, անոր առանձնայատկութիւններուն եւ անկողմնակալ կերպով գնահատած է զայն :

Մագիստրոսի ժամանակ արեւելեան մշակոյթը, յատկապէս բանաստեղծութիւնը բուռն վերելքի մէջ էր : Իր մեծ ժամանակակիցն էր Աբուլալա էլ – Մահարի :

Արաբ բանաստեղծութեան մասին Մագիստրոս խօսած է քանի մը առիթներով : Յայտնի է, որ 1045ին Կ. Պոլիս գտնուած ատեն արաբական տաղաչափութեան մասին վիճաբանած է Մանուչէ անունով արաբ մտաւորականի մը հետ, որ «այր յոյժ հմուտ իմաստասիրական (իմա՛ արաբական) գրութեան, եւ ամենայն իմաստութեամբ պերճացեալ, եւ վարժեալ ի տաղասացութիւնս, եւ հռետորութիւնս, եւ ի բանաստեղծութիւնս հզօր գոլով» եւ որպէսզի փաստէ, թէ յանգաւորումը դժուար արուեստ մը չէ (այս պարագային խօսքը Քուրանի մասին է), մէկ քանի օրուան մէջ կը գրէ իր «Հազարտողեանը» : Գրելու դրդապատճառներուն մագիստրոսեան բացատրութեան մէջ կը զգացուի արաբ բանաստեղծութիւնը թերագնահատելու ձգտում մը : Այս երկուութիւնը գրականութեան մէջ ամենուրեք կը յիշատակուի, մինչդեռ աւելի քիչ ուշադրութիւն կը դարձուի արաբ գրութեան մասին անոր հետաքրքրական տեղեկութիւններուն, որոնք պահպանուած են անոր «Մեկնութիւն քերականին» գիրքին մէջ : Դիոնիսիոս Թրակացիի այս մեկնութեան մէջ, որ հաւանաբար Մագիստրոս գրած է աւելի ուշ, թերեւս Միջագետք հաստատուելէն եւ արաբ գրականութեան ըստ ամենայնի ծանօթանալէն ետք, բոլորովին տարբեր կարծիք ունի արաբ բանաստեղծութեան մասին :

Ծանօթ իրողութիւն է, որ հայ եկեղեցին հինէն ի վեր բոլոր միջոցներով կը պայքարէր աշխարհիկ, այդ շարքին նաեւ գուսանական արուեստին դէմ : Մինչդեռ Գրիգոր Մագիստրոս համարձակ կերպով խօսած է հայ գուսանական երգերու մասին եւ զանոնք աւելի բարձր գնահատած է, քան յունական բանաստեղծութիւնը . «... Ամենայն մրմունջք եւ երգ գուսանութեան, — գրած է Մագիստրոս, — ... Այժմ ի Հայոցս առաւել քան ի յունականին գտանեմք : Բանզի չափ ու կշիռ բանի արուեստաւորեալ ներգործեն զայսոսիկ յոյժ չքնաղ եւ դժուարագիւտ եւ հրաշալի տառասութիւնս : Բանզի առատեն միով գծիւ բազում բանս, եթէ գովասանութիւն եւ եթէ պարսաւ, երբեմն երիս գիրս յաւարտին ունելով զմիմեանս բախելով եւ երբեմն երկու եւ այսպէս ոտանաւորս ստեղծանեն վեցոտանիս եւ քառոտանիս» :

Բ. ԶՈՒԳԱՍԸԶԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԳԻԾԱԲԱՆ ԵԴՈՒԱՐԴ ԽՈՃԻԿ ՄԵՌԱԾ

Վերջերս Երեւանի մէջ մեռաւ երգիծաբան Եդուարդ Խոճիկ : Ծնած էր Թիֆլիս, 1900 Փետրուար 3ին :

Դեռ պատանի տարիքին Ներսիսեան դպրոցին մէջ գործօն մասնակցութիւն կ'ունենայ աշակերտական ձեռագիր թերթերու եւ ամսագիրներու հրատարակութեան գործին մէջ :

Յետագային Թիֆլիսէն Երեւան կը փոխադրուի եւ կը նուիրուի լրագրական – մշակութային ասպարէզին : Նախաձեռնողներէն մէկը կ'ըլլայ խորհրդահայ առաջին երգիծաթերթին՝ «Կարմիր Մտրակ»ին, ինչպէս նաեւ՝ «Անաստուած» ամսաթերթին :

Իբրեւ երգիծաբան, մեծապէս գնահատած է Յակոբ Պարոնեանի արուեստը, ու այդ պատճառով ալ ձեռնարկեց Պարոնեանի գործերուն երկհատորեակը կազմելու գործին : Պատերազմի շրջանին ուրիշներու հետ նախաձեռնարկ կ'ըլլայ «Ագիտ – պատուհանի» հրատարակութեան, իսկ առաջին օրէն կ'աշխատակցի «Ոզնի» երգիծական ամսագրին, միաժամանակ մաս կազմելով խմբագրութեան կազմին :

Իր պարզ եւ հաղորդական բնաւորութեամբ, բնածին հիւմըրով եւ աշխուժութեամբ գրաւած էր իր շրջապատին եւ ընթերցողներուն համակրութիւնը եւ սէրը :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (118)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

Ներսէս Արծրունին սեմին վրայ կեցաւ պահ մը չորսդին նայեցաւ, մտիկ ըրաւ ու երկիւղալի զգուշութեամբ մը սեղանին մօտեցաւ, ուր կը մնար մատնութեան տեղեկագիրը : Կամաց մը ծռեցաւ ու այդ թուղթը գրպանը դրաւ : Յետոյ առանց սպասելու, դաշոյն մը հանեց ծոցէն ու Սերոբ աղայի սրտին մէջ մխեց այնքան արագ կերպով ու այնքան ուժգնապէս որ չկրցաւ ճիչ մը հանել ան : Միայն թէ անգամ մը բացաւ իր աչքը ծամածռեց իր շրթունքը, շարշրկեց իր կուրծքը, գալարուեցաւ, գողդղաց, սեւցաւ ու ինկաւ աթոռէն վար տախտակամածին վրայ, արեան ճապաղիքներու մէջ :

— Օ՜խ, չուն քեզի, նստած էիր մատնութեան տեղեկագիրդ պատրաստելո՞ւ, մրմնջեց Ներսէս Արծրունին : Կեցի՛ր... ձեռքերդ արիւնի մէջ թաթխելու միջոցնե՞ր կը փնտռէիր... ահա վերջացուցի զանոնք այս արդարադատ դաշոյնը ... :

Ու անշշուկ կերպով պարտէզը մտաւ եւ անկից փողոցն անցնելով անյայտ եղաւ գիշերուան մութին մէջ :

Արեան յորդ ու զարշելի լերդերը Սերոբ աղայի դէմքը ծածկեր էին, երբ լուսուն դէմ սպասուհին անոր սենեակը մտաւ : —

Անմիջապէս խնդիրը յանձնուեցաւ ոստիկանութեան որ քննութեան ձեռնարկեց :

Մէկ օրուան մէջ ամբողջ քաղաքը տակնուվրայ դարձաւ . ուրտեղ որ կասկածելի մարդիկ կային, ձերբակալուեցան ու բանտը լեցուեցան : Բայց անօգուտ բան. ոստիկանութիւնը չկրցաւ տեղեկութիւն մը քաղել . հետեւաբար ոճիրը մնաց իր խորհրդաւոր գաղտնիքին մէջ .

Սերոբ աղա իր պատիժը գտած էր : Տարիներէ ի վեր ճնշած էր գիւղացին, մանաւանդ սովի տարուան ահաւոր պահանջքներու պատճառաւ :

Սերոբ աղայէն ազատուած էր ոչ թէ յեղափոխականը . այլ թշուառ գիւղացին :

Մէկ խօսքով անհրեւոյթ ձեռքը Սերոբ աղայի կեանքը վերջացուցած էր :

ԲԱՆՏԻՆ ՀՐԴԵՀԸ

Ոստիկանութիւնը գործի վրայ էր :

Բանտը լեցուած էր ամէնը Հայերով, որոնք կը տառապէին, առանց պատճառի եւ առանց քննութեան մը :

Այդ թշուառ Հայերուն հետ կը գտնուէր մեր ծանօթ Պատրիկը, որ Արճակայլծին քով, գիշերային կռուի մը մէջ, զարնուած էր, ու այդ պատճառաւ յանձնուած էր վաշտ մը ձիաւոր ոստիկաններու ձեռքը :

Պատրիկ ծանրապէս վիրաւորուած ըլլալով, նախ բժշկական դարմանի մը ձգուած էր, յետոյ երբ քիչ մը ապաքինեցաւ, բանտը նետուեցաւ :

Երեք ամիսէ ի վեր բանտը կը գտնուէր :

Իրիկուն մը բանտապահին երիտասարդ մը մօտեցաւ եւ խնդրեց որ Պատրիկի քովը տանի զինքը :

— Պատրի՞կ... թոթովեց բանտապահը զարմացած :

— Այո... չէշտեց երիտասարդը ու կամացուկ մը անոր ձեռքին մէջ դեղին ոսկի մը գլորեց :

Բանտապահը դեղին ոսկիի շլացումէն՝ երկար բարակ չքննեց թէ ո՞վ է ինքը, ի՞նչ յարաբերութիւն ունէր տառանկ քամիթածիի մը հետ եւ ի՞նչ պիտի խօսէր : Ընդհակառակը քննող շունի մը համակերպութեամբ, երիտասարդին առջեւն ինկաւ ու առաջնորդեց զանի բանտին խորը նետուած կալանաւորին քով :

Ներսը հազիւ աղօտ լոյս մը կը պըլպըլար :

— Կը տեսնես էֆէնտի տէ՛ սա անկիւնը նստած է.

— Տեսայ... թոթովեց երիտասարդը ու Պատրիկին մօտեցաւ :

Պատրիկ իրեն մօտեցող երիտասարդին երեսը նայեցաւ, անոր վայելուչ հագուստին նայեցաւ, անոր հասակին ու ամբողջ կերպարանքին նայեցաւ ... բայց չկրցաւ ճանաչել.

— Պատրիկ... մրմնջեց երիտասարդը կալանաւորին ձեռքը բռնելով : Միթէ չի ճանչցի՞ր զիս ...:

Օհ, ձայնէն ու լեզուէն անուշ ներդաշնակութենէն ամէն բան հասկցաւ ... եկողը Լալէզարն էր :

— Լալէզար... դո՞ւն ես, հարցուց Պատրիկ խղդուած ձայնով մը :

— Եկայ որ յայտնեմ քեզի վաղուան մեր ծրագիրը, նկատել տուաւ մանկամարդ աղջիկը՝ որ իր էրիկ մարդու ձեւ զգեստին մէջ սքանչելի կերպով ծպտուած էր :

— Ծրագի՞ր ... բացականչեց Պատրիկ հոգին խղդուած եղանակով մը :

— Այս... նպատակնիս է բանտին յետնակողմը գտնուած փայտաշէն տունը կըրակի տալ ու ձեզ ազատելով ազատել, մրմնջեց Լալէզար :

(Շար.)

Այրի Տիկին Տիգրան Օնոսեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Օնոսեան, Տէր եւ Տիկ. Յովհաննէս Օնոսեան եւ ընտանեկան պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՏԻԳՐԱՆ ՕՆՈՍԵԱՆԻ
(Ուրփացի)

յանկարծական մահը որ տեղի ունեցաւ Դեկտեմբեր 21ին, 57 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի առաւօտ ժամը 8·30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Թիամարի հին գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Հասցէ.— 18/32 Ավընիւ Էմիլ Պուբրու (Մոնրուժ):

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ԻՍԻԻ յանձնախումբին հանգանակութիւնը ի նպաստ Մշակոյթի Տան Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին.—

Բարթող Սէրխօշեան 250 Ն. Ֆ., Գէորգ Շահինեան 200, Ներսէս Գչիքեան 200, Ստեփան Միսաքեան 150, Քէնան Ադատեան հարիւր, Աւետիս Քիրէմիտճեան յիսուն, Կիւլպէնկ Ասլանեան, Գաբրիէլ Պալապանեան, Գէորգ Ալէքսանեան, Յարութիւն Շիրվանեան, Հրաչ Հանտալեան, Հայկ Սէրխօշեան հարիւրական Ն. Ֆ., Արմենակ Թորիկեան, Խաչիկ Քէօշկէրեան, Ղուկաս Փիլիպպոսեան, Վահան Դարբինեան, Բարսեղ Հայպէչեան, Կարապետ Թօփալեան, Արիս Գարաեան, Յարութիւն Պաղամեան, Եղիազար Մինասեան, Սէրճիվան Շէրպէթճեան յիսունական Ն. Ֆ., Նշան Դարբինեան քսան, Լութվիկ Գաչըքճեմանեան յիսուն, Արամ Էմիրզէեան յիսուն, Մովսէս Քալոյեան քսան, Վահան Զըպուքեարեան 10 Ն. Ֆ.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Ներսէս Գչիքեանէ հարիւր Ն. Ֆ. Սողոմոն Թէհլիրեան սրահի սարքաւորման համար, իրենց զաւկին Գէորգ Գչիքեանի Ալժերիայէն ողջ եւ առողջ վերադարձին առթիւ, ընկերը սոյն յանձնախումբին հանգանակութեան մասնակցած էր արդէն երկու հարիւր Ն. Ֆ.ով:

« ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ ԲՈԼՈՐԻՆ ՀԱՄԱՐ »

Այս Չորեքշաբթի իրիկուն, սովորական ժամուն, ֆրանսական պատկերասփիւռի «Ընթերցումներ բոլորին համար» յայտագրին ընթացքին Փիէր Տէկրօփ պիտի ներկայացնէ Վիքթոր Կաստոն եւ իր Բ. վէպը՝

Le Chevalier à l'Emeraude

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը, Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերով կը տօնէ Մանուկներու Օրը:

Քատէի սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 28ին, Հինգշաբթի օր ժամը 15էն 18:

Խնամուած գեղարուեստական բաժին եւ հաճելի անակնկալներ: Աւանդական ԿԱՂԱՆԴ – ՊԱՊԱՆ փոքրիկներու պիտի բաժնէ նախընթրիք եւ մրգեղէն:

Մանուկներու փոխադրութեան համար օթօքարները կը մեկնին գէպիՓարիզ ժամը 13·30ին հետեւեալ վայրերէն:

Հաւաքուիլ.— ԱԼՖՈՐՎԻԼ Փլաս Քատնօ: ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕ՝ Խրիմեան վարժարան Րիւ տը լա Տէֆանս: ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆ՝ դպրոցին առջեւ Րիւ Հայկ Դըպիրեան: Միւս մասնաճիւղերու փոքրիկները կը փոխադրուին իրենց միջոցներով:

Շաւիլէն օթօքարը կը մեկնի ժամը 13ին, Փուէն տը Շաւիլէն, կը հանդիպի Հայկ. դպրոցը:

ՆՈՐ ՏԱՐԻԻ ԹԱՆԿԱԳԻՆ ՆՈՒԷՐ ՄԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ
ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

... « Հայերս հպարտութեամբ կրնանք գիտել եւ ուրիշին ցոյց տալ այս հատորը, արուեստասէր օտարները եւս հիացումով պիտի թղթատեն հայ հանճարին գովքը հիւսող՝ մանրանկարչութեան այս մեծ հայաշունչ մատեանը..»:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՈՒԱԾ՝ ՓԱՐԻԶ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ

Անտիպ եւ գունաւոր նկարներով

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՇՔԵՂ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Մեծադիր փառաւոր հատոր մը, 200 էջ, 100 արտատպում:

ԳԻՆ 120 Ն. Ֆ.

ԴԻՄԵԼ

« HARATCH », 32 Rue de Trévise, PARIS (IX·)

MORY et Cie

ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ ԴԷՊԻ ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ:

Գնեցէք զանոնք ձեր ուզած տեղը եւ առաքումը մեզի վստահեցէք: Նուազագոյն ծախքերով կը ղրկենք Խորհրդ. Միութիւն:

Դիմեցէք մեր նոր գիները գիտնալու համար.—

10, Rue St. Vincent de Paul, Paris 10·

(PRÈS DE LA GARE DU NORD)

Téléphone : TRU. 27-70

ԾՆՈՒՆԴԸ ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

6 Յունուար, Շաբաթ, Ճրագալոյց Ծննդեան.— Երեկոյեան արարողութիւն եւ պատարագ ժամը 4ին եւ 5ին:

7 Յունուար, Կիրակի, Տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան, սկիզբ արարողութեան ժամը 8, Ս. պատարագ ժամը 10: Հանդիսաւոր Ջրօրհնէք՝ ժամը 11·45:

8 Յունուար, Երկուշաբթի, Յիշատակ Մեռելոց.— Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8·30, հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ ժամը 10:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ԴՈՒՔ ՈՐ ՄՏԱԴԻՐ ԷՔ
ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՐԹԱԼ 1962ԻՆ

ՄԻԱՅՆ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ճամբորդութեանց մասնագէտ գործակալութիւն մը կրնայ ձեզի հաճելի արձակուրդ ապահովել լաւագոյն գիներով:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Փարիզէն խմբական մեկնումներ, Շաբաթ օրերը 30·6, 14–7, 28–7, 11·8 և 1·9

Միեւնոյն ատեն ձեզի նշմարել ՏԻԵԶԵՐԱԳՆԱՑՆԵՐՈՒ երկիրը:

2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ — 14 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

ԱՌԱՆՑ ՈՐԵՒԷ ՊԱՐՏԱԴԱՐՈՒԹԵԱՆ ՁԵՐ ԿՈՂՄԷ

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

« Tourpol »

AGENCE DE VOYAGES INTERNATIONAUX
SECTION ARMÉNIENNE

21, Rue Bergère, Paris 9· — Métro Montmartre — Tél. PRO, 31-04

Բաց է ամէն օր, բացի կիրակի օրերէն, ժամը 9էն 12 եւ 14էն 18·30 (Շաբաթ՝ 9էն 12): Հայերէն խօսող պաշտօնեայ ամէն ժամը 17էն 18·30:

Դիմումի վրայ, ձրի կը ղրկենք այս ճամբորդութիւնը նկարագրող մեր թռուցիկները:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Հայ – երաժշտութեան հինգերորդ սկաւառակը MC 20167

«Promenade en Arménie»

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՄԲ ԵՒ ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

(14 կտոր, 45 վայրկեան)

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ, ԽՄԲԵՐԳ, ՄԵՆԵՐԳ

Խաղողաքաղ, Խնչոյքի պահ, Օրօր կանչեմ, Մանուկի երգ, Շորոր, Երեւիդ Մազերը սրմա կումանի, Հայոց գինին, Լեռնական պար, Լուսնակ գիշեր, Կապելայում, Պիւլպիւլը կու կանչէ, Սեւանայ ափին, Եարամօ:

Գեղարուեստական շքեղ եւ գունաւոր կողք, երգերու թարգմանութեամբ եւ բառերով միասին:

Ստանալու համար դիմել Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ,
14, Rue Petit, Paris 19 (BOT. 99-22)
կամ Եկեղեցւոյ գիւանատունը

Փնտռել նաեւ նախորդ սկաւառակները՝ 20103, 20136, 20157, 20162,
եւ պատարագները Եկմալեան 20114, Կոմիտասեան 20150

Գաւառներու համար խնամուած ծրարով առաքում,
Contre Remboursement
ԳԻՆ 30 Ն. Ֆ.

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՕՔՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
ՍՈՒՍԱՄ (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ–ԱՆՈՅՇ
LE BOSPHORE
MARQUE DEPOSEE
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA · CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin /Marseille (2ème)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏՕՆԵՐՈՒՆ,

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍԵՂԱՆ ՉԿԱՅ

ԱՌԱՆՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՆՈՒՇԵՂԷՆՆԵՐՈՒ

ՈՐՈՆՑ ՄԻԱԿ ՎԱՐՊԵՏՆ Է՝

ՍՏԵՓԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ

32, Rue de Trévise, PARIS (9·) TAI. 65-44

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 27 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

MERCREDI 27 DÉCEMBRE 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9289 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5090

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԳԱՀԻՐԷ

« ՄԵՐ ԹՇՆԱՄԻՆԵՐՈՒՆ ԳԼՈՒԽԸ ՊԻՏԻ ԿՈՏՐԵՆՔ » Կ'ԸՍԷ ՆԱՍՐ

Նասր բուռն ճառ մը խօսեցաւ Սուէզի 5րդ տարեդարձին համար : Այս առթիւ յայտարարեց թէ օտարներու պատկանող բոլոր հողերը պիտի ազգայնացնէ : «Թոյլ պիտի չտանք որ Ֆելլահ անօթի մեռնի , երբ ուրիշներ ճարպ կը կապեն մեր ունեցածին պտուղներով», շեշտեց Ռայիսը որ դառնալով ամբոխին աւելցուց .— «Ձեզի տուինք Սուէզի Ջրանցքը , դրամատուներ , բրիտանական եւ ֆրանսական ընկերութիւնները : Ձեր նախնիքներուն հողերն ալ պիտի ունենաք : Կամալ Աթաթիւրք Նասր մէկ փիաստր իսկ չէ առած ժողովուրդին ունեցածէն : Եւ եթէ այս օտարականները զոհ չեն թող իրենց պայուսակը ժողվեն եւ անմիջապէս մեկնին : Վճռած ենք մէկի դէմ տասը հարուած տալ» : Նասր յայտնեց նաեւ թէ պիտի աւելցնէ Ա. Մ. Հ. ի. զօրամասերը , ծանր յարձակումներ ըրաւ Ֆրանսայի , Մեծն Բրիտանիոյ , Իսրայէլի , Զուիցերիոյ , Միացեալ Նահանգներու , Յորդանանի , Սէուտական Արաբիոյ եւ նոյնիսկ Եմէնի դէմ որ , սկզբունքով Ա. Միացեալ Հանրապետութեան մաս կը կազմէր :

Նասր կատղած է : Շատ խիստ է արաբական կարգ մը երկիրներու դէմ , մանաւանդ Յորդանանի : Կը խօսի Հիւսէյն Թագաւորի մասին որ , Թմրեցուցիչի առեւտուր կ'ընէ եւ որուն զոքանչ մայրը Լոնտոն կ'ապրի : Չի մոռնար Սէուտ Թագաւորը որ երկու միլիոն ոսկի վճարած է որպէսզի զինքը սպաննել տայ եւ վերջապէս շատ կոպտօրէն կը խօսի Ֆրանսացիներուն մասին .— «Ասոնք կարծեցին որ գլխ մաքրելով , եգիպտական յեղափոխութիւնը մէջտեղէն վերցուցած կ'ըլլան » : Նասր դատարան պիտի քաշէ Ֆրանսացի «լրտեսները» որոնք պիտի դատուին «իրենց իսկ խոստովանութեանց հիման վրայ » :

Անգլիացիք եւ Ամերիկացիք «իրենց հլերաբերող գործերով կը զբաղին , միջամտելով ֆրանսացի դիւանագէտներու ի նպաստ» , ըսաւ Նասր որ ակնարկեց նաեւ Զուիցերիոյ «այսպէս աստծ» չէզոքութեան :

Նասր որ աւելի քան երկու ժամ խօսեցաւ , ճառին վերջաւորութեան վերապահած էր «ռումբը» որ արտակարգ ոգեւորութեամբ պիտի ողջունուէր ամբոխին կողմէ .— «Պիտի ազգայնացնենք բոլոր հողերը որոնք օտարներուն կը պատկանին » :

Այս իսկ պատճառաւ , եգիպտական կառավարութիւնը հրահանգ տուած է արդէն . որ արձանագրուին օտարներու պատկանող բոլոր հողերը :

Այս ճառը կուգայ նաեւ հաստատելու թէ այլեւս ոչ մէկ յոյս կարելի է ունենալ ֆրանսացի «լրտեսներուն» մասին : Նասր վճռած է չհրաժարիլ դատավարութենէն ուր Ֆրանսացիներ պիտի ամբաստանուին իբրեւ ոչ միայն լրտես այլ եւ Նասրը սպաննելու դաւադրային ծրագրի մը հեղինակները ... :

Գահիրէի Պետական Ապահովութեան Բարձրագոյն Ատեանը 12 փաստաբաններ նշանակած է պաշտպանելու համար Ֆրանսացիները :

X Պաշտօնապէս յայտարարուեցաւ թէ բոլոր Ֆրանսացիներուն մուտքը արգիլուած է Եգիպտոս , նոյնիսկ թրանզիթի պարագային : Նասրի ճառին ոճը Ֆրանսայի դէմ , կարծել կուտայ նաեւ թէ ուրիշ միջոցներ ալ կրնան ձեռք առնուիլ Եգիպտոս գտնուող ուրիշ Ֆրանսացիներու հանդէպ :

X Խրուշչեւ շնորհաւորական հեռագիր մը ղրկեց Նասրի անգլեւֆրանսական յարձակման 5րդ տարեդարձին առթիւ : Խորհրդային վարչապետը կ'ողեկոչէ երկու երկիրներու «աւանդական բարեկամութիւնը , որ աւելի եւս պիտի ամրապնդուի ապագային » :

X Նասր որոշեց նաեւ լուծել Արաբ Միացեալ պետութեանց դաշնակցութիւնը եւ արաբ Միացեալ Հանրապետութիւնը : Ասոր «զոհն է» Եմէն որ 1958 Փետրուարէն ի վեր մաս կը կազմէր (Թուղթի վրայ աւելի քան գործնական պետնի վրայ) Արաբ Մ . Հանրապետութեան :

X Գահիրէի Ալ Ախպար թերթը կը գրէ թէ եգիպտական կառավարութիւնը որոշած է չնորոգել Ֆրանսահպատակներուն Եգիպտոս մնալու արտօնագիրները :

X Թէլ Ավիվի Մաարիվ թերթը որ սովորաբար լաւատեղեակ նկատուած է կը գրէ թէ իբրեւ հետեւանք Ալպանիոյ խորհրդային զինուորական կայաններու ջընջումին , Մոսկուա կը բանակցի Գահիրէի հետ օգտագործելու համար եգիպտական նաւահանգիստները :

ՔԱԹԱՆԿԱ

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ ՆԻՍՏ

Չոմպէ որոշած է երեսփոխանները Լէոփոլտվիլ ղրկել խօսելու համար Քոնկոյի նոր սահմանադրութեան մասին : Ասոնք պիտի մեկնին այսօր , Դեկտեմբեր 27 ,իսկ քաթանկական խորհրդարանին նիստը նշանակուած է Յունուար 3ին :

Այս ձեւով Չոմպէ նախ ժամանակ կը շահի , յետոյ խորհրդարանը կ'օգտագործէ դէմ դնելու համար ՄԱԿի եւ Ատուլայի պահանջներուն : Միւս կողմէ կառավարութեան մէկ բանբերը յայտարարեց թէ Արտաքին նախարարը՝ Քիմպվէ որ Փարիզ է , Լոնտոն , Պոն , Հռոմ եւ Պրիւսէլ պիտի երթայ : Կը կարծուի թէ քաղաքական օժանդակութիւն կը փնտռէ Էլիզապէթվիլի համար : Քաղաքը հանդարտ է , Կարմիր Խաչի կորսուած երեք ներկայացուցիչներուն դիակները գտնուեցան , որոնց մէջ ընդհ . պատուիրակ՝ Օլիվէ :

Էլիզապէթվիլի Արքեպիսկոպոսը , Գերապայծառ Քորնելիս կոչ մը ըրաւ Նախագահ Քենըտիի եւ ՄԱԿի ընդհ . քարտուղար՝ Ու . Թանի որպէսզի միջամտեն եւ վերջ դրուի Քաթանկայի ողբերգութեան :

Նիւ Եորք Հերըլտի մէջ, Ճոզէֆ Ոլսոփ կը գրէ թէ Քենըտիի քաղաքականութիւնը Քոնկոյի մէջ անվտանգ չէ եւ շատ կը նմանի Այզընհաուըրի քաղաքականութեան :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԵՆԸՏԻ Ծնունդի առթիւ խօսեցաւ Պատկերասփիւռէն եւ յայտարարեց Պերլինցիներուն որ վճռած է պաշտպանել անոնց ազատութիւնը :

ԿՕԱՑԻ բոլոր փորթուկալցի հպատակները արգելափակուեցան : Նեհրու , խօսք առնելով ընտրական հաւաքոյթի մը ընթացքին քննադատեց անգլեւամերիկեան բարկութիւնը եւ շեշտեց «երբ ֆրանսական եւ անգլիական կայսրութիւնները կ'անհետանան , ինչո՞ւ փորթուկալեանը մնայ » :

ՄԱՏՐԻՏԻ մէջ հակահնդկական ցոյցեր տեղի ունեցան : Միւս կողմէ Ֆրանքօ ձախ ձեռքը վիրաւորեց առջի օր , եւ գործողութեան ենթարկուեցաւ Ծնունդի նախօրեակին :

ԾՆՆԴԵԱՆ գիշերուան պատարագէն ետք զոր Պապը կատարեց եւ որ եւրոպական պատկերասփիւռի կայանները սըփռեցին , Ծնունդի օրը , Յովհաննէս ԻԳ . իր օրհնութիւնը տուաւ Ուռպի էթ Օռպի եւ մաղթանքներ ըրաւ աշխարհի բոլոր ժողովուրդներուն : Այս առթիւ յայտարարեց նաեւ թէ Տիեզերական ժողովը պիտի հաւաքուի 1962ին : Հաւանական կը նկատուի որ ժողովը գումարուի 1962ի Ծնունդին : Պապը ոսկի գրիչով ստորագրեց ժողովին գումարման կոնդակը :

ԽՐՈՒՇՉԵՒ քննադատեց Ուկրայնացի եւ Բելօռուս երկրագործական ղեկավարները , վկխաւորաբար անբաւարար գտաւ եգիպտացորենի հունձքը :

ՎԱՏԻԿԱՆԻ Ս . Պետրոսի տաճարին մէջ անգործ մը փորձեց անձնասպան ըլլալ բայց ատենին ազատեցին : Եթէ յաջողէր , եկեղեցին պիտի փակուէր որպէսզի կրկին օծուի :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ուժերու ընդհ . հրամանատարը՝ Զօր . Այլրէ Ծնունդի առթիւ խօսելով Ալժերիոյ զօրքին շեշտեց թէ պէտք է իրենց պարտականութիւնը կատարեն խիստ կարգապահութեամբ պետութեան հանդէպ :

« ԱՀՄԿ »ի ղեկավարը՝ Պէն Խետտա կը պատրաստուի Մարոք երթալ մինչ իր « Նախարարը» Պէն Թոպալ Հռոմ գնաց : Այս ճամբորդութիւնը կը նկատուի իբրեւ հաստատումը Ֆրանքօ-ալժերական զաղտնի բանակցութեանց լուրերուն :

ԻՍՄԷԹ ԻՆԷՕՆԻՒ յայտարարեց թէ կառավարութիւնը կողմնակից չէ որ օրինագիծ մը ներկայացուի ժողովին , ներում շնորհելու համար : Ատենը չէ չեշտած է թուրք վարչապետը :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՔԵՆԸՏԻԻ հօրը վիճակը որ որոշ բարելաւում ցոյց տուած էր , կրկին ծանրացած է :

ԱԼԺԷՐԻ մէջ ահաբեկչական արարքները շարունակուեցան , ըստ «Օռռո»ի միայն Գաղտնի բանակն է որ յարգած էԾնունդի դադարը : Շաբաթավերջի հաշուեկշռին համաձայն 31 մեռեալ կայ եւ 57 վիրաւոր :

ՏԸ ԿՈԼ Քոլոմպէի իր ապարանքին անձնական մատուռին մէջ լսեց Կէսգիշերուան Պատարագը :

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ համաձայն Գերմանիոյ հանդիպումը (Քենըտի – Մաքմիլըն) իրատեսութեան պակաս ցոյց տուած է :

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ Ծննդեան իր պատգամին մէջ շեշտեց թէ ժողովուրդները իրաւունքն ունին ազատագրուելու սարսափելի պատերազմի մը վախէն : «Ատելութեան , անապահովութեան եւ թշնամութեան շրջան մը կ'ապրինք , ըսած է Դաշնակցային Գերմանիոյ վարչապետը , խաղաղութիւնը բռնաբարուեցաւ զանազան տեղեր : Հնդկաստան բռնի ուժով գրաւեց Կօան , ՄԱԿը զէնք գործածեց Քոնկոյի մէջ եւ Գերմանացիները Գերմանացիներ կը սպաննեն բաժանեալ Պերլինիմէջ:

ՌՈՒՍԵՐ ՈՐ ԹՈՒՐՔԻԱՅԷՆ ՌՈՒՍԻԱ ԿԸ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱՆ

Ինչպէս արձագանգ տուած էինք վերջերս , Պոլսոյ Թրքական թերթերը կը հաղորդեն թէ Կարսի նահանգին Ռուսերը դիմում կատարած են՝ վերադառնալու համար Ռուսիա :

Այս Ռուսերը , կը գրեն Թուրք թերթերը , երեք հարիւր տարի առաջ գաղթած եւ Թուրքիա հաստատուած էին՝ մեկնելով Տոնի շրջանէն : Միշտ ըստ Թրքական թերթերուն , Մալականներ էին ասոնք կամ Խազախներ , որոնք հեռացած էին Ռուսիայէն՝ որովհետեւ մերժած էին ածիլել իրենց մօրուքը , հակառակ ցարին հրամանին : Իսկ այժմ կ'ուզեն վերադառնալ՝ որովհետեւ էրիկ չեն կրնար գտնել իրենց աղջիկներուն : Կրօնական արգելքով՝ եօթը պորտի տարբերութիւն կը պահանջէ իրենց օրէնքը , զոյգերու ամուսնութեան համար , յետոյ հինգ պորտի իջեցուցած են տարբերութիւնը , բայց այժմ այդ տարբերութիւնն ալ գտնել դժուարացած է : Գէթ այդպէս կ'ըսեն ներգաղթի պատրաստուողները : Թրքական « Միլլիյէթ » թերթը Քոճակէօլ ղրկած է իր մէկ աշխատակիցը , յատկապէս պրպըտումներ կատարելու համար մեկնողներուն մօտ : Կը քաղենք հետաքրքրական տեղեկութիւնները .—

1139 բնակչութիւն ունեցող Քոճակէօլ գիւղին 29ամեայ օրթոտոքս խազախ քահանային հարցուցինք .

— Հոս նեղութի՞ւն կը կրէք որ կը գաղթէք :

— Ոչ , հոս մեր հայրենիքն է : Մեր մեռելները հոս թաղուած են : Մեր զաւակները , մենք հոս ծնանք : Զանաքքալէի պատերազմին նահատակներ տուինք : Բայց աղջիկներ ունինք , ամուսին չեն գտներ ...

Կատակեցինք .

— Մեր այրերուն տուէք ձեր աղջիկները :

Քահանայ Իլիա ըսաւ .

— Նախ դուք տուէք , յետոյ կարգը մեզի թող գայ ...

Ցեխոտ ճամբուն եզերքը ռուսերէն խօսակցութիւններ կը լսենք : Կանոնաւոր ծեփով , մաքուր տուներու պատուհաններու եւե գլուխներ կը տեսնուին , հետաքրքիր աչքեր :

Բժիշկը կը բացատրէ մեզի .

—Աշխարհի ամէնէն աշխատասէր մարդիկը ասոնք են : Բոլորն ալ հարուստ են : Մեղուի պէս կ'աշխատին : Իրենք կը ցանեն , կ'արտադրեն նշանաւոր «Խազախի լուբիա»ն , զոր Թուրքիա բերած են :

Խազախները միայն Քոճակէօլի մէջ չէ , ուրիշ նահանգներու մէջ ալ հաստատուած են : Աշխատասիրութեան չափ ու չաղիր են իրարու այցելելու մէջ :

Այս Թրիյատա եկեղեցիին մօտ գիւղացիներուն հետ խօսեցանք : Ճերմակ մօրուքով ծերունիի մը հարցուցինք .

— Դուն ռուսերէն գիտե՞ս :

— Հարկաւ , կրնա՞մ չգիտնալ :

— Ի՞նչպէս սորվեցար :

— Տունը , եկեղեցին : Մենք միայն ռուսերէն կը խօսինք մեր միջեւ :

— Մանուկներն ալ ռուսերէն գիտե՞ն :

— Հարկաւ գիտեն : Տունը՝ իրենց մայրը , քոյրը , միշտ ռուսերէն կը խօսին : Դպրոցն ալ Թուրքերէն կը սորվին :

Գաղթելու մասին՝ Խազախները վճռակամ են : Քահանայ Իլիային հարցուցինք .

— Բոլորդ ալ պիտի ներգաղթէ՞ք : Միթէ ո՞չ ոք կ'ուզէ հոս մնալ :

— Հարիւրին իննսունը պիտի մեկնի :

Բայց այս ներգաղթը ուրիշ պատճառներ ալ կրնայ ունենալ , կ'աւելցնէ թուրք թերթը : Տեմոքրաթ կուսակցութեան իշխանութեան շրջանին , մուխթարը ամէն չարիք ըրեր է գիւղին : Խազախները ձանձրացեր են հարստահարութենէն :

Յետոյ , 1930 եւ 1940 տարիներուն Քոճակէօլ հաստատուած պուլկարացի Թուրք գաղթականները անհանդիստ վիճակ մը ստեղծեր են , եւ ասիկա ներգաղթի իբրեւ պատճառ ցոյց կը տրուի : Բայց Խազախներուն հետ մեր խօսակցութիւնը միայն «ամուսնանալու անկարելիութեան » շուրջ կը դառնայ :

Կառավարութեան անհրաժեշտ դիմումը կատարուեր է : Եթէ արտօնութիւն տրուի , Տոնի Խազախները իրենց մեռելները , տուները , յիշատակները Մանեաս լիճի ափերուն՝ լքելով Քոճակէօլ գիւղին մէջ կարենալ ամուսնանալու համար՝ պիտի վերադառնան Ռուսիա , ուրկէ փախուստ տուած էին կարենալ մօրուք երկարելու համար :

ՀԻՆԳՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ ՄԸ

ԻՇԽԱՆՆԵՐԸ

Ամէն անգամ կոկիկ հասոյթներ կ'ապահովէին թէ տուրքերէն եւ թէ կանխաւճարներէն, տոկոսներ հաշուելով: Սակայն ոչ կանոնաւոր հաշուապահութիւն, ոչ ձեռնհաս գործակատարներ ունեցած են: Զարմանալի է, որ ընկերութիւն մը կազմած են, իսկ զարմանալի չէ որ անհամաձայնութեան ախտը ծաւալած է եւ քանդուած ամբողջովին: Շրջանին կը սկսի դասակարգին վերջալոյսը հրապարակի վրայ եւ ազգային կեանքի մէջ: Իրենց դերը վերջ կը գտնէ, սակաւապետութիւնը տեղի կուտայ համեստ դասակարգերու, որովհետեւ անկարող կը դառնան այլեւս դրամական ծառայութիւն բերելու եւ հանրային գործերու մատակարարութեան իրաւունքը վերապահելու:

Տնտեսական տեղատուութեան կը զուգադիպի անձիտումը, տիտղոսը ժառանգական չէ, տնտեսական դիրքն ալ չի պահուիր յաջորդներէն, սակաւապետութիւնը սակաւածին է: 1800էն 1850, այսինքն յիսուն տարուան մէջ, ամիրաներու թիւը եղած է 150, մեծատուններու պատմութիւնները քրքրող Մըմըրեանի համաձայն:

Այս սակաւապետական իշխանութիւնը միջավայրի եւ ժամանակի արդիւնքն էր: Դրամը կը բարձրացնէր անհատին դիրքը ընկերութեան մը մէջ, ուր մարդու մը արժանիքը կը գնահատուէր հարստութեան քանակով:

Ամիրաները փառասէր եւ դրամասէր էին, բայց եկեղեցասէր էին եւ փառք կը սեպէին հանրային կեանքով զբաղիլը, եկեղեցի շինելը, դպրոց կառուցանելը: Թերութիւններ կան՝ անհատական են, թերութիւններ կան՝ ազգային են: Շատերը քաջալերած են գրականութիւն եւ մտաւորականութիւն, մեկենաս եղած են հրատարակութեանց: Պոլսոյ ժողովուրդը այնքան եկեղեցի եւ դպրոց պիտի չունենար, եթէ ուրիշներու նման ուծանային ազգային կեանքէ, ապրէին անհատական կեանք մը, հեռուէն դիտէին ուրիշներու պայքարները, մնային օտարացած:

Ամիրաներու շարքին մէջ բացառիկ տեղ մը կը գրաւէ Ապրօ գերդաստանը առեւտրական գործունէութեամբ եւ տեւողութեամբ, 1520էն 1793:

Յիշեցինք Ապրօ Չելեպին, արդէն բարձր դիրքի հասած: Զաւակները՝ Պետրոս, Աբրահամ, Ստեփան, մասնաճիւղեր ունին Արեւելքի մէջ եւ Հոլանտայի մէջ: Մեծն Պետրոս 1715ին, Ամսթերտամի մէջ կը ծանօթանայ եղբայրներուն եւ կը հրաւիրէ Ռուսիա, հետեւեալ հրովարտակով. «Երբ Հոլանտա էինք, Պետրոս Ապրօ աղերսագրով մեզի դիմեց յայտնելով, թէ մեծ առեւտուր ունին Հնդկաստանի, Պարսկաստանի, Թուրքիոյ եւ այս կողմերու եւրոպական երկիրներու մէջ: Իրենց առեւտուրին մեծ մասը մետաքս է եւ պարսկական ուրիշ բերքեր: Խնդրեց մեր երկրի քաղաքներէն անցնելով Պարսկաստան երթալ եւ անկէ ապրանքներ մեր սահմանները անցընել: Մեր կայսրութեան մէջ առեւտուրը ծաղկեցնելու համար հաւանեցանք իրենց խնդրանքին, ուստի այս եղբայրները Պետրոս, Աբրահամ, Ստեփան Ապրօ ամէն տեղ ազատ, անարգել ըլլան եւ ամէն օգնութիւն ըլլայ իրենց: Պարսիկներու հպատակ Ջուղայեցի հայերէն գանձուած պայմաններուն համեմատ պիտի գանձուի իրենցմէ ալ:

Օգնութիւն ըլլալու է իրենց, որպէսզի ուրիշ Հայեր ալ քաջալերուին մեր եւ Պարսիկներու երկրին հետ առեւտուր ընելու (28 Յունուար 1717): «Մասեաց Աղաւնի» (1857, էջ 235) թարգմանած է սոյն հրովարտակը Սերժ Կլինքայի Ընդհանուր Ակնարկ Հայ Ազգի Պատմութեան Վրայ հազուագիւտ գործէն:

Ապրօ գերդաստանը շինած է Իզմիրի Մեսրոպեան վարժարանը, մեկենաս եղած է Աբրահամ, որուն քեռորդին էր Նուպար փաշա:

Սելիմ Գ. 1799ին արտօնութիւն տուաւ դպրոցներ բանալու: Միրիճանեան Շնորհք Ամիրա բացաւ Գումգափուի դպրոցը՝ 1790ին, Պոլսոյ առաջին դպրոցը, որ կը մատակարարուէր եկեղեցիներու սնտուկներուն հասոյթներով, աշակերտներու թոշակներով եւ Ամիրային անձնական օժանդակութեամբ: Կը բացուին ուրիշ դպրոցներ, Պալաթ՝ 1796ին, Օրթագիւղ՝ 1798ին, Սկիւտար, 1797ին, Ղալաթիա, Պէյքոզ, Բերա, միշտ ամիրայի մը օժանդակութեամբ:

Պեզճեան Ամիրա կը հիմնէ աղջիկներու համար արհեստանոց մը: 1821ին Ճանիկ Ամիրայի քոյրը կը հիմնէ աղջիկներու համար դպրոց մը:

×

Կէս դարու միջոցին բոլոր թաղերը դպրոցներ կ'ունենան, ինչպէս որ եկեղեցիներ ունէին: Ամիրաներու գործերը շարունակած են առեւտրականները՝ Գարակէօզեաններ, Յակոբեաններ. (Սամաթիոյ Ս. Գէորգ եկեղեցիին բարերարներ), Եասյեաններ (Համանուն վարժարանին բարերարները), Կիւլպէնկեաններ եւ Սպարթալեաններ (բարերարներ՝ Իզմիրի Ազգ. Հիւանդանոցին):

Սեղրոս Ամիրա, Սարգիս Խալֆա Արապ Օղլու եկեղեցիներ կը շինեն, հինը կը նորոգեն, Սկիւտարի մէջ կը հիմնեն առաջին հայ դպրոցը:

Պեզճեան հիմնադիրն է Պոլսոյ Ազգ. Հիւանդանոցին:

Տատեան Պօղոս, վառօդապետ, կ'այցելէ Ազգ. Հիւանդանոց, տարեկան հինգհարիւր ոսկի նուէր կը յատկացնէ, հայրական հոգածութիւն ցոյց կուտայ աղքատներուն եւ հիւանդներուն:

Կան որ գրասէր են, մատենադարաններ ունին՝ տրամադրելի մտաւորականներու: Յակոբ Պալեան իր տունը կը հաստատէ ակադեմիա մը, մտաւորականներու հանդիպման վայրը:

Կարապետ Պալեան, արքունի ճարտարապետ, հիմնադիր Սկիւտարի Ճեմարանին, կը նպաստէ երկրագործական վարժարանի մը հաստատումին, 1858ին հիմնուած ժառանգաւորաց վարժարանին:

Ճեզայիրլեան եւ Պալեան ուսանողներու կը յատկացնեն կրթաթոշակներ: Փարիզ կը ղրկեն ուսանողներ, Գրիգոր Աղաթոն, Սմասեան երկրագործներ:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(4 Շար.)

ԳՐԻԳՈՐ ՄԱԳԻՍՏՐՈՍ ԵՒ ԱՐԱԲ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Բանաստեղծական արուեստին այս չափանիշները, ինչպէս ինք Մագիստրոս կ'ըսէ, սորված է Արաբներէն. «Եւ թէ ուստի այժմ արհեստիս եղեալ տեղեակք, յԻսմայելականացն գտեալ զսա բազում ջանիւ կրթեցաք նախ զրոյն եւ լեզուին եւ ապա արհեստին»:

Սակայն Պահլաւունի իշխանին տեղեկութիւնները արաբ գրականութեան մասին այսքանով չեն վերջանար. արդարեւ, Պահլաւունի իշխանը մօտէն ծանօթացած է նաեւ արաբական աշխարհին ժողովրդական գրական բարքերուն եւ սովորութիւններուն, որոնց մասին հետեւեալ հետաքրքրական տեղեկութիւնները կը հաղորդէ. «Իսկ նոքա (Արաբները) հմուտ գոլով արուեստին, ամենայն գրեթէ բոլորն Արաբիա սովար վարին: Եւ թէ ոչ մանկունք նոցա ստեղծանեն նորագոյնս ինչ եւ կատարեալս պատկանաւոր չարամանութեամբ զչափ եւ զկշիռ, ոչ նոցա հրամայեն տալ ամուսին»:

Ե. դարուն, ինչպէս գիտենք, քերթողահայր Մովսէս Խորենացի կշտամբած է հայ իշխանները, որովհետեւ այս վերջինները չէին հովանաւորեր եւ քաջալերեր գիրն ու գրականութիւնը: Գրիգոր Մագիստրոսն ալ կարծէք լռելեայն նման երեւոյթին հակադրելու համար սիրով կ'արձանագրէ արաբ իշխաններուն՝ բանաստեղծութեան նկատմամբ իրենց ցոյց տուած նախանձախնդրութիւնը եւ հոգատարութիւնը:

«Եւ բազում խնդիր եւ պատուասիրութիւն առ նոսա ցուցանեն թագաւորք եւ պէտք նոցա, որ եւ ասեն իսկ եթէ միոյ ներբողանի առաւել քան զհնգետասան հազար դենարի տալով արքայի Բաբելոնի»:

Ու այստեղ կը յիշէ նաեւ օրինակ մը՝ Բենի Խոսրով արքան, որ հովանաւորած է «Պուետիկոս Մութանաբին»:

Հետաքրքրական երեւոյթ է, որ միջնադարեան հայ մատենագրութեան մէջ չափազանց հազուադէպ է «մուսուլման» բանաստեղծներուն անուններուն յիշատակութիւնը: Այս բացառութիւններէն եւ ուշադրութեան արժանի փաստերէն է արաբ դասական այս բանաստեղծին՝ Մութանաբիի (Ապու-Թայիպ Ահմէտ, 915-965) անունին վկայակոչումը Մագիստրոսի կողմէ:

Հայ գրականութեան մէջ Մութանաբին անցեալին կամ մեր օրերուն ծանօթ դէմք մը չէ եղած: Արաբ այս բանաստեղծը ծնած է 915ին, Կուֆա: Հայրը եղած է ջուր կրող: Աւարտելէ ետք իր ուսումը Դամասկոսի մէջ, ըստ աւանդութեան, ինքզինք յայտարարած է մարգարէ, որմէ եւ իր «Մութանաբի» («կեղծ մարգարէ») մականունը: Սակայն իր «մարգարէական» գործունէութիւնը երկար չի տեւեր, կը բանտարկուի, իսկ իր հետեւորդները կը ցրուին: Բանտէն ելլելէն ետք Մութանաբի կը դառնայ թափառական բանաստեղծ, որոշ ժամանակ կ'ապաստանի Հալէպ, Սէյֆ էլ Դովլէի արքունիքը, ապա մէկ քանի տարի՝ Եգիպտոսի տիրակալ Կաֆուրի քով. այնտեղէն կ'անցնի Պաղտատ եւ այնուհետեւ Շիրազ: 965ին իր ծննդավայրը վերադարձած ատեն, ճամբան, կը սպաննուի պետեւի աւազակներու կողմէ:

Մութանաբիի բանաստեղծութիւնները, ըստ Ա. Կրիմսկիի, չափազանց հնչեղ են եւ երաժշտական, աչքի կը զարնեն նուրբ քնարերգութեամբ, երգիծականութեամբ: Մութանաբիի գործերը իր իսկ ժամանակաշրջանին մեծ հռչակ ունեցած եւ գնահատականներու արժանացած են: Ոմանք զինքը համարած են ազատամիտ, հակամահմետական մտածող եւ ոմանք ալ՝ յոռետես եւ խորհրդածող: Այս աւանդական կարծիքները շարունակուած են մինչեւ այսօր: Ռուս ծանօթ արաբագէտ Ի. Կրաչկովսկի վերջին տեսակէտը պաշտպանած է:

Մութանաբիի նկատմամբ խոր ակնածանք ունեցած է «Ապուլ Ալա էլ Մահարի» (979 – 1057), որ անոր գործերուն մեկնաբաններէն եղած է: Ապուլ Ալայի մեկնաբանութիւններուն խորագիրը՝ «Մուըջեզ Ահմէտ» («Ահմէտի հրաշքը»), ինքնին կը խօսի հռչակաւոր բանաստեղծին՝ իր նախորդին հանդէպ ունեցած մեծ համարումին մասին: Ապուլ Ալայի բանաստեղծութիւններուն վրայ ակնյայտնի է Մութանաբիի ազդեցութիւնը:

Արաբ բանաստեղծութեան մասին Մագիստրոսի սեղմ տողերը, Մութանաբիի անունին յիշատակութիւնը ինքնին չափազանց արժէքաւոր ու նշանակալից են ոչ միայն միջնադարու հայ մտածողին հետաքրքրութեան սահմանները գծելու, անոր գործերը հետազօտելու տեսակէտէն, այլեւ դարաշրջանի հայ մշակոյթին կապերուն ուսումնասիրութեան համար:

Յայտնի է, որ Մագիստրոսի չափածոյ գործերուն կարեւոր մասը գրուած է բարդ եւ հանելուկներու լեզուով եւ դա–

ԱՄԲԱՍՏԱՆԵԱԼ ՍԹԱԼԻՆ, ՈՏՔԻ՛

Այս թատերական բառերը անկե՞ղծ էին: Կատերինա եղբայր մը ունէր, Ալեշա Սվանիծէ, Սթալինի յեղափոխական պայքարի ընկերներէն մին: Կատերինա յաճախ իր սիրտը կը բանար Ալեշայի. կը պատմէր, թէ ամուսինը իրեն հետ գէշ կը վարուի. ծննդաբերութենէն քիչ ժամանակ ետք պաղ առած էր. Սթալին չէր ձգած որ կինը ինքզինք խնամէ, պարտադրած էր որ աշխատի՝ հակառակ ունեցած ջերմին, որ հետզհետէ թոքախտի վերածուելով այս կայտառ կնոջ մահուան պատճառ դարձած էր շուտով:

Այո, Սթալին իրապէս քարէ սիրտ ունէր:

Կատերինայի մահէն ետք, Ալեշա խիստ բառերով խօսեցաւ Սթալինի:

— Եթէ քոյրս խնամած եւ հետը աւելի լաւ վարուած ըլլայիր, չէր մեռներ:

Ալեշա Սվանիծէ շատ սուղ պիտի վճարէր իր անկեղծութիւնն ու քրոջը հանդէպ ունեցած սէրը: Սթալին այս մարդոցմէ էր, որ ոչինչ կը մոռնան եւ բնաւ չեն ներեր:

Խրուշչեւ, 1961 Հոկտեմբեր 27ին յայտնեց, թէ Սվանիծէ եւս զոհ գացած էր «մեծ մաքրագործում»ին: Ալեշա Վրաստանի Ելմտական նախարար էր, երբ Սթալին Բերիայի միջոցաւ ամբաստանել տուաւ իր աներձագը, թէ գերմանական գաղտնի սպասարկութեանց կողմէ հրահանգ ստացած էր Սթալինին բարեկամը դառնալու՝ զայն լրտեսելու նկատումով: Ալեշա եւ Սթալին զիրար կը ճանչնային 1903էն ի վեր: Այս թուականին Գերմանիոյ մէջ ոչ ոք Սթալինը կը ճանչնար, եւ Ռուսիոյ մէջ ալ ոչ ոքի մտքէն կրնար անցնել, թէ Սթալին որեւէ մէկ դեր պիտի խաղայ աւելի ուշ:

Այս գեղեցի՛կ ամբաստանութիւնը, սակայն, բաւեց, որ Ալեշա մահուան դատապարտուի:

Մահապատիժի գործադրութենէն անմիջապէս առաջ եկան յայտնեցին իրեն Սթալինի կողմէ, որ եթէ ներողութիւն խնդրէ՝ կեանքը իրեն պիտի շնորհուի:

— Ինչո՞ւ ներողութիւն պիտի խնդրեմ, պատասխանեց Սվանիծէ: Ոչ մէկ յանցանք գործած եմ, անմեղ եմ:

Անմիջապէս, տեղնուտեղը գնդակահարեցին:

Երբ Սթալինի յայտնեցին Սվանիծէի պատասխանը՝ անհամբերութեան եւ յուսախաբութեան շարժում մը ունեցաւ.

— Այս ի՜նչ հպարտութիւն է. նոյնիսկ չուզեր ներողութիւն խնդրել:

Կատերինա մանչ զաւակ մը տուած էր Սթալինի անունը դրած էին՝ Եակով: Երբ Կատերինա մեռաւ, այս վերջինին ծնողքը իրենց մօտ առին մանուկը եւ մեծցուցին: 1921ին Սթալին զաւակը պահանջեց եւ իր մօտ բերել տուաւ: Բայց չէր սիրեր զայն. կը ծեծէր, կը հայհոյէր անոր՝ որովհետեւ ուսման համար քիչ շնորհ ցոյց կուտար: Ի վերջոյ, երիտասարդը փախաւ Կրեմլինէն եւ Սթալին այլեւս չզբաղեցաւ իր զաւակով:

Եակով Ճուկաշվիլի սկիզբը աշխատեցաւ Կովկասի մէջ, ապա անցաւ Սիպերիա, ուր Եուկոսլաւ համայնավար Անտոն Սիլիկա հանդիպեցաւ իրեն 1935ի ատենները: Եակով շողեկառքի շարժավար էր եւ չէր ախորժեր, որ իր հօր մասին խօսէին իրեն: Պատերազմի ընթացքին Գերմանները գերի բռնեցին զինքը: Բանտարկեալներու կայանի մը մէջ ալ մեռաւ՝ Պալթեան ծովու եզերքը անորոշ տեղ մը:

Խ. Միութեան մէջ ոչ ոք հոգ ըրաւ այս մասին, ոչ իսկ իր հայրը:

Սթալին վերամուսնացաւ 1918ին, երբ համայնավար կուսակցութեան քաղաքական բիւրոյին անդամ էր եւ ազգութիւններու ժողովրդային կոմիսար (այսինքն՝ նախարար): Ինքը 39 տարեկան էր, իսկ կինը՝ 17:

Սթալին Վրաստանի մէջ ծանօթութիւն հաստատած էր Սերգէյ Ալիլուեւ անուն մէկու մը հետ, որ քանի մը տարի ետք եկած հաստատուած էր Ս. Պետերբուրգի մէջ: 1909ին, 1911ին եւ 1917ին, Սթալին, Սիպերիայէն վերադարձին, այս մարդուն տունը իջած էր:

Ալիլուեւ, որ Վրացուհիի մը հետ ամուսնացած էր, երկու մանչ եւ երկու աղջիկ զաւակ ունէր, Երբ, յեղափոխութենէն ետք, Սթալին նախարար դարձաւ, այս երկու աղջիկներէն մին՝ Նատեժտան իր քովը առաւ որպէս քարտուղարուհի: Յաջորդ տարին ամուսնացաւ հետը:

Ամոլին առաջին տարիներու կեանքին մասին շատ բան չենք գիտեր: Գիտենք միայն, որ երկու զաւակ ունեցաւ, տղայ մը՝ Վասիլի, որ տարուած էր ոտնագնդակով եւ որ պատերազմի ընթացքին օդային ուժի զօրավար նշանակուեցաւ եւ որ Սթալինի յուղարկաւորութեան ներկայ էր. եւ աղջիկ մը՝ Սվեթլանա, որուն մասին ոչ ոք ոչինչ գիտէ:

Երբ Սթալին հետզհետէ բարձրանալով դարձաւ երկրին տէրը, մարդիկ սկսան հետաքրքրուիլ իր անհատական կեանքով, զոր ծածուկ կը պահէր. լուրեր շրջան ընել սկսան, թէ Նատեժտա իր ընտանիքին անդամներուն խօսած էր ամուսնոյն կոպտութեանց ու անգթութեան մասին: Ճիշդ այնպէս, ինչպէս Կատերինա Սվանիծէ արտայայտուած էր քանի տարի առաջ:

(2 Շար.)

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՏՕՆԱԾԱՌԸ

Գեղեցիկ սովորութիւն մըն է այլեւս, ամէն տարի, Կաղանդի արձակուրդէն առաջ, բոլոր աշակերտներուն, ծնողքներուն ու բարեկամներուն հետ միասին, Սեւրի Մուրատեան վարժարանին մէջ տօնել Տօնածառի հանդէսը, կազմակերպուած Ծնողաց Միութեան կողմէ։

Այս տարի եւս, 17 Դեկտեմբեր, Կիրակի երեկոյեան, տեղի ունեցաւ այդ հանդիսութիւնը հաճելի, ուրախ եւ խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ։ Ներկայ էին հայ համայնքներու կրօնական առաջնորդները, ծնողքներու ու բարեկամներու հոծ բազմութիւն մը՝ մասամբ եկած գաւառներէն, որոնց մէջ, առաջին անգամ ըլլալով ներկայ էր նաեւ Ազնաւուրեան ընտանիքը, Շարլը միասին, որուն տասը տարեկան մանչուկը առաջին տարին ըլլալով կը յաճախէ Մուրատեան վարժարան։

Կէսօրէ ետք ժամը չորսին սրահը արդէն լեցուած էր. ծնողքներ, բարեկամներ եւ հիւրեր խմբուած էին զուարթ եւ ջերմիկ սեղաններու շուրջ։

Հանդէսը բացաւ Վարժարանի Տեսուչ Հ. Սերովբէ Վրդ. Ապըլեան, որ հակիրճ եւ յստակ՝ խօսեցաւ այս տօնական հաւաքոյթի իմաստին, հայ պատանիներուն հետ ջերմ պահ մը անցընելու հոգեզուարճ այս հաճոյքին, եւ խօսքերը վերջացուց՝ ըսելով. «Երջանիկ է ան՝ որ մանկան մը անտրտում աչքերով պէտք նայիլ կեանքին»։ Իր խօսքը կը դառնար աւելի տպաւորիչ, ի տես իրենց դպրոցական համազգեստին մէջ գեղեցիկ ու զուարթ հայ տղոց աչքերուն՝ խմբուած բեմին վրայ, անցքերուն մէջ թէ սեղաններուն շուրջ։

Ծնողաց Միութեան ընդհ. քարտուղարուհի Տիկին Մ. Գրիգորեան բարի գալուստի գեղեցիկ ուղերձ մը կարդաց, շեշտելով Փարիզի նման քաղաքի մը մէջ մեզ քով քովի բերող այս երջանիկ օրուան քաղցրութիւնը։

Հ. Յովսէփ Պեհեսնիլեան ուսումնապետ Վրդ.ի եւ վարժարանի հայերէն ուսուցչուհի Տիկին Միլտոնեանի ջանքերով պատրաստուած՝ վարժարանի աշակերտները, մեծ թէ փոքր, խնամուած, խանդավառ արտասանութիւններով, խմբերգներով, խաղերով, մեներգներով ու պարերով կոկիկ եւ յաջող գեղարուեստական յայտագիր մը հրամցուցին մեզի։ Հաճելի ըլլալէ աւելի յուզիչ էր լսել լուսադէմ, անոյշ հայ փոքրիկներու բերնէն բոլոր այդ զուտ ազգային երգերն ու արտասանութիւնները, յուզիչ մանաւանդ մեզի համար, երբ փոքրերու բերաններէն շատ քիչ անգամ կը լսենք մեր արեւմտեան լեզուն։

Այս տարի Տօնածառի հանդէսին նոր շունչ մը բերած էին նաեւ Պերնար Տէմէճեան, իր մոգական ձեռնադաշնակով, ընկերները՝ զանազան նուագարաններով, եւ Սօսի խումբը՝ հայկական գեղեցիկ պարերով։

Սրահին մէջ նոր եռուզեռ մը բերաւ Կաղանդ Պապային ժամանումը։ Իր մուտքին եւ ներկայութեան, մանուկներու ուրախ յուզումին եւ խանդավառութեան աղաղակները ուրիշ ամէն ձայն խեղդեցին։ Կաղանդ Պապուկին հաւատացող մանուկներն ու չհաւատացող մեծերն անգամ ստացան նուէրներ, զորս ամէն տարի Պ. Ա. Տագէսեան, վարժարանի իրական Կաղանդ Հայրիկը, առատաձեռնութեամբ կը նուիրէ փոքրերուն։

Պ. Անթուան Կարապետեան, վարժարանի նախկին աշակերտներէն, սրամտութեամբ կատարեց խօսնակի դերը։

Յայտնի էր, որ Ծնողաց Միութեան նոր վարչութեան ժրաջան անդամուհիները, օժանդակութեամբը բոլոր անդամուհիներուն, ջանք չէին խնայած լաւ կազմակերպուած եւ հաճելի երեկոյթ մը հրամցնելու վարժարանը սիրող հասարակութեան։

Յաջողութիւնը մեծ էր, ապացոյց՝ գոհունակութեան ջերմ արտայայտութիւնները բոլոր ներկաներուն, որոնք սրահը կը ձգէին ուշ գիշերին, հանդէսին քաղցր տպաւորութեան տակ մոռցած իրենց առօրեայ մտահոգութիւնները։

Վերադարձանք վարժարանէն այն քաղցր յուզումով, զոր կրնան ունենալ Հայերը միայն, նման զուտ ազգային եւ հաւաքաբար տօնուած անոյշ Կաղանդէ մը ետք։

Վերադարձանք, կրկնելով մեր մտքին մէջ կարօտի տողեր, որ սիրուն եւ ժպտադէմ հայ մանչուկ մը բեմէն արտասանեց մեզի.

— Ո՞րն է, բալօ, մեր հայրենիք։
— Էն, որ ունի բարձր երկինք.
Էն որ ունի կարմիր արեւ
Իր կապուտակ գլխի վերեւ։
Էն որ ունի, աշխարհի թագ,
Հանց թագաւոր՝ Մասիս ճերմակ։
Էն, որ ունի Արագ, Տղմուտ
Եւ ափերը, մամռոտ ու մութ
Գերեզմաններն են պապերուդ։

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

նոնք հասկնալու համար անհրաժեշտ են մեկնաբանութեանց։ Մազխաթոս ինքն ալ ըմբռնած է այս պարագան եւ կարգ մը բանաստեղծութիւններուն համար մեկնութիւններ գրած է գրաբար հասկնալի լեզուով։ Այդպիսիներէն առ այժմ յայտնի են «Գամակատական» տաղանաւորին առաջին երկու տուներուն մեկնաբանութիւնները, որ ժամանակին երեւան հանած է Նորայր Բիւզանդացի, իսկ մնացած հատուածները մեկնաբանած է Գ. Մենեվիշեան։ Փրոֆ. Հրաչեայ Աճառեան ինքն ալ զբաղած է Մազխաթոսի չափածոյ կարգ մը գործերուն մեկնաբանութեամբը. եւ կրցած է լուծել «Մրգուզ Փանաքը»։ Մազխաթոսի ոճին այս խրթնաբանութիւնը եւ ճոռոմաբանութիւնը հաւանաբար կուգայ արաբական բանաստեղծութեան մէջ երկար ժամանակ իշխող լեզուին եւ ոճին մանուածապատութենէն։

Ցամենայն դէպս այս փաստերը պերճ վկայութիւններ են միջնադարու հայ գրականութեան արաբ գրականութեան հետ ունեցած կապերուն եւ արժանի են լուրջ ուշադրութեան։

Բ. ԶՈՒԳԱՄԱՐԶԵԱՆ

ՋԵԿՈՅՑ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԾՆՈՂԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի Սանուհիներու Ծնողաց Միութեան Ընդհ. անդամական ժողովը տեղի ունեցաւ Նոյեմբեր 26ին՝ վարժարանին մէջ։

Միութեան քարտուղար Պ. Լ. Սափոկլեան ներկայացուց անցեալ տարեշրջանի բարոյական տեղեկատուութիւնը եւ գանձապահ՝ Պ. Ն. Հայթայեան, նիւթական հաշուետուութիւնը, ուրկէ պարզուեցաւ թէ արդէն սնտուկը եղած գանձը բարձրացած է 17.724.11 Ն. Ֆ.ի։

Այս դրամը գոյացած է անդամավճարներէ, պիքնիքի արդիւնքներէ, նուիրատուութիւններէ եւ նկարիչ Պետիկեանի Միութեանս նուիրած մէկ աշխատութեան աճուրդի հասոյթէն։

Այս գումարէն 9451.36 Ն. Ֆ.ով գնուած են ուսանողական եւ մարզանքի անհրաժեշտ պիտոյքներ։ 324.65 Ն. Ֆ. յատկացուած է գրասենեակի, նամակագրութեան եւ կարգ մը ուրիշ ծախքերու։ Ներկայիս ուրեմն սնտուկը կայ 7948.10 Ն. Ֆ., որուն 7767.11 Ն. Ֆ. վերապահուած է ապահովութեան սանդուխի կառուցման ծախքերուն, իսկ 180.99 Ն. Ֆ. նախատեսուած՝ վարչական եւ այլ ծախքերու։

Կատարուեցաւ նոր վարչական ընտրութիւն, որ մեծ փոփոխութիւն չկրեց։ Եղաւ պաշտօնի կարգ մը փոփոխութիւններ եւ ընտրուեցան նոր անդամներ։ Ներկայ վարչութիւնը կազմուած է հետեւեալ կերպով.— Պատուոյ նախագահ՝ Պ. Գէորգ Մարանկօզեան, նախագահ՝ Պ. Նշան Հայթայեան, փոխ նախագահ՝ Պ. Կարպիս Յարութիւնեան, քարտուղար Պ. Լեւոն Սափոկլեան, գանձապահ՝ Պ. Նշան Հայթայեան, խորհրդական անդամներ՝ Տիկիններ Լիսի Սալմասլեան, Պագըրճեան, Ժընըվիէվ Տօնիկեան, Ատրինէ Փափազեան, Նոէլ Գէորգեան, Պ. Պ. Տօքթ. Սոլաքեան, Տիրան Յարութիւնեան, Պետրոս Քիւրքճեան, Վահէ Պալթայեան, Յարութիւն Արսէնեան, Քլեման Խասապեան։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

●

« ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԴԱՏԱՐԱՆՆԵՐ »

1961 Նոյեմբեր 11 թուականը կրող հրամանագրով, Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի Նախագահութիւնը որոշեց «Ընկերային դատարաններ» հաստատել Հայաստանի մէջ։

«Սով. Հայաստան»ի Դեկտեմբեր 1ի թիւին մէջ ներկայացուած ընկերային դատարաններու կանոնադրութիւնէն կը պարզուի, թէ այս ձեւի դատարաններ պիտի կազմուին կոլտնտեսութիւններու, հիմնարկութիւններու, բարձրագոյն եւ միջնակարգ մասնագիտական ուսումնարաններու, զանազան կազմակերպութիւններու եւ այլ կեդրոններու մէջ, պայմանաւ, որ իւրաքանչիւրը ներկայացնէ առնուազն յիսուն հոգինոց հաւաքականութիւն մը։ Միւս կողմէ, ըստ ներկայացուած կանոնադրութեան, ընկերային դատարանները կ'ընտրուին «աշխատաւորներու հաւաքականութիւններու ընդհանուր ժողովներուն մէջ ձեռնբարձ քուէարկութեամբ եւ մէկ տարուան համար միայն»։

Ընկերային դատարաններու ընտրութեան համար ժողովները կը հրաւիրուին արհեստակցական միութիւններու, կոլտնտեսութիւններու վարչութիւններուն, գործարաններու տեղական կոմիտէներուն եւ կամ աշխատաւորներու ներկայացուցիչներուն տեղական խորհուրդներու գործադիր կոմիտէներուն կողմէ։ Դատարանին անդամները կ'ընտրուին ձայներու պարզ մեծամասնութեամբ եւ ժողովին ներկաներուն ձայներու կէսէն աւելիով, իսկ կազմին թիւը կը սահմանուի ընդհանուր ժողովին կողմէ, այսուհանդերձ, հինգ հոգիէն պակաս պէտք չէ ըլլայ։ Կանոնադրութեան համաձայն, ընկերական դատարանները «իրենց գործունէութեամբ հաշուետու են ընդհանուր ժողովներուն»։

Ի՞նչ դեր վերապահուած է այս դատարաններուն։ 12 կէտերէ բաղկացած կանոնադրութեան այս բաժինը մէկ առ մէկ կը թուէ ընկերային դատարաններուն գործունէութեան դաշտը, այսպէս, այս դատարանները իրաւունք պիտի ունենան քննելու աշխատանքի մէջ կատարուած անկարգապահութիւնները, ապօրինութիւնները եւայլն։ Օրինակ, մէկը որ առանց բանւոր պատճառի կը բացակայի իր գործէն կամ ժամանակէն առաջ կը ձգէ գործը, անբարեխիղճ վերաբերում ցոյց կուտայ իր աշխատանքին մէջ, անփութութեան հետեւանքով կը փճացնէ աշխատանքի գործիքները, նիւթական վնաս կը հասցնէ, կը բամբասէ, գործի կուգայ գինով վիճակի մէջ, կը հայհոյէ, ընտանիքին կամ գործին մէջ անվայել վարք ու բարք կ'ունենայ, անհատական վէճեր կը ստեղծէ, կը թերանայ իր զաւակները դաստիարակելու, ծնողքին օգնելու պարտականութիւններուն մէջ, կիներուն նկատմամբ անվայել դիրքի մէջ կը գտնուի, գինեգործութեան մնացորդներէն, պտուղներէն ինքնաթոր օղի կը պատրաստէ եւայլն, եւայլն։

Հրատարակուած կանոնադրութիւնը կը սահմանէ նաեւ պատիժներու տեսակը՝ պարտադրել որ յանցաւորը հրապարակաւ ներողութիւն խնդրէ, հասարակական պարսաւանքի ենթարկել, զգուշացնել, մինչեւ տասը րուբլի տուգանք նշանակել, պաշտօնի փոփոխութիւն որոշել երեք ամսուան համար եւն. եւն.։

Ընկերային դատարաններուն որոշումները, ըստ կանոնագրին, «վերջնական են», այլ խօսքով անբեկանելի։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (119)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

— Պիտի յաջողի՞ք։

— Յաջողութիւնն ապահովուած է, միայն թէ դուք աչալուրջ կենալու էք որ ժամանակին ընձեռած առիթը չփախցունէք ձեռքէ։

Պատրիկ իր կրակոտ աչքերը մանկամարդ աղջկան վրայ յառեց ու դողդղալով հարցուց.

— Բայց դուն ի՞նչպէս մինչեւ հոս եկար։

— Ե՞ս։

— Այո, դուն։

— Այդ մասին ի՞նչ կայ զարմանալու։ Ահա, կտրեցիր մազերդ ... լմնցաւ գնաց։

— Կտրեցի՞ր մազերդ։

— Կտրեցի։

— Գեղեցիկ մազե՞րդ։

Մանկամարդ աղջիկը ժպտեցաւ։

— Միթէ՞ գեղեցիկ մազեր ունէի։

— Այո... թոթովեց Պատրիկ՝ ու սիրատարփ նայուածք մը նետեց իր դէմը գտնուող հրեշտակին վրայ, որուն սէրը խորունկ ու անուշ սէր մը կը դառնար իր սրտին մէջ։

Մանկամարդ աղջիկը խօսքը վերջացուց ու մեկնեցաւ։

Պատրիկ երկար ատեն անոր ետեւէն նայեցաւ ու յետոյ հառաչեց.

— Խեղճ Լալէզար, կը սիրէ, կը սիրէ զիս... ասիկա գիտեմ։ Այդ պատճառաւ իր ոսկեղօծ մազերը կտրել տուած է որ չճանչցուի։ Ախ, իր սիրտը լեցուած է... իր հոգին կը վառի...։ Մէկ կողմէն հայրենեաց սէրը, իսկ միւս կողմէն՝ իմ սէրս կաշկանդած են զինքը։

Այսպէս, Պատրիկ ամբողջ գիշերը մտածելով ու երեւակայելով անցուց։ Հետեւեալ առաւօտը բանտապահին առաջնորդութեամբ ոստիկանապետին ներկայացաւ։ Ոստիկանապետը Շաքիր փաշայի կարգած պաշտօնեան էր, ու իր հայատեաց նկարագրով ծանօթ էր բոլոր քաղաքացիներուն։

Հազիւ քառասունի մօտ տարիք մը ունէր։ Կերպարանքը նիհար ու ոսկոր կտրած էր։ Ծնօտին ամբողջութիւնը ծածկըւած էր ցանցնուած մօրուքով մը, որուն մէջ ճերմակ մազեր կ'երեւային։ Աչքերը դուրս ցցուած էին, իսկ կոպերը բոլորովին ուռած ու արիւն խըռած էին։ Խոշոր ու տգեղ քիթ մը կար վրան, որուն ծակերը մեծ ու աղտոտ էին։ Պեխերու կէս մասը խուճուճ ու մնացած մասը թափուելու երեւոյթ մը ցոյց կուտային։ Ճակատը կնճռոտած ու աժգոյն էր։

Պատրիկ այդ զարշատիպ մարդուն դէմ մը կեցաւ ու սպասեց։

Ոստիկանապետը որ պաշտօնատան մէջ գտնուած լայն սեղանի մը քով կը նստէր, պահ մը Պատրիկին երեսը նայեցաւ եւ յետոյ սեղանին վրայ դրուած տեղեկագիրը կարդաց ինքնիրեն, երբ ընթերցումը վերջացուց, այն ատեն խռպոտ ու խզխզուն ձայնով մը ըսաւ.

— Ծօ թշուառական, բաւական չէ՞ այս կատակերգութիւնը շարունակ ձեզմո՞վ պիտի զբաղի։ Ըսէք ի՞նչ է այս խայտառակութիւնը ... մինչեւ ո՞ւր պիտի հասնի ասոր վերջը ...

Պատրիկ անդրդուելի մնաց ու չպատասխանեց։ Կարծես թէ չէր լսեր ոստիկանապետին ըսածները, չէր հասկնար։

Ոստիկանապետը բարկութեամբ մը ոտքի ելաւ ու՝ անկիւն մը դրուած վեց հարուած մը ու հրացան մը կային, զանոնք սեղանին վրայ դնելով հարցուց.

— Քո՞ւկդ են ասոնք։

— Հրացանն ու վեց հարուա՞ծը, նկատել տուաւ Պատրիկ հարցական ձեւով մը.

— Այո.

— Իմս են։

— Ուսկի՞ց ձեռքդ անցուցիր։

— Ռուսաստանէն։

— Ինչ բանի համար։

— Անձնապաշտպանութեանս համար։

— Անձդ պաշտպանուած չէ՞։

— Ամենեւին։

— Ի՞նչպէս «ամենեւին...» միթէ՞ կառավարութիւնը չիպաշտպաներ քեզ։

— Թերեւս ... բայց Քիւրտը կառավարութիւն ալ մտիկ չըներ։

— Ասոնք Քիւրտերուն համա՞ր էին։

— Բնական է։

— Եթէ Քիւրտերուն համար էին, ինչո՞ւ համար սպաննեցիք կառավարութեան զինուորները։

(Տար.)

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Դաշնակահարուհի Իռէն Ֆարշեան, առաջին մրցանակաւոր ձայնասփիւռի ազգային մրցումին պիտի նուագէ մաս – նակցութեամբ Շուֆօ նուագախումբի եւ զանազան գործիքներու առաջին մրցա– նակաւորներու: Այսօր Զորեքշաբթի ժա– մը 3ը 10 անց, Ֆրանսաբ. միջին ալիքնե– րու վրայ: Յայտագիր՝ O Ռօյօմ տը լա Միւզիք:

ԺԱՄԱԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆ Ս. ՄՆՆԴԵԱՆ

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻ
(ՆԻՍ)

Այս Կիրակի, Նոր Տարի, սկիզբ ժա – մերգութեան ժամը 9: Ս. պատարագ ժա– մը 10·30:

5 Յունուար, Ուրբաթ, Առաւօտ, սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9, Ճրագալոյց ժամը 15·30, Ս. պատարագ 16·30ին:

6 Յունուար, Շաբաթ, Ծնունդ եւ Մկրտութիւն, սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8, Ս. պատարագ 10·30:

7 Յունուար, Կիրակի, Մեռելոց, սկիզբ ժամերգութեան 9, Ս. պատարագ եւ հո– գեհանգիստ 10·30:

ԾԱՆՕԹ.— Շրջանիս հոգեւոր հովիւը Մեռելոցի օրը ժամը 14ին պիտի զտնուի Գոզատի գերեզմանատունը, ննջեցելոց գերեզմանօրհնէքի համար:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Նիսի Երիցատան բարերարներ Գալուստ եւ Նուարդ Կիւլպէնկեանի եւ Կիւլպէնկ – եան գերդաստանի բոլոր ննջեցելոց հա – մար հոգեհանգստեան արարողութիւն պիտի կատարուի այս Կիրակի, յաւարտ Ս. պատարագի: Հոգեհանգիստ պիտի կատարուի նաեւ Նիսի եկեղեցւոյն այլ բարերարներուն եւ ի մասնաւորի վար – չութեանս ատենապետ Նորոզ հանգուց – եալ Արամ Թէքէեանի համար, այս վերջ– նոյն մահուան քառասունքին լրման առթիւ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— «Մանուկներու Օր»ը տեղի կ'ունենայ 28 Յունուար, Կիրակի, Րիւ տիւ Նուառի սրահին մէջ:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը, Փա– րիզի շրջանի իր մասնաճիւղերով կը տօնէ Մանուկներու Օրը:

Քատէի սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 28 – ին, Հինգշաբթի օր ժամը 15էն 18:

Խնամուած գեղարուեստական բաժին եւ հաճելի անակնկալներ: Աւանդական ԿԱ – ՂԱՆԴ – ՊԱՊԱՆ փոքրիկներու պիտի բաժնէ նախընթրիք եւ մրգեղէն:

Քլոուններ՝ ՖՐԷՏ եւ ՓՕՓՕԼ եւ ՍԻԼ – ՎԻՕ եւ իր ՇՈՒՆԵՐԸ:

Մանուկներու փոխադրութեան համար օթօքարները կը մեկնին դէպիՓարիզ ժա– մը 13·30ին հետեւեալ վայրերէն:

Հաւաքուիլ.— ԱԼՖՈՐՎԻԼ Փլաս Քառ– նօ: ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕ՝ Խրիմեան վար – ժարան Րիւ տը լա Տէֆանս: ՊԱՆԵԽՕ ՔԱՇԱՆ՝ դպրոցին առջեւ Րիւ Հայկ Դը – պիրեան: Միւս մասնաճիւղերու փոք – րիկները կը փոխադրուին իրենց միջոց – ներով:

Շաւիլէն օթօքարը կը մեկնի ժամը 13– ին, Փուէն տը Շաւիլէն, կը հանդիպի հայկ. դպրոցը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԴպրոցասէրՏիկնանց վարժարանի վար– չութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Օր. Ալիս Գա – րայեան (Քանատա) յիսուն տոլար: Պ.Պ. Վ. եւ Ռ. Տէր Դաւթեան 250 Ն. Ֆ.: Ա– րամ Սարգիսեան (Անկէն) հարիւր Ն.Ֆ.: Տէր եւ Տիկին Մարանկօզեան յիսուն, ի– րենց մօրը եւ տիկին Մուրատի յիշատա – կին: Ոմն յիսուն, ողբացեալ Յովհաննէս Քիւրքճեանի յիշատակին: Տիկին Նշան– եան, Րէնսի երեսուն, Պ. Սերբեան (Իսի լէ Մուլինօ) երեսուն, Օր. Սթելլա Պա – գըրճեան երեսուն, իր հօր, ողբացեալ Արշակ Պագըրճեանի յիշատակին: Տիկին Ետիքարտաշեան տասը, փոխան ծաղիկի Թոռնիկ Թէրզեանի մահուան առթիւ:

Տիկին Վ. Ջըրաշեան երկու սնտուկ շամիչ եւ մէկ սնտուկ թուզ: Պ. Պ. Մ. Ծիյէրճեան երկու եւ Պ.Ֆրէնկեան 1 սալ:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Լեւոն Փափազեան յիսուն Ն. Ֆ. կը նուիրէ Ծերանոցին, Տիկին Բերսաբէ Փափազեանի մահուան առթիւ: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

« ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ ԲՈԼՈՐԻՆ ՀԱՄԱՐ »

Այս Զորեքշաբթի իրիկուն, սովորական ժամուն, ֆրանսական պատկերասփիւռի «Ընթերցումներ բոլորին համար» յայ – տագրին ընթացքին Փիէր Տէկրօփ պիտի ներկայացնէ Վիքթոր Կառոոն եւ իր Բ. վէպը՝

Le Chevalier à l'Emeraude

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՊԱՆԵԽՕ – ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Ար – ծիւ» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Հինգշաբ– թի ժամը 20ծ30ին, ծանօթ հաւաքատե – ղին: Կարեւոր օրակարգ:

ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի ժողովը այս Զորեքշաբթի երեկոյեան ժամը 9ին, սովորական հա – ւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 28 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

JEUDI 28 DÉCEMBRE 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9290 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5091

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

"ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ"

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութիւնը Փարիզեան շրջանի իր բոլոր մասնաճիւղերով կը տօնէ Մանուկներու Օրը, այսօր՝ Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ Քառէի սրահին մէջ :

Տարիներէ ի վեր այս «Օր»ն ալ աւանդական է դարձած, միւս ազգային, երախտաարդական, մշակութային ու բարեսիրական տօներու եւ հանդէսներու շարքին :

Ամէն տարի, Կաղանդի առթիւ, 300 – 350 փոքրիկներ, իրենց ծնողքներով, ներկայ կ'ըլլան «Մանուկներու Օր»ուան հանդէսին, ուր հայերէնի դասընթացքներուն հետեւող աշակերտներ ու աշակերտուհիներ մայրենի լեզուով ոտանաւորներ կ'արտասանեն, երգեր կ'երգեն եւ կը պարեն Հայկական պարեր, ստեղծելով հայաշունչ մթնոլորտ մը :

Մեծապէս գնահատելի է գործը, որուն լծուած են մեր մայրերը, քոյրերն ու աղջիկները, յանուն ազգապահպանման :

Ֆ. Կ. Խաչը աւելի քան երեք տասնեակ տարիներէ ի վեր կը գործէ Ֆրանսայի մէջ: Մասնաճիւղեր հաստատած է այն բոլոր քաղաքներուն մէջ, ուր կարեւոր թիւով Հայեր կ'ապրին :

Կան Ֆրանսահայ բարեսիրական ուրիշ կազմակերպութիւններ, որոնք կը գրաւին ծերերով, աղքատներով եւ որբերով:

Կապոյտ Խաչը աղքատներուն եւ հիւանդներուն օգնելէ զատ, իր մասնաւոր հոգածութեան առարկայ դարձուցած է մատաղ սերունդը, իր հիմնադրութեան առաջին օրերէն սկսեալ :

Փարիզի եւ գաւառի մէջ կը պահէ հայերէնի դասընթացքներ :

Դժբախտաբար քանի տարիները կը սահին տարագրութեան մէջ, այնքան կը պակսի հետաքրքրութիւնը մայրենի լեզուին հանդէպ :

Փոքրիկները չեն անշուշտ յանցաւորները: Որոշ դասակարգի ծնողքներու մօտ հետզհետէ մարելու վրայ է հայրենասիրական կրակն ու հայ ծնած ըլլալու հպարտութիւնը, տեղի տալով անտարբերութեան եւ ստորադասութեան զգացումի :

Այս պայմաններուն տակ գերագոյն, անհնարին ճիգեր է, որ կը փորձեն մեր ամէն կարգի ազգային կազմակերպութիւնները, համրանքը պահպանելու, կամ կորուստը իր նուազագոյն համեմատութեան իջեցնելու համար :

Ֆ. Կապ. Խաչի տիկիններն ու օրիորդները իրենց կարելին կ'ընեն՝ Հայութեան կապելու համար մեր նորագոյն սերունդը :

Այս մարզին մէջ առանձին ուշադրութիւն կ'ընծայեն երկսեռ փոքրիկներու ամառնային արձակուրդին :

Երկար ատեն Թափառական ըլլալէ վերջ, Ֆ. Կ. Խաչը արդէն տարիներէ ի վեր ունի իր սեփական շէնքը Պէլֆոնթէնի մէջ, Ժիւրայի գալարաւեղ եւ օդասուն բարձունքին վրայ :

Ամէն տարի Յուլիսին եւ Օգոստոսին քանի մը հարիւր հայորդիներ ու հայուհիներ հանգստաւէտ պայմաններու մէջ, Խաչուհիներու հոգածու խնամքին տակ կը սորվին իրենց մայրենի լեզուն, կը ճռուողեն եւ կը ղեղգեղեն հայերէն, միաժամանակ կը կազդուրուին: Օդափոխութիւն ու հաճելին կը վայելեն միաժամանակ:

Այսօր «Մանուկներու Օր»ուան հանդէսին ներկայ ըլլալով, ոչ միայն պիտի քաջալերէք կազմակերպիչները, այլեւ պիտի գնահատէք կատարուած աշխատանքը :

Անդամագրուելով Կապոյտ Խաչին, հայրենասիրական պարտականութիւն մը կատարած պիտի ըլլաք :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԱՐՈՒԱԾ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ԳԱՀԻՐԷԷՆ ՔՈՒՎԷՅԹ

ԱՆԳԼԻԱՑԻՆԵՐԸ ԿԱԶՄ ՈՒ ՊԱՏՐԱՍՏ ԵՆ

Զօրքը՝ Անգլիոյ մէջ եւ նաւատորմը՝ Միջերկրականի մէջ կը սպասեն անմիջական հրամաններու, նկատի առնելով Միջին Արեւելքի յանկարծական լարուած մթնոլորտը: Այս առթիւ հրատարակուած զեկոյցը կը շեշտէ թէ վերջին 24 ժամերու ընթացքին իրենց (իմա Անգլիացիներուն) նախատեսութիւնները ըստ որոնց Ծնունդի շրջանը՝ կրնար օգտագործուիլ աւելի լարելու համար մթնոլորտը, մասամբ հաստատուեցան Միջին Արեւելքի մէջ: Հակառակ անոր որ, կ'ըսեն Բրիտանացիք անմիջական գործողութեանց չի սպասուիր, սահմանափակ բնոյթ կրող միջոցներ ձեռք առնուեցան :

Այս լարուածութիւնը սկսաւ Գահիրէէն ուր Նասրի բուռն ճառը եւ Խորհ. Միութեան «Նուէրները» մեծ մտահոգութիւններ պատճառեցին Արեւմուտքի մանաւանդ Ամերիկայի որ նոր «պերախտի մը» հանդիպած է յանձին Կամալ Ապտել Նասրի որուն, հինգ տարի է իր ընծայած անսահման եւ անհաշիւ բարեկամութիւնը տարօրինակ ձեւով կը վարձատրուի :

Գահիրէ կը ժամանէ Խորհրդային կարեւոր ծովային պատուիրակութիւն մը, գլուխն ունենալով Ծովային Ուժի ընդհանուր հրամանատար՝ ծովակալ Սերգէյ Կրեշով: Նման այցելութիւն մը չի կրնար անշուշտ հաճոյք պատճառել Ուաշինթընի, որ պատրանքներ ունի իր « գնած » բարեկամութեանց մասին, Ամերիկա չուզեր հաւատալ սակայն, ինչպէս ըսուեցաւ եւ կրկնուեցաւ, թէ փոխարինելու համար Ալպանիոյ կորսնցուցած նաւահանգիստները, Նասր Ալեքսանտրիան պիտի տրամադրէ Ռուսերուն: Ամերիկացիք կ'ուզեն տակաւին հաւատալ թէ այս լուրը կրնայ պարզապէս հրէական քարոզչութիւն ըլլալ, նկատի առնելով մանաւանդ որ լուրին առաջին աղբիւրը Թէլ Ավիվի «լաւատեղեակ» օրաթերթ մըն էր :

Ամերիկա միշտ ուզած է եւ կ'ուզէ խընայել Նասրը, այս առթիւ յատկանշական մէկ քուէարկութիւն որ տեղի ունեցաւ Ազգաժողովին մէջ, գրեթէ ուշադրութիւն չգրաւեց Կօայի դէպքերուն պատճառաւ :

9 ափրիկեան եւ վեց լատին – ամերիկեան երկիրներ կը ներկայացնէին բանաձեւի ծրագիր մը որ բանակցութիւններ կ'առաջարկէր Իսրայէլի եւ արաբական պետութեանց միջեւ գաղթականներու հարցին լուծման համար: Այս ծրագրին ի նպաստ քուէարկեցին 34 երկիրներ, ձեռնպահ մնացին քսան ուրիշներ, ոչ առաջիններուն, ոչ երկրորդներուն մէջ էին Միացեալ Նահանգները որոնք Նասրի եւ խորհրդային պլոքին հետ դէմ քուէարկած են: Ֆրանսացիները կը յիշեն նաեւ թէ դեմոկրատ ներկայացուցիչին առաջարկը, որ խորհրդարանին մէջ ըսաւ թէ Ամերիկացիները զօրավիգ պէտք է կանգնին Ֆրանսայի Եգիպտոսի դիւանագէտներու հարցին մէջ ոչ մէկ արձագանգ գտաւ: Եթէ չյսելու եկան այս ձայնը, կ'ըսէ «Ֆիկարօ»յի թղթակիցը, Ամերիկացիք չեն կրնար սակայն չտեսնել ձեւանալ այն նկարը զոր ամերիկեան մամուլը հրատարակած է եւ որ ցոյց կուտայ Նասրը, կրկին ժպտուն, խորհրդային սուզանաւի մը կողքին :

Եգիպտական մամուլն ալ կը հաղորդէ թէ Խորհ. Միութիւնը եւ Չեխոսլովաքիան ամրապնդած են եգիպտական պատերազմական նաւատորմը իրենց տուածներով: Եգիպտացիք չեն ճշդեր սակայն տրուածին քանակը եւ որակը: Դէտերու կարծիքով, յանձնուած են գլխաւորաբար սուզանաւեր (10–15) եւ ականանաւեր:

Աղեքսանդրիոյ Ալ Մասաա թերթն է որ առաջին առթիւ արտօնութիւն ստացած է խօսելու այս յանձնումներուն մասին եւ այս առթիւ աւելցուցած թէ այս ձեւով եգիպտական նաւատորմը արեւելեան Միջերկրականի հարուածելու հզօրագոյն ուժը կը դառնայ: Թերթը կը գրէ նաեւ թէ յանձնումները եղած են ճիշդ ատենին որպէսզի մասնակցին Դեկտեմբեր 23ին տօնակատարութեանց որոնք կ'ոգեկոչեն 1956ի անգլօ-ֆրանսական ուժերու պարտութը :

Յառաջիկայ Յունուար 5ին ալ, Գահիրէ կը ժամանէ խորհրդային տնտեսական պատուիրակութիւն մը: Միջին Արեւելքի գործակալութիւնը կը հաղորդէ այս առթիւ թէ տնտեսական կարեւոր խօսակցութիւններ տեղի պիտի ունենան Եգիպտացիներուն եւ Ռուսերուն միջեւ :

Միւս կողմէ, իբրեւ հետեւանք Նասրի յայտարարութեանց 59·000 հեկտար հող ազգայնացուեցաւ Եգիպտոսի մէջ: Ասոնք կը պատկանէին 2614 օտարականներու որոնց մեծ մասը Արաբ, Յոյն եւ Իտալացի են :

Մանսուրայի Թաղականութիւնն ալ որոշած է արձան մը բարձրացնել ոգեկոչելու համար այն յաղթանակը զոր այդ քաղաքին (Նեղոսի բերանը) բնակիչները տարած են, Ֆրանսայի Լուտովիկոս Թ. Թագաւորին վրայ :

Մանսուրա հիմնուած է 1221ին երբ Խաչակիրները ցամաքահում կ'ընէին եգիպտական Ափը, Տամիէթի մօտ: 29 տարի ետք, 1250ին, Ֆրանսայի Ս. Լուտովիկոս Թագաւորը գերի ինկաւ Մանսուրայի մօտ եւ Մանսուրա տարուեցաւ: Հոն ցարդ ցոյց կը տրուի տուն մը՝ ուր Ֆրանսայի Թագաւորին բանտը եղած է մինչեւ որ փրկագինը վճարուի :

Եգիպտոսէն ետք, Քուվէյթն ալ նոր մտահոգութիւններ կը պատճառէ: Քասըմ Քինչ մը հանգիստ ձգելէ ետք Քուվէյթի Շէյխը բուռն արտայայտութիւններ ունեցած է կրկին: Յայտարարած է թէ յարաբերութիւնները պիտի խզէ բոլոր այն երկիրներուն հետ որոնք լաւ յարաբերութիւններ կը պահեն Քուվէյթի հետ: Այդ իսկ պատճառաւ, Անգլիա կազմ ու պատրաստ կը սպասէ որպէսզի անմիջապէս միջամտէ եթէ Շէյխը Անգլիոյ դիմէ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Ատալէթ կուսակցութեան պարագլուխը՝ Կիւմիւշփալա ամբաստանեց Ազգ. միասնականութեան նախկին կոմիտէն որ իր վերջին յայտարարութիւններով կ'ուզէ քանդել ժողովրդավար վարչաձեւը Թուրքիոյ մէջ: Արդարեւ վերջերս ատոնցմէ մէկը դէմ արտայայտուած էր որեւէ ներման Եասը Ատայի դատապարտեալներուն նկատմամբ, շեշտելով թէ անոնք որոնք «յեղափոխութիւնը ըրած են կրկին կրնան ընել» :

ԻՏԱԼԻՈՅ համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն շատ մտահոգ է իր անդամներու թիւին նուազման պատճառաւ: Այս առթիւ հրատարակուած փաստաթուղթ մը կը շեշտէ թէ անդամներու թիւին նուազումը քաղաքական գործունէութեան եւ կազմակերպչական աշխատանքի տկարութեան նշանն է :

ԱԹԷՆՔԻ խորհրդային դեսպանը Արտաքին նախարարին այցելութիւն մը տուած է եւ յայտնած այս առթիւ իր կառավարութեան մտահոգութիւնները ըսելով թէ հիւլէական ռումբեր կը պահուին յունական հողամասին վրայ :

ԻՍՐԱՅԷԼԷՆ կը հաղորդեն թէ Ծնունդի օրը Եաֆայի Ս. Միքայէլ եկեղեցին, որ քաղաքին ուղղափառ ամէնէն հին եկեղեցիներէն մէկը նկատուած է բոլորովին քանդուած է հրդեհի մը հետեւանքով : Եկեղեցին որ 113 տարուան էր, թանկագին առարկաներ կը պարունակէր :

ՃԱՓՈՆԻ բնակչութեան թիւը 94 միլոն 280·000 էր 1961 Հոկտեմբեր 1ի մարդահամարին համաձայն: Մէկ տարուան մէջ 870·000 ճափոնցի աւելցեր է : Նոյեմբեր մէկին, Թոքիոյի բնակչութեան թիւն էր՝ ինը միլիոն 948·376 :

ԼԵՀԵՐԸ Ծնունդը տօնած են զերոյէն վար 15 աստիճան ցուրտով Վարշաւայի Ս. Յովհաննէս եկեղեցւոյ մէջ, ուր պատարագը մատուցած է Կարդինալ Վիշինսկի: Լեհաստանի Աւագերէցը չէ քարոզած այս առթիւ այլ գոհացած է կարդալով Պապին հեռագիրը, ուր Յովհաննէս ԻԳ. կը շեշտէր թէ կը բաժնէ Լեհերուն «ուրախութիւնները և աւելի՝ մտահոգութիւնները եւ դժուարութիւնները» :

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ «Ժողովուրդին Ազգային Համագումարին գործադիր Բիւրօն » (խորհրդարանը այսպէս ճանչցուած է համայնավար Չինաստանի մէջ) , պիտի հաւաքուի Փեքին յառաջիկայ Մարտ 5–ին: Համագումարը երկու տարի է նիստ չէր ունեցած: Կը կարծուի թէ գլխաւորաբար տնտեսական հարցերով պիտի զբաղի :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ 1961ին հինգ հազար երկու հարիւր միլիոն տոլար տըւած են արտասահմանի, իբրեւ օգնութիւն: 1712 միլիոն յատկացուած է միայն զինուորական օժանդակութեան :

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ նախկին մենատէրը՝ Փերոն վերամուսնացաւ: Այս ամուսնութիւնը այն տպաւորութիւնը կը թողու թէ Փերոն վերջնականապէս հրաժարած է Արժանթինի իշխանութիւնը կրկին ձեռք ձգելէ որովհետեւ ծանօթ է թէ իր ողբացեալ կինը՝ Էվիթա Փերոն ինչ հմայք կը վայելէր Արժանթինի բանուորական շրջանակներու մէջ եւ անոնց շնորհիւ կրնար կրկին իշխանութիւնը ձեռք ձգել : Փերոն վաթսուն տարեկան է, կինը՝ 28:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ մէջ առաջին անգամ ըլլալով «մարդկային մարմինի դեղեցկութեան մրցում»մը կազմակերպուած է Սվերտլովսքի մէջ (Ուրալի շրջան) :

ՔԷՄՈՅ կղզիներու ռմբակոծումը որ դադրած էր Սեպտեմբեր 10էն ի վեր վերսկսաւ Ծնունդի օրը, կը հաղորդեն Ֆորմոզայէն :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Պերլինի քաղաքապետը՝ Վիլլի Պրանտ յայտարարած է թէ Գերմանիոյ վերամիացումը չի կրնար կատարուիլ մերձաւոր ապագայի մը մէջ :

1962ԻՆ պարտաւորիչ պիտի դառնայ մանկական անդամալուծութեան (փոլիոմիէլիթ) պատուաստը 20 տարեկանէն վար եղողներուն :

ԱՆՏՈՌԱՅԻ կացութիւնը շատ լաւ է : Պետական գանձը 420 միլիոն հին ֆրանքի շահ մը ունեցած է այս տարի: Անտորա Սպանիոյ սահմանակից «անկախ» հանրապետութիւն մըն է:

ՊՈՆԻ մէջ Յունուար հինգին խօսակցութիւններ պիտի ունենան Մաքմիլըն եւ Ատընաուըր: Այս խօսակցութեանց պիտի մասնակցին նաեւ երկու երկիրներու Արտաքին Նախարարները:

ՔԱԹԱՆԿԱՅԻ արտաքին նախարարը Փարիզի մէջ յայտարարեց թէ տրամադիր են զիջումներ ընելու :

ԻՒՄԱՆԻԹԷ կը գրէ թէ Վատիկանը մեծ արշաւանք մը կը սկսի աշխարհականութեան, ընկերվարութեան եւ ժողովրդապետութեան դէմ Տիեզերական Ժողով մը գումարելով : Այդ Ժողովին նպատակն է քարոզչութեան նոր ձեւեր գտնել պայքարելու համար, «շարքային անհաւատութեան մը դէմ որ կը զարգանայ համաշխարհային չափանիշով», կ'ըսէ համայնավար պաշտօնաթերթը :

ԽՆՁԱՐԱՅԻ ԲԱՐՁՈՒՆՔԻՑ

NOSTALGIA

—o—

Երբ արեւը դանդաղ մտնում է իր մայրամուտին Միջերկրականից այն կողմ, եւ ճպուռները յոգնած՝ դադարեցնում են իրենց համանուագը մայրիների վրայ, զմայլելի տեսարան է բացւում Խնչարայի բարձունքից դէպի գիմացի հովիտներն ու լեռները Լիբանանեան:

Դէպի աջ, գորշ – կապտաւուն տարածութեան մէջ, ձուէկից եկած բարձրանում են շարքով Մառոնի գիւղերը՝ մինչեւ գրեթէ սահմանը Սուրիոյ։ Շուտով պիտի ելեկտրական ճրագներով պայծառանայ հինաւուրց վանքը Հայոց կաթողիկէ Զմմառ, բոլոր վշտահարների մխիթարիչ Տիրամօր հովանու ներքեւ։ Մի ժամանակ մտաւոր եռուն կեանք կար այնտեղ. այժմ մագաղաթները հնանում են անդուլներում ծերացած կրօնաւորների նման եւ մատեանններն անշարժ՝ ծածկուած են փոշիով։ Տխուր ճակատագիրը մայր արմատից պոկուած բոյսի ...

Դէպի ձախ բոլոնիայի Հայնէն զուարթ։ Այնտեղ հիմա, սրճարաններում զռում է բարձրախօսը եւ գործի մարդիկ բլոտ են խաղում մոռանալու համար չուկայի հոգսերը։ Աւելի դէպի ձախ՝ համեստ սրճարան, համեստ օթեակները։ Եւ աւելի հեռու, չոր լեռների ճամբով, Զահլէն ու Բեգաայի դաշտը հացառատ, որի գլխին պահակ է կանգնած Լիբանանի Մասիս Սանինը:

Այստեղ, Շթորայումն էր, որ Աղբալեանը յղացաւ հայաւան հիմնելու գաղափարը։ Ծրագիրը յաջողութիւն չունեցաւ։ Ով հրապուրուեց, հողի և տան տէր դարձաւ, այժմ հեռանալու մասին է մտածում՝ ծախելով իր հողն ու տունը։ Աղբալեանի ճարտարապետական կառոյցը, սակայն, կեցած է իր տեղը:

Քիչ անդին, ցամաք լեռան կողքին, թառած եւ ամուր կեցած է իր տեղը Սուէտիոյ բաղէների հայաւանը՝ Այնճար: Անճար յուսահատութեամբ հիմնուած այս գիւղը այժմ չէ եւ հարուստ է, որովհետեւ հաւատարիմ մնաց հայի փիլիսոփայութեան. «բանուկ ձեռքը չի մուրայ»:

Զմայլելի է Լիբանանը Խնչարայի բարձունքից, երբ արեւը մայր է մտնում եւ ճպուռները լռում են մայրիների վրայ, բայց դուք դիտե՞լ էք Հայաստանի Արարատեան դաշտը Քանաքեռի բարձունքից առաւօտեան, երբ օդը խաղաղ է, յստակ, եւ գիւղերի վրայ նոր է սկսում բարձրանալ թոնիրների ծուխը։ Դուք ճաշակե՞լ էք Քանաքեռի այգիներում գիշերուայ ցօղով լուացուած Խարջու խաղողը անման եւ դիտել զարթնող դաշտը Արարատեան:

Ձեր առջեւ՝ Մասիսը վեհապանծ ամբողջ հասակով՝ Կուրծքը դեռ ծածկուած է նօսր մշուշով, բայց գլուխը բաց է եւ պեծին է տալիս ծագող արեւի ճառագայթների ներքեւ: Հայոց Մասիսը՝ պատկառելի եւ գեղեցիկ, հէքեաթային: Դեռ չի ծնուել մի նկարիչ, որ պատկերացնէր Հայոց լեռը իր խկութեան մէջ։ Չի եղել մի երգահան, որ Մասիսի վեհութիւնը ներկայացնէր համանուագով: Մասիսը անմատչելի է, անկրկնելի, միակն է տիեզերքում, Հայոց Մասիսը Հայաստանի սրտում:

Դէպի ձախ՝ Բարթուղեան շղթան լեռների — Զինդիլ, Կողբի, սարը սուր եւ ապառաժ: Անդին, անլեռ տարածութիւնից Արաքսն ու Ախուրեանը գրկախառն՝ մուտք են գործում հանդիսաւոր հոսանքով Արարատեան դաշտը: Զոյգ գետերի միութեան վայրում պատմութիւնը տեղաւորել է մեր մայրաքաղաքը՝ Երուանդակերտ:

Այս կողմ, Արագածի քարոտ կրծքին Թալինի շրջանում, բոյն են հաստատել Սասունի արծիւնները: Հայրենիքում են, բայց հայրենիքում չեն զգում իրենց։ Աչքերը յառած դէպի Տալւորիկ ու Ծովասար, ձիերը թամբած եւ հրացանները ուսերին՝ նրանք սպասում են անհամբեր, երբ պիտի ձեղքեն Արաքսը, պիտի մագլցեն Բարթողն ի վեր, սուրան դէպի Սասունը հարազատ:

Արագածը, Հայոց Աշխարհի առինքը, դեռ պատանի՝ ես լայնքով ու երկայնքով չափել եմ նրա բոլոր կողմերը: Բիւրականի տանիքներից հիացել եմ Մասիսի գեղեցկութեամբ: Աղօթել եմ Օշականում Սուրբ Մեսրոպի գերեզմանի առջեւ։ Խմել եմ Աշտարակի չիրան Ուռոցի ափին: Համբրօզի ձորում կարմրախայտ եմ բռնել թոռով: Եւ քարեր եմ նետել գուլալ լճակի մէջ, չորս գագաթների միջեւ:

Եթէ Մասիսը Հայկ Նահապետն է Հայաստանի բաղուկը հուժկու աղեղի վրայ, արթուն պահակը հայութեան, Արագածը սնուցանողն է հայ ժողովրդի, Հայաստանի կենդրիւրը: Զուր չէ, որ ժողովուրդը Հայոց երկիրը լուսաւորող կանթեղը վառ, տեղաւորել է Արագածի գագաթին:

Եւ Արարատեան դաշտը... Անծայրածիր իր խնկանման մշտավառ — Հայաստանի սիրտն ու հոգին: Արեւը հաղիւ ողողել է իր ճառագայթներով գիւղ ու վանք, յուռթի արտերն ու այգիները արգասաբեր:

Ամբողջ դաշտը, արեւելքից արեւմուտք, կարծես ափի վրայ, աչքիդ առջեւն է: Արեւմուտքից արեւելք, օձի գալարումներով, ոլոր մոլոր հոսում է Մայր Արաքսը՝ ծոյլ եւ անաղմուկ: Ամէն կողմ առուները խլում են նրա կրծքի ջուրը, ոռոգելու համար արտերն ու այգիները: Խեղճ է Արաքսը Արարատեան դաշտում՝ արհամարհուած նոյնիսկ գոմէշների կողմից, որոնք ծոյլ – ծոյլ լողանում են տղմոտ ջրի մէջ: Այս չէ Վերգիլոսի կամուրջներ չհանդուրժող Արաքսը: Անցէք Օրդուբադից Մեղրի տեսնելու համար Համէջացի քերթողի երգած Արաքսը:

Արաքսից այս կողմ, Արարատեան դաշտի սրտում՝ Էջմիածինը, ուր «փառաց լոյս»ն իջաւ «ի հօրէ» հայ ժողովրդի դարաւոր հաւատի խորհուրդ.—

Էջ Միածին ի հօրէ եւ լոյս փառաց ընդ նմա:

Եւ Էջմիածնի կողքին ճեմարանը Գէորգեան, ուր անցել են իմ մատաղ կեանքի տարիները:

Եւ Էջմիածնի շուրջ երեք կոյսերի տաճարները դեռ կանգուն՝ Գայիանէ, Հռիփսիմէ, Շողակաթ:

Եւ քիչ անդին, Երեւանի ճամբու վրայ, Ներսէսի ձեռակերտ Զուարթնոցը աւերակ, իր հոյակերտ խոյակներով, արծիւներով ու ողկոյզներով:

Եւ Էջմիածնից աջ ու ձախ, հարաւ եւ հիւսիս՝ չէն գիւղեր եւ այգիներ, ցորենի ու բամպակի արտեր, ուր հոսում է չինականի ճակատի քրտինքը եւ գեղջուկների երգը զուարթ:

Կեանքը եռում է Հայաստան Աշխարհում, Արարատեան դաշտի վրայ, Մասիսի ստուերի ներքեւ: Ես ապրել եմ այդ աշխարհում, առնական բնութեան մէջ, սիրել եմ նրա եզական գեղեցկութիւնը, որ, աւա՜ղ, այլեւս անկրկնելի է ինձ համար:

Եւ Խնչարայի բարձունքում, մայրիների շուքի տակ, Սանեղի հովանու ներքեւ մեր երազ – Մասիսն եմ տեսնում, ճպուռների միալար երգի մէջ, մեր չինականի հորովելն եմ լսում, գեղեցիկ Լիբանանում, մեր գեղեցկագոյն Հայաստանն եմ երազում:

Տեսայ Լափլանդիայի ջրերը անծայրածիր եւ գեղեցիկ Ռինի հէքեաթային: Լեսեցի Նիակարայի համերգը վիթխարի: Հիացեալ Սիէռա Նեւատայի բարձրաբերձ ծառերով դարաւոր: Զարմացայ Սփինքսով ու բուրգերով Նեղոսի ափին եւ Ակրոպոլիսով, Պառնասի ստորոտը — աշխարհ տեսայ եւ ահա հիանում եմ Լիբանանի գեղեցկութեամբ, բայց ոչ մէկը չի հասնի մեր Հայաստանին, այնքան մօտ ու հարազատ չէ իմ սրտին, որքան Հայաստանը:

Աշխա՛րհ անցիր, Հայաստանի նման երկիր չկայ:

Ձկա՛յ Հայաստանի նման երկիր՝ ինձ համար:

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

"ԱՅՆ ՕՐԷՆ Ի ՎԵՐ, ԱՅՆ ՕՐԷՆ ԱՍԴԻՆ..."

—o—

Դժբախտաբար «մեր ընթերցող հասարակութիւնը» շատ խստապահանջ է, թէեւ բառին բուն նշանակութեամբ դժուար է որեւէ հաշտութեան եզր գտնել իրական ընթերցողներուն եւ այն միւսներուն միջեւ, որ գոյութիւն ունի Սփիւռքի մէջ:

Այս վերջինը առօրեայ մամուլը, մասնաւորաբար օրաթերթ կարդացողն է, այն հրատարակութիւնը, որ՝ ինչպէս սովորաբար կ՚ըսուի քանիչորս ժամուան կեանք ունի, առանց մոռնալու, որ այդ տեւողութիւնն ալ հետզհետէ կը նուազի, շնորհիւ գիտական ուրիշ միջոցներու:

Բայց կայ ընթերցող հասարակութիւն մը, որ կապուած է գիրքերուն, եւ հաւանաբար հայի պահանջին պէս պէտքը կը զգայ անոնց ներկայութեան: Այս մէկն է ահաւասիկ որ մեր մէջ հետզհետէ կը պակսի դժբախտաբար:

Բայց հակառակ այդ տխուր իրականութեան, մեր գրագէտները միշտ ներկայ են եւ «մեր դժուարահաճ ընթերցող հասարակութեան» գիրքեր կը ներկայացնեն, առանց նկատի առնելու խնդրանքի հետզհետէ պակսող պահանջը:

Գրեթէ տարի մը ետք, նոյն հեղինակէն, Սօս – Վանիէն ունինք, հէքեաթներու երկրորդ հատոր մը, «Այն օրէն ի վեր, Այն օրէն ասդին» նոյն խորագրով

Հէքեաթներու Բ. հատոր, հեղինակ՝ ՍՕՍ. ՎԱՆԻ, Պէյրութ, 1961

նոյն արտաքինով: «Յառաջ»ի ընթերցողները վստահաբար կը յիշեն Ա. հատորը, որուն մասին «Յուշատետր» մը նուիրած էինք («Յառաջ», 12 Մարտ, 1960), յայտնելով հեղինակին բեղուն գործունէութիւնը, քանի մը մարզերու մէջ:

Սօս – Վանի միակն է ներկայիս, որ մեր մէջ հէքեաթներու գրականութեան կը բերէ իր վաստակը, միշտ աւելի հաստատուն կերպով: Յաջորդաբար երկու տարուան մէջ երկու հատոր շատ պիտի գտնեն թերեւս մեր ընթերցողները, գորս «դժուարահաճ» ածականով որակեցինք: Դժուարահաճ են որովհետեւ իրենց մատուցուած որեւէ սեռի գրականութեան հատորները, մեծ մասով անվաճառ կը մնան, այն պատճառաբանութեամբ, թէ իրենց ճաշակներուն գոհացում չեն տար: Երբ գրքի խնդրանք մը կ՚ըլլայ, ընտրութիւնը մեզի վստահելով, բանաստեղծական հաւաքածոները, հազարին մէկ համեմատութեամբ նոյնիսկ, կարելի չէ ներկայացնել, որովհետեւ մերժումի առաջին պատրուակը՝ «Բանաստեղծութենէ չեն հասկնար» պատասխանը ունի: Վէպեր չունինք եւ եթէ որեւէ հեղինակ իսկ առաջարկենք՝ «արդէն կարդացած ենք» կ՚ըսուին: Հայաստանի վիպական ճոխ գրականութենէն երբ վէպ մը առաջարկենք, «Լեզուն և ուղղագրութիւնը մեզի ընտանի չեն» պատասխանը պատրաստ է:

Ուրեմն ի՞նչ գիրք յանձնարարել: Հէքեաթներու գրականութի՞ւնը հապա, ինչպէս «Այն օրէն ի վեր, Նոյն օրէն ասդին»ը: Ան ալ շատ գրական է, առանց նկատի առնելու որ այդ ոճով ու տարազով հատորը, գրական ամէն մէկ էջին մէջ հայ ժողովրդական դարաւոր իմաս–

ԱՄԲԱՍՏԱՆԵԱԼ ՍԹԱԼԻՆ, ՈՏՔԻ՛

—o—

Եւ յանկարծ, 1932 Նոյեմբեր 11ին, խորհրդային մամուլը հրատարակեց հետեւեալ լակոնական զեկոյցը.

«Ընկերուհի Նատեժտա Սերգէյեւնա Ալլիուվա, Սթալինի կինը, մահացած է 9էն 10 Նոյեմբերի գիշերը՝ 30 տարեկան հասակին»:

Փառաւոր թաղում տեղի ունեցաւ, սակայն ընդհանուր զարմանք պատճառեց այն պարագան, որ հանգուցեալին մարմինը թաղուեցաւ փոխանակ կիզուելու, ինչպէս սովորութիւն էր վարչաձեւին կարեւոր անձնաւորութեանց համար:

Ո՞վ արգելք հանդիսացած էր կիզման:

Սթալին: Չէր ուզեր որ կնոջ սրտին մէջ մխրճուած ատրճանակի գնդակը գտնուի:

1932 Նոյեմբեր 9ին, մառէշալ Վորոշիլով մեծ ընդունելութիւն մը կազմակերպած էր Յեղափոխութեան տասնըհինգերորդ տարեդարձին առթիւ: Երկիրը ահաւոր սովի մէջ էր (հողերու համայնացման հետեւանքով), սակայն անիկա արգելք չէր, որ իր ղեկավարները առատութեան մէջ ապրին: Ոչ ոք իրաւունք ունէր ժողովուրդին խեղճութեան մասին խօսելու. մամուլին մէջ ոչ մէկ բառ կը գրուէր այս մասին: Ամէն ոք պարտաւոր էր կրկնել Սթալինի հնարած նախադասութիւնը. «Կեանքը այժմ շատ աւելի ուրախ է ու երջանիկ»:

Նատեժտա, որ բարեսիրտ էր եւ կը տառապէր, կ՚ատէր այս սուտ քարոզչութիւնը: Վորոշիլովի սարքած ընդունելութեան ընթացքին բերնէն կարեկցութեան քանի մը խօսք փախցուց բանուորներուն եւ գիւղացիներուն մասին: Սթալին բարկութենէն գունատեցաւ: Քիչ յետոյ կնոջը ըսաւ, որ տուն դառնալու ատենը եկած է: Կինը խելակորոյս նայուածք մը նետեց չորս դին: Ամէն ոք տեսաւ, թէ սրահէն դուրս ելած միջոցին Սթալին ու Նատեժտա կը վիճաբանէին:

Ի՞նչ պատահեցաւ երբ մինակ մնացին: Ըստ ոմանց, Նատեժտա անկողին մտած, ծածկոցները գլխուն քաշած եւ սրտին մէջ ատրճանակի գնդակ մը տեղաւորած է: Ըստ ուրիշներու, Սթալին ոչ թէ անձնասպանութեան մղած է դժբախտ կինը, այլ իր իսկ ձեռքով մեռցուցած է զայն: Փաստը այն է, յամենայն դէպս, որ Նատեժտայի սրտին մէջ ատրճանակի գնդակ մը կար: Մեռեալին քով կանչուած երեք բժիշկները հրահանգ ստացան յայտարարելու, թէ Նատեժտա անյետաձգելի գործողութեան մը ընթացքին մեռած էր: Սակայն այսպիսի գաղտնիք մը միշտ ալ ի վերջոյ երեւան կ՚ելլէ, նոյնիսկ Խ.Միութեան մէջ, ամէնէն սեւ սարսափի օրերուն:

Սթալին չէր կրնար թոյլ տալ, որ այսքան վտանգաւոր վկաներ ողջ մնան: 1938ին, այս երեք բժիշկները ամբաստանուեցան Սթալինը, Մոլոթովն ու քանի մը ուրիշներ թունաւորել ուզած ըլլալու յանցանքով եւ դղայացուեց դատավարութենէ մը վերջ մահուան դատապարտուեցան:

Տասը տարի ետք՝ կարգը հասաւ Սերգէյ Ալլիլույեւի եւ իր միւս աղջկան, որոնք եղելութենէն տեղեակ էին:

Սթալինի կողմէ ուղարկուած կուսակցական ղեկավարներ ներկայացան իրենց:

— Դուք, որ Սթալինը այնքան լաւ ճանչցած էք յեղափոխական պայքարի օրերուն, լաւ կ՚ընէք որ ձեր յուշերը գրէք:

Այդ շրջանին, այս ձեւի խօսք մը հրահանգի համազօր էր: Մերժել՝ համապատասխան կ՚ըլլար ընդդիմութեան: Հայր ու աղջիկ գործի լծուեցան:

Գիրքը լոյս տեսաւ 1946ին, Աննա Ալլիլույեւայի ստորագրութեան տակ: Նախքան հրատարակութեան յանձնուիլը կարդացուած էր, ըստ օրէնքի, բազմաթիւ գրաքննիչներու կողմէ: Սթալին ինքն ալ կարդացած էր ձեռագիրը:

Արդ, ամիս մը ետքը, «Փրաւտա» խիստ յօդուած մը կը հրատարակէր Աննայի յուշերուն դէմ. յօդուածին մէջ կ՚ըսուէր թէ գրքին մէջ կը վխտան Լենինի, Սթալինի եւ Կալինինի մասին անընդունելի ազատութեամբ հնարուած յերիւրանքներ: Հեղինակը կը յորջորջուէր «արկածախնդրուհի»:

Ոչ ոք պիտի կարենար այս ձեւով խօսիլ ամենակալ բռնատէրին քենիին մասին, եթէ բռնատէրը ինքը տուած չըլլար համապատասխան հրահանգները:

Գիրքը անմիջապէս քաշուեցաւ գրատուներէն եւ գրադարաններէն. Աննա եւ իր հայրը ձերբակալուեցան:

Անկէ ի վեր բնաւ չլսուեցաւ իրենց մասին: Նոյնիսկ եթէ տեղւոյն վրայ մահուան չդատապարտուեցան, շատ հաւանաբար զրկանքներու հետեւանքով մեռան կեդրոնացման կայանի մը մէջ:

Նատեժտայի մահէն յետոյ, պէտք էր «կեանքի ընկեր» մը գտնել ամենազօր տիրոջ:

Կուսակցութեան եւ Պետութեան ղեկավար շրջանակներուն հետ կապ ունեցող երիտասարդ աղջիկներուն եւ կիներուն մէջ վախը ծնունդ առաւ: Իրենց վրայ սարսափ կուգար երբ կը մտածէին թէ նոր ընտրեալին ալ կրնայ վերապահուած ըլլալ Կատերինայի ու Նատեժտայի ճակատագիրը:

— Դժուար է կամաւոր երրորդ զոհ մը գտնել Սթալինի համար, կ՚ըսէր Զամիաթին, յայտնի գրողը:

(3 Շար.)

տութեան կայծերը խառնած են, արուեստով ու նրբութեամբ մշակուած, կը բաւէ որ ընթերցանութեան հաճոյքն ու ճաշակը կորսնցուցած չըլլայ ոեւէ մէկը :

Ի՞նչ կ'ըսէինք հեղինակին հէքեաթնե-րու հաւաքածոյին առթիւ.— Սօս – Վանի լաւ կը ճանչնայ մեր հայրենիքը, մեր աշխարհագրութիւնը, մեր հողագրու-թիւնը, որուն գեղեցիկ մէկ նկարագրու-թիւնը կուտայ «Նոյի Արցունքը» աւան-դավէպով :Տասներեք հէքեաթներով կազ-մուած ներկայ հատորով ալ կրկին կը հաստատէ մեր խորհրդածութիւնը : Հայ-րենի բնութեան նկարագրութիւնը, ան-տառներն ու լեռները, ծառն ու ծաղիկը կը գտնենք բոլոր աւանդավէպերուն մէջ, միեւնոյն ատեն աշխարհագրական ա-նուններու գեղեցիկ շարք մը յիշատակե-լով.—Բիշտունեաց մայրաքաղաքը, Մո-կաց երկիրը, Սասունը, Տարօնն ու Մա-րութայ լեռը, Բզնունեաց ծովը, Վաս-պուրականը, Արտամէտի հրաշալի այգի-ներն ու պարտէզները, Արարատը, Վա-րագայ լեռը, Սիփանն ու Թանտուրէկը, Նէմրութը, Գրգուռը, առանց մոռնալու Եփրատն ու մանաւանդ Հայաստանի ան-մահական աղբիւրները, որոնք՝ դարձեալ առանց բացառութեան, իր բոլոր հէք-եաթներուն հենքը կը կազմեն, ինչպէսնաեւ ուրիշ առիթներով ալ ամէն մէկին հրաշագործ եւ բուժական յատկանիշները իր ուսումնասիրութեան եւ քննութեան նիւթը կազմած են :

Բանաստեղծական ներշնչումով կազմը-ւած են բոլոր հէքեաթները, որոնցմէ մէկ քանիին յիշատակութիւնը կ'արժէ ընել :

Այս նոր հատորին մէջ աննման հէք-եաթներէն մէկն է «Մօր մը Սիրտը» շատ ժողովրդական եւ ծանօթ, որուն բազմա-թիւ փոփոխակները գեղեցիկ եւ պայծառ էջերու ծնունդ տուած են հէքեաթներու մեր գրականութեան մէջ: Թիթեռնիկի նրբութեամբ, ճերմակներ հագած ան-տառի եւ լերան պարիկն է, որ Հովիւը փորձել կ'ուզէ թէ իրակա՞ն է իր սէրը իրեն հանդէպ: Պարիկը հարստութիւն կը խոստանայ, եթէ Հովիւը սպաննէ իր մայրը եւ սիրտը իրեն բերէ : Հովիւը եր-կու անգամ կը հրաժարի գործել ոճիրը : Առաջին անգամ հաւրալի մը, երկրորդ անգամ կատուի մը սիրտը կը բերէ : Պա-րիկը չի խաբուիր : Հովիւը երրորդ եւ վերջին անգամ կը սպաննէ մայրը եւ սիրտը առնելով կը վազէ : Վազելու ատեն ոտքը քարին կը զարնուի եւ Հովիւը կ'իյ-նայ : Մօրը գուրգուրոտ ձայն է որ կը խօսի,— «Ա՜խ, տղաս, մէկ տե՞ղդ ցա-ւեցաւ» :

Ուրիշ աննման աւանդութիւն մըն է «Սուրբ Թոնիրին աւանդութիւնը», դարձ-եալ մշակուած շատերուն կողմէ : Մու-րացկան մըն է, որ հացի տեղ՝ սէր ու համբոյր կը մուրայ երէցկինէն, եւ երբ տաք համբոյրը կ'ունենայ, այդ պահուն երէցը վրայ կը հասնի եւ երէցկինը թո-նիրը կը նետուի, ձուկի կը փոխակերպի եւ Թոնիրն ալ Ջուրով կը լեցուի : Հացին

եւ Թոնիրին նուիրականութիւնն ու երէց-կնոջ՝ հետեւաբար հայ կնոջ պատուա-խնդրութիւնն ու ամօթխածութիւնը ասկէ աւելի գեղեցիկ հէքեաթով մը չէին կըր-նար ապրիլ հայ ժողովուրդին եւ գրա-կանութեան մէջ :

Այսպէս մէկը միւսէն աւելի յաջող հէքեաթներու շարք մըն է նաեւ այս հա-տորը, ինչպէս «Մահ եւ Յարութիւն»ը, «Թաթիկն ու Թութիկը» եւայլն :

Սօս – Վանիի գրականութիւնը խորհր-դապատկերներով հարուստ է, յաճախ չափազանցութիւններու երթալու աստի-ճան : Այս տեսակէտով կրնանք յիշել «Ե-րանութեան աղբիւրը» (էջ 18) խորա-գրով աւանդութիւնը, ուր կը գտնենք նաեւ խոստովանութիւն մը, որուն հա-մաձայն «Երկունքի խրթնութեան մշուշը, միացած մեծախօսիկ հպարտութեան թուխսին, կը չինեն կենդանագիրը հա-րազատ բանաստեղծին եւ անոր ճերթո-ղութեան»: Դարձեալ՝ «բառը միշտ հզօր ու տիրական չէ : Բառը, ամէն ատեն գա-ղափարին հարազատութիւնը փոխանցող անթերի միջոցը չէ, վասնզի բառին փո-խադրական կարողութիւնը յաճախ կը նմանի ճեղքուած կուժի մը... որուն մէ-ջի ջուրը մղելով՝ կը կորսնցնէ հետզհետէ իր ծանրութիւնը եւ հոսումին առնակա-նութիւնը » :

Այս գաղափարներուն հետեւելով մէկ-տեղ, Սօս – Վանի լաւ կ'ընէր, եթէ գրա-կան հէքեաթի մը բովանդակութեանը մէջ չատխուէր բանասիրական կամ գրա-գիտական տարազներու մասին խորհրդա-ծութիւններ ընել :

Այլապէս քաջալերական է, որ այս շատ գրապաշտ դարուն մէջ, միակը կը մնայ այսօր, որ կը մշակէ հէքեաթներու գրա-կանութիւնը, վերապրելով հայկական ա-ւանդութիւնները :

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

Յ. Գ.— Այն հեղինակներն ու հրատա-րակիչները, որոնք կը փափաքին գրա-խօսուած տեսնել իրենց գործերը, պէտք է երկու օրինակ ղրկեն խմբագրութեան :

ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ԼԵԶՈՒՈՎ

Հայկական լայնածաւալ լեռնաշխարհի գրեթէ ամէն մէկ անկիւնը, ըլլայ ան բլուր, դաշտ, կիրճ թէ քարանձաւ, կա-րելի է հանդիպիլ պատմութեան բոլոր շրջաններուն պատկանող եւ մեր նախնիք-ներուն ձեռքով շինուած խրճիթներու, գոր-ծիքներու, դամբարաններու, բերդերու, չէնքերու, պարիսպներու, պալատներու, տաճարներու, կամուրջներու, իջեւանն-երու եւայլն :

Բայց անոնք բաղում յուշարձաններուն հետ ու կէնտ վկաներն են, որոնք այսօր ալ հարուստ կը թուին՝ դարմանք պատ-ճառելով Հայաստան այցելող նոյնիսկ աշխարհ պտըտած հիւրերուն :

Սակայն դաւ ի սիրտ, մինչեւ հիմա այդ պատմական յուշարձաններուն մա-սին չունէինք ընդհանուրին մատչելի ամփոփ աշխատութիւն մը : Միայն վեր-ջերս լոյս տեսաւ Թ. Ջուհարեանի «Հա-յաստանի պատմական յուշարձանները» անունով արժէքաւոր գիրքը, որ հետա-քրքրուողներուն հնարաւորութիւն կու-տայ յստակ գաղափար ունենալու արդի Հայաստանի մէջ գոյութիւն ունեցող եւ պատմութեան տարբեր դարաշրջաննե-րուն պատկանող յուշարձաններումասին :

Նախապատմական շրջաններուն հայկա-կան լեռնաշխարհին բնակիչները չունէին գիր ու գրականութիւն, հետեւաբար այդ դարաշրջանին վերաբերող գրաւոր յու-շարձաններու մասին խօսք կարելի չէ ը-նել : Նախապատմական շրջանէն մնացած են միայն նիւթական մշակոյթի մնա-ցորդներ, այն ալ ոչ ամէն երկրի մէջ, որոնց շնորհիւ կարելի կ'ըլլայ փոքր ի շատէ պատկերացնել մարդկային պատ-մութեան այդ դարաշրջանը :

Հայաստան այն հազուագիւտ երկիրնե-րէն է, ուր, նախապատմական շրջանէն մնացած են բաւական հարուստ յուշար-ձաններ : Անոնցմէ են աշխատանքի գոր-ծիքները եւ զէնքերը, քարայրները, գետ-նափոր եւ կէս – գետնափոր տուները, քա-րաշէն տուները, բերդերը, կիկլոպեան մեծարեկոր քարէ պարիսպներով, դամ-բարանները, ձուկի կերպ ունեցող «վի-շապները» եւ այլ առարկաներ ու իրեր :

Հեղինակը, բնութագրելով եւ գնահա-տելով անոնցմէ ամէն մէկը, միեւնոյն ա-տեն ճիշդ կերպով կ'եզրակացնէ, գրելով թէ « մեր երկիրը եղել է հասարակական կեանքի կազմաւորման օրրաններից մէ-կը » :

Հայաստան հարուստ է նաեւ ստրկա-տիրական դարաշրջանին պատկանող պատմական յուշարձաններով : Այս շըր-ջանին արդէն կը շինուէին ամրոցներ, քաղաքներ, հրաշակերտ տաճարներ եւ պալատներ :

Այս դարաշրջանէն մնացած են Կարմիր բլուրին եւ Արին բերդին քաղաք – ամ-րոցները՝ կործանած վիճակի մէջ, որոնք կը նկատուին Խորհ. Միութեան տարա-ծութեան վրայ գտնուող ամէնէն հին ըն-նակատեղերը :

Ստրկատիրական դարաշրջանին շին-ուած է Գառնիի հոյակապ տաճարը, որ կը նկատուի այդ դարաշրջանին աշխարհի ամէնէն հրաշալի շինութիւններէն մէկը :

Նախապատմական ժամանակներէն պահպանուած եւ մեզ հասած են սեպա-գիր արձանագրութիւններ՝ փորագըր-ուած ժայռերու, քարաբեկորներու եւ քարակոթողներու վրայ, որոնք արժէքա-ւոր տեղեկութիւններ կը պարունակեն մեր եւ դրացի երկիրներուն վերաբերեալ : Սեպագիր արձանագրութիւնները կը հանդիսանան մարդուն կողմէ նշաններու միջոցաւ իր միտքերը յաջորդ սերունդ-ներուն փոխանցելու առաջին փորձը եւ այդ իմաստով անոնք չափազանց կարե-ւոր են ժողովուրդներուն նախապատմա-կան մշակոյթը եւ պատմութիւնը ուսում-նասիրելու տեսակէտէն :

Ստրկատիրական շրջանին Հայաստանի այսօրուան սահմաններուն մէջ շինուած են մեծ բազմաթիւ քաղաքներ : Անոնցմէ են Արմաւիրը, Երուանդաշատը, Գառնիի բերդաքաղաքը, Արտաշատը եւայլն, ո-րոնցմէ ամէն մէկը իր դարուն հանդիսա-ցած է տնտեսութեան, առեւտուրի եւ մը-շակոյթի անուն հանած կեդրոններ ոչ միայն Հայաստանի, այլեւ ամբողջ Արե-ւելքի մէջ :

Դեռ Քրիստոսէ առաջ Պլուտարքոս Ար-տաշատ քաղաքը անուանած է «Հայաս-տանի Կարքեդոնը» : Արդէն Արտաշատի փլատակներուն տակէն գտնուած իրերն ալ այդ կը վկայեն :

Ստրկատիրական դարաշրջանին տնտե-սութեան եւ առեւտուրի զարգացումին հետեւանքով մէջտեղ կուգայ դրամը : Հայաստանի մէջ դրամը երեւան կուգայ շատ հին ժամանակներուն : Հեղինակը դրամները կը դասէ պատմական յուշար-ձաններու շարքին, որովհետեւ, ինչպէս կ'ըսէ, դրամներուն ուսումնասիրութիւնը հնարաւորութիւն կուտայ պարզելու ոչ միայն իւրաքանչիւր երկրին տնտեսական ներքին կեանքը, այլեւ զանազան երկիր-ներու միջեւ եղած առեւտրական յարա-բերութիւնները, անոնց քաղաքական դե-րըն ու նշանակութիւնը, փոխադարձ յա-րաբերութիւնները միջազգային ասպարէ-զին մէջ եւայլն :

Հեղինակը աւելի հանգամանօրէն նկա-րագրած է աւատապետական դարաշրջա-նի եւ մասամբ յետագայ ժամանակներուն շինուած պատմական բազմաթիւ ու բազ-մազան յուշարձանները : Այդ յուշարձան-ները աչքի կը զարնեն ոչ միայն իրենց կատարելութեամբ, ազգային բարձր ար-ուեստով, այլեւ շինուած ըլլալով հայկա-կան գիրերու գիւտէն ետք, մեծ մասամբ կը կրեն արժէքաւոր արձանագրութիւն-ներ :

Աւատապետական դարաշրջանի յուշար-ձաններուն մէջ յատկապէս նշանաւոր է Զուարթնոցի աշխարհահռչակ տաճարը : Ինչպէս կը գրէ գիրքին հեղինակը, եկե-ղեցին այնքան գեղեցիկ եղած է որ, պատմիչները զայն համարած են տիե-զերքի զարմանք, բազմապայծառ քաւա-րան, չքնաղ, զարմանալի, հրաշապայ-ծառ, մեծաշէն, աստուածակերտ տա-ճար, եւայլն :

Հայկական յուշարձաններուն մէջ յա-տուկ առանձին տեղ կը գրաւեն գերեզ-մանաքարերը, որոնց մասին մանրամաս-նօրէն կը խօսի Ջուհարեան :

« Հայաստանի պատմական յուշարձան-ները» արժէքաւոր գիրք է եւ կը կար-դացուի մեծ հետաքրքրութեամբ : Սա-կայն, դժբախտաբար, հրատարակութիւ-նը թափթփած է, գիրքը չէ կազմուած, նկարները շատ քիչ են եւ անփոյթ, փոքր է նաեւ տպաքանակը :

Գ. ԱԻԱԳԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (120)

ԹՈՒԱՂԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

— Կառավարութեան զինուորները չէի սպաններ, եթէ իմ դէմը սուր չըարձրա-ցնէին :

— Խիստ լաւ. կ'ըսեն թէ դուք մեծ քա-նակութեամբ զէնքեր փոխադրած էք երկ-րին անծանօթ մասերու մէջ միմիտ Հայերուն բաժնելու համար. իրա՞ւ է :

— Միմիտ Հայը զէնքի պէտք կ'ունե-նա՞յ :

— Էհ, կը խաբէք զինքը :

— Ոչ, աւելի ճիշդ կ'ըլլար, երբ ըսէիք թէ զէնքերը կը բաժնուին գիտակից ու գաղափարական եղող Հայուն մէջ :

— Գիտակից հայը ձեզ նման սրիկանե-րու հետ գործ չունի :

— Քանի որ այդպէս է, միմիտ Հայէն ալ մի վախնաք : Անասունն անկից աւելի աղէկ է :

Ոստիկանապետը Պատրիկի խօսքերը մէկիկ մէկիկ գրի առնելէն ետքը մեկնե-ցաւ : Օրը կամաց կամաց իրիկուն եղած էր :

Պատրիկ մէկ աչքը դէպի նեղ լուսա-մուտը յառած, իսկ միւս աչքը բանտին դուռը սեւեռած, կը սպասէր սրտադողով մը :

Ժամերը կը սահէին ... :

Գիշերուան ճօկանը կը զարնէր :

Մէկ... երկուք ... երեք ... չորս :

Այդ պահուն յանկարծ ձայն մը լսուե-ցաւ... յետոյ վժլտուք մը ... աղաղակ մը եւ դղրդիւն մը փրթաւ ... :

— Կրակ կայ... կրակ կայ... պոռաց ձայն մը :

Վժլտուքներու մէջ, աղաղակներու մէջ ... վերջապէս դղրդիւններու մէջ անհելի իրարանցում մըն ալ տիրեց ... :

Հրդեհը բանտին կից էր... հետեւաբար բոցը լուսամուտներէն սկսած էր ներս թափանցել :

Գիշերուան մութին մէջ բանտին դուռը յանկարծ բացուեցաւ ու բանտարկեալ-ներն ամէնքն ալ դուրս թափուեցան :

Ոստիկանութիւնը փուճ տեղ չորս կող-մէն շղթայի տակ առնել ուզեց բանտարկ-եալները, — անոնք փախած էին :

Ազատուած էր նաեւ Պատրիկ ...

ԿՈՏՈՐԱԾԻ ՁԱՅՆ ԵՒ ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՄԻԱՑՈՒՄ

Շաքիր փաշա, «քիչ օրուան մէջ», պատրաստած էք կոտորածներու սեւ ծը-րագիրը : Վանի ամբողջ նահանգը զին-ուորական ահեղ շղթայի մը տակ առնը-ւած էր :

Արդէն, Սասունի ջարդը, Կարինի կո-տորածը, մէկ խօսքով՝ Հայաստանի ա-մէն մասերու մէջ թափուած արիւնը, գործուած քամնելի ոճիրները սարսուռ ազդած էին :

Կոտորածի ձայնը կը հնչէր... գրեթէ մահուան անադորոյն զօղանջի մը պէս :

Հայութեան անողոք ճակատագիրը հը-րէշային ձեռքերու կը մատնուէր :

Շաքիր փաշա ապստամբութեան թե-լադրած էր բոլոր քիւրտ ցեղապետներն, որոնք իրենց զունդերով Վան քաղաքը կը թափուէին : Այդ ետանէն սկսեալ ին-չուան «Աւանց» կոչուած արուարձանը, պաշարուած էր այդ վայրենի ու արիւն-կըզակ Քիւրտերովը : Ծիւաղատիպ փա-շայի մէկ հրամանին կը սպասէին, որ-պէսզի քանդէին, աւերէին ու արիւնի մէջ թողէին ամբողջ նահանգը :

Սակայն Բարձրագոյն Դուռը հեռագրով մը իմացուց Շաքիր փաշային որ Կ. Պո-լիս դառնայ : Ասիկա ծանր եկաւ նենգա-ւոր փաշային, որովհետեւ չկրցաւ իր աչ-քովը տեսնել Մեծ – Ոճրագործ Սուլթա-նին ծրագիրը :

Երբ Շաքիր փաշան իր ոտքը կտրեց Վանէն, ապստամբութեան թելադրուած Քիւրտերը պարապ ետ չդառնալու հա-մար, աւարի ու թալանի սկսան եւ ամ-բողջ ԹԻՄԱՐ, ամբողջ ՀԱՅՈՑ ՁՈՐ, ամ-բողջ ՇԱՏԱԽ քանդեցին ու կողոպտեցին :

Մօտաւորապէս ութ տարիներէ ի վեր գոյութիւն ունեցող կուսակցական երկ-պառակութիւնը մէկդի թողուցած էր իր ահաւոր երեւոյթը. վտանգը դիտած էր ու կը պատրաստուէր իր կուրծքը տալու :

Կուսակցական բաժանումը, զոր յիշե-ցինք, երեք ճիւղի բաժնուած էր. 1) Ար-մենական, 2) Հնչակեան, 3) Դրօշակեան :

Արմենականներու գլուխը կը գտնուէր Պետօ :

Ահա՝ այս երեք պետերու մէջ բաժնը-ւած էր այն ահեղ ուժը, որմէ կը վախ-նար Թուրք կառավարութիւնը :

Ցաւ է մեզ խոստովանելու թէ կուսակ-ցական բաժանումը մեծ ու աղետաւոր հարուած մը եղաւ Վանայ նահանգին հա-մար, որովհետեւ՝ երբ ուժը մէկը միւսին դէմ գտնուող ձեռքերու մէջ ջլատուեցաւ, երբ վաշխառուն, հարուստը վատ կղերն ու խմբան իրենց դաւադրական գլուխը վերցուցին ճզմուած օձի մը պէս, Թուրք կառավարութիւնը շունչ առաւ ու այդ ուժին ամբողջութիւնը ոչնչացնելու հա-մարձակեցաւ :

(Շար.)

Գ. ԺԻՐԱՅՐ ԵՐԱՆԵԱՆ
Օր. ԻՌԷՆ ՍՕՊԱՆՍՔԻ
Նշանուած
Պուա Քոլոմպ 24 Դեկտ. 1961 Քոլոմպ

ՎԱՐԴՈՒՀԻ ՔԷՇԱՊԵԱՆ
ԸՆԿ. ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՕՀԱՆԵԱՆ
Ամուսնացած
Շավիլ 27 Նոյ. 1961 Սէն Շամոն

Այս ուրախ առթիւ Սէն Շամոնէն Տէր եւ Տիկին Սարգիս Քէշապեան կը նուիրեն Փարիզի Մշակոյթի Տան յիսուն Ն. Ֆ., Շավիլի դպրոցին երեսուն, Շավիլի Նոր Սերունդին քսան, Տէր եւ Տիկին Կղեմէս Օհանեան Մշակոյթի Տան երեսուն, Շավիլի Կապ. Խաչին քսան Ն. Ֆ.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Ժերմէի Թաղ. Խորհուրդը իր թաղեցիներէն ողբացեալ Սուքիաս Նիկողոսեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի խորին շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, ի նպաստ Թաղիս եկեղեցւոյ եւ դպրոցին: Պ. Պ. Պետրոս Սահակեան, Աւետենց ընտանիք, Պառ Թինէլ, Պ. Ժան քսանական Ն. Ֆ.: Տէր Մինասեան Նուպար, Գուրգէն Կարապետեան, Եդուարդ Ճեհրեան, Միհրան Սահակեան, Տելի Պօյաճեան ընտանիք, Սարգիս Տուլթլուեան, Հայկ Զուգորեան, Անոռէ Ժիւլիէն, Պառ Անթուան, Գողաեան ընտանիք 10ական Ն. Ֆ.: Իսկ Յ. Ճրըքեան, Ս. Մինասեան, Մելքմէճեան, Աբրահամ, Յարութիւն Նեվշէհիրլեան, Օննիկ Նիկողոսեան, Աբրահամ Մանկասարեան հինգական Ն. Ֆ. եկեղեցւոյ պայծառութեան: Պ. Պ. Հայկ Մկրտիչեան, Յովհաննէս Մարգարեան, Բիւզանդ Փափազեան, Կարպիս Աճէմեան, Թովմաս Մարկոսեան, Վարուժան Անտոնեան, Աստուր Արսլանեան, Աւետիս Սանտալեան, Կարապետ Կտաւճեան, Հաճի Յակոբ Ահարոնեան, Յակոբ Պետրոսեան տասնական Ն. Ֆ.: Իսկ Մանուկ Գասպարեան, Կարապետ Կիւլիմիրեան, Այրի Տիկին Սրբուհի Պետրոսեան, Յակոբ Էսկիճեան, Հայկ Վարժապետեան, Գէորգ Այվազեան, (Կարապետ Գարապաշեան, Թաղին աղքատներուն), 5ական Ն. Ֆ. Թաղիս դպրոցին:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ ՆԻՍԻ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ

Վարչութիւնս շնորհակալութեամբ ստացած է հոգեւոր հովիւին ձեռամբ, հետեւեալ նուէրները.— Երգեհոն մը՝ Նուպար Կիւլպէնկեանի եւ քրոջ Տիկ. Ռիթա Եսայեանի կողմէ: Եկեղեցւոյս ելեկտրական ջեռուցման ամբողջական սարքաւորման եւ ելեկտր. ջեռուցումներու բարեփոխութեան ծախքերը՝ Այրի Տիկին Համբիկեանի կողմէ, հանգուցեալ ամուսնոյն ի յիշատակ պատարագի նոր զգեստ մը՝ Արժանթինահայ Ժ. Ճէրէճեանի կողմէ:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մինչեւ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 31, մեր այն բոլոր բաժանորդները որոնք առկախ հաշիւներ ունին, համապատասխան հաշուեցոյցեր ստացան եւ Յառաջի հաշիւին վրայ մանտա մը, դիւրացնելու համար իրենց վճարումները:

Բոլոր այն բաժանորդները որոնք չեն պատասխաներ մեր դիմումին, թերթ պիտի չստանան Յունուար 1էն սկսեալ:

Անգամ մը եւս շնորհակալութիւն կը յայտնենք բոլոր պարտաճանաչ բաժանորդներուն, որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն Յառաջի վարչական գործը:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
ՅԱՌԱՋԻ

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը, Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերով կը տօնէ Մանուկներու Օրը:

Քատէի սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 28-ին, Հինգշաբթի օր ժամը 15էն 18:

Խնամուած գեղարուեստական բաժին եւ հաճելի անակնկալներ: Աւանդական ԿԱՂԱՆԴ-ՊԱՊԱՆ փոքրիկներու պիտի բաժնէ նախընթրիք եւ մրգեղէն:

Քլաուններ՝ ՖՐԷՏ եւ ՓՕՓՕԼ եւ ՍԻԼՎԻՕ եւ իր ՇՈՒՆԵՐԸ:

Մանուկներու փոխադրութեան համար օթօքարները կը մեկնին դէպի Փարիզ ժամը 13.30ին հետեւեալ վայրերէն:

Հաւաքուիլ.— ԱԼՖՕՐՎԻԼ Փլաս Քառնօ: ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕ՝ Խրիմեան վարժարան Ռիւ տը լա Տէֆանս: ՊԱՆԵՕ ՔԱՇԱՆ՝ դպրոցին առջեւ Ռիւ Հայկ Դըպիրեան: Միւս մասնաճիւղերու փոքրիկները կը փոխադրուին իրենց միջոցներով:

Շավիլէն օթօքարը կը մեկնի ժամը 13-ին, Փուէն տը Շավիլէն, կը հանդիպի հայկ. դպրոցը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղս շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Կարպիս Սէմիզեանէ 25 Ն. Ֆ., իրենց հօր մահուան առաջին տարելիցի հոգեհանգստեան առթիւ: Պ. Պ. Յ. Հացործեանէ քսան եւ Մեսրոպ Բանքասեանէ 10 Ն. Ֆ., Տիկին Պալթայեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի: Տէրտէրեան եւ Մարանեան ընտանիքներէ քսան Ն. Ֆ. փոքրիկն Ռեժինայի կսկծալի մահուան առթիւ: Նոյնպէս Տիկին Ժօժէն Իշխանեանէ տասը Ն. Ֆ., իր հարսին ապաքինման ուրախ առիթով, Ոմն հինգ Ն. Ֆ.:

ՆՈՒԷՐ

Ողբ. Պ. Պապըրճեանի մահուան քառասունքին առթիւ Տէր եւ Տիկին Կղէմէս Օհանեան Դպրոցասէրին կը նուիրեն երեսուն Ն. Ֆ.: (Ստանալ Յառաջէն):

ԱՄԱՆՈՐԻ ԵՒ Ս. ԾՆՆԴԵԱՆ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ ՍԷՆ-ՌԱՖԱՅԷԼԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ՄԷՋ

Այս Երկուշաբթի պիտի պատարագէ շրջանիս հոգեւոր հովիւ Տէր Ատոմ քահանայ, երգեցողութեամբ Նիսի փոքրիկներէ բաղկացեալ դպրաց դասին եւ ընկերակցութեամբ երգեհոնի:

Սկիզբ արարողութեան, առաւօտեան ժամը 10ին:

Տնօրէնութիւնը կը հրաւիրէ շրջանիս բոլոր Հայերը:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ

Ծննդեան 1600ամեակը համազգային շուքով կը տօնուի Մարսէյլի մէջ:

Փետրուար 18ին, Կիրակի կէսօրէ ետք, Քազա տ'Իթալիայի շքեղ թատրոնին մէջ:

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

Ստիպողաբար երիտասարդ տաքթիլօ մը կ'ուզուի: Անձամբ դիմել Յառաջին որ կուտայ հարկ եղած տեղեկութիւնները:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

—o—

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու մարմիններու ներկայացուցիչները այս Շաբաթ ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

Օրակարգ.— Շրջ. ժողովի օրակարգերու քննութիւն:

ՊԱՆԵՕ - ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Հինգշաբթի ժամը 20ծ30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 29 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

VENDREDI 29 DÉCEMBRE 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9291 37EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5092

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ե՞ՐԲ ՊԻՏԻ ԽԱՂԱՂԻ

Տարին կը վերջանայ քաղաքական անստոյգ կացութեան մէջ:

1961ի սկիզբը բազմաթիւ բարդ հարցեր դրուած էին միջազգային դիւանագիտութեան սեղանին վրայ :

Անոնցմէ ո՛չ մէկը գտաւ իր արդար լուծումը : Ընդհակառակն կարգ մը կենսական խնդիրներ, որոնք սերտօրէն կապուած են համաշխարհային խաղաղութեան հետ, աւելի եւս կնճռոտեցան, նոր գլխաւոր բախումի մը սպառնալիքին տակ պահելով մարդկութիւնը :

Հակամարտ երկու գլխաւոր ճակատները վերջացող տարուան ընթացքին եւս չկրցան լեզու գտնել :

Խորհրդային Միութիւնը շարունակեց իր անհաշտ քաղաքականութիւնը, յանձնապաստան կերպով: Գիտական մարզին մէջ ձեռք բերած յաջողութիւնները առիթ մը եւս աւելցուցին իր ամբարտաւանութիւնն ու յաւակնութիւնները :

Տարուան ամէնէն կարեւոր դէպքն էր Գերմանիոյ նախկին մայրաքաղաքին երկու մասի բաժանումը անանցանելի փշաթելով ու պատնէշով, օգոստոս 13ին :

Արեւելեան Գերմանիայէն դէպի Դաշնակցայինը փախչող քաղաքացիներու թիւը զարհուրելի աստիճաններու հասած ըլլալով, Խրուշչեւ հրամայեց երկաթէ վարագոյր մը քաշել Պերլինի բոլշեւիկեան գօտիին առջեւ ;

Դաշնակիցներուն խիստ բողոքին եւ ամուր կեցուածքին առջեւ, Կրեմլինի մենատէրը չհամարձակեցաւ ցարդ իրագործել արեւելեան Գերմանիոյ կառավարութեան հետ անջատ դաշնագիր մը կնքելու իր սպառնալիքը:

Պերլինի հարցը մինչեւ այսօր օրակարգի առաջին խնդիր է:

Ընկերվարական Միջազգայինի Հռոմի համագումարը լսելով արեւմտեան Պերլինի քաղաքապետ Վիլլի Պրանտի զեկուցումը, բանաձեւ քուէարկեց ո՛չ միայն Պերլինի, այլեւ Գերմանիոյ երկու մասերուն միացման մասին, ազատ քուէարկութեամբ :

Մեծ դաշնակիցները անընդհատ շփման մէջ են իրարու հետ, այս կարեւոր հարցերու լուծման համար: Քենըտի եւ Մաքմիլըն Պերմուտի մէջ խօսեցան նաեւ այս մասին:

Նկատելով, որ կողմերէն ո՛չ մէկը տրամադիր է պատերազմելու, կը կարծեն թէ խաղաղ բանակցութեան, Խրուշչեւի հետ նոր գլուխ - գլխի տեսակցութեան մը շնորհիւ կարելի պիտի ըլլայ համաձայնութեան մը յանգիլ :

Ֆրանսա համակարծիք չէ այս տեսակէտին, իրեն յատուկ պատճառներով :

Ուրեմն տակաւին ժամանակ մը եւս պիտի շարունակուի անստոյգ կացութիւնը :

Նկատի ունենալով անցեալի փորձերը, մարդիկ կը տարակուսին նոր բանակցութեանց յաջողութեան մասին: Յոռետես են: Ու կը կարծեն թէ միայն զէնքով կարելի պիտի ըլլայ լուծել այն խնդիրները, որոնք 1945էն ի վեր քաղաքագէտներու սեղանին վրայ են :

Մէկ կողմէ ապազինման եւ խաղաղութեան մասին կը խօսին անդադար, ժողովներ կը գումարեն եւ բանաձեւեր կը քուէարկեն, միւս կողմէ աւելի քան երբեք կը սպառազինուին երկուստեք: Հիւլէական նորանոր փորձեր կը կատարեն, գինարշաւը իր գերագոյն աստիճանին հասցնելով :

Ափրիկէի եւ Ասիոյ մէջ ալ կը շարունակուի անհանդարտ վիճակը — Քոնկօ, Լաոս, Կօա, եւայլն: Չէ լուծուած նաեւ Ալժերիոյ հարցը :

Ե՞րբ պիտի խաղաղի աշխարհ :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

ԳԱՀԻՐԷԻ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ ԳՐԱՒՈՒԵՑԱՆ

Անգլիոյ Ազգ. Պաշտպանութեան նախարարը Ուաթքինսըն սպայակոյտի պետերու ժողով մը գումարեց առջի օր քննելու համար Միջին Արեւելքի եւ մանաւանդ Քուվէյթի կացութիւնը: Ժամէ ժամ կը սպասուի որ Իրաք յարձակում մը գործէ Իշխանապետութեան դէմ :

Անգլիոյ ձեռք առած միջոցներուն կարգին յիշենք նախ օդանաւակիր մը, 22 հազար թոննոց որ դէպի Պարսից ծոց ճամբայ կ'ելլէ, ասկէ զատ անգլիական նաւատորմիղին կարեւոր մասեր պատրաստ են որեւէ ատեն միջամտելու :

Ծանօթ է որ երբ անցեալ Յունիսին Քասըմ սպառնական քայլեր կ'ուզէր առնել Քուվէյթի դէմ Անգլիա պաշտպանողական բաւական կարեւոր միջոցներ ձեռք առած էր, յետագային սակայն Արաբական Լիկայի զօրքը փոխարինած էր Անգլիացիները: Ամէն բան կարծել կու տայ թէ Անգլիա նոյն ձեւով որոշած է պաշտպանել իշխանապետութիւնը :

Տէյլի Թէլէկրաֆի համաձայն գաղտնի խօսակցութիւններ տեղի ունեցած են վերջերս Պահրէյնի մէջ, Եգիպտոսի եւ Իրաքի միջեւ պատրաստելու համար իրաքեան նոր նախաձեռնութիւն մը Քուվէյթի վրայ եւ այդ պարագային ապահովելու համար Եգիպտոսի օժանդակութիւնը :

Երբ նկատի առնուի նաեւ թէ Ապահովութեան Խորհուրդը ի՞նչ դիրք բռնեց Կօայի հարցին մէջ ուր Քրիշնա Մենոն պաշտպանեց այն տեսակէտը թէ «հակագաղութատիրական» ձեռնարկ մըն էր զոր Հնդկաստան գլուխ հանեց աւելի եւս կը պարզուի թէ Անգլիա մտահոգուի : Անգլիա կը մտածէ նաեւ այն դերին մասին զոր Խորհ. Միութիւնը կրնայ խաղալ այս գործին մէջ, երբ յիշուի մանաւանդ անցեալը, կը հասկցուի թէ լաւատես ըլլալու որեւէ պատճառ չկայ: Վերջերս խորհրդային վեթօն արգելք հանդիսացաւ որ Քուվէյթը ՄԱԿի անդամ ընդունուի (անգլեւեգիպտական առաջարկ) եւ քանի մը օր ետք Քասըմ վերանորոգեց իր սպառնալիքները իշխանապետութեան դէմ:

Լոնտոնի արտաքին քաղաքականութեան մասնագէտ շրջանակները չեն գիտեր թէ ինչ խաղ կը խաղայ Խրուշչեւ :

Եգիպտոսի մէջ Ֆրանսացիներու դէմ պայքարը կը շարունակուի: Երեք դպրոցներ գրաւուեցան, ասոնք են Գահիրէի ֆրանսական լիսէն, Մէատիի (արուարձան) լիսէն եւ Աղեքսանդրիոյ լիսէն : Եգիպտացի տնօրէններ նշանակուեցան այս հաստատութիւնները վարելու համար: Միջին Արեւելքի գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ ուրիշ օտար դպրոցներ ալ պիտի գրաւուին :

Պէյրութի լ՚Օրիանը, անդրադառնալով եգիպտական հարցերուն կը գրէ թէ Եգիպտոսի եւ Եմէնի խզումը ցոյց կու տայ թէ Նասըր ինչ սխալներ գործած է ցարդ եւ, կը շարունակէ լիբանանեան թերթը, Նասըր տակաւին չէ վերջացուցած 1958էն ի վեր իր գործած սխալներուն հաշիւը :

Գահիրէի լաւատեղեակ շրջանակներուն մէջ «ծիծաղելի» կը գտնեն խարսխեան այն լուրերը ըստ որոնց Եգիպտոս ծովային կայաններ պիտի տրամադրէ Խորհ. Միութեան :

ՍԱԼԱԶԱՐ Կօայի մասին ճառ մը պիտի խօսի Խորհրդարանին առջեւ Յունուար 3ին :

ՕՐԷ ՕՐ

ՄԵՐ ՄՐՑՈՒՄԸ

Երկու ամիս անցաւ արդէն: Մրցում մը կազմակերպած էինք առակի մը շուրջ, հրաւիրելով նոյնիսկ անոնք որ հայերէն չեն կրնար կարդալ եւ գրել՝ ֆրանսական վարժարաններու մէջ առած ըլլալով իրենց ուսումը: Հայրը կը կարդար, եւ տղան կ'առնէր նիւթը եւ ֆրանսերէնով կը կատարէր վերլուծումը:

Ոչ ոք հետաքրքրուեցաւ :

Ընդհանրապէս կ'առարկուէր թէ նոր սերունդը հայերէն չի գիտեր եւ, ուրեմն, չի կրնար մասնակցիլ մեր աշխատանքներուն :

Այդպէս չենք մտածեր մենք: Տկարութիւնները արդարացնել մեր գործը չէ երբեք :

Մէկ հոգի միայն մասնակցեցաւ մրցումին: Որ սակայն ֆրանսական վարժարաններէն չի գար: Փոյթ չէ, մէկ հոգի, որ յաջող պատասխան է տուած :

×

Մրցումին նիւթը :

Պատանի մը ոչխար կ'արածէ գիւղին գլխուն վրայ: Յանկարծ կը պոռայ .

— Գա՛յլ կայ, գա՛յլ կայ :

Գիւղացիները կը վազեն՝ մէկը կացինն ի ձեռին, միւսը՝ երկժանին, երրորդը՝ հրացան կամ գաւազան :

— Խաբեցի ձեզ, կ'ըսէ պատանին :

Օրեր ետքը, դարձեալ նոյն աղաղակը .

— Գա՛յլ կայ, գա՛յլ կայ:

Կը վազեն գիւղացիները զէն ի ձեռին : Նստած՝ կը խնդայ պատանին:

— Խաբեցի ձեզ :

Երբ, օրեր ետքը, անգամ մը եւս կը լսուի պատանի հովիւին նոյն աղաղակը, այս անգամ «խաբող»ին վրայ կը խնդայ ինքը՝ գիւղացին,— չի շարժիր տեղէն :

Իրաւ եկած էր գայլը, այս անգամ, կ'ըսէ առակախօսը, եւ կ'ընէ ընելիքը : Եւ այս է վախճանը ստախօսին, կ'ըլլայ եզրակացութիւնը :

×

Սխալ կառուցուած է առակը : Գրողը չի հասկնար հոգեբանութենէ :

Ահա թէ ի՛նչ կը գրէ մեր մրցումին միակ մասնակցողը, Օր. Հրանոյշ Սրապեան .—

Պատանին կը վախնար, բայց հպարտութիւնը կ'արգիլէր խոստովանիլ: Նախ փորձ մը ըրաւ թէ արդեօք իրա՞ւ պիտի հասնէին գիւղացիները, եթէ գայլը գար:

Բայց վախը կ'աշխատէր հոգւոյն մէջ: Աննշան աղմուկ մը, անտառին եզերքէն, իրեն այնպէս կը թուէր թէ եկաւ գայլը:

Գայլավախութիւնը մանկական հիւանդութիւն մըն է, որով մայրերը կը վարակեն իրենց երախաները: Այդ վախը կը զարգանայ, որոշ պայմաններու մէջ կը ծածկուի, բայց կը մնայ ու կը յայտնուի, այսինքն կը յաղթէ կեղեւին՝ որ ետքէն կը շինուի :

Վախը աւելի զօրաւոր է քան ընկերային պայմանադրականութիւնը :

Այսուհանդերձ, ընկերութենէն բխած նկարագիրը եւ հոգեկան ակունքներէ հոսած զգացումը պայքարի մէջ են շարունակ, փոխն ի փոխ յաղթանակելով :

Գայլ երեւակայելով՝ պատանին կը պոռար. «Գա՛յլ կայ»:

Երբ վտանգը չկար, հպարտութիւնը կը պաշարէր իր հոգին՝ արգիլելով որ խոստովանի վախը, ու պատանին կ'ըսէր. « Խաբեցի »:

Քաջ հովիւը գիւղին քթին տա՞կ կը մնայ միշտ, այնքան մօտ որ պոռալը բաւական է որ գիւղացիները լսեն եւ վազեն: Ինչո՞ւ գիւղացիները չհետաքրքրուեցան, որ պատանին չի հեռանար գիւղէն :

Զուարճանալո՞ւ համար էր որ պատանի հովիւը կը մտածէր խաբել գիւղացիները: Այն ատեն ինչո՞ւ նոյն յանկերգը. «Գա՛յլ կայ»: Չէ՞ որ այդ կրկնութիւնը կրնար կասկած արթնցնել սուտի: Կրնար, զուարճանալու համար, անգամ մըն ալ պոռալ. «Գողերը եկան»:

Ո՛չ, առակագիրը սխալ ձեւած է իր պատմութիւնը :

Այս վերլուծումը, զոր կը կատարէ Օր. Սրապեան, յաջող է եւ գովելի: Նման վերլուծումներ կը սրեն տրամաբանութիւնը, դիտելու կարողութիւնը, խորանալու ընդունակութիւնը :

Անհրաժեշտ՝ մտիկ չընելու համար կուտ չունեցող խօսքեր ու խրատներ, քերթուածներ ու գրութիւններ :

Ժողովուրդը «խորաթա» կը կոչէ ատոնք :

ԱՐԱՋ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԷՈՓՈԼՏՎԻԼ հասած է քաղաքական պատուիրակութիւն մը, ինչ որ լաւատեսութեան ալիք մը ստեղծած է: Միւս կողմէ Պելժիա դիւանագիտական յարաբերութիւններ սկսաւ Քոնկոյի կեդրոնական կառավարութեան հետ, դեսպանական աստիճանի վրայ :

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ խորհրդային նոր դեսպան է՝ Տոպրինին որ կը փոխարինէ Մենշիքովը: Այս վերջինը խորհրդային Արտաքին նախարարութեան Ամերիկայի բաժանումին պետ նշանակուեցաւ :

ԹԱՍ գործակալութեան Արտաքին քաղաքականութեան բանբերը յայտարարեց թէ Ուաշինթընի պատերազմական նախարարութիւնը (Փենթակոն) միջազգային հակահամաձայնավարութեան գործակալն է:

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Գերմանիոյ խորհրդարանին նախագահը՝ Կերսթընմայըր յայտարարեց թէ ժողովուրդ մը որ Գերմանացիներուն կացութեան մէջ է չի կրնար յոյս դնել Միացեալ Ազգերու վրայ: Քոնկոյի փորձը, ըսած է նախագահը, ցոյց կու տայ թէ այն թելադրանքները ըստ որոնց պէտք է ՄԱԿը միջամտէ Պերլինի եւ գերմանական հարցերուն անարժէք են :

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ առտու կառավարութիւնը գրաւեց Թէմուանեած Քրեթիէն, Էքսփրէս եւ Ֆրանս - Օպսերվաթէօր շաբաթաթերթերը :

ԱԼԺԷԻ մէջ գաղտնի բանակի թերթին ութերորդ թիւը եօթը կէտերով կը ճշդէ իր դիրքը: Ա) Ոչ մէկ կարգադրութիւն կրնայ ըլլալ առանց Գաղտնի Բանակի համաձայնութեան: Ասիկա ոչ լքում ոչ ալ բաժանում կրնայ ընդունիլ: Բ) Ֆրանսական Ալժերիա միայն Ֆրանսայի մէջ Ալժերիա մը կրնայ ըլլալ: Գ) Գաղտնի բանակը Եւրոպացիներուն էՖ էԼ էՆը չէ: Մահմետականներն ալ իր կողքին են : Դ) Գ. Բ.ը ոչ տը Կոլի հետ ոչ ալ Թունուզի հետ կը բանակցի: Ե) Տը Կոլ - էՖ էԼ էՆ համաձայնութեան մը պարագային, ասիկա նկատի պիտի չառնուիր, փուչ մը ըլլալ այլ՝ պատերազմի նոր հանգրուան մը: Զ) Գ. Բ.ը ֆաշիստ չէ ինչպէս չեն կրնար ֆաշիստ ըլլալ մէկ միլիոն Եւրոպացիներ: Է) Գ. Բ.ը պետական հարուած չի պատրաստեր, փափաք ալ չունի :

ՍՈՎ կը տիրէ Թրքական Քիւրտիստանի մէջ :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՒԱԳԱՐԱՆՆԵՐԸ

—o—

Հայկական ժողովրդական նուագարանները կը բաժնուին երեք կարեւոր խումբերու :

Առաջին խումբին կը պատկանին բախիչ նուագարանները, երկրորդին՝ փողային նուագարանները, եւ, վերջապէս, երրորդ խումբին՝ լարային նուագարանները: Ամէն մէկ խումբ կը բաժնուի համապատասխան նուագարաններու ընտանիքներու: Այսպէս, բախիչ նուագարաններու խումբին մէջ կը մտնեն երեք ընտանիք: Ասոնք են՝ թմբուկային, աղմուկային, ղօղանջող նուագարաններու խումբերը :

ԲԱԽԻՉ ՆՈՒԱԳԱՐԱՆՆԵՐ. — Թմբուկի նուագարաններու ընտանիքէն յիշատակութեան արժանի են՝ շրջանակաձեւ մէկ կողմ ունեցող թմբուկը, որ ծանօթ է դափ անունով եւս, ծնծղաշար թմբուկը, որ նոյն շրջանաձեւ թմբուկին աւելի պզտիկ տեսակն է, կաթսայաձեւ զոյգ թմբուկները, որոնք ծանօթ են նաղարա տիպլիպիտո անուններով, եւ որոնց խոշոր եւ անզոյգ տեսակները հայ պատմաբանները անուանած են գոս, սափորաձեւ թմբուկ, որ իր կարգին ժողովուրդին մէջ ծանօթ է տապլիպիա անունով, եւ վերջապէս՝ գլանաձեւ երկու կողմ ունեցող թմբուկը, որ յայտնի է նաեւ գոս կամ դհոլ (տավուլ) անուններով :

Ասոնցմէ ամէնէն գործածականներն են դափը եւ դհոլը: Առաջինը կը գործածուի լարային նուագախումբերու մէջ: Լարային նուագախումբերուն մաս կը կազմեն թառը, քամանչան եւ դափը, իսկ փողային նուագախումբերուն մէջ՝ երկու զուռնա եւ դհոլ, կամ երկու տուտուկ եւ դհոլ: Արեւմտեան Հայաստանի կարգ մը շրջաններուն մէջ այս ձեւի նուագախումբերուն կազմը երբեմն բաղկացած կ'ըլլար երկու նուագարաններէ, այն է՝ զուռնա եւ դհոլ :

Ծնծղաշար թմբուկը դափին համեմատաբար պզտիկ տեսակն է, որուն շրջանակին վրայ զետեղուած կ'ըլլան երկու կամ երեք զոյգ փոքրիկ ծնծղաներ: Ծնծղաշար թմբուկը զարկած ատեն թաղանթին հետ մէկտեղ կը հնչեն նաեւ ծնծղաները : Այս գործիքը սովորաբար կ'օգտագործեն պարուհիները՝ պարած ատեն: Ծնծղաշար թմբուկին այս նաղաբանն ալ այժմ քիչ կը գործածուի :

Աղմուկ հանող նուագարաններու ընտանիքէն ծանօթ են կարկաչան, չխչխկան, ճռիկն ու չաղանան, որոնք գործածուած են քրիստոնէութեան մուտքէն առաջ Հայաստանի մէջ, հեթանոսական ծէսերուն ժամանակ: Ասոնց գործածութեան գլխաւոր նպատակը եղած է աղմուկին միջոցաւ վանել չար ոգիները: Այս նուագարաններուն մեծ մասը հիմա գիւղերուն մէջ կը գործածուին իբրեւ մանուկներու խաղալիք :

ՂՕՂԱՆՋՈՂ ՆՈՒԱԳԱՐԱՆՆԵՐ. — Այս խումբէն պէտք է յիշատակել եռանկիւն, ծնծղայ, բոժոժ, ճշոց, կոչնակ եւ զանգակ նուագարանները: Զանգակէն զատ, բոլոր մնացեալ նուագարանները նոյնպէս հեթանոսական շրջանին լայն չափով կ'օգտագործուէին եւ գրեթէ նոյնութեամբ անցած են քրիստոնէական եկեղեցին եւ յարմարցուած են քրիստոնեայ ծիսակատարութեան: Մնայուն եկեղեցական նուագարաններէն են քշոցը եւ կոչնակը: Նկատի ունենալով, որ զանգակատուները շինուած են Ժ. ԺԱ. դարերուն, պէտք է ենթադրել ուրեմն, թէ զանգակները Հայաստանի մէջ սկսան գործածուիլ այդ ժամանակաշրջանէն սկսեալ, հետեւաբար, այդ շրջանէն ալ սկսեալ գործածութենէ հանուեցան կոչնակները: Ինչ կը վերաբերի ծնծղաներուն, պէտք է ենթադրել թէ սկսեալ մօտաւորապէս Դ. Ե. դարերէն՝ ասոնք աւելի մեծ չափերով գործածուած են նուագախումբերու մէջ եւ մասնաւորաբար պետական հանդէսներուն, յաղթական տօներուն եւայլն:

Ծնծղաներուն պզտիկ տեսակները պարողները կ'անցընէին իրենց մատներուն եւ պարի ընթացքին, երաժշտութեան համաձայն, կշռոյթով իրարու կը զարնէին :

Բոժոժը մինակ գործածուող նուագարան մը չէ: Հովուերականները, այսինքն շամանները, քուրմերը եւ քրմուհիները բոժոժները կը կախէին իրենց տարազներուն վրայ, կենդանիներուն վիզերուն, երաժշտական գործիքներուն վրայ եւ կը գործածուէին բազմաթիւ այլ նպատակներու համար: Այժմ Հայաստանի մէջ բոժոժներու կարելի է հանդիպիլ կնոջ հագուստներու, օրօրոցներու եւ այլ իրերու վրայ միայն :

ՓՈՂԱՅԻՆ ՆՈՒԱԳԱՐԱՆՆԵՐ. — Այս շարքին մէջ ուշադրութիւն կը գրաւեն սրինգային, բերանաւոր եւ լեզուական նուագարաններու ընտանիքները: Ուսումնասիրութիւնները ցոյց կուտան, որ կաւէ, բոյսին սնամէջ ցօղունէն, եղէգէն, եղջերուէն, փայտէն, պղինձէն, կենդանիներու եւ թռչուններու ոսկորներէն պատրաստուած փողային նուագարանները մեծ չափով գործածութեան մէջ էին Հայաստանի մէջ :

Հայ պատմագիրներուն կողմէ յիշատակուած՝ փող, աւագափող, գալարափող, եղջերափող, սուրափող, եղեգնափող, շեփոր եւ կարգ մը այլ եւ այլ անունները այդ նուագարաններուն զանազան տեսակներն են, որոնց մէկ մասը չի գործածուիր այլեւս, իսկ միւս մասը աւելի մշակուած ձեւով, եւ ուրիշ անուններով մինչեւ այսօր ալ կը գործածուի :

ՍՐԻՆԳՆԵՐԸ. — Այս շարքին ամէնէն գործածականը հովուական սրինգն է: Ժողովուրդին մէջ ծանօթ է բլուլ անունով: Հովուական սրտառուչ մեղեդիները սրինգին միջոցաւ մինչեւ այսօր ալ կը հմայեն ունկնդիրները: Սրինգին միջոցաւ հովիւը կը ղեկավարէ ոչխարներուն հօտը, կը կանչէ շունը եւ հաղորդակցութեան մէջ կը մտնէ տարածութեան վրայ գտնուող միւս հովիւներուն հետ :

ԺԴ. ԺԵ. դարերու տապանաքարերուն վրայ կը հանդիպինք նաեւ զոյգփողով սրինգներու փորագրութիւններու, ինչ որ կը նշանակէ թէ կը գործածուէին հինէն ի վեր:

Սրինգին հետ միասին Հայաստանի մէջ այժմ լայն գործածութեան մէջ է նաեւ շուին, որ կը շինուի սրինգի ձեւով, սակայն իր ձայնավերարտադրութեան մասին վրայ ունի սուլիչի սկզբունքով պատրաստուած սուլելու յարմարութիւն :

Այս աւելի կենցաղային տիպի նուագարաններէն է: Երբեմն ան կը գործածուի նաեւ նուագախումբերու մէջ: Շուի կը կոչուի նաեւ օկարի նուագարանը, որ թէեւ այլեւս չի գործածուիր, այսուհանդերձ երբեմն կարելի է հանդիպիլ գիւղերու մէջ: Պատմագրութեան մէջ կը հանդիպինք նաեւ երգեհոն անունին: Կ'ենթադրուի, որ երգեհոնը ժողովրդական նուագարաններուն մէջ յայտնի «Փլիւթ տը Փան» անունը կրող նուագարաններէն է, որուն զանազան տեսակներուն այժմ կարելի է հանդիպիլ արեւելեան ժողովուրդներուն մօտ: Հայոց Բակուր Գ. Թագաւորին նուիրուած արծաթեայ թասին վրայ, որ ներկայիս կը գտնուի Լենինկրատ, Էրմիթաժի թանգարանին մէջ եւ որուն վրայ փորագրուած են թատերական տեսարաններ, սրինգին եւ ծնծղաշար թմբուկին հետ միասին պատկերացուած է նաեւ երգեհոնը: Ասիկա մէկ քանի, զանազան երկարութիւն ունեցող սրինգներու միացումէն կազմուած նուագարաններէն է :

ԲԵՐԱՆԱՒՈՐ ՆՈՒԱԳԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ընտանիքէն յիշատակելի են եղջերեայ եւ պղնձեայ փողերը եւ յատկապէս՝ շեփորը, որոնց մասին գրած են հայ պատմագիրները եւ որոնց տեսակներուն կարելի է հանդիպիլ մեր միջնադարու մանրանկարչութեան մէջ, ինչպէս նաեւ կարգ մը յուշարձաններու վրայ:

Ասոնք գործածուած են որսորդութեան եւ պատերազմի ատեն, հնչած են նշանաւոր մարդոց յուղարկաւորութիւններու, պետական հանդէսներու, շքերթներու եւ արքունական խրախճանքներու ատեն: Այս նուագարանները գործածուիլ սկսան շատ հին ժամանակներուն եւ իրենց գոյութիւնը պահեցին մինչեւ ուշ միջնադար, որմէ ետք դուրս եկան գործածութեան շարքէն:

ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ ՆՈՒԱԳԱՐԱՆՆԵՐԸ կը բաժնուին երկու խումբի: Առաջին խումբին կը պատկանին մէկ լեզուակ, իսկ երկրորդ խումբին՝ զոյգ լեզուակ ունեցող նուագարանները :

Մէկ լեզուական նուագարաններէն յիշատակելի են պկու եւ պարկապզուկ կոչուող նուագարանները: Պկուն ալ եղէգէ պատրաստուած եօթը անցք ունեցող, համեմատաբար փոքր չափի սրինգներէն է: Ձայն հանելու համար նուագարանը վերի մասին մէջ ունի տատանուող լեզուակով վերադիր ճիւղ, որ նոյնպէս կը շինուի սնամէջ ցօղունէ :

Այս նոյն սկզբունքով պատրաստուած է նաեւ պարկապզուկը: Ի տարբերութիւն պկուի, այս բաղկացած է երկու աւելի հաստ սնամէջ սրինգներէ, որոնցմէ իւրաքանչիւրը ունի հինգական ձայնանցք: Սրինգներէն ամէն մէկը իր վերի մասին մէջ նոյնպէս ունի վերադիր ճիւղ: Այս երկու սրինգները իրենց վերադիր մասերով կողք-կողքի կը դրուին փայտէ պատրաստուած, տաշտաձեւ փորուած յատուկ սարքի մը մէջ, ապա կը հագցնեն կենդանիի տիկին վերի ձախ ոտքին մէջ եւ ամուր մը կը կապեն: Փչելու համար տիկին վերի աջ ոտքին վրայ կը հագցնեն փայտէ պատրաստուած մունդշտուկ, ու նորէն ամուր մը կը կապեն : Այս ձեւով օդը սրինգներուն մէջ կ'երթայ ոչ թէ նուագածուին անմիջապէս բերանէն, այլ տիկին մէջէն: Պարկապզուկը, զոր պատմագիրները կ'անուանեն տկզարկ, իսկ ժողովուրդը նաեւ՝ տիկ, ունի մեծ պատմական անցեալ մը: Արդարեւ, կը հանդիսանայ այսօրուան ձեռնաղաշնակներուն (աքորտէոն), երգեհոններուն (արմոնիոմ) նախահայրը :

Երեւան ԱՐԱՄ ՔՈՉԱՐԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԻՇԽԱՆԱԿԱՆ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆ
L'ETAT PRINCIER (1)

—o—

«Արուեստ եւ բանաստեղծական ըստեղծագործութիւն» երկրորդական խորագրով :Ռոպէր Սապաթիէ կը ջանայ լոյս սփռել բանաստեղծութեան աշխարհին վրայ, որ կայ ու կը մնայ իբրեւ հրաշալի, անմեկնելի խորհուրդ :

Բանաստեղծ, վիպագիր հեղինակը ազնուագոյն արձակով մը տեսակ մը փիլիսոփայական բանաստեղծութիւն ըրած է բազմաթիւ կարճ գլուխներու մէջ տալու համար ինչ որ կը զգայ, կը խորհի, կ'ենթադրէ քերթողական արուեստին հանդէպ եւ ինչ որ այս արուեստը կ'արթնցնէ իր էութեան ամէնէն մաքուր ծալքերուն մէջ:

Թէ հասուն խորհողի մը եւ թէ բանաստեղծ փիլիսոփայի մը գործն է այս իշխանավայել գիրքը:

Ընթերցողը յուզումով, հեշտալի սարսուռով եւ իմացական վերացումով կը հաղորդուի մարդկային խորհուրդներու ամէնէն ազնուականին հետ եւ կը մտնէ բանաստեղծներու զմայլելի աշխարհէն ներս :

Ամէն գնահատանքի արժանի բանաստեղծական խոյանք մըն է այս գիրքը :

ԹԱԿԱՐԴԸ
LE PIÈGE (2)

Փիէռ Տըլաթրի այս վէպը սիրային ու

ԱՄԲԱՍՏԱՆԵԱԼ ՍԹԱԼԻՆ, ՈՏՔԻ՛

—o—

Ոչ ոք կ'ուզէր ըլլալ այդ զոհը: Կիներու վերաբերմունքին մէջ վախէ տարբեր ուրիշ զգացում մըն ալ կար. Սթալինի հանդէպ ֆիզիքական վանողութիւն կը զգային :

Թեկնածու կիներէն մին, որուն աչքերուն առջեւ կը շողացնէին այն բոլոր առաւելութիւնները զորս պիտի ունենար Սթալինի կինը դառնալու պարագային, օձի մը դպչելու ատեն ունենալիք փշաքաղութեամբ բացականչեց՝

— Այո, բայց հետը քնանալ պէտք պիտի ըլլայ:

Կրեմլինի մէջ կացութիւնը հետզհետէ կը լարուէր: Սթալին կատաղութեան նըշաններ ցոյց կուտար: Իրեն համար ամէնէն դիւրին բանն էր զինքը մերժող բոլոր կիները աքսորել տալ :

Այդ պահուն է, որ Լազար Կաքանովիչ միջամտեց : Շատ լաւ կը տեսնէր, թէ Սթալին մեծ մաքրագործումներ կը պատրաստէ կուսակցութեան շարքերէն ներս: Այդ մաքրագործումներէն ազատելու շատ քիչ յոյս ունէր նամանաւանդ անոր համար, որ հրեայ էր եւ լաւ ծանօթ էր բռնապետին հակահրէական զգացումներուն :

Կաքանովիչ քոյր մը ունէր, Ռոզա: Առաջարկեց քրոջը, որ զոհուի: Ռոզա ի վերջոյ համակերպեցաւ եւ Սթալին երրորդ կին մը ունեցաւ: Սակայն Սթալինի հետ ոչ ոք կրնար վստահ ըլլալ վաղուան մասին:

1948ին Կաքանովիչները զգացին թէ իրենց դիրքը կը տկարանայ: Լազարի ձեռքէն առնուեցաւ Ուկրայնիոյ կուսակցութեան ղեկավարութիւնը. իր տեղը նշանակուեցաւ Խրուշչեւ: Եղբայրը Միխէլ Կաքանովիչ դուրս հանուեցաւ Կեդրոնական Կոմիտէէն եւ կառավարութենէն, ապա անհետացաւ: Իր անունը սրբուեցաւ պաշտօնական բոլոր հրատարակութիւններէն, երբ ձեռնարկուեցաւ անոնց հերթական սրբագրութեան, զոր Սթալին ատեն առ ատեն կը հրահանգէր որպէսզի դիմազերծուած վերջին «դաւաճանները» իրենց տեղը չունենան Կուսակցութեան պատմութեան մէջ :

Ի վերջոյ, Ռոզա հրաւիրուեցաւ Կրեմլինէն հեռանալ: Մարդ չի գիտեր թէ ինչ եղաւ :

Որոշ է, թէ Սթալին այդքանով պիտի չբաւականանար: Լազար Կաքանովիչ շատ բան գիտէր բռնակալին անձնական կեանքին մասին: Իրեն ալ պիտի վիճակուէր անհետանալ Սթալինի առաջին աներձագին, երկրորդ աներձագին ու քենիին նըման: Լազարի անունը գրուած էր 1952ի վերջերը եւ 1953ի սկիզբը մաքրագործուելիքներու ցանկին գլուխը :

Այդ միջոցին, սակայն, Սթալին մեռաւ :

ԵՐԿՐՈՐԴ ՈՒՆԿՆԴՐՈՒԹԻՒՆ

—o—

ՍԹԱԼԻՆԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ ՊԱՐԱԳԱՆ

Երջանիկ պէտք է զգան Սթալինի մանկութեան եւ երիտասարդութեան այն բոլոր բարեկամները, որոնք քանի ուշ չէր իրենց յարաբերութիւնները խզեցին ըՍթալինի հետ, եւ ապագան նախատեսելով կամաւոր աքսորի դիմեցին՝ նախքան Սթալինի ուժի գագաթնակէտին հասնիլը:

Արտասահմանի մէջ խղճալի կեանք մը ունեցան, բայց եւ այնպէս գոնէ իրենց կեանքը վրայ չտուին:

Բոլոր այն բարեկամները, որ անգութ Վրացիին հետ շարունակեցին իրենց յարաբերութիւնները, շատ սուղ վճարեցին Սթալինի տուած իրենց աջակցութիւնն ու այն քանի մը առաւելութիւնները զորս սկիզբը ստացած էին որպէս վարձատրութիւն :

ՊՈՒՏՈՒ ՄՏԻՎԱՆԻ ՄԵՌԱՒ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԱԾ

Պուտու Մտիվանի Սթալինը կը ճանչնար տասնըհինգ տարեկան հասակէն: Միասին նետուած էին յեղափոխական պայքարի ասպարէզ, ապա բաժնուած՝ դէպքերու բերմամբ: Մտիվանի մնաց ծննդավայր Վրաստանի մէջ, մինչ Սթալին, Մոսկուայի մէջ կը դառնար Ազգութեանց ժողովրդային կոմիսար, այսինքն՝ նախարար: Բայց կը շարունակէին կապ պահել իրարու հետ :

1917ին Վրաստան հռչակած էր իր անկախութիւնն ու Մոսկուայի կառավարութիւնը այս անկախութիւնը ճանչցած էր 1920ին ստորագրուած դաշինքով մը : Յաջորդ տարին, խորհրդային բանակը յաղթական մուտք կը գործէր Վրաստան եւ Սթալին Թիֆլիզ կուգար (1921 Յունիսին) երկիրը վերակազմակերպելու եւ զայն վերջնականապէս Ռուսիոյ ենթարկելու համար :

Առաջին գործը եղաւ Պուտու Մտիվանին նշանակել Վրաստանի կոմիսարներու խորհուրդի նախագահ, այսինքն՝ վարչապետ: Սթալին կը յուսար Մտիվանի հետ յաջողցնել Վրաստանի «սթալինականացումը» :

(4 Շար.)

սեռական բարեկենդանի վերածուած նոր վէպերուն մէջ առնական, խորութ անհատականութիւն մը կը բերէ :

Մարդն է որ քանդելով, աւերակներու վրայ թագաւորութիւն հաստատելու ընդնադրին անձնատուր, ի զուր կը փնտռէ նիւթէն դէպի հոգի հոսող անծանօթ հեղեղին ակը : Շլացած նիւթէն, քանդուած քաղաքի մը տեսքէն, երիտասարդ մը արբեցումի ու յաղեցումի նոր աշխարհ մը կը տեսնէ իր շուրջ եւ կը դառնայ քանդիչ ուժ :

Բայց ի վերջոյ նոյն այդ նիւթն է որ զինք կ'ոչնչացնէ խեղդելով իր մարմինը մետաղեայ թակարդի մը մէջ :

Աշխարհակալութեան յաւիտենական ցնորքին մանրանկար վէպն է այս գրուած ուժեղ վրձնով մը եւ մեր օրերու մարդկային աստիճանաչափով :

Պատմութիւնը շատ աւելի ցնցող ու առինքնող պիտի ըլլար, եթէ գլխաւոր հերոսին հոգեբանական ներկայացումը աւելի կատարեալ ըլլար, բայց հեղինակը ոսկեհանքը չէ ուզած պեղել անհրաժեշտ չափով :

Սէրը մեծ դեր չի խաղար այս պատմութեան մէջ հակառակ անոր որ կարգ մը դէպքեր ընթերցողը կը մղեն խորհելու թէ քանդող մարդը կը ձգնի միայն կնոջ մը տիրանալու համար :

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԴԻՐՔ ՄԸ

UNE POSITION SOCIALE (3)

Իտալացի վիպագիր Ճ. Ռիմանելլիի «Ունա Փոզիցիոնէ Սոչիալէ» վէպն է այս ֆրանսերէնի թարգմանուած Էլզա Պոնանի կողմէ :

Իտալական շարժանկար վերջին իրապաշտ շարժումը մեզ ընտանեցուց այս նիւթերուն : Հասարակ ժողովուրդէն առնուած սովորական տիպարներ իրենց առօրեայ կեանքը կը վերապրին գծելով պատկերը որոշ միջավայրի մը եւ որոշ բարքերու, որոնք սիրուն անակնկալ գիւտերով հաճելի տպաւորութիւն կը թողուն ընթերցողին կամ հանդիսատեսին վրայ :

Այս վէպին հեղինակը պէտք եղած արուեստը ցոյց չի տար գործը խակալէս շահեկան դարձնելու համար : Կ'ենթադրեմ որ շարժանկար խորհած է գրականութիւն փորձելով եւ մնացած է հողին վրայ առանց թռիչք մը իրագործելու :

Անշուշտ հաճոյքով կը կարդացուի գործը իբրեւ լուսանկարը մեզի անծանօթ մարդոց առօրեայ կեանքին, բայց շատ մանրամասնելու ճիգը ձապաղեցուցած է վէպին կառուցուածքը :

Հաճելի ընթերցում մըն է, բայց ոչ աւելին :

Մ. ՀԱՃԵԱՆ

1) Robert Sabatin : Albin Michel, Paris 1961.
2) Pierre Delastre : » » » »
3) Giose Rimanelli : » » » »

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

"ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆԸ"

Ժան Վիլար, Ֆրանսական Ազգային Ժողովրդական Թատրոնի ղեկավարը, ներկայիս Փալէ տը Շայոյի բեմին վրայ կը ներկայացնէ հելլենական դասական թատրոնի մեծ վարպետներէն՝ Արիստոփանի «Խաղաղութիւնը» :

Անցնելէ առաջ Ժան Վիլարի բեմադրութեան, խօսինք պահ մը Հելլէն հեղինակին եւ իր գործին մասին :

Մեծագոյն յոյն երգիծաբանը՝ Արիստոփան ծնած է 445 թուականին (Ք. Ա.) : Իր թատերագրութեան սկզբնաւորութիւնը ըրած է գրելով երկու թատերակներ՝ «Խնջոյասէրները» եւ «Բաբելոնացինները» : Հետզհետէ գրած է 44 թատերական գործեր, որոնցմէ դժբախտաբար միայն տասնըմէկ երկերու ամբողջական բնագիրները հասած են մինչեւ մեր օրերը : Մնացեալները եղած են հատուկտոր եւ անկատար պատառիկներ :

Արիստոփանի նշանաւոր գործերէն է «Անորոշ գաղափարներ»ը, որուն մէջ մեծանուն երգիծաբանը յարձակած է Սոկրատի վրայ, անոր իմաստասիրական գաղափարները «իմաստակութիւն» անուանելով :

Աթէնացի հռչակաւոր բեմբասաց եւ ժողովրդական կուսակցութեան ղեկավար Քլէոնի պատերազմասէր քաղաքականութիւնը ծաղրելու նպատակով, Արիստոփան գրած է «Ասպետները», ուր Քլէոնը ամբաստանած է իբրեւ Սպարտայի դէմ յարձակողական քաղաքականութեան մը ռահվիրան :

Իր «Պիծակները» երգիծական թատերակով, Արիստոփան ծաղրի ու ծանակի ենթարկած է Աթէնքի դատարանները եւ Հելլէն դատաւորներու դատելու եղանակը : Գրած է նոյնպէս «Թռչունները» անուն պիէս մը, ուր հեղնած է այն ժամանակի ընկերային եւ քաղաքական ցնորամիտ գործունէութիւնը, աւելի ուշ նոյնը ընելով նաեւ իր համբաւաւոր գործին՝ «Լիսիսթրաթա»ի մէջ : Քննադատած է նաեւ հելլենական հանճարի մեծագոյն ներկայացուցիչներէն Եւրիպիդեսը, անոր ողբերգութիւնները ծաղրի ենթարկելով ու ձաղկելով իր «Գորտերը» թատերակին մէջ :

Աթէնքի անկումէն ետք, երբ Հելլենական մտածումն ու գրականութիւնը, ինչպէս նաեւ թատերական գործունէութիւնը որոշ փոփոխութիւն կրեցին, Արիստոփան կ'ընդգրկէ գրական նոր ուղի մը : Կը դառնայ այս անգամ աւելի յարձակողական, իր սլաքները կը դառնան աւելի մահացու : Այդ շրջանին է որ կը գրէ «Կիներու Համաժողովը» նշանաւոր գործը, ուր խարանող ու խայթող երգիծանքի մը թիրախ կը դարձնէ հետզհետէ ծայր տուող համայնավարական տեսակէտները :

Կուգայ շրջան մը, ուր Արիստոփան իր գործերով կը դառնայ օրուան մեծամեծներուն, տիրող կարգերուն եւ ընկերային կարգ մը անարդար դրութեանց թիւ մէկ թշնամին : Ամէն օր ու ամէն առթիւ, հանճարեղ հեղինակը իր քննադատական սլաքները կ'ուղղէ այդպիսիներուն դէմ, առանց որեւէ վախի ու ընկրկումի : Եւ սակայն, իրեն աշխատակիցները (մասնաւորաբար դերասաններ) կուգայ ատեն մը ուր կը սկսին երկիւղ զգալ Արիստոփանի իրենց աշխատակցութեան աղետալի հետեւանքներէն ու կը հրաժարին իր տիպարները ներկայացնելէ : Առանձին մնալով, Արիստոփան կը շարունակէ իր գործը, կը գրէ, կը բեմադրէ, կը խաղայ միայնակ՝ ստանձնելով իր երկերուն բոլոր դերերը ...

Վերադառնանք Ժան Վիլարի ներկայացման :

Արիստոփան իր «Խաղաղութիւնը» գրած է այն շրջանին ուր տասը տարիներէ ի վեր կը շարունակուէր Պելոպոնեսի չարաղէտ պատերազմը : Աթէնք եւ Սպարտա կը ճակատէին : Հեղինակը իր այս գործով, իր ատենին, յաջողութիւն չի գտներ : Ժողովուրդը չի հաւնիր իր երկին եւ պատերազմը կը շարունակուի :

«Խաղաղութիւն»ի նիւթը պարզ է : Պատերազմասէր Պոլեմոս եւ իր ծառան քարայրի մը խորը բանտարկած են խաղաղութիւնը, մեծղի խութով մը գոցելով քարայրին ելքը : Երկին մէջ, հրաւէր կ'ուղղուի ժողովուրդին միացնել իրենց ուժերը, դիմել դէպի քարայրը, վերցնել խութը եւ ազատագրել խաղաղութիւնը :

Ի՞նչ կը պատահի սակայն : Հակառակ կարգ մը խաղաղասէրներու ջանքերուն, ի վերջոյ ժողովուրդը, որուն քուէներով էր միայն որ ամէն բան կ'ընթանար Աթէնքի մէջ, կը յարի խուժանավարներու եւ պատերազմէն շահ սպասողներու տեսակէտներուն ու կը շարունակուի պատերազմը :

Մեր օրերուն, ժողովուրդները խորապէս ու անկեղծօրէն հաւատացած են խաղաղութեան անհրաժեշտութեան եւ սակայն անոնց ղեկավարները տակաւին չեն հրաժարած իրենց սպառազինական ծրագիրներէն : Կը նշանակէ թէ հակառակ դարերու սահանքին մարդկութիւնը չէ արձանագրած դոյզն յառաջդիմութիւն մը իսկ՝ դէպի խաղաղութիւն :

Ահա այս է որ կ'ուզէ ապացուցանել Ժան Վիլար, գովելի քաջութեամբ մը բեմ հանելով Արիստոփանի այս հոյակապ գործը, այն պահուն իսկ, երբ մեր օրերու «խաղաղութեան առաքեալ»ը Նէհրու իր բանակներուն հրաման կուտայ գրոհի ձեռնարկելու ...

Ազգային Ժողովրդական Թատրոնի ներկայացումները, ինչպէս ուրիշ առթիւ ըսած ենք, Ֆրանսական Թատրոնի լաւագոյն արտայայտութիւններն են : Ժան Վիլար ամէն անգամ ալ արտակարգ ճարտարութեամբ մը յաջողութենէ յաջողութիւն առաջնորդած է իր խումբը :

«Խաղաղութիւնը» նոյն յաջողութեան արժանացած է : Ժան Վիլարի շուրջ հաւաքուած են այս անգամ Միշել Պուքէ, Քրիստիան Մինացօթթի եւ Ազգային Ժողովրդական Թատրոնի ամբողջական կազմը, որոնք իրենց բարձր արուեստով հելլենական հանճարին կուտան իրեն արժանի փայլը :

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԻՏՈՒՀԻԻ ՄԸ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Պուքրէշի «Նոր Կեանք» թերթին Կալկաթայի թղթակիցը՝ Աստուր Կիւզէլեան, հանդիպում մը ունեցած է արեւելեան պարերու մասնագէտ Լէօնորա Գրիգորեանի հետ, որ Հնդկաստանի կառավարութեան հրաւէրով Մոսկուայէն գացած է Հնդկաստան՝ ուսումնասիրելու համար հնդկական ժողովրդական եւ դասական պարերը, եւ որ հինգ ամիս շրջագայելէ ետք Հնդկաստանի զանազան քաղաքները եւ ուսումնասիրելէ ետք հնդկական պարերը, վերադարձած է Մոսկուա, ուր պիտի յօրինէ հնդկական երկու բեմապարերու՝ Ռամայանա եւ Շաքունթալա պարերը, որոնց երաժշտութիւնը գրած է հայ երգահան մը՝ Սարգիս Բալասանեան : Արուեստագիտուհին ունի մէկէ աւելի ուսումնասիրութիւններ հայկական եւ ընդհանրապէս ասիական պարերու մասին : Ներկայիս ան կ'աշխատի հատորի մը վրայ, ուր պիտի ներկայացնէ հնդիկ ժողովրդական եւ դասական պարերը :

Տեսակցութեան ընթացքին Լէօնորա Գրիգորեան խանդավառութեամբ խօսած է հայ արուեստագէտներու եւ գիտնականներու մասին, որոնք իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն համաշխարհային քաղաքակրթութեան :

Արուեստագիտուհին սիրով ընդունած է տեղւոյն Հայկազեան Մշակութային Միութեան հրաւէրը եւ քանի մը հայկական պարեր սորվեցուցած՝ Կալկաթայի հայ խումբ մը երկսեռ երիտասարդներու :

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (121)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

Թէպէտ եւ Վանական, Ներսէս Արծրունին ու Պատրիկ անոնց մէջ մտան, համոզել ջանացին ու ապաշայ բոլոր աղէտները ցոյց տուին, սակայն անօգուտ եղաւ : Ամէն մէկը գաղափար մը ունէր, սկզբունք մը ունէր, նպատակ մը ունէր, հետեւաբար ծրագիր մը ունէր զոր միջտեղ կը դնէին ու անոր օգուտներուն ու կնճռոտութեանց վրայ խօսելով կը մոռնային թէ կրակ առած շէնքի մը մէջ կը գտնուէին :

Այս միջոցներուն Վանական իր զինակից խումբը յանձնած էր Վազգէնին, իսկ Պատրիկի վէրքերը բոլորովին բուժուած չըլլալով, Արարուց Թաղին մէջ ապահով տուն մը ապաստանած էր ան :

Վազգէնի խումբը Թիմարայ գիւղերը պաշտպանելու համար ղրկուած էր. իսկ ամբողջ Հայոց Ձորն ու Շատախը կը մնային Ներսէս Արծրունիին :

Ըսինք թէ վտանգը տեսնուած էր : Այն կրակը, որուն մէջ կը մնային մեր կուսակցականները, վերջապէս նշմարեր էին :

ՎԱԶԳԷՆ

Հետեւաբար ձեռք ձեռքի տալու ժամանակն էր, միանալու ու մէկտեղ գործելու ատենն էր :

Ոգւի ու պարտականութեան հրաւէրը արձագանգ տուած էր ամէն սրտերու մէջ :

Վանայ Նահանգը պաշտպանուած էր, չնայելով որ զինուորական շղթայի տակ առնուած էր ան :

Վազգէն Արարուց Թաղին մէջ տուն մը ապաստանած էր երկու ամիսներէ ի վեր :

Վալի փաշա ամէն ջանք, ամէն միջոց եւ ամէն տեսակ նենգալի դաւեր լարեց ձերբակալելու համար զինքը, բայց, անօգուտ բան, դրեթէ արդիւնքի մը չհասաւ :

Հետեւաբար՝

Առաքել էֆէնտիի անձնապահութեան շարժառիթը խաւարի մը մէջ մնաց ... :

Միեւնոյն ատեն, Առաքել էֆէնտիի կինը ալ չէր յայտնած թէ անձնապահ ամուսինը մեռնելէ առաջ, գրութիւն մը թողած էր սեղանին վրայ, որուն մէջ կը խոստովանէր իր մատնիչ մը ըլլալը :

Վերջապէս՝

Այս ռէիրը՝ տարբեր մեկնութեանց ու տարաձայնութեանց տեղի տալէն ետքը, երթալով մոռացութեան դատապարտուած էր :

Իրիկուն մը Վազգէնի ապաստանած տունին դուռը կին մը կանգ առաւ ու երկիւղալի զգուշութեամբ մը ձեռքը չչակին տանելով երկու անգամ բախեց :

Վաթսունն անցած ծերունի մը դուռը բացաւ եւ հարցուց թէ ի՞նչ կ'ուզէր :

— Քիչ մը տեսնուիլ կ'ուզեմ ձեզի հետ, հեծկլտաց տարիքոտ կինը խղդուելու մօտ ձայնով մը : Արդեօք կարելի՞ է ... :

Քամակը ծռած ծերունին անգամ մը կնոջ երեսը նայեցաւ, անոր աչքերուն մէջ պահուած գաղտնիքը հասկնալ ուզեց եւ յետոյ մրմնջեց :

— Վեր ելէք, տիկին, պատրաստ եմ :

Ու սեւեր հագած կինը, որ քառասունի մօտ տարիք մը ունէր հիւրանոցը առաջնորդուեցաւ :

Կը խնդրեմ, Ջօջ աղա, թոթովեց կինը խշխշացնող շեշտով մը, ներեցէք որ անհանգիստ կ'ընեմ ձեզ :

— Բան մը չէ, Տիկին... ինչո՞ւ անհանգիստ ըլլամ, նկատել տուաւ ծերունին իր կասկածաւոր նայուածքը շարունակ անծանօթ կնոջ աչքերէն չհեռացնելով :

Կինը պահ մը մտածեց, ակամայ շարժում մը ըրաւ, թաշկինակը ձեռքին մէջ անզուսպ կերպով մը ճմրթկեց, յետոյ՝ իր դէմը գտնուող ծերունին դիտեց խորին ու երկիւղալի նայուածք մը : Կարծես թէ կը ջանար խօսք մը ընելու, բայց լեզուն յառաջ չէր երթար : Կարծես թէ ուղեղը տարտղնած է :

— Թերեւս բան մը պիտի ուզէք ըսել, բայց կը վարանիք, տիկին, ըսաւ ծերունին գորովալի ձայնով մը :

— Ահ, այո... թոթովեց կինը :

— Ինչո՞ւ համար... արդեօք այնքան վատ մէկն եմ, տիկին :

— Աստուած չընէ... միայն թէ յայտնելիքս կը խղդէ զիս... չեմ կրնար հաւատալ թէ վստահութիւն պիտի ունենա՞ք վրաս ... :

— Ի՞նչ պայմաններու մէջ, տիկին :

— Պայման մը չունիմ... միայն թէ՝ դուք պիտի հաւատա՞ք որ ես հայ կին մըն եմ եւ նենգալի դաւ մը լարելու համար չեմ եկած ձեր տունը :

Ծերունին իր չոր ու կմախք կտրած ձեռքը ճակտին տարաւ ու անոր խորշոմները ճմրթկեց, յետոյ բարձր ձայնով մը ըսաւ :

— Կը հաւատամ, Տիկին :

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Ս. Թէհլիրեան սրահի նուիրատուներու ցանկը (Պորտօ)։

Մ. Թումէկեան 140 Ն. Ֆ., Ա. Քէն – տէրեան 80, Մ. Տօնէրեան 50, Պետ. Քէնտէրեան յիսուն, Կ. Դաւիթեան, Մ. Մաուանճեան, Կ. Տօնէրեան 30ական, Հ. Իչքալացեան քսան, Շ. Սուքիասեան, Ճ. Տօնիկեան, Տիկին Մարկոյեան, Կ. Վարդանեան, Գ. Հալաճեան, Պօղոս Քէնտէրեան տասնական Ն. Ֆ., Տիկին Կարապետեան եւ Մ. Եսայեան 5ական Ն. Ֆ.։

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

Ստիպողաբար երիտասարդ *տաքթիլօ* մը կ՚ուզուի։ Անմամբ դիմել Յառաջին որ կուտայ հարկ եղած տեղեկութիւնները ։

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Այրի Տիկին Գոհար Աղկիւլեան, իր զաւակները եւ բոլոր ազգականները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի ամուսնոյն եւ հօր՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԱՂԿԻՒԼԵԱՆԻ

վաղահաս մահը, որ տեղի ունեցաւ Դեկտեմբեր 26ին։ Թաղումը տեղի ունեցաւ Դեկտեմբեր 28ին, Հինգշաբթի օր, Սէն Շամոնի մէջ։

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ՄԱՂԹԱՆՔ

Սեբաստիոյ Մուրատ Ուս. Միութիւնը Նոր Տարուան եւ Ս. Ծննդեան առթիւ կը մաղթէ բարեմաղթանքներ, կեդրոնի եւ մասնաճիւղերու բոլոր իր անդամներուն եւ համակիրներուն, նոյնպէս կը մաղթէ գործի յաջողութիւն եւ առողջութիւն։ Եւ այս առթիւ մասնաւոր շնորհակալութիւններ կը յայտնէ բոլոր այն ազնիւ հայրենակիցներուն, որոնք տասնեակ տարիներէ ի վեր բարոյապէս թէ նիւթապէս աջակցեցան եւ քաջալերեցին այս բարենպատակ ձեռնարկը ։

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ ՄԷՋ

Փոն տը Շէրիի եւ շրջակայքի Հայ Ազգ. Միութեան եւ Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը տեղեկացնէ թէ ներկայ վարչութեան տարեշրջանը լրացած ըլլալով, յարմար նկատեց Յունուար 11ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մատրան խորհրդարանի մէջ ընդհ. ժողովի հրաւիրել ։

Նախորդ վարչութեան համարատուութենէն վերջ, ընտրուի յաջորդ վարչութիւնը, օրերու անյարմար ըլլալուն պատճառաւ կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ վերոյիշեալ ժամուն ։

ԾՆՈՒՆԴԸ ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

6 Յունուար, Շաբաթ, Ճրագալոյց Ծննդեան.— Երեկոյեան արարողութիւն եւ պատարագ ժամը 4ին եւ 5ին։

7 Յունուար, Կիրակի, Տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան, սկիզբ արարողութեան ժամը 8, Ս. պատարագ ժամը 10 ։ Հանդիսաւոր Ջրօրհնէք՝ ժամը 11.45։

8 Յունուար, Երկուշաբթի, Յիշատակ Մեռելոց.— *Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8.30, հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ ժամը 10։*

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կրընոպլի Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը կը տօնէ Մանուկներու Օրը, Կիրակի 14 Յունուար, կէսօրէ վերջ, Սալ Սէն Լուի, Րիւ Ժէ ։

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

—օ—

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու մարմիններու ներկայացուցիչները այս Շաբաթ ժամը 20.30*ին, Մշակոյթի Տան մէջ։*

Օրակարգ.— Շրջ. ժողովի օրակարգերու քննութիւն ։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մինչեւ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 31, մեր այն բոլոր բաժանորդները որոնք առկախ հաշիւներ ունին, համապատասխան հաշուեցոյցեր ստացան եւ Յառաջի *հաշիւին վրայ* մանտա *մը, դիւրացնելու համար իրենց վճարումները ։*

Բոլոր այն բաժանորդները որոնք չեն պատասխաներ մեր դիմումին, թերթ պիտի չստանան Յունուար 1էն սկսեալ։

Անգամ մը եւս շնորհակալութիւն կը յայտնենք բոլոր պարտաճանաչ բաժանորդներուն, որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացընեն Յառաջի *վարչական գործը ։*

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
ՅԱՌԱՋԻ

ԱՄԱՆՈՐԻ ԵՒ Ս. ԾՆՆԴԵԱՆ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ ՍԷՆ – ՌԱՖԱՅԷԼԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ՄԷՋ

Այս Երկուշաբթի պիտի պատարագէ շրջանիս հոգեւոր հովիւ Տէր Ատոմ քահանայ, երգեցողութեամբ Նիսի փոքրիկներէ բաղկացեալ դպրաց դասին եւ ընկերակցութեամբ երգեհոնի ։

Սկիզբ արարողութեան, առաւօտեան ժամը 10ին։

Տնօրէնութիւնը կը հրաւիրէ շրջանիս բոլոր Հայերը ։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄՕՏ ՕՐԷՆ — ՄՕՏ ՕՐԷՆ

Զաւարեան ենթակոմիտէի հովանաւորութեամբ «Շանթ» թատերախումբը պիտի ներկայացնէ մեծ պատրաստութեամբ Ազգ. Տրամը «ՎԱՐԴԱՆԱՆՔԸ», Պօմոնի սրահին մէջ։

Մանրամասնութիւններ մամուլով եւ առանձին յայտարարութեամբ ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ

Ծննդեան 1600ամեակը համազգային շուքով կը տօնուի Մարսէյլի մէջ։

Փետրուար 18ին, Կիրակի կէսօրէ նաք, Քազա տ՚Իթալիայի շքեղ թատրոնին մէջ։

×

ԼԻՈՆ.— «Մանուկներու Օր»ը տեղի կ՚ունենայ 28 Յունուար, Կիրակի, Րիւ տիւ Նուառի *սրահին մէջ։*

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը ։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան ։

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 30 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

SAMEDI 30 DÉCEMBRE 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9292 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5093

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ 1961 ԻՆ

Փոթորկալից շրջան մը բոլորեց Թուրքիա վերջացող տարուան ընթացքին :

1960 Մայիս 27ի յեղափոխութիւնը չկրցաւ կարգ-կանոն մտցնել երկրին մէջ եւ ամուր հիմերու վրայ դնել նոր վարչաձեւը : Չկրցաւ նոյնպէս անանկութեան առաջքն առնել :

Ետար Ատայի խայտառակ դատավարութիւնը ծիծաղելի դարձուց յեղափոխակա՛ն կառավարութիւնը ամբողջ աշխարհի առջեւ : Զօրս Հարիւր հոգիի բանտարկութիւնը, մանաւանդ Իմրալիի երեք կախաղանները ընդհանուր զայրոյթ առաջ բերին ո՛չ միայն Թուրքիոյ, այլեւ արտասահմանի մէջ :

Տարւոյն սկիզբը զօրավար Ճէմալ Կիւրսէլ հրաժարեցուց դաշինքի 18 անդամները : Անկէ առաջ, Նոյեմբերին «աքսորած» էր 14 ծայրայեղեան սպաները :

Զինուորական կառավարութիւնը իր իշխանութիւնը կ'ուզէր յաւերժացնել : Սակայն տեղի տալով ներքին եւ արտաքին ճնշումներու, Սահմանադիր ժողով մը կեանքի կոչուեցաւ Յունուարին, մշակելու համար երկրորդ հանրապետութեան նոր սահմանադրութիւնը :

Սահմանադիրի 272 անդամներէն 222ը կը պատկանէին Հալք կուսակցութեան, 25ը Միլլէթի եւ 25ը՝ անկախ :

Յուլիս 9ին հանրաքուէի ենթարկուեցաւ Սահմանադրութիւնը, առ ի վաւերացում : Ըստ պաշտօնական վիճակագրութեան, քուէարկութեան մասնակցողներու համեմատութիւնն է եղած 80 առ հարիւր : «Այո» պատասխանած են 62 առ հարիւր, «ոչ» 38 առ հարիւր : Իրազեկներ կը հաստատեն թէ մեծ դժգոհութիւն կայ երկրին մէջ նոր վարչաձեւին դէմ :

Հոկտեմբեր 15ի խորհրդարանական ընտրութիւնները ստեղծեցին անել կացութիւն մը : Ոչ մէկ կուսակցութիւն բացարձակ մեծամասնութիւն էր շահած այս անգամ, առանձին կառավարելու համար երկիրը :

Հակառակ Կիւրսէլի եւ բանակի բացորոշ աջակցութեան եւ սպառնալիքներուն, Հալքը չկրցաւ լուծել 1950ի վրէժը : Ծերակոյտի 150 աթոռներէն 55ը միայն շահեցաւ, մինչ Ատալէթը ունեցաւ 69 աթոռ, Գիւղացիականը՝ 10, Նոր Թուրքիան՝ 16 : Իսկ ներկայացուցչական ժողովի 450 աթոռներէն Հալքի 200ին դիմաց Ատալէթը շահեցաւ 166, Նոր Թուրքիան 44, գիւղացիները 40 աթոռ :

Մէկ ամսուան սակարկութիւններէ վերջ եւ բանակի սպառնալիքին տակ միայն կարելի եղաւ կազմել կարկտան կառավարութիւնը, Իսմէթ Ինէօնիւի վարչապետութեամբ :

Զինուորականները բոլորովին գինաթափ չեն եղած սակայն եւ աչալուրջ կը հսկեն :

Զօր. Կիւմիւշփալա, որ Ատալէթի նախագահն է, 235 աթոռ ունի խորհրդարանին եւ 11 նախարար դահլիճին մէջ, ըսկըսած է արդէն տրտնջալ բանակի միջամտութեանց դէմ :

Ատալէթ, որ դեմոկրատ կուսակցութեան ժառանգորդը կը նկատուի, կը պահանջէ որ ներման արժանանան Ետար Ատայի դատապարտեալները : Ինէօնիւ իր նախարարական յայտարարութեան մէջ որոշ յոյսեր տուած էր այս ուղղութեամբ, ընդ առաջ երթալով միւս կուսակցութեանց պնդումներուն : Այժմ կը թուի թէ բանակը արգելք կ'ըլլայ նման ծրագրի մը, տեղի տալով ընդհանուր դժգոհութեան :

Նոր յեղափոխութի՞ւն մը կը պատրաստեն :

Եթէ այո՛, վերջինը պիտի ըլլայ չար քան զառաջինն :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱՍԸՐ 300 ՖՐԱՆՍԱՑԻ Կ'ԱՐՏԱՔՍԷ

ԵՄԷՆ ԿԸ ԽԶԷ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՀԵՏ

Փետրուար վեցէն առաջ, Ֆրանսացի բոլոր դասախօսները եւ ուսուցիչները պէտք է հեռանան Եգիպտոսէն : Այս «կարգադրութիւնը» եղած է Լուսաւորութեան նախարարութեան մէկ հրովարտակով, առանց թիւը մօտաւորապէս 300 կը հաշուուի :

Պաշտօնական շրջանակները կը կարծեն թէ այս որոշումին ենթակայ են բոլոր ֆրանսացի դասախօսները ըլլան անոնք անհատական դպրոցներու, ազգայնացուած կամ գրաւուած դպրոցներու կազմին անդամ :

Գահիրէի եւ Աղեքսանդրիոյ երեք լիսէները որոնք գրաւուեցան առջի օր, առաջին անգամ գրաւուած էին Սուէզի դէպքերու վաղորդայնին, յետոյ Ֆրանսացիներուն վերադարձուած էին 1958ի Ցիւրիխի համաձայնութեամբ : Վախ կայ նաեւ որ միջոցներ ձեռք առնուին ֆրանսական կրօնական հաստատութեանց դէմ, ինչպէս ենթադրել տուին կարգ մը կիսապաշտօնական աղբիւրներ :

Ալ Ախպար թերթը անդրադառնալով այս միջոցներուն որոնք ձեռքառնուած են Ֆրանսացիներուն դէմ կը գրէ թէ արտաքսուած դասախօսներուն դասաւանդութիւնները չէին համապատասխաներ եգիպտական ազգայնականութեան եւ արաբականութեան :

Մտահոգիչ է նաեւ այն լուրը ըստ որուն ֆրանսական դպրոցներէն զատ պիտի գրաւուին նաեւ օտար դպրոցները :

Պատասխանելով Նասրի յայտարարութեան որ կը լուծէր Թուղթի վրայ գոյութիւն ունեցող Եմէն-Եգիպտոս դաշնակցութիւնը, Իման Ահմէտ խզեց դիւանագիտական յարաբերութիւնները Արաբ Մ. Հանրապետութեան հետ : Այս խզումով Եգիպտոս յարաբերութիւն չունենար Արաբական Լիկայի անդամ երեք երկիրներու հետ՝ Սուրիա, Յորդանան, Եմէն :

Այս դաշնակցութեան լուծման առթիւ յիշենք որ Եմէնի Իման Ահմետը Դեկտեմբեր 14ին քերթուած մը ուղղած էր Արաբներուն եւ անոնց մեծերուն, ուր որ ալ ըլլան, ուր կ'ըսէր ի մէջ այլոց «կը գտաք միքրոններուն մէջ, օդը նախատինքներով լեցնելով, հողը կը լեցնէք նախանձի եւ ատելութեան ճառերով, այլեւս արժանի չէք ձեր նախնիքներուն, եւն. եւն.» : Լիբանանեան մամուլը կը գրէ թէ ասոր հետեւանքն էր Նասրի յայտարարած լուծումը :

ՔՈՒՎԷՅԹ

Կը թուի թէ Անգլիոյ ձեռք առած նախազգուշական միջոցները իրենց դերը խաղացին եւ Քուվէյթի վրայ սպառնացող նոր վտանգը հեռացած է : Իրաք, սակայն, «տեղեկացուց» Ապահովութեան Խորհուրդին թէ Անգլիա կը վտանգէ Միջին Արեւելքի խաղաղութիւնը իր «զրգռութիւններով» :

Միւս կողմէ Իրաքի Ազգային Յառաջդիմական կուսակցութիւնը բանաձեւ մը քուէարկեց պահանջելով Քուվէյթի իշխանապետութեան ազատագրումը : Այս նոյն բանաձեւին մէջ, կուսակցութիւնը իր վրդովումը կը յայտնէ Անգլիոյ ձեռք առած միջոցներուն դէմ :

Քուվէյթ ալ պատմական օրեր կ'ապրի բոլորովին տարբեր մարզի մը մէջ : Այսօր Շաբաթ, իր պատմութեան մէջ առաջին անգամն ըլլալով, ընտրութիւններ պիտի կատարուին : 40.000 Քուվէյթցիներ, որոնք 21 տարեկանէն վեր են 20

ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ ՎԱՒԵՐԱՑՈՒԱԾ

Պոլսոյ հայերէն թերթերը կը հրատարակեն Պատրիարքարանի զեկոյցը, որով կը հաղորդուի թէ թրքական կառավարութիւնը, 25 Դեկտեմբեր 1961 թուակիր պաշտօնագրով մը, կը յայտնէ թէ կը վերահաստատէ Շնորհք Եպ. Գալուստեանի ծննդեամբ թրքահպատակութիւնը, նաեւ իբրեւ պատրիարք՝ աղօթատեղիներէ եւ կրօնական արարողութիւններէ դուրս եւս եկեղեցական սքեմ կրելու արտօնութիւնը : Այս պաշտօնագիրը ստորագրած են Թուրք հանրապետութեան նախագահ Զօր. Կիւրսէլ, վարչապետ Ինէօնիւ եւ 21 գործավարներ :

Պատրիարքարանը, այս առթիւ, կը հաղորդէ նաեւ թէ կառավարութեան կողմէ պատրիարքին ընտրութիւնը վաւերացուած ըլլալով, ի մօտոյ պիտի կատարուի պատրիարքին գահակալութեան եւ պատրիարքական աստյին յանձնումի հանդիսութիւնը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԵՀՐՈՒ մամուլի ասուլիս մը տուաւ որուն ընթացքին փորձեց իր դատը պաշտպանել Կօայի հարցին մէջ : Շեշտեց թէ կան բաներ որոնք աւելի ծանրակշիռ են քան խաղաղութեան խզումը այն է՝ խաղաղութիւնը պահպանել վատութեամբ : «Զմեզ հասկցաք, ըսաւ Նեհրու Խրուշչեւի» :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ Սեքու Թուրէի մօտ կը ղրկէ Անաստաս Միկոյեանը : Կը կարծուի թէ Մոսկուա կ'ուզէ սերտացնել իր յարաբերութիւնները նոր Կինէայի հետ, մանաւանդ այն վայրկեանէն երբ Սեքու Թուրէ յայտարարեց թէ «մարքսեան դաւ» մը պատրաստուած էր իր կառավարութեան դէմ : Հակառակ անոր որ հրատարակուած զեկոյցը կը շեշտէ թէ Քոնաքրիի կառավարութեան հրաւէրին պատասխանելով է որ Միկոյեան Նոր Կինէա կ'երթայ, կը կարծուի թէ նախաձեռնութիւնը Մոսկուայի կը պատկանի :

ՍՈՖՐԱՅԻ կառավարութիւնը ծանր լեւա մը ստեղծեց, մէկ նոր լեւան տասը հին լեւա պիտի արժէ : Դրամներու փոխանակութիւնը պիտի վերջանայ մինչեւ Մարտ 31 :

ՔԵՆԸՏԻ որոշեց խորհրդարանին առաջարկել որ հարիւր միլիոն տոլարի ՄԱԿի թուղթ գնէ որպէսզի այս ձեւով օժանդակէ ՄԱԿի պիւտճէին : Ու. Թան, միւս կողմէ Լա Հէի Միջազգային Ատեանին դիմեց խորհուրդ մը ստանալու համար ՄԱԿի Քոնկոյի ծախքերուն տրնչութեամբ : Ատեանը պէտք է որոշէ թէ այս ծախքերը «պարտադիր» ե՞ն կազմակերպութեան բոլոր անդամներուն համար եւ եթէ մէկը մերժէ վճարել կրնայ զրկուիլ իր քուէարկութեան իրաւունքէն, ինչպէս կը նախատեսէ Ուխտին 19րդ յօդուածը :

ներկայացուցիչներ պիտի ընտրեն, երեսփոխանական ժողովին համար : Այս ժողովը կ'ընտրուի 1 տարուան համար և պիտի պատրաստէ իշխանապետութեան ժողովրդավար վարչաձեւը : Կիները չեն քուէարկեր :

Թեկնածուները հինգ օրուան պայմանաժամ ունէին իրենց թեկնածութիւնը դնելու համար պաշտօնապէս : Յարգ Քուվէյթցիները չէին զբաղեր քաղաքական հարցերով եւ կը գոհանային «ցեղախմբային» դրութեամբ : Իմիրները ազատական էին եւ կը հարստանային ձգելով որ բոլոր միւսները հարստանան : Տուրք գրեթէ գոյութիւն չունէր եւ վարչական ձեւակերպութիւնները նուազագոյնի իջած էին :

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՊԱՐԶՈՒԻ

« Դամասկոսի զինուորական դատարանին առջեւ Հինգշաբթի (Դեկտ. 21) կէսօրէ առաջ ժամը 9.30ին շարունակուեցաւ մեր մեղադրուած ընկերներու դատավարութիւնը :

« Երեք նիստ շարունակուող դատավարութիւններէ յետոյ վերջացաւ Յարութիւն Պաղարպաշեանի հարցաքննութիւնը : Ընկերը երեք յաջորդական նիստերու ընթացքին սպառիչ բացատրութիւններ եւ լուսաբանութիւններ տուաւ իրեն դէմ եղած ամբաստանութեանց շուրջ եւ վճռապէս հերքեց իրեն վերագրուած կարգ մը խոստովանութիւններ, որոնք կորզուած էին Մապահէճներու կողմէ՝ ծեծի, խոշտանգումներու եւ սպառնալիքներու ներքեւ :

« Յարութիւն Պաղարպաշեանի հարցաքննութեան աւարտումէն վերջ, սկսաւ դատավարութիւնը ընկեր Աբրահամ Մահչիկեանի, որ առանց թարգմանի, մաքուր արաբերէնով յուզիչ եւ ցնցիչ մանրամասնութիւններ տուաւ բանտի մէջ իր ենթարկուած չարչարանքներու մասին, որոնք տասնեակ օրեր գիշեր ցերեկ շարունակուած են Մապահէճներու կողմէ՝ ստիպելու համար որ «խոստովանութիւններ» ընէ : Մահչիկեան դատարանի առջեւ յստակ կերպով պարզեց ճշմարտութիւնը եւ տուաւ պահանջուած բացատրութիւնները :

Ժամը երեքին փակուեցաւ նիստը : Դատավարութիւնը կը շարունակուի » :

«ԱԶԴԱԿ»

ՍՈՒՐԻԱ

Պ. ԳՐԻԳՈՐ ԷՊԼԻՂԱԹԵԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՄՇԱԿՄԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ ԱՆԴԱՄ

Դամասկոսէն կը հաղորդեն թէ՝ Սահմանադիր եւ երեսփոխանական ժողովը գումարուեցաւ Դեկտեմբեր 23ին, ի ներկայութեան վարչապետին եւ կառավարութեան անդամներուն :

Խորհրդարանի նախագահը՝ Պ. Մամուն Քուզպարի ծանոյց, թէ ժողովը հրաւիրուած է արտակարգ նստաշրջանի (սովորական նստաշրջանը վերջ կը գտնէ Դեկտեմբեր 31ին) : Ան յառաջիկայ նիստը ճշդեց Յունուար ութի, որպէսզի կառավարութիւնը ժամանակ ունենայ պատրաստելու նախարարական յայտարարութիւնը եւ ներկայանայ Խորհրդարան՝ վստահութիւն հայցելու համար :

Սահմանադիր ժողովը ապա վաւերացուց նախագահ Քուզպարի այն առաջարկը, որ կը վերաբերի 39 երեսփոխաններու նշանակման՝ իբրեւ անդամ այն յանձնախումբին, որ պիտի պատրաստէ վերջնական սահմանադրութեան նախագիծը :

Այս երեսփոխանները կը ներկայացնեն խորհրդարանական բոլոր պլոքները : Անոնց մէջ կը գտնուին յատկապէս՝ Պ. Պ. Խալէտ էլ Ազըմ, Սապրի Ասալի, Լէօն Զամարիա, Սայիտ Ղազի, Աքրամ Հորանի, Իսամ Աթթար, Ֆայտի Աթասի, Ապտէլ Սամատ էլ Ֆթայէհ, Գրիգոր Էպլիղաթեան, Րէֆիք Պաշուր եւ Ասատ Քուրանի :

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԻԳ. 49 ազգերու դիւանագիտական ներկայացուցիչները ընդունեցաւ որոնք նոր տարուան առթիւ իրենց մաղթանքները ներկայացուցին : Պապը յոյս յայտնեց թէ յառաջիկայ տիեզերական ժողովը յաջողութեամբ պիտի պսակուի :

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ փոխադրութեան ընկերակցութեան բանուորները որոշեցին գործադուլ մը սկսիլ Յունուար 1էն սկսեալ :

ԽՆՁԱՐԱՅԻ ԲԱՐՁՈՒՆՔԻՑ

ՄԵՆՔ ԴԵՌ ԿԸ ԿՌՈՒԵՆՔ

Վերը, գիմացս, լիալուսինը կլոր, տափակ սինիի նման, անտարբեր նայում է աշխարհին: Շուրջը մայրիները անձը – պուռ, աներդ: Հով չկայ, տերեւ չի շարժւում:

Վարը, ծառերով լցուած ձորից մի երգ է հնչում: Կանացի մի ձայն, հեռւում, կարծես հեկեկալով, երգում է հայերէն.

Ա՜խ, ցոլա՛, փայլէ՛, տխրադէմ լուսին,
Գուցէ քո փայլից փայլ տաս եւ Հային...

Լիբանանի այս լեռներում հայ ազգային բանաստեղծի սրտակեղեք այս երգը. Թախիծն է պատում սիրտս. կարօտ ցաւալին:

Եւ յիշում եմ մի ուրիշ գիշեր, Զանգեզուրի լեռներում: Նոյն լիալուսինը ողողել էր աշխարհը արծաթէ ճառագայթներով եւ Տաթեւը մտախոհ նիրհում էր անդունդի եզերքին: Վարը, կարծես անհունութեան մէջ, խիտ անտառի եւ ժայռերի գրկում, Որոտանը փրփրում էր մոլեգին: Բիչ անդին, բարձր ժայռը գըլորուելով մէկ ափից միւսը իր կրային գրկի մէջ էր սեղմել կատաղի գետը՝ կազմելով Սատանայի բնական կամուրջը, որի վրայով բեռնակիր էշեր ու ջորիներ եւ ձիաւոր մարդիկ էին անցնում դէպի Գորիս:

Այս կողմ, Տաթեւի հռչակաւոր Անապատի մնացորդներ՝ Թութի վեհաշուք ծառերի հովանու ներքեւ: Այստեղից երբեմն գիտութեան լոյս էին տարածում Հայաստանում մեծանուն Տաթեւացիի աշակերտները:

Զմայլեցնող գիշերն այնպէս թովիչ էր եւ սրտագրաւ: Տարագիրները յոգնած՝ անխռով քնել էին բաց երկնքի տակ կամ խումբ – խումբ զրուցում էին տանիքների վրայ:

Երկինքը բաց էր բոլորի համար: Գուցէ վաղը, միւս օր մեր առջեւ էլ կը բացուէր:

Տաթեւը հմայիչ էր ամառուայ լիալուսինի տակ: Այնտեղ էր անցել իմ ճեմարանական կեանքի ամառնային երջանիկ արձակուրդը Հայրենասէր Ներսէս վարդապետ Մելիք – Թանգեանի վանահայրութեան շրջանում: Ինքը՝ նկարագրով Շառկման Ներսէս Հայր Սուրբը մեզ ոգեւորում էր Իբսէնի բղէշալապաշտ հերոսներով:

« Անցեալի օրեր երազի նման». ես հըմայուած բնութեան վեհութեամբ, մըտախոհ, լուռ նայել էի տանիքում, Քաջազնունիի կողքին, որ անձայն ծխում էր իր հաստ փաթթած ծխախոտը՝ թախծոտ տրամադրութեան մէջ:

— Հասկանո՞ւմ ես, ասաց նա, այս բոլորը, այս վանքը, այս ձորը, գիմացի լեռները, այս ամէնը մերն է: Մեր պապերը շինել են այս տաճարը եւ կողքին առեղծուածային շարժական սիւնը: Մենք էլ ուզում էինք շինել նոր Տաթեւներ, նոր պալատներ, նոր քաղաքներ ու գիւղեր: Ուզում էինք, եւ կարող էինք շինել, բայց, տես,ահա փախչում ենք մեր հայրենիքից, չենք էլ իմանում, թէ ուր:

— Տխուր բաներ մի խօսիր,— պատասխանեցի ես,— չենք փախչում, այլ գնում ենք եւ գիտենք թէ ուր: Գնում ենք նորից վերադառնալու համար մեր տունը:

— Դու գուցէ վերադառնաս, թէեւ կասկածում եմ, բայց ես չեմ վերադառնայ:

— Այդպէս մի խօսիր, Ռուբէն Իվանովիչ, լաւ չէ:

— Չեմ խօսում, մտածում եմ միայն: Դու այդպէս չե՞ս մտածում:

— Մենք դեռ կը կռուենք, պատասխանեցի ես ռուս բանաստեղծի խօսքով:

— Ես երբեմն մտածում եմ՝ ինչո՞ւ կռուենք, ճակատագրի դէմ չեն կռւում:

— Ուրեմն, ճակատագի՞րն է քշել, բերել մեզ այս վանքը:

— Չգիտեմ, ոչինչ չգիտեմ: Գիտեմ միայն, որ այս օր մի հատ հաւկիթ եւ մի կտոր հաց եմ կերել: Եւ այս գիշերը գեղեցիկ է:

— Ցոռետես մի լինիր: Այս գիշերը գեղեցիկ է: Կեանքն էլ գեղեցիկ է: Մենք դեռ կը կռուենք: Յիշո՞ւմ ես Իբսէնին:

— Ի՞նչ կայ որ, Իբսէնը Տաթեւում՞ն:

— Դոկտոր Շտոկմանը մի հատ գինով ունէր իր հետ, իսկ մենք,— մեզ հետ է ամբողջ Հայոց ազգը, կարող եմ ասել, ամբողջ քաղաքակիրթ մարդկութիւնը: Մենք դեռ կը կռուենք:

— Զգոյշ, ընկեր Ասիար չլսէ: Ի հարկէ, կը կռուենք: Պէտք է որ կռուենք, որովհետեւ ուրիշ ելք չկայ, բայց ...

Քաջազնունին դեռ խօսքը չէր վերջացրել, գիմացի տանիքից հնչեց մի ուժեղ ձայն.

Ա՜խ, ցոլա – փայլէ, տխրադէմ լուսին,
Գուցէ քո փայլից փայլ տաս եւ Հային..

Քաջազնունին քաշեց վրան իր վերարկուն եւ սկսեց փաթթել հաստ գլանիկը ...

Զանգեզուրի լեռները ո՛ւր, Խնձարայի բարձունքը ո՛ւր:

Քաջազնունին վաղուց մեռել է մտամոլոր: Տաթեւում հաւաքուած տարագիրներից շատերն էլ չկան:

Գուցէ Տաթեւի երգչուհին էլ այլեւս գոյութիւն չունի: Բայց կայ եւ հասել է մինչեւ Խնձարա հայրենասէր հայ բանաստեղծի աքանչելի երգը: Թէեւ աշխարհացրիւ, բայց կայ եւ շարունակում է հաւատալ եւ երգել, երազել ու յուսալ:

Մենք դեռ կը կռուենք:
Կը կռուենք ու կը յաղթենք:

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՒԱԳԱՐԱՆՆԵՐԸ

ՁՈՅԳ ԼԵԶՈՒԱԿՈՎ ՆՈՒԱԳԱՐԱՆՆԵՐԸ.— Ասոնցմէ ծանօթ են զուռնա եւ տիւտիւկ կոչուած նուագարանները: Դժուար է նկարագրել գիւղի մը մէջ որեւէ հաւաքոյթ, հանդէս կամ տօղանցք, առանց զուռնայի կամ տիւտիւկի մասնակցութեան: Այս երկուքն ալ չափազանց տարածուած գործիքներ են նաեւ քաղաքներու մէջ: Ասոնք կը շինուին ծիրանի կամ տանձի փայտէն եւ իրենց վրայ ունին ութ ձայնանցք՝ երեսի կողմէն եւ մէկ ձայնանցք՝ հակառակ կողմէն: Զուռնան կոնաձեւ նուագարաններէն է, անոր կատարելագործուած տեսակը՝ եւրոպական հօբոյն է: Զուռնան կը տարբերի իր միօրինակ սուր, ճչացող ձայնով եւ այս իսկ պատճառով կը գործածուի բացօթեայ վայրերու մէջ, մինչդեռ տիւտիւկը ընդհանրապէս կը նուագուի տուներու մէջ, անոր ձայնը նուրբ է, իսկ նուագը սրտառուչ: Ինչպէս զուռնան, նոյնպէս եւ տիւտիւկը նուագախումբերու յարմար նուագարաններ են: Նուագախումբերը սովորաբար կազմուած կ'ըլլան երեք հոգիէ, ուր կ'ըլլայ երկու զուռնա կամ երկու տիւտիւկ եւ մէկ դհօլ:

ԼԱՐԱՅԻՆ ՆՈՒԱԳԱՐԱՆՆԵՐ.— Չափազանց բազմազան է երաժշտական նուագարաններու լարային խումբը:

Հայ պատմագրութեան մէջ կը հանդիպինք միալար, երկալի, եռալար, չորսալի, վեցալի, եօթնալի, ութալի, տասնալի եւ կարգ մը նման նուագարաններու յիշատակութիւններուն: Այս յիշատակարանները յստակ գաղափար կու տան նուագարաններու լարերուն քանակին մասին, սակայն ոչ մէկ բան կ'ըսեն այս կամ այն նուագարանին ձեւին եւ կառուցուածքին մասին:

Պատմագրութեան մէջ յաճախ կը հանդիպինք նաեւ վին, փանդիռ, բամբիռ, ջնար, կամ չանգ եւ քանի մը նման այլ անուններու: Փանդիռը կը պատկանի սազային գործիքներու ընտանիքին: Բամբիռի մասին որոշ բան կարելի չէ ըսել, կ'ենթադրուի որ այս ալ սազի նման գործիքներէն է, սակայն ենթադրողներ ալ կան թէ բամբիռը ծնծղան է: Ջնարը եւ չանգը տաւիղին եւ քնարին տեսակին պատկանող նուագարաններ են: Վերջապէս՝ պատմագրութեան մէջ կը հանդիպինք քառասունլարանի սաղդիր, եօթանասունլարանի ղանոն եւ հարիւրլարանի արղանոն անուններուն: Որոշապէս կարելի է ըսել, թէ ասոնք բոլորն ալ տաւիղի եւ քնարի ընտանիքին պատկանող նուագարաններ են: Սաղդիրը ըստ երեւոյթին այսօրուան սանթուրն է, իսկ ղանոնը՝ այսօրուան քանոնը:

1955ին Գառնիի ամրոցին պեղումներուն ժամանակ գտնուեցաւ կապոյտ գոյնի ապակեայ սրուակ մը, որուն վրայ պատկերուած է ջութակահար մը՝ ջութակը ուսին դրած նուագած միջոցին: Սրուակը, ինչպէս նաեւ Գառնիէն գտնըւած բոլոր իրերը պատմարաններուն հաստատ կարծիքով Ժ. դարուն կը պատկանին: Ջութակի մասին կը յիշատակէ նաեւ Ժ. դարու հայ մեծ բանաստեղծ Գրիգոր Նարեկացին: Այսպիսով, Ժ. դարուն ջութակը Հայաստանի մէջ գործածութեան մէջ եղած է եւ պատմագիրներուն այն տեսակէտը, թէ այդ նուագարանը մէջտեղ եկած է Եւրոպայի մէջ, ԺԵ. ԺԶ. դարուն՝ կը հերքուի: Երաժշտական աշխարհին համար այս նոր եւ չափազանց հետաքրքրական երեւոյթ մըն է, որ դեռ ենթակայ է ստուգումի:

Եւրոպական տիպի ջութակի նախաձեւերէն մէկը, որ կը յիշեցնէ «վիոլա տ'ամուր» նուագարանը, կը գործածէր աշուղ Ջիւանին: Այս նուագարանը տարածուած էր Կ. Պոլիսի մէջ, ուր կը կոչուէր սինքեաման: Ի տարբերութիւն այսօրուան ջութակին, այս նուագարանը ունի 5 – 7 հիմնական լարեր, որոնք կ'անցնին գործիքին պարանոցին վրայէն եւ նոյն քանակութեամբ ալ արձագանգատու լարեր, որոնք հիմնական լարերու զուգահեռ, կ'անցնին գործիքին պարանոցին տակէն: Եթէ այս կարգի ջութակով կը նուագէր աշուղ Ջիւանին, կը նշանակէ թէ այսօրուան ջութակը լայն գործածութեան մէջ էր ԺԹ. Ի. դարերու շրջիկ աշուղներուն մօտ: Ջիւանին եւ միւս աշուղները ջութակը գործածած են քամանչային գետեղուած ձեւով:

Այսօրուան գործածական լարային նըւագարաններէն՝ աղեղնային նուագարաններու ընտանիքէն ծանօթ են քամանիներուն երկու տեսակները եւ քամանչան:

Քամանիներուն երկու տեսակներն ալ իրենց արտաքին ձեւով կը յիշեցնեն ջութակը, միայն այն տարբերութեամբ, որ ասոնց իրանը աւելի նեղ է, երկար եւ աւելի խոր, իսկ դեկաները (ներդաշնակութեան տախտակները) եւ կողերը՝ հարթ: Ժամանակակից նուագարանները քառալար են եւ կը լարուին քուինտներով: Քամանիներուն մէկ տեսակը Վիոլա տամուրի պէս ունի պարանոցին տակէն ձգուած արձագանգատու լարեր՝ չորս հատ: Այս երկու տեսակներն ալ այժմ կը գործածուին Երեւանի Սայաթ – Նովայի գուսանական եւ Զայնասփիւռի ժողովրդական նուագարաններու նուագախումբերուն մէջ: Հակառակ ասոր լայն խաւերուն մէջ շատ չի գործածուիր:

Աղեղային ժողովրդական նուագարաններուն մէջ ամէնէն կատարեալը եւ զարգացածը քամանչան է:

Թէ իբրեւ մենակատարող, թէ իբրեւ նուագախումբի նուագարան ու նաեւ իբրեւ ընկերակցող՝ քամանչան կը մնայ անփոխարինելի ու ատոր համար ալ այժմ մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէ:

Կնտնտոցային նուագարաններու ընտանիքէն առաջին առթիւ անհրաժեշտ է յի-

ԱՄԲԱՍՏԱՆԵԱԼ ՍԹԱԼԻՆ, ՈՏՔԻ՛

Բայց Սթալին այնքան կոպիտ վարուեցաւ ժողովուրդին, անկախութեան շրջանին իշխանութեան գլուխը գտնուող ընկերվարականներուն եւ համայնավար շարքայիններուն հետ, որոնք իր երբեմնի ընկերներն էին, որ Մըտիվանի բացայայտ պայքար սկսաւ ըՍթալինի ու այս վերջինոյն «չար ոգիին»՝ Օրճոնիքիձէի դէմ:

Լենին, որուն տեղեկացուցած էին ներքին այս տագնապը, հետեւեալը կը գրէր Մտիվանիի.

« Այս խնդրին մէջ ամբողջ սրտով ձեզի հետ եմ: Գայթակղած եմ Օրճոնիքիձէի ցուցաբերած բրտութեան եւ Սթալինի ու Ձերժինսքիի համախոհութեան ի լուր: Ձեզի ի նպաստ նօթեր եւ ճառ մը պատրաստելու վրայ եմ»:

Միեւնոյն ատեն, Լենին պաշտօն կը յանձնէր Թրոցքիի, որ վրացական խնդիրներով զբաղի: 1923ի Մարտին ենք. Լենինի հիւանդութիւնը արդէն շատ յառաջացած էր եւ թոյլ չէր տար որ ասկէ աւելին ընէ անձնապէս:

Սթալին պարտաւոր եղաւ Մոսկուա վերադառնալ, սակայն յաջորդ տարին իսկ Վրացիներէն պիտի լուծէր իր վրէժը՝ արեան մէջ խեղդելով անոնց ապստամբութիւնը (որ իր իսկ կարգադրութեամբ ծայր տուաւ՝ իր որոշած օրը) եւ, արտաքնապէս ոչինչ ցոյց տալով, յարմար առիթի կը սպասէր իր գործունէութիւնը քննադատելու համարձակող իր հին ընկերոջմէն ալ վրէժ լուծելու համար:

Մտիվանի, որ տակաւին չէր գիտեր թէ Սթալին ամէն բանի կարող է, անգամ մը եւս անոր բարկութիւնը գրգռելու անխոհեմութիւնը գործեց:

1927ին էր, այն ատեն, երբ կուսակցութենէն ներս, Բուխարինի առաջնորդութեամբ ընդդիմադիր ճակատ մը կը քննադատէր Սթալինի երկրագործական մարզին մէջ վարած քաղաքականութեան գործած աւերները:

Մտիվանի Կրեմլինի մէջ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Սթալինի հետ եւ փորձեց համոզել զայն, որ ընդդիմադիրներուն հետ համաձայնութեան եզր մը գտնէ: Սթալին իրեն յատուկ բարկութեան նոպաներէն մէկուն մէջ մտաւ, որոնց պոռթկումը շուարումի եւ սարսափի կը մատնէր ականատեսները:

« Առանց բան մը ըսելու գէս մտիկ կ'ընէր — կը պատմէ Մտիվանի այս մասին — բայց սենեակին մէջ վեր–վար կը քալէր հետզհետէ աւելի շատցող անհամբերութեան նշաններ ցոյց տալով: Երբ սըրահին ամէնէն հեռաւոր անկիւնը հասաւ, ինքն իր վրայ դարձաւ, սկսաւ դէպի ի իմ կողմս յառաջանալ՝ ոտքին մատներուն վրայ բարձրացած եւ բազուկը դէպի առաջ պարզած: Յանկարծ, կանգ առաւ, բազուկը ուժգին վար ձգեց եւ՝

« — Պիտի ճզմուին. պոռաց:

« Ձայնը ահարկու էր. կը գոռար: Կատաղութենէն ծամածռած դէմքը՝ չափազանց վախազդու»:

Մտիվանիի մտքէն անցա՞ւ արդեօք այդ պահուն, թէ Սթալինի ճզմելիքներու ցանկին մէջ ինք ալ պիտի գտնուէր:

1929ին, Սթալինի կողմէ բանտ նետուած համայնավար ղեկավարներու առաջին խմբակին մաս կը կազմէր նաեւ Մտիվանի: Ութ տարուան բանտարկութենէ մը ետք, որուն ընթացքին անդադար դուրս կը հանուէր իր խցիկէն՝ հարցաքննուելու, ծեծ ուտելու եւ չարչարուելու համար, 1937ին Սթալին զայն հրացանազարկ ընել տուաւ՝ առանց դատավարութեան: Որմէ ետք, 1937 Յուլիս 9ին զեկոյց մը հրատարակել տուաւ, ուր կ'ըսուէր թէ Վրաստանի Հանրապետութեան Բարձրագոյն Ատեանը մահուան դատապարտած է «քաղքենի ազգայնական »խումբ մը մարդիկ: Ցանկին ամէնէն գլուխը դրուած էր Պուտու Մտիվանիի անունը:

ՕՐՃՈՆԻՔԻՃԷ ՇԱՏ ԿԸ ԽՕՍԷՐ

Կրեկորի Օրճոնիքիձէ, մականունեալ՝ Սերկոյի ճակատագիրը նոյնքան ողբերգական եղաւ:

Ինքն ալ Վրացի էր. ինքն ալ Սթալինի օգնականներէն մին եղած էր եւ Պուտու Մտիվանիէն շատ աւելի երկար ատեն: Վրաստանի մէջ ճնշումի իր քաղաքականութեան օրով, գինքն էր, որ Սթալին առաջ քշած էր:

Այս ծառայութեանց փոխարէն Սերկօ ամէնէն բարձր պատիւներու արժանացած էր: Դարձած էր նախարար, Պոլիտբիւրոյի անդամ: 1936ին, խորհրդային ամբողջ մամուլը Օրճոնիքիձէի յիսնամեակը ողջունելով կը գրէր՝ «Երեսուն տարիէ ի վեր կ'աշխատի մեծ Սթալինի անձնական ղեկավարութեան տակ »:

Սակայն, հակառակ անոր, որ մեծապէս օժանդակած էր Սթալինի՝ Լենինի հին գործակիցներուն դէմ ձեռք առնըւած միջոցներուն առթիւ, Օրճոնիքիձէի հաւատարիմ գործակցութիւնը թեթեւ սայթաքումներ արձանագրած էր: 1932ին, զոր օրինակ, Պոլիտբիւրոյէն ներս, հակառակած էր Սթալինի, որ կ'ուզէր Մոսկուայի յայտնի համայնավարներէն Ռիւթինը մահուան դատապարտել ընդդիմադիր խմբակ մը կազմած ըլլալու ամբաստանութեամբ:

(5 Շար.)

չել սազը, որ ինչպէս միւս արեւելեան երկիրներուն, նոյնպէս եւ Հայաստանի մէջ լարային ամէնէն հին նուագարաննե- րէն է: Սազ կը գործածէին եւ այսօր ալ կը գործածեն ընդհանրապէս գուսանները եւ աշուղները: Հայֆիլհարմոնիայի ժո- ղովրդական երգի եւ պարի խումբին մէջ սազը մեծ տեղ կը բռնէ: Սազը ընկե- րակցող նուագարան մըն ալ է: Կնտնտո- ցային նուագարաններուն մէջ ամէնէն հարուստը եւ կատարեալը թառն է: Այս նուագարանին բուն հայրենիքը Պարս- կաստանն ու Ատրպէջանն է, իսկ երկրորդ հայրենիքը՝ Հայաստանը: Մեծ անցեալ չունի թառը Հայաստանի մէջ, հազիւ հարիւր տարի կ'ընէ, որ մուտք գործած է մեր մէջ, հակառակ ասոր, շատ արագ տարածուած է եւ ներկայիս մեծ ժողովր- դականութիւն կը վայելէ:

Թառը մեծ ընդունակութիւններ ունե- ցող նուագարան մըն է, օժտուած է ճոխ եւ հարուստ նուագի կարողութիւններով:

Կնտնտոցային նուագարաններու ընտա- նիքին կը պատկանի նաեւ ուտը, որ կը տարբերի իր խոշոր լայնափոր մեստղեայ հնչակով (ռեզօնաթէօր) եւ կարճ պա- րանոցով:

Թառը շատ տարածուած նուագարան մըն է արեւելահայերուն մօտ, իսկ ուտը՝ արեւմտահայերուն քով, այսուհանդերձ, բաղդատմամբ թառին ուտը աւելի քիչ գործածուող նուագարան մըն է: Ձայնը թաւ է եւ հնչողութիւնը զօրաւոր:

ՏԱՒԻՂԻ ԵՒ ՔՆԱՐԻ ԸՆՏԱՆԻՔԸ. — Այս շարքէն պէտք է յիշատակել նախ եւ առաջ տաւիղը եւ քնարը, որոնք ըստ պատմագիրներուն լայնօրէն տարածուած էին հին Հայաստանի մէջ եւ որոնք այլ- եւս դուրս եկած են գործածութեան շար- քէն:

Այս ընտանիքէն մինչեւ այսօր իրենց գոյութիւնը պահած են սանթուրը եւ քա- նոնը: Սանթուրը շատ հին եւ հազուադէպ նկատուող նուագարան մըն է, որուն, հի- մա կարելի է հանդիպիլ Հայֆիլհարմո- նիայի գուսաններու խումբին, Ջայնաս- փիւռի ժողովրդական նուագարաններու եւ կարգ մը այլ նուագախումբերու մէջ: Սանթուրը այսօրուան դաշնակին նախա- հայրն է: Այս նուագարանը Ջիւանի գոր- ծածած է իր խումբին մէջ: Ի տարբերու- թիւն սանթուրին՝ քանոնը աւելի լայն գործածուած նուագարան մըն է: Աքան- չելի կշռոյթ, նուրբ հնչողութիւն, լայն ձայնածաւալ, նուագելու յարմար հա- րուստ միջոցներ ունի:

Դժուար է այս ձեւի յօդուածի մը մէջ տալ Հայաստանի երաժշտական գործիք- ներուն լրիւ պատկերը, սակայն այսքանն ալ բաւական է համոզուելու համար, թէ որքան հարուստ է մեր նուագարաններուն կազմը:

Երեւան ԱՐԱՄ ՔՈՉԱՐԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԵՐ ՀԱՆԴԷՍԸ

—o—

ՊՈՒՏՕ.— Մեր ժողովուրդը ուր որ պէտք է քակը կը բանայ, կ'երգէ, կը պարէ:

Հ. Յ. Դ. Պորտոյի Մուրատ խումբը կազմակերպած էր ցերեկոյթ մը ի նը- պաստ Հայ Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիր- եան սրահին, 10 Դեկտեմբեր Կիրակի Սոլֆերինոյի սրահը:

Ծայրագաւառ ժամուն ժողովուրդը ներկայ էր: Ընկեր Կ. Տօնէրեան քանի մը խօսքով բացատրեց հանդէսին հանգա- մանքը եւ անհրաժեշտութիւնը, որպէսզի մեր գաղութն ալ իր եղբայրական աջակ- ցութիւնը բերէ Հայութեան պատիւ բե- րող Հայ Մշակոյթի Տան: Յետոյ յայտա- նեց թէ հանդիսաւոր առիթ է որ մենք ալ մասնակցինք մեր պատմութեան եղակի դէմքին՝ Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի ծննդեան 1600ամեակին, փառաբանելով այն որ ստարելով մեր լեզուի եւ Հայ Մշակոյ- թի ընդհանրացման, մի անգամ ընդմիշտ ազատեց մեզ բիւզանդական եւ ասորա- կան գրականութիւններէն: Ընկեր Հ. Թաշճեան պատշաճ կերպով կարդաց Սի- ամանթոյի «Ս. Մեսրոպ»ը, իսկ Կ. Տօ- նէրեան արտասանեց Սիլվա Կապուտիկ- եանի «Խօսք իմ Որդուն»ը:

Ցերեկոյթի գեղարուեստական բաժինը սկսաւ երկսեռ երիտասարդներու երկու խմբերգներով, ղեկավարութեամբ Օր. Շ. Քէնտէրեանի:

Արտասանութիւններ ըրին Օր. Ա. Սու- քիասեան եւ Հայկ Հալաճեան, մեներգե- ցին Տիկին Վ. Մարկոյեան եւ Օր. Աստ- ղիկ Հալաճեան, գեղեցիկ ֆանթեզի մը ըրաւ ընկեր Պօղոս Քէնտէրեան, բոլորն ալ արժանանալով ծափահարութեան:

Մուրատ խումբի կողմէ խօսք առաւ ընկեր Ա. Քէնտէրեան: Նախ յայտնեց թէ Հայ Մշակոյթի Տունը կը պատկանի բո- լորիս, թէեւ մեր գաղութը իր համեստ բաժինը բերած է, սակայն անգամ մը եւս մեր նիւթական մասնակցութիւնը կ'ու- զենք բերել Ս. Թէհլիրեան սրահին: Ընկ. Քէնտէրեան խօսեցաւ Ս. Թէհլիրեանի պատանեկան, ուսանողական եւ ընտանե- կան պարագաներու մասին.— Ս. Թէհ- լիրեան կը տեսնենք իր ծննդավայրին մէջ, նահապետական եւ բազմանդամ ըն- տանիքը սրածուած եւ բնաջնջուած: Եր- բեմնի չէն տուները թալանուած ու մոխ- րակոյտի վերածուած աւերակ...: Նոյն գիշերը մայրը երազին մէջ կուգայ ու Սողոմոնին մայրական պատգամ մը կու տայ: Ու Սողոմոնին երիտասարդ սիրտը կը կոտտայ: Եւ ցեղային բնազդը իր մէջ կ'արթննայ: Ու նոյն գիշերը, մօրը տե- սիլքէն ընդոստ աչքերը կը բանայ եւ կ'ուխտէ: Թափառում մայրաքաղաքէ մայրաքաղաք, մինչեւ որ ճիւաղին որջը կը գտնէ: 1920ին Գերմանիոյ մայրաքա- ղաքին մէջ Հայութեան վրէժառու բա- զուկը իր ոտքերուն տակ կը փռէ դիակը բորենիին որ Թալէաթ կը կոչուէր: Հե- րոս Սողոմոնը իր եւ ուրիշ եղբայրներու պարտականութիւնը լի ու լի կատարած էր: Բոլոր նահատակները օրհնեցին եւ փառաբանեցին Սողոմոնը: Հերոսին մա- հը անմահացուց եւ պատմութեան յանձ- նեց զինք:

Սալի վրայ, «Անուշ»էն ունկնդրեցինք «Բարձր Սարեր»ը, երգուած Հայաստա- նի օփերայի անուանի թենոր՝ Ա. Պետ- րոսեանի կողմէ:

Սրահին մէջ էին քսան ընտանիքներ: Դադարէ ետք որոշուեցաւ որ ընկեր Պօ- ղոս Քէնտէրեան եւ Ա. Տօնէրեան աճուր- դը վարեն: Գեղեցիկ վերմակ մը, որ բարձրացաւ 49.200 ֆրանքի, Մուրատ խումբի վարչութիւնը վաթսուն հազարի բարձրացուց: Կապոյտ Խաչի վարչութիւ- նըն ալ տասը հազար նուիրելով բարձրա- ցաւ եօթանասուն հազարի: Ներկաները գլացուած մեր քոյրերու սրտաբուխ մասնակցութենէն՝ կարծես աղանշանի կը սպասէին, ու նուիրատուներու ցանկ մը կազմուեցաւ բարձրանալով 106.000ի, այս առթիւ Պ. Թումիկեան յայտնեց թէ գումարը 120.000ի կը բարձրացնէ: (Ցանկը առանձին երէկուան թիւով):

Մինչ բեմին եսեւ մաս մը երիտասարդ- ներ զաւեշտի մը ներկայացման կը պատ- րաստուէին, սալը սկսաւ նուագել «Հէյ ջան Ղափամա» պար-խմբերգը: Սրահին մէջ տրամադրութիւնը աւելի բարձրացաւ եւ քանի մը հոգի սկսան պարել ու եր- գել: Երկար ատենէ ի վեր նման հանդէս չէինք ունեցած, ամէն կերպով յաջող: Մեր ժողովուրդը այսպէս, ուր որ պէտք է քակը կը բանայ երգելով եւ պարելով:

Երկսեռ երիտասարդներ «սեւ թէ ճեր- մակ» մէկ արար զաւեշտը յաջող կերպով ներկայացուցին:

ՉԱԼԿԱՐԱՑԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

●

ՀԱՅ ԳԻՏՆԱԿԱՆԻ ՄԸ ԳԻՐՔԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

——o——

Հայաստանի Գիտութիւններու ակադե- միայի անդամ Ն. Յարութիւնեան վեր- ջերս Փեքինէն ստացաւ ծրար մը, ուր կան հայ գիտնականին «Սոզքի տեսու- թեան քանի մը հարցեր» աշխատութեան չինարէնի թարգմանուած հատորները, մեծաքանակ հրատարակուած Չինաստա- նի մէջ: Փրոֆ. Ն. Յարութիւնեանի այս աշխատութիւնը Փարիզի մէջ հրատա- րակուած է նաեւ ֆրանսերէն լեզուով: Գրքին յառաջաբանը գրած է Ֆրանսայի գիտական հետազօտութիւններու Բարձ- րագոյն խորհուրդի անդամ եւ Սոզքի տեսութեան մասնագէտ Փրոֆ. Ռ. Լեռ- միտ:

Փրոֆ. Ն. Յարութիւնեան վերջերս Լոնտոնէն ալ ստացած է նամակ մը, ո- րով կը հաղորդուի, թէ անգլիական Պերկամընտ հրատարակչական տունը կը պատրաստուի տպագրութեան յանձնել հայ գիտնականին այս գիրքը:

ՀՈՒՆԳԱՐԱՑԻՆԵՐԸ ՀՄԱՅՈՒԱԾ ԵՆ

Նոյեմբերին Հունգարիա մեկնած եւ մեծ յաջողութիւններ արձանագրած են երգչուհի Գոհար Գասպարեան, երգիչ Նար Յովհաննիսեան, երգահաններ Առնօ Բաբաջանեան, Ալեքսանդր Յարութիւն- եան, խմբավար Օհան Տուրեան եւ Կոմի- տասի ծանօթ քառեակը:

Հայ արուեստագէտներու խումբը եր- կու շաբաթ Հունգարիոյ մէջ մնալէ ետք, որու ընթացքին տուաւ 15 համերգներ, եօթը քաղաքներու մէջ, վերջերս վերա- դարձաւ Երեւան:

Իրենց Երեւան վերադարձին առթիւ- տեղւոյն մամուլը տեսակցութիւն մը ու- նեցեր է խումբին արուեստագէտներուն հետ: Գոհար Գասպարեան հիացումով արտայայտուած է Հունգարներուն մա- սին, իսկ Նար Յովհաննիսեան յատկապէս տպաւորուած է հայ արուեստին հանդէպ ցոյց տրուած ընդունելութենէն: «Հուն- գարացիները լայն ծանօթութիւններ ու- նին մեր արուեստին մասին: Ա. Խաչա- տուրեանի գործերուն հետ, Լիսթի հայ- րենիքին մէջ կը հնչեն Ա. Բաբաջանեա- նի, Ալ. Յարութիւնեանի եւ մեր միւս եր- գահաններուն գործերը»:

ԹԱՆԳԱՐԱՆԱՅԻՆ ՆՈՐ ՆԻՒԹԵՐ

Հայաստանի Գիտութիւններու ակա- դեմիայի գրականութեան եւ արուեստի թանգարանը տէր դարձաւ ծանօթ դերա- սան Վաղարշ Վաղարշեանի անձնական դիւանին:

3500էն աւելի դիւանը կազմող նիւթե- րը կը պարունակեն արուեստագէտին նա- մակները, խաղացած դերերուն մեքե- նագրուած բնագիրները, յօդուածներ, ազդրութիւններ, ծանուցումներ, գիր- քեր եւայլն: Դիւանին մէջ կան նաեւ 24 թատերախաղեր եւ բեմադրութիւններ, որոնց մէկ մասը՝ անտիպ: Ձեռագիր, բայց աւարտած վիճակին մէջ կը գտ- նուին հեղինակին «Արա Գեղեցիկ եւ Շա- միրամ», «Ապտուլ Համիտ» եւ «Իշխան» թատերախաղերը, ինչպէս նաեւ «Ընկեր- ներս, բարեկամներս եւ ես» գիրքին ա- ռանձին գլուխները:

Ս. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Հայաստանի կերպարուեստագէտներու միութեան նախաձեռնութեամբ կազմա- կերպուեցաւ նկարչական ցուցահանդէս մը, Էջմիածինի մէջ, նկարիչ Սարգիս Մուրատեանի գործերուն նուիրուած: Բա- ցումին ներկայ գտնուած են Մարտիրոս Սարեան եւ Ա. Սարգսեան:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (122)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

— Ուրեմն, յայտնեցէք ինծի թէ ո՞ւր կը գտնուի այն երիտասարդն, որ հոս ա- պաստանած է երկու ամիսներէ ի վեր:

— Ի՞նչ երիտասարդ... բացագանչեց ծերունին ինքնիրմէ ելած ձայնով մը:

— Մի ծածկէք... պէտք է որ անկեղծ ըլլաք ձեր խոստումներուն մէջ: Ես գի- տեմ թէ այս տունին մէջ երիտասարդ մը կայ:

— Ամենեւին... այս տունին մէջ ինէ զատ մէկը չկայ, Տիկին: Ով որ տտանկ չինծու յայտնութիւն մը ըրած է ձեզի, շատ սխալած է:

Կինը լռեց: Հոգւոյն հառաչանքը գտո- նացուց իր դէմքը: Օհ, չկրցաւ իր ար- ցունքները զսպել, որոնք սկսան վար թափուիլ այտերէն:

— Ծերունին ակամայ շարժում մը ը- րաւ ու դողդղաց...:

— Փուճ տեղ կը ջանաք ծածկել ինէ... հեծկլտաց կինը մրմռքալի ձայնով մը, գիտցէք որ չեմ խաբուած:

— Կը խնդրեմ տիկին, ուսկի՞ց իմա- ցաք... ո՞վ ըսաւ ձեզի թէ այս տունին մէջ երիտասարդ մը ապաստանած է:

— Երբ կը պնդէք թէ այս տունին մէջ երիտասարդ մը չի գտնուիր, առարկեց կինը ցաւատանջ ձայնով մը, ալ ինչ հարկ կայ ատանկ հարցում մը ընելու: Ուրե- մըն մնաք բարով:

Ու մեքենաբար ոտքի ելնելով, դէպի դուռը յառաջացաւ:

Ծերունին ճիգ մը ըրաւ եւ ըսաւ:

Կեցէք, տիկին... մի աճապարէք:

Կինը դողդղալով ետին դարձաւ ու ծե- րունիին նայեցաւ:

— Ըսէք ինծի, տիկին, մրմնջեց ծերու- կը, ձեր փնտռած երիտասարդին հետ ի՞նչ կապ ունիք:

— Ե՞ս հարցուց կինը:

— Այո դուք, պատասխանեց ծերունին:

— Ահ, այդ գաղտնիքը պիտի պարզէի ձեզի երբ, դուք համոզուէիք թէ թշուառ կին մը եմ ես ու աշխարքիս վրայ միայն գերեզման մը ունիմ: Կը պաղատիմ, ջօջ աղա, մի նայիք աչքերուս մէջ... Աստու- ծոյ սիրոյն ըլլայ, մի կասկածիք ինէ... եթէ կը խաբէք զիս, եթէ կը ծածկէք ճշ- մարտութիւնը, գիտցէք որ կնոջ սիրտ մը կայ ձեր ոտքերուն տակ. գիտցէք որ թշ- ուառ արարած մը կը գտնուի ձեր դէմը:

Ծերունին ոտքի ելաւ ու դողդղալով դուռին մօտ կեցած կնոջ մօտեցաւ եւ ա- նոր ձեռքը բռնելով մրմնջեց:

— Նայեցէք տիկին, վերն Աստուած կայ եթէ յայտնածներս իմացուին, ձեր գլու- խը կ'երթայ:

— Այո, թող Աստուած վկայ ըլլայ, կրկնեց կինը խղդուած շեշտով մը:

— Մտիկ ըրէք, քիչ մը առաջ չուզեցի յայտնել... ներեցէք այդ մասին... այս տունին մէջ երիտասարդ մը կայ... մր- մնջեց ծերունին կցկտուր բացատրու- թեամբ մը:

— Պարսկաստանէ՞ն եկած է, հարցուց կինը:

— Այո, պատասխանեց ծերունին:

— Երկու ամիս առաջ բա՞նտն էր:

— Ճիշդ է:

— Արդեօ՞ք կարելի է տեսնել զինքը:

— Բայց զինքը տեսնելէ առաջ՝ պէտք է որ ամէն բան խոստովանիք եւ ըսէք ին- ծի թէ ի՞նչ կապ ունիք անոր հետ:

— Նախ՝ անիկա Պարսկաստանցի չէ:

— Հապա՞:

— Մեր քաղաքէն է:

— Անկարելի է... ուսկից գիտէք:

— Կը ճանչնամ իր մայրը...

— Այո:

— Ո՞վ է:

— Ես եմ... ես...

— Ի՞նչպէս... դուք անոր մա՞յրն էք:

— Հաւատացէք, ջօջ աղա... հաւա- տացէք որ անիկա իմ կորսուած զաւակս է, զոր կը գտնեմ քսան եւ ութ տարի ետքը:

— Ի՞նչ ապացոյց ունիք, տիկին:

— Անոր աջ թեւին վրայ Ս. Երուսաղէ- մի նշանը կայ, որուն թուականը կը հա- մապատասխանէ իմ թեւիս թուականին:

— Բայց դուք այդ տեղեկութիւնները ուսկի՞ց առիք:

— Մի հարցունէք, ամէն բան պիտի պարզուի:

Այս կտրուկ առարկութենէն ետքը ծե- րունին ուրիշ հարցում մը չըրաւ, այլ յայտնեց թէ՝ երիտասարդը տեղ մը գա- ցած էր եւ պիտի վերադառնար կէս գի- շերէն ժամ մը առաջ:

— Ուրեմն, պիտի սպասեմ... մրմն- ջեց կինը խելայեղ ձայնով մը:

— Դուք գիտէք, նկատել տուաւ ծերու- նին:

Կինը խոնջած ու դալկացած եղանակով մը բազմոցին վրայ ինկաւ եւ սպասեց:

Ժամերը կը սահէին:

Դուրսը՝ հողմախառն անձրեւ մը պա- տուհանին կը զարնուէր խշրտալով ու ա- րտտումը կը լսուէր շարունակաբար:

(Շար.)

ՆՈՒԷՐ

ՎԱԼԱՆՍ.— Ընկեր Ազատ Պալեան իր հօրեղբօր Սեդրակ Պալեանի (Ռումանիա) եւ իր քուրջին (հօրաքրոջ որդի) Յակոբ Հէքիմեանի (Յունաստան) մահուան տխուր առիթով կը նուիրէ տասը Ն. Ֆ. Հայ Մշակոյթի Տան, Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

Տասը Ն. Ֆ. «Յառաջ»ի բարգաւաճման։ 10 Ն. Ֆ. «Հայ-Բոյժ»ի բարգաւաճման։

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ՄԱՂԹԱՆՔ

Վալանսէն ընկեր Ազատ Պալեան իր ազգականներուն, հայրենակիցներուն եւ ընկերներուն կը մաղթէ, Շնորհաւոր Նոր Տարի եւ Բարի Կաղանդ։

ՆՈՒԷՐ ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՕԳՆԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆԻՆ

Ամերիկայէն Պ. Թուրքէն Մաթէոսեան, Օր. Պէրպէրեանի ամուսնութեան առթիւ կը նուիրէ 12 տոլար։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Եօղկատի շրջաններու Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, այս Երկուշաբթի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ի յիշատակ խալաս որբանոցի նախկին սաներէն որբ. Կ. Սարգիսեանի, Մ. Քէշիշեանի, Կ. Սաճառեանի, Ն. Այանեանի, Ս. Սողոմոնեանի, Մ. Գոնեալկեանի, Մնացականեան եղբայրներու, Կ. Ազարճալըեանի, Գ. Արսլանեանի, Բ. Թորոսեանի, Յ. Յովսէփեանի, Ա. Թորոսեանի, Ս. Մաճառեանի, Կ. Մակարեանի, Յակոբ Պուլտուքեանի եւ բոլոր մոռցուած հայրենակիցներու։

Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները անխտիր։

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ ՄԷՋ

Փոն տը Շէրիի եւ շրջակայքի Հայ Ազգ. Միութեան եւ Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը տեղեկացնէ թէ ներկայ վարչութեան տարեշրջանը լրացած ըլլալով, յարմար նկատեց Յունուար 11ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մատրան խորհրդարանի մէջ ընդհ. ժողովի հրաւիրել։

Նախորդ վարչութեան համարատուութենէն վերջ, ընտրուի յաջորդ վարչութիւնը, օղերու անհրաժեշտ ըլլալուն պատճառաւ կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ վերոյիշեալ ժամուն։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ

Ծննդեան 1600ամեակը համազգային շուքով կը տօնուի Մարսէյլի մէջ։

Փետրուար 18ին, Կիրակի կէսօրէ եաք, Քաղա տ'Իթալիայի չքեղ Թատրոնին մէջ։

×

ԼԻՈՆ.— «Մանուկներու Օր»ը տեղի կ'ունենայ 28 Յունուար, Կիրակի, Բիւտիւ Նուառի սրահին մէջ։

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Երկուշաբթի Նոր Տարուան առթիւ պատարագ պիտի մատուցուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ։ Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 9։ Կը հրաւիրուի հայ հաւատացեալ ժողովուրդը։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մինչեւ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 31, մեր այն բոլոր բաժանորդները որոնք առկախ հաշիւներ ունին, համապատասխան հաշուեցոյցեր ստացան եւ Յառաջի հաշիւին վրայ մանտա մը, դիւրացնելու համար իրենց վճարումները։

Բոլոր այն բաժանորդները որոնք չեն պատասխաներ մեր դիմումին, թերթ պիտի չստանան Յունուար 1էն սկսեալ։

Անգամ մը եւս շնորհակալութիւն կը յայտնենք բոլոր պարտաճանաչ բաժանորդներուն, որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն Յառաջի վարչական գործը։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ՅԱՌԱՋԻ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կրընոպլի Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը կը տօնէ Մանուկներու Օրը, Կիրակի 14 Յունուար, կէսօրէ վերջ, Սալ Սէն Լուի, Բիւ ժէ։

ԾՆՈՒՆԴԸ ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

6 Յունուար, Շաբաթ, Ճրագալոյց Ծընընդեան.— Երեկոյեան արարողութիւն եւ պատարագ ժամը 4ին եւ 5ին։

7 Յունուար, Կիրակի, Տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան, սկիզբ արարողութեան ժամը 8, Ս. պատարագ ժամը 10։ Հանդիսաւոր Ջրօրհնէք՝ ժամը 11.45։

8 Յունուար, Երկուշաբթի, Յիշատակ Մեռելոց.— Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8.30, հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ ժամը 10։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch » 32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

Ստիպողաբար երիտասարդ տաքթիլօ մը կ'ուզուի։ Անձամբ դիմել Յառաջին որ կուտայ հարկ եղած տեղեկութիւնները։

ՄՕՏ ՕՐԷՆ — ՄՕՏ ՕՐԷՆ

Զաւարեան ենթակոմիտէի հովանաւորութեամբ «Շանթ» թատերախումբը պիտի ներկայացնէ մեծ պատրաստութեամբ Ազգ. Տրամը «ՎԱՐԴԱՆԱՆՔԸ», Պօմոնի սրահին մէջ։

Մանրամասնութիւններ մամուլով եւ առանձին յայտարարութեամբ։

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

—o—

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու մարմիններու ներկայացուցիչները այս Շաբաթ ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան մէջ։

Օրակարգ.— Շրջ. ժողովի օրակարգերու քննութիւն։

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾՆԱՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 31 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ — DIMANCHE 31 DÉCEMBRE 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9293 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5094

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ 1961 ԻՆ

Մէկէ աւելի բացառիկ երեւոյթներ տե-ղի ունեցան Հայաստանի մէջ, վերջացող տարուան ընթացքին :

Յունուարին պաշտօնանկ եղաւ Կոմկու-սի առաջին քարտուղար Սուրէն Թովմա-եանը, որ տարիներով վարած էր Հա-յաստանի Համայնավար կուսակցութիւ-նը :

Իրեն յաջորդեց Յակոբ Զարոբեան, ո-րուն անունը չուտով ճանչցուեցաւ ար-տասահմանեան մամուլին մէջ, շնորհիւ իր կատարած ղըղըղլին յայտնութիւննե-րուն :

Կուսակցութեան վարիչ մարմնին եւ կառավարութեան մէջ եւս տեղի ունեցան կարգ մը փոփոխութիւններ, որոնց խոր-հուրդին թափանցելը մեր նիւթէն դուրս է :

Տարուան յիշատակելի դէպքերէն մէկն էր Խրուշչեւի Երեւան այցելութիւնը՝ խորհրդայնացման քառասնամեակին առ-թիւ :

Ժամանակագրական կարգով այդ տօ-նակատարութիւնը տեղի պիտի ունենար 1960ի Դեկտեմբերի սկիզբը : Յետաձգ-ուեցաւ մինչեւ 1961ի Մայիս 7 :

Այդ առթիւ խորհրդաւոր աղբիւրներէ, «արժանահաւատ» մարդոց կողմէ, ըս-փիւռքի մամուլին մէջ աւետաբեր լուրեր տարածուեցան՝ թէ ընկեր Նիկիտա Սեր-գեւիչը Ղարաբաղն ու Նախիջեւանը իր-րեւ «արմաղան» պայուսակին մէջ դրած պիտի գար Հայաստան ...

Քառասնամեակի համար կարելի՞ էր ե-րեւակայել աւելի թանկագին նուէր մը «թանկագին ընկեր Սեւգեւիչ»ին կողմէ :

Հրաշափառութիւնը չուշացաւ : Մուսե-տիկները չուտով փակեցին իրենց բերա-նը, առանց կարմրելու :

Սակայն Կրեմլինի մենատէրը իր պայ-րակին մէջէն հանեց Ներգաղթի «աւե-տիս»ը :

Հայաստան ա՛յնքան յառաջդիմած է խորհրդային վարչաձեւին տակ, որ, ը-սաւ թանկագինը, «իրադարձութեանց բնական ընթացք»ով «կապիտալիստա-կան» երկիրներու մէջ ապրող մեծ թիւով Հայեր փափաք յայտնած են ներգաղթե-լու մայր հայրենիք :

Խրուշչեւէն վերջ, Զարոբեան երկար զեկուցում տուաւ ներգաղթի մասին՝ Մոսկուայի ԻԲ. համագումարի գումար-ման նախօրեակին : Ծշդեց թէ ո՞ր դասա-կարգին պատկանող Հայեր պիտի ըն-դունուէին Հայաստան :

Կոմկուսի Ա. քարտուղարը բացէ ի բաց դիրք բռնեց Դաշնակցութեան դէմ : Հրեայի եւ հեթանոսի խտրութիւն քա-րոզեց : Հասկցուց թէ «դրախտավայր»էն ներս կրնան ընդունուիլ միայն «Հրեա-ները»— հնչակեան, ռամկավար, յառաջ-դիմական : Հոն տեղ չկայ «հեթանոս» Դաշնակցականներուն համար :

Սակայն 1961ի ամէնէն կարեւոր դէպ-քըն էր Մոսկուայի համագումարը : Կարգ մը պատասխանատու պատգամա-ւորներ դիմակազերծ ընելով Ստալինը, Բերիան եւ ընկերները՝ գզայացուցիչ յայտնութիւններ ըրին հայ մտաւորա-կաններու ահաւոր ջարդին մասին : 1937-ին 3500 գրագէտներ, հանրային ու կու-սակցական գործիչներ ձերբակալուած են : «Նրանցից շատերը գնդակահարուած են» առանց քննութեան ու դատի, իրենց իսկ խոստովանութեամբ :

Վերջացող տարին անմոռանալի պիտի մնայ Հայաստանի տարեգրութեանց մէջ :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԻՊՈՒԱԾՆԵՐԸ

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ

ԸՍԱՒ ՏԸ ԿՈԼ

«ԱՅՍ ԿԱՄ ԱՅՆ ՁԵՒՈՎ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՀԱՐՑԸ ՊԻՏԻ Է ՎԵՐՋԱՆԱՅ» ՇԵՇՏԵՑ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

Ընդհանուր տպաւորութիւնն այն է թէ տը Կոլ նոր բան մը չըսաւ անոնց համար որ բանի մը սպասէին, մինչ անոնք որ նոր տարուան պարզ մաղթանքներու կը սպասէին, յուսախաբ եղան լսելով որ նախագահը քայլ մը աւելի առաջ գնաց այն ճամբուն վրայ, որ որոնց համար նահանջի եւ լքումի ճամբայ մըն է :

Նախագահը սկսաւ ողջունելով նոր տա-րին «Անհաւասիկ Նոր տարին : Ֆրանսան շատ Նոր տարիներ ապրած է, սակայն ա-սոր գալուստին չի սպասեր առանց յոյսի, որովհետեւ գիտէ թէ ո՛ւր է, ի՛նչ կ՚ար-ժէ եւ ի՛նչ կ՚ուզէ» :

Նախագահը ապա երկար հաշուեկշիռ մը պարզեց ուր անգամ մը եւս յիշեց թէ ինչ քաոսի մէջ էր Ֆրանսա 1958էն ա-ռաջ եւ ինչ վերելք կ՚ապրի մօտ չորս տարիէ ի վեր : Քննադատեց Նախորդ վարչաձեւը, բոլոր կառավարութիւն-ները եւ կուսակցութիւնները որոնք ար-դէն այս երկիրը առաջնորդած էին 1940ի աղէտին : 1947էն 1958 Ֆրանսա 22 դահ-լիճ տեսած է ըսաւ մինչ 1958էն ի վեր մէկ կառավարութիւն ունի միայն (յի-շենք սակայն թէ նոյն այդ շրջանին նա-խարարական 11 փոփոխութիւններ կա-տարուած են) : Շեշտեց թէ անշուշտ նոր սահմանադրութիւնն է որ այդպէս ալ պարտադրեց : Անդրադառնալով ընկերա-յին տագնապին, տը Կոլ յայտարարեց.— «Երբ նկատի առնենք որ Ֆրանսացի 9 միլիոն բանուորներու համար, աշխա-տանքի տագնապները, նախորդ վարչա-ձեւին տակ, տարին միջին հաշուով 7 միլիոն գործադուլի օր ունէր, ներկայ վարչաձեւին տակ, տարին միայն մէկ միլիոն օր գործադուլ կայ : Այսքան նշա-նակելի բարելաւում մը, արդիւնքն է, մեծ չափով ներկայ բարգաւաճման եւ պետութեան ճիգին, որպէսզի իւրաքան-չիւրը օգտուի, ձեռք ձգուած յառաջդի-մութենէն : Յետոյ, յաճախ, գործադու-լը աւելորդ կը նկատուի, որովհետեւ Ֆը-րանսացի ժողովուրդը գիտակից է Ֆրան-սայի զարգացման կենսական կարեւորու-թեան» :

Նախքան ներքին խնդիրներու մասին խօսիլը, Նախագահը խօսած էր նաեւ ար-տաքին ցաւերու մասին եւ գլխաւորաբար խորհրդային վարչաձեւի նպատակնե-րուն, գրգռութիւններուն, հիւլէական պատերազմի սարսափին զոր տարածած է աշխարհի վրայ, կրկնած միջամտութիւն-ներուն դուրսը զուգընթաց ներքինտամ-ներուն եւ մանաւանդ այսօր, սա տեսակ մը Թերմիտորի շրջանը, ուր այն տպա-ւորութիւնը կը թողու թէ կը դատապար-տէ իր չահագործումներուն եւ ոճիրնե-րուն անցեալի քանակը առանց սակայն հրաժարելու անոնց դատէն, որուն ա-նունն է՝ աշխարհակալութիւն : Այս բո-լորը, տը Կոլին համար, Ֆրանսա կը դնեն պաշտպանողական դիծի վրայ եւ կը ստիպեն որ պահպանէ «դժուար զինակ-ցութիւններ» :

Ներքին ճակատի վրայ, տը Կոլ կը խօ-սի նաեւ Գաղտնի Բանակին մասին ա-ռանց անունը տալու որովհետեւ, անգամ մը ըսած է «չի ճանչնար» : «միւս կողմէ, մեր մէջ վերանորոգման մեր հսկայ ձեռ-նարկը, անշուշտ կը խախտէ անհատական շահերը, սովորութիւնները եւ կողմնակ-ցութիւնները : Վերջապէս ալժեր. հար-ցին յառաջխաղացումը դէպի իմաստուն լուծում մը, ոճրագործ խմբակի մը մէջ, դուռ կը բանայ ըմբոստութիւններու, ե-րէկ բաց, այսօր համախմբուած ապառ-նալիքներու եւ սպանութիւններու ձեւին տակ :

«Բայց ինչ որ ալ ըլլան դժուարութիւն-ները որ կան Ֆրանսացի ժողովուրդին այն ճամբուն վրայ որ կը յառաջանայ դէպի զօրութիւն եւ բարգաւաճում, ինչ-պէս նաեւ իր միջազգային գործունէու-թեան վերականգնումը, կը կատարէ սա-կայն իր գործը, յստակ յաջողութեամբ եւ յարատեւութեամբ մը զոր ոչ մէկ բան կը խախտէ» :

Եւ վերջապէս Ալժերիա : «Ալժերիոյ մէջ Ֆրանսա կ՚ուզէ որ այս կամ այն ձեւով վերջ գտնեն քաղաքական, տնտեսական ելմտական, վարչական եւ զինուորական պարտաւորութեան ներկայ պայմաննե-րը որ զինքը կը կապեն այս երկրին» :

Տը Կոլ յայտարարեց նաեւ թէ յառա-ջիկայ ամսուն իսկ ետ պիտի բերուին եր-կու զօրաբաժիններ եւ օդնական կազ-մեր : «Եւ վերջապէս Ֆրանսա որոշած է, եւ այս է իր ապագային գերագոյն պայ-մանը, շարունակել իր ներքին վերածը-նունդի հսկայ գործը», եւ Նախագահը եզրակացուց «Ֆրանսուհիներ, Ֆրանսա-ցիներ, յանուն երկրին, կը շնորհաւորեմ Նոր տարին իր աղջիկներուն, մանչերուն, այսինքն ձեզմէ իւրաքանչիւրին : Այս մաղթանքները կ՚երթան, գլխաւորաբար, պզտիկ երախաներուն, որոնք պիտի ծը-նին 1962ին եւ պիտի աւելցնեն մեր յոյ-սերը : Եւ, բոլորս միասին, Ֆրանսայի կը բերենք երջանկութեան եւ մեծութեան մեր շատ ջերմ եւ շատ վստահ մաղթանք-ները : Կեցցէ՛ Հանրապետութիւնը, կեց-ցէ՛ Ֆրանսան» :

Ծերակուտականներ եւ երեսփոխաններ (անկախ, ընկերվարական, Ժողովրդ. Շարժում) շատ ծանր բառերով կը քննա-դատեն նախագահին ճառը, որուն «պա-րապութիւնը նողկանք կը պատճառէ» Մարսիլհասիի մինչ Առիկի «ապշեցու-ցիչ» կը գտնէ :

Յիշենք նաեւ որ Գաղտնի Բանակը այս անգամ ալ փորձեց խանգարել նախագա-հին ճառին ձայնասփռումը Ալժէ եւ ա-նոր տեղ տուաւ Հանրի Թիզոյի (երգիծա-բան – երգիչ մը որ տիզ – էօրի մէջ նա-խագահը կը ծաղրէ) ծանօթ «ճառը» :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐԷՆ վերջ կարգը կուգայ Իտալացիներուն որոնք ալ հաւանաբար Եգիպտոսէն արտաքսուին, ի մօտոյ : Յատ-կանշական և մտահոգիչ է իտալացիկարգ մը անձնաւորութեանց պարագան : Մի-լանոյի ճարտարագէտ մը՝ Կոմս Տինօ Լորա Թոթինօ եւ իր հինգ բարեկամները, դատի քաշուած են եւ 15 տարուան բան-տարկութեան կրնան դատապարտուիլ : Ամբաստանութիւնն այն է որ դրամադը-լուխ փախցուցած են Եգիպտոսէն : Թոթի-նօ եւ երկու բարեկամները ցարդ Եգիպ-տոս կը գտնուին : «Ազատ» են բայց ի-րենց անցագիրը իրենց ձեռքէն առնուած է որպէսզի չփախչին :

ԱԼՊԱՆԻԱ բողոքեց Հունգարիայէն եւ Արեւելեան Գերմանիայէն իր դեսպաննե-րուն արտաքսման առթիւ : Միւս կողմէ Մոնկոլ համայնավար կուսակցութիւնն ալ դատապարտեց Ալպանիոյ ղեկավար-ներուն «հակալենինեան գիծը» :

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ արդարութեան նախա-րարութեան կողմէ դիմում եղած է Իս-րայէլի որպէսզի արժանթինցի դատա-խազ մը կարենայ հարցաքննել Այխմանը Արժանթինէն իր առեւանգման պայման-ներուն վրայ :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ արեւելեան մասը սով կը տիրէ, գլխաւորաբար Քիւրտիստանի շր-ջանը ուր ժողովուրդին քաղցը անօթի է : Ոչ ալիւր, ոչ ցորեն կայ : Կարսի մէջ ուր ջերմաչափը վար քան աստիճան է, ժո-ղովուրդը ժամերով կը սպասէ հացա-գործին առջեւ քիչ մը հաց ունենալու համար : Այս եղերական կացութեան վը-րայ կայ նաեւ ուրիշ պարագայ մը, ցուր-տին պատճառաւ գայլեր խուժած են բը-նակուած վայրերը : Աւազակներն ալ միւս կողմէ սակաւաթիւ ճամբորդներու վրայ կը յարձակին :

ՍԷՈՒՏԱԿԱՆ ԱՐԱԲԻՈՅ թագաւորը Ուաշինկթըն հրաւիրուած է :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ գործակալութեան մը հա-մաձայն Փարիզի խորհրդային դեսպանը՝ Վինոկրատով պիտի կորսնցնէ իր պաշ-տօնը :

ԵԿԵՍՑԷ

Ահա հովն անհուն
Այս մութուն, մութո՛ւն ···
Հովուն վո՛ւն ու վո՛ւն
Հոս մօտն ու հեռուն :

Հովուն աւաչէն
Ցայգն ի բուն արթուն՝
Այս մութո՛ւն, մութո՛ւն
Շուներ կը հաչեն :

Հովուն հարուածէն
Խելառ ու մոլար՝
Ահա անդադար
Փեղկեր կը հեծեն :

Հովուն վո՛ւն ու վո՛ւն
Հոս մօտն ու հեռուն :

Եւ հովուն ծեծէն,
Պարտասուն, ընկուն՝
Ահա ծառերուն
Իրար գրկելէն,
Իյնալ ելլելէն ,
Ահա ծառերուն
Երգած *Եկեսցէն*.—

«Եկեսցէ՛, ո՛վ Տէր,
Զինչ կապոյտ եթեր ····

Եկեսցէ արեւ
Մեր գլխուն վերեւ ···
Եւ թռչնոց երգե՛ր ,
Եւ թեթեւ սիւզե՛ր,
Եւ խաղաղութի՛ւն
Աշխարհի համբուն
Եկեսցէ՛, ով Տէր ···» :

Հովուն վո՛ւն ու վո՛ւն
Հոս մօտն ու հեռուն :

ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ առթիւ, Յառաջի խըմ-բագրատունը գոց է Երկուշաբթի օր : Մեր յաջորդ թիւը՝ Չորեքշաբթի, Յուն-ուար 2 :

Շնորհաւոր Նոր Տարի

1962

ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻՒ

"ՅԱՌԱՋ"

Լաւագոյն օրեր կը մաղթէ իր բոլոր ընթերցողներուն :
Շնորհակալութիւն բոլոր անոնց որոնք շնորհաւորեցին Ծնունդը և Նոր Տարին :

ԿԱՄՈՒՐՋԻՆ ՎՐԱՅ

Սիրելի ընկեր
ՋԱՒԷՆ ՍԻՆԱՆԵԱՆԻ
Քաղցր յիշատակին

Կա՛մ, կա՛մ, կը խաղամ :
Գա՞մ, գա՞մ : Թող խաղա՛մ
Կամուրջին վրայ, —
Ու ջուրին վրայ
Պատկերքս խաղայ :
Քանի կը խաղամ,
Ուրեմն կա՛մ, կա՛մ :

Ի՛նչքան լոյս, ի՛նչքան լոյս Ջաղացքին ետին : Լո՛յս կը Թափի Ջաղացքին ետին, ճերմակ վարդի չափրակներու պէս, առատ, պայծառ եւ անուշ : Խնդացող աղջկան մը դէմքին պէս է երկինքը, — հո՛ւնա՛, Ջաղացքին ետին, կը խնդան ցորենի արտերը, բլուրն ի վար գացին երկարող արահետը, ու ջո՛ւրը, կամուրջին տակ, ձորին մէջ, որու եզերքէն կը կախուին վայրի որթատունկին սեւ ողկոյզները, այծի մօրուքի պէս բարակ, երկար, սրածայր, մինչ մորմենին արիւն կուլայ ձորին կապոյտ հայելիին վրայ :

Ինծի աչուկ կ'ընէ կամուրջը, Ջաղացքին ետին : Եկուր, եկուր Ջաղացքին ետին :

Ես շատ ուրախ կ'ըլլամ Ջաղացքին ետին : Ուրախութիւնը կը նետուի վրաս, կը գրկէ զիս, կը մտնէ արիւնիս մէջ, կը փաթթուի ոտքերուս : Ու կը ցատկռտեմ այծի պէս : Ես շատ կ'ուրախանամ այնտեղ, առանց պատճառի : Կը ժպտիմ առանց պատճառի : Լոյսով կը լուացուի դէմքս, լոյսով կ'ողողուի հոգիս, կը դառնամ Թափանցիկ, կ'ըլլամ ամառնային ամպ : Հով կ'ըլլամ այնտեղ, կը մտնեմ կը կորսուիմ Թուփերուն մէջ : Բայց յանկարծ ... հայրիկս կը կանչէ՛ :

Հայրս արգիլած է ինծի հեռանալ՝ ոչ այնքան որ չլսուի Ջաղացքին չախ-չախը : Ինծի կը Թուի Թէ Թիթեռնիկներն ալ գիտեն անունս. — Բուբո՛ւլ :

Ես Բուբուլն եմ :

Ու Թիթեռնիկները Բուբուլ կը կանչեն : Ինչո՞ւ կ'երԹաս, ո՞ւր կ'երԹաս, Բուբուլ : Կը նայիմ Ջաղացքին վերի յարկի պատուհանէն, փոքրիկ սենեակէս, ուր հայրիկս բանտարկած է զիս : Լո՛ւռ են լաստենիները, առուին եզերքը, շար ի շար կանգնած՝ մոմակալի պէս, սարկաւագներու պէս : Լուռ են ու քէն ըրած որ իրենց մօտ չէ գացած պզտիկ եպիսկոպոսը, — այսպէս կ'անուանեն զիս Ջաղացքին բնակիչները, որովհետեւ ճկոյԹս եւ մատնեմատս ծալած, բԹամատս վրան, եւ աջձեռքս բարձրացուցած, վանահայրին պէս եւ վանահայրին ձայնը կեղծելով՝ կ'ըսեմ յաճախ. «Խաղաղութի՛ւն ամենեցուն» : Ջաղացքին սա հնդկահաւերն են միայն, որ, ամէն անգամ, «լոք - լոք - լոք» կ'ըսեն ու կ'առարկեն : Ես ալ կը պատժեմ :

— Ձեզի ո՛չ եկեղեցական հաց, ո՛չ ալ կուտ :

Հաւերուն կուտ տալու պատրուակով՝ գողնոցս լեցուն, հանդարտօրէն, դուրս կ'ելլեմ դռնէն եւ Թռչունի Թեւերով կը հասնիմ առուին գլուխը : Նախ կը խնդամ յաղԹանակէս գոհ, ափս բերնիս դէմ, յետոյ կ'անցնիմ վազին վրայէն, որ սրբիկ կ'ածէ միշտ՝ ջուրի բարակ Թել մը չրԹներուն մէջ, ու կ'երԹամ մինչեւ լաստենիները : Յանկա՛րծ...

Յանկարծ կը սարսռան լաստենիները, կը շշնջան իրարու Թէ « եկաւ, եկաւ » : Կը դողդղան ցարասիները եւ կը մրմնջեն աղօԹքի մը բառերը : Մասրենին ճանկն երկնցուցեր է մինչեւ առուն, պատռեր է ջուրն որ կը հեկեկայ եւ ինձմէ օգնութիւն կը սպասէ : Հողվրայ տունկերէն, գունտլիկ Թուփերէն, փշոտ մացառներէն կը բարձրանայ սրբասացութիւն մը, որու կախարդանքը կ'աւելնայ դաշտի ծաղիկներու անուշահոտութեամբ :

Ես եմ, Բուբուլն եմ, ահա ձեր մէջ եմ, Թեւերս վեր բարձրացուցած՝ ուրախութիւնս Թափելու համար ամէնուդ վրայ :

Ես կը հասկնամ իրենց լեզուն, — կը տրտնջան Թէ ինչո՛ւ լքեր եմ զիրենք :

Կը շրջիմ, ման կուգամ՝ շոյելով դաշտի խոտերը, ցողաԹուրմ ծաղիկները, Թուփերուն կանանչ պարեգօտը, ուռիներուն մազերը, մէկուն գլուխը, միւսին ուսը. — Բարե՛ւ, բարե՛ւ, կ'ըսեմ, ու բարեւ կը Թափի չրԹներէս, ամէնուն վրայ :

Երեկոյեան, զեփիւռը կը հասնի ետեւէս.

— Տե՛ս, ի՛նչպէս կը սարսռայ առուն, և երբ արեւին շողը կ'իյնայ վրան՝ ջուրը Թիթեռնիկ կը Թօցնէ, Թիթեռնիկներ որ կը պարեն ջուրին վրայ :

— Դուն ալ պարէ, կ'ըսեն ինծի՝ սօսին, բարտին ու լաստենին, մանաւա՛նդ առուն, մանաւա՛նդ առուն :

Ա՛խ, հայրիկս սակայն արգիլած է պարել կամուրջին վրայ : Օ՛ պարը Ջաղացքին կամուրջին վրայ :

Տասը տարեկան եմ : Երբ կը պարեմ Ջաղացքին կամուրջին վրայ, ինծի այնպէս կը Թուի Թէ կը ցատկեմ մինչեւ երկինք : Թեւերս կը տարածեմ, ոտքերովս գետինը ծեծեմ, ու կը նետուիմ վեր, — վարը, ձորին եզերքը, կարճուկ կաղնեններ կը բարձրացնեն իրենց գլուխը ու, զարմացած, կը նային ինծի : Քիչ առաջ՝ կաղին ժողվողը չէ՞ այս տղան, որ հիմա կը Թռի : Իսկ ես կը ծիծաղիմ ու կ'ըսեմ.

Կա՛ղ - կա՛ղ կաղնենիներ դուք ...

Տեսէ՛ք, տեսէ՛ք, ինչպէս կը ցատկեմ, աստղ կը ժողվեմ երկինքէն : Աւելի կը ծիծաղիմ՝ տեսնելով շուքս, որ խնդալիք ձեւեր կ'առնէ ջուրին վրայ :

Հայրիկս կը լսէ ոտքերուս զուիլը ու կը վազէ.

— Նորէ՛ն կամուրջին վրայ, նորէ՛ն կամուրջին վրայ : Ես պիտի փլցնե՛մ այս կամուրջը :

Ցետոյ տեսնելով որ... ճերմկցեր եմ.

— Կորսուե՛ր ես փուշերու մէջ, ալիւրի տոպրակէն ելեր ես կարծես :

Գոնէ Ջաղացպա՛ն չըլլար բարդը, — խօսք մըն է՝ կ'անցնի միտքէս, քիչ մը քննտած որ Թոյլ չի տար խաղալ կամուրջին վրայ :

Կը տրտնջամ : Ես ի՞նչ ընեմ՝ նստիմ հաւերուն ու ճուտիկներուն մօտ : Վարժապետս որ ներկայ ըլլար՝ պիտի ըսէր.

— Հա՛յր պատուական, դեռ նոր կերաւ բաղարջը, տաք մոխիրին տակ եփուած՝ անուշահոտ եւ կաԹնահամ բաղարջը, միասին՝ չերտ մըն ալ պանիր ու մեղրախորիսխ, յետոյ խմեց Թաս մը ջո՛ւր՝ արցունքի պէս յստակ, ժայռին տակէն բղխած : Այժմ Թող որ մարսէ, ցատկելով, պարելով, շարժելով մարմինը Ջաղացքին մաղերուն պէս :

Մաղը չէ՝ խաղն է որ Թոյլ չի տար նստիլ հանդարտ : Քերուչտուքի պէս՝ կը շարժէ ձեռքերս ու ոտքերս : Երգ մը կայ միտքիս մէջ, Թերեւս անիւ մը ձայնաւոր, որ կը դառնայ, կը պտուտքի, եւ խելքս կը դառնայ, մարմինս կը պտուտքի : Ես ի՞նչպէս կենամ հանդարտ :

Ահա Ջաղացքին դրան առջեւ, եւ ըսելու համար Թէ չեմ հեռացած, մինչ կ'ամպանա՛յ ճերմակ փոշին, այնքան որ հայրիկս կը հարցնէ ինծի հեգնօրէն.

— Ձի՞ բաւեր ալիւրը որ փոշիի պէս կը նստի ու Թաւիշ կը փռէ պատերուն վրայ, մարդերուն վրայ, պարկերուն վրայ :

Ես ալ կը մտածեմ այդպէս, ճիշդ այդպէս : Ձի՞ բաւեր : Եւ յետոյ ցատկռտելու երբեք յարմար չէ գետինը՝ Ջաղացքին դրան առջեւ : Ոտքերդ կը կոտրին կարծես : Մինչդեռ անդի՛ն, մինչդեռ Ջաղացքին ետի՛ն...

Շուքս կը տեղափոխեմ դէպի կամուրջը... կատուի քայլերով, երբ հայրիկս կը մտնէ մաղերուն սենեակը :

Ահա սիրելի կամուրջը : Կամուրջ, կամուրջի, կամուրջէ, կամուրջով :

Կամո՛ւրջ, բարեւ քեզ : Տախտակէ շինուած է այս կամուրջը, կառուցուած՝ հաստաբուն ծառերու կոճղերու վրայ, որոնք մխրճուած են ջուրին մէջ : Երբ կը ցատկռտեմ վրան, շա՛րժ կ'ելլէ կամուրջը, տախտակները կը ծռին կը շռկին առաձգականօրէն, բազրիքները կը ճռընչեն, կոճղերը կը յօրանջեն, գիւղին տունները դիրք կը փոխեն, Ջաղացքը պահուըտուք կը խաղայ, չախ - չախն ալ իր երգը կը մոռնայ, արեւն անգամ կը պարէ ջուրին վրայ :

Պարի ուրիշ ձեւ մըն ալ գիտեմ, — լուղորդին պարը : Երկու ձեռքով կը բռնեմ կամուրջին բազրիքէն, կը ծռիմ բազրիքին վրայ եւ ոտքերս վեր - վեր կը նետեմ, մինչ վարը, ջուրին վրայ, ոտքերուս շուքը այնպէս մը կ'ըլլայ որ սանտ կը ծեծեն կարծես երկու Թոպերով, մին կը բարձրանայ, միւսը կ'իջնէ :

Օր մը, սակայն, փրԹաւ բազրիքը : Եւ հո՛փ...

Սեւենց տղան իր աւելորդ ջուրերը Թափելու էր ելեր կամուրջին տակ : Բազրիքին բառաչելը կը լսէ, պարողին գլխիվայր իյնալը կը տեսնէ, լեզին կը պատռի, ջրԹափին ալ կը կտրի, լեզուն կը բռնուի, անասունի պէս կը պոռայ եւ ջուրը կը նետուի : Պածանին հարսը, բան մը տեսած էր Թէ չէր տեսած՝ չի յիշեր, պոռալ մը կը լսէ՝ ինք ալ կը պոռայ :

Կոռում - գոչում, աղմուկ - իրարանցում :

— Հասէ՛ք, հասէ՛ք ...

Ջաղացք մը մարդիկ կը վազեն ձորը :

Ահա ... պարողը, Սեւենց տղուն ուսերուն վրայ, գլուխը կռնակն ի վար կախ, մեռած Թռչնիկի մը պէս :

ԼռուԹիւն : Ծխո՛ւր լռութիւն մը :

Կը լռէ ձորն ալ, որ մէկ վայրկեան առաջ լեցուած էր այրերուն ու կիներուն աղաղակներով, ոմանք ջուրը մտած իրենց հագուստով, ոմանք ձորեզերքի ծառերուն ճիւղերուն կառչած՝ դիտելու համար, չունչը բռնած : Կամ հազար հրահանգ՝ ամէն բերնէ :

Այժմ լռութիւն :

Քիչ ետքը՝ բա՛ն մը կը պատմէր ամէն մէկը, քաջութիւն մը, անձնազոհութիւն մը, հերոսական, գունաւոր, շողշողուն : — Ժամանակի՛ն հասայ, յարեց Սեւենց տղան ամենայն համեստութեամբ բայց ուրախ՝ երբ եկան ըսին Թէ պարողը փախած, դուրս տուած է ջուրը, գլխիվայր կախուելէ ետք :

Մա՛հէն ազատած էր լուղորդի պարին վարպետը :

×

Կա՛մ, կա՛մ, կը խաղամ :
Գա՞մ, գա՞մ : Թող խաղամ
Կամուրջին վրայ, —
Ու ջուրին վրայ
Պատկերքս խաղայ :
Քանի կը խաղամ,
Ուրեմն կա՛մ, կա՛մ :

Ի՛նչ կամուրջներու վրայ պարեցի՝ երգը շրԹներուս. — Կա՛մ, կա՛մ ...

Կամուրջներու շարայարութիւն մըն է կեանքը, — ցանկութենէ ցանկութիւն կամուրջ կը նետէ կեանքը մեր առջեւ :

« Մազէ կամուրջ» մը կը բաժնէ մեզ հրաշալի նուաճումներու դաշտէն, մինչ կամրջագլխուն վրայ ժամապահ կը սպասեն ծանրածանր փորձանքներ : «Սատանային կամուրջը» կը բաժնէ մեզ իմաստութեան հունձքէն՝ տաժանքի ձորէն անդին :

Օ՛ կամուրջներ պատրանքներու երկարած, օ՛ կամուրջներ երազներու երկարած, կամուրջնե՛ր խոյլներու համար :

Հեգներ եմ բոլոր փորձութիւնները ու պարեր կեանքի այդ կամուրջներուն վրայ, Թէեւ վտանգաւոր : Քանիցս կամուրջն է քանդուեր ու ջուրը տարեր զիս՝ բայց ետ վերադարձուցեր : Մահը խածեր քաշկռտեր է զիս, յետոյ լքեր հեռացեր :

Հիմա կանգներ եմ դարձեալ փորձանաւոր կամուրջի մը վրայ, կեանքի ամէնէն դաւաճան կամուրջին վրայ, բայց կ'երգեմ դարձեալ.

Կա՛մ, կա՛մ, կը խաղամ ...

Մինչեւ ե՞րբ պիտի խաղամ, չեմ գիտեր : Այս կամուրջին գլուխը՝ ԼեԹէն կը լռէ, հետապնդելու համար զիս : Կամրջագլուխէն անդին, օ՛ հեգնանք, ըսկեպտիկ եւ ամէն բանէ կուշտ անցորդն է որ պիտի հետապնդէ ԼեԹէն(*) :

Ո՞րն է լաւ, հետապնդուի՞լը Թէ հետապնդելը : Օ՛, ի՛նչ լաւ բան է չգիտնալը : Վասն զի խելացութիւն չէ խելացի ըլլալ այնքան որ պէտք չէ :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Լեթէ կը կոչուէր, ըստ դիցաբանութեան, դժոխքին հինգ գետերէն մին, որ Տարտարոսը կը բաժնէր Եղիսեան դաշտերէն : Ով որ խմէր ջուրը՝ կը մոռնար անցեալը, իր ապրած կեանքը, — այսպէս կը խորհրդանշէ Մահը : Լեթէ յունարէն բառ է, արմատական իմաստով կը նշանակէ մոռնալ :

ԱՄԲԱՍՏԱՆԵԱԼ ՍԹԱԼԻՆ, ՈՏՔԻ՛

Օրճոնիքիձէ լեզուն ալ բռնել չէր գիտեր :

— Սերկօ քաջ չէ, — կ'ըսէր Բուխարին : Տունս կուգար, ամէնէն նախատական արտայայտութիւններով ՍԹալինը գետնէ գետին կը զարնէր, բայց ամէնէն ճակատագրական վայրկեանին մեզի դաւաճանեց :

Ցաչս ՍԹալինի, դաւաճանութիւնը չէր քաւեր իրեն դէմ կատարուած բերանացի յարձակումներուն յանցանքը. մանաւոր շնորհ մը ունէր միշտ ալ տեղեկանալու, Թէ ինչ կ'ըսեն իր մասին :

Միեւնոյն պահուն, երբ տօնել կուտար Օրճոնիքիձէի յիսնամեակը, ՍԹալին կ'որոշէր փորել իր հին «բարեկամ»ին փոսը :

1937ի մէկ առաւօտեան, Կրեմլինի ներքին հիւանդանոցին տնօրէնը՝ Տոքթ. Պլեթնեւ հեռաձայնով կանչուեցաւ Օրճոնիքիձէի կնոջ կողմէ.

— Փրոֆէսէօր, շուտ հասէք, ամուսինըս լաւ չէ. միայն դուք կրնաք օգնել իրեն :

Բժիշկը երկար վարանեցաւ. ապա որոշեց երթալ : Օրճոնիքիձէի կինը ներս առաւ զինքն ու իր օգնականուհին, տիկին Մակուսը, որուն կը պարտինք այս մանրամասնութիւնները :

— Մեծ դժբախտութիւն մը պատահեցաւ, ըսաւ տիկին Օրճոնիքիձէ : Քահ մը առաջ Սերկօ հեռաձայնով կը խօսէր ժողէֆ Վիսարիոնովիչի հետ : Յանկարծ ըսկըսաւ գոռալ. մօտը վազեցի եւ տեսայ, Թէ ընկալուչ գործիքը ուժգնութեամբ գետին կը զարնէ : Ձեռքը անցած բոլոր առարկաները փշուր - փշուր ըրաւ. բաճկոնը, շապիկը պատռտեց : Աթոռ վրայ ձեզի կանչեցի : Օգնեցէք իրեն :

Օրճոնիքիձէ գետին փռուած էր, գլուխը՝ բարձի մը վրայ : Բժիշկը քովը նստաւ, յորդորեց որ հանդարտի՝ սրտին պատճառաւ.

— Բուռն նկարագրի տէր էք, բայց ձեր սիրտը տկար է. պէտք չէ որ բարկանաք :

— Դիւրին - դիւրին կը խօսիք, փրոֆէսէօր : Հիմա ալ իմ ետեւէս ինկած է. հեռաձայնէն ըսաւ. «Սիրելիս, գիտես, անհրաժեշտ է : Քիչ յետոյ պիտի գան տունդ խուզարկելու, ձգէ որ ընեն. հրամանը ես ստորագրած եմ. անհրաժեշտ է, սիրելիս» :

Օրճոնիքիձէ գլուխը բարձին վրայ ձըգեց եւ շարունակեց.

— Ոչ. Թոյլ պիտի չտամ. իրեն ըսի, որ զէնքով պիտի դիմադրեմ. կատղած շուներու նման պիտի սատկեցնեմ բոլորն ալ : Իրեն ըսի, որ առաջին հերԹին զինքը, խենԹը, պիտի չանտատակ ընեմ :

Աւելի տկար, բայց միեւնոյն ատեն տագնապական ու վճռական ձայնով մը շարունակեց.

— Փրոֆէսէօր, օգնեցէք ինծի. անհրաժեշտ է որ անմիջապէս ոտքի հանէք զիս, այլապէս՝ ինչպէս Կորքիին ըրին՝ զիս ալ պիտի խեղդեն :

Այդ պահուն, մարդ մը մտաւ գրասենեակէն ներս. քայլերը՝ հաստատուն էին. դէմքը՝ մահաբոյր : Պլեթնեւ ցտեսեցաւ եւ նորեկին ձեռքը սեղմեց : Սերկօ աւելի եւս տժգունեցաւ : Նորեկը դուրս առաջնորդեց բոլոր ներկաները՝ Օրճոնիքիձէի կինը, Տոքթ. Պլեթնեւն ու իր օգնականուհին, եւ նստաւ հիւանդին քովը :

Որոշ ատեն մը ետքը մարդը գրասենեակէն դուրս ելաւ, մօտեցաւ Տոքթ. Պլեթնեւին.

— Այլեւս կրնաք մեկնիլ, փրոֆէսէօր. Սերկօ կը քնանայ. լաւագոյն է ձգել, որ հանգիստ շարունակէ քնանալ :

Ձայնին շեշտը առարկութիւն չէր վերցներ :

Այս հեղինակութեամբ խօսող մարդը Պոսքրեպիշեւն էր, ՍԹալինի անձնական քարտուղարը, «հաւատարիմ դաշնակիրը» ինչպէս պիտի ըսէր Խրուշչեւ 1956ին, երբ Պոսքրեպիշեւ ամէնէն արդ միջոցներով արդէն իսկ ուղարկուած էր իր նախկին տիրոջ մօտ : «Դաշնակիր» բառը արդէն շատ ալ չէր յարմարիր անձերու մասնաւորաբար գրաւոր այս քարտուղարին, քանի որ ըստ պայմանական կը գիմէր Թոյնի, դաշոյնի կամ խեղդելով ըսպանութեան :

(6 Շար.)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

ԾՆՈՒՆԴԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

« Փոքր Զատիկ » կը կոչէ հայ ժողովուրդը Քրիստոսի Ծնունդը ։ Եւ իրբեւ արդէն՝ ամենամեծ տօներէն մին էր որ կը տօնուէր առանձնայատուկ հանդիսութիւններով ։ Ամենագեղեցիկ շարականներէն մին ալ անոր ձօնուած չէ՞ արդէն — « Խորհո՜ւրդ մեծ եւ սքանչելի» ։

Հայ ժողովուրդը հիւսած է պէսպէս սովորութիւններ անոր շուրջ՝ սկսած նախատօնակ Խթումէն մինչեւ ամբողջ եօթնեակ մը ։ Սովորութիւններ կրօնական ու ժողովրդական, մեծերու եւ փոքրերու յատուկ ։ Երկար պիտի ըլլար նկարագրութիւնը անոնց ։ Կ'ուզէինք սահմանափակուիլ միայն փոքրերու յատուկ եղածին յիշատակութեամբ ։

Ծնունդի Խթման գիշերը տղաք խումբ խումբ տունէ տուն պտըտելով՝ շնորհաւորական մաղթանքներ կ'ընէին տանիքին երդիքէն կախելով որեւէ բան, որուն մէջ տնեցիք կը լեցնէին իրենց նուէրները ։ Օրուան յատուկ այդ երգ – մաղթանքը «Աւետիս» կը կոչուէր ։ Հայկական «Աւետիս»ները ծագումով հին են եւ Ձեռագիր Տաղարաններ աւանդած են անոնցմէ զանազան նմոյշներ ։ Ահա հատ մը 1695էն ․

Այսօր ծնաւ Արքայն երկնից, աւետիս,
Եւ Արարիչն բոլորից, աւետիս ։
Ձեզ պահէ ի չար ալխտից, աւետիս,
Եւ ի դիւաց վտանգից, աւետիս ։

Խաբո՛ւն մարիկ, արի՛ ի վեր, աւետիս,
Ցունխի եզերդ մի՛ ննջեր, աւետիս ։
Յարի՛, գնա՛ յանկիւնն ի վեր, աւետիս,
Ձմեր նասխըն շուտով բեր, աւետիս ։

Կարապետ Կոստանեանց, Նոր ժողովածու, *Թիֆլիս* 1892, էջ 10 ։

Իսկ աս 1623էն է ․

․․․ Այս թագաւոր կուսածին, աւետիս,
Ձեզ պարգեւէ զանճառ բարին, աւետիս,
Ձեր սեղանն զարդարէ, աւետիս,
Որպէս զուրբ նահապետին, աւետիս ։
(*Անդ*՝ էջ 12) ։

Աւետիսներէն ոմանք «Մեծ» կոչուած են իրենց երկար եւ մաղթանքներով լի ըլլալուն համար ։ Մենք կը համառօտենք ․

Աստղ մի ելաւ յարեւելից, աւետիս,
Իմաստասէրք զարհուրեցան, աւետիս․․․
Մելքոն, Գասպար եւ Բաղդասար,
աւետիս,
Խորհուրդ արին իւրեանց մէջը, աւետիս ․
Շատ հեծելօք նամբայ մտան, աւետիս ․․
Աստուած այս տունը շէն պահէ,
աւետիս,
Մինչեւ գալուստն փրկչին, աւետիս ։

(*«Ազգագրական Հանդէս»*, *Թիֆլիս* 1902, էջ 10) ։

Հ․ Ե․ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ԶՄՐՈՒԽՏԱԿԻՐ ԱՍՊԵՏԸ
«LE CHEVALIER A L'EMERAUDE»

Ոմանք կրնային կարծել թէ ««Կեանքին կանաչ արեւը» (Լը Վէր Սօլէյլ տը լա Վի) իր արտայայտութեան եւ խօսքի կատարելութեամբը պատահական բախտի մը արդիւնքն էր, մինչ այս ենթադրութիւնը չէր կրնար նսեմացնել գրքին մարդկային արժէքները եւ անոր խորաթափանց հայեացքը էակներու եւ կեանքի վերաբերմամբ ։

Ահա «Զմրուխտակիր Ասպետը» (Լը Շըվալիէ ա լ'էմըրօտ) որով Վիքթոր Կարտոն կը յաջողի դարձեալ մեզի պարտադրել ամբողջական զգայնութիւն եւ մեզ գիւթել ։ Այլեւս բախտաւոր պատահութեան խօսք չի կրնար ըլլալ ։ Սա յայտնութիւնն է բարձրագոյն գրողի մը, ոճի գեղեցկութիւններով, զորս կը ճաշակենք եւ ներկայիս կը վերագտնենք իւրաքանչիւր տողի մէջ ալ աւելի ուժգնօրէն եւ, որքան կարելի է, վարպետութեան եւ քնարերգութեան յաւելեալ շունչով մը ։ Վիքթոր Կարտոն կը տանի դիւցազներգական հսկայ պատկերներու եւ արտայայտութեանց ։ Ան մեզ կը զարմացնէ եւ կը գրաւէ իր վարպետութեամբը, մանկական հորիզոններու վերակառուցումովը, պատկերներովը՝ որոնց հեղեղը մեզ կը քշէ ու կը տանի, ողբերգութեան ուժգնութիւնը մեզ կը հասցնէ զգացողութեան գագաթնակէտին եւ կը սպառէ յուզման մեր բոլոր կարողութիւնները ։

Աւելի քան վկայութիւն, աւելի քան հրաշալի պատմական էջեր, աւելի քան առինքնող վէպ — եւ ան այս ամէնն ալ կը պարփակէ, — «Զմրուխտակիր Ասպետը» ժողովուրդի մը դիւցազներգութիւնն է, հրաշալի, վայրագ, ողբերգական իրադարձութեանց շարք մըն է, որուն շաղկապն է սէրը ։ Ան հերոսական դէպքերու շարահիւսութիւնն է, որուն զործողութիւնները կը քալեն ժամանակի, վայրերու, երազի եւ իրականութեան ընդմէջէն ։ Հակառակ անոր որ կարելի չէ անոնցմէ մէկը կամ միւսը գերադաս համարել այն տարրերէն, որոնք կը կապեն կամ կը շղթայազերծեն գործողութիւնը, որ, ոչ մէկ բոպէ (պէտք է կրկնել այս) իր ճնշումը չի թուլացներ մեր բոլոր ըղձայարանքներուն վրայ ։ Եւ ի՞նչ են այս տարրերը ։ Նախ սա Զմրուխտակիր Ասպետը, կանաչ Հայաստանի դոյնովը տոգորուած, գրքին հերոս՝ փոքրիկն Վահրամի հեռաւոր նախահայրը — անոր ազգականները, զարմանազան եւ որքան կենսունակ, այն առտիճան «ներկայ» որ վստահ ենք թէ կը ճանչնանք զիրենք եւ կ'ապրինք անոնց հետ, իբրեւ անդամ անոնց օճախին, կան զանձեր, արշաւանքներ, կռիւներ, դրախտային բնանկարներ (Սրբազան Լեռը հեռու չէ) եւ մանաւանդ հերոսներուն գեղեցկութիւնը, անոնց կեանքն ու զգացումները, կիրքերուն ճակատագրականութիւնը, հրաշալիքը դէպքերուն, երբ որ զանոնք կը տեսնենք մանուկին աչքերովը, նկարագրուած համաձայն անոնց տեսիլքին ։

Կայ, մանաւանդ, խեղդուած հեծկլտանքի մը նման, սա ողբերգական, սա յուզիչ աղաղակը գոհուած ժողովուրդներու, որոնց յոյսերը հաւասար են անյուսութեան ։ Այս ճիչը, որ մենք կը կարծէինք կորսուած, անպէտ, Աստուած զայն կը յայտնաբերէ դարձեալ մանուկին բերանովը եւ աղաղակը կը ստանայ անմարելի կերպով համոզիչ ուժ մը ։ Մարդակերպ արհեստաւոր գազանը, խաւարին մէջ զարանակալ, կը սպասէ սպանութեան առիթին ։ Քաղաքակրթութեանց բախո՞ւմ ։ Կրօնական պայքա՞ր ։ Հեղինակը չի միջամտեր ․ ան ներկայ չէ ։ Մանուկ մը կայ, որուն հոգին կը մեծնայ եւ որ, իր Հանիին, իր Մօր, իր Հօր, իր Հօրեղբայրներուն, ամէնուն կը հարցնէ պատճառները այսքան ջարդերու եւ արմատական բնաջնջումէն առաջ, շարունակական ցեղասպանութեան ։

Վիքթոր Կարտոն մեզի մասնակից ընելով մէկտեղ սարսռեցնող Հայաստանի խաչելութեան, մեզ կը պտըտցնէ այս լուսաւոր աշխարհին, անոր բոյրերուն, պըտուղներուն յուզիչ գեղեցկութեանց մէջ, ծովու նմանող Վանայ լճին ափերուն վըրայ, Վարագայ սարին լանջերն ի վեր, կը նկարագրէ Սիփանն ու Արարատը, որոնք տեսան Նոյեան Տապանը, Շամիրամ Թագուհին ․․․ Պէտք է ըսել թէ կը գտնուինք գլուխ – գործոցի մը առջեւ, տագանդը հարիւր անգամ կ'արտացոլայ այս էջերէն եւ ստիպուած ենք, յանձին Վիքթոր Կարտոնի, ճանչնալ մեծ գրող մը, բարձր թռիչքով ։

Ան կը հասնի զգացումներու արտայայտութեան գագաթներուն, որովհետեւ անոնք կը գտնուին իր մէջ եւ զանոնք կը կրէ աստուածային գիտակցութեամբ, հաւատքով լեցուն դէպի կեանքը, ինչ որ չափանիշն է մարդասիրութեան ։ Զինքը հակած կը տեսնենք մարդկային տկարութեանց վրայ, սրտովն անոր որ գիտէ սիրել, տեղեակ է որ ատելութիւնը կը շղթայազերծէ վատ ուժեր, ներհակ կենսատու սիրոյն ։ Իմ կարծիքովս այստեղ է ամբողջ գաղտնիքը, հրաշքը այս անբաղդատելի գործին, — սիրել ամբողջ ուժովը, միշտ եւ անվերապահ կեանքին բոլոր կերպարանքները ։ Վիքթոր Կարտոն գիտէ զայն վերստեղծել հրաշալի, զարհուրելի, հոգեյոյզ եւ անդունդներուն եզրերէն իսկ, երբ աշխարհը ամէն ինչ կլանած է արդէն, այս կարողութիւնը անոր թոյլ կուտայ ինքն իր մէջ վերստեղծել եւ վերապրիլ ժամերն ու վայրերը այնպէս՝ ինչպէս որ էին եւ վերագտնել Զմրուխտակիր Ասպետը, Մեծ Տիկնոջ՝ պաշտելի եւ ազնուական Հանիի դիմագծով եւ կրկնել անոր պատգամը․— «Սիրէ մերձաւորդ, այս կը նշանակէ որ մարդիկ իրարու կը նմանին եւ անոնցմէ իւրաքանչիւրը պարտաւոր է ինքզինքը յարգել միւսներուն մէջ» ։

ԺՈԼԱՆ ԼԸ ՔՈՐՏԻԷ

Խմբագրապետ «Լա Րըվիւ Էնտէփանտանթ»ի, ընդհ․ քարտուղար Գրողներու եւ Լրագրողներու Սէնտիքայի Պաակաւոր Ֆրանս․ Կանառի

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ ԼՈՒԻ ԺՈՒՎԷԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Տասը տարի առաջ, երբ կը փորձէր «Զօրութիւնը եւ փառքը» թատերախաղը, Ֆրանսայի մեծանուն դերասան Լուի Ժուվէ սրտի տագնապի մը զոհը գնաց բեմին վրայ այն թատրոնին՝ որ այսօր կը կոչուի իր անունով ։

Ողբացեալ դերասանին ընտանիքը Փարիզի Ազգային Մատենադարանին նուիրած է անոր դիւանը ։ Մատենադարանին տնօրէնը՝ Պ․ Ժիւլիէն Քէն, գեղեցիկ գաղափարն ունեցած է ցուցադրելու այդ հաղուագիւտ փաստաթուղթերը, այդպիսով յարգած ըլլալու համար յիշատակը մեծ արուեստագէտին, որուն բարձր անհատականութիւնը ամբողջ կէս դար տիրապետած է ժամանակակից ֆրանսական թատերարուեստին վրայ ։

Արդարեւ, 1908ին է որ Ժուվէի անունը սկսած է երեւիլ թատերական յայտագիրներու վրայ ։ Երիտասարդ դերասանը ըսկիզբները հրապարակ կուգայ Պալզաքի, Իպսէնի եւ հուսկ ապա Մոլիէրի երկերով ։

Հինգ տարի շարունակ, Ժուվէ կը մարմնաւորէ 73 այլազան դերեր (մրցանիշ մը՝ թատերական տարեգրութեանց մէջ) մինչեւ այն օրը՝ ուր 1913ին ծանօթութիւն կը հաստատէ ֆրանսական թատերական արուեստի ուրիշ հսկայի մը՝ Ժագ Քոփոյի հետ ։ Այս վերջինոյն եւ Շառլը Տիւլէնի ու Կաստոն Պաթիի հետ Ժուվէ հիմը կը դնէ ֆրանսական Յառաջապահ Թատրոնի Քարթէլին, որ այնքան փոփոխութիւն պիտի մտցնէր ֆրանսական թատրոնին մէջ՝ ստեղծելով նոր դպրոց մը՝ ուրկէ դուրս պիտի ելլէին նորանոր աշակերտներ, ինչպէս Ժան Լուի Պառօ, Անտրէ Պարսաք, Ժան Վիլար եւն․ ։

Այս ցուցահանդէսին մէջ կ'երեւին նամակներ, որոնք թուական մը կը բանան թատերական պատմութեան մէջ ։ Արդարեւ, Ժուվէ թղթակցած է Մարսէլ Աշարի, Ժիւլ Ռոմէնի, Ժան Ժիռօտուի հետ՝ Քարթէլի ստեղծման շրջանին ։ Նամակներ՝ որոնց բովանդակութիւնը ի յայտ կը բերէ մեծանուն դերասանին հմտութիւնը՝ թատերական արուեստին վերաբերմամբ ։

Ցուցահանդէսը օժտուած է նաեւ ողբացեալ արուեստագէտին բազմաթիւ նըկարներովը՝ զանազան դերերու մէջ ։ Այցելուները այդ ցուցահանդէսին մէջ կը տեսնեն նոյնպէս Ժուվէի երկու լաւագոյն դերերուն՝ Տոն Ժուանի եւ Արնոլֆի («Կիներու դպրոցը») պատմական զգեստները, զորս այնքան վայելչութեամբ կը զգենուր ողբացեալ արուեստագէտը երբ կը մարմնաւորէր Մոլիէրի այդ տիպարները՝ ինքնատիպ մօտեցումով մը ։

Այցելուները յուզումով կ'ունկնդրեն այն ձայներիզները, ուրկէ կը լսուին Լուի Ժուվէի խօսքերը, պատգամները՝ իր այնքան սիրած թատերարուեստին մասին ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (123)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

Ծերունին պահ մը հիւրանոցէն դուրս ելաւ եւ մինակ թողուց կինը ։

— Աստուած իմ, մրմնջեց կինն ինքնիրեն․ եթէ իմանայ որ զաւածան մարդու մը զաւակն է․․․ եթէ ամէն բան հասկընայ․․․ արդեօ՞ք ինչ պիտի ընէ ․․․ ։ Ոհ, ես ի՞նչպէս անոր երեսը պիտի նայիմ ․․ ։

Այս աղետաւոր մտածումներու մէջ թաղուած էր,ահա դուռը բացուեցաւ ու ծերունին աւանդութեամբ երիտասարդ մը ներս մտաւ ։

Երիտասարդը մեր ծանօթ Վազգէնն էր ։

Կինը հազիւ դուռին բացուիլը, հետեւաբար չնշմարեց թէ իր դէմը կը գըտնուէին երկու մարդիկ, որոնք խորին տխրութեամբ մը զինքը կը դիտէին ։

Վերջապէս ծերունին մօտեցաւ կնոջ ու մրմնջեց ․

— Տիկին ․․․

— Կինը դէպի ծերունին նայեցաւ, ու ամբողջ մարմնովը սարսռաց ․․․ ։

— Խօսիլ կ'ուզէի ինծի հետ, հարցուց Վազգէն, որուն բան մը յայտնած չէր ծերունին ։

— Այո ․․․ թոթովեց կինը ։

— Խիստ լաւ ․․․ ի՞նչ ըսել կը փափաքիք, յարեց Վազգէն կատարեալ պաղարիւնութեամբ մը ։

— Ոհ, ըսելիքս կը խեղդէ զիս ․․․ հառաչեց կինը՝ ջանալով իր հոգւոյն ամբողջ զօրութիւնը զսպել ․

— Տխուր ըսելի՞ք մը ունիք, ընդմիջեց Վազգէն՝ զարմանքով մը ծերունիին երեսը նայելէ ետքը ։

— Կ'ուզէի գիտնալ թէ ծնողքդ ո՞ւր են, մրմնջեց կինը նիզ մը ընելով ինքն իր վրայ ։

— Չեմ գիտեր․․․ ես ծնողքս տեսած չեմ, գոչեց Վազգէն այս անգամ ոտքի ելլելով ։

— Բնաւ չէ՞ք յիշեր ․․․

— Կը յիշեմ․․․ երազի մը պէս կը յիշեմ ։

— Ծննդավայրդ ալ չէ՞ք յիշեր ։

— Ոչ ։

— Երբ փոքր էիք, Ս․ Երուսաղէմ գացա՞ծ էք ։

— Այո ։

— Յետո՞յ ․․․

— Վերադարձած ատենս, Պարսիկներու ձեռքն ինկած ըլլալով՝ կորսնցուցած եմ ծնողքս ։

— Միթէ՞ անոնց կարօտը չէք քաշեր ։

— Ի՞նչպէս չէ․․․ բայց ․․․

— Միթէ՞ չէք յուսար որ օր մը կրնաք գտնել ծնողքդ ։

— Ես ։

— Այո ։

— Անկարելի է այդ․․․ այսօր քանի՛ թը տարիներ անցած են․․․ ո՞վ գիտէ ինչ եղած են անոնք ։

Տարիքոտ կինը չկրցաւ իր պաղարիւնութիւնը պահել ։ Իր հոգին լեցուած էր ։ Թաշկինակը աչքերուն տարաւ, դէմքը ձեռքերուն մէջ ծածկեց ու սկսաւ հեծկլտալ ։

Վազգէն շուարած՝ ծերունիին նայեցաւ ։

Բարի ծերուկը չկրնալով համբերել, ոտքի ելաւ ու Վազգէնին բսաւ ․

— Մայրդ է, Վազգէն ։

— Մա՞յրս ․․․ բացագանչեց Վազգէն, ու խակոյն ծունկի չոքելով իր առջին ինկած կնոջ ձեռքը բռնեց ։

— Զաւակս․․․ մրմնջեց թշուառ կինը ։ Տարաբախտ զաւակս ․․․ ոհ, վերջապէս կը գտնեմ քեզ ․․․

Այդ պահուն դուռը զարնուեցաւ ։

— Տեսնենք․․․ թերեւս Վանականն է, ըսաւ ծերունին ու գնաց բանալու ։

Արդարեւ, եկողը Վանականն էր ։

— Ոհ, սիրելի եղբայրս, մրմնջեց Վազգէն, երջանիկ եմ, որովհետեւ մօրս գիրկին մէջ կը գտնուիմ ։

Վանականը, որուն ուղղուած էին այդ խօսքերը, պահ մը խորին ուշադրութեամբ մը Վազգէնի ներկայացուցած կընոջ երեսը նայեցաւ ու ճանչցաւ ․․․

— Ինչ․․․ մրմնջեց ինքնիրեն․ Վազգէն զաւածան Առաքել էֆէնտիի զաւակն ըլլայ․․․ սոսկալի բան է այս ։

Ու, առանց զգացնելու իր հոգւոյն աղետաւոր երեւոյթը, մօտեցաւ այդ կնոջ ու սեղմեց անոր ձեռքը ։

Վազգէնի մայրը չէր կրնար խօսիլ․․ միայն թէ աղօտ մը պէս իր չորդին կը նայէր ։

Զափազանց ուրախութիւնը խեղդած էր զինքը ։

— Ո՞ւր է հայրս ․ հարցուց Վազգէն, երբ հոգեկան հանդարտութիւնը քիչ քիչ կը բացուէր մօրը դէմքին կերպարանքին վրայ ։

(Շար․)

ԺԱՄԱԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆ Ս. ԾՆՆԴԵԱՆ

ԼԻՈՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՇԱԲԱԹ երեկոյ, Ճրագալոյց, սկիզբնաւորութիւն ժամերգութեանց ժամը 4·30–ին:

ԿԻՐԱԿԻ, Ս· Ծնունդ·— Սկզբնաւորութիւն ժամերգութեանց առաւօտեան ժամը 7·30ին :

Պատարագ·— ժամը 10ին: Ջրօրհնէք, ժամը 11ուկէսին:

Սիրով կը հրաւիրուին Լիոնի եւ շրջանններու բարեպաշտ Հայ ժողովուրդը ներկայ ըլլալու սոյն արարողութեանց :

Այս առթիւ կը խնդրուի մեր հաւատացեալ ժողովուրդէն, բերել իրենց խաչերին բաժինը վառ պահելու համար մեր Ս· եկեղեցին :

×

ԾՆՈՒՆԴԸ ՓՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

6 Յունուար, Շաբաթ, Ճրագալոյց Ծընընդեան·— Երեկոյեան արարողութիւն եւ պատարագ ժամը 4ին եւ 5ին:

7 Յունուար, Կիրակի, Տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան, սկիզբ արարողութեան ժամը 8, Ս· պատարագ ժամը 10 : Հանդիսաւոր Ջրօրհնէք՝ ժամը 11·45:

8 Յունուար, Երկուշաբթի, Յիշատակ Մեռելոց·— Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8·30, հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ ժամը 10:

×

ՏԷՍԻՆ

ՇԱԲԱԹ երեկոյեան ժամը ճիշդ 5ին ժամերգութիւն, ապա ընթերցուածներ, և Ո՜չինչ է պիտոյ, եւ ապա հանդիսաւոր Ճրագալոյցի պատարագ, երկսեռ երգչախումբին կողմէ, մասնակցութեամբ տեղւոյն դպրաց դասուն :

ԿԻՐԱԿԻ առաւօտուն ժամերգութիւն, ժամը 8·30ին, հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10ին, Ծննդեան քարոզ 11ին եւ յետ պատարագի հանդիսաւոր Ջրօրհնէք : Դարձեալ երգչախումբին կողմէ դպրապետութեամբ Պ· Գրիգոր Մարտիրոսեանի: Պատարագիչ եւ քարոզ Վարդ· քհնյ· Աւագեան :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան·— Պ· Յակոբ Պէրպէրեանէ իր անուան տօնախմբութեան առթիւ հինգ Ն· Ֆ·, Տէր եւ Տիկին Ք· Յովհաննէսեանէ իրենց զաւկին փոքրիկն Վարդանի մկրտութեան առթիւ յիսուն Ն· Ֆ·:

Լիոնի Ազք· Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ Տիկին Մալվինէ Տիմէճեանէ իր մեռելներուն ի յիշատակ երեսուն Ն· Ֆ·:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կրընոպլի Ֆ· Կ· Խաչի մասնաճիւղը կը տօնէ Մանուկներու Օրը, Կիրակի 14 Յունուար, կէսօրէ վերջ, Սալ Սէն Լուի, Րիւ ԺԷ :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

—o—

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Հ· Յ· Դ· Մարսէյլի Շրջ· Կոմիտէի հրաւիրած ընկերական ժողովներու ·—

Հ· Յ· Դ· Մարսէյլի Շրջ· Կոմիտէն՝ տեղեկագրական ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամ ընկեր – ընկերուհիները:

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ենթակոմիտէ, 6 Յունուար, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 21ին :

ԶԱՒԱՐԵԱՆ ենթակոմիտէ, 6 Յունուար Շաբաթ երեկոյ, ժամը 21ին:

ՎՌԱՄԵԱՆ ենթակոմիտէ՝ 7 Յունուար Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին:

ԱԿՆՈՒՆԻ ենթակոմիտէ 13 Յունուար, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին:

ՎԱՐՈՒԺԱՆ խումբ՝ 14 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին :

ՀԱՄԱԶԱՍՊ խումբ՝ 13 Յունուար, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 21ին:

ԹԱԹՈՒԼ խումբ՝ 14 Յունուար, կէսօրէ ետք ժամը 15ին:

ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՍ խումբ՝ 14 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ խումբ՝ 13 Յունուար, Շաբաթ, ժամը 21ին:

ՎԱՐԴԱՆԴԵԱՆ խումբ՝ 15 Յունուար, Երկուշաբթի, ժամը 21ին:

ԳԷՈՐԳ ՉԱՒՈՒՇ խումբ՝ 20 Յունուար Շաբաթ, ժամը 21ին:

ՄՈՒՐԱՏ խումբ՝ 21 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 15ին:

ՆԻԿՈԼ ԴՈՒՄԱՆ խումբ՝ 21 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 15ին:

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ խումբ՝ 20Յունուար, Շաբաթ, ժամը 21ին:

Սոյն ժողովները տեղի պիտի ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները : Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկեր – ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Վարչութիւնները նախապէս պէտք է բոլոր ընկերներուն տեղեկացնեն ժողովներու վայրի եւ թուականի մասին: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ· Կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ս· ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ

Ծննդեան 1600ամեակը համազգային շուքով կը տօնուի Մարսէյլի մէջ:

Փետրուար 18ին, Կիրակի կէսօրէ ետք, Բազա տ'Իթալիայի շքեղ թատրոնին մէջ:

ԵՐԵՒԱՆԻ ձայնասփիւռի հաղորդում – ները նոր ալիքները ·—

Ամէն Չորեքշաբթի եւ Կիրակի առաւօտները ժամը 9ին, 16, 19, 25, 31 եւ 41 մէթր կարճ ալիքներու վրայ: Գրեցէք ձեր տպաւորութիւններն ու ցանկութիւնները: Եթէ կը փափաքիք Երեւան բնակող ձեր ազգականներուն ձայնը լսել, ղրկեցէք անոնց անուններն ու հասցէները Երեւանի Ռատիօ խմբագրութեան: Հասցէ·

Radio-Erévan
Erévan (Armenie) U.R.S.S,

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

Ստիպողաբար երիտասարդ տաքթիլօ մը կ'ուզուի: Անձամբ դիմել Յառաջին որ կուտայ հարկ եղած տեղեկութիւնները :

ՄՕՏ ՕՐԷՆ — ՄՕՏ ՕՐԷՆ

Զաւարեան ենթակոմիտէի հովանաւորութեամբ «Շանթ» թատերախումբը պիտի ներկայացնէ մեծ պատրաստութեամբ Ազգ· Տրամը «ՎԱՐԴԱՆԱՆՔԸ», Պօմոնի սրահին մէջ:

Մանրամասնութիւններ մամուլով եւ առանձին յայտարարութեամբ :